

שבוע פרשת וארא

(6 - 12 January 13)

כ"ד טבת - א' שבט ה'תשנ"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל-שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמֵעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאַלְהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאַלְהֵימ, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחְרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחַתְּלֵק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלְּךָ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזִירָתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׂמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וְיִשֵּׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתובות "לה"י) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדלים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לַיְלָב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
 לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהָר פָּעְלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמִדַת לְעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
 יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת
 גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
 וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
 יְהוָה שִׁכְל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמִדַת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חָפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצֵי יְהוָה זִרְעוּ דוֹר
 יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִדַת לְעַד: ד זָרַח בְּחִשְׁךְ אֹר לַיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
 עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצָרָיו: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִדַת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחַק וְנִמְסָ תְאוֹת רְשָׁעִים תֵּאבֵד:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיא - מתוך "תהילות מנחם"

ד. וי"ל הביאור בזה, עפ"י הידוע¹ דשני הענינים דבן ועבד הם (בדרך כלל) לימוד התורה (בן) וקיום המצוות (עבד). והטעם בזה הוא כי ענין העבד הוא להיות בטל להאדון, וענין הבן שהוא מציאותו של האב. כמבואר בהמשך תרס"ו² שהרצון האב הוא גם רצון הבן, וכמו שמחייב שכל האב כן מחייב שכל הבן.

וענינים אלה (בן ועבד) מתגלים בכל אחד מישראל ע"י לימוד תורה וקיום המצוות: בלימוד תורה שצריך להיות בהבנה והשגה דוקא, שהשכל של האדם העוסק בתורה יהי' בהתאם לחכמתו של הקב"ה, מתגלה הבן שבו. ובקיום מצוות שענינם לקיים ציווי ה' בדרך קבלת עול, מתגלה העבד שבו. אולם באמת גם בלימוד התורה צריך להיות הביטול דעבד, כי זה שבן ועבד הם שני ענינים, זהו רק כפי שהנשמה באה בהמשכה, אבל בשורשה ומקורה כפי שהיא מושרשת בהעצמות ממש, שני הענינים האלו הם חד. ולכן גם בלימוד תורה שענינו התקשרות דישראל באורייתא³, צריך להיות הביטול דעבד, כי ע"י לימוד התורה בכחינת בן בלבד, ההתקשרות היא בהדרגא של תורה שבאה בהמשכה, ובכדי שתהי' התקשרות בעצם התורה כמו שמושרשת בהעצמות, זהו ע"י שכלימוד תורה שלו יש גם הביטול דעבד.

היינו שכלימודו יש ב' ענינים: א) "תורה לא בשמים היא" אלא ניתנה לרשותו, ולכן הפס"ד הוא כפי הבנתו (ו"אין משגיחין בבת קול"⁴). ב) ואעפ"כ הוא מקבל עליו עול תורה, שהתורה היא

(1) המשך תרס"ו ע' שסד ואילך. ובכ"מ.
 (2) ע' שח ואילך.
 (3) ראה זה"ג עג, א.
 (4) ב"מ נט, ב.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיא, קיב.....ג
- (ג) מאמר ד"ה וארא אל אברהם
שבת פרשת וארא, ראש חודש שבט, ה'תשכ"ו ..... ה
- (ד) שיחת ש"פ וארא,
ראש חודש שבט, ה'תשכ"ו ..... טז
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת וארא
(בלה"ק) כרך יא ..... כג
- (ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה
לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... ל
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת כ, תרגום מאידיש ..... לא
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וארא ..... לג
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וארא ..... לד
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וארא ..... ס
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת וארא ..... סא
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וארא ..... עג
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... עו
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק:
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וארא ..... עט
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וארא ..... צה
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת וארא ..... קא
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ז, תהלים פרק עא..... קד
- (יח) משניות – מסכת גיטין
ביאור קהתי ..... קו
- (יט) עין יעקב מסכת יומא..... קיג
- (כ) מסכת שבת עם ביאורים
מדף צה עד דף קא ..... קיד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... קמב
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן ..... קמג
- (כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן ..... קמד
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ..... קמה
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קמה
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... קמו
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קמו
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קמז
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קמז
- (ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קמח
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קמט
- (לב) חומש לקריאה בציבור ..... קנ
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת וארא ..... קנח
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... קנט

40 ניתוק ואבדן רוחני על פן הַבְּיָאֵם בְּגִלְגֹּל נוסף בעולם הזה והפעם הם
 41 ירדו בתוך גְּלוֹת מִצְרַיִם, וְתִקְנֵנוּ זֶה את מה שחטאו בכנייה בלתי רצויה
 42 של עיר ומגדל על-ידי עֲבוּדָה קָשָׁה בְּחֶמְר וּבְלִבָּנִים כו' כי התיקון
 43 הוא מעין החטא.

44 ומה שְׁכַתוֹב לֹא יִדַּח
 45 מִמֶּנּוּ נִדַּח, מִמֶּנּוּ דִּיִּיקָא,
 46 ומשמעו שלא יהיה ניתוק ופירוד
 47 של הנשמה מהקדוש-ברוך-הוא
 48 בעצמו הַיִּינוּ, שְׁכַל
 49 הַנִּיצוּצִין ניצוצות הקדושה
 50 האלוקיים שְׁכַל הַנִּפְשׁוֹת
 51 מִיִּשְׂרָאֵל יהיה מי שיהיה, גם
 52 זה ש"נידח" סוֹפֵן
 53 לְאִשְׁתָּאָבָא⁷ בְּגוֹפָא
 54 דְּמִלְפָא כו' להיות נשאבים
 55 ונכללים בגוף המלך הוא
 56 הקדוש-ברוך-הוא מקור ושרוש
 57 כל הנשמות.

58 אַךְ אֵיךְ תוּכַל הַנִּפְשׁ
 59 שְׁהִיא בְּבַחֲיִנַת גְּבוּל
 60 וְנִבְרָא שַׁעַם כל מעלתה ועם
 61 היותה, ככתוב בספר התניא,
 62 "חלק אלוקה ממעל ממש", סוף
 63 סוף יש גבול ומידה והיא גם
 64 מוגדרת כנברא ביחס לבורא ואם
 65 כן איך תהיה לה יכולת להיות
 66 נשאבת בגוף המלך ולהיכלל בו,
 67 לְאִשְׁתָּאָבָא בְּגוֹפָא
 68 דְּמִלְפָא אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-
 69 הוּא לְהִיּוֹת לְאַחַדִּים
 70 מִמֶּשׁ, והרי בין הכורא והנברא
 71 יש פער ערכי עצום, לאין
 72 שיעור? הַרִי זֶה על-ידי
 73 התורה ומצוות שְׁהֵם
 74 לְבוּשִׁים לְנִשְׁמַת הָאָדָם,
 75 שְׁעַל-יָדָם תוּכַל לְהִתְאַחַד

76 בְּאַלְקוֹת בִּיחוד גְּמוּר כך שאמנם הנשמה מצד עצמה לא יכולה להתאחד
 77 באלוקות אבל התורה והמצוות מהווים 'לבושים' ואמצעים שדרכם הדבר
 78 אפשרי, כיוון שהקדוש-ברוך-הוא הליבש את עצמו, כביכול, בתורה ומצוותיה

1 וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם וְגו' בְּאֵל שַׁדַי וְשְׁמֵי הַוַי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם
 2 וְגו' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֹלוֹת מִצְרַיִם וְגו' וַיִּדְעַתֶּם כִּי
 3 אֲנִי הַוַי'.¹ וּמִדִּיק ושואל בְּזֶה אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן בְּדִרוּשׁ מאמר
 4 חסידות הַיְדוּעַ בְּשֵׁם "דְּעַר
 5 פְּרוּמְעַר וְאָרָא"² [מאמר
 6 'ורא' - שתוכנו מעורר במיוחד
 7 ליראת שמים] (וּבְתוֹסַפַּת
 8 הַגְּהוֹת וּבְאוּרִים וְקִצּוּרִים
 9 מִה'צִמַח צְדָק', כְּפִי
 10 שְׁנַדְפֵס בְּ'אֹר הַתּוֹרָה'³),
 11 דְּצָרִיךְ לְהִבִּין את הנאמר
 12 בפסוק "ורא אל אברהם...²
 13 ושמי הוי' לא נודעתי להם", אל
 14 האבות, הֲלֹא גַם אֶצֶל
 15 הָאָבוֹת כְּתִיב וַיִּרְא אֱלֹוִי
 16 הַוַי'.

17 (ב) וּמִקְדִּים לְבָאָר, בתור
 18 הקדמה למענה על השאלה
 19 האמורה דְּהִנֵּה כְּתִיב⁴ כִּי
 20 לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח, הפסוק
 21 מְבַטֵּחַ שאף אחד לא יגיע
 22 חלילה לניתוק מוחלט מאלוקות
 23 וגם מי שהתדרדר לדרגה נמוכה,
 24 בסופו של דבר יחזור ויתקשר
 25 לאלקות וּמִבְּאָר בְּסִפְרִים⁵
 26 שְׁזֶה הָיָה עֲנִין גְּלוֹת
 27 מִצְרַיִם בְּחֶמְר וּבְלִבָּנִים,¹⁵
 28 שְׁהֵם בני ישראל שגלו למצרים
 29 ונאלצו לעבוד עבודת פוך
 30 ולבנות באמצעות חומר ולבנים
 31 הָיָה גְּלוּל דוֹר הַפְּלִגָּה,
 32 היינו שנשמותיהם היו נשמות
 33 של אנשי דור הפלגה שחזרו
 34 וירדו לעולם הזה שְׁהֵם אנשי
 35 דור הפלגה הָיָה נִשְׁמוֹת
 36 גְּבוּהוֹת, וְחֶטְאוּ בְּאֶמְרָם הָבָה נִלְבְּנָה לְבָנִים גו' נִבְנָה לָנוּ עִיר
 37 וּמִגְדָּל גו'⁶, מתוך כוונה לא ראייה ולא רצויה וְחֶשֶׁב הקדוש-ברוך-
 38 הוּא מִחֲשָׁבוֹת⁴ לְבִלְתִּי יִדְחוּ, שהחטאים שלהם לא יגרמו לנשמותיהם

בס"ד. שבת פרשת וארא, ראש חודש

שבט, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם וְגו' בְּאֵל שַׁדַי וְשְׁמֵי הַוַי' לֹא נוֹדַעְתִּי
 לָהֶם וְגו' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֹלוֹת מִצְרַיִם
 וְגו' וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי הַוַי'.¹ וּמִדִּיק בְּזֶה אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן
 בְּדִרוּשׁ הַיְדוּעַ בְּשֵׁם "דְּעַר פְּרוּמְעַר וְאָרָא"² (וּבְתוֹסַפַּת
 הַגְּהוֹת וּבְאוּרִים וְקִצּוּרִים מִה'צִמַח צְדָק', כְּפִי שְׁנַדְפֵס
 בְּ'אֹר הַתּוֹרָה'³), דְּצָרִיךְ לְהִבִּין, הֲלֹא גַם אֶצֶל הָאָבוֹת
 כְּתִיב וַיִּרְא אֱלֹוִי הַוַי'.

(ב) וּמִקְדִּים לְבָאָר, דְּהִנֵּה כְּתִיב⁴ כִּי לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח,
 וּמִבְּאָר בְּסִפְרִים⁵ שְׁזֶה הָיָה עֲנִין גְּלוֹת
 מִצְרַיִם בְּחֶמְר וּבְלִבָּנִים, שְׁהֵם הָיוּ גְּלוּל דוֹר הַפְּלִגָּה,
 שְׁהֵם הָיוּ נִשְׁמוֹת גְּבוּהוֹת, וְחֶטְאוּ בְּאֶמְרָם הָבָה נִלְבְּנָה
 לְבָנִים גו' נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל גו'⁶, וְחֶשֶׁב מִחֲשָׁבוֹת⁴
 לְבִלְתִּי יִדְחוּ, על פן הַבְּיָאֵם בְּגִלְגֹּל גְּלוֹת מִצְרַיִם, וְתִקְנֵנוּ
 זֶה על-ידי עֲבוּדָה קָשָׁה בְּחֶמְר וּבְלִבָּנִים כו'. ומה
 שְׁכַתוֹב לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח, מִמֶּנּוּ דִּיִּיקָא, הַיִּינוּ, שְׁכַל
 הַנִּיצוּצִין שְׁכַל הַנִּפְשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל סוֹפֵן לְאִשְׁתָּאָבָא⁷
 בְּגוֹפָא דְּמִלְפָא כו'.

אַךְ אֵיךְ תוּכַל הַנִּפְשׁ שְׁהִיא בְּבַחֲיִנַת גְּבוּל וְנִבְרָא
 לְאִשְׁתָּאָבָא בְּגוֹפָא דְּמִלְפָא אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
 לְהִיּוֹת לְאַחַדִּים מִמֶּשׁ, הַרִי זֶה על-ידי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 שְׁהֵם לְבוּשִׁים לְנִשְׁמַת הָאָדָם, שְׁעַל-יָדָם תוּכַל לְהִתְאַחַד
 בְּאַלְקוֹת בִּיחוד גְּמוּר כך שאמנם הנשמה מצד עצמה לא יכולה להתאחד
 באלוקות אבל התורה והמצוות מהווים 'לבושים' ואמצעים שדרכם הדבר
 אפשרי, כיוון שהקדוש-ברוך-הוא הליבש את עצמו, כביכול, בתורה ומצוותיה

(1) ריש פרשתנו (וארא ו, ג"ז). (2) נדפס בתורה אור דפוס לעמבערג שנת תור"ה (ז, ב ואילך). ולאח"ז — במאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"א ע' רלח ואילך. שם בהוספות ע' 26 (בהוצאת תשמ"ט). וראה אודות מאמר זה — רשימת כ"ק אדמו"ר מהור"י צ בספר השיחות תורת שלום ע' 86. "התמים" חוברת ח ע' ז [שפ, א. הועתק ב"היום יום" ב שבט]. שיחת ש"פ וארא תשי"ב (תור"מ ח"ד ע' 274). (3) ריש פרשתנו (ע' קיט ואילך). (4) שמואל-ב יד, יד (ושם: לבלתי ידח ממנו נדח). וראה תניא ספ"ל ט. הלי"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. (5) פ"ח ע"ח שער חג המצות פ"א. של"ה במסכת פסחים קסד, א. (6) נח יא, ג"ד. (7) זח"א ר"ז, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 והמתחבר בהם מתחבר בו. וְכַמְבָאָר בַּזְהָרָה⁸ עַל הַפְּסוּקִים⁹ וְאַבְרָהָם
 2 זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, בְּאִינוֹן יוֹמִין עֲלָאִין כּו', באותם ימים עליונים
 3 שָׁהֵם הַלְבוּשִׁים דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְעַל-זֶה נֶאֱמַר¹⁰ יָמִים יָצְרוּ
 4 גו', שָׁזְהוּ מִסְפַּר הַיָּמִים שֶׁנִּתְּנָהוּ וְהוֹקְצָבוּ בַכּמוֹת מְדוּקָת לְכָל אֶחָד
 5 מִן הַשָּׂמַיִם כְּפִי שִׁיעוֹר

6 הַלְבוּשִׁים הַצְּרִיכִים 1
 7 לְשָׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ כּו', כד' 2
 8 להתחבר לאלוקות ומכאן הקשר 3
 9 בין הימים ללבושים. 4
 10 אִךְ אֵין פֶּל אָדָם זוֹכֵה 4
 11 שִׁיְהִיו פֶּל יָמָיו שְׁלָמִים 5
 12 וְלֹא יִחְסַר בָּהֶם אֶפְילוֹ 6
 13 שְׁעָה אַחַת וְרַגְעַ אֶחָד 7
 14 שבהם לא עבד את עבודתו 8
 15 בתורה ומצוות בשלימות (וזהו 9
 16 שבח מיוחד שנאמר באברהם 10
 17 אבינו שהיה "בא בימים", היינו 11
 18 שכל ימיו היו שלמים ומלאים 12
 19 ללא כל חסרון.)

20 וְהַעֲצָה לָזֶה הַדְּרוֹךְ לְדְבוֹק 13
 21 בַּאלוֹקוֹת וְיִלְאֶשְׁתַּאבֵּא בְּגוֹפֵא 14
 22 דְּמִלְכָא" גם אם האדם החסיר 15
 23 יום או שעה או רגע, וקיים 16
 24 חיסרון ב'לבושים' הרוחניים שלו 17
 25 היא כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ 18
 26 וְיִלְ"ל¹¹ שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהִיְוֹת 19
 27 כֶּל יָמָיו בְּתִשְׁבּוּבָה, וְעֵנִין 20
 28 הַתִּשְׁבּוּבָה הוּא אוֹתִית 21
 29 בּוֹשָׁה, הַמִּילָה "תְּשׁוּבָה" 22
 30 מְכִילָה אֶת הָאוֹתִיוֹת "בושה"

31 וְהִינוּ, שְׁפָאֲשֵׁר הָאָדָם יִתְּבוּגֵן וְיַעֲמִיק שְׁכָלוֹ בְּגִדְלַת ה', ויתעמק
 32 להתבונן בעובדה אֲשֶׁר הוּא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְמַלֵּא-כָּל-עֲלָמִין 33
 33 וְסוֹבֵב-כָּל-עֲלָמִין מִשְׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת בִּשְׁתֵּי צִוּרוֹת, בדרך התלבשות בכל
 34 דבר לפי מהותו הנקראת "ממלא כל עלמין" על שם שברוך זו האור האלוקי
 35 'ממלא' את העולם ואת הנבראים וחודר בהם, וברוך של הארה כללית
 36 מלמעלה על כללות הבריאה בשווה הנקראת "סובב כל עלמין" על שם שברוך
 37 זו האור האלוקי "סובב" ו"מקיף" על העולמות והנבראים מלמעלה וְכּוֹלֵא 38
 38 קָמִיָּה פֶּלֶא חֲשִׁיב, ולגבי הקדוש-ברוך-הוא, הכול, כל העולמות וכל
 39 הנבראים, נחשבים כ"לא", כאילו אינם קיימים ובנוסף להתבוננות בגדולת ה'
 40 האדם ממשיך ומתבונן גם וְאִיךָ הוּא עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו 41
 41 כּו', כיצד האל הגדול הזה ניצב עליו ומשגיח במעשיו (ובלשון רבנו הזקן
 42 בספר התניא, פרק מא': "והנה ה' ניצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט

ביאור בדרך אפשר

עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי. ועל כן צריך לעמוד לפניו באימה
 וכיראה כעומד לפני המלך" אָזִי יִפֹּל עָלָיו הַבוֹשָׁה מִמְּנוֹ יִתְּבַרֵךְ
 כמבואר בחסידות שבענין היראה מה' יש דרגות שונות ואחת מהן ענין
 הבושה, שמפני גדולת ה' האדם מתבייש למרות את רצונו.

וּבְעֵנִין זֶה שֶׁל הַבוֹשָׁה מֵה'
 בתור ענין התשובה, יֵשׁ רַבּוּי
 מְדַרְגוֹת עַד רוּם הַמַּעֲלֹת
 כּו', מדרגות נמוכות ופשוטות
 של בושה רגילה עד בושה ברמה
 גבוהה ונעלית וְכָל מָה
 שֶׁהָאָדָם עוֹלָה בְּהַשְׁגָּתוֹ
 בְּגִדְלַת אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-
 הוּא, וההתבוננות שלו בגדולת
 ה' היא יותר רחבה ויותר עמוקה
 והוא משיג את גדולת ה' יותר
 יותר, או תִּקְטֵן בְּעֵינָיו יותר
 מַעֲלַת עֲבוֹדָתוֹ כּו', מתוך
 שיקול שלעומת גדולתו העצומה
 של השם יתברך, כל עבודתו היא
 חסרת ערך וְיִרְגִישׁ שֶׁלֹּא
 כל המאמצים שלו בעבודת ה'
 ולמרות כל ההישגים שלו
 באלוקות יחוש שְׁהוּא רְחוּק
 מֵה' בְּתַכְלִית, וְלִכֵּן
 יִתְּבַשֵּׁשׁ בְּיִתְרָה מִמְּנוֹ
 יִתְּבַרֵךְ כִּטְבַע הָאָדָם הַחַשׁ
 בושה ושפלות ונמיכות רוח אל
 מול מי שגדול ממנו באין שיעור.
 וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב¹² [לך ה'
 הצדקה] וְלִנְנוּ בְּשֵׁת הַפְּנִיִם,

בְּאִלְקוֹת בְּיַחֲדוֹ גָּמוּר. וְכַמְבָאָר בַּזְהָרָה⁸ עַל הַפְּסוּקִים⁹
 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, בְּאִינוֹן יוֹמִין עֲלָאִין כּו', שָׁהֵם
 הַלְבוּשִׁים דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְעַל-זֶה נֶאֱמַר¹⁰ יָמִים יָצְרוּ גו',
 שָׁזְהוּ מִסְפַּר הַיָּמִים שֶׁנִּתְּנָהוּ לְכָל אֶחָד מִן הַשָּׂמַיִם כְּפִי
 שִׁיעוֹר הַלְבוּשִׁים הַצְּרִיכִים לְשָׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ כּו'.

דְּקָאִי הַבִּיטוּי "לנו" שמשמעו כי אל מול קדושת הקדוש-ברוך-הוא עלינו
 להתבייש, כוונתו שעל כל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם צַדִּיקִים, שְׂגָם
 אֲצֵלָם שִׁיף הַמַּעֲמָד וּמַצֵּב דְּנִדְחָה, וגם הם זקוקים לעבודת התשובה
 (כולל ענין הבושה) כדי שיקויים בהם "לא ידח ממנו נידח" וזאת מִצַּד
 עֲצָם הַעֲנִין דִּירִידַת נִשְׁמָתוֹ לְמַטָּה, לְבִירָא עֲמִיקָתָא¹³, לבור
 עמוק, כדברי חכמינו ז"ל שירידת הנשמה מעולמות העליונים לעולם הזה
 התחתון נמשלה לירידה מגג גבוה ("איגרא רמא" שהוא יותר גבוה מגג רגיל)
 לבור עמוק ("בירא עמיקתא" שהוא יותר עמוק מבור רגיל) תְּמוֹרַת הַיּוֹתָה
 הנשמה במקורה חֲצוּבָה מִתַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד¹⁴, וְעַם הַמְּלָךְ
 בְּמִלְאֲכָתוֹ יִשְׁבוּ שָׁם¹⁵, הכתוב מדבר על כמה אנשים שהיו יוצרים כלים
 למלאכת המלך וכאשר עבדו עבור המלך ישבו בערים מסוימות ולפי המדרש
 יש כאן משל על הקרבה של הנשמות למלך הקדוש-ברוך-הוא שהנשמות הן

(8) ח"א רכד, א. קכט, א. וראה תו"א חיי שרה טז, א. משפטים עו, ג. עט, ב. ד"ה ואברהם זקן תשל"ח (תורת מנחם — ספר המאמרים חשון ע' שז ואילך). (9) חיי שרה כד, א. (10) תהלים קלט, טז. (11) שבת קנג, א. (12) דניאל ט, ז. וראה לקו"ת נצבים נא, ד. (13) לשון חז"ל — חגיגה ה, ב. (14) פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ז. (15) דברי הימים א ד, כג. וראה בר"כ פ"ח, ז. רות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כביכול יחד איתו שְׁלֹכֵן בגלל עצם העובדה שמציאות הנשמה למטה בגוף
2 האדם היא תוצאה של ירידה גדולה ועצומה הִנֵּה גַם בְּהִיּוֹתוֹ לְמִטָּה
3 בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁶ וְנַחֲנוּ מֶה, ביטול גדול ביותר,
4 כמו הביטול של משה ואהרן שאמרו על עצמם "ונחננו מה", היינו מי אנחנו
5 ואיזה חשיבות יש לנו, אמנם גם
6 מי שנמצא בביטול עמוק כל כך
7 גם הוא מתבייש מפני ה' כי הָרִי
8 סוּף-כְּלִי-סוּף אפילו במי
9 שבטל והוא בדרגה של "ונחננו
10 מה", הרי יִשְׁנֶה מְצִיאוֹת
11 שְׁעָלֶיהָ אוֹמְרִים וְנַחֲנוּ
12 מֶה, ואין זה ביטול מוחלט ללא
13 כל תחושת מציאות עצמית כלל
14 וּכְיִזְיוֹן שֶׁהָאֱמֶת הִיא
15 שְׁאֵלָקוֹת הִיא אֲמִתִּית
16 הַמְצִיאוֹת, רק אלוקות היא
17 מציאות אמיתית ואילו כל שאר
18 הנבראים אין להם מציאות
19 עצמאית אמיתית והם רק נראים
20 ל"יש" ומציאות עצמית הָרִי
21 לאמיתו של דבר הַמְצִיאוֹת
22 שְׁלוֹ של האדם (אפילו אם הוא
23 בתחושת ביטול) הִיא עֲנִין
24 שֶׁל שְׁקָר, הַפֶּךְ הָאֱמֶת,
25 וּמִזֶּה, שבעצם הוא לא מציאות
26 אמיתית ובכל זאת חי בשקר
27 כאילו הוא כן מציאות נֶעֱשֶׂה
28 אֶצְלוֹ עֲנִין הַבּוֹשֶׁה מִמֶּנּוּ
29 יִתְבָּרֵךְ, ומתבייש בעצם
30 מציאותו וְעַד שֶׁמְרַגֵּשׁ אֶת
31 עֲצָמוֹ כְּמוֹ עֲנִי וְאֶבְיֹן
32 כִּפְשׁוּטוֹ, היינו עני שאין לו
33 ממן ונכסים שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ

(לְמַעַלְהָ גַם מִיִּרְאַת הַרְוֵמָמוֹת כמבואר בספר התניא, פרק מג שיש
1 יראה ברמה נמוכה ("יראה תתאה") שנובעת מהתכונות באלוקות המלוכשת
2 בעולם ואילו יראת בושת נקראת "יראה עילאה" והיא יראה פנימית ועמוקה
3 יותר)¹⁸, וְזֶהוּ עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שמכילה את האותיות "בושה", כאמור,
4 שְׁעַל-יָדָה מְמַלֵּא
5 וּמְשָׁלִים אֶת הַחֶסְרוֹן
6 בְּיָמִים לְבוֹשֵׁי הַתּוֹרָה והמצוות
7 כו' שהרי זהו ענין התשובה –
8 לתקן ולהשלים חסרונות ופגמים.
9 (ג) וְזֶהוּ עֲנִין גְּלוּת
10 מְצָרִים, שכאמור בתחילת
11 המאמר, היירדה למצרים
12 והעבודה הקשה בחומר ובלבנים
13 היא עניין "לא ידח ממנו נידח"
14 וכוונתה היא להביא לכך שכל
15 נשמות ישראל יתקרו באלוקות,
16 דְּהִנֵּה, יֵשׁ מְצָרִים
17 בְּקִדְשָׁה, כשם שכל דבר
18 בעולם הזה קיים בצד הקדושה
19 ומשם נמשך ונשתלשל למטה
20 וּמִבְּחִינַת מְצָרִים דְּקִדְשָׁה
21 נִמְשָׁךְ וְנִשְׁתַּלְשַׁל בריבוי
22 ירדות מדרגה לדרגה
23 ובצמצומים רבים עַד שֶׁנֶּעֱשֶׂה
24 לְמִטָּה ב'קְלִיפָה' בצד של
25 היפך הקדושה הנקרא 'קליפה'
26 על שם שמכסה על אור הקדושה
27 כשם שהקליפה מכסה על הפרי
28 והיא מצרים שבצד שהיפך
29 הקדושה הנקראת עֲרוֹת
30 הָאֲרֶץ, דְּהִנֵּנוּ כְּעִבּוֹדֵת הָאָדָם
31 בְּחִינַת פְּגָם הַבְּרִית, שֶׁמְטַמְּאִים אוֹתוֹ כו',
32 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁹ אֲשֶׁר מְצָרִים מַעֲבִידִים אוֹתָם כְּלוֹמֵר, מצב שבו
33 חִפְךָ קִדְוֶשָׁה ("מצרים") הוא השולט והמעביד את היהודי.
34 וְלִהְיֶיךָ גַם מִהַמְּזַכֵּר לְעִיל (סעיף ב) שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ
35 בְּגִלוּת מְצָרִים הָיוּ גְּלוּלֵי דוֹר הַפְּלִגָּה, שהיו נשמות גבוהות וירדו
36 למצרים כדי לתקן את החטא של בניית העיר והמגדל הלא רצויים וְהָרִי
37 בְּדוֹר הַפְּלִגָּה נִתְגַּלְּגוּ הַנִּיצוּצִין שֶׁל קָרִי שֶׁהוּצִיא אֶדָם
38 הָרִאשׁוֹן בְּמִשְׁפַּחַת ק"ל שָׁנָה²⁰ (כמבואר בספרי קבלה) וזה עניין אחד
39 עִם פֶּגַם הַבְּרִית. וְעֲנִין יִצְיָאֵת מְצָרִים הִיצִיאָה וְהִעֲלִיָּה מְגִלוֹת מְצָרִים
40 הוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהוּא עֲנִין הַבּוֹשֶׁה בְּגִלְל שֶׁמְרַגֵּשׁ
41 רְחוּקוֹ מֶה' בְּתַכְלִית, פֶּנ"ל, וְעַל-יְדֵי-זֶה בעקבות תחושת הריחוק

רבה פ"ב, ג. 16) בשלח טז, זח. 17) דרך חיים ה, ד. 18) ראה תניא פמ"ג. סידור אדה"ז הערה לתיקון חצות בשם הרב המגיד. 19) פרשתנו ו, ה. 20) פע"ח ושל"ה שם.

ביאור בדרך אפשר

1 יתעורר לצעק אל ה' כו', ולהבטל ולהפלל באורו יתברך
 2 בכחית "לאשתאבא בגופא דמלכא", כמבואר בתחילת המאמר. ועל-זה
 3 נאמר בתורה בתחילת פרשתנו וראש שראש בני ישראל יצאו ממזרים
 4 אזי וידעתם כי אני ה', שהוא ענין ההתקשרות כמבואר בתניא
 5 (פרק ג) "והדעת הוא מלשון
 6 והאדם ידע את חוה והוא לשון
 7 התקשרות והתחברות", וכך גם
 8 בענייננו, "וידעתם כי אני ה'"
 9 פירושו התקשרות והתחברות
 10 בשם הוי' בשם הוי' שעל-
 11 ידי התשובה, שאינה
 12 לפי ערך פללות עבודתו
 13 הקודמת כו' 21 כי על ידי
 14 התשובה האדם מגיע לדרגה
 15 גבוהה יותר ממצבו הקודם לא
 16 רק באופן יחסי והדרגתי אלא
 17 לאין ערוך, ומעתה מיושבת
 18 השאלה מדוע נאמר בפסוק
 19 "ישמי הוי' לא נודעתי להם" אף
 20 שגם אצל האבות כתוב "ורא
 21 אליו ה'" כי התוכן של "וידעתם"
 22 כי אני הוי'" האמור כאן מדבר
 23 על דרגה גבוהה לאין ערוך
 24 שמגיעים אליה על ידי עבודת
 25 התשובה (כמצויץ בהערה 21 –
 26 עד כאן תוכן המאמר של רבנו
 27 הזקן הנקרא "דער פרויער
 28 וארא". ועל כך ממשיך הרבי
 29 ושואל):
 30 ד) אף צריך להבין מה
 31 שדרוש זה אמרו רבנו
 32 הזקן בפרשת וארא דווקא.
 33 ובהקדים מה שספר כ"ק
 34 אדמו"ר (מהורש"ב)
 35 נשמתו-עדן 22 אודות
 36 רבנו הזקן, שבאיזה ענין ומדרגה בחסידות שהתעסק באותה
 37 שעה, פן יהיה מעמד ומצב נפשו הקדושה, וכך סיפר הרבי הרש"ב:
 38 "כ"ק רבינו הגדול בעת שכתב את הספר הק' תניא, הנה באיזה ענין ומדינה
 39 שהתעסק בכתיבתו, כן הוי' מעמד ומצב נפשו הק', ואם הוי' זמן דמרה שחורה
 40 הוי' בפועל ממש ענין דמרה שחורה שוכן על פני כל החסידים. עס אזי געווען
 41 מוראדיק [זה היה נורא], ואם היה מתעסק בענין דשמחה, הייתה השמחה
 42 נעלית ורבה מאד מאד", ומזה מובן כיצד היה המעמד ומצב
 43 (וואס האט זיך אפגעטאן מה התרחש) בעת שרבנו הזקן אמר

ביאור בדרך אפשר

44 את הדרוש וארא כו' ושמי הוי' כו' בענין פי לא ידח ממנו
 45 נדח, שהצריך להיות כלומר, בוודאי היה מורא גדול בעת אמירת
 46 דרוש זה, "א ביינע חסידות, גאר מוראדיק" [מאמר חסידות
 47 'מבחי' ביותר]. ולכאורה נשאלת השאלה מדוע מאמר מסוג זה נאמר
 48 בפרשת וארא, והרי מאמר
 49 פנה המתאר את חומרת גלות
 50 מצרים והיירדה והריחוק
 51 מאלוקות מתאים יותר
 52 שאמירתו תהיה בפרשת
 53 שמות, שבה מדבר
 54 אודות מעמדם ומצבם
 55 של בני ישראל בהיותם
 56 בגלות ושעבוד מצרים,
 57 בעבודה קשה בחמר
 58 ובכלבנים כו'. ומזה
 59 הטעם שמאמר זה נאמר
 60 בפרשת וארא, שבה
 61 מתחיל כבר ענין הגאולה
 62 והציאה ממצרים, החל
 63 מהמפלות שהכה ה' את
 64 מצרים, שאז כבר בטלה
 65 עבודה מאבותינו 23 כדברי
 66 חכמינו ז"ל שכבר מראש השנה,
 67 כחצי שנה לפני הציאה ממצרים
 68 בט"ו בניסן, כבר בטלה העבודה
 69 מאבותינו, ואם כן מדוע נאמר
 70 המאמר בפרשת וארא ולא
 71 בפרשת שמות?
 72 ה) ויבן בהקדים מה
 73 שנתבאר לעיל (במאמר
 74 דיי"ט פסליו 24 על הפסוק
 75 "פדה בשלום", יצא לאור גם
 76 בדבר מלכות לפרשת וישלח
 77 עם ביאור בדרך אפשר), שאף
 78 שהברור ההפרדה בין הטוב
 79 והרע שבענייני העולם והעלאתם לקדושה שעל-ידי שלמה מלך
 80 בארץ ישראל ובימי הייתה לעם ישראל מנוחה ושלוה היה נעלה יותר
 81 מהברור של הטוב מהרע כפי שהיה על-ידי משה רבנו שהניג את
 82 בני ישראל במדבר, שהרי 25 משה אמר קומה הוי' ופוצו אויבך
 83 וינוסו משנאיך 26 היינו שהתכוין לדחות ולגוש את הכוחות הלא רצויים,
 84 היפך הקדושה, שהם האויבים והשונאים של הרוחניים של הקדוש-ברוך-הוא
 85 [ולא כמו דוד (שהכין את כל הענינים שבאו אחר-כך אצל
 86 שלמה בפעל ובגלוי, כמו שכתוב 27 הפל בכתב מיד הוי']

(21 ע"כ תוכן המאמר. (22 ספר השיחות תורת שלום שם. (23 ר"ה יא, רע"א. וראה לקו"ש ח"ט ע' 34 הערה 18. 24) ד"ה פדה בשלום ס"ח-ט (סה"מ תשכ"ו ע' סב ואילך). (25 ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תשעד. 26) בהעלותך י, לה. (27) דברי הימים-א, כח,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲלֵי הַשְּׂפִיל, כלומר, בניין בית המקדש שבנה בפועל על ידי שלמה 'נכתב'
 2 ותוכנו כבר על ידי דוד כמו שכתוב גם בתחילת העניין 'ויתן דויד לשלמה
 3 בנו את תבנית האולם ואת תבניתו...' (שְׁאֹמֵר קוֹמָה הַיְוִי לְמִנְוַחְתָּךְ²⁸
 4 מבלי להזכיר את האויבים והשונאים), וְהֵינּוּ, שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁהַרְוֹר
 5 בימי משה רבנו במדבר הָיָה
 6 עַל-יְדֵי נְסִיעַת הָאָרוֹן (עֲלֵי הַשְּׂפִיל) שְׁאֹמֵר קוֹמָה הַיְוִי לְמִנְוַחְתָּךְ²⁸, וְהֵינּוּ,
 7 (וְלֹא בְּאֶפֶן טַבְעִי, כְּמוֹ) שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁהַרְוֹר הָיָה עַל-יְדֵי נְסִיעַת הָאָרוֹן (וְלֹא
 8 אֶצֶל יְהוֹשֻׁעַ שְׁנוּקָה
 9 למלחמות כדי לנצח את אויבי
 10 ישראל), הִנֵּה לְמִרוֹת הַנִּימִים
 11 גַּם לְאַחֲרֵי הַבְּרֹר נִשְׁאָרוּ
 12 עֲדִין מְנַגְּדִים, אוֹיְבֶיךָ
 13 וּמִשְׁנֹאֵיךָ, אֲלֵא שְׁהִיוּ
 14 בְּאֶפֶן דִּיפּוּצוֹ וַיְנֹסוּ, אוֹיְבֶיךָ
 15 שנפרדו והתרחקו מהקדושה אך
 16 עם זאת נותרו בקיומם ומציאותם
 17 מִה-שְׁאִין בְּן שְׁלֹמֹה,
 18 שְׂפִימִיו קִימָא סִיהָא
 19 בְּאֶשְׁלֹמֹתָא²⁹, הִירַח הִיָּה
 20 מֵלֵא (כפי שהוא באמצע
 21 הַחֹדֶשׁ) וּבִוְהָר מִשְׁתַּמְשִׁים
 22 בְּיָמָיו זֶה כְּמִשָּׁל לְמַצֵּב הַנֶּעֱלָה
 23 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי מַלְכוּתוֹ שֶׁל
 24 שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כְּתִיב בֵּיהּ³⁰
 25 וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף
 26 הַיְוִי, שְׁיֵשֶׁב בְּמִקְוֹמוֹ
 27 בִּירוּשָׁלַיִם בְּמִנְוַחָהּ, לֵאלֹהֵי
 28 צוּר כִּי לְבֹא בְּמַגַּע עִם אוֹיְבֵים
 29 וְשׁוֹנְאִים וּבְדֶרֶךְ מִמִּילָא
 30 נִתְבַּטְּלָה הַמְּצִיאוֹת שֶׁל
 31 הָאוֹיֵב וְהַשְּׁוֹנֵא, וְאֶדְרָבָה
 32 כּוֹ', עַד כִּי כָן שָׁגַם הֵם
 33 הַתְּקַרְבוּ לְקִדּוּשָׁה וְכִמּוֹ
 34 שְׂפָתוֹב³¹ וּמִלְפַת שְׂבָא שׁוֹמְעַת אֶת שְׁמַע שְׁלֹמֹה גו' וְתַבּוּא
 35 יְרוּשָׁלַיִמָה בְּחֵיל כְּבֹד מְאֹד וְגו' [דְּנוֹסָף עַל פְּשׁוּטוֹת הָעֲנִינָן,
 36 וְאִין מְקַרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ³², שְׁמַלְכַת שְׂבָא וְהַחֵיל הַכְּבֹד שֶׁלָּה
 37 עָלוּ לִירוּשָׁלַיִם כִּי לִיהֲנֹת מִחֲמַת שְׁלֹמֹה הָרִי זֶה פּוֹלֵל גַּם אֶת
 38 הַנִּיצוּצוֹת הָאֱלוֹקִיִּים הַקְּדוּשִׁים שְׂבָכָל הַדְּבָרִים שֶׁהַכִּיָּאָה מִלְפַת
 39 שְׂבָא עֲמָה], וְהֵינּוּ, שְׁאֵפִילוֹ שְׁמַע שְׁלֹמֹה עֲצַם הַשְּׁמוּעָה עַל קִיוָמוֹ
 40 שֶׁל שְׁלֹמֹה (לֹא רַק עֲנִין הָרְאִיָּה, שֶׁנִּפְעַל רַק כְּאִשֶּׁר מַלְכַת שְׂבָא הִגִּיעָה
 41 לִירוּשָׁלַיִם וְהִיא וְאִנְשֵׁיהָ רָאוּ אֶת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אֲלֵא אֶפִילוֹ עֲנִין
 42 הַשְּׁמִיעָה אֹדוֹת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ) פְּעַל בְּנִצּוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה הַרְחֹקִים
 43 שִׁתְּעוֹרְרוּ וַיִּמְשְׁכוּ לְקַדְשָׁהּ, בְּדַגְמַת אֲבוּקָה שְׁמוֹשְׁכַת אֲלֵיָהּ

44 כָּל נִיצוּץ אֵשׁ, כְּמִבּוּאֵר בְּתוֹרָה אֹר' לְרַבְנֵנוּ הַזֶּה שְׁאִילוֹ אֵדָם הָרָאוֹן לֹא
 45 הִיָּה חוּטָא, נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְעוֹלָם הִיוּ מִתְעַלִּים תּוֹךְ הַתְּכַלְלוֹת בְּאוֹרוֹת
 46 הַעֲלִיּוֹנִים שֶׁהָאֵדָם הִיָּה מִמְּשִׁיךְ וּמִגֹּלָה "כִּנּוּר בְּפִנֵי הָאֲבוּקָה שְׁאֵם הָאֲבוּקָה קִטְנָה
 47 אִזִּי נֹר הַסְּמוּךְ לָהּ יוֹכֵלֵל בָּהּ וְאֵם יִרְחִיקוּהָ מֵעַט לֹא יִתְכַלֵּל בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהָאֲבוּקָה
 48 קִטְנָה, אֲבָל אִם תִּהְיֶה הָאֲבוּקָה
 49 גְּדוּלָה, אִזִּי אֵע"פ שִׁיְהִיָּה הֵנֵר
 50 רְחוּק יִהְיֶה מִתְכַלֵּל בָּהּ... וְכֵן כֹּל
 51 הַעֲמִים בָּאוּ לְשִׁמוּעַ חֲכַמַת
 52 שְׁלֹמֹה וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמַלְכַת
 53 שְׂבָא כּו', וְהֵינּוּ לְפִי שְׂאוֹ הִיָּה
 54 אֲבוּקָה גְּדוּלָה עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, עַל
 55 כֵּן מִמִּילָא מִתְכַלְלִים בָּהּ
 56 הַנִּיצוּצוֹת "מִפְּלִ-מְקוֹם³³,
 57 לְמִרוֹת כֹּל הַמַּעֲלֹת הָאֲמֹרוֹת
 58 שֶׁבְּבִירוֹר הַנִּיצוּצוֹת עַל יְדֵי
 59 שְׁלֹמֹה, הִנֵּה גַּם בְּיָמָיו
 60 שְׁלֹמֹה נִתְבַּרְרוּ רַק
 61 הַנִּיצוּצוֹת שֶׁהֵם עֲדִין
 62 בְּמִדְרַגַת הַקְּדוּשָׁה, הֵינּוּ
 63 שֶׁהֵם בְּמִצִּיאוֹת אֵשׁ,
 64 וְלָכֵן נִמְשְׁכוּ אֶל
 65 הָאֲבוּקָה, כְּפִי שֶׁבְּשִׁמּוּת רַק
 66 נִיצוּצוֹת שִׁישׁ בְּהֵם אֵשׁ נִמְשְׁכִים
 67 לְאֲבוּקָה אֶבֶל עֲדִין נִשְׁאָרוּ
 68 נִיצוּצוֹת שְׁנֹאֲבֵד מֵהֵם
 69 לְגַמְרֵי אֹר הַקְּדוּשָׁה, וְאֵלָה
 70 לֹא תִּבְרָרוּ בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְעַל-
 71 דֶּרֶךְ הַמְּבָאֵר בְּמִקְוֹם
 72 אַחֲרָי³⁴ דְּמָה שְׂפָתוֹב
 73 בְּסִפְרֵי שְׁל בִּינּוֹנִים³⁵
 74 (סִפְרֵי הַתְּנִיא שְׁנִקְרָא כֵךְ עַל שֵׁם
 75 שֶׁהוּא מְבָאֵר אֶת הַדְּרָגָה הַרוּחָנִית
 76 שֶׁל הַבִּינּוּנִי וּמְדַרֵּךְ אֶת הַבִּינּוּנִים
 77 בְּעִבְרוֹת ה') שְׂבָג' קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת אִין בְּהֵם טוֹב כְּלָל, מְבּוּאֵר
 78 בְּתַנְיָא שֶׁהַקְּלִיפָה נִחְלַקַת בְּדֶרֶךְ כֹּלֵל לְשֵׁנֵי סוּגִים – שְׁלוֹשׁ קְלִיפּוֹת טְמָאוֹת
 79 לְגַמְרֵי שְׁאִין בְּהֵם טוֹב כֹּלֵל וְקְלִיפַת נְוֹגָה' שִׁישׁ בָּהּ תְּעוּבָת שֶׁל טוֹב וְרַע
 80 וּמְבּוּאֵר בְּמִקְוֹם אַחֵר כִּי הָאֲמֹר בְּתַנְיָא שֶׁבְּקְלִיפּוֹת אֵלוֹ אִין טוֹב כֹּלֵל אִין
 81 הַפְּנוּנָה שְׁאִין בְּהֵם שׁוֹם נִיצוּץ כְּלָל, שֶׁהָרִי אִי-אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת
 82 קִיּוֹם שׁוֹם דְּבָר בְּלִי אֵיזָה נִיצוּץ טוֹב, כִּי כֹל קִיּוֹם וְחִיּוֹת שֶׁל כֹּל
 83 דְּבַר נּוֹבַע בְּעֲצַם מִהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ וְשׁוֹם דְּבַר לֹא יוֹכֵל לְהַתְּקִים לֵאלֹהֵים
 84 נִיצוּץ אֱלוֹקִים שֶׁמְהוּוֹה וּמְחִייה וּמְקִיִּים אוֹתוֹ אֲלֵא הָאֲמֹר בְּתַנְיָא שְׁאִין בְּהֵם
 85 טוֹב כֹּלֵל מִשְׁמַעוֹ שֶׁהַנִּיצוּץ נִתְרַחַק מֵאֲלוּקוֹת רִחוּק גְּדוֹל מְאֹד וְנִחְשָׁף
 86 לְגַמְרֵי בְּדוּמָה לֹאשׁ שֶׁכְּתוּבָה (כְּמוֹ שְׂפָתוֹב³⁶ נֹר

יט. 28) תהלים קלב, ח. 29) ראה זח"א קנ, א. רכה, ב. שמו"ר פט"ו, כו. 30) דברי הימים-א כט, כג. 31) מלכים-א י, א-ב. 32) שבת סג, א. 33) ראה המשך תער"ב שם ע' תשסט ואילך. 34) ראה סה"מ עת"ר ע' קג ואילך. 35) ספ"א. 36) משלי יג, ט. כד, כ. איוב

וארא אל אברהם וגו'

ביאור בדרך אפשר

1 היינו, שהגור (הניצוץ) שנמצא ברשעים ככה ואינו במציאות
 2 אש, ולכן אין ביכלת האבוקה למשכו, כאמור שרק ניצוצות
 3 בוערים נמשכים אל האבוקה ונכללים בה), ועד שנעשה הניצוץ הכבוי
 4 כמו רע, וכפי שמצינו³⁷ דגמא לזה בנגלה דתורה, בהלכה
 5 למעשה שיש אפן שהתר
 6 נהפך להיות אסור, (והרי
 7 מבואר בתניא ש"היתר" פירושו
 8 שאפשר לברר ולהעלות את
 9 הניצוצות שבו לקדושה
 10 ו"איסור" פירושו שהדבר קשור
 11 ואסור בידי הסטרא-אחרא ואין
 12 אפשרות להעלות אותו), וכמו
 13 חתיכה עצמה נעשה
 14 נבלה כו'³⁸, למשל, חתיכת
 15 בשר שנתערבה בחלב ולא היה
 16 בחלב פי ששים מהבשר כך
 17 שהבשר לא מתבטל בחלב אלא
 18 נאסר, הרי היא עצמה הופכת
 19 ל"ינבלה", היינו כאילו היא
 20 עצמה היתה דבר אסור ואם
 21 חתיכה זו תתערב בחתיכות
 22 אחרות, הרי כדי שתתבטל
 23 מחשיבים אותה כאילו כולה
 24 איסור ולא רק שנתערב בה
 25 איסור, ויצטרכו רוב או ששים
 26 כנגד כל החתיכה. הנה
 27 ניצוצות כאלו שהקדושה
 28 שבהם כבתה, כביכול, לא
 29 נתבררו אפילו בימי
 30 שלמה.
 31 וענין זה יתחדש לעתיד-
 32 לבא בימות המשיח דוקא,
 33 כמו שכתוב³⁹ על ימות
 34 המשיח את רוח הטמאה
 35 אעביר מן הארץ, לגמרי
 36 שלא יהי' השום רע ושום טומאה
 37 וכתוב⁴⁰ אז בימות המשיח אהפך אל עמים גו', שגם הם יעבדו
 38 את ה', היינו שהרע יהפך לטוב, הנה גם הניצוצות שנאבד
 39 מהם אור הקדשה לגמרי עד שנעשו כמו רע, והם שלושת
 40 הקליפות הטמאות לגמרי שבזמן הזה הם "אסורות" ו"קשורות" ואי אפשר
 41 לברר ולהעלות אותם יתבררו והטוב יופרד מהרע ויתעלו ויכללו
 42 בקדשה כניצוצות הנכללים באבוקה.

ביאור בדרך אפשר

43 (אמנם אף שנתבאר לעיל שתכלית השלמות דברור
 44 הניצוצות יהיה לעתיד-לבא דוקא, וכמו שכתוב⁴¹ בין יעודי
 45 הגאולה ובאו האובדים בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים,
 46 היינו, שלעתיד לבוא יבואו ויתקרבו לקדושה ולאלוקות לא רק
 47 הנדהים, שפרוש נדח
 48 הוא שישנה מציאותו
 49 והיא קיימת בשלמות אלא
 50 שנמצא מרחוק, אלא
 51 אפילו האובדים, שכבר
 52 נאבדו לגמרי⁴², בדוגמת
 53 ניצוץ שכבה, כאמור, ואף-
 54 על-פי-כן הנה גם הם
 55 יבואו וישתחוו להו' בהר
 56 הקדש בירושלים, כחית
 57 בשלמות היראה⁴³, כפי
 58 שזרמו במילה "ירושלים"
 59 היינו יראה שלימה, והמאמר
 60 מלמדנו כי אף על פי שכל זה
 61 יהי' רק לעתיד לבוא מכל-
 62 מקום, הרי ידוע כמבואר
 63 בספר התניא שכל הגלויים
 64 של האלוקות דלעתיד-לבא
 65 שיתגלו בימות המשיח "שהוא
 66 גילוי אור אין סוף ברוך הוא
 67 בעולם הזה הגשמי" (לשון
 68 התניא) תלויים במעשינו
 69 ועבודתנו כל זמן משך
 70 הגלות⁴⁴, והינו,
 71 שנעשים על-ידם ועבודתנו
 72 עכשיו, במשך זמן הגלות, היא
 73 הפועלת וגורמת את הגלויים
 74 שיהיו לעתיד לבוא.
 75 ולהעיר, שענין זה שבעצם
 76 מה שעתיד להיות נקבע ונפעל
 77 עכשיו מרמז בלשון
 78 "לעתיד-לבא" גופא
 79 עצמו, שהרי כל מציאות העתיד מתניחסת אל העבר, והעתיד
 80 בא ונוצר ופועל בעקבות העבר ולולי העבר לא שיך העתיד שהוא
 81 המשך לעבר ובא אחריו.
 82 וזהו גם מה שמצינו שכפאשר רבנו הזקן מכאן בתניא⁴⁵
 83 מעלת הגלויים דלעתיד-לבא, שאז יהי' גילוי אלוקות בעולם מבלי
 84 שגמיות העולם תהווה העלם והסתר על האור האלוקי, הרי הוא מוסיף

רשעים ידעף, היינו, שהגור (הניצוץ) שנמצא ברשעים
 ככה ואינו במציאות אש, ולכן אין ביכלת האבוקה
 למשכו), ועד שנעשה כמו רע, וכפי שמצינו³⁷ דגמא
 לזה בנגלה דתורה, שיש אפן שהתר נהפך להיות אסור,
 וכמו חתיכה עצמה נעשה נבלה כו'³⁸, הנה ניצוצות
 כאלו לא נתבררו בימי שלמה. וענין זה יתחדש
 לעתיד-לבא דוקא, כמו שכתוב³⁹ את רוח הטמאה
 אעביר מן הארץ, וכתוב⁴⁰ אז אהפך אל עמים גו', היינו
 שהרע יהפך לטוב, הנה גם הניצוצות שנאבד מהם אור
 הקדשה לגמרי עד שנעשו כמו רע, יתבררו ויתעלו
 ויכללו בקדשה.

(אמנם אף שנתבאר לעיל שתכלית השלמות דברור
 הניצוצות יהיה לעתיד-לבא דוקא, וכמו
 שכתוב⁴¹ ובאו האובדים בארץ אשור והנדהים בארץ
 מצרים, היינו, לא רק הנדהים, שפרוש נדח הוא שישנה
 מציאותו אלא שנמצא מרחוק, אלא אפילו האובדים,
 שכבר נאבדו לגמרי⁴², ואף-על-פי-כן הנה גם הם יבואו
 וישתחוו להו' בהר הקדש בירושלים, כחית
 היראה⁴³, מכל-מקום, הרי ידוע שכל הגלויים דלעתיד-
 לבא תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁴⁴,
 והינו, שנעשים על-ידם. ולהעיר, שענין זה מרמז
 בלשון "לעתיד-לבא" גופא, שהרי כל מציאות העתיד
 מתניחסת אל העבר, ולולי העבר לא שיך העתיד. וזהו
 גם מה שמצינו שכפאשר רבנו הזקן מכאן בתניא⁴⁵
 מעלת הגלויים דלעתיד-לבא, הרי הוא מוסיף ו"גם כבר

כא, יז. 37) ראה סה"מ תרס"ה ע' קד. 38) חולין ק, א. קח, א. 39) זכרי' יג, ב. 40) צפני' ג, ט. 41) ישעי' כז, יג. 42) ראה לקו"ת דרושים לר"ה ס, א. 43) ראה לקו"ת פקודי ד, א. 44) תניא רפ"ז. 45) פל"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 "וְגַם כָּכֹר הָיָה לְעוֹלָמִים מֵעֵין זֶה בְּשַׁעַת מַתָּן תּוֹרָה
 2 כְּדַכְתִּיב⁴⁶ אֶתְּהָ הָרֵאֶת כּוֹ' בְּרֵאֵיָה חוֹשִׁיית כּוֹ' ", כִּי, דְּוֹקָא
 3 מִצַּד זֶה שְׁכָכֵר הָיָה לְעוֹלָמִים מֵעֵין זֶה בְּעֶבֶר, יְכוּל לְהִיּוֹת
 4 כֵּן גַּם בְּעֵתִיד הָרִי שֶׁהַעֲתִיד נִמְשָׁךְ מֵהַעֲבֵר וּמִבּוֹסָס עַל הַעֲבֵר, וְכֵן גַּם בַּעֲנִיין
 5 הָאִמּוֹר שְׁגִילוֹי הָאֵלּוּקוֹת לַעֲתִיד
 6 לְבוֹא תְלוֹי בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעַבּוּדְתָנוּ
 7 כַּעַת, בּוֹמֵן הַגְלוֹת.
 8 וְזֵהוּ גַם מֵה שְׁכָתוֹב⁴⁷
 9 לְגַבִּי גִילוֹי הָאֵלּוּקוֹת וְהַנִּיּוּסִים
 10 וְהַנְּפִלְאוֹת שִׁיחִיו לַעֲתִיד לְבוֹא
 11 כִּימִי צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ
 12 מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נְפִלְאוֹת,
 13 וְהִינּוּ, שְׂאֵף-עַל-פִּי
 14 שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא יִהְיֶה
 15 נְפִלְאוֹת אֶפִּילוֹ לְגַבִּי
 16 יְצִיאַת מִצְרַיִם⁴⁸, וְזֵהוּ
 17 מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב שֶׁלַעֲתִיד לְבוֹא
 18 יִהְיֶה נְפִלְאוֹת כִּימִי הִיִּצִיאַת
 19 מִמִּצְרַיִם, הִינּוּ נְפִלְאוֹת אֶפִּילוֹ
 20 לְגַבִּי הַנְּפִלְאוֹת שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם,
 21 מְכַל-מְקוֹם, לְמִירוֹת שֶׁלַעֲתִיד
 22 לְבוֹא יִהְיֶה גִילוֹיִים וְנְפִלְאוֹת
 23 הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאִשֶׁר הָיוּ בִּיִצִיאַת
 24 מִצְרַיִם, בְּכָל זֹאת מַעֲלַת
 25 הַנְּפִלְאוֹת דְּלַעֲתִיד-לְבֹא
 26 יְכוּלָה לְהִיּוֹת רַק לְאַחֲרֵי
 27 וְעַל-יְדֵי שֶׁהָיוּ תַחֲלָה יְמֵי
 28 צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.
 29 וְזֵהוּ גַם מֵה שְׁכָל
 30 הָעֲנִינִים וְהַגִּילוֹיִים הַנְּפִלְאִים
 31 דְּלַעֲתִיד-לְבֹא הֵם
 32 בְּהַמְשָׁךְ לְהַעֲבֵר, בּוֹמֵן
 33 הַגְלוֹת, שְׁנַעֲשִׂים עַל-יְדֵי
 34 עַבּוּדְתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 35 וְעַד שֶׁאֵין לָךְ עֲנִין
 36 שְׁנַמְשָׁךְ וּמַתְּגַלָּה מִלְּמַעַלָּה
 37 מִכְּבִלִי שִׁיחִיָּה בּוֹ תְּפִיסַת
 38 יְדוֹ שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל (עַס קָעַן נִיט זִיין אַז אַ אִיד זָאל נִיט
 39 צוֹלִיִּיגֵן צוֹ דַעַם אַ הָאָנְט). וְהַמְּזָה
 40 מוֹכֵן, שֶׁגַם שְׁלָמוֹת הַבְּרִיר דְּלַעֲתִיד-לְבֹא בְּנוֹגַע לְנִיִּצּוֹצוֹת
 41 שְׁנֹאֲבָדוּ כּוֹ', כֹּאמּוֹר שֶׁהַחִירוֹשׁ שִׁיחִיָּה לַעֲתִיד לְבוֹא בְּעֵינֵי בִירוֹר וְהַעֲלֵאת
 42 נִיִּצּוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה הוּא שְׁגַם הַנִּיִּצּוֹצוֹת שֶׁאֲבָדוּ רַבְּבוֹ יַחְזוּר וְיַתְּבַרְרוּ צָרִיף
 43 לְהִיּוֹת מֵעֵין וְדַגְמָא לְזֵה בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעַבּוּדְתָנוּ עֲתָה בּוֹמֵן הַגְלוֹת,

44 ולכן מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות הם הפועלים גם את שלימות הבירור
 45 שיהיה לעתיד לבוא.
 46 וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁזֵהוּ גַם הַטַּעַם וְהַסִּבָּר לְכַךְ מֵה שְׁמַצִּינוּ שְׁכָפְאֶשֶׁר
 47 רַבְּנוּ הִזְקֵן מְבָאָר בַּתְּנַיָּא⁴⁹ אֹדוֹת עֲנִינִים בְּלַתִּי רְצוּיִים שְׁמַג' קְלָפוֹת
 48 הַטְּמָאוֹת לְגַמְרִי, שְׁהֵם אֲסוּרִים וְקְשׁוּרִים
 49 בְּיַדִּי הַחִיצוֹנִים לְעוֹלָם, וְאֵין עוֹלָיִם מִשָּׁם עַד כִּי
 50 יָבֹא יוֹמָם וְיִבּוֹלַע הַמָּוֶת לְנִצָּח, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³⁹
 51 וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאֶרֶץ, וְאִם כֵּן לְכַאוּרָה
 52 אֵין לָהֶם שׁוֹם אֲפִשְׁרוֹת לְהַתְּבַרֵּר וְלַהֲעֲלוֹת לְקְדוּשָׁה בּוֹמֵן הַגְלוֹת
 53 אֲבָל עִם זֹאת הָרִי הוּא מוֹסִיף מִיד אֲפִשְׁרוֹת שְׁבָה
 54 הַנִּיִּצּוֹצוֹת הַלְלוּ כֵּן יְכוּלִים לַעֲלוֹת בּוֹמֵן הַגְלוֹת "אוֹ עַד
 55 שִׁיִּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה גְדוֹלָה כָּל כֶּף שֶׁזְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ
 56 כְּזִכְרִית", כֹּאשֶׁר אָדָם אֲכָל מֵאֲכָל אֲסוּר שֶׁבְּדוֹךְ כָּלֵל אֵין לוֹ
 57 בִירוֹר עַד יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲבָל אַחַר כֵּךְ עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה גְדוֹלָה כָּל כֶּךְ
 58 שֶׁ"זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כּוֹכִיֹת" (כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאֲהַבָּה)
 59 שְׁבַמֵּאֲכָל הָאֲסוּר מֵתְּבַרְרִים וּמַתְּעֵלִים, לְמִירוֹת שֶׁנְּפִלוּ בְּתוֹךְ
 60 הַקְּלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת פִּינּוֹן שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת מֵעֵין זֶה
 61 גַּם בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעַבּוּדְתָנוּ עֲתָה.
 62 עֲתָה.
 63 ז) וְעַל-פִּי מֵה שְׁנֹתְבָאָר לְעִיל (בְּמַמְאָר דִּי"ט כְּסִלּוֹ⁵⁰)
 64 שֶׁהַעֲלָאת הַנִּיִּצּוֹצוֹת שְׁנֹתְבָרְחָקוֹ וְנֹאֲבָדוּ כּוֹ' קְשׁוּרָה עִם
 65 הָעֲנִין דְּחִסְדִּיף יְכַרְכּוּכָה⁵¹, שְׁחִסְדִּיף מִמְּשִׁיכִים בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק עַד לְבַחֲנִית מְלָכוֹת
 66 וְנֹאֲבָדוּ כּוֹ' קְשׁוּרָה עִם הָעֲנִין דְּחִסְדִּיף יְכַרְכּוּכָה⁵¹, כְּמַבּוֹאָר
 67 שֶׁם בְּהַרְבֵּה מַעֲלַת "חִסְדִּים" עַל "צְדִיקִים" שְׁחִסְדִּיף מִמְּשִׁיכִים
 68 וּמַגְלִים בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק הַדְּרָגָה הַכִּי פְּנִימִית וְנַעֲלִית בְּבַחֲנִית הַכְּתָר
 69 שֶׁלְּמַעַל מֵהַסְּפִירוֹת (כֶּשֶׁם שֶׁהַכְּתָר הוּא מַעַל רֵאשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם, וּבַחֲנִיָּה זוֹ
 70 נִקְרָאת "עֲתִיק יוֹמִין" עַל שֶׁם שֶׁנַּעֲתָק וְנִבְרַל מֵהַמְּשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת, יוֹם לְשׁוֹן
 71 גִּילוֹי, וּבִ'עֲתִיק' עֲצָמוֹ הַכוּוּנָה לְפְנִימִיּוֹת עֲתִיק) וּמֵהַדְּרָגָה הַעֲלִינָה הוּוֹ

(46) ואתחנן ד, לה. (47) מיכה ז, טו. (48) ראה אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תפז). (49) פ"ז. (50) סי"א-יב (סה"מ תשכ"ו ע' סה ואילך). (51) תהלים קמה, יו"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 ממשיכים עד לבחינת מלכות דמלכות, הבחינה האחרונה בעשר
 2 הספירות העליונות, יש לומר, שענין זה נעשה בכללות על-ידי
 3 גלוי תורת החסידות ונקמו שנתבאר לעיל (במאמר די"ט
 4 כסלו⁵²) שבתורה גופא עצמה שעל-ידיה נעשה הביור בדרך
 5 ממילא, בדרך מנוחה,
 6 הנה בפרטיות יותר יש
 7 בענין זה הבדלים בין חלקי
 8 התורה השונים יש אפן של
 9 ביור על ידי לימוד התורה
 10 שהוא כמו יציאת המלך
 11 ממקומו והליכתו למקום
 12 האויב (שאז נעשה רק
 13 נפוצו אויבך וינוסו
 14 משנאריך, היינו שהאויב
 15 והשונא אכן מתרחקים אבל
 16 מציאותם עדין קיימת ולא
 17 באפן שבטלים לגמרי
 18 וכאמור לעיל שזה היה אופן
 19 הביור של משה רבנו במדבר),
 20 שזהו כללות הענין
 21 דנגלה דתורה, שאף
 22 שזהו דבר הוי', הלא כה
 23 דברי פאש⁵³, ולכן בכוח
 24 לימוד התורה מבררים ומעלים
 25 את עניני העולם מפל-
 26 מקום, הרי היא יורדת
 27 ומתלבשת בענינים
 28 גשמיים, ובעת לימוד נגלה
 29 דתורה עוסקים בנושאים כמו
 30 המחליף פרה בחמור
 31 וכיוצא בזה, ומתעסקת
 32 גם בענינים של טוב
 33 ורע, ועד לטענות של
 34 שקר כו' שהרי בידי ממונות
 35 יש הלכות רבות בהם אחד
 36 הצדדים משקר וצריך לברר עם
 37 מי האמת. מה שאין-כן
 38 פנימיות התורה, שהיא
 39 בחינת עין החיים, שבניגוד לעין הדעת' שיש בו תערוכת טוב ורע הרי
 40 עין החיים' כולו טוב כדאיתא ברעיא מהימנא⁵⁴, ומבאר
 41 בארקה באגרת הקדש⁵⁵ לבעל הגאולה, אדמו"ר הזקן,
 42 שנשתחרר ממאסרו ביום י"ט כסלו שבו נאמר המאמר הנוכר, הנה
 43 על-ידיה על ידי לימוד פנימיות התורה נעשה שלמות הביור בדרך
 44 מנוחה (קומה הוי' למנוחתך), תוך ביטול מוחלט של האויב

ביאור בדרך אפשר

45 וה'שונא' הרוחני ועד לקיום היעוד אז אהפך אל עמים גו'
 46 שגם הם יתהפכו לקדושה, וכפי שמבאר עוד במאמר הנוכר דיבור המתחיל
 47 "פרה בשלום" שאמנם גם הביור של ידי לימוד נגלה דתורה הוא בדרך
 48 מנוחה, כי הביור הוא בדרך ממילא, כלי לבוא במגע ישיר עם הענינים
 49 הגשמיים שעליהם לומדים, בכל
 50 זאת כיון שבנגלה דתורה
 51 לומדים תורה כפי שנתלבשה
 52 בענינים הגשמיים אין זה ביור
 53 בדרך מנוחה לגמרי, וסוף סוף
 54 יש כאן גם ענין של 'מלחמה'
 55 ואילו הביור שעל ידי לימוד
 56 פנימיות התורה הוא בדרך
 57 מנוחה לגמרי שהרי בלימוד
 58 פנימיות התורה עוסקים בעיקר
 59 בענינים אלוקים-רוחניים],
 60 ובפרט על-ידיה
 61 שתורת החסידות גופא
 62 עצמה עוסקת בבאור ענין
 63 ברור והעלאת נצוצים
 64 אלו שנתרחקו ונאבדו
 65 כו', ועצם הלימוד על כך
 66 פועל את הביור כמו
 67 בדרוש וארא הנ"ל
 68 ("דער פרומער וארא")
 69 שמדבר בענין פי לא
 70 ידח ממנו נדח, וביור
 71 ועליית הנשמות שיררו ונפלו
 72 ועד שנוזר בו גם אודות
 73 החטא הידוע כו', של
 74 פגם הברית, הנה זוהי
 75 הלימוד על הביור שיהיה
 76 לעתיד לבוא העבודה בזמן
 77 הזה שהיא מעין ודגמת
 78 ופועלת שלמות הביור
 79 דלעתיד-לבא, שגם
 80 הניצוצות שנתרחקו
 81 ונאבדו כו', יתעלו
 82 ויכללו בקדשה.
 83 (ח) ועל-פי-זה יש לבאר גם מה שהדרוש הנ"ל נאמר
 84 בפרשת וארא דוקא, שבה מדבר אודות הגאולה, והיא עוסקת
 85 בתקופה שבה כבר בטלה העבודה של השעבוד במצרים, ומצרים החלה לקבל
 86 את עשר המכות ולא בפרשת שמות, שבה מדבר אודות הגלות
 87 וקשי השעבוד. פי כדי שתוכל להיות אמירת דרוש כזה
 88 שענינו לפעל ענין שהוא מעין ודגמת שלמות הביור

(52) סוס"ח. סי"ג (סה"מ תשכ"ו ע' סג ואילך). (53) ירמי' כג, כט. וראה ברכות כב, א. (54) זח"ג קכד, ב. (55) סכ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְלַעְתִּיד-לְבֹא, צָרִיף לְהִיּוֹת מַעֲמַד וּמַצָּב שֶׁל גְּאוּלָּה וּכְפִי
 2 שְׁנוֹזֵר לַעֲיֵל שֶׁהַמַּעֲמַד וּמַצָּבֵי שֶׁל רַבְּנוּ הִזְקִין בְּכָל תְּקוּפָה הִיָּה בְּהִתְאָם לַעֲנִינֵי
 3 הַחֲסִידוֹת שֶׁבָּהֶם עֹסֵק בְּאוֹתָהּ שֶׁעַךְ כִּךְ שְׁדוּקָא 'מַעֲמַד וּמַצָּב' שֶׁל גְּאוּלָּה הִיָּה
 4 מַצָּב הַלֵּם לְאִמִּירַת הַמַּאֲמָר שֶׁמְדַבֵּר עַל שְׁלִימוֹת הַבִּירוּר לַעֲתִיד לְבוֹא.
 5 וּמִמְשִׁיךְ וּמוֹסִיף בִּיאור מְדוּעַ
 6 מַאֲמָר זֶה ("דַּעַר פְּרוּמַעַר וְאִרְא") 1
 7 נִאֲמַר דְּוִוּקָא בְּפִרְשַׁת וְאִרְא וְלֹא
 8 בְּפִרְשַׁת שְׁמוֹת.
 9 וּבְהִקְדָּיִם שֶׁפְּלָלוֹת עֲנִין
 10 גְּלוּת מְצָרִים שֶׁפְּפָרְשַׁת
 11 שְׁמוֹת, עִם הִיּוֹתוֹ מַצָּד
 12 פְּרַעָה, גֹּרֵם חִיצוֹנִי, וְלֹא
 13 מְדוּבָר בִּירִידָה שֶׁנִּגְרַמָּה כְּתוּצָא
 14 מִמַּעֲשִׂים לֹא רְצוּיִים שֶׁל בְּנֵי
 15 יִשְׂרָאֵל הָרִי זֶה פֶּעַל יְרִידָה
 16 כֹּה' גַּם בְּמוֹבֵן הַרוּחָנִי אֶצֶל
 17 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּכְיָדוּעַ
 18 הַפְּרוּשׁ בְּמָה שֶׁפְּתוּב
 19 וְיָרַעוּ אוֹתָנּוּ הַמְצָרִים,
 20 דְּלִכְאוּרָה, הִנֵּה לִיָּה
 21 לְמִימַר הִיָּה לוֹ (לְפִסּוֹק) לוֹמַר
 22 וְיָרַעוּ לְנוֹ' 57, וְלִמָּה נִאֲמַר
 23 "וְיָרַעוּ אוֹתָנּוּ" אֶלֶּא הַפְּרוּשׁ
 24 הוּא שֶׁעָשׂוּ אוֹתָנּוּ הַמְצָרִים
 25 עָשׂוּ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְעִים
 26 וְחֲטָאִים לְלַמֵּד
 27 מִמַּעֲשִׂיהֶם 58, וְהִינּוּ,
 28 שֶׁהַמְצָרִים פֶּעַל בְּנֵי
 29 יִשְׂרָאֵל שִׁיחָה בָּהֶם רַע בְּזָה
 30 שֶׁמַּצָּד עֲצָמָם לֹא הָיוּ בְּנֵי
 31 יִשְׂרָאֵל שְׁיִיכִים אֶלְיֹו 59
 32 (וְכִמוֹ בְּגִזְרַת פְּרַעָה וְכָל
 33 הַבַּת תְּחִיּוֹן 60, שֶׁלְכַאוּרָה
 34 מְדוּבָר בְּטוּבָה לְבֵנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁרַק
 35 אֵת הַבָּנִים יֵשׁ לְהַשְׁלִיךְ אֶל הַיָּאֹר
 36 אֲבָל אֵת הַבְּנוֹת יֵשׁ לְהַשְׁאִיר
 37 בְּחַיִּים אֲבָל בְּעֵצָם זֹו גִּזְרָה קִשָּׁה
 38 שְׁכוּנְתָהּ לְהַרַע לְבֵנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנוֹת כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הִיא שְׁאוֹתָם
 39 הַמְצָרִים שְׁאוֹלֵיהֶם נִאֲמָר 60 כָּל הַבֵּן הַיָּלוּד הַיָּאוּרָה
 40 תִּשְׁלִיכֻהוּ, הִנֵּה הֵם יַחֲיוּ אֵת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ חֲתִיּוּם שֶׁל
 41 מְצָרִים כֹּה' 61 וְיָרַעוּ לְבְנוֹת בְּרוּחָנוֹת). וְעַד פְּדֵי כָּף, שֶׁעֲנִין הַגְּלוּת

שְׁלֵמוֹת הַבִּירוּר דְּלַעְתִּיד-לְבֹא, צָרִיף לְהִיּוֹת מַעֲמַד וּמַצָּב
 שֶׁל גְּאוּלָּה.

וּבְהִקְדָּיִם שֶׁפְּלָלוֹת עֲנִין גְּלוּת מְצָרִים שֶׁפְּפָרְשַׁת שְׁמוֹת,
 עִם הִיּוֹתוֹ מַצָּד פְּרַעָה, הָרִי זֶה פֶּעַל יְרִידָה
 כֹּה' אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּכְיָדוּעַ הַפְּרוּשׁ בְּמָה שֶׁפְּתוּב 56
 וְיָרַעוּ אוֹתָנּוּ הַמְצָרִים, דְּלִכְאוּרָה, הִנֵּה לִיָּה לְמִימַר וְיָרַעוּ
 לְנוֹ' 57, אֶלֶּא הַפְּרוּשׁ הוּא שֶׁעָשׂוּ אוֹתָנּוּ רְעִים וְחֲטָאִים
 לְלַמֵּד מִמַּעֲשִׂיהֶם 58, וְהִינּוּ, שֶׁהַמְצָרִים פֶּעַל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל רַע בְּזָה שֶׁמַּצָּד עֲצָמָם לֹא הָיוּ שְׁיִיכִים אֶלְיֹו 59
 (וְכִמוֹ בְּגִזְרַת פְּרַעָה וְכָל הַבַּת תְּחִיּוֹן 60, שְׁאוֹתָם הַמְצָרִים
 שְׁאוֹלֵיהֶם נִאֲמָר 60 כָּל הַבֵּן הַיָּלוּד הַיָּאוּרָה תִּשְׁלִיכֻהוּ,
 הִנֵּה הֵם יַחֲיוּ אֵת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ חֲתִיּוּם שֶׁל מְצָרִים
 כֹּה' 61). וְעַד כְּדֵי כָּף, שֶׁעֲנִין הַגְּלוּת פֶּעַל אֶפְיֵלוֹ אֶצֶל מֹשֶׁה
 רַבְּנוּ, כְּפִי שֶׁמִּסְפָּר בְּסוּף פְּרַשַׁת שְׁמוֹת 62 שֶׁמֹּשֶׁה רַבְּנוּ
 טָעַן לְהַקְבִּיָּה לְמָה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה. וְהַעֲנִין בְּזָה,
 שֶׁמַּצָּד מֹשֶׁה רַבְּנוּ לֹא שִׁיף שֶׁעֲנִין הַגְּלוּת יִפְעַל עָלְיוֹ
 כֹּה' 63, אֶבְל אֶף-עַל-פִּי-כֹן, הִיָּתָה אֶצֶל אִיזוֹ נְגִיעָה כֹּה',
 מַצָּד הַתְּקַשְׁרוֹתוֹ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹתוֹ רוּעָה יִשְׂרָאֵל,
 כְּמוֹ רוּעָה שֶׁרְצוֹנוֹ לְהִיּוֹת יַחַד עִם צֹאן מְרַעִיתוֹ, וְכְפִי
 שֶׁאֲמַר הַרְבֵּי הַצְּדִיק מִבְּאֵרֵי דִּישׁוּב 64, שְׁאִי-אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה
 בְּגִן-עֵדֶן לְבָדוֹ חֲסִי-וְשָׁלוֹם לְלֹא שְׁאָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקִיבַל עַל
 עֲצוּמוֹ שֶׁלֹּא יִכַּסּ לְגִן-עֵדֶן כֹּל עוֹד
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּגִלוּת (אֵלֶּא)
 שֶׁלְמַעֲשֶׂה שְׁמַע שְׁאוּמְרִים
 "קְרוּשָׁה" בְּגִן-עֵדֶן וְנִכְנַס בְּפִנְיָהּ).
 וְכְפִי שֶׁמְצִינּוּ אֶצֶל
 הַרוּעָה הַרְאִשׁוֹן, יַעֲקֹב
 (שֶׁשׁוּפְרִיָּה מַעֲיִן שׁוּפְרִיָּה
 דְּאָדָם הַרְאִשׁוֹן 65 עָלְיוֹ
 אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל – שִׁיּוּפִיּוֹ הִיָּה
 מַעֲיִן יוּפִיּוֹ שֶׁל אָדָם הַרְאִשׁוֹן
 וְהַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים
 הִיא שֶׁתְּקַן יַעֲקֹב אֲבִינוֹ אֵת
 חֲטָאֵם הַרְאִשׁוֹן 66),
 שֶׁמַּצָּד עֲצָמוֹ הִיָּה מוֹכֵן
 לְגִאָּלָה, כְּבָר בִּימֵי וְאֶף-עַל-פִּי-כֹן, כִּיּוֹן שֶׁהִילְדִים רְפִים וְהַצֹּאן
 וְהַבְּקָר עָלוֹת עָלָי, לְכֹן הִנֵּה גַם אֶצֶל לְמִירוֹת שֶׁהוּא עֲצוּמוֹ נַעֲלָה
 מִהַגְּלוּת מְכַרְחַת לְהִיּוֹת הַהִנְהָגָה בְּאֶפְסָן דְּאֵתְנַהֲלָה לְאִטֵּי גוֹ' עַד
 אֶשֶׁר אָבוֹא גוֹ' 67. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה מְצִינּוּ אֶצֶל מֹשֶׁה

42 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַצָּרִים פֶּעַל הַשְּׁפַעָה שְׁלִילִית מִסּוּמַת אֶפְיֵלוֹ אֶצֶל מֹשֶׁה
 43 רַבְּנוּ, כְּפִי שֶׁמִּסְפָּר בְּסוּף פְּרַשַׁת שְׁמוֹת 62 שֶׁמֹּשֶׁה רַבְּנוּ טָעַן
 44 לְהַקְבִּיָּה לְמָה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה. וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁמַּצָּד מֹשֶׁה
 45 רַבְּנוּ לֹא שִׁיף שֶׁעֲנִין הַגְּלוּת יִפְעַל עָלְיוֹ כֹּה' 63, כִּי הִרְמָה הַרוּחָנוֹת
 46 שֶׁלוֹ כֹּל כִּךְ גְּבוּהָה שְׁגַם בְּגִלוּת
 47 הוּא נִשְׂאָר בְּמַעֲמַדוֹ וּמַצָּבוֹ
 48 הַמְקוּרֵי אֶבְל אֶף-עַל-פִּי-
 49 כֹן, הִיָּתָה אֶצֶל אִיזוֹ
 50 נְגִיעָה כֹּה', וְגִלוּת מְצָרִים
 51 'נְגַעָה' בּוֹ וְהִיָּתָה לָהּ הַשְּׁפַעָה
 52 קִלְהָ עָלְיוֹ מַצָּד הַתְּקַשְׁרוֹתוֹ
 53 הַחֻזְקָה וְהַאֲמִיצָה עִם בְּנֵי
 54 יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹתוֹ רוּעָה
 55 יִשְׂרָאֵל מִסּוּר וְאִמִּיתִי, כְּמוֹ
 56 רוּעָה שֶׁרְצוֹנוֹ לְהִיּוֹת יַחַד
 57 עִם צֹאן מְרַעִיתוֹ, וְכֹאשֶׁר
 58 הַצֹּאן בְּמַצּוּקָה הַדְּבָר מִשְׁפִּיעַ עַל
 59 הַרוּעָה וְכְפִי שֶׁאֲמַר הַרְבֵּי
 60 הַצְּדִיק רַבִּי לְוִי יַצְחָק
 61 מִבְּאֵרֵי דִּישׁוּב 64, שְׁאִי-
 62 אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה בְּגִן-עֵדֶן
 63 לְבָדוֹ חֲסִי-וְשָׁלוֹם לְלֹא
 64 שְׁאָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקִיבַל עַל
 65 עֲצוּמוֹ שֶׁלֹּא יִכַּסּ לְגִן-עֵדֶן כֹּל עוֹד
 66 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּגִלוּת (אֵלֶּא)
 67 שֶׁלְמַעֲשֶׂה שְׁמַע שְׁאוּמְרִים
 68 "קְרוּשָׁה" בְּגִן-עֵדֶן וְנִכְנַס בְּפִנְיָהּ).
 69 וְכְפִי שֶׁמְצִינּוּ אֶצֶל
 70 הַרוּעָה הַרְאִשׁוֹן, יַעֲקֹב
 71 (שֶׁשׁוּפְרִיָּה מַעֲיִן שׁוּפְרִיָּה
 72 דְּאָדָם הַרְאִשׁוֹן 65 עָלְיוֹ
 73 אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל – שִׁיּוּפִיּוֹ הִיָּה
 74 מַעֲיִן יוּפִיּוֹ שֶׁל אָדָם הַרְאִשׁוֹן
 75 וְהַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים
 76 הִיא שֶׁתְּקַן יַעֲקֹב אֲבִינוֹ אֵת
 77 חֲטָאֵם הַרְאִשׁוֹן 66),
 78 שֶׁמַּצָּד עֲצָמוֹ הִיָּה מוֹכֵן
 79 לְגִאָּלָה, כְּבָר בִּימֵי וְאֶף-עַל-פִּי-כֹן, כִּיּוֹן שֶׁהִילְדִים רְפִים וְהַצֹּאן
 80 וְהַבְּקָר עָלוֹת עָלָי, לְכֹן הִנֵּה גַם אֶצֶל לְמִירוֹת שֶׁהוּא עֲצוּמוֹ נַעֲלָה
 81 מִהַגְּלוּת מְכַרְחַת לְהִיּוֹת הַהִנְהָגָה בְּאֶפְסָן דְּאֵתְנַהֲלָה לְאִטֵּי גוֹ' עַד
 82 אֶשֶׁר אָבוֹא גוֹ' 67. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה מְצִינּוּ אֶצֶל מֹשֶׁה

(56) תבואו כו, ו. (57) ראה זבח פסח להר"י אברבנאל בהגש"פ (פיסקא וירעו). (58) של"ה קסב, א. וראה גם ספר השיחות תרצ"ט ע' 324. (59) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ שנה זו (לקו"ש ח"ז ע' 89. תו"מ ח"מ ע' 308). (60) שמות א, כב. (61) ראה לקו"ש ח"א ע' 111. (62) ה, כב. (63) ראה גם אוה"ת ואתחנן ע' סה. (64) ראה גם שיחת ש"פ יתרו הישי"ת (תו"מ ח"א ע' 11). (65) ב"מ פד, א. (66) תניא אגה"ק ס"ז. (67) וישלח לג, יג-יד.

ביאור בדרך אפשר

1 זֶה מְצִינּוֹ אֶצֶל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, שֶׁהֲצִרְף לְהִשָּׂאֵר בַּמִּדְבָּר יַחַד עִם
 2 דֹּרוֹ⁶⁸, שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְקָרְבִי⁶⁹ וְלֹא
 3 נִכְנַס לֵארוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁגַם זֶה הָיָה מִפְּנֵי הַיּוֹנוֹת רוּעָה נֶאֱמָן הַקְּשׁוּר לֹאנְשֵׁי דוֹרוֹ
 4 וְצֹאן מֵרַעֲיָתוֹ בַּקֶּשֶׁר חֹזֵק בְּמִיּוֹחֵד. וְכֵן יִרְמְיָהוּ הֲצִרְף לִילֶךְ לְגַלּוֹת
 5 לְמִוֹת שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ הֵיחָד בְּדִרְגָה
 6 גְבוּהָה וְלֹא עָשָׂה חֲסִי־וְשִׁלוֹם
 7 דְּבָרִים שֶׁהַעֲנֹשׁ עֲלֵיהֶם הוּא גְלוֹת
 8 כְּדֵי לְהִיּוֹת יַחַד עִם בְּנֵי
 9 דֹּרוֹ⁷⁰, וְהֵינּוּ לְפִי
 10 שְׂרוּעָה נֶאֱמָן צָרִיף לִילֶךְ
 11 עִם צֹאן מֵרַעֲיָתוֹ, בְּאִיזָה
 12 מְקוֹם שִׁיְהִיָּה כּוֹי. וּמִצֵּד
 13 הַהֶתְקַשְׁרוֹת שֶׁל מֹשֶׁה עִם
 14 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה פְעֻלַּת
 15 הַגְּלוֹת עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 16 פְעֻלָּה גַם עַל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ
 17 שֶׁגַם לוֹ תִּהְיֶה 'נְגִיעָה' מִסּוּיַמַּת
 18 לְגַלּוֹת שֶׁשָּׁטְעַן לְהַקְבִּיָּה
 19 לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה
 20 וְכַמְבוּאֵר בַּמִּפְרָשׁ הַתּוֹרָה הִיָּה
 21 בְּטַעֲנָה זֹו עֵינַי בְּלַחֵי רְצוֹנִי.
 22 וְעַל-זֶה בַּמַּעֲנֵה לְטַעֲנָה "לְמָה
 23 הִרְעוֹת" שֶׁבִּסּוּף פִּרְשַׁת שְׁמוֹת
 24 נֶאֱמָר בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת
 25 וְאֵרָא, וַיִּדְבֵּר אֲלֵקִים אֶל
 26 מֹשֶׁה, וּמִפְרָשׁ רִשׁוֹ דְּבַר
 27 אֹתוֹ מִשְׁפָּט עַל שֶׁהִקְשָׁה
 28 לְדַבֵּר וְלוֹמַר לְמָה⁶²
 29 הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה⁷¹,
 30 בְּאֵמְרוֹ, וְאֵרָא אֶל
 31 אַבְרָהָם וְגוֹי, חֻבַּל עַל
 32 דְּאֲבָדִין וְלֹא מִשְׁתַּכַּחֵן
 33 כּוֹי, שֶׁאֲבָדוּ וְאִינִים נִמְצְאִים
 34 שֶׁהָאֲבוֹת לֹא הִרְהָרוּ אַחַר
 35 מִדּוֹתַי, וְאֵתָה אֲמַרְתָּ לְמָה
 36 הִרְעַתָּה⁷², הֵינּוּ, שֶׁעַל-
 37 זֶה עַל הַטַּעֲנָה "לְמָה הִרְעוֹת"
 38 הֲצִרְף לְהִיּוֹת עֵנְיָן שֶׁל בְּטוּשׁ מְלֻמְעָלָה (מְלֻמְעָלָה דְּוָקָא, כִּי
 39 אֲלֻמְלִי הַקְבִּיָּה עוֹזְרוֹ אֵין זְכוּל לֹ⁷³ חֲכַמִּינוּ ז"ל אֲמָרוּ לְגַבֵּי הַמַּאֲבָק
 40 וְהַצּוֹרֵךְ הַתְּהַגְבֵּר עַל הַיֵּצֵר הָרַע כִּי הָאָדָם אֵינוֹ יְכוּל לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּכּוֹחוֹת עֲצֻמוֹ
 41 וְהַדְּבָר בְּלַחֵי אִפְשָׁרִי לֹא עוֹרֵת הִי, וְכֵן עֵינַי זֶה שְׁלַעֲתִים יֵשׁ צוֹרֵךְ בִּיבִישׁוּשׁ
 42 מִלְּמַעְלָה דּוּוֹקָא וְהַדְּבָר לֹא נִפְעַל בְּעִבּוּרָה עֲצֻמִּית שֶׁל הָאָדָם), עַל-דִּרְךָ

ביאור בדרך אפשר

43 מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷⁴ אֶעָא דְלָא סְלִיק בֵּיה נְהוּרָא מְבַטְשִׁין
 44 לֵיה כּוֹי' עַץ שֶׁהָאֵשׁ לֹא נִתְפַּסֶּת בּוֹ, מִבְּקַעִים אוֹתוֹ וְהַדְּבָר מֵהוּוֹה מִשֶׁל לְמַצֵּב
 45 בּוֹ אוֹר הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת לֹא מֵאִירִים בְּאָדָם בְּגַלְל יִשׁוֹת עֲצֻמִּית, וְהַעֲצָה לְכַךְ
 46 הִיא בִּיטוּל הַיִּשׁוּת. וְלֹא־חֲרִיזָה לְאַחַר ה'מִשְׁפָּט' שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 47 בְּעַקְבוֹת הַטַּעֲנָה "לְמָה הִרְעוֹת"
 48 נִגְרַם 'בִּישׁוּשׁ', וּמַעֲתָה הָיָה
 49 יְכוּל לְהִתְחַיֵּל עֵנְיָן
 50 הַגְּאוּלָּה כּוֹי' שֶׁבּוֹ עוֹסֶקֶת
 51 פִּרְשַׁת וְאֵרָא.
 52 וְעַל-דִּרְךָ-זֶה מוֹכֵן מוֹכֵן בְּנוֹגֵעַ
 53 לְדִרְוֹשׁ מֵאֲמַר חֲסִידוֹת
 54 הַנִּי"ל "דְּעַר פְּרוּמְעַר וְאֵרָא"
 55 שֶׁאֲמִירְתוֹ הִיָּתָה בְּפִרְשַׁת
 56 וְאֵרָא דְּוָקָא וְלֹא בְּפִרְשַׁת
 57 שְׁמוֹת. דְּהִנֵּה, תִּכְן
 58 הַדְּרוֹשׁ בְּעֵינַי
 59 פְּרוּמְקִיט יִרְאֵת שְׁמַיִם
 60 וְהַיִּירוֹת מִעֵבְרֵי כּוֹי' (כְּפִי
 61 שְׁנִקְרָא "דְּעַר פְּרוּמְעַר
 62 וְאֵרָא") הוּא עֵנְיָן
 63 הַבִּישׁוּשִׁים בִּיטוּל הַיִּשׁוֹת
 64 פְּרוּחֲנִיּוֹת, עַל-דִּרְךָ עֵנְיָן
 65 הַגְּלוֹת וְהַשְׁעִבּוּד בְּחִמְרָא
 66 וּבְלִבְנֵים כְּפִי שֶׁהוּא
 67 פְּרוּחֲנִיּוֹת, שֶׁעֵינַי הוּא
 68 לְיִמּוּד תּוֹרָה מֵתוֹךְ מֵאֲמָן
 69 וַיִּגִּיעָה כְּדַבְּרֵי הַזֶּה בְּחִמְרָא
 70 דָּא זֶה קַל-וְחִמְרָא,
 71 וּבְלִבְנֵים דָּא לְבוֹן
 72 הַלְקָתָא זֶה לִיבּוֹן הַלְכוֹת
 73 כּוֹי⁷⁵. וְעַל-יְדֵי-זֶה
 74 בְּאֲמַצְעוֹת הַבִּישׁוּשׁ וְהַבִּיטוּל
 75 הִיָּה יְכוּל לְהִיּוֹת מְעַמָּד
 76 וּמִצָּב שֶׁל גְּאוּלָּה, שְׂאָז
 77 כֹּאשֵׁר נִמְצְאִים בְּמַצֵּב נִפְשֵׁי
 78 רוּחָנִי שֶׁל גְּאוּלָּה יְכוּלִים
 79 לְפַעַל בְּאֲמִירַת הַדְּרוֹשׁ
 80 הַמֵּאֲמַר עֵנְיָן שֶׁהוּא מְעִין וְדִגְמַת שְׁלֹמּוֹת הַבְּרוּר
 81 דְּלַעֲתִיד-לְבֹא, שְׁגַם הַנִּיצוּצוֹת שְׁנִתְרַחֲקוּ וְנִאֲבָדוּ, יִתְעַלּוּ
 82 וְיִכְלָלוּ בְּקִדְשָׁה כַּמְבוּאֵר לְעִיל בְּאִרְיִכוֹת שֶׁעֵינַי זֶה הִיָּה בְּגִאוּלָּה
 83 הַעֲתִידָה, וְעַם זֹאת מַעֲשִׂינוּ וְעִבּוּדוֹתֵינוּ בּוֹמֵן הַגְּלוֹת וְהַלִּימּוּד וְהַדִּיבּוּר עַל
 84 כֵּךְ בְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הַקְּדֻמָּה וְהַחֲכֵנָה הַרְאוּיָה לְכַךְ.

(68) ראה תנחומא חוקת י. (69) בהעלותך יא, כא. (70) ראה פסיקתא רבתי פכ"ז. (71) פרש"י ריש פרשתנו. (72) פרש"י שם (ו, ט).
 (73) סוכה נב, ריש ע"ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פ"ג. (74) זח"ג קסח, א. הובא ונתבאר בתניא רפכ"ט. (75) זהר ח"א כז, א. ח"ג
 קנג, א. וראה תו"א ר"פ שמות.

11 ה'צמח צדק', שהשנה
12 היא שנת המאה
13 להסתלקות-הילולא שלו
14 בי"ג ניסן תרכ"ו, שמדפיסים
15 לאחרונה, ועד לדרושי
16 רבנו נשיאנו, שעל-ידי-
17 זה מאירים את החשך
18 כו"ק⁷⁶, של הגלות ועד
19 שזוכים לביאת משיח
20 צדקנו בקרוב ממש.

ט) וְכֹל זֶה מְדַגֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר עִתָּהּ, שְׁנֵשְׂאָרוֹ בְּמָה יָמִים
לְבִיאת מְשִׁיחַ, וְלִכְן מְפִיצִים (מְגִיטָה) חֲסִידוֹת
בְּרַבּוּי, הַחֵל מֵהַבִּיכְלֵאךְ שֶׁל רַבְּנֵי הַזְּקֵן, וְכֵן הַבִּיכְלֵאךְ
שֶׁל ה'צמח צדק', שֶׁהַשָּׁנָה הַיָּמָּה הִיא שְׁנַת הַמָּאָה לְהַסְתַּלְקוֹת-
הִילּוּלָא שֶׁלוֹ, שְׁמִדְפִיסִים לְאַחֲרוֹנָהּ, וְעַד לְדְרוּשֵׁי רַבְּנֵי
נְשִׂיאָנוּ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מְאִירִים אֶת הַחֲשָׁךְ כּו"ק⁷⁶, וְעַד
שְׁזוֹכִים לְבִיאת מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ בְּקֵרוֹב מְמֹשׁ.

1 וְכֹל זֶה מְדַגֵּשׁ עוֹד
2 יוֹתֵר עִתָּהּ, שְׁנֵשְׂאָרוֹ בְּמָה
3 יָמִים לְבִיאת מְשִׁיחַ,
4 וְהַגּוֹלָה קְרוֹבָה בְּיוֹתֵר וְלִכְן
5 מְפִיצִים (מְגִיטָה)
6 "שופכים" חֲסִידוֹת בְּרַבּוּי,
7 בִּשְׁפַע רַב הַחֵל מֵהַבִּיכְלֵאךְ
8 כּוֹךְ שֶׁל כְּתִיב נִקְרָא "ביכל"
9 וּבְרַבִּים "ביכלאך" שֶׁל רַבְּנֵי
10 הַזְּקֵן, וְכֵן הַבִּיכְלֵאךְ שֶׁל

(76) חסר קצת (המו"ל).

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

25 הארץ וציוור יגו, ולדבריו מובן דהיינו דקתיב - שזהו שכתוב (שם כו
26 א) 'חצי היריעה העורפת תסרח על אחרי המשכן, שאותה חצי
27 יריעה שביריעות האהל היתירה על יריעות המשכן, תהיה עודפת
28 על אחורי קרשי המשכן ותגורר על הארץ, אלא לרבי נחמיה הסובר
29 שגם למעלה היה עובי הקרשים אמה, והיה רוחב הקרשים ממעט
30 מהיריעה אמה, אם כן נשארו רק אחד עשרה אמות שהיו מכסים
31 את המשכן מבחוץ, ורק אמה אחת היתה נגרת על הארץ (ציוור יד),
32 ולדבריו יקשה, מאי 'תסרח' - מה כוונת הכתוב שחצי היריעה דהיינו
33 שתי אמות תסרח על אחורי המשכן, הרי לדבריו לא היתה היריעה
34 עודפת על קרשי המשכן אלא אמה אחת. מתרצת הגמרא: לרבי
35 נחמיה 'חצי היריעה תסרח' היינו תסרח מהכרזותיה, כלומר שחצי
36 היריעה דהיינו שתי אמות יהיו עודפות על היריעה התחתונה, האמה
37 אחת מכסה את אמת האדנים והאמה השניה נגרת על הארץ.
38 תנא דבי רבי ישמעאל, למה משכן דומה, לאשה שמהלכת
39 בשוק ושפוליה - ושולי בגדיה מהלכין אחריה, כך היתה היריעה
40 נגרת בארץ.
41 הגמרא מביאה ברייתא המבארת כיצד הותאמו הקרשים עם
42 האדנים: תנו רבנן, חרוצים היו קרשים, שבאמה התחתונה של
43 הקרשים עשו באמצעם חריץ בגובה אמה ורוחב חצי אמה, ונשארו
44 שתי ידות של חצי אמה בכל צד (ציוור טו), וחרצו גם סביב אותם
45 ידות בעובי של דופני האדן, שכשיתקעו את הידות באדנים יהיו
46 הקרשים צמודים זה לזה ולא יבלטו האדנים (ציוור טז), ויחלולים היו
47 האדנים - והיה נקב חלול באדנים (ציוור יז), ובאותו חלל היו תוקעים
48 את ידות הקרשים (ציוור יח).

1 מִזֶּה בְּעוֹרְךָ בִּארְךָ יְרִיעַת הָאֵהָל יְהִי סְרוּחַ עַל צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה
2 לְכַסּוֹתוֹ - שִׁירֵיעוֹת הָאֵהָל הָיוּ עוֹדפוֹת עַל יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן בִּשְׁתֵּי
3 אֲמוֹת, וּנְמִצָּא שִׁישׁ עוֹרֵף שֶׁל אֲמָה בְּכָל צֶד, וְאֲמָה זוֹ הִיְתָה כְּדֵי
4 לְכַסּוֹת אֶת הָאֲמָה שֶׁל הָאֲדָנִים שֶׁלֹּא הִיְתָה מְכוּסָה עַל יְדֵי יְרִיעוֹת
5 הַמִּשְׁכָּן, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי נְחֻמִּיָּה אֹמֵר, אוֹתָהּ אֲמָה הִיְתָה
6 כְּדֵי לְכַסּוֹת אֶת הָאֲמָה שֶׁל קְרָשִׁים שֶׁמַּעַל הָאֲדָנִים שֶׁלֹּא הִיְתָה
7 מְכוּסָה עַל יְדֵי יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, אֲבָל אֶת הָאֲדָנִים, אֵף יְרִיעוֹת הָעוֹזִים
8 לֹא כִּיסוּ.
9 וּכְשֶׁתַּחֲשֵׁב אֶת אוֹפֵן הַנְּחַת הִירִיעוֹת לְאוּרֵךְ הַמִּשְׁכָּן, שְׁדֵי פּוֹתֵייהוּ
10 לְאוּרְבֵיָה דְּמִשְׁכָּן - הַשֵּׁלֶךְ אֶת רוּחֹב הִירִיעוֹת לְאוּרֵךְ הַמִּשְׁכָּן, בְּמָה
11 הָיִיא - כַּמָּה הִיְתָה רוּחֹבֵן שֶׁל כָּל הִירִיעוֹת יַחַד, אַרְבָּעִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת,
12 דֵּל תִּלְתִּין לְאַיְגָרָא - תַּפְחִית שְׁלֹשִׁים אֲמוֹת לַגֵּג, שֶׁהִיוּ עַל אוּרֵךְ
13 חֲלָל הַמִּשְׁכָּן שֶׁהִיָּה שְׁלֹשִׁים אֲמָה, פֶּשֶׁא לְהוֹ אַרְבַּע סָרִי - נִשְׁאָרוֹ
14 אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֲמוֹת, דֵּל תִּרְתִּי לְכַפְלָא - תַּפְחִית שְׁתֵּי אֲמוֹת לִירִיעָה
15 שֶׁהִיְתָה תְלוּיָה לְצֶד מְזוּרָה, דְּבִתִּיב - שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם כו ט) 'וְכַפְלָת אֶת
16 הִירִיעָה הַשְּׂשִׂית אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֵהָל' - שִׁיתְלָה אֶת חֲצֵי הִירִיעָה
17 הַשְּׂשִׂית עַל פְּנֵי פֶתַח הַמִּשְׁכָּן שֶׁהִיא בְּצֶד מְזוּרָה, וְחֲצֵי הִירִיעָה הוּא
18 שְׁתֵּי אֲמוֹת שְׁכָן רוּחֹב יְרִיעָה הוּא אַרְבַּע אֲמוֹת, פֶּשֶׁא לְהוֹ תִּרְתִּי
19 סָרִי - נִשְׁאָרוֹ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲמוֹת לְכִיסוֹי הַקְּרָשִׁים שֶׁבְּמַעְרֵב. וּמִקְשָׁה
20 הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה - לְרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁהִיוּ הַקְּרָשִׁים
21 כְּלִים וְהוֹלְכִים עַד שֶׁהִיָּה בְּרֵאשֵׁם רוּחֹב אַצְבַּע, נִמְצָא שֶׁכִּשְׁפָּרְטוּ
22 אֶת הִירִיעוֹת עַל הַמִּשְׁכָּן לֹא הִיוּ הַקְּרָשִׁים מִמַּעֲטִים מְאוּרֵךְ הִירִיעוֹת
23 וְהִיוּ נוֹפְלִים וּמְכַסִּים אֶת כָּל אוּרֵךְ הַקְּרָשׁ שֶׁהוּא עֶשֶׂר אֲמוֹת, וְעוֹד
24 נוֹתָרוּ מֵהֵם שְׁתֵּי אֲמוֹת שֶׁהִיוּ עוֹדפוֹת עַל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וְנִגְרָרוּ עַל

בס"ד. שיחת ש"פ וארא, ראש חודש שבט, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

1 א. בנוגע לר"ח שבט - מפורש בקרא¹: "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דיבר משה
2 אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו אליהם" - דברי תוכחות, וחזרת כל התורה כולה (משנה תורה)².
3 ובפרטיות יותר: בר"ח שבט היתה התחלת דיבורו של משה, וכיון שהסתלקותו היתה ב' באדר, נמצא, שדיבר
4 עמהם במשך ל"ו יום (מר"ח שבט עד ו' אדר, כי ב' באדר עצמו, שבו מלאו ימיו ושנותיו, נסתמו ממנו מעיינות
5 החכמה³), כמרומז ב"אלה הדברים גו'", "כמספר אלה" - ל"ו⁴; וכל זה נכלל בר"ח שבט⁵, אודותיו מפורש
6 בקרא ש"דיבר משה גו'".

7 וע"פ דברי הארזי"ל⁶ בענין "והימים האלה נזכרים ונעשים"⁷, שכאשר "נזכרים" הענינים המיוחדים של
8 "הימים ההם" בכל שנה ושנה, אזי חוזרים ו"נעשים" עוד הפעם אותם ההמשכות כו' כמו בפעם הראשונה,
9 ועוד באופן נעלה יותר, כמובן ממ"ש רבינו הזקן⁸ ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר . . אור חדש עליון יותר כו'",
10 וכן הוא ע"פ נגלה, כהכלל "מעלין בקודש"⁹ - הרי מובן, שכן הוא גם בנוגע לר"ח שבט, שבו "דיבר משה
11 אל בני ישראל גו'".

12 ב. ובהקדמה - שלכאורה לא שייך הענין ד"נזכרים ונעשים" בנוגע לר"ח שבט, כי המסופר בכתוב אודות
13 דיבורו של משה אל בני" בר"ח שבט ("בעשתי עשר חודש באחד לחודש") קשור עם שנת הארבעים דוקא
14 ("ויהי בארבעים שנה"), כך, שלכאורה אין זה ענין ששייך לר"ח שבט בכל שנה.
15 אך הענין יובן ע"פ דברי הצ"צ - שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו:

16 באוה"ת דברים (שנדפס לאחרונה)¹⁰ מביא הצ"צ שהתורה ניתנה לארבעים יום (ומביא כמה ענינים הקשורים
17 עם מספר ארבעים), ומבאר, ש"ענין ארבעים יום שהי' משה בהר אפ"ל ע"ד לא קאים איניש אדעתי' דרבי' עד
18 ארבעים שנין¹¹, ולכן בן ארבעים לבינה¹², ויום שלמעלה חשוב ודאי כשנה¹³, ע"כ הי' משה בהר ארבעים יום,
19 כדי שיהי' קאים על התורה כו'".

20 ובהקדם ביאור הענין ד"קאים איניש אדעתי' דרבי" - ש"רבי" קאי על נותן התורה, ואמיתית לימוד התורה
21 הוא באופן שהאדם הלומד "לוקח" לא רק את שכל התורה, אלא גם את "נותן התורה", וענין זה נעשה ע"י
22 הדעת דוקא.

23 וכמבואר בשיעור תניא היומי¹⁴, ש"החכמה היא מקור השכל וההבנה והיא למעלה . . מההבנה וההשגה¹⁵ . .
24 ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה דלית מחשבה תפיסא בי' כלל כו'", ומזה מובן, שאמיתית ענין לימוד התורה
25 (חכמה) הוא לא רק השכל שבה, אלא שע"י תופס את האוא"ס המלוכב בה, שזהו בעל הרצון, נותן התורה.

26 ובשביל זה יש צורך בארבעים שנה, שאז "קאי איניש אדעתי' דרבי"".

27 אמנם, קודם החטא הי' ענין זה יכול להעשות במשך ארבעים יום - שזהו שניתנה התורה לארבעים יום,
28 ובפרט בנוגע למשה רבינו, שאצלו הי' בודאי מספיק ארבעים יום כדי להיות "קאים אדעתי' דרבי""; משא"כ
29 לאחר החטא לא מספיק ארבעים יום, אלא יש צורך בארבעים שנה.

(8) תניא אגה"ק סי"ד.

(9) ברכות כח, א. וש"נ.

(10) ע' יח.

(11) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(12) אבות ספ"ה.

(13) ראה ר"ה ב, ריש ע"ב. וש"נ.

(14) פ"ח.

(15) להעיר מדייק הלשון בתניא שם: "החכמה היא מקור השכל

וההבנה, והיא למעלה מהבינה שהוא הבנת השכל והשגתו, והחכמה היא למעלה מההבנה וההשגה, והיא מקור להן" - שאין זה כפל לשון, אלא מונה כאן ד' מדריגות, שתיים שהן ארבע (ראה גם "מ"מ, הגהות

(1) דברים א, ג.

(2) כב' הפירושים - פירוש רש"י, ופירוש הספורנו (שהובא כמ"פ בדרושי חסידות) - שהא והא איתנהו בי', וש"יכיים זל"ז (ראה לקו"ש חי"ט דלקמן בפנים).

(3) פרש"י וילך לא, ב.

(4) אוה"ח ר"פ דברים.

(5) נוסף לכך ש"ראש חודש" כולל את כל ימי החודש (ראה לקו"ת

דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ).

(6) רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(7) אסתר ט, כח.

וענין זה שלאחרי החטא יש צורך בארבעים שנה הוא גם בנוגע למשה רבינו¹⁶ - שהרי החטא פעל ירידה גם אצל משה רבינו, כדאיתא בגמרא¹⁷ על הפסוק¹⁸ "לך רד", "רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל" (וכידוע¹⁹ שרק ביום השבת מקבל משה רבינו את הענינים שהיו אצלו קודם החטא, שלכן אומרים בתפלת שבת "ישמח משה במתנת חלקו").

ומזה מובן, שמ"ש "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דיבר משה וגו'" - אינו קשור עם משך זמן של ארבעים שנה דוקא (שהרי קודם החטא נעשה זה במשך ארבעים יום), אלא זהו ענין הקשור עם מספר הארבעים שישנו בתורה, כך, שזהו ענין בתורה (ולא בזמן), ולכן שייך בזה שפיר הענין ד"הימים האלה נזכרים ונעשים".

ג. המשך השיחה - ביאור ענין "משנה תורה", ש"משה מעצמו אמרם" ו"ברוח הקודש"²⁰, שהמשכת התורה (ש"קדמה לעולם"²¹) בעולם²² היא ע"י הממוצע דמשה, שיש בו ב' הקצוות: תכלית הביטול ("ונחנו מה"²³), ושלימות המציאות (שלכן היתה קומתו "עשר אמות"²⁴), והמשכת ההשפעה שע"י הממוצע היא בב' אופנים: בד' ספרים ראשונים בדרך מעביר; ובמשנה תורה בדרך התלבשות²⁵ (ולכן במשנה תורה דרשינן סמוכים²⁶). והצורך בענין ההתלבשות (אף שלכאורה ה"ז ירידה)²⁷ - לפי שע"י יכולים ליקח את (ולהתעצם עם) עצם התורה כפי שהיא למעלה מהשגה. והכח על זה - לפי שמשנה תורה נלקח מעצמותו ית', למעלה גם משלישי²⁸ המדבר (שמחבר הוי' ומשה)²⁹, ועל ידו יכולה להיות הירידה למטה³⁰ באופן של התלבשות, ובה בשעה נשארת

באופן שחודר בהתלמיד ומתעצם עמו, ועד שנעשה השכל שלו, וכמודגש אצל משה רבינו, שמסר נפשו על התורה ולכן נקראת על שמו - "תורת משה" (מלאכי ג, כב. וראה שמו"ר פ"ל, ד. ושי"ג), ועד"ז בכא"ו"א מישראל, כמ"ש (אבות פ"ה מ"כ) "ותן חלקנו בתורתך", שזהו החלק שלו בתורה (ראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך. ושי"ג), ע"י שמחדש בה, והרי ענין זה שייך לכא"ו"א מישראל, כמ"ש רבינו הזקן (תניא אגה"ק סכ"ו קמ"ה, א). וראה ה' ת"ת שלו פ"ב ה"ב. ושי"ג) "שכל איש ישראל יוכל... לחדש... הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר, כפי בחי' שרש נשמתו (והרי מצד שרש נשמתו יש לו שייכות לכל חלקי פרד"ס התורה), ומחוייב בדבר כו" (וכמובא בהקדמה לקהלת יעקב אודות העונש המר למי שיכול לחדש בתורה ואינו מחדש - ראה קה"י להר"י ברוכין (ווילנא תר"ז), וראה גם קה"י לרי"י הלוי (פיעטרקוב תרס"ה)).

והערות קצרות לתניא שם (ע' קכ"א).
 16 ראה פרש"י ע"ז שם - ד"ה לא רמזה.
 17 ברכות לב, א.
 18 תשא לב, ז ובפרש"י.
 19 ראה סה"ל להאריז"ל בהעלותך יב, ג. תו"א בראשית א, ב. ובכ"מ.
 20 מגילה לא, ב ובתוס'.
 21 ומה שמצינו בתורה אודות עניני העולם, כמו "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (בראשית א, א) - הרי הענין ד"שמים וארץ" בתורה כפי שקדמה לעולם הוא בצירופים אחרים ונעלים יותר, וע"ד מ"ש בזהר (ח"א לא, ב. הובא ונת' בסה"מ תרנ"א ע' פט ואילך) שקאי על עשר ספירות (ורק לאחר שנברא העולם הרי זה נמשך גם בנוגע לשמים וארץ כפשוטם).

וענין זה שייך גם עתה - שזהו מ"ש בהפטרות שבת ר"ח (ישעי' סו, כב) "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", ולכאורה אינו מובן: כיון שכתוב זה קאי על לעתיד לבוא, הול"ל "אעשה", בלשון עתיד, ולא "עושה" בלשון הווה [ואין לומר דקאי על הענין ד"המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", וכתורת הבעש"ט על הפסוק (תהלים קיט, פט) "לעולם הוי' דברך נצב בשמים" (תניא שעה"ה"א בתחלתו) בענין חידוש התהוות השמים והארץ בכל רגע - שהרי אין זה "שמים חדשים וארץ חדשה", כי אם חידוש הישנות בלבד] - אך הענין הוא, שכיון שכל הגילויים דלעת"ל תלויים במעשינו ועבודתינו עתה (תניא רפ"ז), עכצ"ל, שגם עתה ישנו הענין ד"שמים חדשים וארץ חדשה אשר אני עושה" (בלשון הווה), כמבואר בזהר (ח"א ה, רע"א. יב, ב) שענין זה נעשה ע"י החידוש בתורה - "לאפשא לה": כאשר מוסיפים חידוש בסתרי תורה, פנימיות התורה - פועלים "שמים חדשים", וכאשר מוסיפים חידוש בפשטות התורה, נגלה התורה - פועלים "ארץ חדשה".
 22 ובלשון רבינו הזקן בתניא (פ"ד): "נסעה וירדה... ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים... בדיו על הספר כו".
 23 בשלח טז, ד-ה.
 24 ברכות נד, ב. ושי"ג.
 25 וכמו בענין השכל, שאין זה באופן שנשאר "שכל הרב", אלא

26 ברכות כ"א, ב. ושי"ג.
 27 ואין לומר שענין ההתלבשות הוא כדי שיוכל להיות ענין ההבנה וההשגה - שהרי גם בד' ספרים הראשונים ישנו ענין ההבנה וההשגה, ועד לענין החידוש בתורה, שיכול להיות רק כשישנה שלימות ההבנה וההשגה באופן שמתעצם עמו (משא"כ כל זמן שהענין לא נתעצם עמו, אינו יכול לחדש, אלא צריך לשמור על "אותיות הרב" כמו שהן, כי לולי זאת ילך בדרך עקלתון כו").
 28 להעיר מהשייכות ל"אוריאל תליתי לעם תליתי כו" (שבת פח, א).
 29 למעלה גם משם הוי' דלעילא [שע"ז בהתחלת פרשתנו "ושמי הוי' לא נודעתי להם", כי, שם הוי' שנתגלה לאבות הוא שם הוי' דלתתא (ראה אוה"ת פרשתנו ע' קצו. ועוד)], כולל גם הדרגא היותר נעלית בשם הוי' דלעילא גופא - שם הוי' שלפני הצמצום*, שאין לו אותיות (ראה תורת מנחם - התוועדויות חכ"ד ע' 48. ושי"ג).
 30 כידוע הכלל שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר, וכפי שמצינו בנוגע לשלמה המלך, שמצד גודל חכמתו ה' יכול להמשיכה למטה מטה, ע"י "שלוש אלפים משל" (מלכים-א ה, יב), שכל משל מורה על ירידה נוספת כו' (ראה תו"א לך לך יא, ג. ובכ"מ), ואילו אצל ר' מאיר מצינו רק ג' מאות משל, ובדור שלאח"ז - רק שלש (סנהדרין לח, סע"ב).

(* וכמורמו במ"ש "הוי' הוי'" (תשא לד. ובפרש"י). קודם שיחטא ולאחר שיחטא (ר"ה יז, ב) - שהרי ענין החטא אינו רק עבירה, אלא כמבואר בחסידות (לקו"ת מסות פג, א. ובכ"מ) ש"חטא" הוא מלשון חסרון (וגם על זה צ"ל ענין התשובה, ולא כטעות העולם שענין התשובה הוא רק על עבירה) - החל מהחסרון שע"י ענין הצמצום, ונמצא, שהוי' הא', קודם שיחטא, הוא שם הוי' שלפני הצמצום.

1 במהותה - דבר ה' 31. ובעבודה הו"ע התשובה 32. וכן הוא בנוגע לגילוי תורת חסידות חב"ד, בחי' היחידה
2 שבתורה, שמתלבשת בשכל אנושי, ועד שהמעין עצמו בא באופן של הפצה עד ל"חוצה" 33 - הוגה ע"י כ"ק
3 אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ט ע' 9 ואילך; חל"ו ע' 41 ואילך 34.

4 * * *

5 ד. בהמשך להמוזכר לעיל אודות "דברי תוכחות" שאמר משה רבינו בר"ח שבט - יש להוסיף, שענין זה
6 הי' "אחרי הכותו את סיחון וגו'" 35, שלא יאמרו "מה לזה עלינו, מה הטיב לנו כו" 36:
7 לפני שמשה רבינו אמר לבני דברי תוכחות - דאג ליתן להם כל צרכיהם הגשמיים, כל טוב גשמי, להיותו
8 רועה ישראל, והרי ענינו של רועה הוא שצריך לספק כל צרכי צאן מרעיתו 37.

9 וכדאיתא במדרש 38 על הפסוק 39 "ומשה הי' רועה", שהקב"ה בחן את משה (וכן את דוד) בכך "שהוא יודע
10 לרעות הצאן איש לפי כחו" - לא רק ה"זקנים" וה"בחורים", אלא גם ה"קטנים", והרי עיקר הענין ד"שה קטנה"
11 בנוגע לבני הוא בנוגע לעניני הנשמה, והיינו, שמשה רבינו דואג גם לאלו שנמצאים בדרגות נמוכות, וכמו
12 אלו ששייכים ל"בשר תאוה" - שעל זה טוען משה רבינו: "מאינן לי בשר" 41 [משא"כ המן, שעוד לפני"ז (החל
13 מט"ו באייר) ירד בזכות משה 42, ולא טען על זה "מאינן לי כו" - כיון שהי' "לחם 43 מן השמים" 44, ופעולת
14 משה היתה רק להמשיכו למטה להיות מזון גשמי, ולא באופן שישאר מזון רוחני, כמו המן שאכלו המלאכים 45],
15 ועל זה אומר לו הקב"ה: "היד ה' תקצר וגו'" 46, ומצוה עליו להשפיע להם גם בשר.

16 וזהו גם מה שקומתו של משה רבינו הוצרכה להיות עשר אמות (כנ"ל ס"ג) - כיון שהשפעתו היא לא רק
17 מט' אמות העליונים, אלא גם מהאמה התחתונה, אל התחתונים ביותר.

18 וזהו גם מה שמשה רבינו פעל גם את כיבוש ארץ סיחון ועוג ("אחרי הכותו וגו"):

19 גם להדעה 47 שארץ סיחון ועוג יש בה קדושה, ויש בה האיסור ד"לא תחנם" 48 - הרי זה רק לאחר שבני
20 גד ובני ראובן קיימו את התנאי ש"יעברו חלוצים גו", משא"כ לפני"ז, הרי זה בודאי חוץ לארץ.

21 [ועפ"ז יובן בנוגע למשנת 49 בנוגע לטענת אומות העולם לישראל "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה
22 גוים" 50, ולא בנוגע לכיבוש ארץ סיחון ועוג שהי' לפני"ז, כיון שטענתם היתה בנוגע לקדושת ארץ ישראל, כיצד
23 יכולים לפעול שתהי' ארץ קדושה ע"י הכיבוש בלבד - שביאור זה מתאים גם להדעה שארץ סיחון ועוג יש

מנחם - רשימת היומן ע' שח ואילך. וש"נ) שאמרו לרבינו הזקן שהי'
יכול לבטל את כל ענין המאסר ע"י מקיפים, והשיב רבינו הזקן,
שכדאי הצער למעלה ולמטה וכו', ובלבד שיפעלו זאת באופן פנימי.

34) בשילוב שיחת ש"פ וארא ר"ח שבט תש"מ.

35) דברים שם, ד.

36) פרש"י עה"פ.

37) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חי"א ע' 37.

38) שמו"ר פ"ב, ב.

39) שמות ג, א.

40) בהעלותך יא, יג.

41) כנ"ל - בהשיחה שנדפסה בלקו"ש חי"ט ע' (12).

42) תענית ט, א.

43) בשלח טז, ד.

44) ואף שגם השליו הי' מן השמים - הרי הי' זה באופן ש"התאוו
תאוה" (בהעלותך שם, ד).

45) ראה יומא עה, ב.

46) בהעלותך יא, כג.

47) ראה תורת מנחם - התוועדויות חכ"ו ס"ע 147. וש"נ.

48) ואתחנן ז, ב.

49) שיחת ש"פ בראשית בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות

חמ"ה ע' 157). וש"נ.

50) פרש"י ר"פ בראשית.

31) ועד שגם כאשר האדם הלומד הוא במצב של טומאה, ועד
לטומאה שיוצאת מגופו, שזהו ענין גרוע ביותר, ועד שיכול לקלקל
כניסת הכה"ג לקד"ק ביוה"כ"פ (יומא בתחלתה) - הרי זה "דבר ה'",
שעו"נ (ירמי' כג, כט) "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל
טומאה, אף דברי תורה אינו מקבלין טומאה" (ברכות כב, א).

32) שלמעלה מהתורה, כדמוכח מזה שעל ידה מתקנים גם את
החסרון שנעשה בענין התורה.

וזהו גם ענין המס"נ שלמעלה מהשכל, ולמעלה מהתורה (ראה
תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ע' 122 ואילך. וש"נ). - ולהעיר,
שמצד גודל מעלת ענין המס"נ, הרי זה שייך לכאו"א מישראל,
כמבואר בשיעור תניא היומי (פי"ח) ש"אפילו קל שבקלים ופושעי
ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה'" [ולא כמו התורה, שיש בה
חילוקי דרגות, ועם-הארץ שאינו יכול ללמוד, אינו נענש על ביטול
תורה, ורק מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (אפילו שעה
אחת), הנה "עליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו'" (תניא פ"א) - כי,
ככל שהענין הוא נעלה יותר, הרי זה נמשך למטה יותר (כנ"ל בהערה
30).

33) וכידוע הסיפור (ראה סה"ש תורת שלום ע' 113) שכאשר
נאמר לבעש"ט הענין דיפוצו מעינותיך חוצה, זלגו עיניו דמעות
(מ'ה'אָט אַ סאַך געוויינט אויף דעם ענין פון הפצת המעיינות חוצה)
אבל אעפ"כ, המצב הוא שאין ברירה, ומוכרחים להפיץ את המעיינות
חוצה, ושתהי' פעולתם באופן פנימי דוקא, כידוע הסיפור (ראה תורת

- 1 בה קדושה כו', כיון שחלות הקדושה היא רק לאחרי קיום התנאי דבני גד ובני ראובן, שזהו בעת כיבוש ארצות
2 שבעה גוים].
- 3 ונמצא, שמשה רבינו דואג לבנ"י שגם בחוץ לארץ יהי' כל טוב גשמי - שהרי גם ארץ סיחון ועוג היתה
4 ארץ מובחרת כו', כמובן מזה שיש דעה שארץ סיחון ועוג חייבת בביכורים⁵¹, וגם להדעה שאינה חייבת
5 בביכורים⁵², הרי (נוסף לכך שגם בא"י יש מקומות שאין מביאים מהם ביכורים⁵³) גם הקס"ד בתורה יש לה
6 אחיזה במציאות, כך, שזוהי בודאי ארץ טובה, וכפי שרואים בפועל, שבני גד ובני ראובן וויתרו על חלקם
7 בארץ שבעה אומות כדי לקבל נחלה בארץ סיחון ועוג, וכיון שדבר זה הי' כדאי ומשתלם, הרי בודאי הי' זה
8 מקום של טוב גשמי.
- 9 וזהו סדר הדברים - שלכל לראש דואגים לצרכיהם הגשמיים של בנ"י, ולאח"ז גם בנוגע לענינים הרוחניים⁵⁴.
10 ה. וכשם שהדברים אמורים בנוגע למשה רבינו, רועה ישראל הראשון, כן הוא גם בנוגע לרועה ישראל
11 שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר:
12 ובהקדמה - שדיבורו של משה לבנ"י בר"ח שבט, "סמוך למיתה"⁵⁵ (בז' אדר), קשור גם עם יום
13 ההסתלקות-הילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר בעשירי בשבט.
- 14 ולהעיר, שעשרת הימים שבין ר"ח שבט ליו"ד שבט הם בדוגמת עשר אמות של קומת משה (מספר עשר
15 בנוגע לזמן, כמו מספר עשר בנוגע למקום), שעל ידם נמשכת ההשפעה גם לאלו שנמצאים בדרגא היותר
16 תחתונה (כנ"ל ס"ד).
- 17 ובכן: גם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו סדר הדברים הוא - שלכל לראש ממשיך ומשפיע לצאן
18 מרעיתו צרכיהם הגשמיים.
- 19 וכידוע עד כמה השתדל כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לטובתם של ישראל גם בגשמיות, וכידוע הסיפור⁵⁶ שכבר
20 בהיותו בן י"א שנה היתה לו מס"נ בשביל טובתו של יהודי, וזו היתה הנקודה התיכונה של כל עבודתו במשך
21 כל ימי חייו עד ליום הש"ק (שקשור עם "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁵⁷) האחרון שבו נסתלק.
- 22 וכיון ש"צדיקים דומים לבוראם"⁵⁸, הנה מה שהוא עושה הוא מצוה לישראל לעשות⁵⁹, כולל גם "מצוה"
23 מלשון צוותא וחיבור⁶⁰, היינו, שמתחבר עם כל אחד ומסייע לו בעבודתו כו'.
- 24 ומזה מובן גם בנוגע לכל אלו שעוסקים במילוי שליחותו - שצריכים לידע ולהכיר בכך (ובלשון הרגיל אצל
25 כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶¹: "הערן און דערהערן"), שכל הדרוש להצליח במילוי שליחותם, ניתן להם באופן שהכל
26 ערוך ומוכן על השולחן, וצריכים רק לברך ולאכול!... כך, שיכולים למלא את שליחותם ללא בלבולים ומניעות
27 כו', לא מצד בריאות הנפש ובריאות הגוף, ולא מצד טרדות הפרנסה.
- 28 וכמדובר לעיל⁶², שכאשר "ראובן ושמעון נחתין", ניתן מיד הכח שיהי' "ראובן ושמעון סלקין"⁶³, ללא
29 מניעות ועיכובים כו'.
- 30 ובאופן כזה הולך כל אחד לבטח דרכו, לבקוע את החושך כפול ומכופל כו', ולהצליח במילוי השליחות
31 מתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

אסת"ר פ"ו, ב.

(59) ראה שמו"ר פ"ל, ט.

(60) ראה לקו"ת בחוקתי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(61) סה"ש תש"ח ע' 225. וש"נ.

(62) שיחת ש"פ שמות, מבה"ח שבט תשכ"ו בסופה (תורת מנחם

- התוועדות חמ"ה ע' 341).

(63) ויק"ר פל"ב, ה.

(51) ביכורים ספ"א. רמב"ם הל' ביכורים רפ"ב.

(52) דעת ריה"ג - ביכורים שם.

(53) שם פ"א מ"ג.

(54) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חל"ו ע' 5. וש"נ.

(55) פרש"י עה"פ (דברים א, ג).

(56) אג"ק שלו ח"ג ע' פג ואילך. וש"נ.

(57) תמיד בסופה.

(58) ראה רות רבה פ"ד, ג. וראה בר"פ פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה.

1. מאמר (כעין שיחה) ד"ה וארא אל אברהם וגו'.

* * *

2. הביאור בפירושו רש"י על הפסוק⁶⁴ "כבוד לב פרעה", "תרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו כי⁶⁵ כבוד ממך הדבר" - דלכאורה אינו מובן דברי הקב"ה למשה שסיבת העונש היא בגלל ש"כבוד לב פרעה", בה בשעה שלפנ"ז אמר⁶⁶ הקב"ה "ואני⁶⁷ אקשה את לב פרעה"? ולכן מפרש רש"י ש"כבוד" אינו פועל עבר, שיכול להתפרש על פעולת הקב"ה להכביד את לבו, אלא "שם דבר", המתאר את מצב לב פרעה שהוא כבוד בעצם⁶⁸, ולכן מגיע לו עונש⁶⁹ - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"א ע' 28 ואילך.
3. ח. ועדיין צריך להבין: הרי גם העובדה שעוד לפני שה' הכביד את לב פרעה הי' לבו כבוד בעצם, היא מצד הטבע של פרעה כפי שנברא ע"י הקב"ה [וכמו במשל הזונה (המוכא בתניא⁷⁰)], שצריכה למלא את תפקידה, לפי שזהו רצונו של הקב"ה, "וכמאמר בלעם לא אוכל לעבור את פי ה'⁷¹.. שכולם אינם משנים תפקידם"⁷², וכמ"ש גבי דוד "כי ה' אמר לו קלל"⁷³], וא"כ, איך אפשר להעניש אותו על זה?!

10. ויובן בהקדם מ"ש רבינו הזקן באגרת התשובה⁷⁴ בנוגע למארז"ל⁷⁵ "האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה",
11. - שזהו "דוקא שבשעת החטא הי' יכול לכבוש יצרו, אלא שסומך בלבו על התשובה, ולכן הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא, אין מספיקין וכו'". וע"ד "אין קטיגור נעשה סניגור"⁷⁶. ולהעיר, שענין "אין קטיגור נעשה סניגור" הוא דוקא בעבודת פנים, שלכן לא לבש הכה"ג בגדי זהב בכניסתו לקדש הקדשים (משא"כ עבודת חוץ שהיתה בבגדי זהב). ומצד גודל מעלת התשובה שהיא למעלה מכללות התומ"צ (כמובן מזה שעל ידה מתקנים את החסרון בקיום התומ"צ), מובן שהיא בבחי' "עבודת פנים", ולכן יש בה הכלל ש"אין קטיגור נעשה סניגור" -

19. "אין מספיקין דייקא, אבל אם דחק ונתחזק.. ועשה תשובה מקבלין תשובתו", כי "אין לך דבר שעומד בפני התשובה"⁷⁷.

21. וכפי שמצינו באחר, שגם לאחרי שבהשגחה פרטית שמע את ה"בת קול" שיצתה ואמרה "שובו בנים שובבים חוץ מאחר"⁷⁸ - הי' יכול וצריך לעשות תשובה⁷⁹.

23. ומזה מובן גם בנוגע לפרעה, שאף שהי' לבו כבוד בעצם, ונוסף לזה, הכביד ה' את לבו, מ"מ, הי' יכול וצריך לשוב בתשובה, באופן של "דחק ונכנס".

25. ועד"ז מובן בנוגע לעבודת כאו"א מישראל - שאינו יכול להצדיק את עצמו בנוגע לענין של עבירה ח"ו, ולטעון שאין לו ברירה כו', כיון שנמצא בעוה"ז, שהוא עולם הקליפות והסט"א, והרשעים גוברים בו⁷², כי,

פ"ח). - ולכן הביא הרמב"ם הפסוק "הבה נתחכמה לו גו" דוקא, שבוה מודגש שהי' זה מרצונו של פרעה בעצמו (קודם שהקשה ה' את לבו), בגלל כבודת לבו, שלכן "לא ידע את יוסף", "עשה עצמו כאילו לא ידע" (שמות שם, ח ובפרש"י), למרות שיוסף הציל ופירנס את ארץ מצרים וכל הארצות כו'.

(69) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 135. וש"נ.

(70) ספ"ט. ט. ספכ"ט.

(71) בלק כד, יג.

(72) תניא פכ"ד.

(73) שמואל"ב טז, יו"ד. וראה תניא אגה"ק סכ"ה (קלת, ב).

(74) פי"א.

(75) יומא פה, ב (במשנה).

(76) ברכות נט, רע"א. וש"נ.

(77) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(78) חגיגה טו, א.

(79) ראה ר"ח שער הקדושה פט"ו. הובא בשל"ה שער האותיות אות ק (צח, ב), ובפי' ענף יוסף לעין יעקב פסחים פו, ב. וראה גם

(64) פרשתנו ז, יד.

(65) יתרו יח, יח. - וכאן בודאי "כבוד" הוא "שם דבר", ולא פועל יוצא, שהרי אי אפשר לומר שדוקא עתה - למחרת יוהכ"פ, לאחרי שמשא הגיע למדריגה נעלית ביותר, ועד שניתן לו גם פלפול דאורייתא (נדריים לח, א) - נעשה הדבר כבוד ממנו.

(66) ולהעיר, שענין הדיבור מכריח את הבחירה (ולא כמו הידיעה עצמה, שאינה מכרחת את הבחירה), שלכן "צדיק ורשע לא קאחר" (נדה טז, ב. וראה שעה"ת (לאדמו"ר האמצעי) ח"א יח, ג. כד, ד ואילך. תו"ח בראשית ל, ד. תולדות יד, ג ואילך. ובכ"מ).

(67) פרשתנו שם, ג.

(68) ובגלל זה הקשה הקב"ה את לבו - כמ"ש רש"י על הפסוק "ואני אקשה", "מאחר שהרשע והתריס כנגדי.. טוב לי שיתקשה לבו כו'". וכ"כ הרמב"ם: "לפיכך כתוב בתורה (שמות ד, כא) ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארץ. שנאמר (שם א, יו"ד) הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו כו' (הל' תשובה פ"ו ה"ג); "פרעה וסייעתו מרו בבחירתם.. ויאמר אל עמו גו' הבה נתחכמה לו כו' (ח"פ להרמב"ם

1 בכל מעמד ומצב שנמצא, הרי אין לך דבר העומד בפני התשובה כו'. ואין צורך להמתין עד יוהכ"פ, אלא ענין
2 התשובה יכול להיות בכל יום, ועד "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁸⁰.

3 ט. המשך הביאור ב"יינה של תורה" שבפירושו רש"י, ש"כבד לב פרעה" פירושו ש"לב" פרעה נעשה כמו
4 ה"כבד"⁸¹, שהו"ע העקשות (ששייך לכח המעשה שבשליטת הכבד) גם בניגוד לשכל והרגש הלב. והתיקון לזה
5 הוא ע"י ענין הקבלת עול, שזוהו ה"כבד" דקדושה ש"ממך הדבר", בכחו של משה שהי' בתכלית הביטול -
6 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש הנ"ל.
7 י. ויש להוסיף ולבאר בנוגע למ"ש "כי כבד ממך הדבר":
8 לכאורה אינו מובן: איך יתכן לומר "כי כבד ממך הדבר" בנוגע למשה - רוען של ישראל, ובפרט לאחרי
9 יוהכ"פ שנתעלה לדרגא נעלית ביותר (כנ"ל⁸²) - שלא יוכל להתמודד ("איניקערן זיך") עם בני"י!
10 וגם צריך להבין מדוע יתרו דוקא אמר זאת למשה - דממה נפשך: אם זהו אכן דבר שכבד ממנו, הי' משה
11 צריך להכיר בכך מעצמו, גם לולי דברי יתרו.

12 יא. ויובן בהקדם הביאור בהמשך הכתוב - "כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשוהו לבדך":
13 מהמשך הכתוב "לא תוכל עשוהו לבדך", מובן, שגם ענין זה צריך להיעשות ע"י משה, ככל הענינים
14 שצריכים להיות ע"י משה, רוען של ישראל, אבל, לא לבדו, אלא באופן שמקבל סיוע מאחרים.

15 ונקודת הביאור בזה - שמשה הי' במדריגת צדיק, ומצד עצמו הסתפק בעבודת הצדיקים, גם ללא עבודת
16 התשובה, הקשורה עם ענין המס"נ כו'.
17 ועל זה אמר לו יתרו "כי כבד ממך הדבר":

18 יתרו - הי' בעל תשובה, שהרי בתחילה הי' עובד ע"ז, ואח"כ אמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים"⁸³.
19 וכמרומו בשמו "יתרו" - שמורה על "יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך"⁸⁴, והיינו, שהפך את
20 הסכלות לחכמה ואת החושך לאור (תמורת אלו ש"שמים גו' אור לחושך"⁸⁵ רח"ל). וזהו גם שנקרא "יתר",
21 "ע"ש שיתר פרשה בתורה"⁸⁶ - דלכאורה, איך יתכן שיתרו שהי' במדריגה היותר תחתונה, הוסיף על כל תורת
22 משה - שזוהי הוספת ענין התשובה, שגדלה מעלתה ביותר, עד כדי כך, ש"מקום שבעלי תשובה עומדין אין
23 צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו"⁸⁷.

24 וזהו שאמר יתרו למשה "כי כבד ממך הדבר" - שחסר אצלו ענין ה"כבד"⁸⁸ הקשור עם הרגל ועד לעקב
25 שברגל (כנ"ל⁸⁹), שענינו בעבודה הו"ע התשובה ומס"נ ששייך יותר אצל אנשים פשוטים (כידוע⁹⁰ בפירושו
26 מ"ש⁹¹ "והאיש משה ענו מאד גו'", שעיקר ענוותנותו של משה הי' כלפי דרא דעקבתא דמשיחא, שעבודתם
27 מתוך מס"נ, ובזה נתקנא משה), ולכן, "לא תוכל עשוהו לבדך".

28 וכיון שכן, הנה העצה היא - "ואתה תחזה מכל העם וגו'"⁹², היינו, לילך אל המון העם, אנשים פשוטים,
29 ולעשות מהם "שרי עשרות", "שרי חמישים", "שרי מאות" ועד ל"שרי אלפים", שזהו תוכן ענין התשובה -
30 לעשות מאנשים פשוטים שרי אלפים!

תורת מנחם - התוועדויות חכ"ו ע' 186.

(80) זח"א קכט, טע"א.

(81) אף שבצעם חלוקים לב וכבד זמ"ז, שהרי עם היותם שליטים בגוף (זח"ב קנג, א), יש לכל אחד מהם חלקי הגוף השייכים אליו, והיינו, שהכבד שייך לחלק החיצון של הגוף, שבו נכלל הרגל עד לעקב שברגל, ואינו בערך ללב, ששייך לחלק היותר נעלה שבגוף, ועד שישנו חצר הכבד שמפסיק ביניהם, כמו מיצר הגרון שמפסיק בין הלב למוח, כמבואר בדרושי חסידות (ראה תו"א פרשתנו נח, ב ואילך).

ובכ"מ) שההתבוננות שבמוח אינה פועלת אפילו במדות שבשכל, ועאכו"כ במדות שבלב ממש. ועד"ז בנוגע ללב וכבד, וחצר הכבד שביניהם, שכאשר הכבד הוא בפ"ע, ללא שייכות ללב, אזי המעשה הוא ללא חיות, ועד שיכול להיות חסרון בענין המעשה כו'.

(82) הערה 65.

(83) יתרו יח, יא ובפרש"י.

(84) קהלת ב, יג.

(85) ישע"י ה, כ.

(86) פרש"י ר"פ יתרו.

(87) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(88) נתבאר גם שכיון שאצל משה הי' חסר בענין ה"כבד" בדקות

דדקות - הנה מזה נשתלשל אצל פרעה בגסות דגסות הענין ד"כבד לב פרעה".

(89) הערה 81.

(90) ראה תו"א שמות נב, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות

חל"ד ריש ע' 328. וש"נ.

(91) בהעלותך יב, ג.

(92) יתרו יח, כא.

1 ועי"ז יתוסף ענין התשובה גם אצל משה עצמו⁹³, שזהו"ע ד"לאתבא צדיקייא בתשובתא"⁹⁴.

2 וע"י עבודה זו זוכים לגאולה האמיתית והשלימה, ובלשון הכתוב בפרשת השבוע⁹⁵: "והוצאתי גו' והצלתי
3 גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו'", ועד למ"ש בנוגע לגאולה העתידה: "והבאתי גו'" (שלכן הרי זה קשור עם כוסו
4 של אליהו⁹⁶), ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

(93) וע"ד שמצינו שבמיתתו זכה משה לשער הנר"ן, כפירוש המגיד
בענין "הר נבו", נר"ן בו (ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 257 הערה
(33).
(94) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.
(95) ו, ר-ח.
(96) ראה גם שיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבט תשי"ד הערה 7
(תורת מנחם - התוועדויות ח"י ע' 323). וש"נ.

המשך מעמוד ג

האדון שלו, והוא בטל לתורה כעבד שמוטל עליו עול האדון. ואינם בסתירה זל"ז, שכן מצד התקשרותו
בעצמותו ית', שאצלו שניהם ענין אחד, הרי זה פועל שגם אצלו יהי' שניהם אחד.
ה. וזהו הפירוש "עיקרה של תורה הוא שיהא עמה תשובה ומעשים טובים": דנוסף לזה שהתורה
מביאה לתשובה ומעשים טובים, יש בתורה עצמה הביטול התשובה ומעשים טובים (היינו, שה"רעותא
דלבא" גופא מביאה לידי קיום התורה ומצוות בפועל ממש).

ולכן גם מרגלא בפומי' דרבא "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים", תחילה "תשובה" ולאח"ז
"מעשים טובים": כי (נוסף לטעם סדר זה, שע"י התשובה נעשים המעשים טובים ומאירים⁵, הנה)
הביטול לתשובה הוא מצד הרגש שלו, ולכן מעורב בזה גם מציאותו, ואמיתית הביטול הוא הביטול
דמעשים טובים, שמקיים אותם מצד עול מלכות שמים שעליו (בלבד, בלי תערובת הרגש שלו).

וי"ל הטעם שבעל המאמר הוא רבא, כי אופן הלימוד שלו הי' באופן של אמירת שמועות מאירות
ומרווחות, כדאיתא בגמרא⁶ "אדגרמיתו גרמי בי אביי (עד שאתם אוכלים מעט עצמות אצל אביי), תו
אכלי בשרא שמינא בי רבא (אנו אוכלים אצל רבא בשר שמן?)". ובפרט שהנהגתו היתה "מקמי דפתח
להו, לרבנן, אמר מילתא דבדיחותא"⁸ (לפני שהי' מתחיל ללמד הי' משמח את התלמידים⁹). הי' אפשר
שמציאות הלימוד תורגש אצלו, לכן דווקא רבא הי' "מרגלא בפומי' תכלית חכמה תשובה ומעשים
טובים", שבלימוד תורה עצמו צריך להיות ביטול של תשובה ומעשים טובים¹⁰.

המפתח ללימוד תורה

1. ההוראה מהפסוק "ראשית חכמה יראת הוי'": שלימוד תורה צריך להיות במקום שיש בו יראת
שמים, ואם ח"ו חסר בענין זה, על האדם לחפש מקום שהלימוד שם הוא באופן הרצוי.

כפי שמוכן ג"כ ממ"ש בזהר¹¹ עה"פ "ועל דא שרי בהאי אתר יראה (ועל זה שורה באותו מקום
(מלכות) יראה), ודא תרעא לאעלא לכל טובא דעלמא (וזהו השער למעלה לכל הטוב שבעולם)".
וכן הוא בנגלה דתורה¹² "כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות
הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, בהי עייל (איך יכנס לפנים?), מכריז רבי ינאי חבל על דלית
לי' דרתא ותרעא לדרתא עביד (חבל על מי שאין לו דלת והוא עושה לה שער)". ומפורש הוא במשנה¹³
"כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו
מתקיימת"¹⁴.

(5) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1053 ואילך.

(6) ב"ב כב, א.

(7) רש"י שם.

(8) פסחים קיז, א.

(9) רש"י שם.

(10) מד"ה מרגלא בפומי' דרבא ה'תש"מ (סה"מ מלוקט ה ע' צג).

(11) ח"א ח, א.

(12) שבת לא, ב.

(13) אבות פ"ג ט.

(14) מאג"ק ח"ג אגרת ד'תלג (מענה לבחור שרוצה לעבור ישיבה שמחנכים בה ליר"ש).

לקוטי שיחות פרשת וארא כרך יא

32 גם מצד פרט נוסף: במכת ערוב הרי מדובר בגירוי חיות, וכן כפ' בחוקותי מדובר בגירוי חיות, אבל כפ' האזינו הלא מפורש "ושן בהמות אשלח בס".

35 (ב) לאחר שפירש רש"י שהיא מלשון "מגרה", ל"ל לרש"י להוסיף עוד: "לשון שיסוי"? שאין לומר שב"לשון שיסוי" כוונתו לבאר ולפרש "מגרה" – כי (א) תיבת "שיסוי" אינה ידועה ומובנת לתלמיד יותר מתיבת "מגרה"? ואדרבא: "מגרה" הוא ביטוי הנמצא כמה פעמים בחומשי התורה⁹, בעוד שלשון "שיסוי" אינה נמצאת אף פעם בחומש. (ב) לפי"ז הו"ל להסמיך "לשון שיסוי" ל"מגרה כך" ורק אח"ז לכתוב "וכן ושן וכו'". (ג) לא הי' לו לומר (תיבת "מגרה" ולהסבירה) אלא "משסה כך" ותו לא.

45 ואין לתרץ שבהוספה זו בא לדייק: עם היות שפירושה של "משליח" (כשלעצמה) הוא "מגרה", מ"מ בנדר"ד אי"ז גירוי לחוד אלא (גם) "לשון שיסוי" – דלפי"ז עדיין קשה (ב) הנ"ל. ועוד: הא גופא מנ"ל – שהמשמעות כאן הוא גם "שיסוי", נוסף על "מגרה"?

50 ג. להלן ממשיך רש"י בפירושו ומעתיק את התיבות "את הערוב" ומפרש: "כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא והיו משחיתים בה. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו. בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם כסדר מלכות, כשצרה על עיר בתחלה מקלקל מעינותי ואח"כ תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים כו' כדאייתא במדרש רבי נחומא"¹⁰.

57 וצריך להבין בזה:

59 (א) דברי רש"י אלו מקורם הוא במדרש¹¹, אלא שבפירש"י הוא בשינוי לשון: במדרש ישנן ב' דעות בנוגע להמינים שבמכת "ערוב": ב' דעות (א) שהיו "דובים אריות ונמרים"; (ב) שהיו "צרעין ויתושין". והנה זה שרש"י אינו מפרט את החיות רעות למיניהן (כדעה הא') הטעם פשוט,

1 א. בקשר למכת ערוב שהביא הקב"ה על מצרים, מסופר בפרשתנו¹ שהקב"ה צוה למשה לומר לפרעה: "כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח כך וגו' את הערוב ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עלי". רש"י בפירושו מעתיק מן הכתוב את התיבות "משליח כך" ומפרש: "מגרה כך, וכן ושן בהמות אשלח בס"², לשון שסוי, אינציט"ר בלע"ז. ובפשטות כוונתו³ לבאר שתיבת "משליח" אינה מלשון שילוח, כמו "אם אינך משלח" בהתחלת כתוב זה עצמו, אלא שהיא מלשון גירוי [ע"ד "אל תתגרו בס"⁴ וכיו"ב]. וכמה דיוקים מכריחים פירוש זה:

12 (א) אם "משליח" הוא במוכן של שילוח, הי' צ"ל כתוב "משלח" כמו בתחלת הפסוק.

14 (ב) בלשון שליחות מתאים יותר לומר "משליח את הערוב כך" – ז.א. הנשלח, ולאח"ז למי הוא נשלח. וכמו לקמ"ץ⁵ "שולח את כל מגפותי אל לבך"; משא"כ אם הוא מלשון גירוי, הרי תיבת "כך" מחוברת ל"משליח", כי "כך" הוא חלק מהפעולה עצמה (ולא רק שב"כך" נפעלת הפעולה): ש"מגרה בו" חי' רעב וכדומה.

20 (ג) אם המובן הוא שליחות, מתאים לומר "משליח לך" או "משליח אליך", ולא "משליח בך", אבל אם מובנו גירוי, מתאים הביטוי "משליח בך"⁷.

23 ומפני ב' טעמים האחרונים מעתיק רש"י מן הכתוב גם תיבת "כך", אף שהוא מפרש רק תיבת "משליח" שפירושה "מגרה" – וגם אח"כ בפירושו הוא כותב עזה"פ "מגרה" כך" – כי זהו חלק מן ההכרח שהכוונה ב"משליח" היא – "מגרה".

28 ב. אמנם צריך להבין בפירש"י זה:

29 (א) למה מביא ראי' לפירושו מהכתוב שבפ' האזינו, ולא ממ"ש קודם לזה (כפ' בחוקותי⁸) "והשלכתי בכס את חית השדה"? וביותר יוקשה – כי קדימה להביא כתוב זה

בישעי' (לב, כ) "משלחי רגל השור והחמור" ופרש"י שם: "תשלחו רגל השור". וכן בלשון חכמים (שבה פשוט יותר שאין להשתמש בתיבה שאינה מתאימה לתכונת הדבר) מצינו לשון שילוח כבע"ח: ראה ב"ק (ג, א) "הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחיו". והו"ל "הא דאזיל מחמתו" [אף שיש לומר שבא בהמשך ללשון הכתוב "ושלח" המובא שם].

(8) כו, כב.

(9) דברים ב, ה. שם, ט. שם, כד.

(10) בא י, כב.

(11) שמור" פ"א, ג.

(1) ח, יז.

(2) האזינו לב, כד.

(3) וכ"ה ברא"ם וגו"א כאן.

(4) דברים ב, ה.

(5) ט, יד.

(6) וכ"ה בגו"א כאן.

(7) אבל מ"ש הרא"ם והגו"א (והש"ח בבחוקותי כו, כב) דאין שייך לשון שליחות אלא כבר דעת לא זכיתי להבין, דהרי מפורש (נח ח, ז. וראה פירש"י שם, ח) "וישלח את הערוב", (משפטים כב, ד) "ושלח את בעירו". וכן מפורש

30 אותם" (ולכן היא מכה ראשונה, שבה הוכחה "יראתן" 31 ממש); וגם במכת "צפרדע" הרי כתיב¹⁸ "ושרץ היאור על 32 צפרדעים", וגם ברש"י¹⁹ מפורש "לפי שהגין היאור על 33 משה כו' לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים" – הרי 34 שגם "צפרדע" מכת היאור היא (אלא שלא "יראתן" ממש 35 הולקתה על ידה, ולכן באה לאחרי מכת דם); ובנוגע 36 למכת כינים, גם בה טעם הבאתה מוכח מענינה, כי בה 37 ועל-ידה הודו החרטומים ואמרו "אצבע אלקים היא"²⁰, 38 אבל כשהגיע רש"י בפירושו למכת "ערוב", אז הוקשה לו: 39 למה מכה זו דוקא. וע"ז פי' שהטעם הוא "בטכסיסי 40 מלחמות וכו'".

41 אולם פי' זה אינו מובן כלל²¹:

42 (א) אם כוונתו של רש"י, בהבאת המדרש, לבאר 43 בעיקר את טעמה של מכת ערוב²² - א"כ איך יתכן שאת 44 הטעם למכת ערוב אינו מביא (אלא שמציין שנמצא 45 בתנחומא) ומעתיק בפירושו את הטעמים שאינם נוגעים 46 לענינו?

47 (ב) ולאידך גיסא: לסברת המפרשים הנ"ל בפירש"י 48 שטעמיהן של ג' המכות הראשונות ידועים ופשוטים (ולכן 49 לא הסבירם רש"י בדרך שאלה למה "מכה זו") – א"כ 50 מדוע חוזר רש"י מאותם הטעמים ומעתיק מהמדרש 51 טעמים אחרים?

52 (ג) לפי פירושו הנ"ל המשך הדיבור הזה בפירש"י הוא 53 אך ורק ביאור טעמה של מכת ערוב לבד, והיינו שהוא 54 ענין בפ"ע ואין לו שייכות בהמשך למ"ש לפנ"ז באותו 55 הדיבור ("כל מיני חיות רעות"); והרי ידוע הכלל, בדמקום 56 שרש"י מסביר ב' ענינים נפרדים בפירושה של תיבה א' 57 (או תיבות אחדות) מהכתוב, אז הוא מעתיק תיבה זו 58 פעמיים, לפני כל ענין בפ"ע, וכדלעיל²³ במכת צפרדע

1 כי מסתפק בזה שמזכירן בתוארן הכללי – (חיות רעות)¹² 2 [ובפרט, שלפי פשוטו של מקרא אין הכרח שהיו חיות אלו 3 דוקא]. ובודאי שא"א לו לפרש ולפרט (את המינים) כדעה 4 השני', כפי שמוכיח במדרש הנ"ל עצמו: "בצפרדעים 5 כתיב¹³ וימותו הצפרדעים לפי שלא הי' בהם הנאה 6 בעורותיהם אבל ערוב שהי' הנאה בעורותיהן לפיכך לא 7 נשאר בהם עד אחד, שאלו היו צרעין ויתושין הי' להן 8 שיסריחו", - ומכיון שגם רש"י¹⁴ נקט טעם זה בפירושו 9 ("ולא מתו (הערוב) כמו שמתו הצפרדעים" וכו'), הרי 10 מובן שזהו שולל את הדעה שהיו שם "צרעין ויתושין".

11 אבל זה שהוסיף רש"י לאחרי "חיות רעות" ונחשים 12 ועקרבים" אינו מובן: ממנ"פ, אם בפשטות "ערוב" שהוא 13 מ"כל מיני חיות רעות" כולל גם "נחשים ועקרבים", א"כ 14 למה לו לפרטם, הרי אינו מפרט מי הם ה"חיות רעות"; 15 ואם בפשטות אין הכרח ש"נחשים ועקרבים" נכללים 16 ב"חיות רעות" – ולכן מזכירם במיוחד – הא גופא, שהיו 17 גם "נחשים ועקרבים", מנא לי'?

18 (ב) מדוע מפרש רש"י דוקא בפסוק זה שיש טעם בדבר 19 "בכל מכה ומכה, למה זו ולמה זו"¹⁵? דאם לפי פשוטו 20 של מקרא דרוש טעם בכל מכה ומכה, למה הביאה 21 הקב"ה, - הרי מן הצורך הי' לפרש טעם זה במכות 22 הראשונות (או מיד במכה הראשונה) – למה הובאו ולמה 23 בסדר זה – ומדוע חיכה רש"י עד למכת "ערוב", המכה 24 הרביעית?

25 יש מפרשים¹⁶, שבשלוש מכות הראשונות לא הוצרך 26 רש"י לבאר את טעמן, כי מובן הוא ממ"ש בהן לפנ"ז: 27 המכות של "דם" ו"צפרדע" הן בכדי להלקות על-ידה את 28 יראתם – וכמפורש ברש"י¹⁷ גבי מכת דם: "ומצרים 29 עובדים לנילוס לפיכך הלקה את יראתם ואח"כ הלקה

(12) וכן פי' במשכיל לדוד כאן.

(13) וארא ח, ט.

(14) שם, כז.

(15) כמו שהקשו מפרשי רש"י. ומ"ש הש"ח בתירושו הראשון "דק"ל למה הי' הביא עליהם הערוב כיון דנמשך להם מזה תועלת בעורות ובבשרם ושאר הנאות, ולכן פרש"י שיש טעם בדבר" – אי"מ כלל דהרי קושיא זו תתעורר בסיום הענין (המכה) ושם מפורש ברש"י (ת, כז) ש"לא נשאר אחד" כדי שלא יהנו.

ומ"ש בלבוש האורה "שק' לו כיון שאין הכוונה לרק להורגם מה הטריח הערוב עליהם ולא הביא מיד דבר גדול מאד שימותו בפעם אחת כמו שעשה בחיל של סנהריב" – ג"כ אי"מ: דהלא לא היתה הכוונה להרוג את כ"ס [וכדמוכח מזה שבפועל לא נהרגו כולם]. וא"כ לא הי' יכול להביא דבר על כולם [וגם לא על מקצתם] – דלמה ימות פלוני דוקא (עד שאפילו בהמכה האחרונה הוצרכה להיות הגבלה מסוימת מי ימות - הבכורים – ולא סתם שימותו קצת מהמצריים)]. בנוגע לתירוץ הג' והמשכיל לדוד ראה לקמן הערה

19 והערה 20.

(16) ש"ח בתירושו הב'.

(17) וארא ז, יז. וכ"ה בשמור"ר פ"ט, ח.

(18) שם, כח.

(19) שם, יט. וכ"ה בשמור"ר פ"י, ה.

(20) וארא ח, טו.

(21) וכמובן, כל ג' קושיות אלו הן גם על תירוץ הגו"א: "על דם ועל צפרדע לא קשיא כו' לפי שהמים קרוב למצרים וכן הצפרדעים שביאור כו' וכן עפר הארץ כו'".

(22) וקושיא זו, וכן קושיא הג' דלהלן קשה על כל התירוצים המובאים לעיל (הערה 15) וגם על פי' המשכיל לדוד שפי' שקשה לרש"י למה דוקא מכת ערוב היתה מכה שחרגה מן המצריים, משא"כ מכות הראשונות, וע"ז פירש"י שיש טעם על זה באגדה – וכמובן.

(23) ח, ה.

33 מהותה של מכה זו ופורענותה – ומכיון שמכלל המשך
 34 דלהלן מובן רק שזהו ענין של ערבוביא ("את הערוב")
 35 ובאופן שתגיע בכל מקום ("בך וגו' ומלאו בתי מצרים וגו'
 36 וגם האדמה") – לכן פי' רש"י "משליח בך – מגרה בך",
 37 שמצד ההכרח (המובא לעיל סעי' א') לפרש "משליח"
 38 "מגרה" יובן גם מ' ומה הוא ה"ערוב" – מי ששייך בו ענין
 39 הגירוי, והיינו הבע"ח; וכשמגרים את הבע"ח הרי מובן
 40 בפשטות שנושכים ומשחיתים וכו'. ובכן הרי ברור מהו
 41 ה"ערוב" ומהו העונש: הקב"ה יגרה בע"ח בערבוביא,
 42 וינשכו וישחיתו המצריים.
 43 והנה זה שהתורה מפרטת רק זה שבאו ב"ערוב"
 44 (בערבוביא) מכל הפרטים שבמכה, ועד שלא פרשה את
 45 העיקר (לכאורה) שבאו חיות וכו' [וזאת יודעים רק
 46 מ"משליח בך" כנ"ל] מכריח לומר שעי"ז יתברר דבר שלא
 47 היינו יודעים אותו בלאה"כ, והוא:
 48 עיקר החידוש והנס (בנס שבאו חיות וכו') הי' שבאו
 49 הרבה מיני חיות בערבוביא, אבל שאר הפרטים שהיו
 50 במכה זו לא הי' בהם משום חידוש ונס מיוחד.
 51 וא"כ מוכרח לומר שרק חיות היו בה"ערוב", ולא
 52 בהמות. דאם גם בהמות באו והשחיתו וכו' כמו החיות,
 53 הרי דבר זה הוא חידוש גדול ונס במכה זו – ובכתוב
 54 (בתיבת "ערוב") מוכח שכל עיקר הנס הי' רק ה"ערוב" –
 55 ערבוב החיות.
 56 אמנם לפי"ז יקשה: אם היו במכה זו רק חיות
 57 המשחיתות, מה צורך בגירוי מיוחד?²⁸ באם באו גם
 58 בהמות, מובן שיש צורך לגרותן בכדי שישחיתו היפך
 59 טבען, אבל חיות רעות – ה"ז טבען?
 60 ולתרוץ קושיא זו מוסיף רש"י "לשון שסוי". – וכוונתו
 61 בזה, כי אף שנקודת הפי' בתיבת "משליח" היא "מגרה",
 62 מ"מ ישנן דרגות בגירוי: יש גירוי סתם – שאינו חסר
 63 בחיות; ויש גירוי חזק הנקרא "שסוי", שמגרין את החיות
 64 שזיקו בתוקף גדול יותר מדרך הרגיל. וכאן שהמדובר הוא
 65 בחיות מוכרח לומר שהגירוי הי' בחזק באופן של שסוי

1 שמעתיק תיבת "אעתיר" עוה"פ. ועפ"ז, גם בנדו"ד הי' לו
 2 לרש"י להעתיק "את הערוב" עוה"פ בכדי לחלק בין ענין
 3 לענין.
 4 (ג) בהטעם למכת "דם" מביא רש"י רק את המשל
 5 מבלי להסביר מובנו בנמשל; משא"כ במכת צפרדע הוא
 6 מוסיף ומפרש ענינו גם בנמשל: "וכן הצפרדעים מקרקרים
 7 והומים" – מאי בנייהו?²⁴
 8 (ד) מזה שרש"י מקדים "ויש טעם בדבר באגדה" מובן,
 9 שאין הפי' לפי פשוטו של מקרא²⁵ – ולכאורה, הרי טעם
 10 זה, שהקב"ה "בטכסיסי מלחמות כו' בא עליהם", הוא
 11 ענין המתיישב גם בפשטות מובנו של המקרא²⁶.
 12 (ה) למה מסיים רש"י "כדאיאת במדרש רבי תנחומא",
 13 הרי אין דרכו של רש"י לציין המקור לדבריו, אם לא
 14 במקום שזה נוגע לפי' הכתוב ומאי נפ"מ כאן? וגם למה
 15 חלקו לשנים וכתב בתחלת פירושו ש"יש טעם בדבר
 16 באגדה" ובסופו "כדאי" במדרש ר' תנחומא, הו"ל
 17 לכולם יחד ולומר "ויש טעם בדבר במדרש רבי תנחומא".
 18 (ו) למה מעתיק רש"י מן הכתוב גם תיבת "את
 19 (הערוב)", הלא כל פירושו אינו אלא בתיבת "הערוב"?
 20 ד. הביאור בכל זה הוא:
 21 בכל מכה ומכה, בין אותן שלפני מכת ערוב ובין אותן
 22 שלאחרי', הרי פורענותה ותוכן עונשה מובן וניכר – אם
 23 מתוך דברי ההתראה שניתנה לפרעה לפני הבאת המכה,
 24 או [באותן המכות שלא קדמה להן התראה] מתוך דברי
 25 הקב"ה למשה בעת שציווהו לעשות הפעולה להביא את
 26 המכה (והיינו שיוודעים מהי ההכאה קודם שלומדים אח"כ
 27 מהבאתה בפועל).
 28 משא"כ במכת ערוב שבהתראתה לא נאמר אלא "הנני
 29 משליח בך גו' את הערוב ומלאו בתי מצרים את הערוב
 30 וגם האדמה אשר הם עלי", – מבלי להודיענו מהו ענינה
 31 של מכת ערוב (ערבוביא של מה?) ומהי פורענותה?²⁷
 32 זה מכריח לומר שבתיבת "משליח בך" מודגשת

[קצת].

26) וכן מפורש להלן (בשלה יד, יד) 'ה' ילחם לכם'; (שם טו, ג) "ה'
 איש מלחמה" – אבל גם בלא כתובים אלו מובן כן גם בפשטות.
 27) ובמכת צפרדע הרי – "ובך ובעמך וגו'" הוא חלק מרוע המכה,
 כפרש"י שם: "בתוך מעיהם נכנסין ומקרקרין".
 28) והרי כבר נאמר שאמר יעקב בנוגע ליוסף "חי' רעה אכלתהו" (וישב
 לו, לג), ובודאי לא חשב יעקב שגורה הקב"ה חי' רעה ביוסף (ובפרט שידע
 המעלות שלו שהי' "בן זקונים" שלו (וישב שם ג. ובפרש"י)). אלא ודאי שזהו

24) ואף ש"ל שבמכת דם הרי זה מובן מעצמו מתיבות "מקלקל
 מעיינותי" משא"כ בצפרדע אי"מ מעצמו שייכות "תוקעין עליהם כו'" למכת
 צפרדע – זה אינו, כי כבר פרש"י (ז, כט) "בתוך מעיהם נכנסין ומקרקרין".
 25) דאף שהרבה פירושים שבפרש"י הם ממדרשי רז"ל, וכמפורש ברש"י
 (בראשית ג, ח) "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ואגדה המישיבת דברי
 המקרא" – מ"מ אין רש"י מקדים "אמרו רבותינו" בכיוצא בזה, באם מונכחוס
 הם לפי פשוטו של מקרא, משא"כ כשהוא מקדים שהיא מוודרש, ה"ז להורות
 שאי"ז פשוטו של מקרא ממש [ומ"מ מביאו בפירושו כי הפירוש הפשוט קשה

30 אין כלל הוכחה בפשוטו של מקרא איזו חיות רעות
 31 נמצאו בזמן ההוא בגבולי מצרים וסביבותי. ובמילא אין
 32 הכרח שהיו שם "דובים אריות ונמרים". ואם הי' רש"י
 33 מפרט "דובים אריות ונמרים" הי' משמע שאם לא נמצאו
 34 אז בסביבות מצרים הביאן הקב"ה ממקום רחוק ממצרים
 35 – והרי זה יהי' נס נוסף. ולכן כותב רש"י "חיות רעות"
 36 סתם, היינו החיות רעות שהיו מצויות אז בסביבות גבול
 37 מצרים, מבלי לפרט איזו חיות היו.
 38 ז. מטעם הנ"ל יובן ג"כ ההכרח דרש"י לפרש שהיו
 39 שם גם "נחשים ועקרבים": בפסוק זה מטיים "וגם האדמה
 40 אשר הם עלי". אם הי' כתוב "ומלא הערוב את בתי
 41 מצרים וגם האדמה אשר הם עלי" ("הערוב" – הוא
 42 העיקר בכתוב), הי' מקום לומר כי "הם" מוסב על העיקר
 43 – הערוב³¹; אבל מכיון שכתוב "ומלאו בתי מצרים את
 44 הערוב גו'" ("בתי מצרים" – העיקר) הרי זה כאלו כתוב
 45 "ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הבתים
 46 (או המצריים) עלי" מלאה את הערוב. ועוד ועיקר: בכל
 47 פרשה זו הערוב הוא ל' יחיד: ויבוא, וסר, ויסר – וא"כ
 48 הול"ל "אשר הוא עלי".
 49 ועכצ"ל בפשוטו של מקרא שהכוונה ב"אשר הם עלי"
 50 היא לבתים, או למצריים, שלא רק ימלא הערוב את
 51 הבתים, אלא ימלא גם את האדמה אשר הבתים (המצרים)
 52 עומדים עלי³², והיינו שהרוב יהי' גם בתוך האדמה.
 53 ולכאורה הרי זה נס מיוחד ונפלא, שחיות רעות יהיו גם
 54 בתוך האדמה, היפך טבעם, והרי זה סותר את המודגש
 55 בכתוב לפני זה שלא הי' כאן חידוש ונס נוסף ל"הערוב".
 56 לכן מוכרח רש"י לפרש שהיו שם גם "נחשים
 57 ועקרבים"³³, שבטבעם נמצאים הם בכורות שבתוך
 58 האדמה, וכבר ידוע זה ממ"ש³⁴ לפני זה "והבור ריק אין בו
 59 מים", ופירש"י "מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו",

1 [ומ"מ לא הי' בזה נס וחידוש עיקרי היפך טבעם, מאחר
 2 שהחיות משחיתות בלאה"כ].
 3 ולכן מביא רש"י ראי' מפסוק "ושן בהמות אשלח בם"
 4 ולא מהפסוק שבפ' בחוקותי. – כי מתחלה מפרש רש"י
 5 נקודת הפירוש תיבת "משליח" שהיא "מגרה", וע"ז מביא
 6 ראי' מפסוק המדבר בבהמות, שבם שייך עיקר ענין הגירוי
 7 (מאחר שמצ"ע אינן שייכות להשחית ולהזיק), ולאחרי
 8 שפירש הענין בכללות, מוסיף רש"י לפרש שבנדוד הגירוי
 9 הי' באופן של "שסוי", כי גירוי באופן רגיל אין צורך
 10 בחיות²⁹.
 11 ה. עפ"י הנ"ל יובן, שמה שרש"י ממשיך בפ"י התיבות
 12 "את הערוב": "כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים
 13 בערבוביא והיו משחיתים בהם" – אין עיקרו לפרש מי הי'
 14 בערוב, כי זה מבואר דוקא מתיבות "משליח בך". אלא
 15 שעיקרו בא לומר, שכוונת הכתוב בתיבת "הערוב" היא
 16 שבאו בערבוביא וכי זהו הנס והחידוש היחיד שהי' במכה
 17 זו, נוסף על עצם המכה. ומכיון שצריך לכתוב שבאו
 18 בערבוביא, מוסיף גם "כל מיני חיות רעות ונחשים
 19 ועקרבים", כי בזה מפרש את הערבוביא שהיתה במכה זו.
 20 ולכן מעתיק גם תיבת "את (הערוב)", אשר בזה מוסיף
 21 הכרח לומר שעיקר החידוש הי' שבאו בערבוביא: כי באם
 22 אין זה עיקר החידוש והוא רק פרט א' מכל המכה, אין
 23 יתכן לומר "הנני משליח בך וגו' את הערוב" שמובנו שזהו
 24 כל מה שמגרה בו! ומזה שכתוב ("הנני משליח בך וגו')
 25 את הערוב" מוכח שזהו החידוש ונס המיוחד שבמכה –
 26 וזהו הוכחתו של רש"י [נוסף על הנ"ל] שהכתוב בא
 27 להדגיש שעיקר הנס הוא מה שבאו בערבוביא³⁰.
 28 ו. ע"פ הנ"ל יומתק למה אין רש"י מפרט דובים אריות
 29 ונמרים:

בטבע חי רעה.

29 ובהכתוב "והשלחתי בכם את חיות השדה" פרש"י "והשלחתי – לשון
 גירוי", ולא "לשון שסוי" – כי שם נכללים ב"חית השדה" חיות ובהמות,
 וכמפורש ברש"י (שמיני יא, ב) "שבהמה בכלל חי", ובמילא כוונת רש"י
 לומר רק נקודת הדבר שהוא "לשון גירוי", ומובן שאופן הגירוי בחי' שונה
 מגירוי בבהמה. משא"כ בנדודי הרי (ככפנים) היו רק חיות, וא"כ מוכרח רש"י
 לפרש שכאן הכוונה רק "לשון שסוי".

ובלא"ה מוכרח לומר שב"חית השדה" שם נכללים גם בהמות ממ"ש
 רש"י אח"כ "אין לי אלא חי" משכלת שדרכה בכך בהמה שאין דרכה בכך
 מנין ת"ל וכן בהמות אשלח בם" – ולכאורה מהי הראי' בפשוטו של מקרא
 שגם כאן יגרה בהמות מזה שבכתוב אחר ובענין אחר מבואר כן [דפשוטו אין
 לומר שנלמד בנו"ש (ככ"ח שם) – שהרי אין זה דרך פשוטו של מקרא]
 ומוכח לומר שכוונת רש"י היא שע"ד הפשט "חית השדה" כולל גם בהמות,
 וע"ז מקשה: מאחר שכאן הכוונה שגם בהמות תשכלנה – איפה מצינו
 שאפשר להיות מציאות כזו שלמעלה מן הטבע. ע"ז מביא שמצינו במ"א

בפירוש שמצד הגיורה מלמעלה אפ"ל כן.

ובהמשך לזה (וע"ד הנ"ל) ממשיך אח"כ "כבר היו שנים בא"י וכו'" –
 כי אפילו לאחר שנמצא כתוב שאפ"ל שבהמות תשכלנה, מ"מ, מאחר שזהו
 חידוש גדול, אולי זהו רק במקום שפורש כן, ע"ז מוסיף שאי"ז חידוש גדול
 כ"כ שהרי "כבר היו שנים כו'." [וממילא סרה הקושיא למה צריך רש"י להוסיף
 "כבר כו'." (וראה ש"ח שם)].

30 ועפ"ז מובן מה שמוסיף רש"י (חיות) רעות", כי זה מדגיש ביותר
 שאין החידוש כאן והנס בזה שהשחיתו (כ"א בזה שבאו בערבוביא).

31 ואף ש"ערוב" הוא ל' יחיד – הי"ז ע"ד פרש"י לעיל (ח, ב) בתיבת
 "הצפרדע", "הכינים".

32 בראב"ע: "וטעם גם האדמה – מקום שאין בתים שם" (וכ"ה בטור
 הארוך), ועפ"ז "הם" קאי על "מצרים" שבפסוק.

33 ראה ספורנו כאן.

34 וישב לו, כד.

ט. אמנם עדיין אין הענין חד וחלק (אף שאין זה 38
קושיא ממש – ולכן גם הביאור ע"ז רק נרמז מקומו 39
כדלקמן) והוא: הן אמת כי מה שבאו בערבוביא ענין גדול 40
הוא המבלבלם וכו', אבל מ"מ למה רק זה נזכר בכתוב 41
וכאילו שעצם הדבר שבאו חיות רעות והשחיתו, במה 42
נחשב הוא בערכו? 43
לזה מסיים רש"י ונרמז "כדאיתא במדרש רבי 44
תנחומא": שם³⁶ בהמשך לענין הנ"ל מסופר אשר "קרקורן 45
הי' קשה להם מהשחתתם", ומזה מובן גם בנוגע לערוב, 46
שזהו עיקר גדול בהמכה עד מאוד. 47
ומטעם זה גם מוסיף רש"י "וכו'", אף שלפי הנ"ל אין 48
זה נוגע כאן מ"ש שם אח"כ בקשר לשאר המכות – כי 49
אין כוונתו ב"וכו'" לטעם שאר המכות שם במדרש, אלא 50
למ"ש "קרקורן הי' קשה להם מהשחתתם". 51
יו"ד. עפ"י האמור לעיל שעיקר הטעם לג' מכות 52
הראשונות בפשוטו של מקרא אינו טעם המדרש, כ"א – 53
להלקות יראתם ולהראות לחרטומים ש"אצבע אלקים 54
היא", יובן עוד ענין: 55
במכת ערוב כתוב אח"כ "והפליתי ביום ההוא את ארץ 56
גושן אשר עמי עומד עליה לבלי היות שם ערוב וגו'", 57
שאצל בני" לא היתה מכת ערוב. 58
וקשה: למה לא כתוב בג' מכות הראשונות שלא היו 59
אצל בני" ואם הוא דבר הפשוט ומובן, מדוע מפרשו 60
הכתוב במכת ערוב? 61
והנה בענין זה ישנן כמה דעות: 62
האבן עזרא³⁷ כותב: "ולפי דעתי כי מכת הדם 63
והצפרדעים והכנים היתה כוללת המצריים והעבריים כו' 64
ואלה השלש מעט הזיקו, רק מכת הערוב שהיתה קשה, ה' 65
הפריש בין המצרים ובין ישראל". 66
אמנם הרדב"ז³⁸ בתשובתו כותב: "ומה שכתב הראב"ע 67
כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היתה למצרים ולישראל 68
אסור להאמין דבר זה כ"ש שהכתובים מורים להיפך ולא 69
יכלו מצרים לשתות מן היאור ויחפרו מצרים סביבות 70
היאור, משמע אבל ישראל לא היו צריכים לזה כי היו 71
שותים ממימי היאור, ובצפרדעים כתיב ובכה ובעמך וגו' 72
וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך וגו' משמע 73
שלא היו בישראל³⁹, וכן הכנים, וילמוד שתום מן המפורש, 74

1 הרי שנחשים ועקרבים נמצאים בטבעם בבורות שבתוך
2 הארץ. ואין בזה ענין היפך טבעם.
3 ואעפ"כ אין רש"י מעתיק התיבות "וגם האדמה אשר
4 הם עלי" וגם אינו מרמזם ב"וגו'", כי כאמור, נאן אין
5 עיקר ענינו של רש"י לפרט מיני החיות שהביא הקב"ה
6 במכת ערוב, כ"א להגיד שבאו בערבוביא, ורק דרך אגב
7 מפרט שהיו שם גם נחשים ועקרבים.
8 ח. אמנם הענין דורש ביאור: מהי חשיבות הדבר שבאו
9 בערבוביא, עד שזהו כל החידוש במכה זו?
10 ע"ז ממשיך רש"י "ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה
11 ומכה למה זו ולמה זו" שע"ז יובן גודל החידוש
12 שב"ערוב": "בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם כו'
13 ואח"כ תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם
14 וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו'". נמצא, איפוא, שא'
15 מעיקר טכסיסי מלחמה – הוא לעשות פעולות ליראן
16 ולבהלן. ועד"ז הוא במכת ערוב: טעם שהביא את החיות
17 בערבוביא הוא כדי "ליראם ולבהלם", כי כאשר החיות כל
18 מין לעצמו אין הבהלה גדולה כ"כ, אבל כשבאים הרבה
19 חיות מהרבה מינים ובערבוביא אז הבהלה והיראה גדולות
20 ביותר.
21 ומכיון שכוונתו לבאר גודל החשיבות של ערבוביא³⁵
22 לכן מביא רש"י טעם זה של המכות נאן, ובהמשך למ"ש
23 לפנ"ז באותו הדיבור, ומביא רק טעם של ב' מכות
24 הראשונות – היינו רק עד לטעם מכת צפרדע, ולא יותר,
25 כי בעיקר – למכה זו מתכוון רש"י בהביאו מדרש זה.
26 ובמילא מובן ג"כ למה מפרש רש"י הנמשל רק במכת
27 צפרדע, כי רק ע"י הנמשל במכה זו יודעים שבהמכות הי'
28 הענין של "ליראם ולבהלם".
29 ואעפ"כ מוכרח רש"י להקדים שטעם זה נאמר
30 "באגדה" – אף שגם בפשט"מ יש מקום לסברא זו (כנ"ל)
31 סעיף ג') – כי בפשט"מ כבר ידועים טעמים אחרים במכות
32 אלו: במכות דם וצפרדע – להלקות יראתם, ובמכת כנים
33 – להראות לחרטומים ש"אצבע אלקים היא", כנ"ל. ולכן
34 מקדים רש"י שטעם זה הוא "באגדה", אבל באגדה זו יובן
35 הטעם למה הביאן "בערבוביא" [כי הרי אין טעם זה סותר
36 לפשט"מ – אלא שאינו מוכרח; משא"כ הטעמים הנ"ל
37 מוכרחים הם כל אחד במקומן].

(37) וארא, ז, כד. וראה שם, כט.

(38) ח"א סי' תתיג. וכ"ה דעת הרבה מפרשים (הובאו בתו"ש וארא ז, יז.

ח, יג).

(39) ולפלא שאינו מזכיר תירוצו של הראב"ע (ז, כט) על קושיא זו (דאם

כוונתו שתירוץ הראב"ע אינו מתקבל – העיקר חסר מן הספר).

(35) ועפ"ז מובן ל' רש"י "ויש טעם לדבר באגדה בכל מה ומכה למה זו
ולמה זו" דלכאורה הו"ל "ויש טעם באגדה בכל כו'", כי "בדבר" הכוונה
למ"ש לפנ"ז "בערבוביא", וע"ז מוסיף "ויש טעם בדבר (זה) באגדה (עפמ"ש
שם) בכל מכה כו'". ודוחק קצת.

(36) משא"כ במד"ר (שמור"ר פ"י, ו) הוא ענין בפ"ע.

1 ולא ידעתי אם המכה היתה גם לישראל מה הראי' יש בה
2 לפרעה שישלח את ישראל".

3 והרמב"ם בפיה"מ⁴⁰ כותב שמכת דם וצפרדע לא היו
4 בישראל כלל. משא"כ מכת כנים היתה גם בהם, אבל "לא
5 היו מצערים אותם".

6 ומכיון שאין רש"י מתרץ [אפילו ברמז] הקושיא למה
7 לא נכתב "והפליתי וגו'" בג' מכות הראשונות, מוכח אשר
8 בפשוטו של מקרא היו המכות הראשונות גם בישראל, וכן
9 נראה גם ממ"ש⁴¹ "ותהי הכנס באדם ובבהמה" – אדם
10 סתם; וגם אין לומר שמכת כנים "לא היו מצערים אותם",
11 כי מנלן⁴² בפשוטו של מקרא⁴³.

12 ובנוגע לקושיית הרדב"ז למה מדגיש הכתוב "מצרים"
13 במכת דם וצפרדע – מובן בפשטות, שהרי זהו העיקר
14 בהבאת המכות.

15 אבל קושייתו האחרונה קשה באמת לכאורה:
16 "אם המכה היתה גם לישראל מה הראי' יש בה לפרעה
17 שישלח את ישראל?" וגם: למה באמת היו המכות גם
18 בישראל?

19 אולם עפ"י הנ"ל מובן: מכיון שאת שתי המכות
20 הראשונות פרש"י שהביא הקב"ה בשביל להלקות יראתם,
21 הרי מובן שכאשר יראה פרעה שהע"ז שלו לוקה, יקויים בו
22 "בזאת תדע כי אני ה'"⁴⁴ [ואם גם בני"י יסבלו מזה לא
23 תוקטן עי"ז ההלקאה בהע"ז שלן]. ואדרבא מטעם זה עצמו
24 ה"י מוכרח שתהיינה ב' מכות אלו גם במים כו' של בני"י,
25 כי מכיון שע"ז הלקה יראתם, הנה בכל מקום שנמצאת
26 יראתם היתה צריכה להיות המכה שם, דאל"כ יחשוב
27 פרעה שחלק זה מהע"ז שלו (הנמצא בגושן וכיו"ב) גדול
28 יותר ח"ו מהקב"ה⁴⁵.

29 ועד"ז במכת כנים: מכיון שהכוונה הייתה שעל ידה
30 יראו החרטומים ש"אצבע אלקים היא" ה"י בהכרח שתהי'
31 בלתי מוגבלת – בכל ארץ מצרים. כי בלא"ה ה"י מקום
32 לומר שנעשית ע"י מוגבלים, ע"י בני"א, משה ואהרן
33 שחרטומים הם (כמו שאמרו בב' מכות הראשונות⁴⁶), ואף

40 על המשנה (אבות פ"ה מ"ד) עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים
"שכן ביארו החכמים" (ועיין ר' יונה שם). ובמאירי ש"אמרו בתלמוד".

41 ת, יד.

42 דאין לומר שסומך על מ"ש בתלמוד, כי אי"ז דרכו של רש"י אפילו
כשמוכרח בפשט"מ; ועאכ"כ במאמר זה שאינו בגמ' שלנו.

43 ובפרט שגם במשנה נק' "עשרה נסים כו'", הרי שאין זה דבר מובן
בשכל הפשוט.

44 וארא ז, יז.

45 וכעין פרש"י (בשלח יד, ב): שיאמרו קשה יראתן.

46 פרש"י ז, כב.

34 שחרטומי מצרים לא יכלו להעלות הכנים, הנה גם משה
35 ואהרן לא יכלו להעלותן אלא על שטח ואנשים מסויימים
36 – אלא שבזה גדולים יותר מחרטומי מצרים⁴⁷ – לכן היתה
37 מוכרחת להיות בכל מקום, גם בבני"י.

38 משא"כ במכת ערוב שלא ה"י הכרח לזה – נאמר
39 "והפליתי וגו'".

40 יא. בפנימיות הענינים י"ל הטעם מה שהי' "והפליתי
41 וגו'" דוקא במכת ערוב: בג' מכות הראשונות לא ה"י מן
42 הצורך להפריש בין בני"י והמצריים, כי אף אם גם היו
43 המכות בישראל, לא ה"י עולה על הדעת ח"ו עי"ז שאפשר
44 לבני"י להתערב עם המצריים; משא"כ במכת ערוב, שעירב
45 הקב"ה את הבע"ח, ה"י אז מקום למחשבת חוץ שכאילו
46 הסיר הקב"ה את כל המחיצות כמו שהסיר את המחיצה בין
47 ח'י לח'י ולנחש ועקרב, ובמילא נפרץ גם הגדר בין ישראל
48 לעמים להבדיל – אז חפץ הקב"ה להראות שהמחיצה
49 קיימת גם בשעה זו, ולכן "והפליתי ביום ההוא גו' אשר
50 עמי עומד עלי' גו' ושמתי פדות בין עמי ובין עמך".
51 וההוראה מזה מובנת בפשטות:

52 דוקא בשעה אשר ערבוביא בעולם ובזמן אשר פרצו
53 גדרו של עולם באופן שלא ה"י לעולמים – יש צורך מיוחד
54 לחזק את המחיצה שבין ישראל לעמים, שהרי גם אז,
55 בהיותם במצרים, קודם מ"ת, היינו לפני ש"כנו בחרת מכל
56 עם ולשון"⁴⁸, בזמן שהי' "ערוב" והי' מקום לחשש, עשה
57 הקב"ה נס מיוחד⁴⁹ לשום "פדות בין עמי ובין עמך", ועל
58 אחת כו"כ בזמננו זה.

59 וענין דהבדלה ופדות זו ה"י בנוגע לכאו"א מבני"י,
60 אפילו בנוגע לאלו שלא רצו לצאת ממצרים⁵⁰, שמזה
61 הוראה נוספת שמחיצה והבדלה זו היא בנוגע לכל איש
62 ואשה אשר בשם ישראל יכונה⁵¹.

63 וכאשר בני ישראל יחזקו מחיצה זו לא תהי' שום
64 מחיצה ודבר המבדיל⁵² ח"ו בין הקב"ה ובני"י, וכל אחד
65 ואחת מישראל ישוב בתשובה שלימה ו"מיד הן נגאלין"
66 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
(משיחת ש"פ וארא תשל"ב).

47 שהרי מוכרח לומר שלא ידעו "שאין השד שולט על ברי' פחות
מכשעורה" (פרש"י ח, יד), דאל"כ איך רצו לכתחלה להעלות הכנים.

48 נוסח ברכות ק"ש. ראה שו"ע אדה"ז סי' ס ס"ג.

49 וכמבואר בכמה ממפרישי החומש (רבינו בחיי, פ"י ריב"א, טור הארוך
ועוד) עה"פ "והפליתי גו'", שע"פ טבע כשחיות רעות הולכות חפשי אין
מעצור לרוחן, וממילא צ"ל נס מיוחד להגבילן מלכת לארץ גושן.

50 ראה פרש"י בא י, כב. בשלח יג, יח.

51 וכמפורש בסנה' (מד, א): אע"פ שחטא ישראל הוא.

52 ראה אגה"ת פ"ה.

58 מִזֶּה לָזֶה, וְשִׁמּוּאל אָמַר, מוֹתֵר לְזֹרוֹק מִזֶּה לָזֶה. וּוְדָאֵי מַחְלוֹקְתָם
 59 היא באופן ששני הבתים שלו, שאם הם של שני בני אדם לא היה
 60 שמואל מתיר לזרוק מזה לזה בלא עירובי חצרות. ואם כן קשה,
 61 שבברייתא מפורש שבשניהם שלו מותר לזרוק, ולא כדברי רב.
 62 מתרצת הגמרא: וְלֹא מִי אֲזַקְמִנָא לְהָרִיא – האם לא העמדנו את
 63 המחלוקת של רב ושמואל בְּגִזְזֵי דְמִדְרֵי יְהוּד וּמִתַּתֵּי יְהוּד – באופן
 64 שבת אחד גבוה ובית אחד נמוך, ומתוך כך צריך לאמן את ידו לזרוק
 65 ממקום גבוה למקום נמוך או ממקום נמוך למקום גבוה, ומתוך שהוא
 66 טרוד יש לחשוש דְזִימְנִין נָפַל וְאִתֵּי לְאִתּוּי – שפעמים יפול החפץ
 67 לרשות הרבים ויבוא להרימו, ונמצא מכניס מרשות הרבים לרשות
 68 היחיד, ולכן אסר רב לזרוק מבית לבית באופן זה.
 69 הגמרא מבררת את המקור לכך שבפחות משלשה טפחים אומרים
 70 לבוד: אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא לְרַב הֲמִנְנָא, וְאָמַר לֵה – ויש אומרים
 71 שאמר רב הֲמִנְנָא לְרַב חֲסֵדָא, מָנָא הָא מִיִּלְתָּא דְאָמַר רַבְּנָן – מנין
 72 למדנו דבר זה שאמרו חכמים, כָּל פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה כְּלָבוֹד – וסניף,
 73 דבר קצר שהוסיפו עליו והאריכוהו דְמִי – והוא דומה, כלומר, כל
 74 דבר הנמצא בתוך שלשה טפחים לדבר אחר נחשב כאילו התקרב
 75 והתחבר אליו, ולכן גבשושית ברשות הרבים שהיא גבוהה פחות
 76 משלשה טפחים בטילה לרשות הרבים. אָמַר לִיה, סברא היא
 77 שהגבשושית חשובה כרשות הרבים, לְפִי שְׂאֵי אֲפֻשֵׁר לָהּ לְרִשּׁוֹת
 78 הָרַבִּים שְׁתִּילָקֵט בְּמִלְקָט וּבְרִהוּמֵי – כלים העשויים להחליק את
 79 הקרש, כלומר, אי אפשר להחליק את קרקע רשות הרבים
 80 מגבשושיות כאילו החלקו במלקט ורהיטני, וכיון שכך דרך רשות
 81 הרבים שיש בה גבשושיות הרי הן בטלות אליה.
 82 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם זהו הטעם, שכך היא דרך רשות הרבים,
 83 אם כן אף גבשושית שיש בה שְׁלִשָׁה טפחים נְמִי – גם היא דינה
 84 כרשות הרבים, שגם גבשושיות כאלו מצויות בה. וְתוּ – ועוד קשה
 85 על טעם זה, הָא דִּתְנִין – משנה זו ששינוי לגבי כשרות סוכה (סוכה טז),
 86 הַבּוֹנֵה סוּכָה וּמְשַׁלְשֵׁל – (מוריד) דְּפָנוֹת סוּכָתוֹ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,
 87 שהתחיל לארוג המחיצות אצל הסכך ואורג ובא כלפי מטה, והניח
 88 אדיר פתוח סמוך לקרקע, אִם הֵן – (הדפנות) נְבֻהֵין מִן הָאָרֶץ שְׁלִשָׁה
 89 מַטְפָּחִים, סוכתו פְּסוּלָה. משמע שדווקא אם גבוהים שלשה פסולה,
 90 הָא – אבל אם גבוהים פחות מְשַׁלְשָׁה כְּשֶׁרָה, לפי שכשהדפנות בתוך
 91 שלשה טפחים, כאילו נוסף עליהן ונשלמו עד לקרקע, ולכאורה הוא
 92 מדין 'לבוד', וקשה, הלא בזה לא שייך הטעם שנאמר לגבי גבשושית
 93 שהיא מצויה ברשות הרבים, ומדוע אומרים בו לבוד.
 94 מתרצת הגמרא על הקושיא השניה: הָתָם – שם, לגבי סוכה, הֵינּוּ
 95 מְצַמָּא – זהו הטעם שפסלה המשנה בדפנות גבוהות שלשה טפחים,
 96 מְשׁוּם דֵּהוּיָא לָהּ מְחִיצָה שְׁהַגְדִּים בּוֹקְעִין בָּהּ – שהיא מחיצה
 97 שהגדיים יכולים לעבור בה, ואינה חשובה מחיצה, אבל כשהדפנות
 98 גבוהות פחות משלשה טפחים, הגדיים אינם יכולים לעבור ולכן היא
 99 מחיצה כשירה, ואינו מדין לבוד.
 100 דוחה הגמרא: תִּינַח – טעם זה מיישב מדוע הסוכה כשירה אם הניח
 101 אדיר פחות משלשה טפחים לְמַטָּה בסמוך לארץ, אבל אם הניח פחות
 102 משלשה טפחים לְמַעְלָה, שמצאנו בכמה מקומות שגם באופן זה
 103 אומרים לבוד, כְּגוֹן מַה שֶׁשֶׁנִּינוּ פָּחוֹת מְשַׁלְשָׁה טפחים, וכן מה ששינוי
 104 על ידי שלשה חבלים ובניהם פחות משלשה טפחים, וכן מה ששינוי
 105 (סוכה זי) שאם הרחיק את הסכך מהדפנות שלשה טפחים הסוכה
 106 פסולה, ומשמע שבפחות מכך הסוכה כשרה, מֵאִי אִיבָא לְמִימַר –
 107 איך נבאר זאת, הרי שם דין לבוד ודאי משלים את האדיר שבינתיים,
 108 ולא שייך לומר שהדיתר הוא משום שהגדיים אינם יכולים לעבור.
 109 ואם כן חזרת הקושיא, אם כל מקור דין לבוד הוא מסברא ושאינן
 110 דרך רשות הרבים שתילקט וכו', מנין המקור לומר לבוד בשאר
 111 אופנים.
 112 מסיקה הגמרא: אֵלָּא הִדִּין שְׂכָל פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה טפחים כְּלָבוֹד דְּמִי
 113 – חשוב כמחובר, הִלְכְתָּא גְמִירֵי לָהּ – קיבלנוהו הלכה למשה מסיני,
 114 משנתנו עוסקת בזרק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות

1 לרשות לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה, כלומר, העבירו בידו באויר למעלה
 2 מעשרה טפחים, תִּיב, שְׂכָן יהיה מְשֵׂא בְּנֵי קָהָת, שנשאו את הארון
 3 למעלה מעשרה טפחים, וממלאכת המשכן למדנו למלאכות שבת.
 4 הרי שהמעביר חפץ חייב אף למעלה מעשרה טפחים, וכיון שלדעת
 5 רבי עקיבא הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים
 6 היא מלאכה, עליו לחייב עליה אף כשהעבירו למעלה מעשרה
 7 טפחים.
 8 אֵלָּא לֹא – אלא ודאי הברייתא מדברת בְּזוֹרֵק מרשות היחיד לרשות
 9 היחיד דרך רשות הרבים, כמו במשנתנו, ולא במעביר בידו, וממה
 10 שדיברה הברייתא ברשות הרבים עצמה, מוכח שבזרק לְמַטָּה
 11 מְעַשְׂרָה טפחים הוּא דְמִתְיָיב רבי עקיבא, אבל בזרק לְמַעְלָה
 12 מְעַשְׂרָה טפחים לֹא מְחִיב. ואם טעמו של רבי עקיבא משום שלמדים
 13 זורק ממושיט, יש לו לחייב אף למעלה מעשרה טפחים, אלא שְׂמַע
 14 מִינָה – מוכח מכאן, שרבי עקיבא וחכמים בְּקְלוּטָה בָּמָה שְׁהוֹנַחְהוּ
 15 פְּלוּגֵי – (בחלקו), שרבי עקיבא סובר שכיון שזרק למטה מעשרה
 16 טפחים ונקלטה באויר רשות הרבים, הרי היא כהונחה וחייב,
 17 ולחכמים אינה כהונחה ופטור. אבל זורק למעלה מעשרה טפחים
 18 לדברי הכל פטור, ואין למדים זורק ממושיט. מסיקה הגמרא, שְׂמַע
 19 מִינָה – אכן יש להוכיח כן.
 20 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב הֲמִנְנָא: וּפְלִיגָא דְרַבֵּי אֶלְעָזָר –
 21 רב הֲמִנְנָא חולק בזה על רבי אלעזר, דְּאָמַר רַבֵּי אֶלְעָזָר, מְחִיב הִיָּה
 22 רַבֵּי עֲקִיבָא את הזורק חפץ מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות
 23 הרבים אִפִּילוּ באופן שזרק לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה טפחים, שהוא לומד זורק
 24 ממושיט. וְהָאֵי דְקָתְנִי – ומה שאמרה הברייתא שנחלקו בזרק
 25 בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים עֲצָמָה, דהיינו למטה מעשרה טפחים, אינו אלא
 26 לְהוֹרִיעֵךְ בְּחֵן דְרַבְּנָן, להשמיענו שלא זו בלבד שהם פוטרים בזרק
 27 למעלה מעשרה טפחים לפי שאין למדים זורק ממושיט, אלא הם
 28 פוטרים אפילו באופן שעבר החפץ דרך רשות הרבים עצמה למטה
 29 מעשרה טפחים, משום שאין אומרים קלוטה כמי שהונחה.
 30 הגמרא מביאה דעה החולקת על רבי אלעזר: וּפְלִיגָא דְרַבֵּי חֶלְקִיָּה
 31 בְּרַ מוֹבֵי – רבי אלעזר חולק בזה על רב חלקיה בר טובי, דְּאָמַר רַב
 32 חֶלְקִיָּה בְּרַ מוֹבֵי, הזורק חפץ מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות
 33 הרבים, אם עבר החפץ בתוך שְׁלִשָׁה טפחים לקרקע רשות הרבים,
 34 לְדַבְרֵי הַכָּל תִּיב, שבאופן זה אף שהחפץ לא נח, מודים רבי עקיבא
 35 וחכמים שהרי הוא כמו שהונח, וכמבואר להלן. ואם עבר החפץ
 36 לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה טפחים מקרקע רשות הרבים, לְדַבְרֵי הַכָּל פְּטוּר,
 37 משום שאין למדים זורק ממושיט. ואם עבר החפץ מְשַׁלְשָׁה טפחים
 38 וְעַד עֲשָׂרָה טפחים, בְּאִנּוּ לְמַחְלוֹקֵת רַבֵּי עֲקִיבָא וְרַבְּנָן, שלרבי
 39 עקיבא אומרים 'קלוטה כמי שהונחה' וחייב, ולרבנן אין אומרים
 40 'קלוטה כמי שהונחה' ופטור.
 41 הגמרא מביאה ברייתא השנייה כרב חלקיה בר טובי: תִּנְיָא נְמִי הָכִי
 42 – שינוי כן בברייתא כדברי רב חלקיה בר טובי, הזורק חפץ מרשות
 43 היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים בְּתוֹךְ שְׁלִשָׁה טפחים, דְּבָרֵי
 44 הַכָּל תִּיב, ואם זרק לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה טפחים, אִינוּ אִסוּר אֵלָּא מְשׁוּם
 45 שְׁבוֹת – (איסור דרבנן), שאסרו חכמים למטלל מרשות היחיד של
 46 אדם אחד לרשות היחיד של אדם אחר (אפילו אם אין רשות הרבים
 47 עוברת ביניהן) אם לעשו עירובי חצרות. אך מצד שרשות הרבים
 48 מפסיקה ביניהם, אין איסור למעלה מעשרה. וְלִכֵּן אִם הָיוּ שְׁתֵּי
 49 הָרִשְׁיּוֹת שְׂלוֹ, מוֹתֵר לְכַתְחִילָה לזרוק מזו לזו, שבזה לא הצריכו
 50 חכמים עירובי חצרות. והזורק מְשַׁלְשָׁה טפחים וְעַד עֲשָׂרָה טפחים,
 51 רַבֵּי עֲקִיבָא מְחִיב וְחַכְמַיִם פּוֹטְרִין.
 52 הגמרא דנה בדברי הברייתא שהובאה לעיל: אָמַר מַר – הובא לעיל
 53 בברייתא, הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים
 54 למעלה מעשרה טפחים, אִם הָיוּ שְׁתֵּי הָרִשְׁיּוֹת שְׂלוֹ, מוֹתֵר.
 55 מקשה הגמרא: לִימָא תְּהוּי תִּיבְתִּיהָ דְרַב – האם נאמר שתהיה
 56 מכאן פירכא לרב, דְּאִתְמַר – שנאמר בבית המדרש, שְׁנֵי בְּתָיִם בְּשֵׁנֵי
 57 צְדֵי רִשּׁוֹת הָרַבִּים, רְבָה בְּרַ רַב הוּנָא אָמַר בְּשֵׁם רַב, אִסוּר לְזֹרוֹק

מתוך פניני לוי יצחק על התורה

ב. רמז בהתחלה וסיום התורה, לקיים את התורה באמונה פשוטה, ולא תוסיפו ולא תגרעו ממנו, ועיינו יזכר לקיים את התורה בכל ה"לב" וכו'

האות הראשונה של התורה הוא אות "ב" בראשית, האות האחרונה הוא "ל" ישראל, וביחד הוא אותיות "לב" וכן "בל", והיינו רמז שצריכים לקיים את התורה בכל ה"לב", אבל בכדי לקיים התורה בכל ה"לב", על זה מרמז האותיות "בל".

דפירוש "בל" היא "לא"⁸, ופירושו כך:

דהאות קודם "ב" היא אות "א", והאות קודם "ל" היא אות "כ", ביחד היא "אך".

והאות שאחר אות "ב" היא אות "ג", והאות שאחר אות "ל" היא אות "מ", ביחד היא "גם".

תיבת "אך" היא למעט, כמארז"ל⁹ אך ורק למעט.

ותיבת "גם" הוא לרבות, כמארז"ל¹⁰ גם לרבות.

וזהו שהתורה מרמז, "בל", שלא תסור ח"ו ימין ושמאל.

ש"בל" תלך להאותיות הקודמים "אך" למעט, שממעטים מהתורה ומצוות "לא תגרעו".

ו"בל" תלך להאותיות שאחר, "גם" לרבות, היינו להוסיף על המצוות "לא תוסיפו".

רק לקיים כל התורה באמונה פשוטה, ועיינו נוכל לקיים את התורה בכל ה"לב".

עפ"י השמונה

א. טעם למאחז"ל (אבות פ"ה מכ"ב) "בן ה' שנים למקרא"

הוא ה' אומר: בן חמש שנים למקרא.

אבות פרק ה' משנה כ"ב

דע, שה' פעמים שני"ה הוא מספר¹ כל הכ"ב אותיות, עם אותיות² מנצפ"ך הכפולים, כי האותיות שרשן ה' מוצאות הפה³ שהם בחי' ה' גבורות כידוע⁴. ולכן בן ה' שנים למקרא, כדי שידע מתחלה כל הכ"ב אותיות.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית-פתח דבר, רשימת המחבר ע"ד שמו

"ועל פי המבואר יתוסף ביאור בלשון אדמו"ר הזקן (הל' תלמוד תורה⁵ בתחלתו) "שאו מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט" – משמע שעד עתה: (א) קריאה לא ידע כלל. (ב) יודע כל המוכרח⁶ לדעת לפני זה".

לקוטי שיחות חלק ט' עמוד 135 הערה 8

(1) ה' פעמים שני"ה (5 × 355) = 1775, וכן א-ט (45) + י-צ (450), + ק-ת (1000), + מנצפ"ך (280) = 1775.

(2) אותיות מנצפ"ך הכפולים. פירוש: האותיות "מנצפ"ך הם מיוחדים, בסוג בפני עצמן, משאר כל האותיות דהאלף בית, דשאר כל האותיות באים בראש התיבה, באמצע, או בסוף, משא"כ האותיות "מנצפ"ך – היינו האותיות הסופיות 'ם', 'ן', 'ף', 'ך' הם באים רק בסוף התיבה, וראה במאורי אור ע' מנצפ"ך וז"ל: "מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן הם באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות". ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד שמ וז"ל: "מדה וגבול הם מצד הגבורות, וכמו ה' אותיות מנצפ"ך באים בסוף התיבה, שעד פה תבוא ולא יותר, וכל מדה וגבול מצד הגבורות". וראה גם בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכז: מנצפ"ך בגימטריא גבורה דין. (וראה ספר הערכים אותיות עמוד א' ואילך, ובעיקר שם עמוד סד. [ואותיות אלו הם כפולים בהאל"ף ביי"ת].)

(3) דיש ה' מוצאות הפה (ספר יצירה פ"ב, ג), דאותיות הדיבור נוצרות ע"י שההבל והקול מכה באחד מחמשה מוצאות הפה, והם: אותיות אחה"ע – מהגרונן, בומ"פ – מהשפתים, גיכ"ק – מההיך, דלנט"ת – מהלשון, זסר"ץ – מהשיניים. ראה ספר הערכים אותיות אל"ף – אטב"ח עמוד לג ואילך.

(4) ראה תניא – שער היחוד והאמונה סוף פרק ד' (מבאר בזה הטעם דמצטרפין להחשבון גם האותיות "מנצפ"ך, הכפולים).

(5) (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א) וז"ל: "...מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה... ומאימתי אביו חייב ללמדו משיחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגו', ופסוק ראשון מפרשת שמע, ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים בעל פה עד שיהא בן חמש למקרא, דהיינו בשנת המשיית שאז מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט בביתו, עד שיהי' בן שש או בן שבע וכו'.

[וראה אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע חלק י"ב עמוד רפח. חלק יד עמוד מ. (הערות וציננים על הלכות תלמוד תורה שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן חלק א/17 ב)].

(6) היינו "ידיעת האותיות", ולאחר שלמדו ויודע כל האותיות, אז בהיותו "בן חמש למקרא", אביו "מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט".

(7) דברים לד, יב. "לעני כל ישראל".

(8) ע"ד מ"ש "אף תכון תבל כל תמוט" (תהלים צב, א).

(9) ירושלמי ברכות פ"ט, מ"ז. יומא פ"ח, ה"ה. תו"כ פרק טו, ה. וראה רש"י שמות לא, יג ד"ה אך את. [אך את שבתותי תשמורו, אף על פי שתהיו רצופין וורייזין בוריוזות המלאכה (מלאכת המשכן), שבת אל תדחה מפניה, כל אכין ורכין מעוטיך, למעט שבת ממלאכת המשכן].

ויקרא כג, כז (רש"י ד"ה אך), שם פסוק לט (רש"י ד"ה אך בחמשה עשר יום תחגו).

(10) ראה קידושין מא: "כן תרימו גם אתם" גם לרבות את השליח, (ועיינו גם עירובין מ:).

(11) בליל ט' ניסן תרצ"ט, כשבאו הרשעים הנקוד"ר לעשות חיפוש בבית ולאסור הרה"צ המקובל ר' לוי יצחק זצ"ל, הנה באשמורת הבקר באו כמה מהמתפללים להבית הכנסת, וכששמעו מה שקרה הלכו כמה מהם לבית ר' לוי יצחק זצ"ל, וקודם שלקחו אותו, פנה אל כמה מאנשי עירו, ואמר להם: הנני רואה שעוד מעט לוקחים אותי, ואמרו להם הפירוש בפנים. יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, ואמר להם הפירוש בפנים. (רב א' מברוקלין שנסע לרוסיה בשנות הכפ"ן פגש יהודי שהי' באותו מעמד, ששמע בעצמו מהרה"צ המקובל ר' לוי יצחק זצ"ל הפירוש הנ"ל, והוא סיפר זה להרב, שסיפר זה לאנ"ש).

החיים באלמא-אטא

כך חלף לו הזמן. מדי יום ניתוספו מכרים חדשים. היו בעיר מהגרים יהודים רבים – מאוקראינה, מרוסיה הלבנה, ממוסקבה ומלנינגרד.

מכל בתי-הכנסת שהיו בעיר – אנו עצמנו התגוררנו מחוץ לעיר – הגיעו משלחות כדי להזמין את בעלי ההתפלל בהם, ואם לא להתפלל – לפחות שיצא מפעם לפעם מביתו כדי ללמוד עם הציבור. כמו-כן היו מי שהחלו לחשוב על ארגון אספקה של חומרי גלם לייצור ביתי, כדי לספק באמצעותם את כל צרכינו. הדבר נעשה בצורה נאה ומכובדת, שרק לעתים נדירות ניתן לראות כמותה. כשלעצמי לא ידעתי כלל עד כמה רב המקום שבעלי תופס בקרב אנשי העיר, ועד כמה מעריכים הם את גדלותו.

אך בד-בבד עם השיפור מהבחינה הרוחנית, התקדמה גם מחלתו של בעלי. המצב החדש אמנם רומם את רוחו, אך לא יותר מכך. רופאים נקראו לבקרו, אך עם כל ביקור הידרדרה בריאותו עוד יותר. אפילו כדי ללכת הוא נזקק לכוחות פיזיים שלא עמדו לו עוד. להיענות להזמנות מטעם בתי-הכנסת – כבר לא היה בכוחו, וכך לא הזדמן לו להיות בעיר עצמה אפילו פעם אחת.

נאום בן שעתיים בברית-מילה

באותה תקופה התקיימה ברית-מילה אצל אחד מידידינו הקרובים. הם הזמינו ציבור גדול, מחוגים רבים ושונים, והודיעו שבעלי יהיה אורח-הכבוד.

כפועל הגיעו אנשים רבים יותר מכמות ההזמנות שנשלחו. היו שם בני-תורה (ככל שהיו כאלה בעיר), יהודים שאינם שומרי מצוות, מלומדים שיש להם שייכות ליהדות, סוחרים ואף פקידים במוסדות ממשלתיים (כעיסוקם של רוב האנשים שם).

בעלי כבר היה אז חלש מאוד בגופו, ולמרות זאת נשא דברים במשך למעלה משעתיים רצופות, ללא הפסק. הללו, השומעים, לא הבינו כלל מניין לרב אדוק בדתו ידע כה רב בכל התחומים. היו שם שני מתמטיקאים שהציגו בפני בעלי שאלות בחשבון, והיו המומים – כדבריהם – מתשובותיו.

בעיקר דיבר בעלי, כמובן, דברי חסידות. היו שם אחדים מאנ"ש, ואחד מהם ביקש ממנו שידבר יותר בענייני "עבודה", ולא כל-כך בענייני "השכלה"...

היו תקופות שבהן היתה לבעלי "אופוזיציה" על דרכו באמירת דברי חסידות. היו שטענו שיש בדבריו יותר מדי "קבלה", ואחרים מצאו בדבריו יותר מדי "השכלה".

כשלעצמי הרי אינני מבינה בעניינים אלו, אבל ראיתי את אותם אנשים באים אליו, מתניהם משונסות על-מנת להציב בפניו דרישות לאין שיעור.

ברובם, לא היה בהם העוז לבקר את סגנון הלימוד שלו כשלעצמו; אבל היו ביניהם כמה, אם-כי מעטים למדי, שסברו משום-מה – כפי שהדברים נראו בעיניי – שמטעמים של "חסידות", ובשל הסמכות שבעלי נהנה ממנה בקרב הציבור, מחובתם לומר לו דברי ביקורת.

הם היו מגיעים, אפוא, כשבאמתחתם חומר שהיה בו (לדעתם) כדי לבסס את טענותיהם, ואותו הציגו בפתח דבריהם. אך הדבר היה נמשך דקה אחת בלבד, ומיד לאחר-מכן הם היו מתבטלים בפניו לחלוטין ונותרים ללא "אותיות" בפיהם (כפי שנהוג לומר). כשיצאו מאת פניו – הם כבר לא היו אותם אנשים שנכנסו, ולמחרת היו מגיעים אליו מתוך הכנעה וביטול.

תמיד היו מגיעים אל בעלי עם שאלות חדשות, ולא היו מקשיבים לדבריו, אלא היו "בולעים" את ההסברים

רשימת הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאה

לב

שנתן להם, וכמעט תמיד היו קוראים בקול, באורח מוזר משהו: "אה! אה!"

דבר דומה התרחש עתה, בשעת ההתכנסות לרגל ברית-המילה.

נכתו במקום מאתיים איש, מקטגוריות רבות ושונות. העשירים מביין אנשי-עסקים אלו השתוממו על כך –

מניין ההעזה להעיר לאדם שכזה באמצע ה"דרשה" (כפי שהם כינו זאת)?! ...

בעבודתו הציבורית הוביל בעלי כמעט תמיד קו עצמאי. בתחילה היו לו מתנגדים, אבל עם הזמן תמיד היו

כולם מתאחדים עמו, וממלאים אחרי דרישותיו מתוך דרך-ארץ גדולה.

בשנים האחרונות, תחת השלטון הסובייטי, כש"הרחוב היהודי" (כפי שנהגו לכנות זאת שם באותם ימים)

היה חסר-חיים לחלוטין, ובפרט בתחום הפעילות בענייני דת, שהיתה אסורה באיסור חמור – הצליח בעלי

להוציא אל הפועל דברים רבים, מהם "בהעלם" ומהם בגלוי. הוא היה עושה זאת מתוך גישה "פרולטרית",

ואלו שמתפקידם היה להפריע לו ולהבטיח שהדברים לא יבואו לידי פועל – העלימו עין.

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

20 שהוא פטור, שכדי לחייב צריך שיהיה מקום ההנחה רשות היחיד
21 מתחילת ההנחה עד סופה, יש להסתפק באופן זה שהיה מונח חפץ
22 על גבי הדף מאי – מה יהיה הדין, האם פנין דבְּהַרְדֵי תְּרֵדֵי קָאָתוּ –
23 כיון שעשיית היתדות לרשות היחיד והנחת החפץ ביחד הם באים,
24 כְּהִנְחַת חֶפֶץ וְעֲשִׂית מְחִיצָה דְּמִי – דומה הדבר לעשיית מקום
25 ההנחה לרשות היחיד יחד עם ההנחה, שהוא פטור כיון שלא היה
26 מקום ההנחה רשות היחיד בתחילת ההנחה, או דִּילְמָא – או שמא יש
27 לומר, דְּכִיּוֹן דְּלֹא אִפְשָׁר דְּלֹא מִדְּלֹא פּוֹרְחָא וְהִדְר נֵיִח – שלא
28 יתכן שלא יהיה החפץ מורם מעט מודרך בשעת ההנחה, ואחר כך
29 יחזור וינח עליו, כְּעֲשִׂית מְחִיצָה וְהִנְחַת חֶפֶץ דְּמִי – הרי זה נחשב
30 שנעשתה המחיצה קודם ההנחה, שקודם שנח החפץ כבר נעשה הדף
31 לרשות היחיד, והנחת החפץ היתה כולה ברשות היחיד, וחייב על
32 הנחת החפץ. אומרת הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא
33 נפשטה.
34 הגמרא מביאה ספק נוסף של רבא בדיני הוצאה, וקודם הבאת הספק,
35 מביאה הגמרא הלכה שאמר רבא שאין להסתפק בה: אָמַר רַבָּא,
36 פְּשִׁימָא לִי – דין זה פשוט וברור הוא לי, שְׁמִים מוּנָחִים בְּכַלֵּי עַל גְּבֵי
37 מַיִם, הֵינְנוּ הִנְחָתוֹ, ואם נטל מקצת מים והוציאם נחשב שעשה
38 עקירה, וחייב. וכן פשוט וברור לי שְׁאֵנְזוּ הַצֶּף עַל גְּבֵי מַיִם,

1 הגמרא מביאה ספק נוסף הדומה לספק של רבי יוחנן: פְּעֵי – הסתפק
2 רַבָּא, וְרַק דָּף עַץ שֵׁשׁ בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ברשות
3 הרבים, וְנָח עַל גְּבֵי יְתִידוֹת הגבוהות עשרה טפחים ואין רחבות
4 ארבעה טפחים, שהם מקום פטור, וכשנח הדף על היתדות נעשה
5 מקום היתדות רשות היחיד, שעכשיו יש בראשם ארבעה טפחים על
6 ארבעה טפחים, מָהוּ הַדִּין בוהו, האם חייב הזורק משום מוציא
7 מרשות הרבים לרשות היחיד או לא. מבררת הגמרא: מָאי קָמִיפְעִיא
8 לִיה – במה הסתפק רבא, אם הסתפק האם יש לחייב על הוצאה
9 כשהנחת החפץ, וְעֲשִׂית מְחִיצָה המחשיבה את המקום שבו הונח
10 החפץ לרשות היחיד כְּהַרְדֵי תְּרֵדֵי קָאָתוּ – ביחד הם באים, ולא היה
11 למקום שנח שם החפץ דין רשות היחיד רק בסוף ההנחה, או שאין
12 חייב רק אם היה למקום ההנחה דין רשות היחיד מתחילת ההנחה עד
13 סופה, הֵינְנוּ דְּרַבֵּי יוֹחֲנָן – הרי זהו הספק (השני) של רבי יוחנן,
14 שהסתפק כשנשתנה דין הרשות בהנחת החפץ, אם די במה שהיה
15 למקום דין רשות היחיד רק בתחילת ההנחה, או שאינו חייב עד
16 שיהיה למקום ההנחה דין רשות היחיד מתחילת ההנחה עד סופה.
17 אלא, כִּי קָמִיפְעִיא לִיה לְרַבָּא – ספיקו של רבא הוא, כְּגוֹן דְּרַבֵּי דָּף
18 וְחֶפֶץ מוּנָח עַל גְּבֵי, שבשנח הדף על היתדות נעשה מקום היתדות
19 רשות היחיד, והסתפק רבא, שאם נפשוט בספיקו השני של רבי יוחנן

המשך מעמוד לג

לכני ישראל והוצאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום,
ואז ארבע לשונות של גאולה.

אפשר לפרש הכוונה דהנה השל"ה מפרש (פסוק א'
סימן מ"ט בראשית) האספו ואגידה לכם כשתהי' באחדות
ובאגודה אחת אז אוכל להגיד לכם זמן הגאולה, משום בעון
שנאת חנם נחרב בית שני, אבל לעתיד נאמר אפרים לא
יקנא את יודא, ולא יודא לאפרים, וזהו אפשר כוונת המסורה
משום בריתי שלום, מש"ה לשונות של גאולה.

מקרי דדדקי (אות קלט)

(יב), כדאי' בספרי¹⁴ כל מה שעשה משה עשה כמו כן פנחס,
משה הי' שליח להוציא את ישראל ממצרים. גם פנחס הי'
כמו כן שליח להוציא ישראל מגלות, וכל שאר דברים שעשה
משה עשה כמון כן פנחס.

מהר"ם מרוטנברג (בעל הטורים)

ג. [תוכן: רמז במסורה דע"י התאחדות יבוא
הגאולה].

עיין (פסוק ו' סימן ו') מביא (הבעה"ט) מסורה לכן אמור

¹⁴ליתא לפנינו, אבל כן הוא בפסיקתא רבתי פ"ד על אליהו, ופנחס הוא אליהו כדברי
הז"ל ב"מ קיד, ב.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וארא

לג

פנימיות התורה לע"ל¹⁰, כידוע¹¹ שד' לשונות הגאולה הנ"ל (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי) הם גם כנגד הגאולה העתידה, שאותה מדמים לגאולת מצרים – "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹².

טו...ולסיים בהוראה בנוגע לפועל:

בקשר עם יום ההילולא דאדה"ז – כדאי ונכון ביותר, שכל אחד ואחת יסיפו בקביעות עתים בתורה דאדה"ז, ובמיוחד – בשולחן ערוך ובספר התניא, ביחד עם הביאורים בזה מרבתינו נשיאנו – הן הביאורים בנגלה דתורה (מאדה"ז, מאדמו"ר האמצעי, שנדפס ספר פסקי דינים שלו לאחרונה, ועאכו"כ מהצ"צ, ומרבתינו נשיאנו ממלאי מקומם), והן בפנימיות התורה, תורת החסידות.

וכאמור – כל אחד ואחת, כיון שגם נשים מחוייבות בלימוד התורה בהלכות הצריכות להן, ובלימוד פנימיות התורה (שמביאה לאהבת ה' ויראת ה' ואמונה בה' כו', מהמצוות התמידיות שהבן מחוייבם כולם¹³).

- ולהעיר, שאמי מורתי ע"ה היתה מעתיקה – בדיוק ובמהירות – מאמרי חסידות שהיו מגיעים בבית אבי' (חסיד עוד מאדמו"ר מהר"ש), כפי שהי' נהוג בזמנים ההם, שהמתינו וציפו שיגיע מאמר חסידות מליובאוויטש, והיו מעתיקים אותו מיד בכמה העתקות וכו'. ויה"ר שבקרוב ממש נזכה לשלימות הגילוי דתורת אדה"ז – ספריו וכתבי-יד שלו ושל מעתיקים וכו', וידפיסו בדפוס את הענינים שהנם עדיין בכתבי יד.

וכפי שנוסף בשנים האחרונות ריבוי בהדפסה דספרי חסידות של רבותינו נשיאנו, כולל לאחרונה במיוחד – דפוס באותיות מרובעות של הספרים שהיו מודפסים לע"ע באותיות רש"י, כמדובר כמו"פ.

ויה"ר שע"י ההוספה בהדפסת ספרי חסידות ימהר זה עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה, כידוע הסיפור בקשר עם הדפסת הלקו"ת – הגאולה כפשוטה, למטה מעשרים טפחים.

ואף יהודי אחד ויחיד לא ישאר בגלות ח"ו, אלא כל בני', בנערנו ובזקינינו בבנינו ובבנותינו, כנשמות בגופים בתכלית השלימות – נגאלים בגאולה האמיתית והשלימה.

ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.

תורת מנחם התועדיות ה'תשנ"א ח"ב עמוד 163 – משיחות ש"פ וארא כ"ו טבת מבה"ח שבט ה'תשנ"א

א. [תוכן: תורת החסידות - ואבות החסידות, הם

הכנה להגאולה העתידה. תיבת שד"י ר"ת שניאור אדה"ז), דובער (המגיד), ישראל (הבעש"ט)].

א. כ"ד טבת – יום ההילולא דאדמו"ר הזקן – חל ברוב השנים בשבוע דפרשת וארא¹ [ובקביעות שנה זו- ביום החמישי, "קמי שבתא"², ויתירה מזו – בתוך הג' ימים³ דשבת פ' וארא].

ע"פ הידוע⁴ שהמועדים וימים מיוחדים בשנה יש להם שייכות עם – ומרמוזים בתוכן – הפרשה שקוראים באותו זמן, מובן שבפ' וארא יכולים למצוא קשר עם יום ההילולא דאדמו"ר הזקן, שהיום ההילולא נמצאים בגלוי "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", וה"ה "פועל ישועות בקרב הארץ"⁵.

השייכות ביניהם בפשטות מרומזת בתחלת הפרשה – "וארא (אל האבות – פרש"י) אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל-שד-י"; **אבות החסידות** – הבעש"ט, המגיד (מייסדי תורת החסידות הכללית), ואדמו"ר הזקן (מייסד חסידות חב"ד) – הם בדוגמת **האבות** הכלליים, אברהם יצחק ויעקב; וכשם שהי' "וארא אל האבות", כך גם אצל אבות החסידות, שגילו (וארא) אלקות בעולם, ע"י גילוי פנימיות התורה (סתים דקוב"ה)⁶.

ולהעיר, ששמו של הקב"ה שנתגלה אל האבות – ("א-ל) **שד"י**" – הוא ראשי תיבות של השמות (הראשונים והעקריים) של ג' אבות החסידות, שניאור (זלמן), דוב(ער), ישראל.

וכשם שעבודת האבות הראשונים היתה הכנה למתן תורה לאחר גלות וגאולת מצרים ולאחר מכן – הכניסה לארץ ישראל, אשר באה בזכות ובקיום הבטחת הקב"ה להאבות – כמסופר בהמשך הכתובים (לאחרי "וארא גו"⁸): "וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען גו', וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם **ואזכיר את בריתי**, לכן (ע"פ אותה השבועה?) אמור לבני' אני ה' והוצאתי אתכם גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו' והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי לכם מורשה" – כמו"כ עבודת אבות החסידות היא הכנה לגאולה האמיתית והשלימה וגילוי

11ובשנת ההסתלקות תקע"ג היתה הקביעות דכ"ד טבת ביום א' פ' וארא, במוצש"ק אחר שהתפלל ערבית והבדלה"ה (הקדמת בני המחבר לשו"ע אדה"ז).

12פסחים קו, סע"א.

13הנחשבים (בכמה ענינים) לנקודה אחת [ולדוגמא: כל פחות משלשה כלבוד דמי (שבת צו, א. רמב"ם הל' שבת פט"ז ה"ח). הבדלה ושמו"ת עד יום ג' (שו"ע אדה"ז או"ח סרצ"ט ס"ה. סרפ"ה ס"ה). ועוד].

14של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

15תניא אגה"ק ס"י ז"ך וכ"ח.

16ראה זח"ג עג, א.

17דברש ששמו השני של אדה"ז והמגיד (באם כותבים דוב בער בב' תיבות) הוא בלע"ז.

18ד-ח.

19פרש"י עה"פ ד"ה לכן.

ב. [תוכן: רמז במסורה "לכן אמור" במשה ופנחס (במדבר כה, יב), גואל ראשון ואחרון].

לכן אמור לבני ישראל וגו'. לכן אמור ב' במסורה ראשי פסוקים, ואידך בפר' פנחס לכן אמור הנני נתן לו (במדבר כה,

המשך בעמוד לב

10וראה שה"ש א, ב ובפרש"י.

11וראה בארוכה ד"ה והי' אור הלבנה תרנ"ד (סה"מ ע' קנד ואילך). לכן אמור לבני' תרנ"ח (סה"מ ע' פז ואילך). תרע"ח (סה"מ ע' קלט ואילך). ובכ"מ.

12מיכה ז, טו.

13אגרת המחבר שבדיש ספר החינוך (בסופה).

♦ יום ראשון כ"ד טבת ♦

ו (ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה: ב ומליל יי עם משה ואמר לה אָנָּה יי:

כ"ד וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה • דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר: "למה הרעתה לעם הזה?". ויאמר אליו אני ה' • נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיך, כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות, "אני ה'" נאמן להפרע, כשהוא אומר אצל ענש, כגון: "וחללת את שם אלהיך, אני ה'". וכשהוא אומר אצל קיום מצוות, כגון: "ושמרתם מצוותי, ועשיתם אותם, אני ה'", נאמן לתן שכר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת וארא תשמ"ג, התועדויות תשמ"ג כרך ב, עמ' 828 - מתוך 'התקשרות')

וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה... וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם וְגו' (ו, ב)

דברי הקב"ה למשה רבנו, "וארא" וגו', באו כמענה לטענתו (בסוף פרשת שמות) "למה הרעתה לעם הזה". משה רבנו, חקמה דקדושה, בא בטענה לקב"ה על חשף הגלות, והקב"ה עונה: אכן, מצד השכל יש מקום לטענת "למה הרעתה", ויתכן שחשף הגלות יגרם נפילת-רוח, אבל עבודתו של יהודי צריכה להיות בצורה כזו, שהאלוקות לא רק מובנת בשכלו, אלא נראית לו בגלוי ("וארא"), שאז גם בחשף הגדול ביותר הוא עובד את קונו, למרות כל ההפרעות. הפח לזה נתן מו' (וארא אל) האבות". הם עצמם ראו אלקות בגלוי, והורישו את הפח לזה לבניהם אחריהם עד עולם. רמז לדבר - שם הפרשה הוא "וארא" סתם (ולא "וארא אל אברהם" או "אל האבות"), להורות שראית אלקות שיכת לכל אחד מישראל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא, עמ' 26 - מתוך 'התקשרות')

וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' (ו, ב)

מבאר בחסידות, שיש כאן תשובה לשאלת משה "למה הרעתה לעם הזה": הקב"ה הודיע למשה, שהמטרה והתכלית של גלות מצרים היא התגלות שם הוי', וכדי לזכות לגלוי נעלה זה, צריכה להיות תחלה גלות קשה ביותר. כשם שהדבר היה בגאלת מצרים, פן גם בגאלה העתידה, שאינה גאולה גשמית בלבד, ואף לא גאולה רוחנית סתם (גאולה מיצר-הרע), אלא גלוי שם הוי'.

זה גם עמק פונת הרמב"ם בסיים ספר היד - "שלא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד". בתחלת ספרו, לגבי מצות ידיעת ה', לא הזכיר הרמב"ם שם הוי' במפרש (אלא רק בראשייתבות - "יסוד היסודות ועמוד החקמות"), וכתב "לידע שיש שם מצוי ראשון". אבל כאן - כשעוסק בגאולה העתידה - מדגיש הרמב"ם וכותב במפרש, "לדעת את ה'" - גלוי שם הוי'. **אבן עזרא**

ו (א) וַאֲרָא אֶל־אַבְרָהָם אֱלִי־צַחַק וְאַל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וַיִּשְׁמֵי יְהוָה לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם:

כ"ד וַאֲרָא • אל האבות. בְּאֵל שְׁדֵי • הבטחתים הבטחות ובכללן אמרתי להם: אני אל שדי. ושמתי ה' לא נודעתי להם • לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי - לא נפרתי להם במדה אמיתית שלי, שעליה נקרא שמי ה' - נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים ולא קימתי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"ק פרשת וארא תשמ"א - מתוך 'התקשרות')

וַאֲרָא

כ"ד בטבת, יום הסתלקותו של רבנו הזקן, בעל התניא והשלחן ערוך, חל ברב השנים בפּרשתנו. וראה זה פלא: בשם הסדרה ("וארא") מרמז שמו של אדמו"ר הזקן: "וארא" אותיות "אור א". האל"ף הנוספת היא ראש-תיבת **אור**. הרי שבתבה זו רמזו ה'אור' פעמים: פעם אחת במפרש, ופעם אחת ברמז ובראשייתבות. דבר זה מתאים לשמו של הרבי - שניאור (שני אור), שנקרא פן על שם שהאיר את העולם בשני אורות - באור גלוי - תורת הנגלה, ובאור נסתר - תורת החסידות.

אבן עזרא על התורה

ב וַיְדַבֵּר. הכתיב אמר ונאמן העם, ולא כל העם. והפל מודים באלהים, אפילו פרעה, באשר אפרש עוד. על פן אמר ויאמר אליו אני ה'. לכן אמור לבני ישראל אני ה'. וידעתם פי אני ה' אלהיכם המוציא אֶתְכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 52)

אל האבות (רשי"ו ג) אברהם יצחק ויעקב זכו לבחינת ראיה באלקות ("וארא"), ראיה ודאית ומוחשית, מפני היותם אבות של בני ישראל, היינו כפי שפתיחה זו תעבר ברושה גם לבניהם אחריהם. וכמבאר בחסידות, ש"בחיינת האבות היא ירשה לבניהם אחריהם בכל דור . . בחיינת האבות צריכה להיות בכל אדם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב, כרך א, עמ' 262 - מתוך 'התקשרות')

ושמי ה' לא נודעתי להם (א. ה.)

מבאר בחסידות, שהאבות, אשר קדמו למתן-תורה, לא זכו לגלוי שם הו', ואלו בני-ישראל זכו במתן-תורה לגלוי שם הו' [כפי שנאמר בהמשך הפתוב, "לכן אמור לבני-ישראל אני הו'... וידעתם כי אני הו'"].

ויש לשאול, מפיון שפבר עברו אלפי שנים מאז שנתגלה שם הו' במתן-תורה, מה שייך אלינו הענין ד"שמי הו' לא נודעתי להם" (והרי התורה היא נצחית)?

ויש לומר, דאף-על-פי שבמתן-תורה נתגלה שם הו', מכל-מקום כיון שלעתיד-לבוא יתגלה שם הו' באפן נעלה לאין-ערוף, כמבאר בחסידות, נמצא, שגם הפועמד ומצב שלאחרי מתן-תורה הוא באפן ד"שמי הו' לא נודעתי" בערך לאותו הגלוי שיהיה לעתיד-לבוא. **אבן עזרא**

(ו) וגם הקמתי את-בריתי אתם לתת להם את-ארץ פנעו
את ארץ מגריהם אשר-גרו בה:

רש"י • **וגם הקמתי את בריתי וגו' • וגם כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדת בריתי ביני וביניהם. לתת להם את ארץ פנעו • לאברהם, בפרשת מילה נאמר: (בראשית יז) "אני אל שדי וגו' ונתתי לך וילזרעך אחריו את ארץ מגוריו". ליעקב: (בראשית כז) "כי לך וילזרעך אתן את כל הארצות האל והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם, ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם - באל שדי אמרתי. ליעקב: (בראשית לח) "אני אל שדי, פרה ורבה וגו' ואת הארץ אשר וגו'". הרי שגדרתי להם, ולא קמתי. **אבן עזרא****

אבן עזרא על התורה

מנה הטעם אין מזל לישראל. ועוד אבאר זה בפרשת כי תשא. על כן אמר השם לאברהם קדם ואברהם את ויערף, אני אל שדי שפרשו מנצח המערכות העליונות, לא שהמערכה תשחת רק שיעד הדבק בשמו שמתחדש לו טוב שלא יהיה במערכתו, על כן אמר יעקב המלאך הוא אל אותי מכל רע, שהיה נכון לרא עלי. וזה הוא סוד כל התורה כאשר אפרש עוד. והנה האבות לא הגיעה מעלתם לדרגה בשם כמשה אשר ידעו השם פנים בפנים, על כן היה יכול משה לשנות תולדות עולם השפל ולחדש אותות ומופתים שלא יכלו האבות לחדשם. והנה משה אמר שני דברים, האחד למה זה שלחתיני והשני והאל לא הצלת את עמי. והשיב על האחרון, עתה תראה אשר אעשה לפרעה. ועל הראשון ויאמר אלי אני ה'. והטעם, כי על ידי האבות נודע שמי שהוא אל שדי, ועל ידך יודע שמי ה' הנקבד בעולם, באשר אמר לכן אמור לבני ישראל אני ה'. והנה שלחתיך להודיע זה השם:

לתקון הנה, כי ידענו כי אל שדי הוא הש"י הנקבד, ואין ביניהם הפרש. רק ששם שדי הוא תאר, והשם הנקבד פעם שם עצם ופעם שם תאר, כאשר פרשתי. והנה מצאנו פתוב באברהם אני ה' אשר הוצאתיך מאור פשדים. ויעקב אני ה' אלהי אברהם אביך. ורבי ישועה אמר כי אברהם ויעקב לא ידעו זה השם, רק משה פתב ככה. ולא דבר ר' ישועה נכונה, כי איך יתב משה שם לא הנכירו השם. ואין ספק כי האבות ידעו זה השם שהוא שם העצם, רק זה השם הוא התאר לא ידעו. ועתה אגלה לך קצת סוד אל שדי. ידענו כי השם ברא ג' עולמות שהן פרתי. והעולם השפל יקבל פת מעולם התיכון. כל אחד מהפרטים כפי מערכת העליונה. ובעבור כי נשמת האדם גבוה מן העולם האמצעי, אם היתה הנפש תחמה והפירה מעשה השם שהם בלא אמצעי, ועל ידי אמצעי, והניחה תאות העולם השפל והתבודדה לדרגה בשם הנקבד. אם יש במערכת הכבים בעת ההריון רעה שתבא עליי ביום ידוע. השם שדבק בו יסבב סבות להצילו מרעתו. וככה אם יש במערכת שיהיה עקר, השם יתקן לו פת תולדתו ויוליד. על כן אמרו חז"ל שהשם אמר לאברהם צא מאצטגנינות שלך. וקרוב

ג וארא. נבואת האבות היתה במראות הלילה, על כן מלת וארא. מלת שדי קשה בפרוש. והגאון אמר כי הש"י נוסף לש"י שאתה מדבר עמי והטעם, שאמר לעולם די ולא אדע טעם לפרוש זה, כי איך יקרא שם אשר די. רק להיותו תאר, כמו טוב וסלח, על לבי די. והנגיד רב שמואל פירש בו בלשון ערבי אלקהאר. ופרשו מנצח ומקיף. והי"ד תחת אות הפל. כ"י' ולי שוקים מפסח. ואל"ף אשר בואו נהרים. וכמוהו, קקול שדי. והנה שדי בצריך, ונפה פריש. ומלת נודעתי מבנין נפעל. ואינו כמו הודעתי כדברי מנחם. ורבי מרינוס אמר כי ושמתי ה' שבועה, כי בלשון ערבי יש וי' לשבועה. וטעם, לא נודעתי להם כמו שנודעתי לך. וכ"י' הנה לא מצאנו בלשון הקדש. ונכה דקדוקו, יש מלות מושכות עצמן ואחרות עמם גם כן אותיות כמ"ם מאל אביך ויעזרך ואת שדי, שהיא ומאת שדי. וככה ב"י' באל שדי, כאלו פתוב ובשמי ה' לא נודעתי להם. אמר רב סעדיה הגאון כי תחסר באחרונה מלת לבדו, כאלו אמר ובשמי ה' לבדו לא נודעתי להם. רק פעם באל שדי, ופעם בשם ה'. וכמוהו לפי דעתי, לא יעקב - לבדו - ואמר עוד שמך כי אם ישראל - משתתף עמו, ואין צורך

ד **וגם הקימותי** גם שלחתיך בעבור שהקימותי עם האבות לתת להם. או לבניהם שהם כמותם את ארץ פנעו:

(ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם
מַעֲבָדִים אֹתָם וְאֶזְכֶּר אֶת־בְּרִיתִי:

כ"ד"א וְגַם אֲנִי • כְּמוֹ שֶׁהֲצַבְתִּי וְהִעֲמַדְתִּי הַבְּרִית יֵשׁ עָלַי לְקִיּוֹם. לְפִיכֹף, שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנוֹאֲקִים. אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבָדִים אֹתָם וְאֶזְכֶּר • אוֹתוֹ הַבְּרִית, כִּי בַבְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים אִמְרַתִּי לוֹ: "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִיכִי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 46)

וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . . וְאֶזְכֶּר אֶת בְּרִיתִי (ו, ה)

וְקוֹשֶׁה, הֵיכָן יֵשׁ כָּאֵן תְּשׁוּבָה לְשֵׁאלַת מֹשֶׁה – לְמָה הַרְעוּת לְעַם הַזֶּה. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה קִבְּלַת הַמִּצְוֹת בְּמִתְּנַן תּוֹרָה ("וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם") דוֹרְשֵׁת הַתְּבַטְלוֹת מִחֻלְטָת, כְּאֲשֶׁר הָאָדָם מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה אֲךָ וְרַק לְהִיזְתָּה רְצוֹן ה'. לְכֹן, כִּדִּי שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יְהִי 'פְּלִים' לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, הִיוּ צְרִיכִים לַעֲבֹד אֶת יְסוּרֵי הַגְּלוּת, וְאֲךָ אֶת קִשִּׁי הַשְּׁעֵבֹד ("תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה"). יְסוּרִים אֵלוּ פְּעֵלוּ בְּהֵם בְּטוֹל וְהִקְשִׁירוּ אוֹתָם לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת. אֲבָן עוֹרָא

(ו) לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעֲבָדֵיהֶם וְגֵאֲלֹתִי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים:

כ"ד"ב עַל פִּי אוֹתָהּ הַשְּׁבוּעָה. אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' • הַנֶּאֱמָן בְּהַכְּטָחְתִּי. וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם • כִּי כֵן הַכְּטָחְתִּיו, "וְאֶחָר־כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל". סִבְלַת מִצְרַיִם • טֵרַח מִשָּׂא מִצְרַיִם. אֲבָן עוֹרָא

(ז) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:

מִצְרַיִם: אֲבָן עוֹרָא

(ח) וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדֵי לַתָּה אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי יְהוָה:

כ"ד"ג נִשְׁאַתִּי אֶת יָדֵי • הִרְמִיזְתִּיהּ לְהַשְׁבֵּעַ בְּכַסְאֵי. אֲבָן עוֹרָא

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֵר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה:

כ"ד"ד וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה • לֹא קִבְּלוּ תְּנַחֲמוּמִין. מִקְצֵר רוּחַ • כָּל מִי שֶׁהוּא מִצֵּר – רוּחוֹ וְנִשְׁמִיתוֹ קִצְרָה, וְאִינוּ יְכוּל לְהֶאֱרִיךְ בְּנִשְׁמִיתוֹ. קָרוֹב לְעִנְיָן זֶה, שָׁמַעְתִּי בְּפִרְשָׁה זֹאת מִרְבִּי בְּרוּךְ בֶּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהִבֵּיא לִי רֵאִיָּה מִמִּקְרָא זֶה: ("וַיִּרְמִיָּה טז") "בְּפִעֵם הַזֹּאת אוֹדִיעֵם אֶת דִּי וְאֶת גְּבוּרַתִּי וַיִּדְעוּ כִּי שְׁמִי ה'", לְמַדְנֵנו, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲמֵן אֶת דְּבָרָיו, אֲפֵלוּ לְפָרְעֻנוֹת מוֹדִיעַ שְׁשֻׁמוֹ ה', וְכֹל שֶׁבֶן הָאֲמָנָה לְטוֹבָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּהוּ (שְׁמוֹת רַבּוּ. סְנַהֲדְרִין ק"א) לְעִנְיָן שֶׁל מַעֲלָה, שְׁאֲמַר מֹשֶׁה: (לעיל ה) "לְמָה תִּרְעַתָּה?" אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲבַל עַל דְּאֲכַדִּין וְלֹא מִשְׁתַּכְּחִין! יֵשׁ לִי

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

מִצְרַיִם גַּם בְּנִיחָם יִחְשְׁבוּ בְּהֵם: וְטַעַם אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יָדֵי דָרָךְ מִשָּׁל כְּאָדָם שִׁישָׂא יָדוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם וְיִשְׁבַּע. כְּמוֹ כִּי אֲשָׂא אֶל שְׁמַיִם יָדֵי. וְיָרַם מֵיָמֵינוּ וּשְׁמַאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם: וְטַעַם אֲנִי ה'. שְׁאֲקִים זֶה:

ז וְלִקְחֹתִי. כְּאֲשֶׁר תִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה עַל הַר סִינַי: וְטַעַם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם. כִּי הִיָּתַם בְּמַעֲרַכַת הַמַּחְבְּרַת הַגְּדוּלָה לְמִשְׁרָתִים הַעֲלִיּוֹנִים שֶׁיַּעֲמִדוּ עוֹד בְּגִלוּת. וְזֶה יִתְבָּרַר לָךְ בְּפִרְשַׁת כִּי תִשָּׂא: ח וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ. כִּי רַבִּים מִיּוֹצְאֵי

ה וְגַם. גַּם עוֹד שְׁלֻחַתִּיךְ בְּעִבּוֹר שְׁעֵשׂוֹ יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה וְצַעֲקוֹ אֵלַי: וְלָכֵן. כְּמוֹ שְׁאֲנִי עוֹמֵד, כֵּן יְהִי דְבָרִי קִיָּם שְׁאֲגַאל אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה מִן הַשָּׁמַיִם אֶל הָאָרֶץ:

שיעור יומי ליום שני כ"ה טבת ושנים מקרא ואחד תרגום – ו – פרשת וארא לז
 להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי: מה שמך, ואתה אמרת: "מה שמו מה אמר אליהם"? וגם הקימותי וגו' • וכשבקש אברהם לקבר את שרה, לא מצא נרקע עד שקנה בדרמים מרבים, וכן ביצחק – ערצרו עליו על הבארות אשר חפר, וכן בייעקב: (בראשית לג) "ויקן את חלקת השדה" לנטות אהלו, ולא הרקרו אחר מדותי, ואתה אמרת: "למה הרעתה"? ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים: אחת, שלא נאמר: ושמי ה' לא שאלו לי. ואם תאמר לא הודיעם שפך שמו, הרי תחלה, כשנגלה לאברהם בין הבתרים, נאמר: "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים". ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהיא סומך לכאן: "וגם אני שמעתי וגו'", "לכן אמר לבני ישראל". לכן אני אומר: תתישב המקרא על פשוטו, "דבר דבור על אפניו", והדרשה תדרש, שנאמר: (ירמיה כג) "הלא כה דברי כאש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע", - מתחלק לכמה ניצוצות. **אבן עזרא**

(י) **וידבר יהוה אל משה לאמר: אבן עזרא** • יומליל יי עם משה למימר:

(יא) **בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו:** • יא עול מליל לות פרעה מלכא דמצרים וישלח ית בני ישראל מארעה:

(יב) **וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים:** • יב ומליל משה קדם יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואכדין קבל מני פרעה ואנא קיר ממלל:

כ"ט" • ואיך ישמעני פרעה • זה אחד מעשרה קל וחמר שבתורה (בראשית רבה פ' לב) • **ערל שפתיים** • אטום שפתיים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום (ירמיה ה): "ערלה אונם" – אטומה משמע. (שם ט) "ערלי לב" – אטומים מהבין, (חבקים ב) "שטה גם אתה והערל" – והאטם משכרות כוס הקללה, "ערלת בשר" – שהגיד אטום ומכסה בזה, (ויקרא ט) "וערלתם ערלתו" – עשו לו אטם וכסוי, אסור שיבדיל בפני אכילתו, (שם) "שלוש שנים יהיה לכם ערלים" – אטום ומכסה ומבדל מלאכלו. **אבן עזרא**

(יג) **וידבר יהוה אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים:** • יג ומליל יי עם משה ועם אהרן ופקדונו לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל מארעה דמצרים:

כ"ט" • **וידבר ה' אל משה ואל אהרן** • לפי שאמר משה: "ואני ערל שפתיים", צרף לו הקדוש ברוך הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ. **ויצום אל בני ישראל** • (שמות רבה) צנה עליהם להנהיגם בנחת ולסבל אותם. **ואל פרעה מלך מצרים** • צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם, זה מדרשו. ופשוטו: צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה, ודבר הצווי מהו? מפרש בפרשה שניה, לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין ב"אלה ראשי בית אבותם", ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתחסו. **אבן עזרא**

♦ יום שני כ"ה טבת ♦

(יד) **אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרן וכרמי אלה משפחת ראובן:** • יד אליו רישי בית אבהתהון בני ראובן בוכרא דישראל חנוך ופלוא חצרן וכרמי אליו זרעית ראובן:

אבן עזרא על התורה

ט **וידבר** • ולא שמעו. ולא הטו און לדבריו כי קצרה רוחם בארץ הגלות ובעבודה קשה שהתחדשה עליהם: **י וידבר לאמר** • למשה, כמו דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם: **יא בא** • אל ארמון המלך: **יב וידבר וגו' הן בני ישראל** • שהם עמך: לא שמעו אלי שמועו. ולא הטו און לדבריו מלך ואינו מעמך. ועוד כי מגרעת גדולה היא שאדבר לפניו: ואני ערל שפתיים. כי בפעם הראשונה הבטחתי שתורה את פי שלא אבטא באות שהוא כבד עלי, אולי תפשל לשוני לפניו. ואתה אמרת כי אהרן יהיה מליץ ביני וביני ישראל: **יא אליו** • שמעו אלי ושמעני פרעה. שהוא מלך ואינו מעמך. ועוד כי מגרעת גדולה היא שאדבר לפניו: ואני ערל שפתיים. כי בפעם הראשונה הבטחתי שתורה את פי שלא אבטא באות שהוא כבד עלי, אולי תפשל לשוני לפניו. ואתה אמרת כי אהרן יהיה מליץ ביני וביני ישראל:

כ"ט"א אלה ראשי בית אבתם • מתוך שהזקק לחסו שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי: לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הפתוב ויחסם כאן לבדם, לומר שחשובים הם). **אבן עזרא**

(טו) **ובני שמעון ימואל וימין ואהל ויבין וצחר ושואל בן הפנענית אלה משפחת שמעון:** **אבן עזרא**
טו ובני שמעון ימואל וימין ואהל וצחר ושואל בן הפנענית אלה משפחת שמעון: **אבן עזרא**

(טז) **ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה:** **אבן עזרא**
טז ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה: **אבן עזרא**

כ"ט"ב ושני חיי לוי וגו' • למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר: (לעיל א) "וימת יוסף וכל אחיו", ואחר כך: "ויקם מלך חדש", ולוי האריך ימים על כלם.

(יז) **בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם:** **אבן עזרא**
יז בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם: **אבן עזרא**

(יח) **ובני קהת עמרם ויצהר וחרון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה:**
יח ובני קהת עמרם ויצהר וחרון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה:

כ"ט"ג ושני חיי קהת ושני חיי עמרם וגו' • מחשבונו זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הפתוב, שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיזם שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה. חשב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצאם ארבע מאות שנה. והרבה שנים נבלעים לבנים בשני האבות. **אבן עזרא**

(יט) **ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי לתלדתם:** **אבן עזרא**
יט ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי לתלדתם: **אבן עזרא**

(כ) **ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה:**
כ ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה:

כ"ט"ד יוכבד דדתו • אחת אבוהי, בת לוי, אחות קהת.

(כא) **ובני יצהר קרח ונפג וזכרי:** **אבן עזרא**
כא ובני יצהר קרח ונפג וזכרי: **אבן עזרא**

(כב) **ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי:** **אבן עזרא**
כב ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי: **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

יד אלה ראשי בית אבותם. על משה ואהרן. או שב אל בני ישראל הנזכרים למעלה. והאנשים הם מיורדי מצרים. והחל מראובן פי לא נשאר לו כבוד, רק להחמס ראשון. ואלה ארבעת בניו הם יורדי מצרים: טו ובני. משפחת אהל נקרתה במצרים או במדבר, פי איננה נקרת בפרשת פנחס: וצחר. הוא זרח: טז בני לוי. הזכיר אלה השני שבטים בתחלה, בעבור שהם גדולים מלוי, פי לוי הוא העקר. פי לא בא לפרש עתה רק יחס משה ואהרן. והזכיר גרשון וקהת ומררי באשר נולדו הם יורדי מצרים: הוא אהרן ומשה. הקדים שם אהרן בעבור שניו. והזכיר חיי לוי ולא הזכיר חיי השבטים, בעבור כבוד משה ואהרן: יז בני גרשון. לא היו לו בנים פי אם שניהם: יח ובני. הזכיר חיי קהת ולא חיי גרשון ומררי, בעבור כבוד השלושים: יט ובני מררי. שנים היו בניו ולא יותר. על כן אמר אלה משפחות הלוי לתולדותם, פי לא הולידו יורדי מצרים רק אלה בני יעקב. גם הזכיר שני חיי עמרם, בעבור כבוד בניו: כא ובני יצהר. הזכיר אלה בעבור קרח שהריב עם משה: כב ובני עזיאל. הזכיר עזיאל בעבור כבוד מישאל ואלצפן בתורה. ולא חשש להזכיר בני חרון:

כג ונסיב אהרן ית אלישבע בת עמינדב
אחתה דנחשון לה לאנתו וילידת לה ית נדב
וית אביהוא ית אלעזר וית איתמר :

(כג) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לוֹ
לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־
אִיתְמָר :

כ"ג"י ◀ אַחֹת נַחֲשׁוֹן • (כבא בתרא קי. שמות רבה) מְכַאֵן לְמַדְנֵי: הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה, צָרִיף לְבָדֵק בְּאַחֶיהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 44)

מְכַאֵן לְמַדְנֵי שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיף לְבָדֵק בְּאַחֶיהָ (רש"י ו, כג) **מְכַאֵן** - וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת יוֹכָבֵד דֹּדְתוֹ" (בת לוי **אַחֹת קַהֵת**, רש"י). דְּהַנְּהָ, פִּרְשָׁתְנוּ בְּאֵה לְלַמֵּד "הִיאֲפָ נולדו מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן וּבְמִי נִתְחַסְּו", וּמִסְתַּבֵּר אֲפּוֹא, שֶׁ"דֹּדְתוֹ" בָּא לַיַּחֲס **אֶת מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן** גַּם מִצַּד אִמּוֹ, שֶׁהִיְתָה בַת לְוִי וְאַחֹת קַהֵת, וְלֹא לְמַדְנֵי דְּבַר הַקְּשׁוּר לְנִשְׂוִאִין ("וַיִּקַּח עַמְרָם"). זֹאת וְעוֹד: "דֹּדְתוֹ" מִדְּגִישׁ אֶת הַקְּשׁוּר לְעַמְרָם (על ידֵי אֲבִיו), לֹא לְאַחֶיהָ שֶׁל יוֹכָבֵד. אֲפָּ כֵּן אֵין פְּנֵית הַפְּתוּב לַיַּחֲס אֶת **בְּנֵי אַהֲרֹן**, וּמִסְתַּבֵּר שֶׁ"אַחֹת נַחֲשׁוֹן" בָּא לְלַמְּדֵנוּ דְּבַר הַקְּשׁוּר לְנִשְׂוִאִין ("וַיִּקַּח אֶהֱרֹן"). **אבן עזרא**

כד ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת
ונעצת קרח :

(כד) וּבְנֵי קֶרַח אֲסִיר וְאַלְקָנָה וְאַבִּיאֶסֶף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
הַקְּרָחִי:

כה ואלעזר בן אהרן נסיב לה מבנת פוטיאל
לה לאנתו וילידת לה ית פינחס אליו רישי
אבחה לינאי לנעצתהו :

(כה) וְאַלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה
וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רֵאשִׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם
לְמִשְׁפַּחֹתָם:

כ"ד"י ◀ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל • מִזְרַע יְתָרוֹ, שֶׁפִּטְטֵם עֲגָלִים לְעִבּוֹדַת כּוֹכָבִים, וּמִזְרַע יוֹסֵף שֶׁפִּטְטֵם בְּיִצְרוֹ (ב"ב קט). **אבן עזרא**

כו הוא אהרן ומשה די אמר יי להוין אפיקו
ית בני ישראל מארעא דמצרים על
חיליהוין :

(כו) הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְהֵם הוֹצִיאוּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבֹאתָם:

כ"ה"י ◀ הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה • אֵלוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ לְמַעַלָּה, שֶׁיִּלְדָּה יוֹכָבֵד לְעַמְרָם, "הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה'" (שמות רבה כ"א). יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמְקַדִּים אֶהֱרֹן לְמֹשֶׁה וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמְקַדִּים מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, לוֹמַר לָךְ שֶׁשְׂקוּלִין כְּאַחֵד. עַל צְבֹאוֹתָם • בְּצִבְאוֹתָם, כֹּל צְבָאָם לְשִׁבְטֵיהֶם. יֵשׁ "עַל" שְׂאִינוֹ אֵלָּא בְּמָקוֹם אוֹת אַחַת: "וְעַל תִּרְבֶּף תַּחֲיֶה", כְּמוֹ בְּתִרְבֶּף. (יחזקאל לג) "עֲמַדְתֶּם עַל חֲרָבְכֶם", כְּמוֹ בְּחֲרָבְכֶם. **אבן עזרא**

כז אנון דמלליו עם פרעה מלכא דמצרים
לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה
ואהרן :

(כז) הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

כ"ז"י ◀ הֵם הַמְּדַבְּרִים וְגו' • הֵם שֶׁנִּצְטְוּ, הֵם שֶׁקִּיְמוּ. הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • הֵם בְּשִׁלְיַחוֹתָם וּבְצַדִּיקְתָּם מִתַּחֲלָה וְעַד סוּף. **אבן עזרא**

כח ויהוה ביומא דמליל יי עם משה בארעא
דמצרים :

(כח) וַיְהִי בַיּוֹם דִּבְרַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ח"י ◀ וַיְהִי בַיּוֹם דִּבְרַר וְגו' • מִחֲבַר לְמִקְרָא שֶׁלְאַחֲרָיו. **אבן עזרא**

~ אבן עזרא על התורה ~

כז אנון דמלליו עם פרעה מלכא דמצרים
לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה
ואהרן :
כח ויהוה ביומא דמליל יי עם משה בארעא
דמצרים :

וכל שמות הנזכרים כמו אהרן. ולולי נכתב
מעשה משה, לא היינו יודעין למה נקרא בן :
כו הוא אהרן ומשה. הקדים אהרן למשה
כי הוא גדול בשנים. ועוד כי הוא התנבא
לישראל קדם בא משה:
כז הם. עתה מעת שדברו אל פרעה, הקדים
משה בעבור גדל מעלתו. והשם דבר עמו פנים
אל פנים, ונגש אל הערפל אשר שם השם, ולא

כג ויקח. הזכיר אשת אהרן בעבור כבוד אלעזר.
והזכיר אחות נחשון בעבור כבוד הנהגנה.
והזכיר בני קרח כי היו צדיקים, דכתיב ובני
קרח לא מתו. ושמואל הנביא היה מבני קרח:
כה ואלעזר. הזכיר אשת אלעזר בעבור כבוד
פנחס, כי לו נתנה הנהגה לעולם. ע"כ מדרוך
הסבא. פוטיאל היה מבני ישראל. ולא ידענו
טעם פוטיאל, פאשר לא ידענו טעם למישאל,

♦ יום שלישי כ"ו טבת ♦

(כט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דְּבַר אֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיךְ:
 כט ומליל יי עם משה למימר אָנָּה יי מלל עם פְּרַעֲה מֶלֶךָ דְּמִצְרַיִם ית כל די אָנָּה מְמַלֵּיל עִמָּךְ:

ה"ט < וַיְדַבֵּר ה' • הוא הדבור עצמו האמור למעלה: "בא דבר אל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם", אלא מתוך שהפסיק הענין כְּדִי לִיחַסֵם, חזר הענין עליו להתחיל בו. אָנִי ה' • כְּדַאי אֲנִי לְשִׁלְחָךְ וּלְקַיֵּם דְּבַרִי שְׁלִיחוּתִי. אבן עזרא

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרַעֲה:
 ל וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קָדָם יי הָא אָנָּה יָקִיר מִמֶּלֶךְ וְאֵכְדִין יִקְבַּל מִנִּי פְּרַעֲה:

ה"י < וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה' • היא האמירה שאמר למעלה: "הן בני ישראל לא שמעו אלי", ושנה הכתוב כאן, כִּינן שֶׁהִפְסִיק הָעֲנִין, וכך היא השטה, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר: נחזר על הראשונות. אבן עזרא

ז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפְרַעֲה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ:
 א וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה חֲזִי מַגִּיתְךָ רַב לְפְרַעֲה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי מִתְּרַגְּמֶנְךָ:

ה"י < נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפְרַעֲה • שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין. יְהִיָּה נְבִיאֲךָ • כְּתַרְגֻּמוֹ: יְהִי מִתְּרַגְּמֶנְךָ. וְכֵן כֵּל לְשׁוֹן נְבוּאָה, אֵדָם הַמְּכַרְזוּ וּמְשַׁמֵּיעַ לְעַם דְּבַרִי תּוֹכַחַת, וְהוּא מַגְזֵרַת (ישעיה נז) "נִיב שְׁפָתַיִם", (משלי י) "יְנוּב חֻקְמָה", "וְיִכַּל מֵהַתְּנַבְּאוֹת" דְּשִׁמוּאֵל (סימן ט), וּבִלְע"ז קוֹרְאִין לוֹ פְּרַעֲדִיג"ר. אבן עזרא

(ב) אַתָּה תְּדַבֵּר אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְנֹךְ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל-פְּרַעֲה וְשִׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:
 ב אַתָּה תְּמַלֵּל ית כל די אֶפְקֻדְנְךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ מִלַּל עִם פְּרַעֲה וְיִשְׁלַח ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָה:

ה"י < אַתָּה תְּדַבֵּר • פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְמַלְצֵנּוּ וְיִטְעִימוּנוּ בְּאֲזֵי פְּרַעֲה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 119 - מתוך לקראת שבת)
 דבור משה לפרעה - בלשון הקדש

אַתָּה תְּדַבֵּר אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְנֹךְ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל-פְּרַעֲה (ז, ב)

על הפסוק "אתה תדבר את כל אשר אצנך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו'", מבאר רש"י (בד"ה אתה תדבר): "פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְמַלְצֵנּוּ וְיִטְעִימוּנוּ בְּאֲזֵי פְּרַעֲה". ומפשטות לשון רש"י נראה, שמושה הלך גם כן עם אהרן אל פרעה, אלא שמושה אמר את דברי השליחות מהקב"ה בדיק כפי ששמע ובלשון הקדש ("כפי ששמעת מפי"), וְאַהֲרֹן תְּרַגְּמוּ לְפְרַעֲה ("ימליצנו" ע"ד "המליץ בינותם"), והטעימו באזניו על מנת לפעול "ושלח את בני ישראל מארצו".

אבן עזרא על התורה

הענין לפי דעת חכמי ספרד. וְשִׁרְשׁ נְבִיא שֶׁלֶשׁ אוֹתוּיֹת. וְהַעֲד, נְבִיאִים, וְיִתְנַבְּאוּ. כִּי הָאֵלֹהִים שֶׁרְשׁ. וְעוֹד כִּי נִיב שְׁפָתַיִם, כְּמוֹ פְּרִי כִי הוּא מַגְזֵרַת תְּנוּבָה. עוֹד יְנוּבּוֹן בְּשִׁיבָה. וְהַעֲד הַנְּאֻמָּן, וְנִיבּוֹ נְכֻזָּה אֶכְלוּ. וְעוֹד מֵה טַעַם הַשֵּׁב אֲשֶׁת הָאִישׁ כִּי נְבִיא הוּא, אִם פְּרוּשׁוֹ דְּבָרָן הוּא. רַק פְּרוּשׁוֹ הוּא נְבִיא שְׁאֵגְלָה לוֹ סוּדִי. כְּדִרְךָ כִּי אִם גְּלָה סוּדוֹ אֵל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים. וְהוּא מִתְעַנֵּג עָלָי, עַל כֵּן וְיִתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ וְחִיָּה:
 מֶלֶךְ מִצְרַיִם:
 ל וַיֹּאמֶר. וְהוּא יְשַׁמְעֵנִי פְּרַעֲה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם. הַשִּׁיבּוֹ הַשֵּׁם רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפְרַעֲה:
 א וַיֹּאמֶר. טַעַם רְאֵה שְׁעִשִׁיתִי לְךָ מַעֲלָה גְדוֹלָה שֶׁתְּהִיָּה נִחְשָׁב בְּעֵינֵי פְּרַעֲה כְּמַעֲלַת מִלְאָךְ, וְזֶהוּ אֱלֹהִים. וְהוּא מְדַבֵּר אֵל הַנְּבִיא, וְהַנְּבִיא מְדַבֵּר אֵל אֲנִשֵׁי דוּרוֹ. וְהָאוֹמְרִים כִּי נְבִיא, מַגְזֵרַת נִיב שְׁפָתַיִם. אֵינְנוּ נְכוּן. כִּי שֶׁרְשׁ נִיב מֵהַשְּׁנִים לְפִי דַעַת חֲכָמֵי צְרַפְת. וּמַעֲלוּמֵי

למה דבק זה הפסוק עם הבאים אחריו, והוא סמוך אליהם. ואם לא ידענו בו טעם כי כן, ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים, וזה שדבר לו אני ה' דבר אל פרעה. וכמוהו ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם, דבק בפְּרַשָּׁה הַסְּמוּכָה אֵלָיו. אוֹלֵי בַעַל הַהִפְסְקוֹת יִדַע לוֹ טַעַם לְמַה עָשָׂה כֵּן. כִּי דַעְתוֹ רַחֲבָה מִדַּעְתָּנוּ:
 כט וַיְדַבֵּר ה'. עַתָּה פִּרַשׁ עֲנִין וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן. וְזֶהוּ בֵּא דְבַר אֵל פְּרַעֲה

וקשה: מה טעם היה בהליכת משה לפרעה, והרי פרעה לא הבין מה שדבר אליו משה בלשון הקדש (כפי שדבר אליו הקב"ה)? ויש לבאר:

על הפסוק "ראה נתתיך אלקים לפרעה" מבאר בספרי חסידות, שבשעה שהקלפות הם בעצם תקפו, אזי אפי' לצדיק אין את הכח לשבדם. ועל דרך מאמר חז"ל "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל התגרה בו". זוהי פגנת הפסוק "ראה נתתיך אלקים לפרעה" - שבזה נתן הקב"ה למשה כחות מיוחדים - "ממשלה זרוע באל ממש על פרעה", ועד לרדונו "במכות ויסוריו". ומטעם זה היה צריך משה ללכת בעצמו לפרעה (ולא רק אהרן לבדו), שכן רק לו היה את הכח לשבר את פרעה. ולכן גם דבר אותו בלה"ק (גם שלא הבין), שכן דבורו עם פרעה לא היה על מנת לבררו, כלומר, להתעסק עמו שהוא מצד עצמו יספיק, אלא הדבור היה על מנת לרדונו ולשברו ובה לא היה נוגע הבנת הדברים, אלא הכח האלקי שבדבורו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 82)

ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה (רש"י ז, ב) **ימליצנו** - משה דבר לפרעה בלשון הקדש ("כפי ששמעת מפי"), ולכן הצריך אהרן לתרגם את הדברים ללשון מצרי. וכמו שכתוב "כי המליץ בינותם", ופרש רש"י: "המתרגם". **ויטעימנו** - בנוסף לכך היה על אהרן להסביר ולהטעים את דברי משה כפי שיתקבלו אצל פרעה ויפנסו באזניו. וכמו שכתוב "באזני אדוני", ופרש רש"י: "יפנסו דברי באזניו". **אבן עזרא**

(א) **ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים:**
ג. ונא אקשי ית לבא דפרעה ואסגייתי ית אתתי וית מופתי בארעא דמצרים:

יש"י ונאני אקשה • מאחר שהרשע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באמות עובדי כוכבים לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותפירו את גבורתי. וכן מדתו של הקדוש ברוך הוא: מביא פרענות על האמות עובדי כוכבים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר: (צפניה א) "הכרתי גוים נשמו פנותם וגו'". "אמרתי אף תיראי אותי תקחי מוסר", ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר: "ויחזק ה' את לב פרעה", אלא, "ויחזק לב פרעה". (ועין ברא"ם שגורס כאן דבור המתחיל: "בלכתך לשוב" עד שמתי בידך ויכדלעיל פרשת שמות בפסוק: "בלכתך לשוב", עין שם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו. עמ' 63 - מתוך 'התקשרות')

ואני אקשה את לב פרעה (א, ז)

מאחר שהרשע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באימות עובדי כוכבים לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותפירו את גבורתי (רש"י)
מה הקשר בין "שהרשע והתריס" ל"טוב שיתקשה לבו"? אם מגיע לו ענש - עליו להענש, אף מדוע לטול מפניו את כח הבחירה?
אלא הענש הוא בדרך של "מדה כנגד מדה":
פרעה התריס כנגד ה' ואמר: "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שמות ה). הוא הצהיר בגאון ובחצפה שאינו מכיר במוותו של הקב"ה, והוא חפשי לעשות ככל העולה על רוחו. על פן ענשו היה שנתקשה לבו, והראו לו מן השמים שאינו ברשות עצמו כלל וכלל, והוא נטול בחירה חפשית. **אבן עזרא**

(ה) **ולא ישמע אלקים פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים:** **אבן עזרא**

אמר כי טעם אקשה את לבו לקבל את המכות. ולא דבר נכונה:
ד ונתתי את ידי. מפתח. כי ביד היא כדרך בני אדם. וטעם צבאותי. כמו שהם המלאכים צבאות ה' בשמים. כן הם ישראל בארץ:

את לבו, מה פשעו ומה חטאתו. והתשובה כי השם נתן חכמה לאדם, ונטע בלבו שכל לקבל כח עליון להוסיף על טובתו, או לחסר מרעתו. וזה אפרש בפרשת כי תשא. ובפסוק מי יתן והיה לבכם זה. והנה טעם אקשה את לבו, למען רבות מופתי. ורבי ישועה

ב אתה תדבר. אל אהרן. את כל אשר אצונך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה. ואע"פ שלא נזכר אהרן בכל פעם בבוא משה אל פרעה, ידענו כי לעולם יחדו באו:
ג ואני אקשה. יש לשאול אם השם הקשה

ה וַיִּדְעוּן מִצְרַיִם אֲרֵי אֲנִי יְיָ כִּד אֲרִים ית
מַחַת גְּבֵרְתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפְיֵק ית בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבְּיַהוּדָן :

(ה) וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְוִי אֶת־יְדֵי עַל־מִצְרַיִם
וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם :

כז"י ◀ אֶת יְדֵי • יד מִמֶּשׁ, לְהַכּוֹת בָּהֶם. אבן עזרא

ו וַיַּעַבְד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן קָמָא דְפָקִיד יְיָ וְתַהוֹן בְּן
עֲבָדוֹ :

(ו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם בֶּן
עֲשׂוֹן : אבן עזרא

ז וּמֹשֶׁה בֶּר תִּמְנָן שְׁנֵין וְאַהֲרֹן בֶּר תִּמְנָן וְתַלְתָּ
שְׁנֵין בְּמַלְלוֹתַהוֹן עִם פְּרַעֲה :

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה
בְּדַבְּרָם אֶל־פְּרַעֲהָ : אבן עזרא

♦ יום רביעי כ"ז טבת ♦

ח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן לְמִימַר :

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : אבן עזרא

ט אֲרֵי זְמַלְל לְוַתְּכוּן פְּרַעֲה לְמִימַר הִבּוּ לְכוּן
אֶתָּא וְתִימַר לְאַהֲרֹן סִב ית חוּטְרָף וְרַמִּי קָדָם
פְּרַעֲה יְהִי לְתַנְיָא :

(ט) כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פְּרַעֲה לֵאמֹר תֵּנוּ לָכֶם מוֹפֶת וְאָמַרְתָּ
אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מַטְּפֶךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פְרַעֲה יְהִי לְתַנְיָן :

כז"י ◀ מוֹפֶת • אות להודיע שיש צורך (צרוף) בְּמִי שְׁשׁוֹלַח אֶתְכֶם. אבן עזרא

י וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִזְוֹת פְּרַעֲה וְעֲבָדוֹ בֶּן קָמָא
דְּפָקִיד יְיָ וְרַמָּא אַהֲרֹן ית חוּטְרָף וְרַמִּי קָדָם פְּרַעֲה
וְקָדָם עֲבָדוּהִי וְהוּה לְתַנְיָא :

(י) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲה וַיַּעֲשׂוּ כֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת־מַטְּהוֹ לִפְנֵי פְרַעֲה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו
וַיְהִי לְתַנְיָן :

כז"י ◀ לְתַנְיָן • נְחֹשׁ. אבן עזרא

יא וַיִּקְרָא אֶף פְּרַעֲה לְחַכְמֵיָא וּלְחַרְשֵׁיָא
וְעֲבָדוֹ אֶף אַנּוּן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחְשִׁיהוֹן
בֶּן :

(יא) וַיִּקְרָא גַם־פְּרַעֲה לְחַכְמָיִם וְלַמְכַשְׁפִּים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם
חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְטִיהֶם בֶּן :

כז"י ◀ בְּלַחְטִיהֶם • בְּלַחְשִׁיהוֹן, וְאִין לוֹ דְמִיּוֹן בַּמִּקְרָא, וְגַש לְדַמּוֹת לוֹ : (בראשית ג) "לַחַט הַחֲרָב הַמַּתְּהַפֶּכֶת", דוֹמָה שֶׁהִיא
מַתְּהַפֶּכֶת עַל יְדֵי לַחַשׁ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

י וַיָּבֵא מֹשֶׁה. גם זה מופת שהמטא הניח
לְתַנְיָן. וְאִינוּ דוֹמָה לְמוֹפֶת שֶׁעָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי
לֹא נִחַשְׁפּוּ בֶן נְחֹשׁ. וְנִפְתָּ אִמֹר נְחֹשׁ הוּא תַנְיָן:
יא וַיִּקְרָא גַם פְּרַעֲה לְחַכְמָיִם. חֲכָמֵי
הַמְּזֻלוֹת: וְלַמְכַשְׁפִּים. מְשֻׁנִּים דְּבַר הַתּוֹלְדוֹת
לְמַרְאָה הַעֵינִן: וְהַחֲרָטְמֵי. הֵם הַיּוֹדְעִים סוּד
הַתּוֹלְדוֹת. וְהַמְלָה רַב־יַעֲוִי, אוֹלֵי לְשׁוֹן מִצְרַיִם
הוּא אוֹ לְשׁוֹן פְּשָׁדִים, כִּי לֹא מִצְאֵנָה בְּכָל
הַמִּקְרָא, בֶּן בְּדַבְּרֵי שְׁנֵיהֶם. וְהַפְּרִישׁ הַכְּתוּב
בֵּין מַעֲשֵׂה מֹשֶׁה שֶׁהִנֵּה אֶמֶת שֶׁנִּחַשְׁפּוּ הַמַּטָּה
לְתַנְיָן, וּבֵין מַעֲשֵׂה הַחֲרָטְמֵי, עַל בֶּן פְּתִיב
בְּלִטְיָהֶם. וְהַמְלָה הַשְּׁלִישִׁית, מְגוֹרַת לַחַט
הַחֲרָב. אֲשֶׁר־בָּהּ לִוְחָטִים. וְלַחַט אוֹתָם הֵיוּ
הַבָּא. וְהוּא כְּמוֹ בְּרִיקוֹת וְאֵשׁ עוֹבְרָת, וְזֹאת
הִיא אַחִיזַת עֵינַיִם:

עָנָן. וְאֵל זְעֵלָה עַל לִבֶּךָ כִּי שְׂמוּאֵל עִמָּהֶם,
בְּעַבּוּר שְׁפָתוֹב בְּעַמּוּד עָנָן דְּבַר אֱלֹהִים. כִּי
כְּבֹר פְּרִשְׁתִּי בְּמִקּוּמוֹ כִּי לֹאֵלָה לְבָדָם נִתְּנָה
הַתּוֹרָה, וְהִנֵּה עַל דָּם יִנְחַלוּ הַצְּדִיקִים הַעוֹלָם
הַבָּא. וְכָל הַנְּבִיאִים הֵם נְבִיאֵי תוֹכַחוֹת אוֹ
עֲתִידוֹת:
ח וַיֹּאמֶר ה'. הַחַל לְשַׁתְּפֵם שְׁנֵיהֶם, כִּי יַדַּע
הַשֵּׁם בַּתְּחִלָּה כִּי לֹא יִבְקֹשׁ פְּרַעֲה מוֹפֶת, בֶּן
יֹאמֶר לֹא יַדְעִיתִי אֵת ה'. וְעַתָּה יִבְקֹשׁ מוֹפֶת:
ט קַח אֶת מַטְּפֶךָ. הוּא מַטָּה מֹשֶׁה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ.
וְהַעֲד, אִמֹר אֵל אַהֲרֹן קַח אֶת מַטְּפֶךָ וְנִטָּה
יְדֶךָ. וְכְתוּב וַיִּרָם בַּמַּטָּה וַיִּפֹּךְ אֶת הַמַּיִם. וְהִנֵּה
הוֹדִיעֵנוּ בַּפְּתַחוֹת הַבַּיִת, שֶׁהוּא הַמַּטָּה הַיְדוּעַ,
שֶׁאִמֹר לוֹ קַח אֶת מַטְּפֶךָ. וְעוֹד, וַיִּמְטֹף אֲשֶׁר
הַכִּית בּוֹ אֶת הַיָּאוֹר:

ה וַיִּדְעוּ. כְּבֹר הַזְכִּיר ר' יהודה המדקדק
הַרְאֵשׁוֹן הַפְּרִשׁ שֵׁשׁ בֵּין וַיִּדְעוּ וּבֵין וַיִּדְעוּ.
כִּי הַקְּמוּץ בְּקִמְצוֹ גְדוֹל הוּא פֶּעַל עֲבַר, כְּמוֹ
שִׁמְעוּ. וְהַיְוִי הַשִּׁיבוּ לְעֵתִיד בְּמַשְׁפָּט. וְהַקְּמוּץ
בְּקִמְצוֹ קָטָן. הַיְוִי דְּסִימָן לְעֵתִיד, כְּמוֹ וַיִּשְׁמְרוּ.
וְהַנַּח הַנְּעַלְם בֵּין הַיְוִי וְהַדְּלִ'ת פַּתַּח הַיְוִי ד'
שֶׁהוּא שְׂרָשׁ. וְהִנֵּה הַזְכִּיר לָמָּה הִבִּיא הַמִּכּוֹת
עַל הַמִּצְרַיִים, כִּדִּי שִׁיבְעוּ שְׂמוֹ הַנְּכַבְּד בְּעוֹלָם:
ו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. עֲתָה כָּלָל, כִּי עַל יְד
אַהֲרֹן גַּם עַל יְד מֹשֶׁה נַעֲשׂוּ הָאוֹתוֹת. וְאַחַר
בֶּן יִפְרֹשׁ כֹּל אוֹת וְאוֹת:
ז וּמֹשֶׁה. הַזְכִּיר שְׁנוֹתֵיהֶם, וְלֹא מִצְאֵנוּ בְּכָל
הַמִּקְרָא נְבִיאִים שֶׁהוֹפְרִיחַם הַכְּתוּב שֶׁהַתְּנַבְּאוֹ
בְּדַקְּנוֹתָם, בֶּן אֵלָה. כִּי מַעֲלָתָם גְּדוֹלָה מִכָּל
הַנְּבִיאִים, וְלָהֶם לְבָדָם הִנֵּה מְדַבֵּר הַשֵּׁם בְּעַמּוּד

(יב) וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִפֹּתוֹ וַיְהִי לְתַנּוּגָם וַיִּבְלַע מִפֹּת־אֶהָרֶן חֲטָא דְאֶהָרֶן יַת חֲטָרִיהוּן : יב וְרָמְזוּ גְבַר חוּטְרָה וְהוּוּ לְתַנּוּגָא וַיְבַלַּע חֲטָא דְאֶהָרֶן יַת חֲטָרִיהוּן :

את־מִפֹּתָם:

כז"י < וַיִּבְלַע מִטָּה אֶהָרֶן • (שבת צז) מאחר שחזר ונעשה מטה, בלע את כלן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו, עמ' 57 - מתוך 'התקשרות')

וַיִּבְלַע מִטָּה אֶהָרֶן אֶת מִטוֹתָם (י, יב)

מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלם (רש"י) באור דברי רש"י בעבודת האדם לקונו:

כל פעלה עם הזולת צריכה להיות מתוך אהבת־ישראל, כהנהגת אהרן הכהן - "אוהב את הבריות ומקרבו לתורה". וכפי שנאמר ב'תנ"א': "אף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו... צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל לקרבו לתורה ועבודת ה'". ואפילו אלו שמצוה לשונאתם, "מצוה לאהבם גם כן", ויש לעזור רחמים עליהם, "והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה".

אף לפעמים קורה שהזולת שרוי בשפל המדרגה, הטוב שבו מסתר כל־כף, שיש צורך להשתמש בהקאה בדברים, ולפעמים העצה היחידה היא לפעל בו בטול ושביחה כלליים - בליעה, שיהיה בהעדר המציאות ('אויס מציאות') לעצמו כלל. ועל זה באה ההוראה, שבליעה זו צריכה להעשות על־ידי "מטה אהרן" דוקא, היינו על־ידי אדם שכל־כחו חדור בחסד ובאהבת־ישראל אמתיים, ובטוחים אנו בו שהוא פועל אף ורק מתוך אהבת־ישראל, ואין כאן חס־ושלום ערוב של סבות ונטיות מצד המדות הרעות של נפשו הטבעית.

זאת ועוד: לא די שסבת הפעלה היא אהבת־ישראל, אלא הפעלה עצמה צריכה להעשות לא כ'תנין', ברגש של כעס (כנחש זה, שטבעו להפחיד ולהזיק), אלא כ'מטה': המוכיח צריך לפעל כ'מקל', ללא שום רגש של רגז וכעס חס־ושלום, ואף ללא הרגשת מציאות עצמו. **אבן עזרא**

(יג) וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: אבן עזרא

יג וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא קָבִיל מְנַהֵן כַּמָּא דַּמְלִיל יי:

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פְּרַעֲהַ מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:

יד וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֶתְּנָקֶר (לפרש"י נקיר) לְבָא דְפְרַעֲהַ סְרִיב לְשַׁלְחָא עַמָּא:

כז"י < כְּבֹד • תרגומו נקיר. ולא אתְּנָקֶר, מפני שהוא שם דבר, כמו: (שמות יח) "כי כבוד ממך הדבר". **אבן עזרא**

(טו) לָךְ אֶל־פְּרַעֲהַ בַּבְּקָר הִנֵּה יֵצֵא הַמִּיֻּמָּה וְנִצַּבְתָּ לְקִרְאָתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמַּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לַנְּחֹשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:

טו אַזִּיל לְוַת פְּרַעֲהַ בַּצְּפָרָא הָא נַפִּיק לְמִיָּא וְתַתְּעִיד לְקַדְמוּתָהּ עַל פִּיָּה נִהְרָא וְחוּטְרָא דַּאֲתַתְּפִיד לְחוּיָא תַּסַּב בְּיָדְךָ:

כז"י < הִנֵּה יֵצֵא הַמִּיֻּמָּה • לנגקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ויאמר שאינו צריך לנגקביו, ומשכים יוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמות רבה). **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

יב וַיִּשְׁלִיכוּ. זה פלא שני שבלע מטה אהרן משות החרטומים, ולא נמצאו וקראו מטה אהרן, כי כן היה בתחלה. ור' ישועה אמר כי אחר ששב מטה, בלע מטותם. וזה פלא גדול: יג וַיַּחֲזֹק. מעצמו בעבור שראה שעשו החרטומים כמעשה אהרן: יד וַיֹּאמֶר כְּבֹד. פעל עבר. כמו כי זקן יצחק. לו חפץ ה'. כַּאֲשֶׁר אֶהָב. והיה קמץ קטן תחת מ"ם מאן, שהוא שרש. שלא דגש האל"ף ההוא אחריו. כמו חרף נפשו: טו לָךְ אֶל פְּרַעֲהַ בַּבְּקָר. מנהג מלך מצרים עד היום לצאת בתמוז ואב, כי אז יגדל היאור לראות כמה מעלות עלה. וצוה השם למשה שילך בבקר ויעמד לפני היאור, ויעש האות שהוא מכת היאור, לפני פרעה. וצוהו לקחת המטה אשר נהפך לנחש על ידי משה לפני לכתו אל פרעה. ויתגהו אל אהרן לנטותו על מימי מצרים, שינאה פרעה בעניו כי מרגע

טו וְתִימַר לָהּ יְיָ אֱלֹהֵי דִיהוּדָאֵי שְׁלַחְנִי
לְדָבָר לְמִימַר שְׁלַח יְיָ עִמִּי וְיִפְלְחוּן קְדָמַי
בְּמִדְבָּרָא וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד כְּעֵן :

(טו) וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לְאֹמֹר
שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְעַבְדְּנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה :

טז"א < עַד כֹּה • עַד הִנֵּה, וּמְדַרְשׁוּ: עַד שֶׁתִּשְׁמַע מִמֶּנִּי מַכַּת בְּכוֹרוֹת שֶׁאֶפְתַּח בָּהּ בְּ"כֹה": "כֹּה אָמַר ה' כַּחֲצוֹת
הַלַּיְלָה" אבן עזרא.

יז כְּדָנֹן אָמַר יְיָ בְּדָא תִדַּע אַרִי אָנָּא יְיָ הָא
אָנָּא מַחֵי בְּחַטָּאָא דִּי בִידֵי עַל מִיָּא דִּי
בְּנִהְרָא וְיִתְהַפְכוּן לְדָמָא :

(יז) כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה אֲנֹכִי
מִכָּה | בַּמַּטָּה אֲשֶׁר־בְּיָדֵי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאָר וְנִהַפְכוּ
לְדָם:

טז"ב < וְנִהַפְכוּ לְדָם • לְפִי שֶׁאֵין גְּשָׁמִים יוֹרְדִים בְּמִצְרַיִם וְנִילוֹס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ, וּמִצְרַיִם עוֹבְדִים לְנִילוֹס,
לְפִיכֵן הִלְקָה אֶת יִרְאַתָּם, וְאַחַר כֵּן הִלְקָה אוֹתָם. אבן עזרא

יח וְנוֹנִי דִּי בְּנִהְרָא תְּמוֹת וְיָרִי בְּנִהְרָא וְיִלְאוּן
מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהְרָא :

(יח) וְהִדְגָּה אֲשֶׁר־בַּיָּאָר תְּמוֹת וּבְאֵשׁ הַיָּאָר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם
לְשִׁתוֹת מַיִם מִן־הַיָּאָר:

טז"ג < וְנִלְאוּ מִצְרַיִם • לְבַקֵּשׁ רְפוּאָה לְמֵי הַיָּאָר, שֶׁיְהִיוּ רְאוּיִין לְשִׁתוֹת. אבן עזרא

יט וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אָמַר לְאַהֲרֹן טוֹל חֲטָטֶיךָ
וְאָרִים יָדֶיךָ עַל מִיָּא דְּמִצְרַיִם עַל נִהְרֵיהוֹן עַל
אַרְתִּיהוֹן וְעַל אֲגַמִּיהוֹן וְעַל כָּל בַּיִת כְּנִישׁוֹת
מִימִיהוֹן וַיְהוֹן דְּמָא וַיְהִי דְמָא בְּכָל אֲרֻעָא
דְּמִצְרַיִם וּבְמִנֵּי אֲעָא וּבְמִנֵּי אֲכַנָּא :

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטְּיָךָ
וְנִטְהֵי־יָדְךָ עַל־מִימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם | עַל־יְאֹרֵיהֶם
וְעַל־אֲגַמִּיהֶם וְעַל כָּל־מְקוֹה מַיִמְהֶם וַיְהִי־דָם וַיְהִי דָם
בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים:

טז"ד < אָמַר אֶל אַהֲרֹן • לְפִי שֶׁהִגֵּן הַיָּאָר עַל מֹשֶׁה כְּשֶׁנִּשְׁלַח לְתוֹכוֹ, לְפִיכֵן לֹא לָקָה עַל יָדוֹ, לֹא בָדָם וְלֹא
בְּצַפְרֵדַעִים, וְלָקָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן. נְהַרְתָּם • הֵם נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִים כְּעֵין נְהָרוֹת שְׁלֵנוֹ. יְאֹרֵיהֶם • הֵם בְּרוֹכוֹת וְנִגְרִים
הַעֲשׂוֹיֹת בְּיַד אָדָם מִשְׁפַּת נְהַר לְשִׁדוֹת, וְנִילוֹס מִימֵי מִתְבָּרְכִים וְעוֹלָה דְרָךְ הַיָּאָרִים וּמִשְׁקָה הַשְּׂדוֹת. אֲגַמִּיהֶם •
קְבוּצַת מַיִם שֶׁאֵינָן נוֹבְעִין וְאֵינָן מוֹשְׁכִין, אֲלֵא עוֹמְדִין בְּמְקוֹם אֶחָד וְקוֹרִין לוֹ אֲשֶׁטְנִיק. בְּכָל אֲרֶץ מִצְרַיִם • אֵף
בְּמִרְחֻצָאוֹת וּבְאֲמֻבְטָאוֹת שְׁבֻבָתִים. וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים • מַיִם שֶׁבְּכָלֵי עֵץ וּבְכָלֵי אֲבָן. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

מעצמם ממי הקטר: ומקוה מימיהם. הם
המציניים, והבארות והבורות. ואמר הנאון
כי מימי כפול, מים מתוקים. ומים מרים כמו
הים. על פן פתוב הקורא למי הים. והנה
שכח מי הדרון יפרתון. ומלת מים פאשר היא
סמוכה אל סימן המדבר, לעולם היא כפולה.
כמו מימי ומימיו, גם על לשון רבים. כי לא
יתכן לומר מימי ומימה. ומצאנו מי על לשון
יחיד. כי מי נדה לא זורק. וטעם ובעצים
ובאבנים. המים שהיו בפתים, בכלי עץ או
בכור הנעשים מאבן:

ונלאו. מבנין נפעל. מגזרת לאה. כטעם לא
יט ויאמר. לפי דעתי הפשט כי אהרן נטה
ידו והכה היאור, ונטה ידו כנגד כל הרוחות
בפאת מצרים להפך כל נהר בארץ מצרים.
והטעם, בכל מלכות מצרים: ומלת מימי
מצרים. כלל, והפךט על נהרותם. ואינם
היאור, רק שיחור ונהרות אחרים בארץ
מצרים. כי הדם היה בכל ארצם: ועל
יאוריהם. לשון רבים, בעבור שהיאור
במקומות רבים: אגמיהם. מים מתכרים

שיכה אהרן במטה על היאור, אז יתפך
לדם:
טז ואמרת. אמור לו ככה, כי זאת תחלת
המכות אם לא תשמע. כי המטה אשר נהפך
לחנין, לא היתה מכה:
יז כה. השליח ידבר על פי השולת. ואמר
דרך קצרה, כי תחסר מלת שלוחו. וככה,
הנה אנכי שלוחו, מכה במטה אשר בדי.
ואמר אשר בדי ואע"פ שבדי אהרן היה.
כי שניהם שוים ומשתתפים באות:
יח והדגה. שם מין פולל לכל שורץ במים:

כַּוְעַבְדּוֹ בֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן פָּמָא דְפִקְדִי וְיִ
וְאַרְיִם פְּחֻטְרָא וּמְחָא יָת מְיָא דִּי בְנֵהְרָא
לְעֵינֵי פְרַעָה וּלְעֵינֵי עַבְדֵּיהּ וְאַתְהָפִיכוּ כָּל
מְיָא דִּי בְנֵהְרָא לְדָמָא :

כא וננוגי די בנהרא מיתו וסרי נהרא ולא
יכילו מצראי למשתי מיא מן נהרא ונהו
דמא בכל ארעא דמצרים:

כב ובעבדו כן תרשי מצרים בלחשיהון
ואתקף לפא דפרעה ולא קביל מנהון כמא
דמליל וי:

רע"ג בלטיהם • לחש שאמרין אותו בלט ובקשאי. ורבותינו אמרו: (סנהדרין סו) בלטיהם, מעשה שדים. בלטיהם, מעשה כשפים. ויחזק לב פרעה • לומר: על ידי מכשפות אתם עושים כן, (מנחות פח) תבן אתם מכניסין לעפרים, עיר שכלה תבן? אף אתם מביאים מכשפות למצרים שכלה כשפים. אבן עזרא

כג ואתפני פרעה ועל לביתה ולא שוי לבה
אף לדא:

כד וחקרו כל מצראי סחרנות נהרא מיא
למשתי ארי לא יכילו למשתי ממיא
דנהרא:

כה ויפלא שבעת ימים אחרי היותה אתה היאר
נהרא:

רע"ד ויפלא • מנן שבעת ימים שלא שב היאר לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, וישלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם (בשמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 39)

היה מעיד ומתרה בהם (ז. כה) מעיד - העדאה, מלשון עדות, מודיעה ומגלה דבר שארע בעבר או שיקרה בודאי בעתיד. ובמפת דם העיד משה בפרעה: "לא שמעת עד כה . . הנה אנכי מכה . . על המים . . ונהפכו לדם". מתרה - התרצה הנה אזרה על כך שביאת דבר מה תלויה בהנהגתו של המתרה. ובמפת צפרדע התרה משה בפרעה: "ואם מאן אתה לשלח, הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים".

אבן עזרא על התורה

כד ויחקרו. רבים אומרים כי המים היו ביד המצרי אדמים פדם, ונתלבנו ביד הישראלי. אם כן, למה לא נכתב אות זה בתורה. ולפי דעתי כי מפת הדם והצפרדעים והכניס מוללת המצרים והעבריים, כי אחר הפתוב נדרוף. ואלה השלש מעט הזיקו, רק מפת הערב שהיתה קשה, השם הפריש בין המצריים ובין ישראל. וככה, מפת הדבר והפך בעבור מקניהם, ולא כן בשחין, ולא בארבה. כי הם יוצאים ממצרים, וכאשר חפרו המצריים, כן חפרו העבריים:

נהפכו לדם. ויש הפרש גדול בין מעשה אהרן למעשיהם. כי אהרן הפך כל היאור שהיה לפניו, וכל מים שהיה בכל גבול מצרים, שלא היה רואה אותם. ועוד, כי הפך מים שאינם עומדים, רק רצים תמיד ומים אחרים באים. ועוד, כי עמדה המכה שבעת ימים. והחוטמים לא הראו שהפכו רק מים מעטים עומדים בכלי. וזה היה רגע אחד עד ששב פרעה אל ביתו:
כג ויפן. טעם גם לזאת. כי הזכיר בתחלה את המטה שהיה לתנין ובלע המטות:

כ ויעשו. הזכיר היאור ולא חשש להזכיר נטיה ידו על כל מימי מצרים:
כב ויעשו כן. מלת בלטיהם, מגזרת ותבא אליו בלאט. בדברי סתר הנעלמים מן העין. ואין המלה חסרת ה', כי ה"א איננה מאותיות המשך באמצע המלה. ויש לשאול אם על יד אהרן נהפכו כל מימי מצרים לדם, אנה מצאו החרטומים מים והפכום. והתשובה, אהרן לא הפך רק המים שהיו על הארץ, לא המים שהיו תחת הארץ. החרטומים חפרו והוציאו מים, והראו כי

(ב) ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה יהוה וירם במטה ויך את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם: אבן עזרא

(כא) ותדנה אשר ביאר מתה ויבאש היאר ולא יוכלו מצרים לשותות מים מן היאר ויהי הדם בכל ארץ מצרים:

(כב) ויעשו כן חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה:

(כג) ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא אשת לבו גם לזאת:

רע"ג גם לזאת • למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם. אבן עזרא

(כד) ויחקרו כל מצרים סביבת היאר מים לשותות כי לא יכלו לשותות ממימי היאר: אבן עזרא

(כה) ויפלא שבעת ימים אחרי היותה אתה היאר:

רע"ד ויפלא • מנן שבעת ימים שלא שב היאר לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, וישלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם (בשמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא, עמוד 39 – מתוך 'התקשרות')

וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאר (ז, כה)

וימלא מנן שבעת ימים, שלא שב היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה בהם (רש"י)

לכל מכה הקצב חדש, כך שנקבע מראש שברבע הראשון של החדש תהיה המכה, ובשלושת רבעי החדש האחרונים תהיה ההתראה. ויש לתמוה: הרי ההתראה היא הקדמה ואז הרה לקראת המכה הבאה, ומדוע הזמן שנקצב מראש הוא באפן שקדם תבוא המכה ורק לאחר מכן ההתראה?

והבאור: ההתראות לא היו לשם אזרה ואיום בלבד על פרעה, אלא הן עצמן נועדו לצער ולסור, בעצם הדבר שמושה מדבר דברים פאלה לפני פרעה מלך מצרים. ישורים אלו גדולים יותר פאשר הם באים מיד לאחר המכה, וכך נשבר פרעה ונכנע לבו עוד יותר.

מפאן הורה בעבודת ה': יש לשבר ולהכניע, עד כדי נצחון מחלט, את ההתנגדות לקדשה. למען הנצחון פותח המלך ומבזבז גם אוצרות כמוסים (פמסר במאמרי 'באתי לגני' ב'המשך יו"ד שבט', ששבת פרשת וארא היא ברב השנים שבת מברכים החדש שבט), ולצרף נצחון זה נתנו האוצרות הללו לידיו של כל יהודי, גם בתקופה החשוכה של עקבתא דמשיחא, כדי להביא את הנצחון המחלט בגאולה השלמה. **אבן עזרא**

כו ואמר יי למשה עול לנת פרעה ותימר לה כדנן אמר יי שלח ית עמי ויפלוחן קדמי:

(כו) ויאמר יהוה אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח את עמי ויעבדני: אבן עזרא

כו ואם סריב את לשלחא הא אנא מחי ית כל תחוקך בערדעניא:

(כו) ואם מאן אתה לשלח הגה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים:

יש"י • ואם מאן אתה • ואם סרבן אתה. מאן כמו מאן, מסרב, אלא פינה האדם על שם המפעל, כמו: שלו ושקט, סר וזעף (מלכים א כ). נגף את כל גבולך • מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן: (שמות כא) "ונגפו אשה הרה", אינו לשון מיתה, וכן: (ירמיה יג) "ובטרים יתנגפו רגליכם", (תהלים אצ) "פן תגף באבן רגלך", (ישעיה ח) "ולאבן נגף". **אבן עזרא**

כח וירבי נהרא ערדעניא ויסקון ויעלון כביתך ובאדרון בית משכבך ועל ערסך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוךך ובאצותך:

(כח) ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוךך ובמשארותיך:

יש"י • ועלי • מן היאר. בביתך • ואחר כך בבתי עבדיך. הוא התחיל בעצה תחלה: "ויאמר אל עמו", וממנו התחילה הפרענות (סוטה יא. ושמות רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק א, עמ' 123 – מתוך 'התקשרות')

ובתנוךך (ז, כח)

הצפרדעין... יורדין לתוף התנור ומצננין אותו (מדרש רבה) הצפרדעים נבראו מן המים, כפתוב "ושרץ היאור צפרדעים". ובה שנקנסו הצפרדעים לתוף התנור מצרים התבטאה מסירות נפש גדולה ביותר: ברואי המים קפצו לתוף האש...

***

הצפרדעין... יורדין לתוף התנור ומצננין אותו (מדרש רבה)

אבן עזרא על התורה

במצרים, ויקרא בלשון ערב אל תמס'ח. ויוצא מן הנהר וחוטף בני אדם. ואחרים אמרו כי הם הנמצאים ברגבי הנהרות שמשימיעים קול. והוא הנכון בעיני והוא הידוע:

כו ואם. מלת מאן תאר יוצא. כמו ושבת אני את המתים, וטעם נגף. כמו משחית. וכן כתיב וצפרדע ותשחיתם. והמפרשים נחלקו במלת צפרדעים. ורבים אמרו שהוא מין דג נמצא

כה וימלא. הזכיר זה בעבור שעמדה זאת המכה ימים רבים, ולא כן בשאר המכות: כו ויאמר בא אל פרעה. עם אהרן אחיד. ויודיע אותו המכה השנית אם לא ישלח עמי:

תנורי מצרים הם סמל האש דקליפה - החמימות וההתלהבות בענייני עולם הזה. מפת צפרדע, שצננה את תנורי מצרים, מסמלת בטול חמימות זו, והחלפתה ביחס של קרירות ושיויון-נפש: זה הצעד השני, הבא לאחר התהליך ההפוך. **אבן עזרא**

(כט) וּבִכְהָ וּבְעַמּוּדָ וּבְכַל־עֲבֻדָּיָ יַעֲלוּ הַצִּפְרָדִיעִים:
כט"ז וּבִכְהָ וּבְעַמּוּדָ • (סנהדרין פ) בְּתוֹךְ מַעֲיָהֶם נִכְנָסִין וּמְקַרְקְרִין. **אבן עזרא**

ח (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נְטֵה אֶת־יָדְךָ בְּמִטְאָה עַל־הַנְּהָרֹת עַל־הַיַּאֲרִים וְעַל־הָאֲגָמִים וְהֵעַל אֶת־הַצִּפְרָדִיעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 119 - מתוך 'לקראת שבת')

"דם" ו"צפרדע" בעבודת האדם

הנה אמרו חז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים ומבאר בזה בתניא (פמ"ז) "והיא יציאת נפש האלוהית ממאסר הגוף משכא דחניא ליפלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצוות בכלל. . . וכמו שהיציאה ממצרים התחילה ע"י העשור מכות, כמו כן הוא בעבודת האדם, שתחלת היציאה ממאסר הגוף הוא ע"י העבודה דעשור מכות, וראשיתם מכת דם ומכת צפרדע.

מפת דם: ענין המכה הנה הפאת מי היאור שנהפכו לדם, וענינו בעבודת האדם הוא; טבע המים הוא קר ולח, והינו הקרירות בעבודת ה', ודם מורה על חיות שפן הדם הוא הנפש וזוהי העבודה דמפת דם להכניס חיות בעבודת ה' במקום הקרירות. ומכה זו היא הראשונה, שפן מהקרירות לעניני קדשה יכולים לבוא אחר-כך כל הדברים המנגדים לקדשה. לאחר מכן באה מפת צפרדע, וענינה בעבודת ה' להכניס קרירות בעניני גשמייות וחקמיות, שפן צפרדע היא בריאת המים (שמו"ר פ"א א) והיא נכנסה בבתי המצריים ועד שנכנסה "בתנור" והינו להכניס קרירות בתקף החם בגשמייות וחקמיות. וב' ענינים אלו הם תחלת העבודה שעל-ידם יצא האדם מהמצרים וגבולים שלו. **אבן עזרא**

(ב) וַיֵּט אֶהָרֶן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרָיִם וַתֵּעַל הַצִּפְרָדִיעַ וַתִּכֶּם אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

כט"י וַתֵּעַל הַצִּפְרָדִיעַ • (שמות רבה) צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתנת נחילים נחילים, זהו מדרשו. ופשוטו יש לומר: שירויץ הצפרדעים קורא לשון חידות, וכן: "ותהי הפנים", הרחישה, גדוליר"א בלע"ז, ואף "ותעל הצפרדע", גרינוליר"א בלע"ז. **אבן עזרא**

(ג) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדִיעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: **אבן עזרא**

(ד) וַיִּקְרָא פְרַעֲה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֲעֵתִירוּ אֶל־יְהוָה וַיִּסַּר הַצִּפְרָדִיעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאַשְׁלַחָה אֶת־הָעַם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

כח ושרץ היאר. פעל יוצא. כמו ישרצו המים. וטעם ועלו. כי הנהר לעולם שפל מן העיר: כט ובכה ובעמך. אמר נפת, בעבור שהכתוב אמר ובכה ובעמך, רמז כי בו ובעמו בלבד, ולא בעם ישראל. ואין זו רצאה, כי הזכיר שיעלו עליו וכל עמו, ואין צורך להזכיר ישראל: א ויאמר נטה ידך. על רוחות השמים. והנה הצפרדעים יעלו מהיאורות ומהנהרות ומהאגמים, ולא מקל מקנה מים: ב ויט. הנה נטה ידו ולא הכה באור פאשור עשה בראשונה, רק רמז כי יכלו לעלות הצפרדעים מרגע נטות ידו: ג ויעשו. במים מועטים. ע"כ ראה פרעה

כי הפרש בין מעשה אהרן ובין מעשיהם. ע"כ קרא למשה כי ראה שהחרטמים הוסיפו על המכה ולא יכלו לחסרה: ד ויקרא. אמר העתירו דרך מוסר לשניהם. וזאת המכה היתה קשה מהראשונה, כי כתוב (תהלים עח) וצפרדע ותשחיתם:

ה ואמר משה לפרעה שאל לך גבורא הב לי זמן לאמתי אצלי עלך ועל עבדיך ועל עמך לשיצאה ערדעניא מנה ומבתיך לחוד בנהרא תשתארן :

(ה) ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי ו אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק ביאר תשארנה :

כז"י < התפאר עלי • כמו (ישעיה ט) ה'תפאר הגרזן על החוצב בו" ? משתבח לומר: אני גדול ממך, וניט"ר בלע"ז, וכן: "התפאר עלי" - השתבח להתחכם ולשאל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו. למתי אעתיר לך • את אשר אעתיר לך היום על הכרתם הצפרדעים, למתי תרצה שיפךתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר: מתי אעתיר, הנה משמע מתי אתפלל, עכשו שנאמר: "למתי", משמע: אני היום אתפלל עליך שיפךתו הצפרדעים לזמן שתקבע לי, אמר לאיזה יום תרצה שיפךתו. אעתיר, העתירו והעתרת, ולא נאמר: אעתר, עתרו ועתרת, מפני שכל לשון עתו, הרבות פלל הוא, וכאשר נאמר: הרבו, ארבה והרביתי, לשון הפעיל, כך נאמר: אעתיר, העתירו והעתרת דברים, ואב לכלם: (יחזקאל לה) העתרתם עלי דבריכם, הרביתם. אבן עזרא

וואמר למחר ואמר כפתגמך בדיל דתדע ארי לית פיי אלהנא :

(ו) ויאמר למחר ויאמר בדברך למען תדע פיהוה אלהינו :

כז"י < ויאמר למחר • התפלל היום שיפךתו למחר. אבן עזרא

♦ יום חמישי כ"ח טבת ♦

זועדין ערדעניא מנה ומבתיך ומעבדיך ומעמך לחוד בנהרא ישתארן :

(ז) וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך רק ביאר תשארנה: אבן עזרא

ח ויפק משה ואהרן מלנת פרעה וצלי משה קדם יי על עסק ערדעניא די שוי לפרעה :

(ח) ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אליהוה על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה :

כז"י < ויצא ויצעק • מיד, שיפךתו למחר. אבן עזרא

ט ובעבד יי כפתגמא דמשה ומיתו ערדעניא מן כפיא מן דרמא ומן חקלתא :

(ט) ויעש יהוה כדבר משה וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות: אבן עזרא

י וכנשו יתהון דגורין דגורין וסריאו על ארעא :

(י) ויצברו אתם חמרם חמרם ותבאש הארץ:

כז"י < חמרים חמרים • צבורים צבורים, כתרגומו: דגורין, דגורין, גלין. אבן עזרא

יא ויחזא פרעה ארי הנת ונתפא ויתמר זת לבה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי :

(יא) וירא פרעה פי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה :

אבן עזרא על התורה

ח ויצא. טעם ויצעק, כי בטח בשם שלא יביישוהו. כי אמר אל פרעה מעצמו. כדברך יהיה בלא רשות השם: ט ויעש ה' כדבר משה. מעצמו: י ויצברו. כמו ויצבר יוסף בר: חמרם חמרים. כמו חמור חמורתם:

ממנו מיד. וקשב פרעה פי מערכת כוכבי שמים הביאה הצפרדעים על מצרים, ומשה הנה יודע זה. וקשב פרעה פי עתה הגיע עת סור הצפרדעים, ע"כ נסחו והאריף ואמר למחר: ז וסרו. באה זו המלה מלרע, הפך המשפט. וקמוהו, פי שמו אותי בבור:

ה ויאמר משה לפרעה התפאר עלי. אעשה לך תפארת, שאעתיר אל השם, וסור הפכה ביום שתבקש: וטעם ביאור תשארנה. כי שם היו בתחלה. ואחר שהקביר היאור, אין צורך להקביר הנקרות והאגמים: ו ויאמר למחר. אמר רב שמואל בן חפני אין מנהג האדם לבקש רק שישור הפכה

ש"י < והקבד את לבו • לשון פעל הוא, כמו: "הלוך ונסוע", וכן: (מלכים ב א) "והפכות את מזאב", (שמואל א כב) "ושאול לו באלהים", (מלכים א כ) "הפה ופצע". פאשר דבר ה' • והיכן דבר? "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

יב ויאמר יהוה אל משה אמר אל אהרן נטה את מפתך והקבד את לבו • לשון פעל הוא, כמו: "הלוך ונסוע", וכן: (מלכים ב א) "והפכות את מזאב", (שמואל א כב) "ושאול לו באלהים", (מלכים א כ) "הפה ופצע". פאשר דבר ה' • והיכן דבר? "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

יג ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר הארץ ותהי הפנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים:

יד ויעשו כן והוציא את הפנם ולא יכלו ותהי הפנם באדם ובבהמה: להוציא את הפנם • לבראתם, (נסחה אחרת: ולהוציאם) מקומם אחר. ולא יכלו • שאין השד שולט על ברירה פחותה מפשעוורה. אבן עזרא

טו ויאמרו החרטום אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם פאשר דבר יהוה:

טז ויאמרו החרטום אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם פאשר דבר יהוה: פאשר דבר ה' • "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

יז ויאמר יהוה אל משה אמר אל אהרן נטה את מפתך והקבד את לבו • לשון פעל הוא, כמו: "הלוך ונסוע", וכן: (מלכים ב א) "והפכות את מזאב", (שמואל א כב) "ושאול לו באלהים", (מלכים א כ) "הפה ופצע". פאשר דבר ה' • והיכן דבר? "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

יח ויאמרו החרטום אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם פאשר דבר יהוה: פאשר דבר ה' • "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

יט ויאמר יהוה אל משה אמר אל אהרן נטה את מפתך והקבד את לבו • לשון פעל הוא, כמו: "הלוך ונסוע", וכן: (מלכים ב א) "והפכות את מזאב", (שמואל א כב) "ושאול לו באלהים", (מלכים א כ) "הפה ופצע". פאשר דבר ה' • והיכן דבר? "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

טו ויאמרו החרטום אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם פאשר דבר יהוה: פאשר דבר ה' • "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

טז ויאמרו החרטום אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם פאשר דבר יהוה: פאשר דבר ה' • "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

יז ויאמר יהוה אל משה אמר אל אהרן נטה את מפתך והקבד את לבו • לשון פעל הוא, כמו: "הלוך ונסוע", וכן: (מלכים ב א) "והפכות את מזאב", (שמואל א כב) "ושאול לו באלהים", (מלכים א כ) "הפה ופצע". פאשר דבר ה' • והיכן דבר? "ולא ישמע אליכם פרעה". אבן עזרא

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶנְךָ וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פְרֻעָה הַנֶּה יוֹצֵא הַמִּימָה וְאִמְרַת אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: אבן עזרא

טו וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֶקְדָּם בְּצַפְרָא וְאֶתְעַמַּד קְדָם פְּרֻעָה הָא נִפְק לְמִיָּא וְתִימַר לֵה כְדָנָן אָמַר יי שְׁלַח עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קְדָמִי:

(יח) כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּנְי מְשַׁלִּיחַ בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻךָ וּבְכַתִּיבְךָ אֶת־הָעֵרֹב וּמְלֵאוֹ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֵרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:

יז אַרְי אִם לִיתֵךְ מְשַׁלַּח יְת עַמִּי הָא אָנָּא מְשַׁלַּח בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻךָ וּבְכַתִּיבְךָ יְת עֵרֹבָא וְיִמְלוּן בְּתֵי מִצְרַיִם יְת עֵרֹבָא וְאַף אֲרַעָא דִּאֲנָן עָלֶיהָ:

כז"י ◀ מְשַׁלִּיחַ בְּךָ • מְגִירָה בְּךָ, וְכֵן: (דברים לז) "וְשׁוֹן־בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח בָּם", לְשׁוֹן שְׁפוּי, אִינְצִיט"ר בְּלַע"ז. אֶת הָעֵרֹב • כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוּת וּנְחָשִׁים וְעִקְרָבִים בְּעֵרְבוּבָא, וְהָיוּ מְשַׁחִיתִים בָּהֶם. וְיֵשׁ טַעַם בְּדָבָר בְּאִגְדָּה כְּכֹל מִכָּה וּמִכָּה: לְמָה זֶה וְלָמָּה זֶה? בְּטַכְסִיסֵי מַלְחָמוֹת מְלָכִים בָּא עָלֵיהֶם, כְּסִדְר מַלְכוּת פְּשָׁצָרָה עַל עִיר: בַּתְחִלָּה מְקַלְקַל מַעֲיִנוֹתֶיךָ, וְאַחַר כֵּן תּוֹקְעִין עָלֵיהֶם וּמְרִיעִין בְּשׁוֹפְרוֹת לִירָאָם וּלְבַהֲלָם, וְכֵן הַצִּפְרֻדְעִים, מְקַרְקְרִים וְהוֹמִים וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 25)

כז"י ◀ כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוּת (רש"י ח, יז) בְּמִדְרַשׁ רַבָּה יֵשׁ דְּעָה שְׁהָיוּ "דְּבִים אַרְיּוֹת וְנִמְרִים", וְיֵשׁ דְּעָה שְׁהָיוּ "צִרְעִין וְיַתוּשִׁין"; אִף רִש"י פֶּתַח סֵתֵם "כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוּת". וְנִמְוָקוּ עִמּוֹ: דְּבִים אַרְיּוֹת וְנִמְרִים - רִש"י מְסַתְפֵּק בְּזָה שְׁמִזְכִּיר אוֹתָם בַּתַּאֲר הַפְּלִי חַיּוֹת רְעוּת". וְמָה גַם שְׁעַל פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא אֵין הַכֶּרֶח לומר שְׁהָיוּ שֵׁם חַיּוֹת אֵלוֹ דְּוָקָא. צִרְעִין וְיַתוּשִׁין - רִש"י פֶּרַשׁ לְהֵלֵן (פסוק כז) שְׁהָעֵרֹב לֹא מֵתוּ כְּדִי שְׁהַמְצָרִים לֹא יִהְיוּ מִן הָעוֹרוֹת, וְהָרִי צִרְעִין וְיַתוּשִׁין אֵין הִנָּה מַעֲרוֹם. אבן עזרא

(יח) וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמְדֵי עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הִיֹּת־שָׁם עָרֹב לְמַעַן תִּדְעַ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבַּ הָאָרֶץ:

יח וְאַפְרָשׁ בַּיּוֹמָא הַהוּא יְת אֲרַעָא דְּגִשְׁן דְּעַמִּי קָאִים עָלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֵרֹבָא בְּדִיל דְּתַדַּע אַרְי אָנָּא יי שְׁלִיט בְּגוֹ אֲרַעָא:

כז"י ◀ וְהַפְּלִיתִי • וְהַפְּרַשְׁתִּי, וְכֵן: (לקמן ט) "וְהַפְּלִיָּה ה'", וְכֵן: (דברים ל) "לֹא נִפְלְאָת הִיא מִמֶּךָ" - לֹא מְבַדְּלַת וּמְפַרְשַׁת הִיא מִמֶּךָ. לְמַעַן תִּדְעַ כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבַּ הָאָרֶץ • אִף עַל פִּי שְׁשַׁכְּיִנְתִּי בְּשָׁמַיִם, גְּזַרְתִּי מִתְקִימַת בַּתְחִתּוֹנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 45 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

האם היו ג' מכות הראשונות גם בארץ גשן

וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמְדֵי עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הִיֹּת־שָׁם עָרֹב (ח, יח)

נְחַלְקוּ הָרֵאשׁוֹנִים בְּאֵם גַּם ג' הַמְּכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא הָיוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, אִף שְׁלֹא נֶאֱמַרָה בָּהֶם בְּפִרוּשׁ "וְהַפְּלִיתִי גו'". הַאֲבָן עֲרֹב פֶּתַח (ז, כד. וראה שם, כט) "מִפֶּתַח הַדָּם וְהַצִּפְרֻדְעִים וְהַפְּנִים הִיֹּתָה פּוֹלְקַת הַמְצָרִיִּים וְהַעֲבָרִים". אִף בְּשׁו"ת הַרְד"ב ("ח"א ס"ו תתי) חֲלַק עָלָיו וְהִקְשָׁה ד' אִם הַמִּכָּה הִיֹּתָה גַם לִישְׁרָאֵל מַה רָאִיָּה יֵשׁ בָּהּ לְפָרְעָה שִׁישְׁלַח אֶת יִשְׁרָאֵל" (וכו הוא לְדַעַת הַרְבֵּה רֵאשׁוֹנִים, הוֹבָאוּ בְּתוֹ"ש וַאֲרֵא ז', יז, ח, יג).

וְהִנֵּה מִזָּה שְׁרַש"י בְּפִרוּשׁוֹ עַה"ת לֹא פֶתַח כְּלוּם, מִשְׁמַע שֶׁלְדַעַתוֹ הָיוּ הַדְּבָרִים כְּפִי שֶׁנֶּאֱרָא מִפְּשׁוּטָם שֶׁל פְּתוּבִים, שְׁרַק מִפֶּתַח עֲרוֹב שְׁבָה נֶאֱמַר "וְהַפְּלִיתִי גו'" לֹא הִיֹּתָה בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, מִשְׁא"כ ג' הַמְּכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיוּ גַם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן (והא דא' בשמו"ר פ"ט, י. ושי"ט) וְעוֹד, ד' מְצָרֵי וְיִשְׁרָאֵל בְּבֵית אֶחָד וְהִגִּיגִית מְלֵאָה מִיָּם וּמְצָרֵי כו' מוֹצִיאָה מְלֵאָה דָם וְיִשְׁרָאֵל שׁוֹתָה מִיָּם כו'" לֹא הוֹבָא בְּפִרוּשׁ רִש"י עַה"ת (כָּל). וצ"ב אִמְאִי לֹא חֵשׁ רִש"י לְקַשְׁיִית הַרְד"ב"ז?

וּל, שְׁלִפִי פְּשׁוּטָם שֶׁל פְּתוּבִים, הִצְרָכוּ ג' מְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְהִיֹּת גַם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, בְּכַדִּי לְפַעַל פְּעֻלְתָּם.

דְּהִנֵּה בְּב' מְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׁהָיוּ קִשּׁוּרוֹת לְיֵאוֹר (ראה פִּרְשְׁתָּנוּ ז, כ "וּיָר אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בִּיאוֹר", וּשְׁם, כח "וּשְׁרֵץ הַיּוֹר צִפְרֻדְעִים") הִיֹּתָה הַפְּנִיָּה שְׁעַל יָדָן יִדַּע פְּרַעַל "כִּי אֲנִי ה'" (פִּרְשְׁתָּנוּ שֵׁם, יז), ש"ה הִלְקָה אֶת יִרְאָתָם" (רש"י שם). וּא"כ בְּאֵם לֹא הִיָּה הַקְּבָ"ה מִכָּה גַם אֶת חֲלַק

אבן עזרא על התורה

טו וַיֹּאמֶר. מִנֵּהג הַמְּלָכִים לְצַאת בְּבִקְרָא לַיְנָה, כִּי רֵאוֹת הַמַּיִם טוֹב לְצִינָיִם: יו מְשַׁלִּיחַ. מִלָּה זָרָה מִהַפְּנִין הַכָּבֵד הַנוֹסֵף: זָאֲבִים וְדְבִים וְנִמְרִים: וְטַעַם גַּם הָאֲדָמָה. וּמִלַּת עָרֹב. חַיּוֹת רְעוּת מְעוֹרְבוֹת, כְּמוֹ אַרְיּוֹת מְקוּם שְׁאֵין בְּתֵימִים שָׁם:

היאור אשר בארץ גשן, הנה פרעה חושב שחלק הע"ז שנמצא שם אין ב"לכלת ה" לשלט עליו ח"ו, וכונת הקב"ה שיזדע פרעה "כי אני ה" לא היתה מתמלאת.

ועד"ז במפת כנים, מכיון שהכונה היתה להראות שהמכה מגיעה מהקב"ה - "אצבע אלקים היא" (פרשתנו ח, טו), היתה המכה צריכה להיות בכל ארץ מצרים. כי באם היתה המכה רק על חלק מסוים, היו החרטומים חושבים דאף שלא יכלו הם להעלות הפנים כלל, אף מזה שמשה ואהרן היו יכולים להעלותם רק על חלק מסוים, הרי זה ראוי שגם הם מגבילים, ואין זה "אצבע אלקים".

ולכן הנה נצרך שג' מפות הראשונות יהיו גם על ארץ גשן. אבל אחרי שכבר הראה הקב"ה ש"מאת ה' היתה זאת", הרי מאן ואילך הנה "והפליתי ביום את ארץ גשן אשר עמדי עליה גו", ולא היו המפות במקום מושבם של בני". **אבן עזרא**

♦ יום שישי כ"ט טבת ♦

יט ואשוי פורקן לעמי ועל עמך אתי מחא למחר יהא אמת הדין:

(יט) וְשִׁמְתִי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:

יט"י ◀ וְשִׁמְתִי פֶדֶת • שִׁיבְדִיל בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ • אבן עזרא

כ ועבד יי פן ואמת ערוכא תקיף לבית פרעה ולבית עבדוהי ובכל ארעא דמצרים אתחפלת ארעא מן קדם ערוכא:

(כ) וַיַּעַשׂ יְהוָה לֶפְנֵי וַיָּבֵא עֶרְב כְּבֹד בֵּיתָה פְּרַעֲה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרְב:

יט"ב ◀ תִּשְׁחַת הָאָרֶץ • נִשְׁחַתָּה הָאָרֶץ, אֶתחפלת ארעא • אבן עזרא

כא וקרא פרעה למשה ולאהרן ואמר אזילו דבחו קדם אלהכון בארעא:

(כא) וַיִּקְרָא פְּרַעֲה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכוּ זַבְחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:

יט"ג ◀ זַבְחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ • בְּמִקְוֵיכֶם וְלֹא תִלְכוּ בַּמִּדְבָּר • אבן עזרא

כב ואמר משה לא תזון למעבד פן ארי בעירא דמצראי דחלין לה מנה אנהנא נסבין לדבחה קדם יי אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי דחלין לה ואנון יהוון חזון הלא ימרון למרגמנא:

(כב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת לִפְנֵי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת-תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לַעֲיִנֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלָנוּ:

יט"ד ◀ תוֹעֵבַת מִצְרַיִם • יראת מצרים, כמו (מלכים ב כג) "ולמלכם תועבת בני עמון", ואצל ישאל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר: "תועבת מצרים", דבר שנאווי הוא למצרים זביחה שאנו זוכחים, שגרי יראתם אנו זוכחים. **ולא יסקלנו • בתמיהה. אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

מצרים, משה פתח פן לגנות עבודה זרה. כי לא אמר לפרעה רק אלהי מצרים, והוא אמר כי הנה אלהיהם על צורת טלה. כי היו חושבים על מזל טלה שהוא מושל בארצם. ובכבוד זה לא היו אוכלים בשר. ואלו הנה פן, למה לא יאכלו בשר שור או בשר גדיים. ולפי דעתו כי אנשי מצרים בימי משה היו על דעת אנשי לנדיא"ה שהם יותר מחצוי העולם, וכלם הם בני חם ואינם אוכלים בשר עד היום. גם דם וחלב ודג ובצים. והפולל כל דבר שיצא מן החי. והם מתעבים מי שיאכל אותם. ומלאכה נמאסה בעיניהם

ועל זה ראיות רבות מן התולדות, על פן כתוב מציון מכלל יפי אלהים הופיע, כי הוא באמצע הישוב, ומלכות השם תראה בישוב: יט ושמתי פדת. כטעם הפרש. וכל פדיון, קרוב מזה הטעם: כ ויעש. למחרתו פאשר דבר משה. וטעם ויבא ערב כבד. מעצמו, וזו המכה היתה קשה מהראשונות: כא ויקרא. התפטר לפרעה כי המפות באו בעבור שלא יבחו: וטעם בארץ. במלכותו ולא במקום אחר: כב ויאמר. א"ר ישועה כי פירוש תועבת

יח והפליתי. יש אומרים שהוא חסר אל"ף. והנכון שהיא מבצלי ה"א. וטעמו אפרש. ומדרך הסבא עמה החל פרעה להקל מעבודת ישראל, פאשר ראה שהפריש השם בין ישראל ובין מצרים, פחד לעשות להם רעה. כי צריך יש לו לשלחם לזבוח, פן יפגענו בדבר. הלא תראה כי עמה נתן להם רשות לזבוח בארץ: וטעם פי אני ה' בקרב הארץ. דרך משל כמנהג המלכים לעמוד באמצע מלכותם להיות קרוב אל הקצות. פאשר ברא השם לב האדם, שהוא מלך על כל הגוף באמצע. ורוח האדם באמצע הגוף, כפתיב ויוצר רוח אדם בקרבו.

(בג) דַּרְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בַּמִּדְבָּר וּזְבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ: אבן עזרא

כג מהלך תלתא יומין גזיל במדברא ונדבח
קדם יי אלהנא קמא דימר לנא:

(כד) וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא־תִרְחִיקוּ לְלַכַּת הַעֲתִירוּ
בְּעֵדֵי: אבן עזרא

כד ויאמר פרעה אנא אשלח אתכם וזבחתם ליהוה
קדם יי אלהיכם במדברא לחוד ארחקא לא
תרחקו למיזל צלו אף עלי:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמּוֹד וְהַעֲתַרְתִּי אֶל־
יְהוָה וְסַר הָעֲרֹב מִפְּרַעַה מֵעַבְדָּיו וּמַעֲמוֹ מֵאֲחֵר רַק
אֲלִי־יֹסֵף פְּרַעַה הַתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה:
רש"י • התל • כמו להתל. אבן עזרא

כה ויאמר משה הא אנכי יוצא מעמוד והעתרתי אל
קדם יי ויעדי ערובא מפרעה מעבדוהי
ומעמיה מחר לחוד לא יוסף פרעה לשקרא
בדיל דלא לשלחא ית עמא לדבחא קדם
יי:

(כו) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה מַעַם פְּרַעַה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה:
רש"י • ויעתר אל ה' • נתאמן בתפלה, וכן אם בא לומר ויעתיר, הנה יכול לומר, ומשמע וירבה בתפלה. עכשו
כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירבה להתפלל. אבן עזרא

כו ויפק משה מן קדם פרעה וצלי קדם יי:
כו ויעתר אל ה' • נתאמן בתפלה, וכן אם בא לומר ויעתיר, הנה יכול לומר, ומשמע וירבה בתפלה. עכשו
כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירבה להתפלל. אבן עזרא

(כז) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּסַּר הָעֲרֹב מִפְּרַעַה מֵעַבְדָּיו
וּמַעֲמוֹ לֹא נִשְׂאָר אֶחָד:

כז ויעבד יי בפתגמא דמשה ויעדי ערובא
מפרעה מעבדוהי ומעמיה לא אשתאר חד:

(כח) וַיִּסַּר הָעֲרֹב • וְלֹא מֵתוּ כְמוֹ שְׁמֵתוֹ הַצִּפְרִדְעִים, שָׁאֵם מֵתוּ, יְהִיָּה לָהֶם הַנֶּאֱדָר בַּעֲוֹרוֹתֵם. אבן עזרא
(כח) וַיִּכְבַּד פְּרַעַה אֶת־לְבוֹ גַם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח
אֶת־הָעָם:
רש"י • גם בפעם הזאת • אף על פי שאמר: "אנכי אשלח אתכם", לא קים הבטחתו. אבן עזרא

כז ויפגד יי בפתגמא דמשה ויעדי ערובא
מפרעה מעבדוהי ומעמיה לא אשתאר חד:
כח ויפגד פרעה ית לבה אף בזמנא דא ולא
שלח ית עמא:

רש"י • גם בפעם הזאת • אף על פי שאמר: "אנכי אשלח אתכם", לא קים הבטחתו. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ורעוהו הצאן. וכן כתוב כי תועבת מצרים
כל רועה צאן. ועד היום לא נעוהו אדם
שיאכל בשר בארצם. ואם אחד מהם בא
בארץ נכריה, ירחק מקל מקום שיאכלו בו
בשר, ולא יאכל כל דבר שיגע בו אוכל
בשר, וכליו טמאים בעיניהם. וכן כתוב כי
לא יגלו המצרים לאכול את העברים להם.
והנה יוסף באשר היה בבית פוטיפר המשילו
על הכל, לבד על הלהם אשר הוא אוכל.
כי לא יגע בו בעבור שהוא עברי. ואין
טעם לשאול אם נן למה היה להם מהנה,
כי נן יש לאנשי לנדיא"ה. כי הסוסים
והחמורים והגמלים למשא ולרכוב, והבקר
להרש, והצאן וצמר. ועוד אדבר על זה
בפסח מצרים. אמר יפת, כי תחסר ה"א
ממלת ולא יסקלוננו. כי טעם, והלא יסקלוננו.
ולפי דעתי כי מלת הן נבוח כה"א התמה,
והנה הוא פך, הנבוח את תועבת מצרים

וימנהגו. כמו ויעתר אל ה', והעתרתי אל
ה'. וכמוהו, אשר אנכי מורה. והוא ירה
החצי. ואלה המלות שהן כזה, מועטות הן
במספר:
כז ויעש. מלת ויסר ירה בדרוק. כי הפעלים
השניים, לעולם האות הראשון קמוץ. כמו
וישב, ויקם. ואם היה האות האחרון ח' או
צ"ץ או ר' שלא ידגשו. יהיה האות הראשון
בפתח גדול. כמו וינח ביום השביעי. וינע
לכבו. ויסר אליה. ואלה מהבגין הקל, כי
מהבגין הכבד יהיה האות הראשון בפתח
קטן, אם לא היה האות האחרון אחת
מהאותיות הנזכרות. כמו וישב את כל הרכוש.
והנה בא ויסר תחת ויסר, כמו ויסר את אופן
מרכבותיו. ונכון הוא להיות ויסר הערוב,
מהבגין הקל. כמו ויסר הערוב:
כח ויכבד פרעה. הוא חזק לבו באשר עשה
בצפרדעים, שכתוב שם ויכבד את לבו:

לעניניהם ולא יסקלוננו. כמוהו, הן היתה
פזאת:
כג דרך. צריכים אנו לרחק מהמצרים: וטעם
באשר יאמר אלינו. אינה מקנה נבוח, וכמה
נבוח ממנו:
כד ויאמר. מלת העתירו בעדי היתה ראיה
להקדים. כי טעם, העתירו בעדי ותסור זו
המכה, ואז אשלח אתכם לזבוח במדבר באשר
אמרתם, רק על תנאי שלא תרחיקו ללכת
יותר מהשלשה ימים:
כה ויאמר. התל. זה השרש משנה. כי היה
ראוי להיות התי"ו בדגש, כי התי"א שרש,
כמו הנה לא ידעתי דבר. וככה, התל תהתלו
בי. והנכון והתל בהם אליהו. ואמר לו משה
נן בעבור שאמר במכת הצפרדעים לשלח
את העם ולא שלח:
כו ויצא. יש מלות בלשון הקדש שהן
שוות בטעם, והם משגי בניגים. מהקל

א ואמר יי למשה עול לות פרעה ותמלל עמה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי שלח ית עמי ויפלחון קדמי:

ט (א) ויאמר יהוה אל־משה בא אל־פרעה ודברת אליו כה־אמר יהוה אלהי העברים שלח את־עמי ויעבדני: **אבן עזרא**

ב ארי אם סריב את לשלחא ועד כען את מתקף בהון:

(ב) כי אם־מאן אתה לשלח ועודך מחזיק בם:

ע"י «מחזיק בם • אחוז בם, כמו (דברים כה) "והחזיקה במבשירי" **אבן עזרא**.

ג הא מחא מן קדם יי הויא בבעינד דכתקלא פסוסותא פתמרי פגמלי פתורי ובענא מותא תקיף לחרא:

(ג) הנה יד־יהוה הויה במקנד אשר בשדה בפוסים פחמרים פגמלים בפקר ובצאן דבר כבד מאד:

ע"י «הנה יד ה' הויה • לשון הנה, כי כן יאמר בלשון נקבה על שעבר היתה, ועל העתיד תהיה, ועל העומד הויה, כמו: עושה, רוצה, רוצה. **אבן עזרא**

ד ואפרש יי בין בעירא דישראל ובין בעירא דמצרים ולא ימות מפל לכני ישראל מדעם:

(ד) והפלה יהוה בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מפל־לבני ישראל דבר:

ע"י «והפלה • והבדיל. **אבן עזרא**

ה וישוי יי זמנא למימר מחר יעבד יי פתגמא הדין פארעא:

(ה) וישם יהוה מועד לאמר מחר יעשה יהוה הדבר הזה בארץ: **אבן עזרא**

ו ויעבד יי ית פתגמא הדין ביומא דבתרוהי ומית כל בעירא דמצרים ומבעירא דכני ישראל לא מית חד:

(ו) ויעש יהוה את־הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים ומקנה בני־ישראל לא־מת אחד: **אבן עזרא**

ז ושלח פרעה והא לא מית מבעירא דישראל עד חד ואחנקר לפא דפרעה ולא שלח ית עמא:

(ז) וישלח פרעה והנה לא־מת מקנה ישראל עד־אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את־העם: **אבן עזרא**

ח ואמר יי למשה ולאהרן סיבו לכון קלי חפניכון פיקא דאתונא ויזרקנה משה לצית שמיא לעיני פרעה:

(ח) ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיה כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה:

אבן עזרא על התורה

ד והפלה. דבר יאמר על ענין דברים מחברים, כמו הדבר אשר דבר ה'. גם יאמר על יש כמו זה. וכמוהו, לא חסרת דבר: ה וישם. שם קצב וזמן לתחלת האות: ו ויעש ה'. ופירוש וקמת כל מקנה מצרים, רובו. כי הנה פתיב שלח העז את מקנהו. וככה תמצא בפרד, ואת כל עשב השדה. והעד מפת הארבה, ואכל את יתר הפליטה: ז עד אחד. אפילו אחד, כאשר אפרש בשירה. וטעם זה הפסוק, ואפילו ששלח וראה כי השם אוהב ישראל, ובעבורם הפה מקנהו, לא חשש מתמקנה בואת המכה לשלח עמו, אולי לא עמדה תרבה:

מפת הארבה, שבאה מרחוק ע"י הרוח. והתשיעית היתה מכה נפלאה שנעדר אור שני המאורות והפככים מארץ מצרים. ופשירית רדת המשחית מגלגלי הכבוד להרוג הכורים: ב ועודך מחזיק. חסר יד או הדומה לו, כמו מחזיק באזני קלב: ג הנה יד ה' הויה. הנה מצאנו שיתחלף הי"ד בוי"ו. ואתה הנה להם למלך. והפך זה שני"ו אשר לא יבושו קני. יתחלף ביו"ד וקני ה' יחליפו כח: ומלת דבר. שם כלל, לא מצאנוהו בפעלים. רק במקום אחת, ותדבר את כל נרע הממלכה. ובספר מלכים פתוב ותאבד. והפירוש רחוק, רק לא ידענו טוב מפנו:

א בא אל פרעה. אל הארמון שלו. א"ר יהודה הלוי, שמים מכות היו במים. האחת שהתאדמו ומתה הדגה, והשנית שעלו הצפרדעים מהם. ובארץ שמים, אחת מהכנים והשנית מהעורב. והן חיות מעורבות. וכתוב ותוצא הארץ נפש חיה. ושמים באויר, כי הדבר אינו רק חם או קר, משנה מן המנהג. ובגרע אחד מתים אין להם מספר, בעבור פי רוח כל החיים שהיא בלב, תלויה באויר. והשנית מפת שחין, כי הפתוב יקרא הרקיע אשר על ראשם שמים. והמפה השביעית מערכת מגלגל הסערה ומגלגל האש. וכן פתוב ואש מתלקחת בתוף הברד. והשמינית

כ"ט" • מלא חפניכם • ילוייניי"ש בלע"ז. פית כבשן • דבר הנפח מן הגחלים עמומות הנשרפות בפכשן, ובלע"ז אולב"ש. פית, לשון הפכה, שהרוח מפיחן ומפריחן. וזרקו משה • וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת. הרי נסים הרבה: אחד, שהחזיק קמצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן. ואחד, שהלך האבק על כל ארץ מצרים.

(ט) והיה לאבק על כל-ארץ מצרים והיה על-האדם ועל-הבהמה לשחין פרח אבעבעת בכל-ארץ מצרים:

כ"ט" • לשחין פרח אבעבעת • כתרגומו: לשחין סגי אבעבעין, שעל ידו צומחין בוועות. שחין • לשון חמימות. והרבה יש בלשון משנה, שנה שחונה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו ענף 28)

לשון חמימות (רש"י ט, ט) כתב הרמב"ן, שהאבק היה "חם שורף". וכן משמע לכאורה מלשון רש"י. ולפי זה, גוף המכה, השחין (החמימות) והאבעבעות, היה באופן טבעי, והנס היה רק בהליכתו ופזור האבק בכל מצרים. אמנם, מזה שמושה ואהרן החזיקו פית זה בידם, מכרח שלא היה "חם שורף". לכן נראה לפרש בדעת רש"י, שגם גוף המכה (החמימות) היה בדרך נס. **אבן עזרא**

(י) ויקחו את-פית הכבשן ועמדו לפני פרעה ויזרקו אתו משה השמימה ויהי שחין אבעבעת פרח באדם ובבהמה:

כ"ט" • באדם ובבהמה • ואם תאמר: מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר: "ויקמת כל מקנה מצרים"? אלא לא נגזרה גזרה, אלא על אותן שבערות בלבד, שנאמר: "במקנה אשר בשדה והיאר את דבר ה' הניס את מקנהו אל הבתים". וכן שנויה במקילתא אצל: "ויקח שש מאות רכב בחור" (לקמן יד). **אבן עזרא**

(יא) ולא יכלו החרטמים לעמד לפני משה מפני השחין פיהיה השחין בחרטום ובכל-מצרים:

(יב) ויחזק יהוה את-לב פרעה ולא שמע אלהים באשר דבר יהוה אל-משה: **אבן עזרא**

(יג) ויאמר יהוה אל-משה השכם בבקר והתייצב לפני פרעה ואמרת אליו פה-אמר יהוה אלהי העברים שלח את-עמי ויעבדני: **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

החשף ג' ימים. על פן אין לנו דרך לדעת באיזה חדש בא משה והחלו הפכות, רק אם היתה קבלה ביד חכמינו הקדושים, קבלנו ושמענו:

יב ויחזק ה'. על פן לא בקש להעתיור: **יג** ויאמר. לא הזכיר במקום הזה שהוא יוצא המימה. אולי היה לו צרף אחר:

והערוב, בעבור חקמתם בקשו דרך בחקמת התולדות להרויח להם מעט. ועמה נבערה חקמתם, על פן הזכיר זה. ובעבור שלא עמדה המכה הרבה, לא בקש פרעה שיעתירו. ובעבור שהמכה הראשונה עמדה ז' ימים, לא נלמוד ממנה על דרך הפשט שפכה עמדה כל מכה. ועוד, כי אחר הכתוב נרדף. וידוע כי מפת הדבר היתה שעה אחת, ומפת

ט והיה. זה מצשה נס, שזה הפית שהוא מעט, נעשה אבק על כל ארץ מצרים, ולא הפריש ישראל: **אבעבעת**. האל"ף נוסף. כי הוא מגזרת מים תבעה אש. והמלה כפולה, כמו תשעשעו תשגשגי:

י ויקחו את פית הכבשן. מלא חפניהם באשר הזכיר, ומשה זרק הכל. יתכן שהחרטמים לא לקו במפת האפרדעים

(ד) כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אָנִי שֹׁלַח אֶת־כָּל־מַגְפָּתִי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמֻמָּךְ בַּעֲבוּר תִּדְעֵ כִּי אֲנִי כַּמְנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

ע"י < את כל מגפתי • למדנו מכאן שמפת בכורות שקולה כנגד כל המכות. אבן עזרא

(טו) כִּי עָתָה שָׁלַחְתִּי אֶת־יָדֵי וְאֶךְ אֹתְךָ וְאֶת־עַמֶּךָ בַּדָּבָר וּתִפְחַד מִן־הָאָרֶץ:

ע"י < כי עתה שלחתי את ידי וגו' • כי אלו רציתי כשהיתה ידי במקנה שהכיתים בדבר, שלחתי והפיתי אותך ואת עמך עם הבהמות. ותפחד מן הארץ • אבל בעבור זאת העמדתך וגו'. אבן עזרא

(טז) וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הַעֲמֻדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֵאתְךָ אֶת־כַּחֲוִי וְלִמְעַן סִפְרֵי שְׁמֵי בְּכָל־הָאָרֶץ: אבן עזרא

♦ שבת קודש א' שבט ♦

(יז) עוֹדֶךָ מִסְתּוֹלָל בַּעֲמִי לְבַלְתִּי שְׁלַחֵם:

ע"י < עודך מסתולל בעמי • פתגמו: כבישת בה בעמי, והוא מגזרת מסלה, דמתרגמין ארז כבישא, ובלע"ז קלקי"ר. וכבר פרשתי בסוף "ויהי מקץ": כל תיבה שתחלת יסודה סמ"ך והיא באה לדבר בלשון מתפעל, נותן התי"ו של שמוש באמצע אותיות של עקר, כגון זו וכגון: (קהלת יב) "ויסתבל החגב מגזרת סבל, (במדבר טו) "כי תשתרר עלינו" מגזרת שר ונגיד, וכן: (דניאל ז ח) "משתפל הוי"ת". אבן עזרא

(יח) הַנְּנִי מִמְטִיר כַּעַת מֵחֵר בְּרַד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה:

ע"י < כעת מחר • כעת הזאת למחר. שרט לו שריטה בכתל: למחר, כשתגיע חמה לכאן ירד הברד. הנוסדה • שנתיסדה, וכל תיבה שתחלת יסודה יו"ד, כגון: יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תבא התי"ו במקום היו"ד כמו: הנוסדה, הולדה, ויודע, "ויגלד ליוסף", (משלי כט) "בדברים לא יוסר עבד". אבן עזרא

(יט) וְעַתָּה שֹׁלַח הָעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה בְּכַחֲוִי וְלֹא יִחַדְוּ וְלֹא יִחַדְוּ עֲלֵיהֶן בְּרָדָא וְיָמוּתוּן:

אבן עזרא על התורה

סלסלה ותורמק. ואם הוא כפול הפ"א, מפעלי הפפל. כמו סלו לרכב בערבות. ובלגלתיך, כמו מתולל. גם גלו. ורבי מרינוס אמר כי פרושו מתחזק, מגזרת מסלות לבית ה'. ובמקום אחר פתוב מסעד לבית ה':

יח הנני מטיר. ידוע כי לא ירד גם היום על מצרים בדר ומטר, ואין צורך לפרש למה זה. וככה במקומות אחרים עד היום. ובעבור זה פחדו גדול, כי לא ירד שם אלא כדמות טל:

טז ואולם בעבור זאת העמדתך. פירוש, מה טעם זאת, והוא בעבור הראותך את כחי. כמוהו ומתוכה כעין הששמל מתוך האש. ונפת אמר, בעבור זאת הפכה שהיא מפת הברד: וטעם ולמען ספר שמיי. איננו שב אל פרעה, רק מלת ספר שם הפעל. כמו כי כבד אכבדך. ואין הטעם שפרעה ישוטט בעולם לספר כבוד השם, רק וספר שמו בכל דור ודור, בעבור אלה האותות שעשה: יז עודך מסתולל. כמו משתבח, מגזרת

יד כי. הזכיר מגפות, בעבור הקולות והברד והמטר והאש שהתחברו. ולא ראינו שפחד פרעה בכל המכות העוברות, כאשר פחד מזאת. ואמר ה' הצדיק: וטעם כי אין כמני בכל הארץ. כפי מחשבת מצרים היה. שאלהיהם יוכלו להרע או להטיב:

טז ואך. חסר נו"ן, כמו נאט אליו אוכיל. שניהם שוים. ושושם, נטה נכה: וטעם בדבר. הדוע, שבו הרגתי המקנה שלכם, הייתי הורג בלכם עמהם:

כ"י"◀ **שְׁלַח הַעֲזוּ • פְּתַרְגוּמוֹ: שְׁלַח כְּנוֹשׁ, וְכֵן: (ישעיה' י) "יֹושְׁבֵי הַגְּבִים הַעֲזוּ", (ירמיה' ה) "הַעֲזוּ בְּנֵי בְנֵימִין". וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה • - לְשׁוֹן הַכְּנָסָה הוּא. אבן עזרא**

(כ) **הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעֲבָדֵי פְרַעָה הַנִּים אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבְּתִים:**
כ דִּדְחִיל מִפְתַּגְמָא דִּי מֵעֲבָדֵי פְרַעָה כְּנוֹשׁ יָת עֲבָדוּהֵי וְיָת גִּיתוּהֵי לְבַתְּיָא:

כ"י"◀ **הַנִּים • הַבְּרִית, לְשׁוֹן "וַיִּנָּס". אבן עזרא**

(כא) **וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבוֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: אבן עזרא**
כא וְדִי לֹא שׁוּי לְבָהּ לְפַתַּגְמָא דִּי שְׂבַק יָת עֲבָדוּהֵי וְיָת גִּיתוּהֵי בְחַקְלָא:

(כב) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יַדְּךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי כַרְדּוֹ בְּכָל־אֲרָץ מִצְרַיִם עַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־כָּל־עֹשֵׂב הַשָּׂדֶה בְּאֲרָץ מִצְרַיִם:**
ככ וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָת יָדְךָ עַל צִית שְׁמַיָא וַיְהִי כַרְדָּא בְּכָל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם עַל אַנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֶסְבָּא דְּחַקְלָא בְּאֲרַעָא דְּמִצְרַיִם:

כ"י"◀ **עַל הַשָּׁמַיִם • לְצַד הַשָּׁמַיִם, וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: הַגְּבִיחוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעְלָה מִן הַשָּׁמַיִם. אבן עזרא**

(כג) **וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי וַתֵּן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּהַלֵּךְ־אֵשׁ אֶרְצָה וַיִּמְטַר יְהוָה בָּרָד עַל־אֲרָץ מִצְרַיִם: אבן עזרא**
כג וַיֵּט מֹשֶׁה יָת חַטְרָהּ עַל צִית שְׁמַיָא וַיְהִי קֶלֶין וּבָרָדָא וּמַהֲלָכָא אֲשַׁתָּא עַל אֲרַעָא וַאֲמַטֵּר יְיָ בְּרָדָא עַל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם:

(כד) **וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כַּבֵּד מְאֹד: אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֲרָץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:**
כד וַיְהִי בְרָדָא וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כַּבֵּד מְאֹד: אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֲרָץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:

כ"י"◀ **מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד • נֶס בְּתוֹךְ נֶס: הָאֵשׁ וְהַבָּרָד מְעַרְבִין, וְהַבָּרָד, מֵיִם הוּא, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם, עֲשׂוֹ שְׁלוֹם בְּיַנְיָהֶם (שמות רבה).**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ רשימת "זארא תש"ב", רשימות חוברת כו - מתוך 'לקראת שבת')

"חם" לעצמו ו"קר" לגבי חוץ

וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד

נֶס בְּתוֹךְ נֶס, הָאֵשׁ וְהַבָּרָד מְעַרְבִין (ט, כד. ובפרש"י)

יֵשׁ לַעֲנֵן לְאִיזָה טַעַם הַלְקָה הַקָּב"ה אֶת הַמִּצְרַיִים בְּאֶפְסוֹן כְּזֶה, שֶׁהָאֵשׁ וְהַבָּרָד יְהִיו מְעַרְבִין זב"ז, דָּבָר שְׂאִינוּ רְגִיל כָּלְלָא? וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

הַקְּלִפָּה דְּפְרַעָה וְהַמִּצְרַיִים הָיְתָה עֲנֵן הַגְּאֹה, כַּמ"ש בְּהַפְּטַרְת פְּרַשְׁתָּנוּ עַל פְּרַעָה "אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאוּרִי וְאֵנִי עֲשִׂיתָנִי" (יחזקאל כט, א).

וְהִנֵּה דֶרֶךְ הַבְּעַל־גְּאֹה הוּא שְׁחוּשָׁב רַק עַל עֲצָמוֹ, וְלִזְוֹלְתוֹ ה"ה מִתְנַהֵּג בְּקִרְיֹוֹת וּבְלִי רָגֶשׁ.

יְכוּלִים הָיוּ לְחַשְׁב, שֶׁהַטַּעַם הַנְהַגָּה זֶה הוּא מִשׁוֹם שֶׁטַּבַּע הַבְּעַל גְּאֹה הוּא לְהִיּוֹת בְּקִרְיֹוֹת לְגַבֵּי כָּל דְּבָר, אִף הָאֲמִתּוּת הִיא לְהַפְּרֹ, שְׁקִרְיֹוֹת זֶה סְבָתָה הִיא חֲמִימוּת. דְּמַפְיֵן שְׁמֹרְגִישׁ וְאוֹהֵב אֶת עֲצָמוֹ מֵאִד וְשִׁקוּעַ בְּזֶה לְגַמְרִי, לְכֵן ה"ה מִתְנַהֵּג עִם חֲבֵרוֹ בְּקִרְיֹוֹת.

אבן עזרא על התורה

יט **שְׁלַח הַעֲזוּ**. פִּנָּס אוֹ אֶסוּף. וְכַמּוֹהוּ, יוֹשְׁבֵי הַגְּבִים הַעֲזוּ: כ הִירָא הַנִּים. בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם: כ"א **וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם**. יֵשׁ בְּלִשׁוֹן קָדֵר טַעַם לְגוֹי' וַיַּעֲזֹב, רַק אֵין וְכַלְתָּ כְּנוֹ לְמַרְגֵם הַדְּבָר

בְּלִשׁוֹן אַחֲרָת. וְכַכָּה, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו. וְרַבִּים כָּכָה: כ"ב **וַיֹּאמֶר**. מְדַרְשׁ סְבָרָא יְרָאָה כִּי נְטוּיּוֹת יָדוֹ בַּמַּטָּה הָיְתָה. וְהִנֵּה כְּתוּב אַחֲרָיו וַיֵּט מֹשֶׁה עוֹלָה:

אֶת מַטְהוֹ עַל הַשָּׁמַיִם, הוּא הָאוּרִי. וְכַמּוֹהוּ, עַל פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם: כ"ג **וַתַּהַלֵּךְ־אֵשׁ**. מִתְנַהֵּן הַקַּל, מִלְּשׁוֹן הַלִּיקָה: אֲרַעָה. הַפָּךְ תּוֹלְדוּתָהּ. כִּי הִיא לְמַעְלָה עוֹלָה:

שיעור יומי לשבת קודש א' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – ט – פרשת וארא
זוהו ענין מפת ברד, שהיתה מדה כנגד מדה, שהקב"ה הלכה את המצריים שהיו בעלי גאון כנ"ל, עם ברד ואש מערבין זב"ז, קרירות וקמימות ביחד. **אבן עזרא**

כה ומחא ברדא ככל ארעא דמצרים ית קל
די בסקלא מאנשא ועד בעירא וית קל
עסבא דחקלא מחא ברדא וית קל אילן
דבחקלא תבר :

כו לחוד בארעא דגשן די תמן כני ישראל
לא הוא ברדא :
כז וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ואמר
להון חבית זמנא דדא יי זכאה ואנא ועמי
חכבין :

כח צלו קדם יי וסגי קדמוהי רוח דלא יהון
עלנא קלין דלוט פאלין מן קדם יי וברדא
ואשלח יתכון ולא תוספון לאתעכבא :

כט ואמר לה משה במפקי מן קרמא אפרוש
די בעלו קדם יי קליא יתמנעון וברדא לא
יהי עוד בדיל דתדע ארי דיני ארעא :

(כה) וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת פְּלִאֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
מֵאֲדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד
וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר : **אבן עזרא**

(כו) וַיִּבֶן בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד :

(כז) וַיִּשְׁלַח פְּרֹעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
חֲטֵאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצֹּדִיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים : **אבן עזרא**

(כח) הַעֲתִירוּ אֲלֵי־יְהוָה וְרַב מַהֲיֵת קִלְת אֱלֹהִים וּבָרָד
וְאִשְׁלַח אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפֹּן לַעֲמֹד :

כ"ט • רב • די לו במה שהוריד פבר. **אבן עזרא**

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה בַּצֵּאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפֵּי
אֲלֵי־יְהוָה הַקְּלוֹת יַחְדָּלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן
תִּדַע כִּי לִיְהוָה הָאָרֶץ :

כ"ט • בצאתי את העיר • מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שמות רבה) • **אבן עזרא**

ל ואת ועבדיך ידענא ארי עד כען לא
אתפנעתון מן קדם יי אלהים :

(ל) וְאֶתְּךָ וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהִים :

כ"ט • טרם תיראון • עדין לא תיראון, וכן כל טרם שבמקרא – עדין לא, הוא. ואינו לשון קדם. כמו : (בראשית יט)
"טרם ישפכו" – עד לא שכיבו, (שם) "טרם יצמח" – עד לא צמח, אף זה פן הוא : ידעתי כי עדין אינכם יראים,
ומשתהיה הרוחה תעמדו בקולקולם. **אבן עזרא**

לא וכתנא וסערי לקו ארי סעננא אביבין
וכתנא גבעולין :

(לא) וְהַפְּשֵׁתָה וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב
וְהַפְּשֵׁתָה גִבְעוּל :

אבן עזרא על התורה

כמו לא תיראון. וכמוהו, טרם ישפכו. וזו
המלה איננה נמצאת פאשר חשב, כי לעולם
יבא אחריה הענין. כי אחר טרם ישפכו כתוב
ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית.
והטעם, פאשר היתה עת שכיבתם נסבו על
הבית. וככה, טרם יקראו ואני אענה. וככה,
בטרם יקטירון את החלב. וככה כל טרם.
והנה אין טרם כמו לא. ונהאון רב סעדיה
ז"ל דבק הענין, וככה פרוש, אמר משה לפרעה
אני אתפלל להסיר מפת הברד, רק מה
שהשחית השחית :

אלהים פאשר הנפתי. ובעבור שלא אמר
קולות ה', חבר משה שם העצם והתאר,
ואמר מפני ה' אלהים. והטעם, כי השם הוא
אלהים לבדו. ולא תמצא ככה בדברי משה
בכל התורה. ואין טענה ממלת אדני יהוה-
אתה החילות, כי באל"ף דל"ת הוא פתוב:
כט ויאמר אליו משה בצאתי את העיר.
אמרו המפשישים כי לא יוכל לפרש בפיו
במצרים, בעבור שמלאה אלילים : כי לה'
הארץ. ולא לה' :
ל ואתה. אמר רבנו שלמה, כי טרם תיראון,

כד ואש מתלקחת בתוך הברד. פלא בתוך
פלא :
כה ויפ. זאת היתה מכה קשה, שהרג אדם
ובהמה, ושב עץ השדה. רק שהשם חמל
עליהם ועל מקניהם. ולא הנפיר משה לפרעה,
זה שראה ששלח פרעה ולא מת ממקנה
ישאל עד אחד, ולא שת לבו :
כז ויקרא. אמר חטאתי מרב פחדו, שיכחד
בדבר פאשר אמר לו :
כח העתירו אל ה'. הנפיר השם הנכבד.
ואמר קולות אלהים, כי הוא מודה שיש

כ"י וְהַפְשַׁתָּהּ וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה • נִשְׁבְּרָה, לְשׁוֹן: "פְּרַעַה נָכְה", נְכָאִים, וְכֵן לֹא נָכוּ. וְלֹא יִתְכַן לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן הַכָּאָה, שְׂאִין נו"ן בְּמָקוֹם ה"א לְפָרֵשׁ נִפְתָּה כְּמוֹ הַפְּתָה, נָכוּ, כְּמוֹ הַכּוּ, אֲלֵא הַנוּ"ן שְׂרֵשׁ בְּתִיבָה, וְהָרִי הוּא מְגֻזְרֵת (אִיּוֹב א) "וְשָׁפוּ עֲצָמוֹתָיו". כִּי הַשְׁעֵרָה אָכִיב • כָּבֵר בְּכֶרֶה וְעוֹמְדֵת בְּקִשְׁיָהּ וְנִשְׁתַּבְּרוּ וְנִפְלוּ, וְכֵן הַפְּשַׁתָּה גְדֻלָּה כְּבֵר וְהִקְשָׁה לְעַמֵּד בְּגִבְעוּלָיָהּ. הַשְׁעֵרָה אָכִיב • עֲמֻדָה בְּאִבְיָהּ, לְשׁוֹן (שִׁיר הַשִּׁירִים ח) "בְּאִבְי הַנַּחֲל". אבן עזרא

(לד) וְהַחֲטָה וְהַפְסַמְתָּ לֹא נָכוּ כִּי אִפְּלֵת הֵנָּה: לִב וְחֲטָאָה וְכַנְמִיָּא לֹא לְקוֹ אַרְי אִפְּלֵתָא אַנְוִן:

כ"י כִּי אִפְּלֵת הֵנָּה • מֵאֲחֵרוֹת, וְעִדִּין הָיוּ רַכּוֹת וַיְכּוּלוֹת לְעַמֵּד בְּפִנְי קִשָּׁה. וְאָף עַל פִּי שְׁנַאָמַר: "וְאֵת כָּל עֲשִׂב הַשָּׂדֶה הַכֹּה הַבָּרֶד", יֵשׁ לְפָרֵשׁ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא בְּעֲשָׂבִים הַעוֹמְדִים בְּקִלְחָם הָרְאוּיִים לְלִקוֹת בְּכֶרֶד. וּמְדַרְשׁ רַבִּי תַנְחומָא, יֵשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ שֶׁנֶּחֱלְקוּ עַל זֹאת וְדָרְשׁוּ: "כִּי אִפְּלֵת" – פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם שְׁלֵא לְקוֹ: אבן עזרא

(לז) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעַה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ בְּפִיו אֶל־יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַף אַרְצָה:

כ"י לֹא נָתַף • לֹא הִגִּיעַ, וְאָף אוֹתָן שֶׁהָיוּ בְּאוֹרֵי, לֹא הִגִּיעוּ לְאֶרֶץ, וְדוּמָה לוֹ: (דְּנִיאל ט) "וַתִּתֵּן עֲלֵינוּ הָאֱלֹהִים וְהַשְׁבוּעָה" דְּעֵרָא, וַתִּגִּיעַ עֲלֵינוּ. וּמִנַּחֵם בֶּן סְרוּק חִבְרוֹ בְּחֵלֶק (יחזקאל כב) "כִּהְתִּיף כֶּסֶף" לְשׁוֹן יִצְיַקְתָּ מִתְּכַת, וְרוֹאֵה אֲנִי אֵת דְּבָרָיו, כְּתַרְגוּמוֹ: "וַיֵּצֵק" (שְׁמוֹת לו) וְאִתִּיף, "לְצַקְתָּ" (שְׁמוֹת לח) לְאַתְכָּא, אָף זֶה: "לֹא נָתַף לְאֶרֶץ" – לֹא הִצַּק אַרְצָה. אבן עזרא

(לח) וַיֵּרָא פְּרַעַה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקְּלוֹת וַיִּסְפָּךְ לַחֲטָא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: אבן עזרא

(לה) וַיַּחְזֹק לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶשֶׁר דָּבַר יְהוָה בִּידְמוּשָׁה: אבן עזרא

כ"י א פסוקים, גיבוע"ל סימן. יעיא"ל סימן. חסלת פרשת וארא

הפטרה לפרשת וארא לשמו"ת ביחזקאל פרק כה

כח כה כה־אמר אדני יהוה בקבצי | את־בית ישראל מן־העמים אשר נפצו כם ונקדשתי כם לעיני הגוים וישבו על־אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב: כו וישבו עליה לכתח וּבְנֵי בָתִּים וְנִטְעוּ כְרָמִים וַיִּשְׁבּוּ לְכַתַּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאִטִּים אֲתֶם מִסְבִּיבוֹתֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: כט א בַּשָּׁנָה הַעֲשׂוֹתִית בַּעֲשָׂרֵי בַשָּׁנִים עֲשֹׂר לַחֲדָשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בְּנֵי־אָדָם שִׁים פְּנִיךָ עַל־פְּרַעַה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְהַנְּבֵא עָלֶיהָ וְעַל־מִצְרַיִם כָּלָה: ג דְּבַר

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

(כה) ונקדשתי כם, אהיה מקדש על ידיהם, באותות ומופתים שאעשה או. כו) השאטים אותם, הפוזזים אותם. א) בשנה העשירית, למלכות צדקתה. בעשירי, בחדש העשירי (טבת). ג) התגים, כמו התנין. ולפי שכל גדלת מצרים וכל השבע שבה הוא על ידי יאורי נילוס, לפיכך המשיל

אבן עזרא על התורה

לג נתף. כָּבֵד כִּהְתִּיף כֶּסֶף בַּחוּף כּוֹר. וְהִיא מְבַנֵּן נִפְעַל, כְּמוֹ וְנִגַּשׁ אֶל הַעֲרֶפֶל: לֵד וַיִּצְרָא. הַזְכִּיר עֲמָה וַיּוֹסֵף לְחַטָּא, בְּעִבּוּר שְׁהוּדָה וְאָמַר חֲטָאִיתִי הַפֶּעַם: וְטַעַם וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: הַתְּבַר מִה שְׂאֵמַר מֹשֶׁה, וְאִתָּה וְעַבְדֶּיךָ. לֵה וַיַּחְזֹק. אַחַר שֶׁפָּחַד מִהִפְכָּה הַזֹּאת יוֹתֵר מִהֶרְאִשׁוֹנוֹת:

ויכבד לבו הוא ועבדיו. ולא תמצא בן במקום אחר: והפשטה והשערה. ספר הכתוב מה שארע. והנה התבדר ממלת נפתה, גם נכו. כי שרש מכה, נכה. כמו ושפו עצמותיו לא ראו: לב אפילת. תאר. וקרוב ממנו, ואפל ולא נגה לו. והטעם, שהיו עוד תחת הארץ ולא נראו:

לא וטעם והפשטה והשערה נפתה. זה לא לשוב, ולא אהפלה לרפאם. והנה הטעם, קדם שתיראו ותודה ותאמר ה' הצדיק, כבר הפתה הפשטה והשערה. וזה הרי"ו נכון בלשון לשמעאל כאשר הזכרתי. ולפי דעתי, כי תחסר מלה אחת, טרם אפרש פני, אתם יראים את השם, אתה ועבדיך. ונה דרך מוסר. והטעם, שסבור המכה תמרו, על בן כתיב אתרי

את מלכה לתנין, ואת עמה לדגת יאור. לי יארי, היאור הוא לי להשקות את שדומי, ואין לי צורך בממטר השמים. ואני עשיתני, אני גדלתי ורוממתי את עצמי, בחכמתי ובפעל ידי. (ד) חרובים, חפות שצדים בקו את הדיגים, על ידי זה שהן נתקעות בלחיי הדג בנסותו לבלע את המזון ששמים בקו. והדבקתי דגת יאריד וגו', כלומר, אתן בלב כל גבוריך לצאת עמך למלחמה, ויפלו כלם. (ה) ונטשתיד המדברה, אפוא אותך במדבר. וכשם שהדיגים שבאיים לבישה הם מתים, כך יכלה אותו ואת עמו מן העולם. (ו) משענת קנה, קנה זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו. (ז) תרוץ, תהיה רצוץ. ובקעת להם כל בתה, חרודי השברים של הקנה ידקרו ויבקעו להם את הכתמים. והעמדת להם כל מתנים, בין שתשבר, וצמרכו לחזק את המתנים ולעמוד בעצמם פני כח מתניהם. (י) חרב שממה, חרבן של שממון. ממגדל סונה, שם מקום הוא בתחלת גבול מצרים. (יא) ולא תשב, ולא תהיה מישבת. (יב) ארץ פתרום, שם מקום במצרים, וכאן הוא בניו למצרים. מכורתם, מולדתם. (יג) למבטח מזכיר עון, לבטחון המזכיר עון ישראל במה שהיו פונים אחריהם ולא בטחו בה. (יד) בעשרים ושבע שנה, למלכות נבוכדנצר (יד כתיב ב"סדר עולם). בראשון באחד לחדש, באחד בניסן. (יז) עבודה גדולה אל צר, שצויתי שהוא יקבש את צר. כל ראש מקרח וכל בתה מרוטה, מפרח משא האבנים והקורות, שנשאו על ראשיהם ועל כתפיהם. על העבודה אשר עבד עליה, כלומר, לא מצאו שם שלל ששויו הגיע לערך שוי העבודה של חילו שצרו על העיר. כי כשכבש נבוכדנצר את צר בא הים על העיר ושם את כל השלל, כי נגזר עליה שישטף הים את אנשיה ואת רכושיה. (כ) אשר עשו לי, שעשו מצרים רעה במשענתם שהבטיחו את עזרתם לישראל. (כא) ביום החוא, כמו, בזמן החוא. אצמיח קרן לבית ישראל, אצמיח קרן ממשלה לבית ישראל, וזה בא על ידי נצחון בורש מלך פרס על מלכות בבל, והוא נתן לישראל לחור לארץ הקדש ולהתחיל לבנות את בית המקדש. ולך אתן פתחון פה, לך יחוקאל וזה פתחון פה להוכיחם, כי כלם ישמעו לך, בראותם שנבואתך מתקיימת. כי אני ה' נאמן במאמרי.

ואמרת כה-אמר | אדני יהוה הנני עליך פרעה מלך-מצרים
התנים הגדול הרבץ בתוך יארי אשר אמר לי יארי ואני עשיתני:
דנתתי חחים בלחייך והדבקתי דגת-יאריד בקשקשתיד
והעליתיד מתוך יאריד ואת כל-דגת יאריד בקשקשתיד תדבק:
ה ונטשתיד המדברה אותך ואת כל-דגת יאריד על-פני השדה
תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ ולעוף השמים נתתיד
לאכלה: ו ידעו כל-ישרי מצרים כי אני יהוה יען היותם משענת
קנה לבית ישראל: ו בתפושם כך בפף תרוץ ובקעת להם כל-בתה
ובהשענם עליך תשבר והעמדת להם כל-מתנים: ח לכן כה אמר
אדני יהוה הנני מביא עליך חרב והכרתי מן-אדם ובהמה:
ט והיתה ארץ-מצרים לשממה וחרפה וידעו כי-אני יהוה יען אמר
יארי לי ואני עשיתי: י לכן הנני אליך ואל-יאריד ונתתי את-ארץ
מצרים לחרבות חרב שממה ממגדל סונה ועד-גבול בוש: יא לא
תעבר-בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר-בה ולא תשב ארבעים
שנה: יב ונתתי את-ארץ מצרים שממה בתוך | ארצות נשמות
ועריה בתוך ערים מחרבות תהיון שממה ארבעים שנה והפצתי
את-מצרים בגוים וזריתים בארצות: יג כי כה אמר אדני יהוה מלך
ארבעים שנה אקבץ את-מצרים מן-העמים אשר-נפצו שמה:
יד ושבתתי את-שבות מצרים והשבתי אתם ארץ פתרום על-ארץ
מכורתם והיו שם ממלכה שפלה: טו מן-הממלכות תהיה שפלה
ולא-תתנשא עוד על-הגוים והמעטמים לבלתי רדות בגוים:
טז ולא יהיה-עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בפנותם
אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: יז ויהי בעשרים ושבע שנה
בראשון באחד לחדש היה דבר-יהוה אלי לאמר: יח בן-אדם
נבוכדראצר מלך-בבל העביר את-חילו עבודה גדולה אל-צר
כל-ראש מקרח וכל-בתה מרוטה ושכר לא-היה לו ולחילו מצר על-העבודה אשר-עבד עליה: יט לכן כה
אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדראצר מלך-בבל את-ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה ובזן בזה
והיתה שכר לחילו: כ פעלתו אשר-עבד כה נתתי לו את-ארץ מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה:

כא ביום החוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון-פה פתוחם וידעו כי-אני יהוה:

הפטרה לפרשת וארא לקריאה כציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קנה

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וארא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - כ"ז טבת מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום ראשון - כ"ד טבת מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום חמישי - כ"ח טבת מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום שני - כ"ה טבת פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שישי - כ"ט טבת מפרק קמ עד סוף פרק קנ	יום שלישי - כ"ו טבת פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - א' שבט פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט	

יום ראשון כ"ד טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כא, ובוה יובן מ"ש... עד עמ' 42, כלל:

עלידי ההתבוננות, היא עבודה תמה – עבודה מלאה ושלמה, 44
 לבינוני. או – דרך נוספת בעבודתו של ה"בינוני": לעורך את 45
 האהבה המסתרת שבלבו, – שלא תישאר מוסתרת בלבו, אלא 46
 לעוררה ולגלותה, למשל על ידי על הטבע שבהלל השמאלי, 47
 – שבלב, שזו נקרא גם כן 48
 עבודה, להלחם עם הטבע 49
 והיצר, על ידי שמעורר 50
 האהבה המסתרת בלבו. 51
 – אין זו עדיין עבודה תמה, 52
 ברם, יש כבר בכך משום 53
 "עבודה". מה שאין כן 54
 כשאין לו מלחמה כלל – 55
 גם לא מלחמה ועבודה 56
 לעורר את האהבה 57
 המסתרת, שכן, הוא לומד 58
 רק עד כמה שהתמדתו 59
 הטבעית מכתובה לו, 60
 ולמרות שגם לימוד כזה, אי 61
 אפשר שיהיה לו קיום 62
 תמידי, לולא האהבה 63
 המסתרת (שכן, בלי 64
 האהבה המסתרת לכל 65
 הפחות, לא היתה עומדת לו 66
 התמדתו הטבעית, משום 67
 שאחרי ככלות הכול, הוא 68

1 ובוה יובן מה שכתוב בגמרא, ד'עובד אלהים' הינו מי
 2 ששונה פרקו מאה פעמים ואחד, ו'לא עבדו' – הינו מי
 3 ששונה פרקו מאה פעמים לבד. – שלבאורה: מדוע יש בפעם
 4 המאה ואחת להכריע כל כך, כנגד המאה פעמים – שאם הוא לומד
 5 מאה פעמים בלבד, אין הוא
 6 נקרא "עובד אלקים" ובגלל
 7 הפעם האחת הנוספת על
 8 המאה – הוא כבר נקרא
 9 "עובד אלקים"? אלא – כפי
 10 שהוסבר, שכדי ללמוד יותר
 11 מרגילותו, זקוק האדם
 12 ל"עבודה" ולמלחמה עם
 13 היצר-הרע, יובן הדבר
 14 היטב, וכפי שה'תניא' 8
 15 ממשיך: והינו, משום
 16 שבימינו – בימי חכמי
 17 התלמוד והגמרא, היה
 18 הרגילות לשנות כל פרק
 19 מאה פעמים, – ולכן, לא
 20 נזקקו לשם כך ל"עבודה",
 21 כיון שהיה זה דבר שבהרגל.
 22 ואילו, כדי ללמוד פעם אחת
 23 נוספת, על המאה הקודמת,
 24 שזהו יותר מרגילותו, היו
 25 צריכים ל"עבודה" – ובגלל

ליקוטי אמרים

ובוה יובן מ"ש בגמרא דעובד אלהים הינו מי ששונה
 פרקו מאה פעמים ואחד ולא עבדו היינו מי ששונה
 פרקו מאה פעמים לבד והיינו משום שבימיהם היה
 הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כדאיתא התם
 בגמרא משל משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי
 בווא ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר
 מרגילותו. ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתרה על
 הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על
 גביהן ביתר שאת ויתר עז להיות נקרא עובד אלהים
 מפני שכדי לשנות טבע הרגילות צריך לעורר את
 האהבה לה' ע"י שמתבונן בגדולת ה' במוחו לשלוט
 על הטבע שבהלל השמאלי המלא דם הנפש הבהמית
 שמהקליפה שממנה הוא הטבע וזו היא עבודה תמה
 לבינוני. או לעורר את האהבה המסתרת שבלבו
 למשול על ידי על הטבע שבהלל השמאלי שזו נקרא
 ג"כ עבודה להלחם עם הטבע והיצר ע"י שמעורר
 האהבה המסתרת בלבו משא"כ כשאין לו מלחמה
 כלל אין אהבה זו מצד עצמה נקראת עבודתו כלל:

26 פעם יחידה זו, הוא נקרא "עובד אלקים". כדאיתא התם בגמרא –
 27 כמו שאנו מוצאים שם בגמרא: משל משוק של חמרים שנשכרים
 28 לעשר פרסי בווא – המשכירים את עצמם בשכר של זוז אחד
 29 עבור מרחק של עשר פרסאות, ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי, –
 30 בשני זוזים, מפני שהוא – שהפרסא הנוספת, יותר מרגילותו,
 31 לכן הם לוקחים עבור הפרסא האחת הנוספת – זוז נוסף. אותו דבר
 32 גם במי שלומד מאה פעמים ואחת – שכן, זהו יותר מכפי רגילותו,
 33 ולכן זאת הפעם המאה ואחת, – פעם אחת ויחידה זו, היתרה
 34 על הרגילות שהורגל מנעוריו – שקולה כנגד כלן, ועולה על
 35 גביהן – במעלתה, ביתר שאת ויתר עז, להיות נקרא "עובד
 36 אלהים"; – וכל כך למה? מפני שכדי לשנות טבע הרגילות,
 37 צריך לעורר את האהבה לה', על ידי שמתבונן בגדולת ה'
 38 במוחו, – והתבוננות זו מביאה אותו לשלוט על הטבע שבהלל
 39 השמאלי – שבלב, מקומה של הנפש הבהמית והיצר-הרע, המלא
 40 דם הנפש הבהמית שמהקליפה, שממנה הוא הטבע – ובכוח
 41 אהבה זו, יש בידו להתגבר על הטבע. הרי, שהתגברותו על הטבע
 42 נגרמת כתוצאה מאהבה הבאה מהתבוננות בגדולת הקב"ה. וזו –
 43 ההתגברות על הנפש הבהמית הנגרמת כתוצאה מאהבה הבאה

אוהב יותר את גופו ואת נחיתותו). ברם, מאחר שאין אהבה זו באה
 לו מתוך יגיעה אין אהבה זו מצד עצמה נקראת עבודתו כלל:
 – וממילא הוא נקרא "לא עבדו". כדי שיקרא "עובד אלקים", עליו
 לעבוד ולהילחם עם יצר הרע, או על-ידי אהבה הנגרמת כתוצאה
 מהתבוננות, או, על-כ"פנים, על-ידי הבאת האהבה המסתרת שלו
 לידי גילוי.
 בהקשר למה שלמדנו ש"בינוני" נקרא "עובד אלקים", מפני שעליו
 להתייגע קשות ולהילחם בנפשו הבהמית – מן הראוי להוסיף את
 הנאמר במאמרו של הרבי מוהרי"צ נשמתו עדין מליובאוויטש,
 שהמלה "עבודה" היא מלשון "עורות עובדים". כדי ליצור מעור
 עבה של בהמה, קלף לכתוב עליו ספר תורה – יש צורך בעיבוד רב
 וממושך. כך גם בעבודתו של יהודי, דרושה הרבה יגיעה, כדי
 להודרך. מספרים על הרבי מהר"ש, שפעם אחת נכנס אליו חסיד
 אחד, ובקש את ברכתו ל"עבודה", בבקשתו התבטא: רבי, מה היא
 "עבודה" – אין אני יודע, אלא מהעובדה שאין אני רוצה בה – אני
 מבין שזהו דבר טוב... תורת החסידות נתנה משקל רב לכך, שעניני
 תורה ויראת שמים יבואו כתוצאה מ"עבודה", מיגיעה רבה עם
 עצמו. אך, יחד עם כך, מלמדת אותנו חסידות, ש"עבודה" אין

1 הכוונה להקים רעש והמולה. הרבי מוהרש"ב נשמתו-עדן
2 מליובאוויטש שמע פעם בשם רבנו הזקן: - ה"עולם" חושב
3 ש"עבודה" צריכה להיות ברעש ובהמולה, הדבר פשוט לגמרי: צריך
4 להיות: "עלה בכבש" - כשמתעלים במקצת ("כבש" היא כעין
5 מדריגה על-ידי עולים למעלה), "ופנה לטוב" - והאדם מתבונן
6 בהנעשה סביבו, "ובא לו לקרן דרומית" - נדיה לו חם יותר (צד

7 דרום רומז על חמימות, בארצות הדרומיות חם יותר), "מזרחית" -
8 נדיה אור יותר (מלשון זריחת השמש), "מזרחית צפונית" - על-ידי
9 כך מאירים גם את היצירה-הרע הנקרא "צפוני", עד שהוא מגיע ל,
10 "צפונית מערבית" - עושים מהיצירה-רע - טוב וקדושה, מהפכים
11 אותו "ממיריו למתקא", ממר למתוק, שזהו משמעות המלה
12 "מערבית" - מלשון עריבות ומתיקות.

יום שני כ"ה טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 42, פרק טז וזה... עד עמ' כב, במבעו[ן].

13 **פֶּרֶק טז.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, ששני אופנים ישנם, בשינוי
14 הרגלי-הטבע של הנפש הבהמית, על-ידי עבודה: - התעוררות והתגלות
15 האהבה להקב"ה על-ידי ההתבוננות בגדולת הקב"ה - וזו נקראת "עבודה
16 תמה", עבודה שלימה; - התעוררות האהבה המסותרת שבלב כל אחד

17 מישראל להקב"ה - אהבה זו
18 אין האדם יוצר בעבודתו, אלא
19 היא ירושה לנו מאבותינו,
20 ועבודתו של האדם בכך
21 מתבטאת בהתעוררות האהבה
22 בלבד. בתחילת הפרק הבא,
23 אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר
24 רבנו הזקן: בעבודתם של
25 ה"בינונים" ישנו "כלל גדול",
26 והוא - לשלוט ולמשול על
27 הטבע של הנפש הבהמית.
28 וזה כלל גדול בעבודת ה'
29 לבינונים: העקר הוא
30 למשל ולשלוט על הטבע
31 שבחלל השמאלי,
32 שבלב, היינו הטבע של
33 הנפש הבהמית שמקומה
34 בחלל השמאלי שבלב, על
35 ידי אור ה' המאיר לנפש
36 האלהית שבמח, - ועל-
37 ידי כר, ולשלוט על הלב,
38 כדי שה"בינוני" יוכל לשלוט
39 בתאוות הנפש הבהמית,
40 הוא זקוק בבחינות מסוימות, להשתמש, נוסף לענין "מוח שליט על
41 הלב", גם באור האלקי שהנפש האלקית מאירה - וגם עזרה זו
42 מבחינת אור הוי', יכולה להיות, על-ידי התעמקותו בגדולת הקב"ה,
43 כשמתבונן במחו בגדולת אינוסוף ברוך-הוא, להוליד מבניתו
44 - מהבנתו בגדולת הקב"ה, רוח דעת ויראת ה' במחו, - יראה זו
45 משפיעה עליו, להיות "סור מרע" - מאיסורי דאורייתא ודרבנן,
46 ואפילו אסור קל של דבריהם חם ושלום, - מכל סוגי האיסורים
47 האמורים, מצילה אותו, אותה יראת ה' שהוא מעורר במחו; וגם
48 יעורר על-ידי התבוננותו בגדולת הקב"ה: ואהבת ה' בלב פחלל
49 הימני - מקומה של אהבה של הנפש האלקית, בפשיקה ופשיצה
50 לדבקה בו בקיום - על-ידי קיום, המצות דאורייתא ודרבנן,
51 ותלמוד תורה שבכנר בלן. - שכנגד כל המצוות, שכן, על-ידי

קיום המצוות ולימוד תורה, מתדבק יהודי עם הקב"ה, כפי שהוסבר
בפרקים הקודמים, לכן מניעה אותו האהבה לקיים מצוות וללמוד
תורה. כשאדם יוצר בלבו אהבה רגשית להקב"ה (והיא מביאה אותו
לקיום מצוות), ויראה גלויה מהקב"ה במוחו (המונעת אותו מלעבור
עבירות) - יש לו הרי, כפי
שהוסבר בפרק הרביעי,
אותן אהבה ויראה,
המביאות אותו לקיום
אמיתי, ולזהירות בתרי"ג
המצוות, והן השורש
וה"פנימיות" של קיום
מצוות-העשה ושל שמירת
מצוות הלא-תעשה. ברם,
יתכן הדבר, שאדם מתעמק
ומתבונן בגדולת הוי' ואף
על-פיכך אין הוא יכול
ליצור בתוכו אהבה ויראה
גלויות ורגשיות להקב"ה. הן
נשארות מוסתרות במוחו
ולבו - על כך אומר רבנו
הזקן להלן, שגם במקרה זה,
מתלבשות האהבה והיראה
- רבנו הזקן קורא להן
"תבונה" - במעשה המצוות,
כאילו קיים אותן על-ידי
אהבה ויראה גלויות
ורגשיות. ויתר על כן,
צריך לידע כלל גדול בעבודת הבינונים, שגם אם אין יד - אין
כוח, שכלו ורוח בינתו משנת - עד לידי כך, שיוכל להוליד
אהבת ה' בהתגלות לבו, שיהיה לבו בוער פרשפי אש ופחץ
בפשיצה ופשיקה ותשוקה מרגשת בלב - שהלב ירגיש את
האהבה והתשוקה, לדבקה בו, - בהקב"ה. כך אכן צריך להיות,
שהלב ירגיש באהבה להקב"ה. ואילו אצלו - אין הדבר כך, אלא:
רק האהבה - הנוצרת מהתבוננותו, מסותרת במחו ותעלומות
לבו, - הסיבה לכך, שאין האהבה באה אצלו בהתגלות בלב, אינה
מפני שחסר משהו בהתבוננותו, אלא, כפי שרבנו הזקן אומר
בהגהה, הסיבה לכך תלויה בשורש נשמתו: *והספק לזה היא,
מפני היות המחין שלו ונפש-הרוח-נשמה שלו מבחינת עבוד
והעלם תוך התבונה, ולא מבחינת לידה והתגלות, כידוע

ליקוטי אמרים

פרק טז וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים העיקר
הוא למשול ולשלוט על הטבע
שבחלל השמאלי ע"י אור ה' המאיר לנפש האלהית
שבמוחו לשלוט על הלב כשמתבונן במוחו בגדולת
א"ם ב"ה להוליד מבניתו רוח דעת ויראת ה' במוחו
להיות סור מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של
דבריהם ח"ו ואהבת ה' בלבו בחלל הימני בחשיקה
והפשיצה לדבקה בו בקיום המצות דאורייתא ודרבנן
ות"ת שכנגד כולן. ויתר על כן צריך לידע כלל גדול
בעבודה לבינונים שגם אם אין יד שכלו ורוח בינתו
משנת להוליד אהבת ה' בהתגלו לבו שיהיה לבו בוער
כרשפי אש ופחץ בחפשיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת
בלב לדבקה בו רק האהבה מסותרת במוחו ותעלומות
לבו* דהיינו שהלב מבין
ברוח חכמה וביני שבמוחו
גדולת א"ם ב"ה דכולא
קמיה כלא חשיב ממש
אשר על כן יאתה לו יתב'
שתכלה אליו נפש כל חי

הגהה

(והסיבה לזה היא מפני היות
המוחין שלו ונ"ג שלו מבחי' עיבור
והעלם תוך התבונה ולא מבחי' לידה
והתגלות כידוע ל"ה):

צריך לידע כלל גדול בעבודת הבינונים, שגם אם אין יד - אין
כוח, שכלו ורוח בינתו משנת - עד לידי כך, שיוכל להוליד
אהבת ה' בהתגלות לבו, שיהיה לבו בוער פרשפי אש ופחץ
בפשיצה ופשיקה ותשוקה מרגשת בלב - שהלב ירגיש את
האהבה והתשוקה, לדבקה בו, - בהקב"ה. כך אכן צריך להיות,
שהלב ירגיש באהבה להקב"ה. ואילו אצלו - אין הדבר כך, אלא:
רק האהבה - הנוצרת מהתבוננותו, מסותרת במחו ותעלומות
לבו, - הסיבה לכך, שאין האהבה באה אצלו בהתגלות בלב, אינה
מפני שחסר משהו בהתבוננותו, אלא, כפי שרבנו הזקן אומר
בהגהה, הסיבה לכך תלויה בשורש נשמתו: *והספק לזה היא,
מפני היות המחין שלו ונפש-הרוח-נשמה שלו מבחינת עבוד
והעלם תוך התבונה, ולא מבחינת לידה והתגלות, כידוע

עצמו. **בְּמִשְׁלַח הַמַּחְבֵּק אֶת הַמְּלַךְ הַנּוֹכַח לְעֵיל;** – אף שהמלך
 49 לבוש בלבושיו, אין זה ממעט בחשיבות הנעלה של חיבוק המלך; כך
 גם בענייננו; אף שהתורה והמצוות מלוכשות בעניינים גשמיים, אך יש
 50 בכך משום רצונו וחכמתו של הקב"ה, הרי זה כאילו "תופס" בהקב"ה
 51 עצמו כביכול. את כל
 52 האמור, הוא מבין במוחו,
 53 ומהמוח נקלטת הבנה זו
 54 בלב – וזה יוצר בו את
 55 ההחלטה: **וְאֵי לְזֹאת,** –
 56 ולכן, **יֵאָתֶה לְהֵן** – ראוי
 57 לנפשו ולרוחו, לְהַחֲבֹקוּ –
 58 את הקב"ה, **כְּכֹל לֵב וְנַפְשׁ**
 59 **וּמֵאֵד,** – בשלשת הבחינות
 60 של "בכל לבבך ובכל נפשך
 61 ובכל מאדך". **דְּהֵינּוּ קִיּוּם**
 62 **הַתְּרִי"ג מִצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה**
 63 **וּבְדַבְרֵי וּבְמַחְשָׁבָה, שְׁהֵי־**
 64 **אֵי –** "ובמחשבה", **הַשְּׁנֵת**
 65 **וְיָדִיעַת הַתּוֹרָה** – את
 66 ההבנה בתורה מקבלים
 67 בלבוש המחשבה, **בְּנִזְכָּר**
 68 **לְעֵיל.** – בפרקים הקודמים,
 69 שעל-ידי לימוד תורה וקיום
 70 מצוות "לוקחים" כביכול,
 71 את הקב"ה עצמו. הרי,
 72 שמהתבוננות בגדולת
 73 הקב"ה, המשפיעה על הנפש לרצות להתדבק בהקב"ה – ושאי
 74 אפשר להגיע לכך אלא על-ידי קיום מצוות ולימוד תורה – נוצרת
 75 אצלו ההחלטה להתדבק בהקב"ה על-ידי קיום התורה והמצוות.
 76 **הֵנָּה, בְּשִׁמְעֵמִיק בְּעֵינָי וְהַתְּעַלּוּמוֹת תְּבוֹנוֹת לְבוֹ וּמַחוֹ, וּפִיו**
 77 **וְלִבּוֹ שְׁוִי,** – ההחלטה הנוצרת בלבו, באה לידי ביטוי, במלוא
 78 העוצמה, בדבור, **שְׁמִקְוִים בְּן בְּפִיו כְּפִי אֲשֶׁר נִגְמַר – הוֹחֵלֵט,**
 79 **תְּבוֹנוֹת לְבוֹ וּמַחוֹ, דְּהֵינּוּ לְהֵיּוֹת בְּתוֹרַת ה' חֲפָצוֹ וְיִהְיֶה בָּהּ**
 80 **יּוֹמָם וְלַיְלָה בְּפִיו, וְכֵן הַיָּדִים וְשֵׁאֵר אַבְרָיִם מְקִימִים הַמִּצְוֹת**
 81 **כְּפִי מֵהַ שְּׁנֵגְמָר בְּתְבוֹנוֹת לְבוֹ וּמַחוֹ – הֵנָּה, כְּשֶׁהוּא מְבַעֵר הַחֲלֹטָה**
 82 **זוֹ, הַרִי תְבוֹנָה זוֹ –** כלומר, האהבה והיראה השכליות, שאי אפשר
 83 לקוראן בשם אהבה ויראה – כי אם "תבונה", **מִתְּלַבֵּשֵׁת בְּמַעֲשֵׂה**
 84 **דְּבוֹר וּמַחְשָׁבַת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, לְהֵיּוֹת לָהֶם בְּחִינַת מַחֲוִין**
 85 **וְחֵיּוֹת –** ש"התבונה" תשמש להם כמחויין וחיות, **וְגִדְפִין לְפָרְחָא**
 86 **לְעֵילָא,** – כנפיים לתורה ולמצוות, לפרוח בהן למעלה, שכן, כך
 87 נאמר ב"זוהר"², ש"אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא"
 88 – תורה בלי אהבה ויראה, אינה עולה למעלה; הרי שהאהבה
 89 והיראה הן כמו "כנפיים" לתורה ולמצוות, אף שאין ה"תבונה"
 90 מייצגת אהבה ויראה לבביות אמיתיות, **בְּאֵלוֹ עֶסֶק בְּהֶם –** בתורה
 91 ובמצוות, **בְּדְחִילוֹ וְרַחֲמֵי –** ביראה ואהבה, **מִמֶּשׁ אֲשֶׁר בְּהַתְּנַלּוֹת**
 92 **לְבוֹ [בְּחַפְצֵיָה וְחֲשִׁיקָה וְתַשׁוּקָה מְרַנְּשֵׁת בְּלִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ הַצְּמָאָה**
 93 **לָהּ, מִפְּנֵי רִשְׁפֵי אֵשׁ אֲהַבְתּוֹ שְׁבַלְבוֹ, בְּנִזְכָּר לְעֵיל], –** כל

1 **לְיֹדְעֵי חֵן:** – ליודעי תורת הקבלה. בסדר התהוותן של ה"מדות"
 2 מה"שכל" באדם – למשל: על-ידי הבנתו גדלות הקב"ה, "נולדת"
 3 בתוכו מדת האהבה להקב"ה – יש שהמדות כבר "נולדות" ומתגלות
 4 בלב, ויש שהמדות נמצאות עדיין ב"שכל". כלומר, לעת עתה קיימת
 5 בשכל בלבד נטיה לדבר
 6 המובן – במגמה של אהבה
 7 או של יראה. כך גם
 8 למעלה, בספירות, ישנן
 9 מדות שהן כבר בהתגלות,
 10 וישנן מדות שהן עדיין
 11 מוסתרות ב"בינה", ומאחר
 12 שהנשמות באות מהמדות
 13 שלמעלה – ישנן נשמות
 14 שהן ממדת החסד, ונשמות
 15 שהן ממדת הגבורה, ישנם
 16 גם בזה שני אופנים: נשמות
 17 ששורשן במדות כפי שכבר
 18 התגלו – ולכן יכולים בעלי
 19 נשמות אלו, ליצור בלבם
 20 אהבה גלויה להקב"ה;
 21 ונשמות ששורשן במדות כפי
 22 שהן עדיין בהעלם ב"בינה"
 23 – בעלי נשמות אלו אינם
 24 יכולים ליצור בלבם אהבה
 25 גלויה להקב"ה, אלא היא
 26 נשארת בהעלם – כמו
 27 שהדבר בשורש נשמתם. על-כִּלְפִינֵים מובן הרי, שישנם כאלה
 28 שאהבתם היא בהעלם במוחם ומוסתרת בלבם, **דְּהֵינּוּ שְׁהַלֵּב מְבִין**
 29 **בְּרִיחַ חֲכָמָה וּבִינָה שְׁבַמְחוֹ –** צריך אמנם להיות, שהלב ירגיש
 30 ויוחדר בהתפעלות של אהבה; אלא שאצלו המצב הוא ש"הלב
 31 מבין", שגם בלבו נקלטת ההבנה בלבד **בְּגִדְלַת אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא,**
 32 **דְּכָלָא קָמִיה בְּלֵא חֲשִׁיב מִמֶּשׁ, –** כלפי הקב"ה נחשב הכל –
 33 לכלום ממש. **אֲשֶׁר עַל בֶּן יֵאָתֶה לוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁתַּכְּלֶה אֵלָיו נַפְשׁ**
 34 **כֹּל חַי לְדַבֵּק וְלַהֲכַלֵּל בְּאֹזְרוֹ; וְגַם נַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ; אֲשֶׁר בְּקַרְבוֹ**
 35 **כִּף יֵאָתֶה לְהֵן –** ראוי להן, לְהֵיּוֹת פְּלוֹת אֵלָיו – להקב"ה,
 36 **בְּחֲשִׁיקָה וְחֲפִיצָה, לְצֵאת מִנְרַתְקוֹ, הוּא הַגּוֹף, –** הגוף הוא כמו
 37 נרתיק המחזיק בתוכו את הנשמה, **לְדַבְּקָה בּוֹ, –** כך הוא מבין, שעל
 38 הנפש להיות בתשוקה להקב"ה עד ל"כילות הנפש", **רַק שְׁבַעֲל**
 39 **בְּרַחַן חֵיּוֹת הֵנָּה בְּתוֹךְ הַגּוֹף וְצִרְרוֹת בּוֹ בְּאֶלְמֵנוֹת חֵיּוֹת; –**
 40 שאין להן היתר להינשא, מפני שבעליהן שעובו אותן, חיים עדיין.
 41 כלומר, בעצם היה מן הראוי לנשמה שתהיה בה השאיפה לרצות
 42 לצאת מהגוף כדי להתאחד עם הקב"ה, וההישארות בגוף תהיה
 43 אצלה כדבר כפוי; **וְלֵית מַחְשָׁבָה דִּילְהוֹן תְּפִיסָא בֵּיה פְּלֵל, –**
 44 המחשבה של נפשם ורוחם (בהיותן בגוף) אינה יכולה להשיג את
 45 הקב"ה, **כִּי אִם בְּאֲשֶׁר –** מחשבתן, **תְּפִיסָא וּמִתְּלַבֵּשֵׁת בְּתוֹרָה**
 46 **וּבְמִצְוֹתֶיהָ, –** כשיהידי לומד תורה ומקיים מצוות, הוא "תופס"
 47 ומשיג את רצונו וחכמתו של הקב"ה, שהן דבר אחד עם הקב"ה

1. מדרגת נשמה אינה נזכרת כאן, כי מדרגה עליונה זו, כבר צויינה לעיל – במלים: "אהבה מסותרת במוחו ותעלומות לכו".
 2. תיקוני זהר תיקון י"ד.

1 האמור היה נכון כשהאבה והיראה היו בהתגלות בלב, ולכן היו הן
2 נעשות לחיות ול"כנפיים" להעלות בהן את התורה והמצוות למעלה;
3 ורבנו הזקן מחדש, שגם בנידון דידן הדבר כך: תבונה זו, אף שאין היא
4 מורגשת בלב, גם היא נעשית ל"חיות" ול"כנפיים" לתורה ולמצוות.

5 וכל כך למה? הוואיל
6 ותבונה זו שפמחו
7 ותעלומות לבו היא
8 תמביאתו לעסק בהם, -
9 בתורה ובמצוות, ולולי
10 שהיה מתבונן בתבונה זו
11 לא היה עוסק בהם כלל,

12 אלא - היה עסוק בצרכי גופו לבד - כפי טבעו הכללי של האדם
13 להתעסק בצרכיו הוא, וה"תבונה" היא זו שמנתקת אותו מלהתעסק
14 בצרכי גופו, ובמקומן להתעסק בעניני תורה ומצוות. לכן נעשית
15 ה"תבונה" - ה"חיות" וה"כנפיים" לתורה ולמצוות. שאת קיומן הביאה
16 "תבונה" זו. [וגם אם הוא מתמיד בלמודו במעשה, - ולכאורה היה
17 לומד תורה גם בלי ה"תבונה", אף על פי כן אוהב את גופו יותר
18 במעשה]. - מאשר את לימוד התורה, וכתוצאה מכך היה מתעסק

ליקוטי אמרים

זו שבמוחו ותעלומות לבו היא המביאתו לעסוק בהם
ולולי שהיה מתבונן בתבונה זו לא היה עוסק בהם כלל
אלא בצרכי גופו לבד [וגם אם הוא מתמיד בלמודו
במעשה אעפ"כ אוהב את גופו יותר בטבעו]

19 בענינים אחרים המביאים תענוג לגופו. האהבה להקב"ה - בענינו,
20 "במוחו ותעלומות לבו" - משפיעה עליו, להגביר את טבע ההתמדה
21 שלו על אהבתו הטבעית הגופנית. ולכן אהבה זו היא ה"חיות" של
22 התורה והמצוות שלו. אם כי בפרק הקודם דובר, שמי שבטבעו הוא
23 מתמיד בלימודו, נקרא: "לא
24 עבדו", כי אין הוא זקוק לשם
25 כך ל"עבודה" כלל, כיצד
26 איפוא, אומרים בפרק זה (בו)
27 מדובר אודות זה שעובד כפי
28 הדרוש. ואף עוסק ב"עבודה
29 תמה" שגם מי שהוא בטבעו
30 מתמיד בלימודו, צריך ל"תבונה" לשם עבודתו? אלא, בפרק הקודם
31 דובר במי שאינו מעורר את האהבה כלל, ומה שטבע ההתמדה שלו
32 מתגבר על הטבע של אהבת גופו - הרי זה מהאהבה המסותרת
33 בלבד, שאין היא נמצאת בו בגלל עבודתו, הרי שאין כאן שום עבודה
34 כלל. ואילו בענינו שהתגברות טבע ההתמדה שלו על אהבת גופו
35 באה כתוצאה מה"תבונה" - אהבה המתעוררת בו על-ידי התבוננות
36 - הרי הדבר נקרא "עבודה", ואפילו "עבודה תמה".

יום שלישי כ"ו טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כב, וזה רמזו... עד עמ' 44, באריכות:

61 - לכן, כשיש לו אהבה מורגשת בלב, - כלומר, הגילוי של הנפש
62 המתבטא ברגש של אהבה, בא לידי הגשמה במדה כזו, שהוא
63 מורגש ב"חומר" הלב - יכול כבר גילוי נפשי זה, האהבה, להתקבל
64 גם בשאר האברים הגשמיים, ולהכניס בהם חיות, כשהם עושים מה
65 שהלב רוצה. שכן, הלב הוא
66 ה"פנימיות" והחיות של כל
67 שאר האברים, כפי
68 שה"תניא" אומר להלן: אלא
69 שהוא - הלב, פנימי וחיות
70 להם, - לשאר האברים,
71 ולכן יכול להתלבש בהם
72 - מחמת שהלב הוא בעצם
73 קרוב לשאר האברים, ויחד
74 עם כך הוא ה"חיות" שלהם,
75 יכולה אהבת-הלב להתלבש
76 במעשים שהאברים עושים,
77 להיות להם גרפין -

ליקוטי אמרים

78 כנפיים, להעלותם. - להעלות את מעשה המצוות למעלה, כמו
79 שאנו רואים במוחש, שבשעה שאדם עושה דבר מתוך אהבה,
80 פועלות אז הידים ב"חיות" שונה ומיוחדת, שכן, כאמור, כשגילוי
81 הנפש בא לידי הגשמה בצורה כזו שהוא מורגש בלב, הוא יכול
82 להיות אז מורגש גם בכל שאר האברים, ולהכניס "חיות" באברים
83 כשהם עושים את המעשה. אך הדחילו ורחימו - היראה והאהבה,
84 שבתבונות מוח ותעלומות לבו הנזכר לעיל - נבחו דרכיהם
37 וזה - מה שאנו אומרים, שה"תבונה" מתלבשת בתורה ובמצוות
38 ומעלה אותן למעלה, כאילו עסק בהן באהבה שבהתגלות הלב,
39 רמזו רז"ל באמרום: "מחשבה טובה תקדוש ברוך הוא מצרפה
40 למעשה", - לפי הפירוש הפשוט בלבד, שהדברים אמורים לגבי מי
41 שחשב לעשות מצוה, ובגלל
42 סיבה, שאינה תלויה בו,
43 נמנע ממנו לעשותה, בכל
44 זאת מחשיב הקב"ה כאילו
45 עשה את המצוה - הרי,
46 והיה ליה למימר: - היה
47 עליהם לומר: "מעלה עליו
48 הקטוב באלו עשה". -
49 דברים מפורשים, שהתורה
50 רואה אותו כאילו ביצע
51 מחשבתו בפועל. מדוע,
52 איפוא, השתמשו רבותינו
53 ז"ל בביטוי "מצרפה
54 למעשה"? ביטוי שמשמעותו שה"מעשה" קיים, אלא שאין לו
55 שייכות ל"מחשבה", והקב"ה מצרף את שני אלה, המחשבה
56 והמעשה? אלא הענין, - שאכן מתכוונים בכך לרמוז על מה
57 שדברנו, כי דחילו ורחימו - יראה ואהבה, שבהתגלות לבו, הם
58 המתלבשים במעשה המצוות להחיותם לפרחא לעילא, -
59 להכניס חיות במעשה המצוות, שתעלינה למעלה. וכל כך למה? -
60 כי הלב הוא גם בן חמרי, בשאר אברים שהם בלי המעשה,

הסדר הוא בצורה אחרת, שם "תבונה" נמשך באופן ישיר ללימוד וקיום התורה והמצוות. וְהַמְשִׁיל יָבִין): - ה"הגהה" שזורה במושגים קבליים, ובהמשך הלימוד ב"תניא" יוסברו ביתר בהירות. להלן מסביר רבנו הזקן, שהחידוש במה שהקב"ה מצרף את המחשבה הטובה שמן ה"תבונה"

הטובה שמן ה"תבונה" למעשה המצוות, כדי שמעשה המצוות יוכלו לעלות לעולם הבריאה - הוא עולם ההשגה - בו עולות התורה והמצוות הנובעות מאהבה ויראה, הנוצרות מהתבוננות והשגה בגדולת הקב"ה. ברם, גם בלי צירוף זה, עולות התורה והמצוות לעולם היצירה - על-ידי האהבה והיראה הטבעיות להקב"ה, המסותרות בלבו של כל אחד מישראל. אַךְ צִרוּף זֶה - שלמדנו שהקב"ה מצרף את המחשבה הטובה שמן ה"תבונה" למעשה המצוות,

כדי שיעלו למעלה, מְצַרְף הַקְדוֹשׁ-יִשְׂרָאֵל הַזֶּה לְהַעֲלוֹת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת וְעֵסֶק הַתּוֹרָה הַנֶּעֱשִׂים עַל יְדֵי "מַחְשְׁבָה טוֹבָה" הַנּוֹכַח לְעֵיל, - אותה "מחשבה טובה" הנובעת מן ה"תבונה", עַד עוֹלָם הַבְּרִיאָה, מְקוֹם עֲלִיַּת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנֶּעֱשִׂים עַל יְדֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ - יראה ואהבה, שְׂכָלִיִּים אֲשֶׁר בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ מִמֶּנּוּ. אֲכַל פְּלֹאוֹ חָכִי - בלעדי זאת, נִמְיָ - גם כן, עוֹלָיִם - התורה והמצוות, לְעוֹלָם הַיְצִירָה, עַל יְדֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ מְבַעֲרִים - אהבה ויראה טבעיות, הַמְּסַתְּרִים בְּלִבְ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם, - לכל יהודי יש בטבע אהבה ויראה מוסתרות להקב"ה, ובאמצעות אהבה ויראה אלו, עולות המצוות לעולם היצירה, כְּמוֹ שֵׁיתְבָאָר לְקַמְן בְּאִרְיֹכּוֹת: - כמו שיוסבר בפרקים הבאים באריכות, מדוע מעלות האהבה והיראה הטבעיות, את המצוות לעולם היצירה. על-כל-פנים, מובן שגם מי שאינו יכול ליצור בתוכו אהבה ויראה בהתגלות הלב, כי אם בבחינת ה"תבונה", מספיק לו הדבר, להיות שלם, על ידו, בתורה ובמצוות, שגם הן תעלינה למעלה, כמו התורה והמצוות הנובעות מאהבה ויראה שבהתגלות הלב.

בהקשר למה שלמדנו על אהבת ה' המזרימה "חיות" ומעלה את התורה והמצוות לעולם נעלה יותר, מן הראוי להוסיף: חסידי רבנו הזקן התווכחו ביניהם, מה נעלה יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל? נכנסו אל רבנו הזקן ושאלוהו על כך, והוא אמר להם: ההוכחה לאהבה אמיתית למישהו היא, שאוהבים גם את מי שהאוהב אוהב. הקב"ה אוהב הרי את בני ישראל, ככתוב: "אהבתי אתכם אמר ה'", וכשאוהבים יהודים, שהם אוהביו של הקב"ה, זה מוכיח שהאהבה להקב"ה היא אמיתית. ורבנו הזקן סיים: - ואהבת לרעך כמוך" היא כלי ל"ואהבת את ה' אלקיך".

לְמַעַלְה מְעַלָּה מִבְּחִינַת הַמַּעֲשֵׂה, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם - לאהבה ויראה ה"שכליות", לְהַתְלַבֵּשׁ בְּבְחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לְחַיּוֹת לָהֶם - למצוות, בְּחִינַת מַחֲזִין וְחַיּוֹת לְהַעֲלוֹתָן לְפָרְחָא לְעֵילָא, - להעלותן ("לפרוח") למעלה, שכן, העובדה שהאהבה באה לידי ביטוי במוח בלבד - והמוח עדין יותר משאר אברים אחרים - משמעותה, שגילוי הנפש המתגלה במוח, לא התגשם עדיין כל כך, שיוכל להתפשט גם בשאר האברים שאינם עדינים כמו חומר המוח. כמו שאנו רואים במוחש, כשאין לאדם חשק בלב לעשות דבר מסויים, הוא אמנם עושה את הדבר, אלא שזהו מחמת שהוא מבין במוחו שעליו לעשות את המעשה - חסרה אז "חיות" במעשה זה. כך גם ביחס לאהבה ויראה שדן בבחינת "תבונה" בלבד, אין ביכולתן להחזיר ולתת את

ה"חיות" הראויה במעשה המצוות, ועל-ידי-כך להעלות את המצוות, אם לא שְׂתַקְדוֹשׁ-יִשְׂרָאֵל הַזֶּה מְצַרְפֵּן וּמְחַבְּרֵן לְבְּחִינַת הַמַּעֲשֵׂה; - וכך יכולות הן לשמש כ"כנפיים" למעשה; וְהֵן - אותן אהבה ויראה שבמוח, נְקָרְאוֹת בְּשֵׁם "מַחְשְׁבָה טוֹבָה", - הן רק "מחשבה טובה", כִּי אֵינֶן דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ - יראה ואהבה, מִמֶּנּוּ בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ, כִּי אִם בְּבְחִינַת מַחֲזִין וְהַעֲלוֹמוֹת לְבוֹ פְּנוּכָר לְעֵיל. - ומפני שהן מתבטאות במוח, הן נקראות "מחשבה טובה" (מחשבה היא הרי במוח), שהקב"ה "מצרפה למעשה" - למעשה המצוות שהאדם עושה באמצעות מחשבה טובה זו, שיוכלו לעלות למעלה. בכך יוסבר לנו הביטוי: "מצרפה למעשה" - שכן, "מעשה" ישנו כאן ו"מחשבה" ישנה כאן, יש רק לצרף את המחשבה למעשה. כאן באה ב"תניא" הגהה, המציינת, שבתורת הקבלה מדובר על ענין זה כמו שהוא למעלה, בספירות - ומשם מבינים אותו גם למטה בעבודת האדם: * (וְכַמוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּזַהַר וְעֵץ חַיִּים, ד"תבונה" אוֹתִיּוֹת "בֵּן וְבֵת", שֶׁהֵן - "בן" ו"בת" בעבודה, הם: דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ. - יראה ואהבה. וְלַפְעָמַיִם הַתְּבוּנָה יוֹרְדַת לְחַיּוֹת מַחֲזִין פְּנוּכָבֵא ד'וְעִיר אֲנְפִין', שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. - ב"עבודה" זה רומז לאותיות התורה והמצוות. לפי הסדר הרגיל, צריך מ"תבונה" להימשך ל"ד"א" ("ועיר אנפין" - המושג הקבלי ל"מדות") - כמו שבאדם נמשך הכל מהשכל למדות - ולאחר מכן זה יכול להימשך ל"מלכות". אך, "לפעמים" הסדר הוא, שם"בינה" נמשך ישר ל"מלכות" (בלי אמצעות ההעברה דרך "ד"א"), משמעות הדבר ביחס לעבודתו של האדם, היא: הסדר הנכון צריך להיות באופן כללי, שמהתבוננות תימשך ההבנה ב"מדות", לעורר אהבה ויראה, ומהאהבה והיראה באה ההשפעה לקיום תורה ומצוות. אך, לפעמים

ליקוטי אמרים

להם להתלבש בבחי' מעשה המצות להיות להם בחי' מוחין וחיות להעלותן לפרחא לעילא אם לא שהקב"ה מצרפן ומחברן לבחי' המעשה והן נקראות בשם מחשבה טובה כי אינן דחילו ורחימו ממש בהתגלות לכו כי אם בתבונת מוחו ותעלומות לכו כנ"ל * אך צירוף זה מצרף הקב"ה כדי להעלות מעשה המצות ועסק התורה הנעשים על ידי מחשבה טובה הנ"ל עד עולם הבריאה מקום עליית התורה והמצות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר בהתגלו' לכו ממש אבל בלא"ה נמי עולים לעולם היציר' ע"י דחילו ורחימו טבעיים המסותרים בלב כל ישראל בתולדותם כמ"ש לקמן באריכות:

הגהה

(וכמו"ש בוורר וע"ה דתבונה אותיות בין וב"ת שהן דחילו ורחימו ולפעמים התבונה יורדת להיות מוחין בנ"ק דועיר אנפין שהן אותיות התורה והמצות והמשכיל יבין):

התורה והמצות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר בהתגלו' לכו ממש אבל בלא"ה נמי עולים לעולם היציר' ע"י דחילו ורחימו טבעיים המסותרים בלב כל ישראל בתולדותם כמ"ש לקמן באריכות:

התורה והמצות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר בהתגלו' לכו ממש אבל בלא"ה נמי עולים לעולם היציר' ע"י דחילו ורחימו טבעיים המסותרים בלב כל ישראל בתולדותם כמ"ש לקמן באריכות:

יום רביעי כ"ז טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 44, פרק יז ובוה יובן... עד עמ' כג, כלי המעשה.

45 להיות ביחד בלב האדם. אנו רואים, אם כן, שלא "קרוב" ולא קל כל
 46 כך לקבוע בלב האדם אהבת ה' ויראת ה'. וְכֵּן מֵשֶׁבֶתוֹב בְּמִרְאָה:
 47 "אֲנִי יִרְאֶה מִלְתָּא זוֹטְרְתִי הִיא" – וכי היראה (מהקב"ה) היא
 48 דבר קטן? על מה שאמר משה רבנו: "מה ה' אלֹקֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעֵמֶךָ כִּי
 49 אִם לִירְאָה", שואלת הגמרא:
 50 "אֲטוּ יִרְאֶה מִלְתָּא זוֹטְרְתָא"
 51 היא? – "דמוה מוכח –
 52 דאדרבה, בכל הדורות
 53 ואפילו בדורו של משה –
 54 אינו קרוב מאד" (לשון כ"ק
 55 רבינו), ואם כך הדבר ביחס
 56 ליראה וְכָל שְׂפָן אֶהְבֵּה. –
 57 שכן, קשה יותר להגיע
 58 לאהבה מאשר ליראה,
 59 שלאהבה בודאי לא כל כך

ליקוטי אמרים

פרק יז ובוה יובן מ"ש כי קרוב אליך הדבר מאד
בפיך ובלבבך לעשותו דלכאורה
הוא בלבבך נגד החוש שלנו [והתורה היא נצחית]
שאינו קרוב מאד הדבר להפך לבו מתאוות עוה"ז
לאהבת ה' באמת וכמ"ש כגמרא אטו יראה מילתא
זוטרתית היא וכל שכן אהבה. וגם אמרו רז"ל דצדיקים
דוקא לבם ברשותם. אלא דלעשותו ר"ל האהבה
המביאה לידי עשיית המצות בלבד שהיא רעותא

קל להגיע. הרי, שנוסף לחוש שלנו, יש לנו ראייה גם מהגמרא, שאין
 הדבר קל כל כך להגיע ליראת ה' ובמיחוד לאהבת ה'. כיצד, איפוא,
 אומר הפסוק ש"קרוב מאד" הדבר? וְגַם אָמְרוּ רַז"ל: "דְּצִדִּיקִים –
 62 דְּיָקָא – לָבָם בְּרִשׁוֹתָם". – לעורר בלבם תמיד אהבת ה' ויראת ה'.
 63 ואילו מי שאינו "צדיק" – אין לבו ברשותו, "דמוה מוכח דלא לבד
 64 שאינו קרוב בו", אלא אדרבה אינו שייך רק לצדיקים, שמועטין הן
 65 וכו'" (לשון הרבי), כיצד, איפוא, אומר הפסוק, שלכל יהודי, "קרוב
 66 מאד", לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, כלומר: שלבו
 67 ברשותו, תחת פיקוחו, להפוך את תאוות העולם הזה לאהבת ה'?
 68 והרי התורה לא ניתנה רק לצדיקים אלא דְּלַעֲשׂוֹתוֹ, – המלה
 69 "לעשותו" יש בה משום הסבר על "קרוב מאד בלבבך" – איזה
 70 "בלבבך" קרוב מאד? הרי זה אותו "בלבבך" הנוגע ל"לעשותו" בלבד,
 71 לקיים מצוות. שכן, בעצם, קשה הסדר בפסוק: "בפיך ובלבבך
 72 לעשותו" רומזים, כאמור לעיל, על מחשבה, דיבור ומעשה – אך אין
 73 הם מסודרים בפסוק, לא לפי הסדר שמלמעלה למטה, ולא לפי
 74 הסדר שמלמטה למעלה. אם מתחילים במדריגה העליונה יותר, היה
 75 צריך להיות הסדר: "בלבבך" (מחשבה), לאחר מכן "בפיך" (דיבור),
 76 ולאחר מכן "לעשותו" (מעשה). כי מחשבה היא למעלה מדיבור,
 77 ודיבור למעלה ממעשה. ואם מתחילים במדריגה התחתונה, היה
 78 צריך להיות הסדר: "לעשותו", לאחר מכן "בפיך", ולאחר מכן
 79 "בלבבך". מדוע, איפוא, מתחיל הפסוק ב"בפיך" – דיבור, וממשיך
 80 "בלבבך" – מחשבה, ולאחר מכן "לעשותו" – מעשה? אלא, המלה
 81 "לעשותו" נכתבה מיד אחרי "בלבבך" מפני שהיא באה להסביר
 82 ולפרש, ש"בלבבך" האמור כאן, הכוונה לאופן כזה שקשור
 83 ל"לעשותו", לקיום המצוות. רִזְצָה לִזְמַר, הָאֶהְבֵּה הַמְּבִיאָה לְיָדִי
 84 עֲשִׂית הַמְּצִוֹת בְּלִבְךָ, – הכוונה לאהבה "שבתעלומות לבו ומוחו",
 85 שעליה דיבר בפרק הקודם, במדריגות אהבת ה', אין זו נקראת
 86 אהבה. רק שביחס לקיום המצוות היא נקראת "אהבה", מפני
 87 שבכוחה להביא לקיום המצוות, שְׁהִיא "רְעוּתָא דְּלִבָּא" – רצון

1 פרק יז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן כיצד צריך להיות סדר עבודתו של
 2 "בינוני": על-ידי התבוננות בגדולת הקב"ה, יעורר בהתגלות בלבו אהבת ה'
 3 ויראת ה', וזאת כדי לשלוט ביצר-הרע. היראה תימנע אותו מלעשות עבירה,
 4 והאהבה תניע אותו לקיים מצוות וללמוד תורה; ואם אין בכוחו לעורר,
 5 על-ידי ההתבוננות, אהבה
 6 ויראה כאלו, שתהיינה
 7 בהתגלות בלבו, אלא רק
 8 מוסתרות במוחו ובלבו – גם אז
 9 בכוחן, להחזיק אותו במדריגת
 10 ה"בינוני", ולהיות זהיר בכל
 11 התורה והמצוות; כן, עולות גם
 12 אז התורה והמצוות שלו
 13 למעלה, כאילו למד תורה וקיים
 14 מצוות באהבה ויראה
 15 שבהתגלות הלב.

16 וְזִבְחָה – במה שלמדנו, שגם מי שאין בכוחו לעורר, על-ידי
 17 התבוננות, אהבה ויראה רגשיות בלבו, אלא רק אהבה ויראה
 18 המתבטאות בתעלומות מוחו ולבו בלבד – בכל זאת יש בכוחן
 19 להביאו לזהירות ולשלמות בכל תרי"ג המצוות, להכניס בהן "חיות"
 20 ולהעלותן למעלה, יוֹבֵן מֵה שְׂפָתוֹב: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר
 21 מְאֹד, בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ". – הפסוק אומר, שקל ליהודי
 22 לקיים תורה ומצוות בשלשת לבושי: מחשבה, דיבור ומעשה –
 23 "בפיך" – בדיבור, "בלבבך" – במחשבה, "לעשותו" – במעשה. ברם,
 24 במובן פנימי ועמוק יותר, אין משמעותה של המילה "לבבך"
 25 למחשבה בלבד, אלא גם על עניני האמיתי של הלב, והוא: אהבה
 26 ויראה. שכן, מקומם של רגשות האהבה והיראה וכדומה, הוא בלב.
 27 בהתאם לכך, הרי משמעותו של הפסוק היא: קרוב (קל) הדבר לכל
 28 יהודי לקיים תורה ומצוות מתוך רגש פנימי של מורא מהקב"ה,
 29 ומתוך רגש של אהבה להקב"ה. על כך שואל רבנו הזקן: דְּלִבָּא וְרַחֲמֵי,
 30 הוּא – בְּלִבְבְּךָ – רגשות הלב באהבה ויראה, נֶגְדַּד הַחֹשׁ שְׁלָנוּ
 31 – לפיו לא כל כך קל להגיע לאהבה וליראה מהקב"ה, [וְהַתְּוֹרָה
 32 הִיא נְצִיחִית], – כל ענין בתורה עומד בתוקפו לנצח ולכל זמן.
 33 כלומר: אי אפשר לבוא ולומר שמשה רבנו אמר זאת לבני ישראל
 34 שבדור המדבר, שבהיותם דור דעה היה הדבר קל להם להגיע
 35 למדריגות אהבה ויראה, ואילו לגבינו אין הדבר קל וקרוב כל כך.
 36 אין הדבר כך. שכן, התורה היא נצחית ונאמרה לכל דור, לאו דוקא
 37 לדור המדבר, אך, כאמור, במוחש אנו רואים: שְׁאִין "קָרוֹב מְאֹד
 38 הַדָּבָר" לְהַפְךָ לְבוֹ מִתְּאוּוֹת עוֹלָם הוּא לְאֶהְבֵת ה' בְּאֵמֶת, –
 39 שכן, מטבעו נוטה הלב לתאוות, וכדי לעורר אהבה להקב"ה, על
 40 האדם לשנות את הנטייה המציאותית שבלבו, מקיצוניות אחת
 41 לקיצוניות קוטבית – מתאוות העולם הזה לאהבה להקב"ה. שתי
 42 אלה – תאוות העולם הזה, ואהבת ה', אינן יכולות, בשום אופן,
 43 להיות ביחד. כמאמר ה"חובת הלבבות"² שכשם שאש ומים אינם
 44 יכולים "לדור" ביחד, כך לא יכולות תאוות העולם הזה ואהבת ה'

1. דברים ל, יד. 2. פתיחה לשער האהבה. 3. ברכות לג, ב. מגילה כה, א. 4. דברים י, יב. 5. בראשית רבה לד, י.

כשלעצמה יש בה משום קיבול שכר חלקי, אינה נוגעת בעת, כמו
 שנוגע עצם המעשה של תורה ומצוות. ולשם כך מספיקה גם האהבה
 שבתעלומות המוח והלב. הרי שהמלה "לעשותו" מסבירה את
 "ובלבבך"; איזו אהבה "בלבבך" היא "קרוב מאד" לכל אדם – זוהי
 האהבה הבאה לידי ביטוי
 במוחו בלבד, ודי בה להביא
 לידי "לעשותו"; אהבה כזו
 יכול לעורר בתוכו, גם מי
 שאינו מסוגל לעורר אהבה
 בהתגלות הלב. אהבה זו
 במוח, תביא כבר את האדם
 לקיום התורה והמצוות –
 כפי שיוסבר להלן: **וְהַמֶּחֱ**
שְׁלִיט בְּמַבְעוֹ וְתוֹלְדוֹ, עַל
חֵלֶל הַשְּׂמַאֲלִי שְׁבַלְבֵּ, –
 מקומה של הנפש הבהמית
 והיצר-הרע, משם עלולות
 להתעורר תאוות, ולאחר מכן – מחשבות רעות, **וְעַל פִּי, וְעַל כָּל**
הָאֲכָרִים שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה. – המוח שליט עליהם. ומאחר שבמוח,
 על-כפי-פנים, תהיה לו האהבה והרצון ללמוד תורה ולקיים מצוות,
 וכך ישלוט המוח, לאחר מכן, על התאוה שבלב, ויניע את הפה ואת
 שאר האברים ללמוד תורה ולקיים מצוות. לפי זה גם כאשר לבו אינו
 ברשותו, כפי שזה ב"צדיק", הרי כיון שמוחו ברשותו – ביכולתו
 להשפיע על הלב ועל שאר האברים,

1 הלב, **שֶׁבְּתַעְלֹמֹת לֵב, נֵם כִּי אֵינָה בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ כְּרַשְׁפֵי אֵשׁ.**
 2 – ובכל זאת גם היא מביאה אותו לקיום המצוות. **וְדָבָר זֶה –** לעורר
 3 בתוכו אהבה כזו שבתעלומות לבו בלבד, **"קְרוֹב מְאֹד" וְנִקְלָ לְכָל**
 4 **אָדָם אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ מֹחַ בְּקִדְקֵדוֹ, כִּי מֹחֵו כְּרִשְׁתוֹ,** – גם אם אין לבו
 5 ברשותו, **וְיִכּוֹל לְהַתְּבוֹנֵן בּוֹ**
 6 – במוחו, **כְּכֹל אֲשֶׁר יִחְפִּי,**
 7 **וּכְשִׁיתְבוֹנֵן בּוֹ בְּגִדְלַת אֵין** 1
 8 **סוּף בְּרוּד־הוּא – מְמִילָא** 2
 9 **יּוֹלִיד, בְּמֹחוֹ עַל כָּל פְּנִים,** 3
 10 – אם לא בלבד, **הָאֲהָבָה לָהּ** 4
 11 **לְדַבְּקָה בּוֹ –** בהקב"ה, 5
 12 **בְּקִיּוּם –** על-ידי קיום, 6
 13 **מְצוֹתָיו וְתוֹרָתוֹ. וְזֶה –** 7
 14 העיקר והתכלית של **כָּל** 8
 15 **הָאָדָם, –** לקיים מצוות 9
 16 **וללמוד תורה, כִּי "הַיּוֹם** 10
 17 **לְעֲשׂוֹתָם" בְּתִיבָה,** –
 18 המצוות ניתנו לעשותן "הַיּוֹם", **שִׁ"הַיּוֹם" הוּא עוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה וְדוֹקָא**
 19 – "הַיּוֹם" רומז על "עולם המעשה" דוקא, העולם הזה, האהבה
 20 להקב"ה כשלעצמה איננה הדבר העיקרי. העיקר הוא קיומן המעשי
 21 של המצוות. אלא, כדי לקיים מצוות כראוי, מתוך רגש נפשי פנימי,
 22 זקוק האדם לאהבת ה'. אך, עיקרו של ה"הַיּוֹם", הוא "לעשותם",
 23 **"וְלִמְחָר –** כלומר לעתיד לבוא, **כּוֹ", –** יקבלו את השכר, **כְּמוֹ**
 24 **שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. –** דרגתה האמיתית של אהבת ה', שהיא

יום חמישי כ"ח טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כג, אם לא מי שהוא... עד עמ' 46, במ"א:

אדרבה: הם ברשות לבם; וה"בינונים" – אמנם אין לבם ברשותם,
 באותה מדה כפי שזה ב"צדיק". אך המוח משפיע בהם על הלב. הרי
 שבמדה מסויימת, ב"בינונים", הלב הוא ברשותם, וזאת בכל הקשור
 להשפעה המעשית במחשבה, דיבור ומעשה. לכן, ב"רשעים" הוא
 אומר: "אין לבם ברשותם
 כלל" – גם באמצעות המוח,
 אין הם יכולים להשפיע על
 הלב. למדנו שהמוח שליט
 על הלב בטבע מתולדתו של
 האדם, אך מדוע אין אנו
 אומרים כך גם ביחס
 ל"רשעים", הרי, לכאורה, גם בהם ישנו אותו טבע מתולדתם? –
 מסביר רבנו הזקן: **וְזֶה עֲנַשׁ עַל גִּדְלָ וְעֵצָם עֲנָם.** – כעונש על
 עוונותיהם נלקח מהם כוחו של המוח לשלוט על הלב. ברם, אם כך,
 נשאלת השאלה: כיצד אפשר לומר בהם שהדבר "קרוב מאד", שגם
 ל"רשעים" קל הדבר לקיים תורה ומצוות ב"בלבבך" – והתשובה
 היא: **וְלֹא דְבַרְהַ תּוֹרָה בְּמֹתִים – אֵלּוֹ שֶׁבְּחִיָּהֶם קְרוֹיִם מְתִים.** –
 אין התורה – בה נאמר ש"קרוב אליך וגו'" – מדברת ב"רשעים" 84

49 **אִם לֹא מִי שֶׁהוּא רָשָׁע בְּאֵמַת,** – לא "בינוני" הנקרא "כרשע"
 50 (כמוזכר בפרק י"ג), אלא רשע באמת, אצלו אין המוח "שליט על
 51 הלב", כי אם אדרבה, **כְּמֵאֵר רַז"ל⁸ שִׁ"הַרְשָׁעִים הֵם כְּרִשְׁתוֹ**
 52 **לָבָם,** – אין באפשרותם לשלוט על עצמם, כשמתעוררת תאוה
 53 בלבם, **וְאֵין לָבָם כְּרִשְׁתוֹם**
 54 **כָּלְל,** – אין למוח שום פיקוח
 55 והשפעה על לבם. באומר
 56 לעיל, יוסבר דבר נוסף:
 57 לכאורה קשה, מצד אחד
 58 נאמר ש"צדיקים לבם
 59 ברשותם", כלומר שרק
 60 ה"צדיק" לבו ברשותו, ואילו ה"בינוני", שהוא למטה במדרגה
 61 מ"צדיק" – אין לבו ברשותו; ומצד שני נאמר, שדוקא רשעים הם
 62 "ברשות לבם". ולפי זה מי שאינו בכלל של "רשע" – "בינוני" – לבו
 63 הוא אכן ברשותו? אלא כפי שהסברנו, יובן הדבר: שלשה אופנים
 64 בדבר: ה"צדיקים" – "לבם ברשותם", ובכל עת שהם רוצים להתעורר
 65 באהבת ה', הם מתעוררים, מבלי שיצטרכו להזדקק לכך שהמוח
 66 ישפיע על הלב; ה"רשעים" – לא זו בלבד שאין לבם ברשותם, אלא

1 שבחיהם נקראים מתים. כ"ק רבינו העיר כאן: "והנה עפנה"ל ודהלב
2 בטבעו רוצה גשמיות ולא אהו"ר אפי' לא שבתעלומות כו',
3 והרשעים אפי' מוחם ברשות לבס"א כ"א (1) א"א בהם עבודת ה' (2
4 לעולם ח"ו (כי מי יעוררם כו'). ומבאר (1) דבאמת במצבם א"א כו'.

5 אבל (2) בידם לשנות מצבם
6 (טבע הלב ותוקפו) ע"י

7 שבירת לבם כו". כ"י

8 כְּאֵת, אִי אֶפְשָׁר לְרַשְׁעִים

9 לְהִתְחִיל לְעַבֵּד ה' -

10 שמשמעה לקיים תורה

11 ומצוות מתוך רגש הנפש,

12 באהבה ויראה, בלי שיעשו

13 תשובה על העבר תחלה,

14 לשבר הקליפות, שָׁהם -

15 הקליפות, שנוצרו

16 מהעבירות שלהם, מִסָּךְ

17 מִבְּדִיל וּמַחֲצֵה שֶׁל פְּרִיל

18 הַמַּפְסֶקֶת בֵּינָם לְאִבְיָהֶם

19 שְׁבִשְׁמֵימָם, - כיצד, אם כך,

20 ובמה, איפוא, שוברים את

21 הקליפות? - על ידי שבירת

22 לבו ומרירות נפשו על

23 הַטְּאִיוֹ, - המרירות ושרון

24 הלב - שוברים את

25 הקליפות. כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב

26 בְּזִהָרָה עַל פְּסוּקֵי: "וּזְכִּי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה, לֵב נִשְׁבֵּר וְגוֹ", -

27 קרבן לשם אלקים, הוא "רוח נשברה", כשרוח ה"סטרא אחרא"

28 נשברה. כיצד ובמה נשברת רוח ה"סטרא אחרא"? - שְׁעַל יְדֵי לֵב

29 נִשְׁבֵּר - נִשְׁבְּרָה רוּחַ הַטְּמֵאָה דְּסִטְרָא אַחְרָא [עַן שֵׁם פְּרִשְׁתַּ

30 פִּינְחָם דְּרַמּוּ וּפְרִשְׁתַּ וְיִקְרָא דְּרַח הַ יְדָה הַ עֲמוּד אֶ וּבְפִרּוּשׁ

31 הַרְמ"ז שָׁם]. - ב"זוהר" שם מדובר, שכל הקרבנות נזכרים בתורה

32 בשייכות לשם הוי', כמו שכתוב תמיד בקרבנות: "ריח ניחוח להוי'".

33 ואילו בשייכות לשם אלקים - אינו נזכר שום קרבן. מה, איפוא,

34 משמש כקרבן לשם אלקים? - שבירת רוח ה"סטרא אחרא"; זאת

35 אומר הפסוק: "זבחי אלקים - רוח נשברה". הרי, על-כל-פנים, שאכן

36 אין ה"רשעים" יכולים להתחיל בעבודת ה', מבלי שישברו תחילה

37 את לבם -

38 וְהִיא - שברון הלב וההתמרמרות על החטאים, שזוהו חרטה על

39 העבר, הם בְּחִינַת הַתְּשׁוּבָה תְּתָאָה, - תשובה תחתונה. שתי בחינות

40 בתשובה: "תשובה תתאה" ו"תשובה עילאה", הבאות לידי ביטוי

41 במילה "תשובה", "תשוב ה'", החזרת האות ה' משם הוי'; בשם הוי'

42 - שתי ההי"ן: ה' עילאה (העליונה), ה' הראשונה שאחרי הוי"ד -

43 וד' תתאה, ה' שאחרי הו"ו. - "תשובה עילאה" היינו: החזרת ה'

44 עילאה לוי"ד של שם הוי'; ו"תשובה תתאה" היינו: החזרת ה' תתאה

45 לו"ו של שם הוי'. התשובה אודותה מדובר כאן - היא תשובה

46 תתאה: לְהַעֲלוֹת ה' תְּתָאָה, - של שם הוי', לְהַקְיִמָּה מִנְפִילְתָּהּ

47 שְׁנַפְּלָה אֶל - הקליפות, הנקראות הַחִיצוֹנִים, שְׁהוּא - נפילת ה'

48 תתאה של שם הוי' לידי החיצונים, סוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, כְּמֵאֲמַר

49 רַן לֵלוֹ: "גְּלוּ לְאֲדוּם - שְׂכִינָה עִמָּהֶם", - בתוך הגלות, דְּהִינּוּ -

50 בעבודה הרוחנית של האדם, הכוונה: כְּשֶׁהֲאָדָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה

51 "אֲדוּם" - נבשל בעבירות

52 רחמנא-ליצלק, מוֹרִיד

53 וּמְשִׁיב לְשֵׁם - בתוך

54 הקליפות, בְּחִינַת וְנִיצוּץ

55 אֱלֹהוֹת הַמְּחִיָּה אֶת נַפְשׁוֹ

56 רוּחְזִנְשָׁמָה שְׁלוֹ, - גלות

57 השכינה" - הניצוץ האלקי

58 שבו הוא בגלות; הגלות

59 מתבטאת בכך שהניצוץ

60 האלקי הרי מחיה את נפשו,

61 רוחו ונשמתו, הַמְּלַבְּשִׁים בּוֹ

62 בְּנַפְשׁ הַבְּהִמִּית מִהַקְּלִיפָה,

63 שְׁבָלְבוֹ שְׁבַחֲלָל הַשְּׂמֵאֲלִי,

64 הַמּוֹלֶכֶת בּוֹ - הנפש

65 הבהמית והקליפה שולטות

66 בו, בְּעוֹדוֹ רִשְׁעָה, - לפני

67 שחזר בתשובה, וּמּוֹשְׁלָת

68 פְּעִיר קְטָנָה - הגוף, שְׁלוֹ,

69 - הרי שהנפש, רוח ונשמה

70 נמצאות בגלות בתוך

71 הקליפה, ויחד איתן ועליהן

72 נמצא בגלות גם הניצוץ האלקי המחיה אותן, וְנַפְשֵׁי רִחוֹזֵי נַשְׂמָה

73 כְּבוֹשִׁים בְּגוֹלָה אֲצִלָּה. - הנפש, הרוח והנשמה עצמן, לא זו בלבד

74 שהן נמצאות בגלות, הן גם "כבושות" בגלות - מצב של שבי. השבי

75 לא רק שמאבד את חירותו לעשות פעולותיו הוא, אלא גם כופים

76 עליו לעשות פעולותיו של השונא שבידיו הוא שבי. ואילו הניצוץ

77 האלקי עצמו נמצא רק בגלות - נעדרת השפעתו הראויה להחיות

78 את הנפש, רוח ונשמה, שתורגש בהן, ועל-ידן בכל הגוף, "חיות"

79 אלקית. וְכִשְׁנִשְׁבֵּר לְבוֹ בְּקִרְבוֹ, וְנִשְׁבְּרָה רוּחַ הַטְּמֵאָה וְסִטְרָא

80 אַחְרָא, וְיִתְפָּרְדוּ - כוחות הקליפה וה"סטרא אחרא", כו' - הִיא -

81 האות ה' תתאה של שם הוי', שהיא השכינה, קְמָה מִנְפִילְתָּהּ וְגַם

82 נִצְבָּה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר: - הרי, שעל-ידי תשובה,

83 משתחררת, כביכול, השכינה מגלותה. הניצוץ האלקי שבאדם

84 מתחיל להשפיע בנפשו ובגופו, ורק אז, הוא יכול להתחיל בעבודת

85 ה'. כך הדבר ב"רשע". ואילו במי שאינו רשע, מוחו "שליט על הלב",

86 ולכן אומר הפסוק (שמדבר באלה שאינם רשעים): "כי קרוב אליך

87 הדבר מאד" - קל מאד ליהודי לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" -

88 באהבת ה' וביראת ה'.

89 בפרק זה למדנו אודות הענין של "מוח שליט על הלב", ועל-ידי

90 הרצון שהאדם יוצר בתוכו בהשפעת הבנת מוחו, ביכולתו להתגבר

91 על תאוות לבו. - ראוי להוסיף בקשר לאמור:

92 הרבי מוהרש"ב נשמתו-יעדן מליובאוויטש ביקר פעם בוינה אצל

ליקוטי אמרים

קרוים מתים כי באמת אי אפשר לרשעים להתחיל לעבוד ה' בלי שיעשו תשובה על העבר תחלה לשבר הקליפו' שהם מסך מבדיל ומחיצה של ברזל המפסקת בינם לאביהם שבשמים ע"י שבירת לבו ומרירת נפשו על חטאיו כמ"ש בזהר על פסוק זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר וגו' שע"י לב נשבר נשברה רוח הטומאה דס"א "ע"ש פ' פינחס ד' ר"מ ופ' ויקרא ד' ח' וד' ה' ע"א וכפי' הרמ"ז שם] והיא בחי' תשובה תתאה להעלות ה' תתאה להקימה מנפילתה שנפלה אל החיצוני' שהוא סוד גלות השכינה כמארז"ל גלו לאדום שכינה עמהם דהיינו כשהאדם עושה מעשה אדום מוריד וממשיך לשם בחי' וניצוץ אלהות המחיה את נר"נ שלו המלוכשים בו בנפש הבהמית מהקליפה שבלבו שבחלל השמאלי המולכת בו בעודו רשע ומושלל בעיר קטנה שלו ונר"נ כבושי' כגולה אצלה וכשנשבר לבו בקרבו ונשברה רוח הטומאה וס"א ויתפרדו כו' היא קמה מנפילתה וגם נצבה כמ"ש במ"א:

5 עולמות שים גדול מפריד ביניהם! ענה לו הרבי: - אכן, בכך
6 מתבטאת עבודת האדם, להקים גשר בין שני חלקי עולם אלה, או
7 לכל הפחות למתוח חוטי טלפון אלקטרוניים ביניהם, כך שהאור
8 שבמוח יגיע ויאיר בלב.

1 רופא, פרופסור מסויים. שאלו הפרופסור: מהי תורת החסידות?
2 הרבי נשמתו-עדין ענה לו: - תורת החסידות היא, שהמוח יסביר
3 ללב מה עליו לרצות, ועל הלב ליישם בחיים את מה שהמוח מבין.
4 שאלו שוב הפרופסור: כיצד עושים זאת, מוח ולב הם הרי שני

יום שישי כ"ט טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 46, פרק יח ולתוספת... עד עמ' כד, גלגולים]:

48 הסבר. שכן, אם דרושה לכך התבוננות והתעמקות, הרי שאין זה
49 "קרוב מאד", צריך לידע נאמנה, כי אף מי שדעתו קצרה
50 בדיעת ה', - חסרה לו ידיעה והבנה, להתבונן בהן, בגדולתו של
51 הקב"ה, ואין לו לב להבין בגדולת אינסוף ברוך-הוא, - מוחו
52 ולבו אינם מותאמים כפי

9 פרק יח. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר
10 מאד בפין ובלבבך לעשותו", שקרוב הדבר לכל אחד מישראל, לקיים תורה
11 ומצוות, "בלבבך" - באהבת ה' וביראת ה', על-ידי ענין "ההתבוננות",
12 ההתעמקות בגדולת הקב"ה. שכן, ה"מוח" הוא ברשותו של כל אחד מישראל
13 (גם כשלבנו אינו ברשותו, כפי

ליקוטי אמרים

פרק יח ולתוספת ביאור באר היטב מלת מאד

שבפסוק כי קרוב אליך הדבר

מאד וגו' צריך לידע נאמנה כי אף מי שדעתו קצרה

בידיעת ה' ואין לו לב להבין בגדולת א"ם ב"ה להוליד

ממנה דחילו ורחימו אפי' במוחו ותבונתו לכד אעפ"כ

קרוב אליו הדבר מאד לשמור ולעשות כל מצות

התורה ות"ת כנגד כולן כפיו ובלבבו ממש מעומקא

דלבא באמת לאמיתו בדחילו ורחימו שהיא אהבה

מסותרת שבלב כללות ישראל שהיא ירושה לנו

14 שזה ב"צדיקים" שלבם
15 (ברשותם), וביכולתו להתעמק
16 במוחו בכל מה שהוא רוצה.
17 וכשיתעמק במוחו בגדולת
18 הקב"ה - "וליד" בתוכו אהבה
19 להקב"ה ויראה ממנו. גם אם
20 מחמת סיבות שונות, אין
21 באפשרותו "ליצור" אהבה
22 ויראה גלויות ומורגשות בלב, ו
23 אך, הוא יכול "ליצור" אותן
24 במוחו ובתעלומות לבו. אהבה

25 ויראה אלו די בהן ל"לעשותו" - להביא אותו לקיום תורה ומצוות. הן גם
26 מתלבשות בתורתו ובמצוותיו, להעלותן למעלה - כאילו למד תורה וקיים
27 מצוות מתוך אהבה ויראה גלויות ומורגשות בלב.

28 ברם, מאחר שאלו הן אהבה ויראה שנוצרו על-ידי "התבוננות" - טעונה
29 המלה "מאד" (שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד") הסבר, שהרי כדי
30 להתבונן בגדולת הקב"ה, צריך שידיה לאדם במה להתבונן, צריך שתהיה לו
31 ידיעה בגדולת ה' ולהתבונן בידיעה זו. הוא גם צריך להיות בנוי ומתאים לענין
32 ההתבוננות. כיצד, איפוא, אפשר לומר על כך שזה "קרוב מאד"? - יסביר רבנו
33 הזקן, בפרק שאנו עומדים ללמוד, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולת הקב"ה,
34 ואינו שייך לענין ההתבוננות - בכל זאת יכול גם הוא לקיים תורה ומצוות
35 "בלבבך", עם הלב, באהבת ה' וביראת ה'. וזאת, על-ידי ה"אהבה מסותרת"
36 להקב"ה שבלב כל אחד מישראל, שהיא ירושה לכל אחד מישראל מאבותינו.
37 לשם גילוי אהבה זו (הכוללת בתוכה גם יראה) אין האדם זקוק לענין
38 ההתבוננות, אלא - כפי שיסביר להלן - די לו בענין ה"זכרון", שזכור שקיימת
39 בו אהבה זו. זכרון זה בלבד יביא אותו לקיום התורה והמצוות. על אהבה זו
40 אפשר כבר לומר "קרוב מאד", שכן, גם מי שאינו שייך לענין ההתבוננות -
41 אפשר לו, באהבה זו, לקיים תורה ומצוות.

42 ולתוספת באור, באר היטב, מלת "מאד" שבפסוק: "כי קרוב
43 אליך הדבר מאד וגו'"¹ - משמעות המלה "מאד" היא, שמאד
44 קרוב וקל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'.
45 ברם, לפי מה שהסברנו, שמשמעות "קרוב אליך הדבר" היא,
46 שעל-ידי התבוננות בגדולת הקב"ה, ביכולת האדם "ליצור" בתוכו
47 אהבה ויראה, לפחות בבחינת "תבונה" - טעונים עדיין הדברים

53 שצריך לענין ההתבוננות,
54 שיוכל להוליד ממנה -
55 מההתבוננות, דחילו
56 ורחימו - יראה ואהבה,
57 אפלו מוחו ותבונתו לכד
58 - לא זו בלבד שאין
59 באפשרותו לעורר בתוכו
60 אהבה ויראה מורגשות
61 בלב, אלא שאין גם
62 באפשרותו לעורר אהבה
63 ויראה שתבאנה לידי ביטוי

64 במוחו ובתבונתו בלבד, אף-על-פי-כן קרוב אליו הדבר מאד
65 לשימר - להישמר מלעבור על איזו מצות-לא-תעשה, שכפי
66 שהוסבר לעיל, זקוק האדם לשם כך, ל"מדה" של יראת ה',
67 ולעשות - לקיים, כל מצות התורה, ותלמוד תורה כנגד כלן,
68 - שכן, לשלימות קיומן של מצוות-העשה ולימוד תורה, נדרשת
69 אהבת ה' - הרי שבידו לקיים זאת, כפיו ובלבבו ממש, - כלומר,
70 לא רק לפי פירושה הגלוי של המלה "בלבבך" - מחשבה, כי אם
71 גם לפי מושג האמיתי של המלה בלבבך - ביראת ה' ובאהבת ה',
72 בלב ממש, מעמקא דלבא, - מעומק הלב, באמת לאמתו,
73 בדחילו ורחימו, - ביראה ואהבה. לא באהבה שבבחינת "תבונה",
74 שכשלעצמה אין היא במדרגת אהבה אמיתית, ונקראת בשם
75 אהבה רק ביחס ל"לעשותו", לקיומן של המצוות. ואילו האהבה
76 והיראה, עליהן מדובר כאן, הן אהבת ה' ויראת ה' הנחשבות
77 לכאלו במדרגות של אהבה ויראה. אלא - כיצד אפשר לו ליהודי
78 כזה, שאינו שייך להתבוננות, שתהינה לו אהבת ה' ויראת ה'
79 אמיתיות? - אומר על כך רבנו הזקן: "שהיא אהבה מסותרת"
80 שבלב כללות ישראל, שהיא ירושה לנו מאבותינו. - כל אחד
81 מישראל יש לו בירושה אהבה זו, ואין הוא צריך "ליצור" אותה.
82 אלא, כדי שנבין כיצד אפשר לו לקיים, באהבה זו, תורה ומצוות
83 במיוחד כשלקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראת ה' - ואילו כאן
84 מדובר על אהבה מסותרת בלבד - מסביר רבנו הזקן עניניה של
85 אהבה זו, כדי שנדע איך לעורר אהבה זו ולהביאה לידי ביטוי
86 בשמירת התורה והמצוות, ואיך כוללת אהבה זו גם יראת ה' - רק

48 ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדריגה
49 התחתונה ביותר שבקדושה: **שְׁהִיא מְדַרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבְּקִדְשָׁת**
50 **הָעֲשִׂיָּה. וְאַתְּ-עַל-פִּירְכּוֹ,** – למרות שנפש זו היא מהמדריגה
51 התחתונה, **מֵאַחַר שֶׁהִיא** – הנפש, **מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת קְדוּשׁוֹת,** – קיים

52 הרי "כלל", שכל דבר
53 בקדושה הוא בהתכללות,

54 שכל מדריגה כלולה מכל
55 המדריגות, ולכן **הִיא** – גם

56 המדריגה התחתונה ביותר
57 בקדושה של עולם העשיה,

58 **כְּלוּלָה מִכָּל,** – מכל שאר
59 המדריגות והספירות של

60 "עשיה", **גַּם מִחֻכְמָה**
61 **וְעֲשִׂיָּה,** – שהיא הספירה

62 העליונה ביותר בעולם
63 העשיה, **שֶׁבְּתוֹכָהּ** –

64 ב"חכמה דעשיה", **מְלַבֶּשֶׁת**
65 **חֻכְמָה דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת,**

66 – שכן, כפי שיוסבר להלן,
67 בפרק נ"ב, ספירת ה"מלכות"

68 של עולם האצילות,
69 מתלבשת ומאירה בעולם

70 העשיה. ומאחר שב"מלכות"
71 דאצילות כלולות כל עשר

72 הספירות, הרי שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות
73 בעשר הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות –

74 ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות – ב"בינה"
75 של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי – שב"חכמה" של עולם העשיה,

76 מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות: **שֶׁבְּתוֹכָהּ** – ב"חכמה" של
77 מלכות דאצילות, ישנה **חֻכְמָה דְּאֲצִילוֹת,** – שכן, עשר הספירות של

78 עולם האצילות, כלולות אחת מהשניה, ממילא כלולה ב"מלכות" גם
79 "חכמה" של עולם האצילות, **שֶׁבָּהּ** – ב"חכמה" של עולם האצילות,

80 **מֵאִיר אֲוֵרֵי-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְשִׁשׁ, בְּדִבְתֵיבֵי:** "ה' **בְּחֻכְמָה**
81 **יִסַּד אֶרֶץ,** – "ה' בחכמה" – אור אין סוף מאיר ב"חכמה"; "בחכמה

82 יסד ארץ" – "חכמה" מאירה ב"מלכות" הנקראת "ארץ", שהרי
83 "מלכות" כמו "ארץ", כל אחת בעיניה, היא המדריגה התחתונה

84 ביותר; **וְכָלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתִי.** – מכאן, ש"חכמה" מאירה
85 ב"עשיה". **וְנִמְצָא, כִּי אֲוֵרֵי-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְלַבֶּשׁ בְּבַחֲנֵית חֻכְמָה**

86 **שֶׁבְּנַפְשׁ הָאָדָם** – יְהִי מִי שִׁיחֵיה מִיִּשְׂרָאֵל, – בנשמתו של כל
87 אחד מישראל, מאיר אור מהאין-סוף ברוך הוא. מדוע הוא מאיר

88 דוקא בבחינת ה"חכמה" שבנשמה – יסביר ה"תניא" להלן. **וּבְבַחֲנֵית**
89 **הַחֻכְמָה שֶׁבָּהּ,** – שבנפש, **עִם אֲוֵרֵי-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְלַבֶּשׁ**

90 **כֶּה,** – ב"חכמה", **מִתְפַּשְּׁמֵת כְּכֹל בַּחֲנִינֹת הַנֶּפֶשׁ בְּלֶה, לְחַיּוּתָהּ**
91 – בחיות אלקית, **מִבְּחִינֵי רֵאשִׁיה עַד בַּחֲנִינֵי הַגְּלוּת,** – מהמדריגה

92 העליונה ביותר שבנפש, הנקראת "ראש" של הנפש, עד למדריגה
93 התחתונה ביותר שבנפש, הנקראת "רגל" של הנפש. **בְּדִבְתֵיבֵי:**
94 **"הַחֻכְמָה תַּחֲתֵיה בְּעֵלְיָה"** – הנפש נקראת "בעליה", היא בעלת כוח

1 **שֶׁצָּרִיךְ לְחַקְרֵיה וּלְבָאֵר תַּחְלָה בְּאֵר הַיִּטֵּב, שֶׁרֵשׁ אֲהָבָה זֶו** –
2 באיזו בחינה, ובאיזה כוח בנפש, מורשת אהבה זו, **וְעֵינֵיה,** – מה
3 משמעותה של אהבה זו: ישנה אהבה המתבטאת ביצירת לחץ
4 להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי שהיא מלובשת בגוף שלה

5 תתאחד עם הקב"ה; וישנה
6 אהבה הנושאת בתוכה

7 כמיהה של "כלות הנפש",
8 שהנפש מחפשת להיכלות
9 ולהיכלל בהקב"ה, וכדומה.

10 מהו, איפוא, ה"מבוקש" של
11 האהבה המסותרת? **וְאִיךְ?**

12 **הִיא יִרְשָׁה לָנוּ,** – כיצד
13 יורשים אהבה? **וְאִיךְ נִכְלָל**

14 **כֶּה גַּם דְּחִילוֹ.** – כיצד
15 נכללת באהבה זו גם יראה?

16 שכן, כפי שלמדנו, כדי
17 להישמר מעבירות, נדרשת

18 הרי גם "יראה", ומאחר
19 שבאהבה (מסותרת) זו

20 אפשר לקיים את כל התורה
21 והמצוות, הרי שהיא כוללת

22 בתוכה גם יראה – ודבר זה
23 עלינו להבין, איך וכיצד
24 כוללת אהבה זו גם יראה?

25 **וְהַעֲנִינוּ,** – הוא, **כִּי הַאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְּרַבֶּה,** – האבות היו בטלים
26 לגמרי, בכל עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה ל"רוכב" בה,

27 והיא מונהגת רק לפי רצונו – כך, לא היה לאבות שום רצון אחר
28 מאשר רצונו של הקב"ה, **וְעַל כֵּן** – ולכן, **זְכוּ לְחַמְשֵׁי נַפְשֵׁי-רוּחֵי**

29 **נִשְׁמָה לְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת דְּקִדְשָׁה**
30 **שֶׁבְּאַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-בְּרִיאַת-יְצִירַת-הָעֲשִׂיָּה,** – בגלל

31 עבודתם, זכו האבות, אברהם יצחק ויעקב, שכל מי שהוא מזרעם
32 תהיה לו נשמה קדושה, המורכבת משלש מדריגות: נפש, רוח

33 ונשמה, הנובעות מעשר הספירות שבארבעת העולמות: אצילות,
34 בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה, בקדושה עצמה, ישנן

35 כאמור, ארבעה מדריגות ועולמות כלליים, ובכל עולם – עשר
36 ספירות, הרי מאיזו מדריגה ומאיזה עולם באות ליהודי הנפש, הרוח

37 והנשמה? הרי זה: **לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כִּפִּי מְדַרְגָּתוֹ וְכִפִּי מְעַשְׂיוֹ.** –

38 "כפי מדריגתו" – כפי רום שורש נשמתו, "כפי מעשיו" – כפי שהוא
39 "יעבד" ויזכך את עצמו לאחר מכן, כפי שכתוב ב"זוהר" כשאדם

40 הופך את עצמו ל"טוב" – מעניקים לו מלמעלה מדריגה עליונה יותר
41 של נשמה. **וְעַל כֵּל פָּנִים, אֶפְלוּ לְקַל שֶׁבְּכָלֵם וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל**

42 **נִמְשָׁךְ בְּזוּגָם נֶפֶשׁ דִּנְפֵשׁ דְּמַלְכוּת דְּעֲשִׂיָּה,** – "מלכות" של עולם
43 העשיה. עולם העשיה הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם

44 העשיה עצמו, "מלכות" היא הספירה האחרונה בעשר הספירות;
45 וב"מלכות" עצמה, ישנן נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין

46 השלש; ול"קל שבכלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד.
47 כלומר, נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף

מרובה יותר, מהנשמה הגבוהה. ברם, בהיותה נשמה גבוהה – היא
 "שוברת" ופורצת את הלבוש הגס בו הולבשה על-ידי ההורים,
 ומתעלה למדרגה של "צדיק". כמו שכתוב בספר גלגולים: הרי,
 שבמדרגות השונות שבנשמות, קורה שדוקא בהורים "פושעי
 ישראל", נמשכת נשמה
 גבוהה כזו. על-כל-פינים,
 למדנו, שכל יהודי יש בו
 נשמה של קדושה,
 ושבהינתן ה"חכמה" של
 הנשמה "שורה" אור אין סוף ברוך הוא. להלן יוסבר טעמו של דבר,
 מדוע ההשראה מאור-אין-סוף היא דוקא בבחינת "חכמה" של הנפש
 – כי "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל" ומ"הבנה".

1 החכמה. [ולפעמים ממשכים פושעי ישראל – לילדיהם, נשמות
 2 גבוהות מאד שהיו בעמקי הקליפות, – ומפני היות נשמות גבוהות
 3 אלו בשבי, ברשות "עמקי הקליפות" – והרי "כלל" בידנו, ש"אין
 4 הקב"ה בא בטרוני' עם בריותיו"⁵ – אין הקב"ה בא בדרישות מופרות
 5 מבריותיו, לא מוציאים מידי
 6 הקליפות, שלא ברצונן, דבר
 7 שנפל ברשותן; הקליפות לא
 8 היו משחררות את הנשמות
 9 הגבוהות שנפלו ברשותן,
 10 אלא במקרה של זיווג "פושעי ישראל", כי אז, הן מקוות, שאותה
 11 נשמה גבוהה, בתור "ילוד" של "פושעי ישראל", תושפע מה"לבושים"
 12 הגסים של ההורים, ותהיה כמותם. ואז יינקו הקליפות היות במדה

ליקוטי אמרים

1 [ולפעמים ממשכים פושעי ישראל נשמות גבוהות
 2 מאד שהיו בעמקי הקליפות כמ"ש בספר גלגולים]:

יום שבת קודש א' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כד, הנה החכמה... עד עמ' כד, ומובן:

54 וכדלקמן) אבל זהו מקור שאינו נתפס ונמצא למע' כח ושאינו מושג,
 55 (ולכן אוא"ס מתלבש בו). "ולכן, כל ישראל, אפילו הנשים ועמי
 56 הארץ, – אלה שאינם שייכים ל"שכל" ול"הבנה" בגדולת הקב"ה, הם
 57 מאמינים בה', שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשגה, – כוח
 58 האמונה" "קולט" את מה
 59 שה"שכל" וה"הבנה" אינם
 60 יכולים להשיג, כי "פתי
 61 יאמין לכל דבר, וערום יבין
 62 וגו"⁶, – הפתי תופס כל דבר
 63 על-ידי האמונה בו. הרי,
 64 שתפיסתו של דבר שלא על-
 65 ידי הבנתו בשכל, היא על-ידי
 66 אמונה. ברם, כשמדובר על
 67 דבר שהשכל מסוגל לתפוס,
 68 אלא שהוא, הפתי, אין לו
 69 שכל והוא תופסו ב"אמונה" –
 70 יש בכך משום חסרון. ואילו
 71 כשמדובר אודות אלקות
 72 שהיא למעלה לגמרי
 73 מ"שכל", אין כל דרך אחרת

25 הנה, החכמה היא מקור השכל וההבנה, – ה"שכל" וה"הבנה"
 26 נמצאים ב"כוח הבינה" ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל פרטיו.
 27 ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". והיא – ה"חכמה",
 28 למעלה מהבינה שהוא – ה"בינה", הבנת השכל והשגתו, והחכמה
 29 היא למעלה מההבנה
 30 וההשגה, והיא מקור להן.
 31 וזהו לשון – משמעות המלה
 32 חכמה – "כח מה", –
 33 "חכמה" היא כוח שממנו
 34 נובע ה"שכל", והיא פועלת
 35 בתור "כוח". ויחד עם כך –
 36 היא בבחינת "מ"ה" – שהיא
 37 לשון שאלה: "מה" היא? כפי
 38 ששואלים על דבר שלא
 39 משיגים אותו – שהוא מה
 40 שאינו משג ומובן, ואינו
 41 נתפס בהשגה עדיין, ולכן
 42 מתלבש בה – ב"חכמה",
 43 אור-אין-סוף ברוך-הוא
 44 דלית מחשבה תפיסא ביה

ליקוטי אמרים

3 הנה החכמה היא מקור השכל וההבנה והיא למעלה
 4 מהבינה שהוא הבנת השכל והשגתו והחכמה היא
 5 למעלה מההבנה וההשגה והיא מקור להן וזהו לשון
 6 חכמה כ"ח מ"ה שהוא מה שאינו מושג ומובן ואינו
 7 נתפס בהשגה עדיין ולכן מתלבש בה אור א"ס כ"ה
 8 דלית מחשבה תפיסא ביה כלל ולכן כל ישראל אפילו
 9 הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה' שהאמונה היא
 10 למעלה מן הדעת וההשג' כי פתי יאמין לכל דבר וערום
 11 יבין וגו' ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת
 12 ולית מחשבה תפיסא ביה כלל הכל כפתיים אצלו ית'
 13 כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני
 14 תמיד עמך וגו' כלומר שבוה שאני בער ובהמות אני
 15 תמיד עמך ולכן אפי' קל שבקלים ופושעי ישראל

45 כלל. – שאין מחשבה ושכל שבאפשרותם "לתפוס", להשיג ולהבין
 46 את אור אין סוף ברוך הוא. הכוחות המהווים את ה"שכל" וה"הבנה"
 47 אינם בגדר שבהם יתלבש אור אין סוף ברוך הוא, שכן, "שכל" ו"הבנה"
 48 אינם יכולים להשיג את אור אין סוף שהוא למעלה מ"הבנה". ואילו
 49 "כוח החכמה", מאחר שכאמור, הוא למעלה מ"שכל" ו"השגה" –
 50 מתלבש בו אור אין סוף. לשון כ"ק רבינו: "מההמשך ומהלשון משמע
 51 (ואולי גם מוכח) דמדבר במדר' אחת. ומפרש כ"ח מ"ה – ג"כ ענין
 52 אחד, – כח שאינו מושג. ונקודת הביאור – דחכ' היא מקור השכל
 53 (ולכן מתפשט בנפש, וכשמתגלה פועל אפי' במחוד"מ כדלעיל

19 האמת היא, שבמסקנה ההחלטית למסור את הנפש – אין שום שקלא-
 20 וטריא, אלא ההנחה המוחלטת, שאי אפשר להיות אחרת! – דבר זה
 21 אינו נובע מה"שכל". וְהִינֵנוּ, – זהו מחמת, משום ש'ה' אָחַד מְאִיר
 22 וּמְחִיָּה כָּל הַנְּפֹשׁ, – של יהודי, על יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּכַחֲנֵית הַחֲמָה
 23 שְׂפָה, – שבנפש, שְׁהִיא –
 24 כוח החכמה, לְמַעַלָּה מִן
 25 הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הַמְּשֻׁנָּה
 26 וּמוֹכֵן; – לכן גם באלה
 27 שאינם שייכים כלל ל"שכל"
 28 ול"הבנה", יש בהם הכוח
 29 למסור את נפשם על קידוש
 30 השם. בכך, הוֹבֵהָר לֵנוּ
 31 שורשה של האהבה
 32 המסותרת: היא מושרשת
 33 ב"כוח החכמה" של הנפש,
 34 שלמעלה מ"שכל", ובו –
 35 ב"כוח החכמה" – מלוּבֵשׁ אֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא. משם נובע בכל יהודי
 36 כוח האמונה ומסירת הנפש.

ליקוטי אמרים

מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינוים
 קשים שלא לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי
 הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שיודעים אין
 מתבונני' כלל ואין מוסרי' נפשם מחמת דעת והתבוננות
 בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו
 הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום
 טעם ומענה ומענה כלל והיינו משום ש'ה' אחד מאיר
 ומחיה כל הנפש ע"י התלכשותו בבחי' חכמה שבה
 שהיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הַמְּשֻׁנָּה וּמוֹכֵן:

1 וְסוֹבְלִים עֵינוּיִם קָשִׁים שְׁלֹא לְכַפֵּר בְּה' אָחַד. וְאִף אִם הֵם בּוֹרִים
 2 וְעַמֵּי הָאָרֶץ וְאֵין יוֹדְעִים גְּדוּלַת ה', וְגַם בְּמַעַט שִׂיּוּדְעִים – בגדולת
 3 ה', אֵין – הֵם, מִתְבּוֹנְנִים כְּלָל, – שיהיה מקום לומר שמסירות נפשם
 4 נובעת מהבנתם בגדולת הקב"ה, וְאֵין מוֹכְרִים נַפְשָׁם מִחַמַּת דַּעַת
 5 וְהַתְּבּוֹנְנוֹת בְּה' כְּלָל, אֲלֵא
 6 כְּלֵי שׁוּם דַּעַת וְהַתְּבּוֹנְנוֹת,
 7 – הֵם מוֹכְנִים תְּמִיד לְמַסּוֹר
 8 אֶת נַפְשָׁם, רַק כְּאֵלוֹ הוּא
 9 דְּבָר שְׁאֵי אִפְשָׁר כְּלָל לְכַפֵּר
 10 בְּה' אָחַד, כְּלֵי שׁוּם טַעַם
 11 וּמַעֲנָה וּמַעֲנָה כְּלָל. בְּלִי
 12 שׁוּם מְנִיעַ וְסִיבָה הִגִּיוֹנִים,
 13 שְׁכֵן כֹּל דְּבַר שְׁנוּבַע מִן
 14 ה"שכל" הוא שקול ומדוד,
 15 ויכולה להיות סברא לכאן
 16 וסברא לכאן, ואם הנכונות
 17 למסירות נפש היתה נובעת מן ה"שכל" ומן ה"טעם", היה כאן על-כּל-
 18 פנים מקום ל"טענות ומענות" בשכל: למסור את הנפש או לא. אך

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

31 האם אין זה דומה למה ששאל רבינא את רב אשי (לעיל), איך אפשר
 32 לחייב משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים את הזורק מרשות
 33 היחיד לרשות הרבים ועבר ארבע אמות ברשות הרבים, הרי אם
 34 רצונו שינוח החפץ בסוף ארבע אמות, אין רצונו שינוח מיד ביציאתו,
 35 ואם רצונו שינוח ביציאתו אין רצונו לאחר ארבע אמות, ובין כך ובין
 36 כך אין לחייבו על ההעברה, וכמו שהתבאר לעיל. וְאָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי
 37 לְרַבִּינָא שֶׁאִפְשָׁר לְחַיְיבו רַק בְּאֹפֶן שֶׁאֵין מְאִיר כָּל מְקוֹם שֶׁתִּרְצָה הַנְּוֹת, וְכִיּוֹן
 38 שְׁכִיּוֹן שְׁלֹא אֵיכַפֵּת לוֹ בְּשֵׁתֵי הַהֲנַחַת, נִחְשָׁב שְׁבִשְׁתֵּיהֶן נִתְקַיְּמָה
 39 מִחֻשְׁבָּתוֹ. וּמִבּוֹאֵר בְּדַבְרֵיהֶם שֶׁאֵין לְחַיְיב אֶת הַזּוֹרֵק אֲלֵא אִם נָח
 40 הַחֲפֵץ בְּמִקּוֹם שְׁכוּוֹנָתוֹ הִיתָה שִׁינוּחַ שֵׁם, אֲבָל אִם נָח בְּמִקּוֹם אַחֵר
 41 אֵינוֹ חַיִּיב, וְאִם כֵּן בֵּין אֵם נִתְכוּיִן לִזְרוֹק שְׁמוּנָה זֹרֵק אֲרַבַּע וּבֵין אֵם
 42 נִתְכוּיִן לִזְרוֹק אֲרַבַּע זֹרֵק שְׁמוּנָה אֵינוֹ חַיִּיב. וְדִקְלָא מְרַת הַרִי כְּתִיב שֵׁם
 43 מְשֻׁמְעוֹן – וְמָה שֶׁאֵמַרְתָּ שֶׁשְׁשׁוֹת שֶׁהַמְּתַכּוּיִן לִזְרוֹק שְׁמוּנָה זֹרֵק אֲרַבַּע
 44 דּוֹמָה לְכּוֹתֵב 'שֵׁם' מִשְׁמַעוֹן שְׁחַיִּיב אֵף שֶׁהַמְּתַכּוּיִן לְעִשׂוֹת מִלֵּאבָּה
 45 בְּשִׁיעוֹר גְּדוֹל יוֹתֵר, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מִי דְמִי – הָאֵם דּוֹמָה הַדְּבַר, הִתָּם –
 46 שֵׁם, שְׁכַתֵּב 'שֵׁם' מִשְׁמַעוֹן, כֹּל כְּמָה דְלֵא כְּתִיב שֵׁם לֹא מְכַתִּיב לִיה
 47 שְׁמַעוֹן – כֹּל עוֹד שְׁלֹא כָּתַב אֶת הָאוֹתוּת 'שֵׁם' אֵינוֹ יִכּוֹל לְכַתּוֹב אֶת
 48 הַמְּלָה 'שְׁמַעוֹן', וְאִם כֵּן, הַתְּכוּיִן לְכַתּוֹב אֶת הָאוֹתוּת 'שֵׁם' וְנִתְקַיְּמָה
 49 מִחֻשְׁבָּתוֹ, וְכִיּוֹן שֵׁשׁ שֵׁם אָדָם בְּאוֹתוּת אֵלוֹ הִרִי זֹו מִלֵּאבָּה חַיִּיב,
 50 אֲבָל הֵבֵא – כֵּאֵן, שֶׁהַתְּכוּיִן לִזְרוֹק שְׁמוּנָה זֹרֵק אֲרַבַּע, וְכִי כְּמָה דְלֵא
 51 זִרְיָק אֲרַבַּע לֹא מִיּוֹדְרֵקִי לִיה תְּמַנִּי – וְכִי כֹל שֶׁאֵינוֹ זֹרֵק אֲרַבַּע אֵינוֹ
 52 יִכּוֹל לִזְרוֹק שְׁמוּנָה, כְּלוֹמֵר, הָאֵם אֵינוֹ יִכּוֹל לִזְרוֹק שְׁמוּנָה בְּלִי שִׁינוּחַ
 53 הַחֲפֵץ אַחֵרֵי אֲרַבַּע אֲמוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה שִׁינוּחַ הַחֲפֵץ אַחֵרֵי אֲרַבַּע
 54 אֲמוֹת הַנַּחֵה זֹו אֵינָה גּוֹרֵמַת לְחַיּוּב, כִּיּוֹן שֶׁלֹא נִתְקַיְּמָה בָּהּ מִחֻשְׁבָּתוֹ.
 55 הַגְּמָרָא דְנָה בַעֲנִין הַזּוֹרֵק מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְרְשׁוֹת הַרְבִּים דְּרַךְ רְשׁוֹת
 56 הַיַּחֲדָי, לַעֲנִין הַעֲבַרְתָּ אֲרַבַּע אֲמוֹת בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים: תְּנִי רַבְּנִין
 57 בְּבִרְיָתָא, הַזּוֹרֵק חֲפֵץ מִרְשׁוֹת הַרְבִּים אַחַת לְרְשׁוֹת הַרְבִּים אַחֲרָת,
 58 וְרְשׁוֹת הַיַּחֲדָי כְּאֵמְצַע, אֵם עֲבַר הַחֲפֵץ אֲרַבַּע אֲמוֹת בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים,
 59 חַיִּיב, וְאִף אֵם עֲבַר שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים אַחַת וְשְׁתֵּי אֲמוֹת
 60 בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים אַחֲרָת,

1 אזי אין רצונו לכאן, ואם רצונו לכאן אזי אין רצונו לכאן. כלומר, אם
 2 רצונו שינוח החפץ בסוף ארבע אמות ברשות הרבים, אינו רוצה
 3 שינוח מיד ביציאתו לרשות הרבים ואין אומרים על כך קלוטה כמי
 4 שהונחה, ונמצא שלא נעשית עקירה בתחילת רשות הרבים, ואין
 5 לחייבו משום מעביר. וכל הזריקה היא הוצאה ארוכה, וחייב רק על
 6 הוצאה. ואם רצונו שינוח מיד ביציאתו לרשות הרבים, אינו רוצה
 7 שינוח בסוף ארבע אמות ברשות הרבים, נמצא שמה שעבר החפץ
 8 ארבע אמות ברשות הרבים אינו מדעתו, ואין לחייבו על ההעברה.
 9 ומכל מקום חייב על ההוצאה, שהרי מחשבתו היתה להוציא מרשות
 10 היחיד לרשות הרבים ומחשבה זאת נתקיימה. מתרצת הגמרא: אָמַר
 11 לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַבִּינָא, מְדוּבַר בְּאֹמְרֵי כָּל מְקוֹם שֶׁתִּרְצָה הַנְּוֹת, וְכִיּוֹן
 12 שְׁלֹא אֵיכַפֵּת לוֹ, יֵשׁ כֵּאֵן קִיּוֹם מִחֻשְׁבָּה גַם בְּהַנַּחֵה בִּיצִיאָה לְרְשׁוֹת
 13 הַרְבִּים אִם בְּהַנַּחֵה לְאַחַר שְׁעַבַר אֲרַבַּע אֲמוֹת, וְאִפְשָׁר לְחַיְיבו גַם עַל
 14 הַהַעֲבָרָה.
 15 הַגְּמָרָא דְנָה מִה דִּין הַזּוֹרֵק חֲפֵץ וְהַתְּכוּיִן שִׁינוּחַ בְּמִקּוֹם אַחַד, וְהַחֲפֵץ
 16 נָח בְּמִקּוֹם אַחֵר. מְבִיאָה הַגְּמָרָא: פְּשִׁימָא – דִּין פְּשׁוּט הוּא, שֶׁאֵם
 17 נִתְּכוּיִן לִזְרוֹק חֲפֵץ בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים שְׁמֻנָּה אֲמוֹת וְזִרְק אֲרַבַּע אֲמוֹת,
 18 כְּלוֹמֵר שֶׁנָּח לְפָנֵי הַמְּקוֹם שֶׁרִצָּה שִׁינוּחַ שֵׁם, הִרִי הוּא כְּמִי שְׁכַתֵּב 'שֵׁם'
 19 מִשְׁמַעוֹן – שְׁתְּכוּיִן לְכַתּוֹב שְׁמַעוֹן וְכַתֵּב הָאוֹתוּת 'שֵׁם' וְחַיִּיב.
 20 שְׁכַשֵּׁם שֶׁשִּׁנּוּ (להלן קט) שְׁחַיִּיב בְּכַתִּיבַת אוֹתוּת אֵלוֹ אֵף שֶׁהִיתָה
 21 כּוּוֹנָתוֹ לְכַתּוֹב תִּיבָה בַת חֲמֵשׁ אוֹתוּתוֹ, מִפְּנֵי שֵׁם 'הִיא מְלָה בְּפָנֵי
 22 עֲצָמָה, כְּמוֹ כֵּן הַזּוֹרֵק אֲרַבַּע אֲמוֹת חַיִּיב אֵף שֶׁהִיתָה כּוּוֹנָתוֹ לִזְרוֹק
 23 שְׁמוּנָה, מִפְּנֵי שֵׁשׁ בּוֹרִיקָתוֹ שִׁיעוֹר הַעֲבָרָה.
 24 מִסְּתַפְקַת הַגְּמָרָא: אֲבָל אֵם נִתְּכוּיִן לִזְרוֹק אֲרַבַּע אֲמוֹת וְזִרְק שְׁמֻנָּה
 25 אֲמוֹת, מָהוּ – מִה הַדִּין, מִי אָמְרִינֵן הָא אִפִּיק לִיה – הָאֵם אֵנוֹ אוֹמְרִים,
 26 הִרִי הַעֲבִיר אֶת הַחֲפֵץ אֲרַבַּע אֲמוֹת וְנִתְקַיְּמָה מִחֻשְׁבָּתוֹ, וְחַיִּיב, אִו
 27 דִּלְמָא הֵיבָא דְבַעֲיָה הָא לֹא נָח – אוֹ שְׁמָא הַחֲפֵץ לֹא נָח בְּמִקּוֹם
 28 שְׁרִצָּה, וְלֹא נִתְקַיְּמָה מִחֻשְׁבָּתוֹ, וּפְטוֹר.
 29 הַגְּמָרָא פּוֹשְׁטָת אֶת הַסֵּפֶק, וְאֵף חוֹרֵרַת בְּהּ מִהַדִּין הַפְּשׁוּט שֶׁהִזְכִּירָה
 30 תְּחִילָה. פּוֹשְׁטָת הַגְּמָרָא: וְלֹא הִינֵנוּ דְאָמְרֵי לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי –

יום ראשון

יום ששי

כד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: יג. ובוה . . . החשך כנ"ל.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי ש"ק פ' שמות תקע"ג. ומ"כ בעיר האדיץ.
אאזמו"ר שאל את הצ"צ: וואָס האָט דער זיידע געוואָלט מיט דרכי החסידות, און
וואָס האָט ער געוואָלט מיט חסידות. ויענהו הצ"צ: דרכי החסידות איז, אז אלע חסידים
זאָלען זיין ווי איין משפחה ע"פ התורה באהבה. חסידות איז חיות. אריינטראָגען א חיות
און באלייכטען אלץ, אויך דעם לא טוב, מען זאָל וויסען פון דעם אייגענעם רע ווי ער
איז, אויף מתקן זיין עס.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי שבת קדש פּרשת שמות תקע"ג. ומנוחתו כבוד
[=קבורתו] בעיר האדיץ.

אָדני אָבי זְקני מורי ורבי [מהר"ש] שאל את ה"צמח צדק": מה היתה מטרתו של הסבא ב'דרכי
החסידות', ומה היתה מטרתו בחסידות? ויענהו ה"צמח צדק": 'דרכי החסידות' הן - שכל החסידים
יהיו כמשפחה אחת, על פי תורה, באהבה. 'חסידות' היא חיות, להכניס חיות ולהאיר את הכל, גם
את ה"לא-טוב", שיפירו את הרע האישי כמות שהוא, כדי לתקנו.

יום שני

שבת

כה טבת

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש שבט, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התעודות.
הפטורה: הבאים ישרש.

שיעורים. חומש: שמות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: אך מאחר . . . כנגד כולן.

משיחות אאמו"ר: יציאת מצרים איז דער ארויסגעהן פון מצרים וגבולים, און חסידות
איז אויף ארויסגעהן פון די מצרים און גבולים פון וועלט. עס איז פאראן א הפרש: יצי"מ
איז א ענין פון שבירה און עזיבה, דערפאר איז מען אוועק פון מצרים. יצי"מ פון חסידות
איז ברור און תקון, יציאה פון מצרים און גבולים פון וועלט אָבער אין וועלט. ד. ה.
זייענדיג אין וועלט באדארפען זיין אין א יציאה פון מיצר וגבול פון וועלט. אראַפּנעהמען
דעם מיצר וגבול און דערהערען דעם אמת, אז וועלט אליין איז באמת גוט, ווייל דאָס
איז דאָך רצונו ית', איז דאָס דורך עבודה פון חסידות.

משיחות אָדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב]: יציאת מצרים היא היציאה ממצרים ומגבלות; וחסידות היא כדי
לצאת מהמצרים והמגבלות של העולם.

ישנו הַבְּדֵל: יציאת מצרים היא בתנועה של שבירה ועזיבה, לכן גרשו ממצרים; יציאת מצרים
של חסידות היא ברור ותקון - יציאה ממצרי ומגבלות העולם, אך בתוך העולם. פלומר: עם
ההמצאות בעולם, יש להיות ביציאה ממצר וגבול העולם. להסיר את המצר והגבול ולקלט את
האמת, שהעולם עצמו הוא באמת טוב, מפני שזהו רצונו יתברך, הרי זה [משג] על ידי עבודת
החסידות.

יום שלישי

יום ראשון

כו טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
 תניא: פרק יד. והנה . . . 38 לכפור האמת.

בברכת "ולמלשינים" מפסיקים קצת בין "ותמגור" לתבת "ותכניע", מתאים להפונה, אשר
 "תעקר ותשבר ותמגור" הם נגד ג' קלפות שצריכים העברה לגמרי, "ותכניע" - לנגד קלפת נגה
 שצריכה הכנעה ויש בה ברור.

יום רביעי

יום שני

כז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שני עם פירש"י.
 תהלים: קכ"ד.
 תניא: משא"כ . . . צדיקים כו' ע"ש.

רבינו הזקן אמר: אידישע גשמיות איז רוחניות, דער אויבערשטער גיט אונז גשמיות,
 מיר זאלען דערפון מאַכען רוחניות. אמאל אז עס איז לרגע ניט אזוי, דארפען געבען
 דעם אויבערשטען אפילו מנחת עני גיט ער א פולע.

רבנו הזקן אמר: גשמיות של יהודים היא רוחניות. הקדוש ברוך הוא נותן לנו גשמיות, כדי
 שנצור ממנה רוחניות. לעתים, כאשר לרגע אין הדבר כן, יש לתת לקדוש ברוך הוא ולו מנחת עני,
 והוא נותן בשפע.

יום חמישי

יום שלישי

כח טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: קלה-קלט.
 תניא: ובוה יובן . . . תהי צדיק.

בספר החקירה (דרך אמונה) לה"צמח צדק" הנדפס - חסרים הרבה הגהות. ה"צמח צדק" חברו
 ביחס עם נסיעותיו לפטרבורג, ששם היה צריך לענות על כמה שאלות בענינים אלו.

יום שישי

יום רביעי

כט טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: קמ"ג.
 תניא: פרק טו, ובוה . . . 40 חלל בקרבו.

אנן פועלי דיממא אנן . יום הוא אור, עבודתנו היא עבודת האור, מאכען ליכטיג די
 וועלט באור תורה . ומלבד כי צריכים לעמוד במעמד ומצב טוב בעז"ה בעצמו - אליין
 דארף מען זיין ווי עס דארף צו זיין - הנה כל העבודה היא לזכות להעמיד תלמידים
 גרונטיקע מענשען, אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הכוונה הפנימית. שאינו מספיק
 למוד תורה הנגלית וחיוב הקודש בשמירת המצות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.

אָנן פּוּעֲלֵי דִימְמַא אָנן [=אָנוּ, פּוּעֲלֵי יוֹם אָנן]. יוֹם הוּא אוֹר, עֲבוּדַתְנוּ הִיא עֲבוּדַת הָאוֹר, לְהַאִיר אֶת
 הָעוֹלָם בְּאוֹר תּוֹרָה. וּמִלְבַּד כִּי צָרִיכִים לְעִמּוּד בְּמַעְמַד וּמִצְבָּ טוֹב, בְּעֲזַרְתּוֹ ה', בְּעֲצֻמוֹ - לְהִיטֵב בְּעֲצֻמוֹ
 כְּפִי שְׂצָרִיף - הִנֵּה כָּל הָעֲבוּדָה הִיא לְזִכּוֹת לְהַעֲמִיד תְּלִמִּידִים אֲנָשִׁים יְסוּדִיִּים, אֲשֶׁר יִהְיוּ מְסוּרִים

בלבם ודעתם אל הכוונה הפנימית. שאינו מספיק למוד תורה הנגלית וחבוב הקדש בשמירת המצות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.

שבת קודש

ה'תש"ג

א שבט, ר"ח

יום חמישי

שיעורים. חומש: ורא, חמישי עם פירשי"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ובבינוני . . . כא מרגילותו.

אמירת תהלים האמור (בכל יום אחר התפלה) אין בזה שום הפרש בין בתי כנסיות של אנשי [אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] שיחיו, או מתפללי גסח אשכנז או גסח פולין, ה' עליהם יחיו. ומצד אהבת ישראל... ובפרט לגדל הענין של אמירת תהלים בצבור וכוונתה הפנימית, הנוגע לכלל ישראל ממש בגשמיות, בבני חיי ומזונא, וברוחניות... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות אשר יקבע בכל בתי הכנסת מאיזה גסח שיהיה.

המשך ביאור למס' שבת ליום שיש עמ' ב

39 מחיצות, קשה, זימנין דליכא עשרה - הרי פעמים שאין במים עומק
 40 עשרה טפחים, וגם אם נמדוד עשרה טפחים מקרקע הים, הרי האויר
 41 שסמוך לפני המים נחשב לברמלית, וכשממלא מהים לספינה קא
 42 מטלטל מהים שהוא ברמלית לספינה שהיא רשות היחיד.
 43 משיב רבה בר אבוה: אמר ליה רבה בר אבוה לרב נחמן, גמרינן
 44 ו-מקובלנו, דאין ספינה שהיא גדולה מהלכת במים שהם עמוקים
 45 פחות מעשרה טפחים, ולכן אין לחשוש שמא לא יהיה במים עומק
 46 עשרה טפחים.
 47 מקשה הגמרא: והא מורשא אית לה - והרי יש לספינה בליטה,
 48 שראש הספינה הולך ומגביה מהמים, ובליטה זו יכולה להלך גם
 49 במקום שאין המים עמוקים עשרה טפחים (צויר ג), ואם ממלא מים
 50 מהים כנגד אותו מקום שאינו עמוק עשרה טפחים, הרי הוא מטלטל
 51 מברמלית לרשות היחיד.
 52 מתרץ רב ספרא: אמר רב ספרא, גשושי אולי קמה - לפני הספינה
 53 הולכים בני אדם שממשמשים ובודקים במקלות את עומק המים,
 54 ואינם מניחים לספינה ללכת במקום שאינו עמוק עשרה טפחים, כדי
 55 שלא תלך פתאום למקום שאינה יכולה לצאת ממנו, ותשכון באותו
 56 מקום ולא תוכל לשוט.
 57 מקשה רב נחמן בר יצחק על דעת רב חסדא ורבה בר רב הונא: אמר
 58 ליה רב נחמן פר יצחק לרב חייה פר אביי, לרב חסדא ולרבה
 59 בר רב הונא דאמרי שעושה מקום ארבעה טפחים וממלא משם,
 60 שופכין דיריה היכי שרי להו - היכן יטיל את מי השופכין של
 61 הספינה, הרי הים נחשב לברמלית, ואם יטיל את מי השופכים
 62 מהספינה לים, הרי הוא מטלטל מרשות היחיד לברמלית. מוסיפה
 63 הגמרא: וכו' תימא דשרי להו פאותו מקום - ואם תאמר שיטילים
 64 דרך המקום שהקיפוהו במחיצות, מאיסי ליה - מעתה המים
 65 שימלא לאחור מכן דרך אותו מקום יהיו מאוסים עליו ולא יוכל
 66 לשתותם.
 67 מתרץ רב חייה בר אביי: דשרי להו ארפנא דספינה - יכול להטיל
 68 את מי השופכין על דפנות הספינה, והם ירדו מאליהם לים.
 69 מקשה הגמרא: וקא אף על פי שאינו זורק לים את מי השופכים, אלא
 70 שופכם על דופן הספינה, ומשם הם נשפכים לים, מכל מקום איכא
 71 כחו - המים יורדים לים מכחו, ונמצא מוציא מרשות לרשות.
 72 מתרצא הגמרא: על הוצאה שעל ידי כחו בכרמלית לא גזרו
 73 חכמים, ולכן מותר לשפוך את מי השופכין על דפנות הספינה, אף על
 74 פי שהם יורדים לים מכחו.
 75 מבארת הגמרא: ומנא תימא - ומנין אני אומר כן, שלא גזרו על
 76 כחו בכרמלית, דתניא בברייתא, ספינה, אין מטלטלין לא מתוקבה
 77 לים, ולא מן הים לתוקבה.

1 דין נוסף: היו שתי ספינות קשורות זו בזו, והן סמוכות זו לזו ואין
 2 הפסק ארבעה טפחים ביניהן, מטלטלין מוז לזו. ואם אינן קשורות,
 3 אף על פי שמוקפות ו-סמוכות זו לזו, אין מטלטלין מוז לזו.

גמרא

4 נתבאר במשנה שאסור מדרבנן לזרוק מהים לספינה. הגמרא דנה
 5 באיזה אופן ניתן להתיר למפליגים בספינה למלאות מים מהים
 6 לספינה: איתמר - נאמר בבית המדרש, המפליג בספינה בים, כיצד
 7 ימלא מים מהים כדי להכניס לספינה, רב הונא אמר, מוציאין
 8 הימנה ו-מדפנות הספינה) וזו כל שהיא מעל גבי המים (צויר א),
 9 וממלא מים מהים ומכניס לספינה. רב חסדא ורבה בר רב הונא
 10 אמרי, עושה מקום ארבעה טפחים, כלומר, לוקח מחיצות, ותולה
 11 אותן מעל המים, באופן שהן מקיפות חלל בשיעור ארבעה על
 12 ארבעה טפחים מעל המים (צויר ב), ונחשב כאילו המחיצות יורדות
 13 עד למים, וממלא מים מהים דרך מקום זה ומכניס לספינה.
 14 הגמרא מבארת במה נחלקו: בגמרא לעיל (י) מבואר שברמלית
 15 תופסת עד עשרה טפחים, כלומר, שרשות הברמלית שתיקנו חכמים
 16 שלא לטלטל בה או באוירה, היא עד גובה עשרה טפחים בלבד, אבל
 17 האויר שלמעלה מעשרה טפחים מהקרקע אינו נחשב לברמלית אלא
 18 למקום פטור. מבארת הגמרא: רב הונא אמר מוציא הימנה וזו כל
 19 שהיא וממלא, קסבר ברמלית מארעא משחינן - עשרה טפחים של
 20 ברמלית נמדדים מקרקעית הים, ואוירא - האויר שהוא למעלה
 21 מעשרה טפחים מקרקע הים, אפילו אם יש בו מים, אינו ברמלית,
 22 אלא מקום פטור הוא, וקדין הוא דזו נמי לא ליבעי - ומעיקר
 23 הדין אין צריך אפילו זי כד למלא את המים, משום שיותר
 24 לכתחילה לטלטל ממקום פטור לרשות היחיד או לרשות הרבים,
 25 אלא שהצריכו להוציא זי כפי היכי דליהו ליה היברא - כדי שיהיה
 26 לו היכר שמקום זה אינו ברמלית, ולא יבוא לטלטל מברמלית גמורה
 27 לרשות היחיד.
 28 רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה טפחים
 29 וממלא, קסברי ברמלית משפת מים משחינן - עשרה טפחים של
 30 ברמלית נמדדים מפני המים, דמיא ארעא סמיכתא - משום שהמים
 31 שבים נחשבים כחלק מקרקעית הים, וכאילו קרקעית הים היא קרקע
 32 עבה, ולכן מודדים את גובה הברמלית מפני המים ולא מקרקעית
 33 הים, ולכן אי לא עכיד מקום ארבעה טפחים, קא - הרי הוא עומד
 34 ומטלטל מברמלית לרשות היחיד.
 35 רב נחמן מקשה על רב הונא: אמר ליה רב נחמן לרבה בר אבוה,
 36 ולרב הונא דאמר שעשרה טפחים של ברמלית נמדדים מקרקע הים,
 37 ולפיכך מוציא הימנה וזו כל שהיא וממלא ואין צריך לעשות

זיהוי הבן בבדיקת דם

יום ראשון כ"ד טבת ה'תשע"ג

הבנים לרבי בנאה כדי שיברר להם, ואמר להם: "זילו חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מינייכו שבקא" – "הכו הכאות על קברו, ולנסותו נתכוין שאותן שהן ממזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט". ואכן כך הווה. שכל הבנים הלכו לקבר מלבד הבן האמיתי שלא הלך, ופסק להם רבי בנאה "כולהו נכסי דהאי", של זה "שלא רצה לחבוט על קברו של אביו שזה הוא הצנוע שבכם ומסתברא דלזה אהב יותר" (רשב"ם).

והקשה ה'אליה רבה' (א"ח סי' תקסח ט"ז): מדוע נזקק רבי בנאה לתחבולה של "זילו חבוטו קברא דאבוכון", והלא היה יכול לברר מיהו הבן האמיתי באמצעות בדיקת דם כפי שעשה רב סעדיה?

ותירץ הרש"ש (ב"ב שם): במעשה רב סעדיה היה בן יחיד, והבדיקה נועדה לברר את זהותו מול העבד, ואילו במעשה שבגמרא היה צורך לברר מי הבן האמיתי בין האחים, שם הבדיקה היתה מגלה שתשעת האחים ממזרים, ולענין זה נאמר שצריך אדם ליהרר שלא לספר בגנות חברו, ולהיות כוסה קלון (פיה"מ לרמב"ם סוף עריות) ולכן נמנע רבי בנאה מבדיקת דם אלא אמר להם "זילו חבוטו קברא...", ועל ידי זה יודע רק "שזה הוא הצנוע שבכם, ומסתברא דלזה אהב יותר".

הלכות נחלות פרק ד, הלכה א: האומר: זה בני... אף על פי שהודה באנשים שאינן מחזקין שמו קרוביו – הרי זה נאמן, ויך שני.

ויש לעיין, מה דעת ההלכה על זיהוי הבן באמצעות בדיקת דם?

בספר 'לאור ההלכה' (התורשה, עמ' קצה) מביא על כך מ'ספר חסידים' (סי' רלב): "מעשה ברב סעדיה בן יוסף החכם; באחד שהלך למדינה הים עם עבדו והוליך עמו ממון גדול ואשתו היתה מעוברת. לימים מת האדון והניח כל הממון, והלך העבד והחזיק בנכסיו ויאמר העבד אני בנו. כשגדל הבן שהולידה שמע שמת אביו והלך לתבוע נכסיו שהחזיק בהם העבד, ונתחתן בגדולי הדור... וציוה רב סעדיה להקזיז דם זה בספל אחד ודם זה בספל אחר ולקח עצם של אבי הבן והניח בספל העבד ולא נבלע הדם, ולקח העצם ושם אותו בספל הבן ונבלע הדם בעצם כי הוא גוף אחד, ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו".

ובגמרא (ב"ב נח, א) מסופר על אשה שאמרה לכתה שיש לה עשרה בנים ורק אחד מהם נולד מאביה, ואילו השאר נולדו מזנות. כשנודע על כך לאב, אמר לפני פטירתו "כל נכסי לחד ברא" – "לאחד מבני, אותו שיבררו בית דין" (רשב"ם). הלכו

איך קבע יעקב ש"טרוף טורף יוסף?"

יום שני כ"ה טבת ה'תשע"ג

(א) והרי יתכן שיוסף השאיל את כותנתו לאחר?

ומתירץ ה'נפש חיה' (אהע"ז סי' ד):

יש אומרים (הובא בנבו"א אהע"ז סי' נא) שרק בקביעה על פי סימנים חוששים לשאלה כי 'סימנים' כשלעצמם אינם הוכחה מוחלטת, ועדיין יש לחשוש שמא קיים אדם נוסף עם סימנים אלו (וגם סימני הבגד יכולים להיות גם בבגד אחר), ולכן בהצטרף חשש שאלה אין סומכים על הסימנים, אבל הוכחה לפי 'טביעת עין' עדיפה מסימנים (חולין צו, א), והיא הוכחה וודאית שחשש שאלה לא מחליש אותה. ולפי זה, יש ליישב שיעקב הכיר את הכתנתו בטביעת עין, ולכן אמר שהיא "כתנת בני" ללא ספק.

וה'צמח צדק' (שו"ת אהע"ז סי' נט סק"ה) מבאר באופן אחר:

אכן, אמירת יעקב "כתנת בני חיה רעה אכלתהו" אינה קביעה מוחלטת, כי גם לדעה שסומכים על סימני הבגד ואין חוששים לשאלה, הרי זה רק כאשר המת לבוש בבגד, אך אם הבגד אינו על גוף המת אין הבגד וסימניו מהווים הוכחה. ואם כן, אמירת יעקב "חיה רעה אכלתהו", אינה קביעה מוחלטת שתקפה בדיני התורה, אלא שכך היא ההנחה כשרואים כתנתו טבולה בדם, וכמאמר חז"ל "דיברה תורה כלשון בני אדם" - התורה מדברת כפי שבני אדם מדברים רש"י נדרים ג, א, ד"ה (לנדר).

הלכות נחלות פרק ז, הלכה ג: וכן אם באו עדים שראוהו... נהרג ולא הכירו פניו אבל היו לו סימנים מבהקין בגופו והכירו אותם... יודיין לנחלה בעדות זו.

הגמרא (בבא מציעא כז, ב) דנה האם 'סימנין דאורייתא', היינו האם מן התורה אפשר לסמוך על סימנים ולקבוע על פיהם שהאבירה שייכת למי שמסר את סימניה וכן האם מן התורה אפשר לקבוע על פי סימנים את זהות האדם שמת ולהתיר לאשתו להינשא לאחר. ואומרת הגמרא שאף אם 'סימנים דאורייתא', אין לסמוך על סימני הבגדים כהוכחה לזהותו של המת כי חוששים שמא הבעל השאיל את בגדיו לאחר והלה מת, ואילו הבעל עדיין בחיים.

וכתבו אחרונים (שבות יעקב אה"ע סוס"י צט, חידושי רמ"ש יבמות קב, א), כי מדברי הרמב"ם כאן, שיורשי המת נוהלין אותו על פי עדים שראוהו מת אף על פי שלא הכירו את פניו אם "היו לו סימנים מובהקין בגופו והכירו אותם", יש להוכיח שלדעתו נפסקה הלכה שעל סימני הבגדים אין לסמוך שמא הבגדים שאולים, ורק על "סימנים מובהקין בגופו" סומכים.

והקשה ה'חמדת שלמה' (אהע"ז סי' לא סק"ד):

אם חוששים לשאלה, איך אמר יעקב אבינו אחר שראה את הדם על כתנת יוסף "כתנת בני, חיה רעה אכלתהו" (בראשית לו,

יום שלישי כ"ו טבת ה'תשע"ג

דאגה ליתומים - גם ברוחניות

התרומה על ידי האפטרופוס משום "שאינן מאכילים את היתומין דבר האסור"?

ויש לומר: חיוב חינוך חל רק בגיל שבו מבין הקטן את משמעות האיסור, כדברי אדמו"ר הזקן (ארו"ח סי' שמג ס"ג) "החינוך בלא תעשה... הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה, שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות". ולפי זה אין האפטרופוס צריך לתרום עבור יתום קטן שאינו בר הבנה, ולכן הוסיף הרמב"ם שהצורך לתרום עבור יתום כזה הוא מאחר שאין מאכילים לקטן דבר האסור בידיים (אמרי יושר שם).

ויש שכתבו שלעולם חיוב החינוך אינו מוטל אלא על האב עצמו, והאפטרופוס דואג לקיום המצוות על ידי היתומים לא מצד חיוב חינוך, שהרי אין עליו לדאוג לכך מכספו, אלא מאחר וקיום המצוה הוא טובתו האמיתית של התינוק (על אף שאינו מחויב בכך), דואגים לו לכך מדין "זכין לאדם שלא בפניו", כשם שבית דין מגיירים גר קטן משום שזכות היא לו (כתובות יא, א).

הלכות נחלות פרק יא, הלכה י: האפטרופין עושין לקטנים סבה... כללו של דבר: כל מצוות עשה שיש להם קצבה, בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים – עושין להם, אף על פי שאינן תובנין במצוה מכל אלו המצוות אלא כדי לחנכן.

לרוב הדעות, חיוב 'חינוך' מוטל רק על האב, ואם כן מדוע צריך האפטרופוס לדאוג לקיום המצוות על ידי היתומים? יש שביארו כי מאחר והאפטרופוס מחליף את האב, מוטל עליו גם חיוב החינוך של היתומים (אמרי יושר ח"א, ג).

אך לכאורה קשה: בהלכה הוקדמת כתב הרמב"ם "האפטרופין תורמין... כדי להאכילם, שאין מאכילין את היתומין דבר האסור". ומבואר מדבריו שחובת האפטרופוס לתרום היא רק משום שמאכיל את היתומים בעצמו, אך בלא הכי אין צורך לתרום כי אין חובה להפריש קטן מעשיית איסור בעצמו. ואם חיוב החינוך מוטל על האפטרופוס כמו על האב, הרי חייב לחנכם שלא לאכול מאכלות אסורות (ולא רק להימנע מלהאכילם בידיים), ומדוע הוצרך הרמב"ם לנמק את חיוב

יום רביעי כ"ז טבת ה'תשע"ג

מי יכול להעניש?

מקדושה, כי "הגם שילבישו הדבר לשם-שמים, על שער עבירה – אין זה אמת כלל.. אלא שזהו מצד מזג רוע הנפש מוטבעת מגבורות קשות להריע ולהעניש...". וביצוע העונש בעושי העבירה נותן להם חיות: "והיינו מצד שטבעם רע בעצם על-כן זאת הרעה שיפעלו בבני-אדם תחיה אותם חיות וקיום נצחי, ובלעדו אין להם חיות כלל, ובכוא לידם פעולת הרציחה כאילו מתחדש נפשם מצד שזה חיותם".

ולכן אין להעמיד דינים אכזריים, כי מצד טבע האכזריות הם עלולים להטות את הדין לחובה, ועל הדיין להיות איש חסד כדי שימצא זכות על הבעל-דין ואזי גם כשפוסק לחובה הרי זה פסק-דין אמיתי על-פי ההלכה.

וזהו גם הסיבה לכך שביצוע העונש לא יכול להיות על ידי הדיין בעצמו אלא דווקא על ידי אדם אחר (שליח בית דין). כי הדיין צריך להיות איש רחמן שאינו יכול לשאת את צער הזולת.

(לקוטי שו"ת א. עמ' 134; ח עמ' 163)

הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ג: אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זמן מפלג בשנים ולא סרים, מפני שיש בהן אכזריות. ולא מי שאין לו בנים, כדי שיחא רחמן.

מדוע אין להעמיד דיין שהוא אכזרי? יתירה מזו: הרי הדיינים הם "חכמים ונבונים מופלאין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה.. שנאמר 'והתיצבו שם עמך' – 'בדומין לך בחכמה וביראה ובייחוס' (לעיל ה"א) ומדוע אם יש בהן אכזריות אין מושיבין אותן בסנהדרין?

ויש לבאר:

מובא בספרי חסידות (דרך מצוותיך פט, ב) שישנם אנשים "שעיקר חיותם הוא כשפועלים דין בבני אדם" וכשיזדמן לפניהם אדם העובר עבירה "תיכף מתחמם לבבם ויתמלאו חימה וכעס להענישם ולהכותם מכות אכזרי ורציחה ממש, ובפועל-ידם דוקא, ולא ינוחו ולא ישקטו עד עשות בהם פעולה הרעה בתכלית".

ומבואר על-כך שאצל אנשים אלו ה'קנאות' אינה נובעת

יום חמישי כ"ח טבת ה'תשע"ג

לאיזה בית דין פונים?

והרא"ש (סנהדרין פ"ג סי' מא) מיישב את הסתירה: (א) בגמרא (במסכת ב"ק) מדובר ששני הצדדים תובעים זה את זה, היינו שקיים ביניהם ויכוח על חפץ מסוים וכל אחד טוען שהוא שלו, אך כאשר אחד הצדדים תובע והשני נתבע, אין הנתבע יכול לכפות את התובע ללכת לבית דין הגדול.

(ב) כאשר ידוע שהאחד לווה מחברו, והוויכוח אינו על עצם ההלוואה אלא כגון שטוען פרעתי, אזי רק התובע יכול לכפות את הנתבע, אך כאשר הנתבע כופר בעיקר התביעה אין לתובע עדיפות, וזכותו של הנתבע לבחור ללכת לבית דין הגדול.

הלכות סנהדרין פרק ו, הלכה ו: שנים שנתעצמו בדין, אחד אומר: גזון באן, ואחד אומר: נעלה לבית דין הגדול... בופין אותו ודן בעירו... אבל אם אמר המלוה: גלף לבית דין הגדול – בופין את הלוח ועולה עמו, שנאמר: עבד לוח לאיש מלוה.

כלומר, לתובע קיימת זכות לכפות את הנתבע לעלות עמו לבית דין הגדול, אך הנתבע אינו יכול לכפות את התובע לכך. ולכאורה הדברים סותרים לדברי הגמרא (ב"ק ק"ב, ב) שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין כי ביכולתו לטעון שברצונו ללכת לבית דין הגדול. הרי שאף לנתבע קיימת זכות זו!

מומחה, גם הלווה יכול לומר שברצונו לדון בפני בית הדין הגדול, וזה האופן שבו מדובר בגמרא.

וכן מדויק מלשון הרמב"ם להלן (ה"ט): "... יש מקומות שיש בהם חכמים גדולים... ומקומות שיש בהם תלמידים שאינם כמותם, אם אמר המלוה נלך למקום פלוני... שכופין את הלווה והולך עמו". ומכאן מדייק ה'כסף משנה' שרק כאשר הדיינים המקומיים הם גם חכמים אלא שאינם חכמים 'כמותם', אזי רק המלווה יכול לכופף את הלווה ללכת לבית דין הגדול, אך אם אינם חכמים כלל יכול גם הלווה לדרוש לפנות לבית דין הגדול.

(פרישה חו"מ יד, א)

אך לדעת הרמב"ם לכאורה אין לפרש כאף אחד משני הפירושים, שכן ברמב"ם מפורש שאם שניהם תובעים זה את זה ("זה טוען וזה טוען") אין האחד יכול לכפות את חברו ללכת לבית דין הגדול, וכן כאשר התביעה לא נתבררה כלל אין אחד כופה את חברו (להלן הלכה ח), ואילו דברי הרא"ש במקרים אלו כל אחד יכול לכופף את חברו ללכת לבית דין הגדול!

ובישוב הסתירה לדעת הרמב"ם יש לומר:

כאשר קיים בעיר בית דין מומחה אלא שבעיר אחרת יש דיינים גדולים יותר – יכול המלווה לכפות ללכת לבית דין הגדול והלווה לא יכול, אך כאשר אין בעיר כלל בית דין

יום שישי כ"ט טבת ה'תשע"ג

מתי יכולים בעלי הדין לחזור בהם?

ידי הביטול יהיה "חב לאחריני". לדוגמא: אם בעל הדין שזכה בממון בפסיקה הראשונה חייב לאדם שלישי ואין לו מהיכן לפרוע את חובו אלא מהכסף שזכה בו כעת ועליו לתת לבעל חוב זה את הכסף. ולענין זה נאמרו דברי הרא"ש שלאחר גמר הדין אין בעלי הדין יכולים לבטל את פסק הדין הראשון.

וה'תומים' (שם סק"ה) ביאר:

גם לדעת הרא"ש יכולים שני בעלי הדין לבקש דיון בבית דין חדש בנושא שכבר נידון בבית דין הראשון, וכוונת דבריו היא שאין הם יכולים לחזור בהם מהעובדות שכבר הודו בהם בדיון הראשון, כי על הודאתם בפני בית דין חל הדין "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד". אבל אם עדיין לא נגמר הדין יכולים הם לחזור בהם מהודאתם הראשונה, כי לפני גמר דין עדין אין ההודאה נחשבת כהודאה בפני בית דין.

הלכות סנהדרין פרק ז, הלכה ב: נגמר הדין, והוציא הפסוק פדין זה הפסול או בעדותו – אינו יכול לחזור.

כתב הרא"ש (שו"ת כלל נו ס"ח): "מי שקיבל עליו דיון אחד ונגמר הדין, אין יכולים לחזור בהם, אף על פי ששניהם מתרצים בכך". ותמה עליו ה'בית יוסף' (חור"מ ס"ב סק"ו): כיון ששני בעלי הדינים מסכימים לחזור בהם מי יעכב בעדם? וביאר: בעלי הדין אינם יכולים לחזור בהם ולפנות לבית דין אחר כי עליהם לשמור על כבודו של בית הדין הראשון. ויתירה מזו כתב הב"ח (שם סק"ד) שאם בעלי הדין יפנו לבית דין אחר "אין שום בית דין רשאי לזקק להם".

והש"ך (שם סק"ט) הביא מה'דרכי משה', שגם לדעת הרא"ש אין לשלול מבעלי הדין לפנות לבית דין נוסף לדון שוב בעניינם (כי יכולים הם למחול זה לזה ואין בזה זלזול בבית דין). אבל אין בית הדין השני יכול לבטל את פסק הדין הראשון, אם על

שבת קודש א' שבט ה'תשע"ג

דיון ללא דעה עצמית

חברו ובדיני ממונות מותר.

ולכן בהכרח לומר שגם בדיני ממונות אסור לפסוק דין שלא על סמך דעה עצמית, והדבר נכלל באיסור הטיית דין ועשיית עוול במשפט (להלן פ"כ הל' רז). אלא שבדיני נפשות החמורים הוסיפה התורה עוד אזהרה שלא קיימת בדיני ממונות – "לא תענה על ריב לנטות".

אך ה'קרן אורה' (סנהדרין ל"ד, א ד"ה ונפקא) נקט ששיטת הרמב"ם היא כפשוטו לשונו, שדווקא בדיני נפשות צריכה להיות דעה עצמית של הדיין אבל בדיני ממונות רשאי הדיין להיות דעתו נוטה אחר חברו, כי אין הכוונה שסומך על חברו לגמרי ולו עצמו אין דעה בעניין (ובמקרה זה, אכן, אין דעתו מצטרפת גם בדיני ממונות), אלא שבדיני נפשות צריך כל דיין לומר הסבר ונימוק משלו, ואילו בדיני ממונות די אם יאמר שדעתו מבוססת על היסוד והנימוק שאמר חברו, אך זוהי דעה שלו.

הלכות סנהדרין פרק י, הלכה א: אחר מן הדיינים פדיני נפשות שהיה מן המובין או מן המתיבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו פדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו – הרי זה עובר בלא תעשה. ועל זה נאמר: ולא תענה על ריב לנטות.

הרמב"ם הביא דין זה בדיני נפשות, ובספר החינוך (מצווה עז) הביא את דברי ה'מכילתא' שמהפסוק "לא תענה על ריב לנטות" לומדים בדיני נפשות "שלא תאמר דיי שאהיה כרב פלוני, אלא אמור מה שלפניך". ומסיים: "יכול אף דיני ממונות כן? תלמוד לומר, 'אחרי רבים להטות'".

וכתב ה'מנחת חינוך' (שם), שתמוה מאד לומר שבדיני ממונות יכולים לסמוך על דיון שאין לו דעה והבנה עצמית ורק נוטה אחר דברי חברו, שהרי הלכה היא (לעיל פ"ח ה"ב) שאם אחד הדיינים אומר שאינו יודע מוסיפים דיינים אחרים. ועוד: בפרק הבא מונה הרמב"ם הבדלים רבים בין דיני ממונות לדיני נפשות, ולא ציין שבדיני נפשות אסור לדיין לסמוך על דברי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ד טבת-א' שבט ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ד טבת ה'תשע"ג

הלכות נחלות

פרק ג

1 אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין לבוא לאחר
 2 מיתת אביו, אלא בנכסים המחזקין לאביו שבאו לרשותו,
 3 שנאמר: "ככל אשר ימצא לו". ביצד? אחד ממורשי אביו
 4 שמת לאחר מיתת אביו, הבכור והפשוט יורשין כאחד; וכן
 5 אם היתה לאביו מלוה, או היתה לו ספינה בים - יורשין
 6 אותה הבכור והפשוט כאחד.
 7 ב. הניח להן אביהן פרה משפנת או מחפנת (תמורת
 8 רווחיה), או שהיתה רועה באפר (מקום מרעה) וילדה (אחר
 9 מותו) - הבכור נוטל בה ובולדה פי שנים.
 10 ג. שחט אחד ממפרי אביו (הרגיל לתת לו מתנות כהונה)
 11 בהמה, ואחר כך מת אביו - נוטל פי שנים במתנות (כהונה)
 12 של אותה בהמה.
 13 ד. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים לאחר
 14 מיתת אביו, אלא מעלה אותו השבח בדימים, ונותן היתר
 15 לפשוט; והוא, שישתנו הנכסים - כגון פרמל (תבואה)
 16 שנעשה שבילים, וכפניות שנעשו חמרים. אבל שכחו מחמת
 17 עצמן, ולא נשתנו - כגון אילן קטן שגדל ונעשה עבה,
 18 וארץ שהעלת שרטון (הושבחה) - הרי זה נוטל בשבח זה
 19 פי שנים; ואם מחמת הוצאה השביח, אינו נוטל.
 20 ה. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, אף על פי שהוא
 21 בשטר, ואף על פי שגבו התומים קרקע בחוב אביהן. הנה
 22 לאב מלוה (בשטר) ביד הבכור - הרי זה ספק אם יטל בה
 23 פי שנים, הואיל וישנה תחת ידו, או לא יטל, הואיל ומחמת
 24 אביו יירשנה ועדין לא באה לידו של אביו; לפיכך - יטל
 25 ממנה חצי חלק בכורה.
 26 ו. בכור שמכר חלק בכורה קדם חלקה - ממכרו קים; מפני
 27 שיש לבכור חלק בכורה קדם חלקה. לפיכך, אם חלק עם
 28 אחיו קדם במקצת נכסים, בין בקרקע בין במטלטלין, ונטל
 29 חלק בפשוט - ותר ככל הנכסים, ואינו נוטל בשארן (ביתר)
 30 אלא בפשוט. במה דברים אמורים? בשלא מחה. אבל אם
 31 מחה באחיו, ואמר בפני עדים: 'ענבים אלו שאני חולק עם
 32 אחי בשונה, לא מפני שמחלתי בחלק בכורה' - הרי זו
 33 מחאה, ולא ותר בשאר נכסים. אפלו מחה בענבים ששהן
 34 מחפרין, ובצרום וחלקום בשונה - לא ותר בשאר נכסים.
 35 אבל אם דרכום, וחלק עמהן בשונה בפיו, ולא מחה בהם
 36 משנעשה יין - ותר בשאר הנכסים. הא למה זה דומה? למי
 37 שמחה בענבים, וחלק עמהן בשונה בניתים - שהרי ותר
 38 בכל. וכן כל פיוצא בזה.

1 ז. מי שיבם אשת אחיו, הוא יורש כל נכסי אחיו המחזקין
 2 (ברשותו); אבל הראויין לבוא לאחר מקאן, הרי הוא בהם
 3 ככל האחים - שהרי 'בכור' קרא אותו הפתוב, שנאמר:
 4 "והיה הבכור אשר תלד, יקום על שם אחיו המת; ולא
 5 ימחה שמו מישראל". וכשם שאינו נוטל ממנו בראוי
 6 (בעתיד לבוא) כבמחזק - כך אינו נוטל בשבח ששכחו
 7 נכסים אחרי מיתת אביו, משעת מיתה עד שעת חלקתו עם
 8 אחיו בנכסי אביו. ואפלו השביחו נכסים אחר שיבם וקדם
 9 שיעלקו - הרי הוא בשבח כאחד מן האחין, אף על פי
 10 שנוטל מנכסים אלו שני חלקים, חלקו וחלק אחיו שיבם
 11 אשתו, הואיל ומת האב בחיי כלם.
 12 ח. כבר בארנו בהלכות שבנים, שהבכור נוטל שני חלקים
 13 שלו כאחד, במצר אחד (סמוכים). אבל היבם שחלק עם
 14 אחיו בנכסי אביו, נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל; ואם עלה
 15 גורלו בשני מקומות, נוטל בשני מקומות.
 16 ט. שומרת לבם (ממתינה ליבוס) שמתה - אפלו עשה בה
 17 אחד מן האחים מאמר (קניין) - משפחת בית אביה יורשין
 18 נכסי מלוג (נכסי האשה שאין לבעלה חלק בהם) שלה ונחצי
 19 נכסי צאן ברזל (נדוניה), ויורשי הבעל יורשין כתבתה עם
 20 חצי נכסי צאן ברזל. ויורשי הבעל תבינן בקבורתה, הואיל
 21 והם יירשו כתבתה, כמו שבארנו במקומו.

פרק ד

1 א. האומר: 'זה בני', או 'זה אחי', או 'אחי אבי', או שאר
 2 היורשין אותו - אף על פי שהודה באנשים שאינן מחזקין
 3 שהן קרוביו - הרי זה נאמן, ויירשנו; בין שאמר פשהוא
 4 בריא, בין שאמר פשהוא שכיב מרע (נוטה למות). אפלו
 5 נשפסק (ואינו מדבר), וכתב בידו שזה יורש - בודקין אותו
 6 [כושרו השכלי]. כדרך שבודקין לגטין.
 7 ב. היינו מחזקין בזה שהוא אחיו, או בן דודו, ואמר: 'אינו
 8 אחי', 'אינו בן דודי' - אינו נאמן. אבל נאמן הוא על מי
 9 שהחזק שהוא בנו לומר 'אינו בני', ולא יירשנו. ונראה לי,
 10 שאפלו היו לבן בנים - אף על פי שאינו נאמן עליו לומר
 11 'אינו בני' לענין חוס, ואין מחזקין אותו ממזר על פיו -
 12 נאמן הוא לענין גרשה, ולא יירשנו.
 13 ג. האומר: 'זה בני', וחסר ואמר: 'עבדי הוא' - אינו נאמן.
 14 אמר: 'עבדי', וחסר ואמר: 'בני' - אף על פי שהוא משמשו
 15 כעבד, נאמן; שזה שאמר 'עבדי', כלומר 'הרי הוא לי
 16 כעבד'. ואם היו קורין לו [ברחוב] 'עבד בן מאה זוז',
 17 וכיוצא בדברים אלו, שאין קוראין אותו ביהודי אלא
 18 לעבדים - הרי זה אינו נאמן.
 19 ד. הנה עובר על בית המכס, ואמר: 'בני הוא זה', וחסר
 20 אחר כך ואמר: 'עבדי' - נאמן; שלא אמר 'בני', אלא

47 מי שמת והניח בן וטמטום או אנדרוגינוס [ספקי זכר או
48 נקבה] - הרי הבן יורש הכל; שהטמטום והאנדרוגינוס ספק.
49 הניח בנות וטמטום ואנדרוגינוס - יורשות בשונה, והרי הוא
50 קאחת מן הבנות.
51 ב. כבר בארנו בהלכות אישות דין הבנות עם הבנים
52 במזונותיהן ובפנסתן, ושם בארנו שהמזונות [של הבנות עד
53 חתונתן] מתנאי כתבה. ובזמן שהנכסים מרבין, אין לבנות
54 אלא מזונותיהן, והבנים יירשו הכל; ויתפרנסו הבנות
55 בעשור [עשירית] נכסים, כדי שינשאו בו לבעלים. ובזמן
56 שהנכסים מועטין, אין לבנים כלום, אלא הכל למזון
57 הבנות. לפיכך, מי שמת והניח בנים ובנות וטמטום או
58 אנדרוגינוס - בזמן שהנכסים מרבין - הבנים יירשין, ורוחין
59 הטמטום אצל הבנות ונזון פמותן; ובזמן שהנכסים מועטין
60 - הבנות דוחות את הטמטום אצל הבנים ואמרות לו: 'זכר
61 אתה, ואין לך עמנו מזונות'.
62 ג. מי שלא שרת אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה
63 בן, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון [המת] או בן שבועה
64 לאחרון - אין זה הבן יורש את אחר משניהן, מפני שהוא
65 ספק. ואם מת הבן - שניהן יירשין אותו וחולקין בשונה,
66 מפני ששניהן ספק, שמא זה אביו או זה אביו.
67 ד. יבמה שלא שרת [אחר מות בעלה] שלשה חדשים,
68 ונתיבמה בתוך שלשה חדשים, ואין ידוע אם בן תשעה
69 לראשון או בן שבועה לאחרון - זה הספק אומר: 'שמא בן
70 המת אני, ואירש נכסי אבי כלם, ואין אתה ראוי ליבם,
71 שאין אמי בת יבום', והיבם אומר: 'שמא בני אתה, ואמר
72 ראוי ליבום, ואין לך בנכסי אחי כלום' - הואיל וגם זה
73 היבם ספק, שמא יבם הוא או אינו יבם - חולקין בשונה.
74 וכן דין זה הספק עם בני היבם, בנכסי [אחיו] המת
75 שנתיבמה אשתו - חולקין בשונה: הספק מחצה, ובני היבם
76 הנדיין [וודאיים] מחצה. מת היבם אחר שחלק עם זה
77 הספק, ובאו בני היבם הנדיים לירש אביהן - אף על פי
78 שיש לזה הספק לומר להן: 'אם אחיכם אני, תנו לי חלק
79 בירשה זו; ואם אין אני אחיכם, תחזירו לי החצי שלקח
80 אביכם' - אין לזה הספק עמהם בנכסי אביהן כלום, ואינו
81 מוציא מידם.
82 ה. ספק והיבם שבאו לחלק בנכסי אביהם [של היבם ואחיו]
83 - הרי היבם יורש ודאי; וזה הספק - אם הוא בן המת, יש
84 לו חצי הממון ולזה היבם חציו, ואם הוא בן היבם, אין לו
85 כלום; לפיכך, יירש היבם, וידחה הספק. הניח היבם שני
86 בנים ודאין, ואחר כך מת אבי היבם - הרי הספק אומר:
87 'אני בן המת, ויש לי מחצה ולשניכם מחצה, והשנים
88 אומרים: 'אחינו אתה, וכן היבם אתה, ואין לך אלא שלישי
89 בנכסי הנזון' - החצי שמודה להן בו נוטלין, והשלישי
90 שמודין הם בו לו נוטלו; והשתות [שישית] הנשאר -
91 חולקין אותו בשונה, הוא נוטל חציו ושניהם חציו. מת
92 הספק - הרי היבם אומר: 'שמא בני הוא, ואני אירשנו',
93 ואבי היבם אומר: 'שמא בן בני המת הוא, ואני אירשנו' -

1 להברית מן המכס [מס עבדים]. אמר בבית המכס: 'עבדי
2 הוא, וחזר ואמר: 'בני הוא' - אינו נאמן.
3 ה. העבדים והשפחות - אין קורין להן [בתוארי חשיבות
4 שהיו נהוגים אז]: 'אבא פלוני', ולא 'אמא פלונית', שלא
5 יבוא מן הדבר תקלה, ונמצא זה הבן [של האדון, שקרא
6 לעבד 'אבא'] נפגם [יחוסו]. לפיכך, אם היו העבדים
7 והשפחות חשוכין ביותר, ויש להן קול, והרי כל הקהל
8 מפירין אותן ואת בני אדוניהם, כגון עבדי הנשיא - הרי
9 אלו מתירין לקרות להן 'אבא' ו'אמא'.
10 ו. מי שהיתה לו שפחה, והוליד ממנה בן, והיה נוהג בו
11 מנהג בנים, או שאמר: 'בני הוא ומשחררת היא אמו' - אם
12 תלמיד חכמים הוא, או אדם פשוט שהחזק בדיקדוקי מצוות
13 - הרי זה יירשנו. ואף על פי כן, אינו נושא בת ישראל, עד
14 שביא ראיה ששפתחרה אמו ואחר כך ילדה, שהרי
15 החזקה שפחה בפנינו. ואם משאר ההדיטות הוא, ואין
16 צריך לומר אם היה מן המפקירין עצמן לכך - הרי זה
17 בחזקת עבד לכל דבר, ואחיו מאביו מוכרין אותו; ואם אין
18 לאביו חוץ ממנו, אשת אביו מתיבמת. וזה הוא הדין
19 שיראה לי שהוא הולף על עקרי הקבלה [המסורת]. ויש מי
20 שלא חלק בין פשרים לשאר העם, לענין שלא ימכרו אותו
21 אחיו בלבד. ויש מי שהורה, שאפלו לירשו, לא נחלק
22 בישיראל. ואין ראוי לסמוך על דבר זה.
23 ז. כל היוירשין, יירשין בחזקה. כיצד? עדים שהעידו שזה
24 מחזק לנו שהוא בנו של פלוני, או 'אחיו' - אף על פי
25 שאינן עדי יחוס, ולא ידעו אמתת יחוסין - הרי אלו יירשין
26 בעדות זו.
27 ח. יעקב שמת והניח ראובן ושמעון, ולא החזק לו בן אלא
28 שניהם - תפשו ראובן את לוי מן השוק, ואמר: 'גם זה
29 אחינו הוא, ושמעון אומר: 'איני יודע' - הרי שמעון נוטל
30 חצי הממון; וראובן שלישי, שהרי הודה שהן שלשה אחין;
31 ולוי נוטל שתות [שישית]. מת לוי, יחזר השתות לראובן.
32 נפלו ללוי נכסים מאחרים - יחלקו אותן ראובן ושמעון,
33 שהרי ראובן מודה לשמעון שלוי זה אחיהם. השבית
34 השתות מאליו, ואחר כך מת לוי - אם שבח המגיע
35 לכתפים הוא, כגון ענבים שהגיעו להבצר - הרי השבוח
36 הזה בנכסים שנפלו לו מאחרים, ויחלקו בהן; ואם עדין
37 לא הגיעו להבצר, הרי הן של ראובן לבדו. אמר שמעון:
38 'אין לוי זה אחי', ונטל לוי בחלק ראובן כמו שבארנו,
39 ואחר כך מת לוי - לא יירש ממנו שמעון כלום, אלא ראובן
40 לבדו יירש השתות עם שאר הנכסים האחרים שהניח לוי.
41 והוא הדין בכל היוירשין שיוודו מקצתן בירשין אחרים,
42 ולא יודו מקצתן.
43 פֶּרֶק ה
44 א. זה הכלל בירשין: כל שני יירשין, שאחד מהן יורש
45 ודאי, והשני ספק - אין לספק כלום; ואם היו שניהם ספק,
46 שמא זה הוא היורש או שמא זה - חולקין בשונה. לפיכך,

בזה. אבל אם היו לו יורשין רבים, כגון בנים רבים או בנות
או אחים, ואמר פשהוא שכיב מרע: פלוני אחי יירשני
מכלל אחי, או בתי פלונית תירשני מכלל בנותי - דבריו
קמיין, בין שאמר על פה בין שכתב בכתב. אבל אם אמר:
'פלוני בני יירשני לבדו' - אם אמר על פה, דבריו קמיין;
אבל אם כתב כל נכסיו לבנו - לא עשהו אלא אפוטרופא
[אחדאי], כמו שבארנו.
ג. אמר: 'פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי' -
דבריו קמיין. אבל אם אמר על הבכור שירש כפשוט
[כאחד האחים], או שאמר לא יירש פי שנים עם אחיו - לא
אמר פלוס, שנאמר: 'לא יוכל לבכר את בן האהובה'.
כי את הבכר בן השנואה זכיר.
ד. ואם היה בריא - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא
לבכור ולא לאחד משאר היורשין.
ה. במה דברים אמורים? בשאמר בלשון ירשה; אבל אם
נתן מתנה, דבריו קמיין. לפיכך, המחלק נכסיו על פיו
לכניו פשהוא שכיב מרע, רבה לאחד, ומעט לאחד, והשנה
להן את הבכור - דבריו קמיין; ואם אמר משום ירשה, לא
אמר פלוס.
ו. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה -
אף על פי שהזכיר לשון ירשה, דבריו קמיין. כיצד? תנתן
שדה פלוני לפלוני בני יירשנה, או שאמר: 'ירש שדה
פלוני ותנתן לו', או שאמר: 'ירשנה ותנתן לו יירשנה' -
הואיל ויש שם לשון מתנה - אף על פי שהזכיר לשון
ירשה בתחלה ובסוף, דבריו קמיין. וכן אם היו שלש שדות
לשלישה יורשין, ואמר: 'ירש פלוני שדה פלונית, ותנתן
לפלוני שדה פלונית, וירש פלוני שדה פלונית' - קנו
שלישתן; אף על פי שזה שאמר לו בלשון ירשה, אינו זה
שנתן לו חלקו במתנה. והוא, שלא ישהה בין אמירה
לאמירה כדי דבור; אבל אם שעה, צריך שיהיה לשון
המתנה מערב בשלישתן.
ז. כיצד יאמר? אם היה לשון המתנה באמצע - פלוני
ופלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני ופלוני שנתתם להם
במתנה, וירשום. ואם היה לשון המתנה בתחלה - יאמר:
'תנתן שדה פלוני ופלוני ופלוני לפלוני ופלוני ופלוני,
וירשום'. ואם היה לשון מתנה בסוף - יאמר: 'ירש פלוני
ופלוני ופלוני שדה פלוני ופלוני ופלוני, שנתתם להם
במתנה'.
ח. ירשת הפעל - אף על פי שהיא מדבריהם [מדרבנן],
עשו חזק לדבריהם כשל תורה; ואין התנאי מועיל בה
אלא אם כן התנה עמה כשהיא ארוסה, כמו שבארנו
בהלכות אישות.
ט. הגוי יירש את אביו מן התורה; אבל שאר ירשותיהן,
מניחין אותן לפי מנהגן.
י. והגר אינו יורש את אביו הגוי, אלא מדבריהם; תקנו לו
שיירש כשהיה, שמא יחזר למרדו [לגיותו]. ויראה לי

חולקין בשנה. מת היכם - הרי הספק אומר: 'בנו אני,
ואירשנו', ואבי היכם אומר: 'שמא בן בני האחר אתה, וזה
אחי אביך הוא, ואני אירשנו' - חולקין בשנה.
ו. מי שנפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע אם האשה
מתה תחלה, ונמצאו יורשי הבעל יורשין כל נכסיה, או
הבעל מת תחלה, ונמצאו יורשי האשה יורשין כל נכסיה
- כיצד דינם? מעמידין נכסי מלוג [נכסי האשה שאין לבעלה
חלק בהם] בחזקת יורשי האשה, והתקבה עקר ותוספת
בחזקת יורשי הבעל; וחולקין בנכסי צאן ברזל [נדוניה] -
יורשי האשה נוטלין חצו, ויורשי הבעל חצו. אבל אם
נפל הבית עליו ועל אמו - מעמידין את נכסי האם בחזקת
יורשי האם, שהם יורשין ודאין; אבל יורשי הבן ספק הם
- שאם מת הבן תחלה, אין לאחיו מאביו בנכסי אמו פלוס,
כמו שבארנו.
ז. נפל הבית עליו ועל בן בתו - אם האב מת תחלה - בן
בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי הבן; ואם בן בתו
מת תחלה - אין הבן יורש את אמו כבקר כמו שבארנו,
ונמצאו הנכסים של יורשי האב. לפיכך, יחלקו יורשי האב
עם יורשי בן הבת. וכן אם נשבה [בשבוי] האב, ומת בן בתו
במדינה, או שנשבה הבן, ומת אבי אמו במדינה - יחלקו
יורשי האב עם יורשי בן הבת.
ח. נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין [של הבן],
והיתה [מוטלת] עליו כתבת אשה ובעלי חובות - יורשי
האב אומריין: 'מת הבן תחלה, ולא הניח פלוס ואבד
החוב', ובעלי חובות אומרים: 'האב מת תחלה, וזכה הבן
בירשתו ויש לנו לגבות מחלקו' - הרי הנכסים בחזקת
היורשין; ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה, או ילכו
להם בלא פלוס.
ט. דין אלו שמתו תחת המפלת, או שטבעו בים, או שנפלו
לאש, או שמתו ביום אחד, וזה במדינה והאחר במדינה
אחרת - דין אחד הוא; שפכל אלו וכיוצא בהן, אין יודעין
מי הוא שמת תחלה.

יום שני כ"ה טבת ה'תשע"ג

פרק ו

א. אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו, ולא לעקר
הירשה מן היורש, אף על פי שזה קמזון הוא; לפי שנאמר
בפרשת נחלות: 'והיתה לבני ישראל לחקת משפט' -
לומר שחקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל בה; בין
שצוה והוא בריא בין שיהיה שכיב מרע [נוטה למוות], בין
על פה בין בכתב - אינו מועיל.
ב. לפיכך, האומר: 'איש פלוני בני בכורי לא יטל פי
שנים', 'איש פלוני בני לא יירש עם אחיו' - לא אמר פלוס;
'איש פלוני יירשני', במקום שיש לו בת, או שאמר: 'בתי
תירשני', במקום שיש לו בן - לא אמר פלוס. וכן כל כיוצא

מתוך מהדורת חזק

47 ה. שְׁבוּי שֶׁנִּשְׁבָּה, וּבֹרַח מִחַמַּת סַפְּנַת נִפְשׁוֹת - חֲזִיבִין בֵּית
48 דִּין לְהַתְּעֵסֵק בְּנִכְסֵיהֶן. כִּיצַד עֹשִׂינָהּ? כָּל הַמְּטַלְטְלִין יִהְיוּ
49 מִפְּקָדִין בְּיַד גְּאָמֶן עַל פִּי בֵּית דִּין, וּמוֹרִידִין לְתוֹף הַקְּרָקְעוֹת
50 קְרוֹבִין הֶרְאוּיִן לִירֵשָׁה כְּדִי לְעַבֵּד אֶת הַקְּרָקַע וְלִהְתַּעֲסֵק
51 בָּהּ, עַד שִׁיָּדוּעַ שְׁמַתּוֹ, אוֹ עַד שִׁיִּבְאוּ. וְלִכְשִׁיבֹאוּ הַשְּׁבוּי
52 וְהַבּוֹרַח - שְׁמִין לְאֵלוֹ הַקְּרוֹבִים שֶׁהוֹרְדוּ מֵה שֶׁעָשׂוּ וּמֵה
53 שֶׁאָכְלוּ, כְּמִנְהַג כָּל הָאָרִיסִין שֶׁל אוֹתָהּ הַמְּדִינָה. וְלִמָּה לֹא
54 נַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֶפְיִטְרוּפוֹס [שהוא בחינם] עַל הַכֶּל, בֵּין
55 בַּמְּטַלְטְלִין בֵּין בַּקְּרָקְעוֹת, עַד שִׁיִּבְאוּ הַבְּעָלִים, אוֹ עַד
56 שִׁיָּדוּעַ בְּוֵדָאֵי שְׁמַתּוֹ? לְפִי שְׁאִין בֵּית דִּין חֲזִיבִין לְהַעֲמִיד
57 אֶפְיִטְרוּפוֹס לְגִדּוּלִים שֶׁהֵם בְּנֵי דַעַת.
58 ו. נִשְׁבָּה הַשְּׁבוּי, וּבְרַח הַמְּסַפֵּן, וְהֵנִיחַ קָמָה לְקֶצֶר, עֲנָבִים
59 לְבָצֵר, תְּמָרִים לְגִדֵּר, זֵיתִים לְמַסֵּךְ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו
60 וּמַעֲמִידִין לָהֶן אֶפְיִטְרוּפוֹס, וְקוֹצֵר וּבּוֹצֵר וְגוֹדֵר וּמוֹסֵק
61 וּמוֹכֵר הַפְּרוֹת; וּמִנְיַחִין דְּמִיָּהֶם עִם שְׁאֵר הַמְּטַלְטְלִין בְּבֵית
62 דִּין, וְאַחַר כֵּן מוֹרִידִין הַקְּרוֹב לְנִכְסָיו; שְׂאֵם יֵרֵד תַּחֲלָה -
63 שְׂמָא יִתְּלַשׁ אֵלּוֹ הַפְּרוֹת שֶׁהֵם כְּתוֹשִׁין, וְיֵאכֵל אוֹתָן. וְהוּא
64 הַדִּין בַּתְּצִרוֹת וּפּוֹנְדִיקוֹת [אכסניוֹת] וְחֲנִיּוֹת הַעֲשׂוּיּוֹת לְשִׁכָּר
65 [להשכירם], וְאִינָן צְרִיכִין עֲבוּדָה וְלֹא טְרַח, וְאִין אָדָם נוֹתֵן
66 אוֹתָן בְּאָרִיסוֹת [שִׁיעֵבְדוּ בְּהֵם תַּמּוּרַת יְבוּל] - אִין מוֹרִידִין
67 לָהֶם יוֹרֵשׁ, שְׁהָרִי גוֹבָה הַשְּׁכָר וְאוֹכֵל. אֵלָּא כִּיצַד עֹשִׂינָהּ?
68 בֵּית דִּין מַעֲמִידִין לָהֶן גְּבָאֵי, וְיִהְיֶה הַשְּׁכָר מִנְּחַ בְּבֵית דִּין,
69 עַד שֶׁתְּבוֹא רְאֵיָה שְׁמַתּוֹ, אוֹ עַד שִׁיִּבְאוּ וְיִטַּל שְׁלוֹ.
70 ז. וְאִין מוֹרִידִין הַקְּרוֹב [של שבוֹי] לְעוֹלָם אֵלָּא לְשִׁדּוֹת
71 וְגִנּוֹת וּכְרָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שִׁיְהִיָּה בָּהֶם כְּאָרִיס, כְּדִי שֶׁלֹּא
72 יִפְסְדוּ, וְנִמְצְאוּ בּוֹרִים וְנִשְׁמִים [שוממים].
73 ח. מִי שִׁיָּצֵא לְדַעַת וְהֵנִיחַ נִכְסָיו, וְאִין יָדוּעַ לְאִין הַלֵּף וְלֹא
74 מֵה אֲרַע לוֹ - אִין מוֹרִידִין קְרוֹב לְנִכְסָיו; וְאִם יֵרֵד, מְסַלְקִין
75 אוֹתוֹ. וְאִין בֵּית דִּין צְרִיכִין לְהַטְפֵּל בּוֹ וְלִהְעִמֵּיד לוֹ
76 אֶפְיִטְרוּפוֹס, לֹא לְקָרַע וְלֹא לְמַטְלְטֵלִין, שְׁהָרִי לְדַעַתוֹ יִצָּא
77 וְהֵנִיחַ נִכְסָיו. וְכִיצַד יִהְיֶה דִּין נִכְסֵי זֶה? הַמְּטַלְטְלִין - יַעֲמִידוּ
78 כְּדִי שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ עַד שִׁיִּבְאוּ וְיִתְּבַע, אוֹ עַד שִׁיָּמוּת וְיִתְּבַעוּ
79 הַיּוֹרְשִׁין;
80 ט. וְהַקְּרָקְעוֹת - מִי שֶׁהֵנִיחוֹ שֶׁכֵּן [אדם שדר בקרקע ברשות],
81 אִין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ שְׁכָר, וְשָׂדָה אוֹ כְּרָם שֶׁהִיָּה בָּהֶן אָרִיס,
82 יִשְׁאָרוּ כְּשֶׁהֵנִיחוֹן עַד שִׁיִּבְאוּ, וְשָׂדָה אוֹ כְּרָם שֶׁהֵנִיחֵם בּוֹרִים,
83 יִשְׁאָרוּ בּוֹרִים; שְׁהָרִי הוּא כְּרָצוֹנוֹ אֶבֶד מְמוֹנוֹ; וְאֶבְדָּה
84 לְדַעַת, אִין אֲנוּ מְצוּיִן לְהַחְזִירָהּ.
85 י. שִׁמְעוּ בּוֹ שְׁמַת - הָרִי בֵּית דִּין מוֹצִיאִין כָּל הַמְּטַלְטְלִין,
86 וּמִנְיַחִין אוֹתָן אֲצֵל גְּאָמֶן עַל פִּיָּהֶן, וּמוֹרִידִין הַקְּרוֹב לְשִׁדּוֹת
87 וְלִכְרָמִים, וְיִהְיֶה בָּהֶן כְּאָרִיס, עַד שֶׁתְּבוֹא רְאֵיָה בְּרוּרָה שְׁמַתּוֹ,
88 אוֹ עַד שִׁיִּבְאוּ.

פָּרָק ח

89
90 א. כְּשֶׁמוֹרִידִין הַקְּרוֹב לְנִכְסֵי הַשְּׁבוּי אוֹ הַבּוֹרַח, אוֹ לְנִכְסֵי
91 הַיּוֹצֵא לְדַעַת שֶׁשִּׁמְעוּ בּוֹ שְׁמַת - לֹא יוֹרְדוּ קֶטֶן, שְׂמָא
92 יִפְסִיד הַנִּכְסִים. וְאִין מוֹרִידִין קְרוֹב לְנִכְסֵי קֶטֶן - שְׂמָא יִטַּעַן

1 שֶׁהַתְּנָאֵי מוֹעִיל בִּירֵשָׁה זוֹ, הוֹאִיל וְאִין הַגּוֹי מְחִיב לְעַמֵּד
2 בַּתְּקִנַּת חֻקִּים. וְאִין הַגּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הַגֵּר, וְלֹא גֵר יוֹרֵשׁ
3 אֶת הַגֵּר, לֹא מַדְבְּרֵי תוֹרָה, וְלֹא מַדְבְּרֵי סוּפְרִים.
4 יא. כָּל הַנּוֹתֵן נִכְסָיו לְאַחֲרִים, וְהֵנִיחַ אֶת הַיּוֹרְשִׁין - אִף עַל
5 פִּי שְׁאִין הַיּוֹרְשִׁין נוֹהֲגִין בּוֹ כְּשׁוֹרָה - אִין רוּחַ חֻקִּים נוֹחָה
6 הַיָּמִנִי, וְזָכוּ הָאַחֲרִים כְּכֹל מֵה שֶׁנָּתַן לָהֶם. וּמִדַּת חִסְדִּיּוֹת
7 הִיא, שֶׁלֹּא יַעֲיֵד אָדָם חִסִּיד בְּצוֹאָה שֶׁמַּעֲבִירִין בָּהּ הַיֵּרֵשָׁה
8 מִן הַיּוֹרֵשׁ, אֶפְלוּ מִבֵּן שְׁאִינּוֹ נוֹהֵג כְּשׁוֹרָה, לְאַחֲיוֹ שֶׁהוּא
9 חָכֵם וְנוֹהֵג כְּשׁוֹרָה.

10 יב. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמְּד, יוֹרֵשׁ אֶת קְרוֹבָיו הַיִּשְׂרָאֵלִיִּים
11 כְּשֶׁהָיָה. וְאִם רָאוּ בֵּית דִּין [לנכוֹן] לְאַבֵּד מְמוֹנוֹ וְלִקְנֹסוֹ שֶׁלֹּא
12 יִירֵשׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא לְחַזֵּק דְּרֵי הַרְשָׁעִים - הַרְשׁוֹת בְּיָדָם. וְאִם
13 יֵשׁ לוֹ בְּנִים בְּיִשְׂרָאֵל, תַּנְתֵּן יִרְשַׁת אָבִיהֶם הַמְּשֻׁמֵּד לָהֶן. וְכֵן
14 הַמְּנַהֵג תְּמִיד בַּמַּעֲרָב.

15 יג. צוּר חֻקִּים, שֶׁלֹּא יִשְׁנֶה אָדָם בֵּן בֵּין הַבְּנִים בְּחִיּוֹ, אֶפְלוּ
16 בְּדָבָר מוֹעֵט, שֶׁלֹּא יְבוֹאוּ לְיַדֵּי תַּחְרוּת וְקִנְיָאָה, כְּפִתְחֵי יוֹסֵף
17 עַם יוֹסֵף.

פָּרָק ז

18
19 א. אִין הַיּוֹרְשִׁין נוֹחְלִין, עַד שִׁיִּבְיֵאוּ רְאֵיָה בְּרוּרָה שְׁמַת
20 מוֹרִישֵׁן. אֶבֶל אִם שִׁמְעוּ בּוֹ שְׁמַת, אוֹ שִׁבְאוּ גּוֹזִים מְשִׁיחִין
21 לְפִי תַמָּן - אִף עַל פִּי שִׁמְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ עַל פִּיָּהֶם,
22 וְנוֹטְלַת כְּתֻבָּתָהּ - אִין הַיּוֹרְשִׁין נוֹחְלִין עַל פִּיָּהֶם.
23 ב. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאָמְרָה: 'מַת בַּעֲלִי' - אִף עַל פִּי שֶׁהִיא
24 גְּאָמְנָת, וְחַנּוּשָׁא וְתַטַּל כְּתֻבָּתָהּ - אִין הַיּוֹרְשִׁין נִכְנְסִין לְנַחֲלָה
25 עַל פִּיָּהּ. אָמְרָה: 'מַת בַּעֲלִי', וְנִתְיַבְּמָה - הָרִי יִבְמָה נִכְנָס
26 לְנַחֲלָה עַל פִּיָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִקּוּם עַל שֵׁם אַחֲיוֹ הַמֵּת", וְהָרִי
27 קָם.

28 ג. מִי שֶׁשָּׂבַע בְּמִים שְׁאִין לָהֶם סוּף [שלא רואים את סופם],
29 וּבָאוּ עֲדִים שֶׁשָּׂבַע בְּפִנְיָהֶם, וְאָבֵד זָכְרוֹ [לא שמעו ממנו] -
30 אִף עַל פִּי שְׁאִין מְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ לְכַתְּחִלָּה, הָרִי הַיּוֹרְשִׁין
31 נוֹחְלִין עַל פִּיָּהֶן. וְכֵן אִם בָּאוּ עֲדִים שֶׁרְאוּהוּ שֶׁנִּפְּלַל לְגַב
32 אָרִיוֹת וְנִמְרִים, אוֹ שֶׁרְאוּהוּ צְלוּב וְהָעוֹף אוֹכֵל בּוֹ, אוֹ
33 שֶׁנִּדְּקַר בְּמַלְחָמָה וּמַת, אוֹ שֶׁנִּהְרַג וְלֹא הִפִּירוּ פָּנָיו. אֶבֶל אִם
34 הָיָה לוֹ סִמְנִים מְבַהֲקִין בְּגוּפוֹ וְהִפִּירוּ אוֹתָן - בְּכֹל אֵלוֹ
35 הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם - אִם אָבֵד זָכְרוֹ אַחַר כֵּן, יוֹרְדִין
36 לְנַחֲלָה בְּעִדּוֹת זוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאִין מְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ; שֶׁאִנִּי
37 אוֹמֵר, שֶׁלֹּא הִחְמִירוּ בַּדְּבָרִים אֵלוֹ, אֵלָּא מִפְּנֵי אִסּוּר כְּרַת,
38 אֶבֶל לְעִנּוּן מְמוֹן - אִם הִעִידוּ הָעֲדִים בַּדְּבָרִים שֶׁחִזְקוֹתָן
39 לְמִיתָה, וְהִעִידוּ שֶׁרְאוּ אוֹתָם הַדְּבָרִים וְשֶׁאָבֵד זָכְרוֹ אַחַר כֵּן
40 וְנִשְׁמַע שְׁמַת - הָרִי אֵלוֹ נוֹחְלִין עַל פִּיָּהֶם. וְכִזָּה מַעֲשִׂים כְּכֹל
41 יוֹם בְּכֹל בְּתֵי דִינִין, וְלֹא שִׁמְעֵנוּ בְּמִי שֶׁחֹלַק בְּדָבָר זֶה.

42 ד. שְׁבוּי שֶׁנִּשְׁבָּה, וְשִׁמְעוּ בּוֹ שְׁמַת, וְיָרְדוּ יוֹרְשֵׁי לְנַחֲלָה,
43 וְחָלְקוּ אוֹתָהּ בִּינֵיהֶם - אִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדָם. וְכֵן הַבּוֹרַח
44 מִחַמַּת סַפְּנָה [של מוֹת]. אֶבֶל הַיּוֹצֵא לְדַעַת [מדצוֹנוֹ] שֶׁשִּׁמְעוּ
45 בּוֹ שְׁמַת, וְיָרְדוּ יוֹרְשִׁין לְנִכְסָיו, וְחָלְקוּם - מוֹצִיאִין מִיָּדָם,
46 עַד שִׁיִּבְיֵאוּ רְאֵיָה שְׁמַת מוֹרִישֵׁן.

ד. מי שירש את אביו, והשביח הנכסים ונטע ויבנה, ואחר
 כף נודע שיש לו אחין במדינה אחרת - אם קטנים הם,
 השבח לאמצע; ואם היו גדולים - הואיל ולא ידע שיש לו
 אחין, שמין לו בארסי. וכן אף שירד לנכסי קטן והשביח
 - אין שמין לו בארסי, אלא השבח לאמצע; שהרי ירד
 שלא ברשות.
 ה. אחד מן האחין שלקח מעות, ועשה בהן סחורה - אם
 היה תלמיד חכמים גדול שאינו מניח תורתו שעה אחת,
 הרי השכר שלו; שאין זה מניח תורתו, ומתעסק לאחיו
 [וברור שהתכוון לעצמו].
 ו. אחד מן האחין שמנהו המלך גבאי [גובה מס] או סופר
 שמכניס ומוציא במקומו המלך, וכן כל פיוצא בנה מעבודת
 המלכים - אם מחמת האחין מנהו, כגון שהיה אביהם ידוע
 בדבר זה, ואמרו: נעמיד בנו תחתיו, כדי לעשות חסד עם
 היתומים - הפרס שישל וכל השכר שישתכר בעבודה זו,
 לכל האחין, ואפלו היה נבון ביותר, וראוי למנותו. ואם
 מחמת עצמו מנהו, הרי זה לעצמו.
 ז. אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית, וקנה
 עבדים בשמו לבדו [רק הוא רשום בשטר], [או] והלנה
 לאחרים, והיה שטר החוב בשמו לבדו, ואמר: מעות אלו
 שהלויתי או שקניתי בהן עבדים, אלו שלי לבדי הן שנפלו
 לי מבית אבי אמי, או מציאה מצאתי, או מתנה נתנו לי
 - עליו להביא ראיה שנפלה לו ירשה אחרת, או מצא
 מציאה, וזכה במתנה. וכן האשה שהיתה נושאה ונותנת
 בתוך הבית, והיו אונות - שהן שטרי ממכר עבדים, ושטרי
 חובות - יוצאות על שמה, ואמרה: שלי הם, שנפלו לי
 מבית אבותי, עליה להביא ראיה שנפלה לה ירשה. וכן
 אלמנה שהיתה נושאה ונותנת בנכסי יתומים, והיו אונות
 ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה: מירשה נפלו לי, או
 מציאה מצאתי, או מתנה נתנה לי - עליה להביא ראיה.
 ואם יש לה נדוניא [שהביאה מבית אביה], ואמרה:
 מנדוניאתי לקחתי - נאמנת; אבל אם אין לה נדוניא, ולא
 הביאה ראיה - הרי הכל בתוקף הירושין.
 ח. במה דברים אמורים? באחים ובאלמנה שאין תלוקין
 בעסתן [אפילו מזונותיהם אוכלין יחד]. אבל אם היו תלוקין
 בעסתן - שמה מעסתו קמץ [קוצץ מאוכלו], ועל האחין
 להביא ראיה שהן משל אמצע [כולם]. וכן אם מת זה
 הנושא ונותן בתוך הבית - על האחין להביא ראיה, אף על
 פי שלא היו תלוקין בעסתן.
 ט. אחד מן האחין ששטר חוב נצא מתחת ידו - עליו
 להביא ראיה שאביו נתנו [רק] לו בכתיבה ומסירה, או
 שצוה לו בו כשהוא שכיב מרע [נוטה למוות]; ואם לא הביא
 ראיה, הרי הוא לאמצע.
 י. במה דברים אמורים? באחין, מפני שחזקתן שומטין
 [מתירין לעצמם לקחת] זה מזה. אבל אחר [שאינו יורש]
 ששען שנתן לו או שקנהו מבעליו - גובה בו, ואינו צריך
 להביא ראיה.

יאמר: זה חלקי המגיע לי בירשתי. ואפלו קרוב מחמת
 קרוב, אין מורידין. כיצד? היה שני אחים, אחד גדול ואחד
 קטן, ונשבה הקטן או ברח - אין מורידין הגדול לתוך
 שדהו, מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושמה יחזיק זה
 האח, ולאחר שנים יאמר: זה הוא חלקי שהגיע לי
 בירשתי, ומחמת ירשה באתי. ואפלו בן אחיו של זה הקטן
 הנשבה - אין מורידין אותו לנכסיו, שמה יאמר: מחמת
 אבי ירשתי חלק זה.
 ב. לעולם אין מורידין לנכסי קטן, אפלו קרוב מחמת אחי
 האם שאינו ראויין לירש; הרחקה יתרה היא זו; ואפלו היה
 ביניהן שטר חלקה, בין בביתם בין בשדות - לא ירד.
 ואפלו אמר: פתבו עלי שטר ארסות - לא ירד; שמה
 יאבדו השטרות, ויארכו הימים, ויטען, שזה חלק ירשה בא
 לו מחמתו או מחמת מורישיו. מעשה באשה אחת שהיה
 לה שלש בנות, ונשבת הזקנה [האמא] היא ובת אחת, ומתה
 בת שניה, והניחה בן קטן. ואמרו חכמים: אין מורידין זו
 הבת הנשארה לנכסים, שמה מתה הזקנה, ונמצאו שליש
 נכסים אלו לקטן, ואין מורידין קרוב לנכסי קטן. וכן אין
 מורידין לזה הקטן בנכסים - שמה עדין הזקנה בחיים, ואין
 מורידין קטן לנכסי שבו. אלא כיצד עושין? מתוך שצריך
 להעמיד אפיטרופוס לשליש של קטן, מעמידין אפיטרופוס
 על כל נכסי הזקנה. אחר זמן, שמעו שמתה הזקנה. אמרו
 חכמים: תרד הבת הנשארה לשליש הנכסים, שהיא חלקה,
 וירד הקטן לשליש, שהיא חלקו מנכסי הזקנה, והשליש
 של בת השבויה, מעמידין לו אפיטרופוס מפני חלק הקטן;
 שמה מתה גם הבת השבויה, ויש לזה הקטן חצי השליש
 שלה. וכן כל פיוצא בזה.

יום שלישי כ"ו טבת ה'תשע"ג

פרק ט

א. האחין שעדין לא חלקו ירשת אביהן, אלא בלן
 משתמשין ביחד במה שהניח להן אביהן - הרי הן בשתפין
 לכל דבר. וכן בשאר הירושין [שאינם אחים], הרי הן שתפין
 בנכסי מורישן; וכל שנשא ונתן כל אחד מהן במקומו זה
 [והרויח], השכר לאמצע [מתחלק בשווה].
 ב. היו הירושין גדולים וקטנים, והשביחו הגדולים את
 הנכסים - השביחו לאמצע [לכולם]. אמרו הגדולים
 לקטנים: ראו מה שהניח לנו אבא, והרי אנו עושין
 ואוכלין [בשביל עצמנו בלבד] - השבח של משביח; והוא,
 שהיה השבח מחמת הוצאה שהוציא המשביח; אבל אם
 שביחו נכסים מחמת עצמן, השבח לאמצע.
 ג. וכן אם היתה אשתו של מת, היא הירשת בכלל
 אחיותיה או בכלל בנות דודיה, והשביחה הנכסים -
 השביחה לאמצע. ואם אמרה: ראו מה הניח בעלי, והריני
 עושה ואוכלת, והשביחה הנכסים מחמת הוצאה - הרי
 השבח שלה.

47 הגדילו - אינן יכולין למחות [נגד החלוקה], שְהָרִי עַל פִּי
48 בֵּית דִּין חֲלָקוּ לָהֶם. וְאִם טָעוּ בֵּית דִּין בְּשׂוּמָה [הערכה],
49 וּפְחָתוּ שְׁתוֹת [שישית] - יְכוּלִין לִמְחוֹת, וְחוֹרְרִין וְחוֹלְקִין
50 חֲלָקָה אַחֲרַת אַחַר שְׁהַגְדִּילוּ.
51 ה. מִי שָׁמַת וְהֵנִיחַ יוֹרְשֵׁי גְדוּלִים וְקֹטְנִים - צָרִיךְ לִמְנוֹת
52 [לפני שמת] אֶפִּיטְרוֹפּוֹס שִׁיְהִי מִתְעַסֵּק בְּחֶלֶק הַקָּטָן, עַד
53 שְׁיִגְדִּיל. וְאִם לֹא מָנָה - חֲזָבִין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד לְהֵן
54 אֶפִּיטְרוֹפּוֹס, עַד שְׁיִגְדִּילוּ; שְׁבִית דִּין הוּא אַבִּיָהֶן שָׁל
55 יְתוּמִים.

56 ו. צָוָה הַמּוֹרִישׁ וְאָמַר: 'יִנְתֵּן חֶלֶק הַקָּטָן לְקָטָן, וְיִמָּה שְׁיִרְצָה
57 יַעֲשֶׂה בּוֹ' - הִרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם מָנָה הַמּוֹרִישׁ אֶפִּיטְרוֹפּוֹס
58 עַל הַקֹּטְנִים, קָטָן אוֹ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד - הִרְשׁוּת בְּיָדוֹ. אֲבָל
59 אִין בֵּית דִּין מִמּוֹיִן אֶפִּיטְרוֹפּוֹס, לֹא אִשָּׁה, לֹא עֶבֶד, וְלֹא
60 קָטָן; וְלֹא עִם הָאֶרֶץ, שֶׁהוּא בְּחֻזְקָת חֲשׂוֹד עַל עֲבֻרוֹת. אֲלָא
61 בּוֹדְקִין עַל אָדָם נְאָמָן, וְאִישׁ חֵיל, וְיֹדֵעַ לְהַפְּךָ בְּזִכּוֹת
62 הַיְתוּמִים, וְטוֹעֵן טַעֲנוֹתָיו, וְיֵשׁ לוֹ כַּח בְּעַסְקֵי הָעוֹלָם, כְּדִי
63 לְשַׁמֵּר נַכְסֵיהֶם וְלְהַרְוִיחַ שְׂבָחָן; וּמַעֲמִידִין אוֹתוֹ עַל
64 הַקֹּטְנִים, בֵּין שִׁיְהִי רְחוּק בֵּין שִׁיְהִי קָרוֹב לְקָטָן, אֲלָא
65 שְׂאֵם הִיָּה קָרוֹב, לֹא יֵרֵד לְקַרְקַעוֹת.

66 ז. בֵּית דִּין שֶׁהַעֲמִידוֹ אֶפִּיטְרוֹפּוֹס, וְשָׁמְעוּ עָלָיו שֶׁהוּא אוֹכֵל
67 וְשׂוֹתָהּ וּמוֹצִיא הוֹצֵאוֹת יָתֵד מִדְּבַר שִׁיְהִי אָמוֹד בּוֹ [משוער
68 שיש לו] - יֵשׁ לְהֵן לְחֹשֶׁל לוֹ, שְׂמָא מִנְכָּסֵי יְתוּמִים הוּא
69 אוֹכֵל; וּמְסַלְקִין אוֹתוֹ, וּמַעֲמִידִין אַחֲרָיו. אֲבָל אִם מָנָה אַבִּי
70 יְתוּמִים - אִין מְסַלְקִין אוֹתוֹ, שְׂמָא מְצִיָּה מְצָא; אֲלָא אִם
71 בָּאוּ עֲדִים שֶׁהוּא מְפִסֵּד נַכְסֵי יְתוּמִים, מְסַלְקִין אוֹתוֹ. וְכִבֵּר
72 הַסְּפִימוֹ הַגְּאוּנִים שְׂמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ, הוּאִיל וְהַפְּסִיד. וְהוּא
73 הַדִּין לְאֶפִּיטְרוֹפּוֹס שְׂמָנָהוּ אַבִּי יְתוּמִים, וְהִתְּהַה שְׂמוֹעָתוֹ
74 טוֹבָה, וְהִיָּה יִשָּׁר וְרוֹדֵף מְצוֹת, וְחֲזָר לְהִיָּת זולל וְסוֹבָא
75 וְהוֹלֵף בְּדַרְכֵי הַחֲשָׁד, אוֹ שִׁפְרֵץ בְּנִדְרִים וּבְאִבְקַת גְּזֵל - בֵּית
76 דִּין חֲזָבִין לְסַלֵּק אוֹתוֹ וְלְהַשְׁבִּיעוֹ, וְלִמְנוֹת לְהֵן אֶפִּיטְרוֹפּוֹס
77 כְּשֶׁר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, כְּפִי מַה שִׁיְרָאָה לְדִין; שְׂכָל בֵּית
78 דִּין וּבֵית דִּין, הוּא אַבִּיָהֶן שָׁל יְתוּמִים.

79 ח. קָטָן שֶׁהַגְדִּיל, אֶפְלוּ הִיָּה אוֹכֵל וְשׂוֹתָהּ יוֹתֵר מִדִּי וּמְפִסֵּד
80 וְהוֹלֵף בְּדַרְךָ רָעָה - אִין בֵּית דִּין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מְמוֹנָה, וְאִין
81 מַעֲמִידִין לוֹ אֶפִּיטְרוֹפּוֹס, אֲלָא אִם כֵּן צָוָה אַבִּיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ
82 שְׂלֵא יִתְּנוּ לוֹ אֲלָא אִם כֵּן הִיָּה כְּשֶׁר וּמְצִלִיחַ, אוֹ שְׂלֵא יִתְּנוּ
83 לוֹ עַד זְמַן פְּלוּנִי וְהַשׁוֹטָה וְהַחֲרַשׁ - הָרִי הֵן כְּקֹטְנִים,
84 וּמַעֲמִידִין לְהֵן אֶפִּיטְרוֹפּוֹס.

פְּרָק יא

85 א. מְעוֹת שָׁל יְתוּמִים שֶׁהֵנִיחַ לְהֵן אַבִּיָהֶן - אִין צָרִיכִים
86 אֶפִּיטְרוֹפּוֹס, אֲלָא כִּיצַד עוֹשִׂין בְּהֵן? בּוֹדְקִין עַל מִי שִׁיָּשׁ לוֹ
87 נְכָסִים שִׁיָּשׁ לְהֵן אַחֲרֵיָת [קרקעות], וְהִיָּה עֲדִית [משובחים],
88 וְהִיָּה אִישׁ נְאָמָן וְשׂוֹמֵעַ דִּינֵי תוֹרָה, וּמַעֲוֵלָם לֹא קָבַל עָלָיו
89 גְּדוּי; וְנוֹתְנִין לוֹ הַמְּעוֹת בְּבֵית דִּין, [ויעסוק בעסק ש] קָרוֹב
90 לְשִׁכְר וְרְחוּק לְהַפְּסֵד, וְנִמְצָאוּ הַיְתוּמִים נְהַגִּין מְשֻׁכְר
91 הַמְּעוֹת. וְכֵן אִם אִין לוֹ קַרְקַע, וְנָתַן לְהֵן מְשֻׁכְר זָהָב מְשֻׁכְר
92

1 יא. אַחַד מִן הָאֲחִין שְׁנָטַל מְאֵתִים זוּי לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ לְלַמֵּד
2 אֲמָנוֹת [במקום אחר] - יְכוּלִין הָאֲחִין לומר לוֹ: 'אִם אִין
3 אַתָּה אֲצִלְנּוּ, אִין לָךְ מְזוֹנוֹת אֲלָא לְפִי בְרַכַּת הַבַּיִת [הוצאת
4 מזון בבית]; שְׂאִין הוֹצֵאת מְזוֹנוֹת אַחַד לְבִדּוֹ, כְּהוֹצֵאת
5 מְזוֹנוֹתָיו בֵּין רַבִּים'.

6 יב. מִי שָׁמַת וְהֵנִיחַ בְּנִים גְּדוּלִים וְקֹטְנִים - אִין הַגְּדוּלִים
7 מִתְּפָרְנְסִין [לבושים על חשבון] פְּרֻסַת הַקֹּטְנִים, וְלֹא הַקֹּטְנִים
8 גְּזוּנִים מְזוֹנוֹת הַגְּדוּלִים [מזונות הקטנים יקרים], אֲלָא
9 חוֹלְקִים בְּשָׁנָה. נְשָׂאוּ גְדוּלִים [נשים בכסף הירושה] לְאַחַר
10 מִיתַת אַבִּיהֶם - יִשְׂאוּ קֹטְנִים כֵּן מִכָּלל הַנְּכָסִים, וְאַחַר כֵּן
11 יִחְלְקוּ. נְשָׂאוּ הַגְּדוּלִים בְּחֵי אַבִּיהֶם, וְאָמְרוּ הַקֹּטְנִים לְאַחַר
12 מִיתַת אַבִּיהֶם: 'הָרִי אֲנוּ נוֹשְׂאִין כְּדַרְךָ שְׁנִשְׂאתֶם אִתְּם' - אִין
13 שׂוֹמְעִין לָהֶם, אֲלָא מַה שְׁנָתַן לָהֶם אַבִּיהֶם נָתַן.

14 יג. הַשִּׂיא הָאֵב אֵת בְּנוֹ מִשָּׁל אָב, וְעָשָׂה לוֹ מִשְׁתָּה וְהִתְּהַה
15 הַהוֹצָאָה מִשָּׁל אָב, וְנִשְׁתַּלְּחָה שׂוֹשְׁבֵינּוֹת [מתנות חתונה] לְזָה
16 הַבֵּן בְּחֵי הָאֵב - כְּשִׁיָּה אַחֲרָת [לנותן השושבינות בחתונתו]
17 לְאַחַר מִיתַת הָאֵב, חוֹרְרַת לְאִמְצַע [בין כולם]. אֲבָל הוֹצִיא
18 [שילם] הַבֵּן בְּמִשְׁתָּה [חתונתו] מִשָּׁלוֹ [ולקח השושבינות
19 לעצמו] - אִינָה חוֹרְרַת אֲלָא מִחֶלֶק הַבֵּן שְׁנִשְׁתַּלְּחָה לוֹ בְּלַבַּד.
20 יד. הָאֵב שֶׁשָּׁלַח שׂוֹשְׁבֵינּוֹת בְּשֵׁם אַחַד מִבְּנָיו - כְּשִׁתְּחַזֵּר
21 הַשׂוֹשְׁבֵינּוֹת לְאוֹתוֹ הַבֵּן, הָרִי הִיא שָׁלוֹ. אֲבָל אִם שָׁלְחָה
22 הָאֵב בְּשֵׁם בְּנָיו סֵתָם - כְּשִׁתְּחַזֵּר, תְּחַזֵּר לְאִמְצַע [לכל בניו].
23 וְאִין זֶה שְׁנִשְׁתַּלְּחָה לוֹ חֲזָב הַחֲזִירָה, עַד שִׁישְׁמָחוּ עִמּוֹ
24 הַבְּנִים כְּלָן [שיתחתנו כולם], שְׁהָרִי כְּלָן שׂוֹשְׁבֵינּוֹ, שְׂבִישָׁם
25 כְּלָן נִשְׁתַּלְּחָה; לְפִיכָךְ, אִם שָׁמַח עִם מְקַצְתָּן [חלקם התחתנו]
26 - מִחֲזִיר חֶלֶק זֶה שְׂשִׁמַּח עִמּוֹ בְּלַבַּד, וְהָרִי הוּא לְאִמְצַע.
27 טו. גְּדוּל הָאֲחִין שֶׁהִיָּה לוֹבֵשׁ וּמִתְּכַפֶּה מִלְּבוּשֵׁין נְאִים -
28 אִם יֵשׁ לְאַחִים הַנָּאָה מִמֶּנּוּ, כְּדִי שִׁיְהִי דְּבָרֵיו נִשְׁמָעִין
29 [במשאו ומתנו] - הָרִי זֶה לוֹבֵשׁ מִתְּפֹסֶת הַבַּיִת [מהירושה].

פְּרָק י

30 א. שְׁנֵי אַחִים שֶׁחֲלָקוּ, וְכָא לְהֵן אֶח מִמְּדִינַת הַיָּם, וְכֵן
31 שְׁלִשָּׁה אַחִין שֶׁחֲלָקוּ, וְכָא בְּעַל חוֹב וְנָטַל חֲלָקוֹ שָׁל אַחַד
32 מֵהֵן - אֶפְלוּ נָטַל זֶה קַרְקַע וְזֶה כֶּסֶפִים - בְּטִלָּה מִחֲלָקַת
33 [החלוקה], וְחוֹרְרִין וְחוֹלְקִין הַשָּׂאָר בְּשָׁנָה.
34 ב. מִי שִׁצָּוָה בְּשַׁעַת חֲלוֹי שִׁתְּנּוּ לְפְלוּנֵי דְקַל אוֹ שְׁדָה
35 מִנְכָּסֵיו, וְחֲלָקוּ הָאֲחִין וְלֹא נָתַנוּ לוֹ כְּלוּם - הָרִי מִחֲלָקַת
36 בְּטִלָּה. וְכִיצַד עוֹשִׂין? נוֹתְנִין מַה שִׁצָּוָה מוֹרִישָׁן, וְאַחַר כֵּן
37 חוֹרְרִין וְחוֹלְקִין בְּתַחֲלָה.

38 ג. הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ, שְׂמִין מַה שֶׁעֲלִיָּהֶן [בגדיהם מכספי
39 הירושה]. אֲבָל מַה שֶׁעַל בְּגִיָּהֶן וּבְנִוְתֵיהֶן, שְׂקָנּוּ לְהֵן
40 מִתְּפֹסֶת הַבַּיִת [ירושה] - אִין שְׂמִין; וְכֵן מַה שֶׁעַל נְשׂוֹתֵיהֶן,
41 שְׂפָכֵר זָכוּ בְּהֵן לְעִצְמָן [מחלו להם]. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּרִים?
42 בְּבִגְדֵי חַל. אֲבָל בְּבִגְדֵי שְׂבִית וּמוֹעֵד, שְׂמִין מַה שֶׁעֲלִיָּהֶן.
43 ד. מִי שֶׁהֵנִיחַ יְתוּמִים, מְקַצְתָּן גְּדוּלִים וּמְקַצְתָּן קֹטְנִים, וְרָצוּ
44 לְחַלֵּק בְּנַכְסֵי אַבִּיָהֶן, כְּדִי שִׁיְשָׁלוּ הַגְּדוּלִים חֲלָקָן - מַעֲמִידִין
45 בֵּית דִּין אֶפִּיטְרוֹפּוֹס לְקֹטְנִים, וּבּוֹרֵר לְהֵן הַחֶלֶק הַיָּפֵה. וְאִם

46 ח. אין האפיטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, ואפלו
47 לקח מן העבד דמיו שיצא לחרות. אבל מוכרין לאחרים
48 ולוקחין מהם הדמים על מנת שיוציאום לחרות, ואותם
49 האחרים הן שמשחררין.

50 ט. האפיטרופין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי
51 להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור; אבל
52 לא יעשרו ויתרמו, כדי שיעיחו הפרות מתקנין, אלא ימכרו
53 אותם טבל [לא מופרשים], והרוצה לתקן יתקן.

54 י. האפיטרופין עושין לקטנים סבה, ולולב, וציצית, ושופר,
55 וספר תורה תפלין ומזוזות, ומגלה. פללו של דבר: כל
56 מצות עשה שיש לה קצבה [הוצאה מדודה ומוגבלת], בין
57 שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים - עושין לה,
58 אף על פי שאינן חייבין במצוה מפל המצוות אלא כדי
59 לתנן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפלו לפדיון
60 שבויים, מפני שמצוות אלו אין להן קצבה.

61 יא. ומי שנשתטה או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו
62 צדקה, אם היה ראוי.

63 יב. אף על פי שאין האפיטרופוס צריך לעשות [ליתומים]
64 חשבון [על הוצאותיו], כמו שבארנו, צריך לחשב בינו לבין
65 עצמו ולדקדק, ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים
66 שהוא רוכב ערבות [- יושב בשמים], שנאמר: "סלו לרכב
67 בערבות, בנה שמו, אבי יתומים ודין אלמנות, אלהים
68 במעון קדשו".

69 בריך רחמנא דסייען. נגמר ספר שלשה עשר והוא ספר
70 משפטים, בעצרת שדי. ומגן פרקיו של ספר זה, חמשה
71 ושבעים: הלכות שכירות, שלשה עשר פרקים; הלכות
72 שאלה ופקדון, שמונה פרקים; הלכות הלואה, שבעה
73 ועשרים פרקים; הלכות טוען ונטען, ששה עשר פרקים;
74 הלכות נחלות, אחד עשר פרקים.

יום רביעי כ"ז טבת ה'תשע"ג

בשם ה' אל עולם.

גם אלה לחכמים, הכר פנים במשפט, בל טוב.

אמר לרשע צדיק אתה - יקבהו עמים, יעמוהו לאמים.

למוכיחים ינעם, ועליהם תבוא ברכת טוב.

ספר ארבעה עשר והוא ספר שופטים

82 הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות סנהדרין והענשין
83 המסורין להן, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אבל,
84 הלכות מלכים ומלחמות.

1 [שבור] שאין לו סימן - נוטלין בית דין המשכון, ונותנין
2 לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד. ולמה לא יקחו
3 משכון כלים של זהב [שלמים] או חלי [תכשיט] של זהב?
4 שמא של אחרים הוא, ויתנו סימן, וישלוהו אחר מותו, אם
5 ידע הדין שאין זה [מקבל הכסף] אמוד [איש אמיד]. וכמה
6 יפסקו בשכר? כפי מה שיאפו הדנין - או שליש השכר,
7 או חציו; אפלו רביע השכר ליתומים - אם ראו שזו תקנה
8 [תועלת] להן, עושין. לא מצאו אדם שיתנו לו המעות רחוק
9 להפסד וקרוב לשכר - הרי אלו מוציאים מהן מזונות מעט
10 מעט, עד שיקנו להן במעות קרקע, וימסרו אותה ביד
11 אפיטרופוס שיעמידו להן.

12 ב. כל המשטלטין של יתומים - שמין אותן, ומוכרין אותן
13 בבית דין. ואם היה השוק קרוב למדינה - מולכין אותן
14 לשוק [נמכר ביותר כסף] ומוכרין אותן, ויצטרפו דמיהם עם
15 המעות של יתומים.

16 ג. מי שהיה בידו שכר [משקה חריף] של יתומים - אם
17 יניחו כן עד שימכר, שמא יחמיץ, ואם יוליכו לשוק, שמא
18 יאָרעו אַנס בדרך - הרי זה עושה בו כדרך שהוא עושה
19 בשלו. וכן כל פיוצא בזה.

20 ד. כשמעמידין בית דין האפיטרופין, מוסרין לו כל נכסי
21 הקטן, הקרקע והמשטלטין שלא נמכרו; והוא מוציא
22 ומכניס, ובונה וסותר, ושוכר ונוטע וזורע, ועושה כפי מה
23 שיראה שזה טוב ליתומים. ומאכילן ומשקן ונותן להן כל
24 הוצאתן, כפי הממון וכפי הראוי להן; ולא ירויחו [יפורו]
25 להן יתר מדי, ולא יצמצם עליהן יתר מדי.

26 ה. כשיגדלו היתומים, נותן להם ממון מורישם; ואינו
27 צריך לעשות חשבונות מה שהכניס ומה הוציא, אלא אומר
28 להם: 'זה הוא הנשאר', ונשבע בנקיטת חפץ שלא גולן
29 כלום. במה דברים אמורים? בשמנהו בית דין. אבל
30 אפיטרופוס שמנהו אבי יתומים, וכן שאר המורישין - אינו
31 נשבע על טענת ספק [שלא גולן]. יש לאפיטרופוס ללבש
32 ולהתפסות מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו דבריו
33 נשמעין; והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהן בהיות
34 דבריו נשמעין.

35 ו. יש לאפיטרופוס למכר בהמה ועבדים ושפחות שדות
36 וכרמים, להאכיל ליתומים; אבל אין מוכרין, ומניחין
37 המעות. ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח
38 שדות, שמא לא יצליחו [קנייתו]; אבל מוכרין שדה לקח
39 שורים לעבודת שדות אחרות, שהשורים הם עקר כל נכסי
40 שדות.

41 ז. אין האפיטרופין רשאים למכר ברחוק [מהעיר] ולגאל
42 בקרוב [לעיר], למכר ברע ולגאל בפה, שמא לא יצליח זה
43 שקנו. ואין רשאים לדון ולחוב [להתדיין בב"ד בטענות
44 שנגדס] על מנת לזכות ליתומים; שמא לא יזכו, ונמצא
45 החוב קיים.

הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין וְהַעֲנָשִׁין

הַמְסוּרִין לָהֶן

45 וישאר השבועים יושבין לפני שניהן, כפי מעלתן: כל הגדול
 46 מתברר בחכמה, יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מתברר;
 47 והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי שיהיה הנשיא עם
 48 אב בית דין רואין את כלן. ועוד מעמידין שני בתי דינין
 49 של שלשה ועשרים, שלשה ועשרים - אחד על פתח
 50 העזרה, ואחד על פתח הר הבית. ומעמידין בכל עיר ועיר
 51 מישראל שיש בה מאה ועשרים או יותר, סנהדרי קטנה;
 52 ויושבת בשער העיר, שגאמר: "והציגו בשער משפט".
 53 וכמה יהיה מנינה? שלשה ועשרים דין. והגדול בחכמה
 54 שכלן, ראש עליהן; והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן
 55 עגלה, כדי שיהיה הראש רואה את כלן.
 56 ד. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלשה דינין:
 57 שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהיה בהם רב ומעוט,
 58 אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינין.
 59 ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים - אחד ראוי ללמד
 60 ולהורות בכל התורה בלה, ואחד יודע לשמע - [להבין]
 61 ויודע לשאל ולהשיב - אין מושיבין בה סנהדרי, אף על
 62 פי שיש בה אלפים מישראל.
 63 ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד
 64 ראוי לשמע - הרי זו סנהדרין. הרי בה שלשה, הרי זו
 65 בינונית; הרי בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרי
 66 חכמה.
 67 ז. כל סנהדרי קטנה - מושיבין לפנייהן שלש שורות של
 68 תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלשה ועשרים איש;
 69 שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה
 70 ממנה, ושלישית למטה ממנה. ובכל שורה ושורה, יושבין
 71 בה לפי מעלתן בחכמה.
 72 ח. אם נחלקו הסנהדרין, וצרכו לסמוך אחד להוסיף על
 73 מנינן - [י"ב חייבו וא"א להכריע לחובה עפ"י רוב של אחד] -
 74 סומכין מן הראשונה גדול שבה. והראשון שבשורה שנייה
 75 בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי למלאת חסרונה,
 76 והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שנייה; ובדרין
 77 להם אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף השורה
 78 השלישית. וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי, ועל הסדר
 79 הזה הן עושין.
 80 ט. כל מקום שיש בו סנהדרין - יהיו שם שני סופרי דינין
 81 עומדין לפנייהן, אחד מן הזקנים ואחד מן השמאל; אחד
 82 כותב דברי המזכין, ואחד כותב דברי המעניבין.
 83 י. ולמה אין מעמידין סנהדרין, אלא בעיר שיש בה מאה
 84 ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלשה,
 85 ושלש שורות של תשעה וששים, ועשרה בטלנין של בית
 86 הכנסת, ושני סופרים, ושני חזנים - [שחשים], ושני בעלי
 87 דינין, ושני עדים, ושני זוממין, ושני זוממי זוממין, ושני
 88 גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק הצדקה,
 89 ורופא אמן, ולבלר [סופר], ומלמד תינוקות - הרי מאה
 90 ועשרים.

1 יש בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים
 2 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים;
 3 (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות
 4 אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו
 5 המחייבין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ללמד
 6 חובה מי שלמד זכות, בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה;
 7 (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסוף; (ט) להרג בחנק;
 8 (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין
 9 נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות הרשע;
 10 (טו) שלא יוסיף בהפית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמד
 11 הדעת; (יז) שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג
 12 חברו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין; (כ) שלא
 13 להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות,
 14 אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא
 15 להטות משפט גר יחוס; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא
 16 ליראה בדין מאיש זרע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא
 17 לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדינין; (כט) שלא לקלל
 18 הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הפשרים.
 19 ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פָּרָק א

23 א. מצוות עשה של תורה, למנות שופטים ושופטים בכל
 24 מדינה - [עיר] ומדינה ובכל פלך - [מחוז] ופלך, שגאמר:
 25 "שופטים ושופרים תתן להם בכל שערך". שופטים - אלו
 26 הדינין הקבועין בבית דין, ובעלי דינין באים לפנייהם.
 27 השופרים - אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני
 28 הדינין {המסבבין} (ומסבבין) בשוקים ועל התניות לתקן
 29 השערים - [המחזירם] והמדות - [משקלות], ולהכות כל
 30 מעות; וכל מעשיהן על פי הדינין. וכל שראו בו ערות
 31 דבר - מביאין אותו לבית דין, ודינין אותו כפי רשעו.
 32 ב. אין אנו חייבין להעמיד בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל
 33 עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ,
 34 אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך, שגאמר: "תתן
 35 להם בכל שערך, אשר ה' אלהיך נותן להם".
 36 ג. כמה בתי דינין קבועין יהיו בישראל, וכמה יהיה מנינם?
 37 קבועין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא
 38 'סנהדרי גדולה'. ומנינם אחד ושבעים - שגאמר: "אספה
 39 לי שבעים איש מזקני ישראל", ומשה על גביהן, שגאמר:
 40 "והתיצבו שם עמך", הרי שבעים ואחד. הגדול בחכמה
 41 שכלן - מושיבין אותו ראש עליהם, והוא הנקרא 'ראש
 42 ה'שיבה'; והוא שקורין אותו חכמים 'נשיא' בכל מקום,
 43 והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבעים
 44 משנה לראש, ויושב מימינו, והוא הנקרא 'אב בית דין'.

פָּרָק ב

47 בדעתו, אהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין
48 מכל מיני העול.
49 ח. אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ
50 ישראל, ובדקין: כל מי שמצאוהו חכם, וירא חטא, וענו,
51 ושלל, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוחה הימנו - עושין אותו
52 דין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם
53 מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין
54 הגדול.
55 ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה פסול,
56 עד שתהיה אמו מישראל. הנה אחד מהן ממזר - אפלו
57 שלשתן ממזרים, הרי אלו כשרין לדון. וכן אם היה כל
58 אחד מהן סימא באמת מעיניו - הרי זה כשר, מה שאין
59 כן בסנהדרין. אבל הסומא בשתי עיניו, פסול לכל.
60 י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה - מתר לאחד
61 לדון מן התורה, שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". ומדברי
62 סופרים, עד שיהיו שלשה; ושנים שדנו, אין דיניהם דין.
63 יא. אחד שהיה ממחה לרבים (תלמיד חכם מפורסם), או
64 נוטל רשות מבית דין - הרי זה מתר לו לדון יחיד, אבל
65 אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתר, מצות חכמים
66 היא שיושיב עמו אחרים; אמרו חכמים: 'אל תהי דן יחיד'
67 - שאין דן יחיד, אלא אחד.
68 יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו כח; הואיל
69 וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרוח ולבוא לבית דין,
70 אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר וקא
71 לבית דין. לפיכך, אם קבל [התלונן] עליו בעל דינו, והביאו
72 לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה פהלכה, ודין אמת דן
73 לעצמו - אין סותרין את דינו.
74 יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא -
75 כל זמן שהן רבים, הרי זה משבח; ומוטב שיחתך הדין
76 באחד עשר, יותר מצערה. וצריכין שיהיו היושבים כלן
77 שם בבית דין, תלמידי חכמים וראיין.
78 יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין, עד שידע עם מי ישב;
79 שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר
80 בוגדים, לא בכלל בית דין.

פָּרָק ג

82 א. עד אימתי יושבין הדיינין בדין? סנהדרין קטנה ובית דין
83 של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר, עד סוף שש
84 שעות ביום. אבל בית דין הגדול - היו יושבין מתמיד של
85 שחר, עד תמיד של בין הערבים; ובשבתות וימים טובים,
86 היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית.
87 ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו כלן יושבין
88 כאחד במקומן שבמקדש. אלא בעת שיהיו צריכין להתקבץ
89 - מתקבצין כלן; ובשאר העתות - כל מי שיהיה לו עסק,
90 יצא לעשות קפצו וחזור; והוא שלא יפתחו מעשרים
91 ושלשה יושבין תמיד, כל זמן שישבתו. צרף אחד מהן

1 אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה - אלא
2 אנשים חכמים ונבונים, מפלאין בתקמת התורה, בעלי דעה
3 מרבה, ויודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות, וחשבון
4 תקופות ומזלות, ואצטנגינות, ודרך המעוננים והקוסמים
5 והמכשפים והכלי עבודה זרה וכיוצא באלו, כדי שיהיו
6 יודעין לדון אותם. ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים
7 לויים וישראלים המתיחסין, הראויין להשיא לכהנה -
8 שנאמר: "והתיצבו שם עמד", בדומין לה בתקמה וביראה
9 וביחוס.
10 ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים, שנאמר:
11 "באת אל הכהנים הלויים"; ואם לא מצאו - אפלו היו כלן
12 ישראל, הרי זה מתר.
13 ג. אין מעמידין בכל סנהדרין לא סריס ולא זקן מפלג
14 בשנים, מפני שיש בהן אכזריות, ולא מי שאין לו בנים,
15 כדי שיהיה רחמן.
16 ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק
17 עליו ולמרות דבריו; אבל מושיבין כהן גדול, אם היה ראוי
18 בתקמה.
19 ה. מלכי בית דוד - אף על פי שאין מושיבין אותן
20 בסנהדרין - דינן הן את העם, ודינן אותן אם יש עליהם
21 דין. אבל מלכי ישראל - אין דינן ואין דינן אותן, לפי
22 שאינן נכנעין לרבני תורה; שמא תבוא מהם תקלה.
23 ו. כשם שבית דין מנקין בצדק, כך צריכין להיות מנקין
24 מכל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדק ולחפש שיהיו כלן
25 בעלי שיבה, בעלי קומה, בעלי מראה, נבונים לחש ומבינים
26 בטענות ומענות, ושהיה יודעין ברב הלשונות, כדי שלא
27 תהיה סנהדרין שומעת מפי התרגמן.
28 ז. בית דין של שלשה - אף על פי שאין מדקדקין בהם
29 בכל אלו הדברים, צריך שיהיה בכל אחד מהם שבועה
30 דברים; ואלו הן - חקמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממוץ,
31 ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב. וכל
32 אלו הדברים - מפרשין הן בתורה; הרי הוא אומר: "אנשים
33 חכמים ונבונים", הרי בעלי חקמה אמור. "וידעים
34 לשבטיכם", אלו שריות הבריות נוחה מהן; ובמה יהיו
35 אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש
36 שפלה, וחקרמן טובה, ומשאן ודבורן בנחת עם הבריות.
37 ולהלן הוא אומר: "אנשי חיל", אלו שהם גבורין במצוות,
38 ומדקדקין על עצמן וכובשין את יצרם, עד שלא יהיה להם
39 שם גנאי ולא שם רע, ויהיה פרקן נאה. ובכלל "אנשי
40 חיל", שיהיה להם לב אמיץ להציל עשוק מיד גוזל, כענין
41 שנאמר: "ויקם משה ויושען". ומה משה רבנו "ענו", אף
42 כל דין צריך שיהיה ענו. "יראי אלהים", כמשמעו. "שנאי
43 בצע" - אפלו ממוץ שלהן אינן נבהלין עליו, ולא רודפין
44 לקבץ הממוץ; שכל מי שהוא "נבהל להון". חסר ובאנו.
45 "אנשי אמת" - שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן

יום חמישי כ"ח טבת ה'תשע"ג

46

פֶּרֶק ד

47

48 א. אַחַד בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, אוּ סְנֵדְרֵי קְטָנָה, אוּ בֵּית דִּין שֶׁל
49 שְׁלֹשָׁה - צָרִיכִין שִׁיְהִיָּה כָּל אַחַד מֵהֶן, סְמוּךְ [- מוסמך] מִפִּי
50 סְמוּךְ. וּמִשָּׁה רַבְּנֵי סְמוּךְ יְהוֹשֻׁעַ בֶּיֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּסְמְךָ אֶת
51 יָדָיו עָלָיו, וַיְצַוֵּהוּ". וְכֵן הַשִּׁבְעִים זְקֵנִים - מִשָּׁה רַבְּנֵי סְמִכָן,
52 וְשָׂרָת עֲלֵיהֶן שְׂכִינָה. וְאוֹתָם הַזְּקֵנִים סָמְכוּ לְאַחֲרֵים,
53 וְהָאֲחֵרִים לְאַחֲרֵים, וְנִמְצְאוּ הַסְּמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ, עַד בֵּית
54 דִּינֵי שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, עַד בֵּית דִּינֵי שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנֵי. וְאַחַד הַנְּסִמְךָ
55 מִפִּי הַנְּשִׂיא [ראש הסנהדרין], אוּ מִפִּי אַחַד מִן הַסְּמוּכִין,
56 אֶפְלוּ לֹא הָיָה אוֹתוֹ הַסְּמוּךְ בְּסֵדְרֵי מַעֲוָלָם.
57 ב. וְכִיצַד הִיא הַסְּמִיכָה לְדוֹרוֹת? לֹא שִׁיְסַמְכוּ יְדֵיהֶם עַל
58 רֹאשׁ הַזְּקֵן, אֲלָא שְׂקוּרִין לוֹ רַבִּי, וְאוֹמְרִים לוֹ: 'הָרִי אִתָּה
59 סְמוּךְ, וְגַשׁ לָךְ רְשׁוֹת לְדוֹן אֶפְלוּ דִּינֵי קְנָסוֹת'.
60 ג. וְאִין סוּמְכִין סְמִיכָה זֶה, שֶׁהִיא מְנוּי הַזְּקֵנִים לְדִבְרֵיהֶם, אֲלָא
61 בְּשִׁלְשָׁה; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה הָאֶחָד מֵהֶן סְמוּךְ מִפִּי אַחֲרֵים, כְּמוֹ
62 שֶׁבְּאַרְנוּ.

63 ד. אִין קְרוּי 'אַלְהִים', אֲלָא בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁנְּסַמְכוּ בְּאַרְץ
64 יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד, וְהֵם הַזְּנָשִׁים הַחֲכָמִים הָרְאוּיִין לְדוֹן שֶׁבְּדָקוּ
65 אוֹתָם בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִמְחוּ אוֹתָן וְסָמְכוּ אוֹתָן.
66 ה. בְּרֹאשׁוֹנָה, הָיָה כָּל מִי שֶׁנְּסַמְךָ סוּמְךָ תִּלְמִידֵיו. וְחֲכָמִים
67 חִלְקוּ בְּבוֹד לְבֵית הַלֵּל הַזְּקֵן, וְהִתְקִינוּ שְׁלֹא יְהִיָּה אֶדָם נְסִמְךָ
68 אֲלָא בְּרִשׁוֹת הַנְּשִׂיא, וְשִׁלָּא יְהִיָּה הַנְּשִׂיא סוּמְךָ, אֲלָא אִם כֵּן
69 הָיָה אֵב בֵּית דִּין עִמוֹ, וְשִׁלָּא יְהִיָּה אֵב בֵּית דִּין סוּמְךָ, אֲלָא
70 אִם כֵּן הָיָה הַנְּשִׂיא עִמוֹ. אֲבָל שְׁאַר הַחֲבוּרָה - יֵשׁ לְכָל אַחַד
71 מֵהֶם לְסִמְךָ בְּרִשׁוֹת הַנְּשִׂיא, וְהוּא שִׁיְהִיָּה שְׁנַיִם עִמוֹ;
72 שֶׁהַסְּמִיכָה אֵינָה בְּכַחוֹת מִשְׁלֹשָׁה.

73 ו. אִין סוּמְכִין זְקֵנִים בְּחוּצָה לְאַרְץ, וְאַף עַל פִּי שְׁאֵלוּ
74 הַסוּמְכִין נְסַמְכוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. אֶפְלוּ הֵי סוּמְכִין בְּאַרְץ,
75 וְהַנְּסִמְךָ חוּצָה לְאַרְץ - אִין סוּמְכִין; וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם
76 הֵי סוּמְכִין בְּחוּצָה לְאַרְץ, וְהַנְּסִמְכִין בְּאַרְץ. הֵי שְׁנֵיהֶם
77 בְּאַרְץ - סוּמְכִין אוֹתוֹ, אֲפִי עַל פִּי שְׁאֵינוּ עִם הַסוּמְכִין בְּמִקוֹם
78 אַחַד; אֲלָא שׁוֹלְחִין לוֹ, אוּ כּוֹתְבִין לוֹ שֶׁהוּא סְמוּךְ, וְנוֹתְנִין
79 לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת, הוּאִיל וְשְׁנֵיהֶם בְּאַרְץ. וְכָל אֶרֶץ
80 יִשְׂרָאֵל שֶׁהִחְזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם, רְאוּיָה לְסְמִיכָה.
81 ז. יֵשׁ לְסוּמְכִין לְסִמְךָ אֶפְלוּ מֵאַהּ בְּפַעַם אַחַת, וְנִדְּד הַמְּלָךְ
82 סְמוּךְ שְׁלִשִׁים אֲלָף בְּיוֹם אַחַד.
83 ח. וְיֵשׁ לָהֶם לְמַנּוֹת לְכָל מַה שִּׁירְצוּ, לְדַבְּרִים יְחִידִים -
84 וְהוּא, שִׁיְהִיָּה רְאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. כִּיצַד? חֲכָם מְפֹלָא, שֶׁרְאוּי
85 לְהוֹרוֹת כָּכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ - יֵשׁ לְבֵית דִּין לְסִמְךָ אוֹתוֹ וְלָתֵן
86 לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן, לֹא לְהוֹרוֹת בְּאֶסוּר וְהִתֵּר, אוּ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת
87 לְהוֹרוֹת בְּאֶסוּר וְהִתֵּר, לֹא לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, אוּ יִתְּנוּ לוֹ
88 רְשׁוֹת לְזַהּ וְלָזָהּ, אֲבָל לֹא לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת, אוּ לְדוֹן דִּינֵי

1 לְצֵאתָ, הָרִי זֶה מְסַתְּפֵל בְּחִבְרֵי הַנְּשִׁאָרִים: אִם יִשְׁאַר שָׁם
2 עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, יֵצֵא; וְאִם לֹאוּ, לֹא יֵצֵא עַד שִׁיָּבֹא אַחֵר.
3 ג. אִין מִתְחִילִין אֶת הַדִּינִין בְּלִילָה; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ,
4 שֶׁהַדִּינִין כּוֹנְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל רִיב וְכָל נִגְעָה" - מַה רְאִיתָ
5 נְגַעִים בְּיוֹם בְּלִבָּד, אֲפִי הַדִּינִין בְּיוֹם.
6 ד. וְכֵן אִין מְקַבְּלִין עֲדוֹת וְלֹא מְקַיְמִין [- מאשררים] שְׁטָרוֹת
7 בְּלִילָה. וְבִדְיָה מְמוֹנוֹת - אִם הִתְחִילוּ בְּיוֹם, מִתֵּר לְגַמְרֵי הַדִּין
8 בְּלִילָה.
9 ה. הַנְּחָלוֹת [- ירושות] כְּדִינֵין, שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: "לְחַקֵּת
10 מִשְׁפָּט"; לְפִיכָף, אִין מְפִילִין נְחָלוֹת בְּלִילָה.
11 ו. שְׁנַיִם שֶׁנְּכַסּוּ לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, וְצַוָּה [- אמר צוואה]
12 בְּפִנְיֵיהֶם - כּוֹתְבִים, וְאִין עוֹשִׂין דִּין [אין נעשים דינים]. וְאִם
13 הֵי שְׁלֹשָׁה - רְצוּ, כּוֹתְבִין; רְצוּ, עוֹשִׂין דִּין. בְּמַה דְּבָרִים
14 אֲמוּרִים? בְּיוֹם; אֲבָל בְּלִילָה, כּוֹתְבִין וְאִין עוֹשִׂין דִּין.
15 ז. כָּל בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא הַגּוֹן, שְׂכִינָה עִמָּהּ;
16 לְפִיכָף, צָרִיכִין הַדִּינִין לִישָׁב בְּאִימָה וְיִרְאָה וְעִטְיָפָה [- על
17 הַרָאשׁ] וְכַבֵּד רֹאשׁ. וְאֶסוּר לְהַקְּל רֹאשׁ אוּ לְשַׁחַק אוּ לְסַפֵּר
18 בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה בְּבֵית דִּין, אֲלָא בְּדַבְּרֵי תוֹרָה וְחֻקָּמָה.
19 ח. כָּל סְנֵדְרִין אוּ מְלָךְ אוּ רֹאשׁ גּוֹלָה שֶׁהֶעֱמִידוּ לְהֵן
20 לְיִשְׂרָאֵל דִּין שְׁאֵינוּ הַגּוֹן, וְאֵינוּ חֲכָם בְּחֻקֵּי הַתּוֹרָה, וְרְאוּי
21 לְהִיֹּת דִּין - אֲפִי עַל פִּי שֶׁהוּא כְּלוּ מִחֻמְדִּים [- מידות טובות],
22 וְיֵשׁ בוֹ טוֹבוֹת אַחֲרוֹת - הָרִי זֶה שֶׁהֶעֱמִידוּ עוֹבֵר בְּלֹא
23 תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִכְרֹו פְּנִים בְּמִשְׁפָּט" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
24 לְמַדּוּ, שֶׁזֶה מְדַבֵּר כְּנִגְדַּת הַמְּנִיָּה לְהוֹשִׁיב הַדִּינֵין. אֲמַרו
25 חֲכָמִים: 'שְׂמָא תֵאמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה - אוֹשִׁיבֵנוּ דִּין, אִישׁ
26 פְּלוֹנִי קְרוּבִי - אוֹשִׁיבֵנוּ דִּין, אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹדֵעַ בְּכָל לְשׁוֹן -
27 אוֹשִׁיבֵנוּ דִּין, וְנִמְצָא מְזוּכָה אֶת הַחֵיב וּמְחִיב אֶת הַזְּכָאי -
28 לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע, אֲלָא מִפְּנֵי שְׁאֵינוּ יוֹדֵעַ - לְכָף נֶאֱמַר:
29 "לֹא תִכְרֹו פְּנִים בְּמִשְׁפָּט". וְעוֹד אֲמַרו חֲכָמִים: 'כָּל
30 הַמַּעֲמִיד לְהֵן לְיִשְׂרָאֵל דִּין שְׁאֵינוּ הַגּוֹן - כְּאֵלוּ הַקִּים מִצְבָּה,
31 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָקִים לָךְ מִצְבָּה, אֲשֶׁר שָׂנֵא ה' אֱלֹהֶיךָ",
32 וּבְמִקוֹם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים - כְּאֵלוּ נֹטַע אֲשֶׁרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
33 תִּטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה, כָּל עֵץ, אֲצֵל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
34 לָךְ". וְכֵן אֲמַרו חֲכָמִים: "'לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהִי כִסֵּף
35 וְאֱלֹהֵי זָהָב" - אֲלוֹתָהּ הַבָּא בְּשִׁבִיל כִּסֵּף וְזָהָב, זֶה הַדִּין
36 שֶׁמְנוּהוּ מִפְּנֵי עֲשָׂרוֹ בְּלִבָּד'.
37 ט. כָּל דִּין שֶׁנֶּתַן מְמוֹן כְּדִי שִׁיְתַמְנֶה - אֶסוּר לְעַמֵּד מִפְּנֵי;
38 וְצוּר חֲכָמִים לְהַקְּל אוֹתוֹ וּלְזַלְזֵל בוֹ. וְאֲמַרו חֲכָמִים,
39 שֶׁהַטְּלִית שֶׁמְתַעֲטֵף בָּהּ, תְּהִי בְּעֵינֶיךָ כְּמַרְדֻּעַת שֶׁל חֲמוֹר
40 [שטיח שתחת האוכף].
41 י. כֵּף הָיָה דְרָךְ הַחֲכָמִים הָרְאוּשׁוֹנִים - בּוֹרְחִין מְלַהֲתֵמְנוֹת,
42 וְדוֹחְקִין עֲצָמֵן הַרְבֵּה שְׁלֹא יִשְׁבוּ בְּדִין, עַד שִׁיְדַעוּ שְׁאִין שָׁם
43 רְאוּי כְּמוֹתָן, וְשָׂאֵם יִמְנְעוּ מִן הַדִּין, תִּתְקַלְקַל הַשׁוֹרָה [-
44 שורת הדין]. אֲפִי עַל פִּי כֵן, לֹא הֵי יוֹשְׁבֵין לְדִין, עַד
45 שֶׁמְכַבְּדִין עֲלֵיהֶן הָעַם וְהַזְּקֵנִים, וּפְצוּרִין [- מפצירים] בָּם.

47 ואָחַד; וְאֵין עוֹשִׁין סְנֵדְרֵי קִטְנָה לְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וּלְכָל עֵיר
 48 וְעִיר, אֲלֵא בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַד. וְאֵין דְּנִין לֹא אֶת
 49 הַשַּׁבָּת שֶׁהִדַּח כְּלוּ [לע"ז], וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר, וְלֹא אֶת
 50 כֹּהֵן גָּדוֹל בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת, אֲלֵא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל; אֲבָל דִּינֵי
 51 מְמוֹנוֹת [של כהן גדול] דְּנִין בְּשִׁלְשָׁה. וְכֵן אֵין נֶעֱשֶׂה זְקֵן
 52 מִמָּרָא [שמורה נגד ב"ד הגדול], וְלֹא עוֹשִׁין עֵיר הַנְּדַחַת, וְלֹא
 53 מִשְׁקִין אֶת הַשׁוֹטָה, אֲלֵא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל. וְאֵין מוֹסִיפִין
 54 עַל הָעֵיר [- ירושלים] וְעַל הָעֲצוּרוֹת, וְלֹא מוֹצִיאִין לְמַלְחָמָה
 55 הָרְשׁוּת וְלְמִדְּוֵת הַחֲלָל [לענין עגלה ערופה], אֲלֵא עַל פִּי
 56 בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יִבִּיאוּ אֵלֶיךָ."
 57 **ב.** אֵין דְּנִין דִּינֵי נְפֹשׁוֹת בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה שָׁהֵן
 58 סְנֵדְרֵי קִטְנָה, בֵּין דִּינֵי נְפֹשׁוֹת אֶדָּם בֵּין דִּינֵי נְפֹשׁוֹת בְּהֵמָה;
 59 לְפִיכָּה, אֵין דְּנִין שׁוֹר הַנֶּסְקָל, וְלֹא בְּהֵמָה הַנֶּרְבַּעַת אוֹ
 60 הַרֹבַעַת, אֲלֵא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲפִלוּ אַרְי וְדָב
 61 וְנֹמֵר וּבְרָדָלַס, שֶׁהֵן תְּרַבּוֹת [מתורבתים ומבויתים ואינם
 62 מוֹיָקִים] וְיֵשׁ לָהֶם בְּעֵלִים, שֶׁהֵמִיתוּ - מֵיתַתֵּן בְּעֶשְׂרִים
 63 וּשְׁלֹשָׁה. אֲבָל נֶחֱשׂ שֶׁהֵמִית, אֶחָד הוֹרֵג אוֹתוֹ.
 64 **ג.** הַמוֹצִיא שֵׁם רַע [שלא מצא בתולים לאשתו] - אֵין דְּנִין
 65 אוֹתוֹ תַּחֲלָה, אֲלֵא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֵׁיִשׁ
 66 בְּדִינוֹ צַד לְדִינֵי נְפֹשׁוֹת, שֶׁמָּא יִהְיֶה הַדָּבָר אֲמַת וְתִסְקַל הַבַּת.
 67 לֹא נֶאֱמַנּוּ דְבָרֵי הַבַּעַל, וּבָא הָאָב לְתַבְעוֹ בְּקִנְס - דִּינוֹ
 68 בְּשִׁלְשָׁה. וַיִּמְנֹן שְׂאִין דְּנִין דִּינֵי נְפֹשׁוֹת אֲלֵא בְּעֶשְׂרִים
 69 וּשְׁלֹשָׁה? אָף עַל פִּי שְׁדַבְּרֵי קְבֵלָה הֵם [ממשה רבינו], הָרִי
 70 הוּא אוֹמֵר: "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה . . . וְהִצִּילוּ הָעֵדָה" - עֵדָה
 71 שׁוֹפְטָת, וְעֵדָה מַצְלָת. עֵדָה שׁוֹפְטָת וְהֵם הַמְחִיבִין, וְעֵדָה
 72 מַצְלָת וְהֵם הַמְּזַפִּין, וְאֵין עֵדָה פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרָה - הָרִי
 73 עֶשְׂרִים. וּמוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּית דִּין שְׁקוּל [-
 74 זוג]. וְיִהְיֶה בּוֹ "אַחֲרֵי רַבִּים - לְהַטּוֹת".
 75 **ד.** מַכּוֹת [- מלקות] בְּשִׁלְשָׁה, וְאָף עַל פִּי שְׂאֵפְשֵׁר שְׂמִימוֹת
 76 כְּשִׁמְלָקִין אוֹתוֹ.
 77 **ה.** עֲרִיפַת הָעֵגְלָה בְּחַמְשָׁה.
 78 **ו.** עַבּוּר הַשְּׁנָה בְּשַׁבְּעָה.
 79 **ז.** עַבּוּר הַחֹדֶשׁ. בְּשִׁלְשָׁה. וְכָל אֱלוֹ סְמוּכִין [מוסמכים], כְּמוֹ
 80 שְׁבָאָרְנוּ.
 81 **ח.** דִּינֵי קְנֻסוֹת - כְּגוֹן גְּזֻלוֹת וְחַבְלוֹת, וְתִשְׁלוּמֵי כְּפָל,
 82 וְתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחַמְשָׁה, וְהַאוֹנֵס, וְהַמְּפָתָה, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן -
 83 אֵין דְּנִין אוֹתָן אֲלֵא שְׁלֹשָׁה מִמַּחֲסִים, וְהֵם הַסְּמוּכִין בְּאַרְצָא
 84 יִשְׂרָאֵל. אֲבָל שְׂאָר דִּינֵי מְמוֹנוֹת, כְּגוֹן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת -
 85 אֵין צָרִיכִין מִמָּחָה; אֲלֵא אֲפִלוּ שְׁלֹשָׁה הַדְּיוֹטוֹת, וְאֲפִלוּ אֶחָד
 86 מִמָּחָה דָּן אוֹתָן. לְפִיכָּה, דְּנִין בְּהוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וְכִיּוֹצֵא
 87 בְּהֵן בְּחוּצָה לְאַרְצָא; אָף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה
 88 לְאַרְצָא 'אַלְהֵים' [- סמוכים], שְׁלִיחוֹת בֵּית דִּין שֶׁל אֲרָץ
 89 יִשְׂרָאֵל עוֹשִׁין; וְאֵין לָהֶן רְשׁוּת לְדוֹן דִּינֵי קְנֻסוֹת בְּשִׁלְחוֹתָן.
 90 **ט.** אֵין דְּנִין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה לְאַרְצָא, אֲלֵא דִּינֵי הַמְּצוּיִין
 91 תְּמִיד, וְיֵשׁ בְּהֵן חֶסְרוֹן כִּיס - כְּגוֹן הוֹדָאוֹת, וְהַלְוָאוֹת, וּמִזִּיק
 92 מִמוֹן חֲבָרוֹ. אֲבָל דְּבָרִים שְׂאִינָן מְצוּיִין, אָף עַל פִּי שֵׁיִשׁ בְּהֵן
 93 חֶסְרוֹן כִּיס, כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁחֲבָלָה בְּחֲבָרְתָּהּ, אוֹ דְּבָרִים

1 קְנֻסוֹת, אֲבָל לֹא לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת בְּמוֹמֵן [לאכילה], אוֹ יִתְנוּ
 2 לוֹ רְשׁוּת לְהַתִּיר נְדָרִים בְּלִבָּד, אוֹ לְרֵאוֹת כְּתָמִים [אדומים]
 3 [של אשה]. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.
 4 **ט.** וְכֵן יֵשׁ לְסוּמְכִין לְתֵן רְשׁוּת עַד זְמַן, וְלוֹמַר לְנִסְמָךְ: 'יֵשׁ
 5 לָךְ רְשׁוּת לְדוֹן אוֹ לְהוֹרוֹת, עַד שְׂכִיבֹא הַנְּשִׂיא לְכֹאן, אוֹ
 6 'כָּל זְמַן שְׂאִין אֶת עַמְנוּ בְּמִדְּיָנָה'. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.
 7 **י.** חֶכֶם מְפֹלֵא שֶׁהֵיָה סוּמָה בְּעֵינוּ אַחַת - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
 8 רָאוּי לְדִינֵי מְמוֹנוֹת - אֵין סוּמְכִין אוֹתוֹ לְדִינֵי מְמוֹנוֹת, מִפְּנֵי
 9 שְׂאִינוּ רָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.
 10 **יא.** הָרִי שְׁלֹא הֵיָה בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל אֲלֵא סְמוּךְ אֶחָד - מוֹשִׁיב
 11 שְׁנַיִם בְּצִדוֹ, וְסוּמָךְ שְׁבָעִים כְּאַחַד אוֹ זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כָּף
 12 נֶעֱשֶׂה הוּא וְהַשְּׁבָעִים בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, וְיִסְמְכוּ בְּתֵי דִינֵין
 13 אַחֲרֵים. נִרְאִין לִי הַדְּבָרִים, שְׂאֵם הַסְּפִימוֹ כֹּל הַחֲכָמִים
 14 שְׁבָאָרְץ יִשְׂרָאֵל לְמַנוֹת דִּינֵין וְלְסַמָּךְ אוֹתָן - הָרִי אֱלוֹ
 15 סְמוּכִים, וְיֵשׁ לָהֶם לְדוֹן דִּינֵי קְנֻסוֹת, וְיֵשׁ לָהֶם לְסַמָּךְ
 16 לְאַחֲרֵים. אִם כֵּן, לְמָה הֵיָה הַחֲכָמִים מַצְטַעְרִין עַל הַסְּמִיכָה
 17 [שלא תיבטל], כְּדֵי שְׁלֹא יִבְטְלוּ דִינֵי קְנֻסוֹת מִיִּשְׂרָאֵל [הרי
 18 ניתן לחדש תמיד הסמיכה בא"י]? לְפִי שִׁיִּשְׂרָאֵל מְפֹזְרִין, וְאֵי
 19 אֲפֹשֶׁר שִׁסְפִימוֹ כְּלָן [במעמד אחד]; וְאִם הֵיָה שֵׁם סְמוּךְ מִפִּי
 20 סְמוּךְ, אֵינוּ צָרִיף דַּעַת כְּלָן, אֲלֵא דָן דִּינֵי קְנֻסוֹת לְכָל, שֶׁהֵרִי
 21 נִסְמָךְ מִפִּי בֵּית דִּין. וְהַדָּבָר צָרִיף הַכְּרַע [הכרעה]. **יב.** בֵּית
 22 דִּין שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, וְיִצְאוּ לְחוּצָה לְאַרְצָא - הָרִי הֵן
 23 דְּנִין דִּינֵי קְנֻסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצָא, כְּדָרְף שְׁדִינֵין בְּאַרְצָא;
 24 שֶׁסְנֵדְרֵין נוֹהֲגִת בְּאַרְצָא וּבְחוּצָה לְאַרְצָא - והוּא, שִׁיִּהְיוּ
 25 סְמוּכִין בְּאַרְצָא.
 26 **יג.** רֵאשֵׁי גְלִיּוֹת שְׁבַבְכָל - בְּמִקּוּם מְלָךְ הֵן עוֹמְדִין, וְיֵשׁ
 27 לָהֶם לְרֵדוֹת [- למשול] אֶת יִשְׂרָאֵל כְּכֹל מְקוּם, וְלְדוֹן עֲלֵיהֶם,
 28 בֵּין רְצוֹ בֵּין לֹא רְצוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִסוּר שַׁבָּט מִיְּהוּדָה",
 29 אֱלוֹ רֵאשֵׁי גְלִיּוֹת שְׁבַבְכָל.
 30 **יד.** וְכָל דִּין הָרֵאוּי לְדוֹן, שֶׁנֶּתַן לוֹ רֵאשׁ גְּלוֹת רְשׁוּת לְדוֹן
 31 - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן כְּכֹל הָעוֹלָם כְּלוּ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא רְצוֹ בְּעֵלִי
 32 דִּינֵין, בֵּין בְּאַרְצָא בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְצָא, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ דָן
 33 דִּינֵי קְנֻסוֹת. כָּל דִּין הָרֵאוּי לְדוֹן, שֶׁנֶּתַנּוּ לוֹ בֵּית דִּין שְׁבָאָרְץ
 34 יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת לְדוֹן - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן כְּכֹל אֲרָץ יִשְׂרָאֵל וּבְעִירוֹת
 35 הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִין, אָף עַל פִּי שְׁלֹא רְצוֹ בְּעֵלִי דִינֵין.
 36 אֲבָל בְּחוּצָה לְאַרְצָא, אֵין רְשׁוּתָן מוֹעֲלָת לוֹ לְכַף אֶת בְּעֵלִי
 37 דִּינֵין; אָף עַל פִּי שֵׁיִשׁ לוֹ לְדוֹן דִּינֵי קְנֻסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצָא,
 38 אֵינוּ דָן אֲלֵא לְמֵי שְׂרָצָה לְדוֹן אֲצֵלוֹ; אֲבָל לְכַף אֶת בְּעֵלִי
 39 דִּינֵין וְלְדוֹן לָהֶן, אֵין לוֹ רְשׁוּת. עַד שִׁיִּטַּל רְשׁוּת מִרֵּאשׁ
 40 גְּלוֹת.
 41 **טו.** מִי שְׂאִינוּ רָאוּי לְדוֹן מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יוֹדַע אוֹ מִפְּנֵי שְׂאִינוּ
 42 הַגּוֹן, שְׂעַבְרֵי רֵאשׁ גְּלוֹת וְנֶתַן לוֹ רְשׁוּת, אוֹ שֶׁטַעַע בֵּית דִּין
 43 וְנֶתַנּוּ לוֹ רְשׁוּת - אֵין הָרְשׁוּת מוֹעֲלָת לוֹ כְּלוּם, עַד שִׁיִּהְיֶה
 44 רָאוּי; שֶׁהַמְּקַדֵּשׁ בַּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ, אֵין קָדַשׁ חִלָּה עֲלָיו.
 45 **פֶּרֶק ה'**
 46 **א.** אֵין מַעֲמִידִין מְלָךְ, אֲלֵא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבָעִים

48 וכן אם תפוש הנזק שעור מה שראוי לו לטל, אין מוציאין
49 אותו מידו.
50 יח. יחיד שהוא ממכה לרבים [תלמיד חכם מפורסם] - אף
51 על פי שהוא דין דיני ממונות יחיד - אין ההודיה בפניו
52 הודיה בבית דין, ואפלו היה סמוך. אבל השלשה - אף על
53 פי שאינן סמוכין, והרי הן הדיוטות, ואין אני קורא אותן
54 'אלהים' - הרי ההודיה בפניהם הודיה בבית דין. וכן
55 הכופר בפניהם, ואחר כך באו עדים - התזק כפרן, ואינו
56 יכול לחזור ולטעון, כמו שבארנו. כללו של דבר - הרי הן
57 לענין הודאות והלואות וכיוצא בהן, בבית דין הסמוכין
58 לכל הדברים.

פָּרָק ו

60 א. כל דין שדן דיני ממונות וטעה - אם טעה בדברים
61 הגלויין והידועין, כגון דיני המפושין במשנה או בתלמוד
62 - חוזר הדין ומחזירין הדבר לפניה, ודין בו פהלכה. ואם
63 אי אפשר להחזיר, כגון שהלך זה שנטל המזון שלא בדין
64 למדינת הים, או שהיה אלם, או שטמא דבר הטהור, או
65 שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה לפלבים, וכיוצא
66 בזה - הרי זה פטור מלשלם; אף על פי שגורם להזק, לא
67 נתפנן להזיק.

68 ב. טעה בשקול הדעת, כגון דבר שהוא מחלקת תנאים או
69 אמוזאים, ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפרוש, ועשה
70 כאחד מהם, ולא ידע שכבר פשט המעשה בכל העולם
71 כדברי האחר - אם היה זה הדין ממכה [בקי בתורה], ונטל
72 רשות מראש גלות, או שלא היה נטל רשות, אבל קבלו
73 אותו בעלי דינין עליהם - הואיל והוא ממכה, חוזר הדין;
74 ואם אי אפשר להחזיר, פטור מלשלם. א אחד הנוטל רשות
75 מראש גלות, או הנוטל רשות מבית דין שבישדאל בארץ
76 ישראל, אבל לא בחוצה לארץ, כמו שבארנו.

77 ג. היה הטועה ממכה בית דין, ולא נטל רשות ולא קבלו
78 אותו בעלי דינין עליהם, או שלא היה ממכה, אבל קבלו
79 אותו בעלי דינין עליהם לדון להם בדין, וטעה בשקול
80 הדעת - אם נשא ונתן ביד [נטל מזה ונתן לזה], מה שעשה
81 עשוי וישלם מביתו. ואם לא נשא ונתן ביד, יחזר הדין;
82 ואם אי אפשר לחזור, ישלם מביתו.

83 ד. אבל מי שאינו ממכה, ולא קבלו אותו בעלי דינין - אף
84 על פי שנטל רשות - הרי זה בכלל בעלי זרוע, ואינו בכלל
85 הדינין. לפיכך, אין דיניו דין, בין טעה בין לא טעה; וכל
86 אחד מבעלי דינין - אם רצה, חוזר ודן בפני בית דין. ואם
87 טעה, ונשא ונתן ביד - חייב לשלם מביתו, וחוזר ולוקח
88 מבעל דין זה שנתן לו שלא פהלכה. ואם אין לו להחזיר,
89 או שטמא, או שהאכיל דבר המותר לפלבים - ישלם בדין
90 כל גורם להזיק; שנה מתפנן להזיק הוא.

91 ה. דין שטעה, וחייב שבוועה למי שאינו חייב בה, ועשה זה
92 פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע, ואחר כך ידע שאינו
93 בן שבוועה - אף על פי שקנו מידו [קנה ממנו בסודר] על

1 המצויין, אבל אין בהם חסרון פיס, כגון תשלומי כפל -
2 אין דינין אותו דיני חוצה לארץ. וכן כל הקנסות שקצצו
3 אותן חכמים - כגון תוקע [הכה] לחברו [באזנו], וכסוטר
4 את חברו, וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיני חוצה לארץ.
5 וכל המשלם חצי נזק - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ,
6 חוץ מחצי נזק צרורות [בהמה שניתנו רגבי אדמה מרגליה],
7 מפני שהוא ממון, ואינו קנס.

8 י. כל הנשום [מערך] כעבד [לידע שווי נזק], אין גובין
9 אותו דיני חוצה לארץ. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין
10 גובין הנזק והצער והבשת שהוא חייב בהן, דיני חוצה
11 לארץ; אבל שבת [דמי בטלה] ורפוי גובין, מפני שיש בהן
12 חסרון פיס. וכן הורו הגאונים ואמרו, שמעשים בכל יום
13 לגבות שבת ורפוי בכבל.

14 יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני חוצה
15 לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק
16 בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל מקום, כמי שקרע
17 כסותו או שבר כליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה
18 בשן ורגל - הואיל והיא מועדת [ורגילה] להן מתחלה, הרי
19 זה דבר מצוי, וגובין אותו דיני חוצה לארץ; בין שהזיקה
20 בהמה אחרת, כגון שנתחככה בה [להנאתה], או אכלה
21 פרות שדרכה לאכלן וכיוצא בהן, בין שהזיקה אכלין
22 וכלים, שהיא חייבת עליהם נזק שלם - הפל גובין דיני
23 חוצה לארץ. א אבל אם הייתה תמה והועדה [ג' פעמים]
24 והזיקה, כגון שנשכה או נגחה או רבצה או בעטה או נגפה
25 - אין גובין את הנזק הזה שלם דיני חוצה לארץ, שאין
26 מועד בחוצה לארץ. ואפלו היעד בארץ, ויצא לחוצה לארץ
27 והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי.

28 יב. ומפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך להעיד
29 בו בפני בית דין, ואין שם בית דין אלא הסמוכין בארץ.
30 לפיכך, אם היו בית דין בחוצה לארץ - כשם שהן דנים
31 דיני קנסות בחוצה לארץ, כך מעידין את הבהמה בפניהם
32 בחוצה לארץ.

33 יג. מי שגנב או גזל, גובין ממנו הקרן דיני חוצה לארץ;
34 אבל התוספת, אין גובין אותה.

35 יד. ולא כל המשלם על פי עצמו, גובין ממנו דיני חוצה
36 לארץ; שהרי הפגם [של נערה שנאנסה] והבשת והכפר
37 [בשור שהרג אדם], משלם אדם על פי עצמו, כגון שאומר:
38 'פתיתי בתו של פלוני, ו'המית שורי את פלוני' - אין גובין
39 אותו דיני חוצה לארץ.

40 טו. דיני גרמות [גרמת נזק, כגון שורף שטר חוב] אינן
41 כקנסות, וגובין אותם ודינין בהם בחוצה לארץ.

42 טז. וכן דין המוסר [מלשון] ממון חברו [לגור] - אף על פי
43 שלא עשה מעשה, גובין אותו דיני חוצה לארץ.
44 יז. מנהג הישיבות בחוצה לארץ - אף על פי שאין גובין
45 שם קנס - מנדין אותו, עד שיפסיס [יתפשר] לבעל דינו או
46 יצלה עמו לדין לארץ ישראל. וכיון שימתן לו שעור הראוי
47 לו, מתירין נדיו, בין שנתפסיס בעל דינו, בין שלא נתפסיס.

46 'השבע לי בחיי ראשך [ללא הזכרת שם שמים], והפטר', או
 47 'השבע לי בחיי ראשך, ואני אתן לך כל מה שתטען' - אם
 48 קנו מידו, אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו, יש לו
 49 לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין, ונשבע כמו שאמר
 50 לו - אינו יכול לחזור, וחיבב לשלם.
 51 ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסת [מדברנו], והפכה
 52 [- גילגל השבועה על הצד השני] - אם קנו מידו, או אם
 53 נשבע זה שנהפכה עליו - אינו יכול לחזור בו.
 54 ה. והוא הדין למי שלא היה חיבב שבועה, ואמר: 'אני
 55 אשבע לך שבועה חמורה' - אם קנו מידו, אינו יכול לחזור
 56 בו; ואם לא קנו מידו - אף על פי שקבל בבית דין - חוזר,
 57 עד שיגמר הדין וישבע.
 58 ו. מי שנתחייב בדין, והביא עדים או ראיה לזכותו - סותר
 59 את הדין, וחוזר הדין; אף על פי שפכר נגמר הדין, כל זמן
 60 שהוא מביא ראיה, סותרו. אמרו לו הדיינים: 'כל ראיות
 61 שיש לך, הבא מפאן ועד שלשים יום' - אף על פי שהביא
 62 ראיה לאחר שלשים יום, סותר את הדין; מה יעשה? לא
 63 מצא בתוף שלשים יום, ומצא לאחר שלשים יום.
 64 ז. אבל אם סתם את טענותיו, אינו סותר. כיצד? אמרו לו:
 65 'יש לך עדים?' אמר: 'אין לי עדים!' 'יש לך ראיה?' אמר:
 66 'אין לי ראיה!' ודנו אותו, וחיבבוהו - בין שראה שנתחייב,
 67 אמר: 'קרבו פלוני ופלוני והעידוני', או שהוציא ראיה
 68 מתוף אפגדתו [חגורתו] - אין זה פלוס, ואין משגיחין על
 69 עדיו ולא על ראיתו.
 70 ח. במה דברים אמורים? בשהיתה הראיה אצלו והעדים
 71 עמו במדינה. אבל אם אמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה',
 72 ולאחר מפאן באו לו עדים ממדינת הים, או שהיתה החמת
 73 [שק עור] של אביו שיש שם השטרות מפקדת ביד אחרים,
 74 ובא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיתו - הרי זה מביא
 75 וסותר. ומפני מה סותר? מפני שיכול לטען ולומר: 'זה
 76 שאמרתי אין לי עדים ולא ראיה, מפני שלא היו מצויין
 77 אצלי'. וכל זמן שיכול לטען ולומר: 'מפני כך וכך אמרתי
 78 אין לי עדים ואין לי ראיה', והיה ממש בדבריו - הרי זה
 79 לא סתם טענותיו, וסותר. לפיכך, אם פירש ואמר: 'אין לי
 80 עדים כלל, לא הנה ולא במדינת הים, ולא ראיה כלל, לא
 81 בידי ולא ביד אחרים' - אינו יכול לסתר.
 82 ט. במה דברים אמורים? בגדול שנתחייב והביא ראיה
 83 ועדים אחר שסתם טענותיו. אבל יורש שהיה קטן בשמת
 84 מורישו, ובאו עליו טענות מחמת מורישו אחר שהגדיל,
 85 ואמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה', ואחר שיצא חיבב מבית
 86 דין אמרו לו אחרים: 'אנו יודעים לאביך עדות שתסתר בה
 87 דין זה', או אמר לו אחד: 'מורישך הפקיד אצלי ראיה זו'
 88 - הרי זה מביא מיד וסותר; שאין היורש הקטן יודע כל
 89 ראיות מורישו.
 90 י. מי שקנו מידו [התחייב בקנין], שאם לא יבוא ביום פלוני
 91 וישבע, יהיה חברו נאמן בטענותיו ויטל כל מה שטען בלא
 92 שבועה, או שאם לא יבוא ביום פלוני וישבע ויטל, אבד

1 הפשרה, אינה פלוס; שלא קבל עליו לתן לו או למחל לו,
 2 אלא כדי שיפטר משבועה שחיבו בה הטועה; וכל קנין
 3 בטעות, חוזר. וכן כל פיוצא בזה.
 4 ו. שנים שנתעצמו [רבו] בדין - אחד אומר: 'נדון פאן',
 5 ואחד אומר: 'נעלה לבית דין הגדול, שמא יטעו אלו
 6 הדיינים ויוציאו ממון שלא בדין' - כופין אותו, ודן בעירו.
 7 ואם אמר: 'פתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני, שמא טעיתם'
 8 - כותבים ונותנין לו, ואחר כך מוציאים ממנו. ואם הצרך
 9 [בית הדין המקומי] דבר לשאל מבית דין הגדול שפירושלים
 10 - כותבים ושולחין ושואלין, ודנין להם בעירם כפי מה
 11 שביבא בכתב בית דין הגדול.
 12 ז. במה דברים אמורים? בשאר הדיינים שזה טוען וזה טוען,
 13 או בשאר המלוה: 'נדון פאן', והלה אומר: 'גלף לבית
 14 דין הגדול'. אבל אם אמר המלוה: 'גלף לבית דין הגדול'
 15 - כופין את הלה ועולה עמו, שגאמר: '[ו]עבד לזה, לאיש
 16 מלוה'. וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו, ורצה הטוען
 17 לעלות - כופין בית דין שבעירו את הנטען לעלות עמו.
 18 וכן כל פיוצא בזה.
 19 ח. במה דברים אמורים? בשהיו שם עדים או ראיה לנגזל
 20 או למלוה או לנזק; אבל טענה ריקנית, אין מחיבין את
 21 הנטען לצאת כלל, אלא נשבע במקומו, ונפטר. ט. וכן
 22 הדין בזמן הזה, שאין שם בית דין גדול, אבל יש מקומות
 23 שיש בהם חכמים גדולים ממחין לרבים [- תלמידי חכמים
 24 מפורסמים], ומקומות שיש בהם תלמידים שאינם כמותם:
 25 אם אמר המלוה: 'גלף למקום פלוני שבארצו לפני פלוני
 26 הגדול, ונדון לפני בדין זה' - שכופין את הלה, והולך
 27 עמו. וכך היו מעשים בספרד.
 28 יום שישי כ"ט טבת ה'תשע"ג
 29 פֶּרֶק ז
 30 א. אחד מבעלי דינין שאמר: 'איש פלוני דון לי', ואמר
 31 בעל דינו: 'פלוני דון לי' - הרי אלו שני הדיינים שברר זה
 32 אחד וזה אחד, בוודין להן דין שלישי, וישלשתם דין
 33 לשניהם; שמתוף כך יצא הדין לאמתו. אפלו היה האחד
 34 שבררו בעלי הדין חכם גדול וסמוף, אינו יכול לכף את
 35 בעל דינו שידון אצל זה, אלא גם הוא בוודין מי שירצה.
 36 ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול, בין להיותו דין בין
 37 להיותו עליו עד, אפלו קבל אחד מן הפסולים בעברה כשני
 38 עדים פשרים להעיד עליו, או פשלה בית דין ממחין לדון
 39 לו - בין שקבל על עצמו לאבד זכותו ולמחל מה שהוא
 40 טוען על פיהם, בין שקבל שיתן כל מה שיטען עליו חברו
 41 בעדות זה הפסול או בדיניו - אם קנו מידו [- עשו קניין על
 42 התחייבותו] על זה, אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו,
 43 יכול לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין, והוציא הממון
 44 בדין זה הפסול או בעדותו - אינו יכול לחזור בו.
 45 ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין, ואמר לו:

1 ואָמרוּ בְּלֵן 'חֵיב' - הָרִי זֶה פָּטוּר; עַד שֶׁיְהִי שָׁם מִקְצֵת
 2 מְזַכֵּין שֶׁיִּהְיֶה בְּזִכְרוֹתוֹ, וְיִרְבּוּ הַמְּחִיבִין; וְאַחַר כֵּן יִהְרַג.
 3 **ב.** סִנְדְרֵי קֶטְנָה [נ של כ"ג] שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּדִינֵי נִפְשוֹת - שְׁנַיִם
 4 עֶשְׂרֵי אֲמָרִים 'זַכָּאי' וְאַחַד עֶשְׂרֵי אֲמָרִים 'חֵיב' - הָרִי זֶה
 5 זַכָּאי. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲמָרִים 'חֵיב' וְאַחַד עֶשְׂרֵי אֲמָרִים 'זַכָּאי',
 6 אוּ שְׁאֲמְרוּ אֶחָד עֶשְׂרֵי 'זַכָּאי' וְאַחַד עֶשְׂרֵי 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר
 7 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אֲפֹלוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מְזַכֵּין אוּ מְחִיבִין וְהָאֶחָד
 8 אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ שְׁנַיִם. זֶה שְׁאֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' -
 9 הָרִי הוּא כְּמִי שְׁאֵינוֹ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה, וְנִמְצָאוּ
 10 אַחַר הַתּוֹסֵפֶת אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, חוּץ מִזֶּה הַמְּסַתְּפֵק. אָמְרוּ
 11 שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי 'זַכָּאי', וּשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי 'חֵיב' - הָרִי זֶה זַכָּאי. אֶחָד
 12 עֶשְׂרֵי אֲמָרִים 'זַכָּאי', וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרֵי אֲמָרִים 'חֵיב' - אֶף עַל
 13 פִּי שֶׁהָאֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים אָמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי זֶה חֵיב,
 14 שֶׁהָרִי רַבּוֹ הַמְּחִיבִין בְּשְׁנַיִם. אָמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי 'זַכָּאי' וּשְׁנַיִם
 15 עֶשְׂרֵי 'חֵיב', וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם
 16 אַחֲרָיִם. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמְּזַכֵּין אֶחָד וְיִהְיֶה
 17 זַכָּאי, אוּ יִרְבּוּ הַמְּחִיבִין שְׁנַיִם אוּ יֵתֵר וְיִהְיֶה חֵיב. הֵי אֵלוֹ
 18 כִּנְגַד אֵלוֹ וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אוּ שֶׁהֵי הַמְּחִיבִין יֵתֵר
 19 אֶחָד בְּלִבָּד - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁבָּעִים וְאַחַד. הַגִּיעוּ
 20 לְשִׁבְעִים וְאַחַד - שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'זַכָּאי', וְחֲמִשָּׁה
 21 וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'חֵיב' - הָרִי זֶה זַכָּאי. שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים
 22 אֲמָרִים 'חֵיב', וְחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'זַכָּאי' - דְּנַיִם אֵלוֹ
 23 כִּנְגַד אֵלוֹ עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מֵהֶם דְּבָרֵי חִבּוּר, וּמְזַכֵּין אוֹתוֹ
 24 אוּ מְחִיבִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא רָאָה - גְּדוּל שְׁבַדֵּינִין אֲמָר:
 25 'עֲזַבְתִּיךָ הַדִּין' [קִשָּׁה הוּא הַדִּין], וּפְטוּרִין אוֹתוֹ. חֲמִשָּׁה
 26 וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'חֵיב' וְחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים 'זַכָּאי', וְאַחַד
 27 אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים
 28 'זַכָּאי', וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'חֵיב', וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי
 29 יוֹדֵעַ' - חֵיב, שֶׁהָרִי רַבּוֹ הַמְּחִיבִין שְׁנַיִם.
 30 **ג.** בֵּית דִּין הַגְּדוּל שָׁבָא לְהֵם מִחֲלָת, בֵּין בְּדִינֵי נִפְשוֹת בֵּין
 31 בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, בֵּין בְּדִין מְדִינֵי תוֹרָה - אֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם,
 32 אֲלָא דְנִין אֵלוֹ כִּנְגַד אֵלוֹ, וְהוֹלְכִין אַחַר הֶרֶב שְׁלֵהֶם. וְאִם
 33 בְּדִין אֶחָד מִן הַנְּהַרְגִין בְּפִגְיָהֶם נֶחְלְקוּ - דְּנִין אֵלוֹ כִּנְגַד אֵלוֹ,
 34 עַד שֶׁיִּפְטְרוּ אוֹתוֹ אוּ יִתְחַיְבוּ.

יום שבת קודש א' שבט ה'תשע"ג

פָּרָק י

1 א. אֶחָד מִן הַדִּינִין בְּדִינֵי נִפְשוֹת שֶׁהִיָּה מִן הַמְּזַכֵּין אוּ מִן
 2 הַמְּחִיבִין, לֹא מִפְּנֵי שְׁאֲמָר דְּבַר הַנְּרָאָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ, אֲלָא נְטָה
 3 אַחַר דְּבָרֵי חִבּוּר - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְעַל זֶה נֶאֱמָר:
 4 "לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטָּה"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [נ ממשה רבינו]
 5 אָמְרוּ, שֶׁלֹּא תֵאמַר בְּשַׁעַת מַגֵּן: 'דִּי שֶׁאֲהִיָּה כְּאִישׁ פְּלוֹנִי',
 6 אֲלָא אָמַר מֵה שְׁבַדֵּינִי.
 7 **ב.** וּבְכֻלָּל לֹאוּ זֶה, שֶׁלֹּא יִחְזַר הַמְּלַמֵּד זְכוּת בְּדִינֵי נִפְשוֹת
 8 לְלַמֵּד חוֹבָה, שְׁנֶאֱמָר: "[וְ]לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטָּה". בְּמָה

1 אֶת זְכוּתוֹ וְאֵין לוֹ פְּלוֹם וְיִפְטֵר חִבּוּר, וְעֵבֵר הַיּוֹם, וְלֹא בֹא
 2 - נִתְקַיְמוּ הַתְּנָאִים, וְאַבְדָּה זְכוּתוֹ. וְאִם הִבִּיא רְאִיָּה שֶׁהִיָּה
 3 אָנוּס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הָרִי זֶה פָּטוּר מִקְנֵן זֶה; וְיִשְׁבַּע
 4 בְּשִׁתְּבַעְנוּ חִבּוּר, כְּשֶׁהִיָּה מִקְדָּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָה בְּזֶה.

פָּרָק ח

1 **א.** בֵּית דִּין שֶׁנֶּחְלְקוּ, מִקְצָתָן אֲמָרִין 'זַכָּאי' וּמִקְצָתָן אֲמָרִין
 2 'חֵיב' - הוֹלְכִין אַחַר הֶרֶב; וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה,
 3 שְׁנֶאֱמָר: "אַחֲרַי רַבִּים - לְהַטוֹת". בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ?
 4 בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, וּבִשְׁאָר דִּינֵי אֲסוּר וְהִתֵּר, וְטִמְא וְטָהוֹר,
 5 וְכִיּוּצָה בְּהֵם. אֲבָל בְּדִינֵי נִפְשוֹת - אִם נֶחְלְקוּ בְּזֶה הַחוּטָא,
 6 אִם יִהְרַג אִם לֹא יִהְרַג - אִם הֵי הֶרֶב מְזַפִּים, זַכָּאי; וְאִם
 7 הֵי הֶרֶב מְחִיבִין - אֵינוֹ נִהְרַג, עַד שֶׁיְהִי הַמְּחִיבִין יֵתֵר עַל
 8 הַמְּזַכֵּים שְׁנַיִם. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁעַל זֶה הִזְהִיר בַּתּוֹרָה
 9 וְאָמַר: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרַי רַבִּים לְרַעַת"; כְּלוּמַר, אִם הֵי הֶרֶב
 10 נוֹטִים לְרַעַת, לְהֵרַג - לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁיִּטּוּ הַטִּיָּה
 11 גְּדוּלָּה וְיִוִּסְפוּ הַמְּחִיבִין שְׁנַיִם, שְׁנֶאֱמָר: "לְנִטוֹת אַחֲרַי רַבִּים
 12 - לְהַטוֹת" - הַטוֹתָךְ לְטוֹבָה, עַל פִּי אֶחָד; וְלְרַעַת, עַל פִּי
 13 שְׁנַיִם. וְכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים, כְּבִלָּה הֵם [ממשה רבינו].

14 **ב.** בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּחְלְקוּ - שְׁנַיִם אֲמָרִים 'זַכָּאי'
 15 וְאַחַד אֲמָר 'חֵיב', הָרִי זֶה זַכָּאי; שְׁנַיִם אֲמָרִים 'חֵיב' וְאַחַד
 16 אֲמָר 'זַכָּאי', הָרִי זֶה חֵיב; אֶחָד אֲמָר 'זַכָּאי' וְאַחַד אֲמָר
 17 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אוּ שְׁאֲמְרוּ שְׁנַיִם 'זַכָּאי' אוּ
 18 'חֵיב' וְהִשְׁלִישִׁי אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ שְׁנַיִם. נִמְצָאוּ
 19 חֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר: אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם 'זַכָּאי'
 20 וּשְׁנַיִם 'חֵיב', הָרִי זֶה זַכָּאי; אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה 'חֵיב' וּשְׁנַיִם
 21 'זַכָּאי', הָרִי זֶה חֵיב; אָמְרוּ שְׁנַיִם 'זַכָּאי' וּשְׁנַיִם 'חֵיב', וְאַחַד
 22 אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם. אֲבָל אִם אָמְרוּ אַרְבָּעָה
 23 'זַכָּאי' אוּ 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אוּ שְׁאֲמְרוּ שְׁלֹשָׁה
 24 'זַכָּאי' וְאַחַד 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - בֵּין שֶׁהִיָּה זֶה
 25 שְׁאֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' הוּא שְׁאֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' בִּתְחִלָּה, בֵּין
 26 שְׁאֲמָר אַחַר - הוֹלְכִין אַחַר הֶרֶב. הֵי מִתְּחִלָּה לְמַחְצָה, וְאַחַד
 27 אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי אֵלוֹ מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אַחֲרָיִם; וְכֵן אִם
 28 נִסְתַּפֵּק הַדְּבָר [נ שוב נעשו חצי חצי ואחד אינו יודע] -
 29 מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁבָּעִים וְאַחַד. הַגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאַחַד
 30 - אָמְרוּ חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים 'חֵיב' וְחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים 'זַכָּאי',
 31 וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ עַד שֶׁיִּחְזַר
 32 לְדַבְּרֵי הַצַּד הָאֶחָד, וְנִמְצָאוּ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים מְזַכֵּין אוּ
 33 מְחִיבִין. וְאִם לֹא חִזַּר, לֹא הוּא וְלֹא אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הַדְּבָר
 34 סִפֵּק, וּמְעַמֵּדִין אֶת הַמָּמוֹן בְּחֻזְקַת בְּעֻלָּיו.

35 **ג.** כָּל מִי שְׁאֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - צָרִיךְ לִתֵּן טַעַם לְדַבְּרֵיוֹ,
 36 וְלִהְיוֹדֵעַ מֵאִיזָה טַעַם בֹּא לוֹ הַסִּפֵּק, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְרָאָה הַמְּזַכֵּה
 37 מֵאִיזָה טַעַם מְזַכֵּה, וְהַמְּחִיב מֵאִיזָה טַעַם מְחִיב.

פָּרָק ט

1 **א.** סִנְדְרֵי שֶׁפְּתָחוּ בְּלֵן [את הדיון] בְּדִינֵי נִפְשוֹת תְּחִלָּה,

47 ומלמד זכות, אכל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד
 48 חובה, אלא בשעת גמר דין יש לו לחזור ולהמנות עם
 49 המחזיקין, כמו שבארנו. דיני ממונות, דנין ביום וגומרין
 50 בלילה; ודיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות,
 51 גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות,
 52 גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה.
 53 ב. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום
 54 טוב - שמה יתחבב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור לענות
 55 את דינו ולהניחו לאחר השבת; אלא אוסרין אותו עד אחר
 56 בשבת, ומתחילין בדינו.
 57 ג. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותם בכל יום מן התורה,
 58 שגאמר: "ושפטו את העם בכל עת", מדבריהם [מדרבנן -]
 59 שאין דנין בערב שבת.
 60 ד. אחר דיני נפשות, ואחר דיני מלקיות, ואחר דיני גלויות
 61 - כל הדרכים [הדינים] האלו [שבדיני נפשות] שנה בהם,
 62 אלא שהמלקות בשלשה. ואין אחר מהם [מהדינים שבדיני
 63 נפשות -] בשור הנסקל, חוץ מדבר אחר, שדיניו בעשרים
 64 ושלשה.
 65 ה. המסית [- חברו לעבודה זרה], אין דיניו כשאר דיני
 66 נפשות: מכמנין [- מחביאים] לו העדים [לשמוע דבריו], ואינו
 67 צריך התראה כשאר הנהרגין. ואם יצא מבית דין ופאי,
 68 ואמר אחר: "יש לי ללמד עליו חובה" - מתזירין אותו; וצא
 69 חבב, ואמר אחר: "יש לי ללמד עליו זכות" - אין מתזירין
 70 אותו. ואין [בי"ד] טוענין למסית. ומושיבין בדינו סרים וזקן
 71 ומי שאין לו בנים, כדי שלא ירחמו עליו; שהאכזריות על
 72 אלו שפטעין את העם אחר ההכל - רחמים היא בעולם,
 73 שגאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפיו".
 74 ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - מתחילין מן
 75 הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות -
 76 מתחילין מן הצד [מהקטנים], ואין שומעין דברי הגדול אלא
 77 באחרונה.
 78 ז. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - אב ובנו, הרב
 79 ותלמידו - מונין אותם בשנים [- נחשבים כשנים]. ודיני
 80 נפשות, ומפות, וקדוש החדש, ועביר השנה - אב ובנו, או
 81 הרב ותלמידו - מונין אותם באחד.
 82 ח. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים -
 83 כגון שהיה האחד מהם בסנהדרין, והשני היה מן
 84 התלמידים שאמר 'יש לי ללמד זכות או חובה' - שומעין
 85 דבריו, ונושאים ונותנין ונמנין עמו.
 86 ט. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים [-
 87 הדיינים]; שהדיינים הקרובים פסולין לדין, כמו שיתבאר.
 88 י. תלמיד שהיה חכם ומבין [בתורה], והיה מחסר קבלה [-
 89 מסורת מדבותיו] - הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך
 90 לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.
 91 יא. הכל כשרים לדון דיני ממונות, אפלו גר - והוא,
 92 שתהיה אמו מישראל; וגר דן את חברו הגר, אף על פי
 93 שאין אמו מישראל. וכן הממזר, והסייגה באחת מעיניו -

1 דברים אמורים? בשעת משא ומתן; אבל בשעת גמר דין,
 2 יש למלמד זכות לחזור ולהמנות עם המחזיקים.
 3 ג. תלמיד שהיה מזכה, ומת - רואין אותו כאלו הוא מזכה
 4 [ועומד] במקומו.
 5 ד. אחר אחר: 'יש לי ללמד זכות', ונשתתק או מת קדם
 6 שילמד זכות ויאמר מאיזה טעם מזכה - הרי זה כמי שאינו.
 7 ה. שנים שאמרו טעם אחד - אפלו משני מקראות, אין
 8 נמנין אלא באחד.
 9 ו. ומפי השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן
 10 הגדול - שמה יסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמם כדאי
 11 לחלק עליו; אלא יאמר כל אחד דבר הנראה לו בדעתו.
 12 ז. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, אלא לזכות. כיצד?
 13 אומרים לזה שחטא: 'אם לא עשית דבר זה שהעידו בו
 14 עליך, אל תירא מדבריהם'.
 15 ח. אחר אחר מן התלמידים בדיני נפשות: 'יש לי ללמד
 16 עליו חובה' - משתתקין אותו. אחר: 'יש לי ללמד עליו
 17 זכות' - מעלין אותו עמהם לסנהדרין: אם יש ממש בדבריו
 18 - שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין ממש
 19 בדבריו, אינו יורד משם כל היום כלו. אפלו אמר הנדון
 20 עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - שומעין לו, ועולה
 21 למגן; והוא, שיהיה בדבריו ממש.
 22 ט. בית דין שטעו בדיני נפשות, וחיבו את הפטור וגמרו
 23 דינו להריגה, ונראה להם הטעם שישטרו בו את דינו, כדי
 24 לזכותו - סותרין, וחוזרין ודנין אותו. אבל אם טעו, ופטרו
 25 את המחזיק הריגה - אין סותרין את דינו, ואין מתזירין
 26 אותו. במה דברים אמורים? בשטעו בדבר שאין הצדוקין
 27 מודין בו [- תורה שבעל פה]. אבל אם טעו בדבר שהצדוקין
 28 מודין בו [- תורה שבכתב], מתזירין אותו לחובה. כיצד?
 29 אמרו: 'הבא על הערנה שלא כדרך פטור', ופטרוהו -
 30 מתזירין אותו, וממיתין אותו; אבל אם אמרו: 'המערה
 31 שלא כדרך פטור', ופטרוהו - אין מתזירין אותו. וכן כל
 32 כיוצא בזה.

פרק יא

34 א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות,
 35 בשלשה; ודיני נפשות, בעשרים ושלשה. דיני ממונות,
 36 פותחין [את הדיונים] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות,
 37 פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני
 38 ממונות, מטין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה; ודיני
 39 נפשות, מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. דיני
 40 ממונות, מתזירין [דנים שוב אם טעו] בין לזכות בין לחובה;
 41 ודיני נפשות, מתזירין לזכות, ואין מתזירין לחובה, כמו
 42 שבארנו. דיני ממונות, הפל ראויין ללמד זכות או חובה,
 43 בין הדיינים בין התלמידים; ודיני נפשות, הפל מלמדן
 44 זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה אלא הדיינים. דיני
 45 ממונות, הדנין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, והמלמד
 46 זכות חוזר ומלמד חובה; ודיני נפשות, המלמד חובה חוזר

37 לבוא ולהעיד? - הלא כבר נאמר: "והוא עד, או ראה או
 38 ידע"; או שמא תאמרו: 'מה לנו ולחוב בדמו של זה?' -
 39 והלא כבר נאמר: "ובאבד רשעים, ונה"א. | אם עמדו
 40 בדבריהם - מכניסין את הגדול שבפדים, ובדקין אותו
 41 בדרישה ובחקירה, כמו שיתבאר בהלכות עדות. אם
 42 נמצאת עדותו מכוננת - מכניסין את השני, ובדקין אותו
 43 כראשון; ואפלו היו העדים מאה, בדקין כל אחד ואחד
 44 בדרישה וחקירה. | נמצאו דברי כל העדים מכוננים -
 45 פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו: 'אם לא חטאת,
 46 אל תירא מדברייהם'; ודנין אותו. אם מצאו לו זכות,
 47 פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אוסרין אותו עד
 48 למחר. ובו ביום מנדוּגין הסנהדרין זוגות וזוגות [צוותי דיון],
 49 לענן בדינו; וממציטין במאכל, ואין שותין יין כל אותו
 50 היום, ונושאים בדבר כל הלילה, כל אחד ואחד עם זוג שלו
 51 או עם עצמו בביתו. ולמחרת משפמיין לבית דין, המזכה
 52 אומר: 'אני הוא המזכה, ומזכה אני במקומי'; והמחייב
 53 אומר: 'אני הוא המחייב, ומחייב אני במקומי', או 'חזרתי,
 54 ואני מזכה'. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם שחייבו או
 55 זכו משעם אחד שאינם נחשבים אלא באחד, כמו שבארנו
 56 - הרי סופרי הדנין מזכירין אותם, שהרי הן כותבין טעם
 57 של כל אחד ואחד. | ומתחילין בדינו: אם מצאו לו זכות,
 58 פטרוהו; ואם הצרכו להוסיף [- דיינים], מוסיפין. רבו
 59 המחייבין, ונתחייב - מוציאין אותו להרגו. ומקום שהורגין
 60 בו בית דין - יהיה חוץ לבית דין, ורחוק מבית דין,
 61 שנגמר: "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה". ויראה לי
 62 שהיה רחוק כמו ששה מילין, כמה שהיה בין בית דינו
 63 של משה רבנו שהיה לפני אהל מועד, ובין סוף מחנה
 64 ישראל.
 65 ד. מי שנגמר דינו - אין משהין אותו, אלא יהרג ביומו.
 66 אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד; ומפין
 67 אותה כנגד בית ההריון, עד שמיאת הולד תחלה. אבל אם
 68 ישבה על המשבר - ממתינין לה עד שתלד. וכל אשה
 69 שתהרג, מתר להנות בשערה.
 70 ה. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכוח זבוח [- קרבנו שחוט]
 71 - אין הורגין אותו, עד שמזין עליו מדם חטאתו ואשמו.
 72 ואם נגמר דינו, ועדין לא נשחט הזבוח - אין ממתינין לו
 73 עד שיקריבו עליו קרבנו; שאין מענין את הדין.

1 פשר לדון דיני ממונות. אבל בדיני נפשות - אין דנין אותם
 2 אלא פהנים לויים וישראלים המשיאין לכהנה, ולא יהיה
 3 אחד מהם סומא אפלו באחת, כמו שבארנו.

פרק יב

4
 5 א. כיצד דנין דיני נפשות? פשיבואו עדים לבית דין,
 6 ואומרים: 'ראינו זה פלוני שעבר עברה פלונית' - אומרין
 7 להם: 'מפירין אתם אותו? התירתם בו?' אם אמרו: 'אין'
 8 אנו מפירין אותו, או 'נסתפק לנו', או שלא התרו בו - הרי
 9 זה פטור.

10 ב. אחד תלמיד חכמים, ואחד עם הארץ - צריך התראה;
 11 שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמא
 12 שוגג היה. וכיצד מתרין בו? אומרין לו: 'פרש! או 'אל
 13 תעשה! שזו עברה היא, וחיב אתה עליה מיתת בית דין',
 14 או 'מלקות'. אם פרש, פטור. וכן אם שתק, או הרפין
 15 בראשו - פטור; ואפלו אמר: 'ידע אני', פטור; עד שיתיר
 16 עצמו למיתה, ויאמר: 'על מנת כן אני עושה'; ואחר כך
 17 יהרג. וצריך שיעבר ויעשה תקף להתראה, בתוך כדי דבור;
 18 אבל אחר כדי דבור, צריך התראה אחרת. ובין שהתרה בו
 19 אחד מן העדים, וכן שהתרה בו אחר בפני עדים - אפלו
 20 אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא ראהו, ואפלו
 21 התרה בעצמו - הרי זה נהרג.

22 ג. אמרו העדים: 'היתה לו התראה, ומפירין אנו אותו' -
 23 מאימין [מטילים אימה] בית דין עליהם. וכיצד מאימין על
 24 עדי נפשות? אומרים להם: 'שמא תאמרו מאמד [- השערה]
 25 ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו, או שמא
 26 אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדרישה וחקירה, היו
 27 יודעים שלא פדיני ממונות, דיני נפשות: דיני ממונות, אדם
 28 נותן ממונו ומתכפר לו; דיני נפשות, דמו ודם ורעותיו
 29 תלויין בו עד סוף העולם, שהרי לקין נאמר: "קול דמי
 30 אחיך צעקים אלי", דמו ודם ורעותיו; לפיכך נברא אדם
 31 יחידי בעולם - ללמד שכל המאבד נפש אחת מישראל,
 32 מעלין עליו כאלו אבד עולם מלא, וכל המקנים נפש אחת
 33 מישראל, מעלין עליו כאלו קים עולם מלא. הרי כל פאי
 34 העולם, בצורת אדם הראשון הן נבראין, ואין פני אחד מהן
 35 דומין לפני חברו; לפיכך, כל אחד ואחד יכול לומר:
 36 'בשבילי נברא העולם'. שמא תאמרו: 'מה לנו ולצרה זו' -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ד טבת-א' שבט ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ד טבת ה'תשע"ג

הלכות שחיטה

פרק יב

א. השוחט אותו ואת בנו ביום אחד - הבשר מותר באכילה, והשוחט לוקה, שנאמר: "אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון; לפיכך אם שחט אחד משניהן, וכא חברו ושחט את השני - חברו לוקה.

ב. אסור אותו ואת בנו - נוהג בכל מקום ובכל זמן, בחלין ובמקדשין, בין מקדשין הנאכלין בין מקדשין שאינן נאכלין; לפיכך, הראשון ששחט בעזרה והשני בחוץ, או הראשון בחוץ והשני בעזרה - בין שהיו שניהן חלין או שניהן קדשים, בין שהיה אחד מהן חלין ואחד קדשים - זה ששחט אחרון, לוקה משום אותו ואת בנו.

ג. אין אסור אותו ואת בנו נוהג אלא בשחיטה בלבד, שנאמר: "לא תשחטו" - בשחיטת שניהן הוא האסור; אבל אם נחר הראשון או נתנבל בידו, מותר לשחט השני. וכן אם שחט הראשון ונחר השני, או נתנבל בידו - פטור.

ד. חרש שוטה וקטן ששחטו בינן לבין עצמן את הראשון - מותר לשחט את השני אחריהן, שאין שחיטתן שחיטה.

ה. השוחט את הראשון, והרי הוא ספק גבלה - אסור לשחט השני; ואם שחט, אינו לוקה;

ו. שחיטה שאינה ראויה לאכילה, שמה שחיטה. לפיכך, ראשון ששחט חלין בעזרה או טרפה או שור הנסקל ועגלה ערופה ופרה אדמה, או ששחט לעבודה זרה, וכא האחרון ושחט את השני - הרי זה לוקה. וכן אם שחט הראשון את האחד, וכא האחרון ושחט השני, והרי הן חלין בעזרה או שור הנסקל ועגלה ערופה או פרה אדמה - הרי זה לוקה.

ז. שחטו לעבודה זרה - פטור משום אותו ואת בנו, שהרי נתחייב בנפשו; ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו בו משום עבודה זרה - לוקה.

ח. אין אסור אותו ואת בנו נוהג אלא בבמה טהורה בלבד, שנאמר: "ושור או שה - אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ונוהג בכלאים. כיצד? צבי שבא על העז, ושחט העז ובנה - לוקה. אבל עז הבא על הצביה - אסור לשחט אותה ואת בנה, ואם שחט אינו לוקה; פרה ובנה אסרה תורה, לא צביה ובנה.

ט. הימה בת הצביה הזאת נקבה, וילדה בן, ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה - לוקה; וכן פלאים הבא ממין קבש וממין עז, בין מקבש עם העז, בין מעז עם הכבשה - לוקה משום אותו ואת בנו.

י. מותר לשחט את המעברת - עבד, אבר מאמו הוא. ואם יצא העבד חי אחר שחיטתה, והפריס [נעמד] על הקרקע - אין שוחטין אותו ביום אחד; ואם שחט, אינו לוקה.

יא. אסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות, שנה בנה ודאי. ואם נודע שנה הוא אביו ודאי - אין שוחטין שניהן ביום אחד; ואם שחט - אינו לוקה, שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג.

יב. השוחט את הפרה, ואחר כך שחט שני בניה - לוקה שתי מלקיות; שחט שני בניה, ואחר כך שחטה - לוקה אחת; שחטה ואת בתה ואת בן בתה - לוקה שתיים; שחטה ואת בן בתה, ואחר כך שחט את הבת - לוקה אחת; בין הוא בין אחר.

יג. שנים שלקחו שתי בהמות, זה האם וזה הבת, ובאו לדין - זה שלקח ראשון, ישחט ראשון; והשני ימתין למחר. ואם קדם השני ושחט, זכה; וימתין הראשון עד למחר.

יד. ובארבעה פרקים בשנה, המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו ולומר לו: 'כבר מכרתי בתה או אמה לאחר שישחטנה' - כדי שימתין זה האחרון, ולא ישחט עד למחר; ואלו הן: ערב יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה.

טו. במה דברים אמורים? בשאף זה שלקח באחרונה נחפו לקנות, והיה בסוף היום - שחזקתו שהוא שוחט עתה; אבל אם היה רוח ביום, אינו צריך להודיעו - שמא לא ישחט אלא למחר.

טז. והמוכר את האם לחתן, ואת הבת לפלה - צריך להודיעו, שודאי ביום אחד שוחטין. וכן כל פיוצא בזה.

יז. יום אחד האמור באותו ואת בנו, היום הולך אחר הלילה. כיצד? הרי ששחט ראשון בתחלת ליל רביעי, לא ישחט השני עד תחלת ליל חמישי; וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי קדם בין השמשות, שוחט השני בתחלת ליל חמישי. שחט ראשון בין השמשות של ליל חמישי, לא ישחט השני עד ליל ששי; ואם שחט ביום חמישי, אינו לוקה.

יום שני כ"ה טבת ה'תשע"ג

פרק יג

א. הלוקח אם על הפנים, ושחטן - הבשר מותר באכילה; ולוקה על שחיטת האם, שנאמר: "לא תקח האם על הפנים". וכן אם מתה קדם שישלחנה, לוקה. ואם שלחה אחר שלקחה, פטור.

ב. וכן כל מצות לא תעשה שנתקה לעשה - תיב לקים עשה שבה; ואם לא קימו, לוקה.

ג. בא אחד וחסף האם מידו ושלחה, או שברחה מתחת

48 לשלח. המוצא קן על פני המים, או על גבי בעלי חיים -
 49 חיב לשלח; לא נאמר "אפרוחים או ביצים" ולא נאמר
 50 "בכל עץ או על הארץ", אלא שדבר הכתוב בהנה.
 51 יח. אסור לזכות בביצים כל זמן שהם רובצת עליהן;
 52 לפיכך, אפלו היתה רובצת על הביצים או על האפרוחים
 53 בעליהם ושוכבו - אינן מזמנין, ולא קנתה לו חצרו; כשם
 54 שאינו יכול לזכות בהן לאחרים, כך לא תזכה לו חצרו
 55 בהן; ולפיכך חיב לשלח.
 56 יט. אסור לטל אם על הבנים, ואפלו לטהר בהן את
 57 המצרע שהיא מצוה. ואם לקח, חיב לשלח; ואם לא שלח,
 58 לוקה - שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, ולא עשה
 59 דוחה עשה.
 60 כ. המקדיש עוף לבדק הבית, ופרח מידו והרי הוא מפירו,
 61 ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים - לוקח הכל,
 62 ומביאן לידי גזר; שאין שלוח האם נוהג במקדשין,
 63 שנאמר: "ואת הבנים תקח לך", ואין אלו שלו.
 64 כא. עוף שהרג את הנפש - פטור מלשלח, מפני שהוא
 65 מצוה להביאו לבית דין לדון אותו.

יום שלישי כ"ו טבת ה'תשע"ג

פֶּרֶק יד

67
 68 א. מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה ועוף טהור,
 69 שנאמר: "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל, וישפך
 70 את דמו, וכסהו בעפר"; לפיכך חיב לברך קדם שכיפה:
 71 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו,
 72 וצונו על פסוי הדם'.
 73 ב. פסוי הדם נוהג במזמן ובשאינו מזמן; לא נאמר "אשר
 74 יצוד" אלא בהנה. ונוהג בחלין ואינו נוהג במקדשין, בין
 75 קדשי מזבח בין קדשי בדיק הבית; ואם עבר ושחטן, אינו
 76 חיב לכסות.
 77 ג. שחט חיה או עוף ואחר כך הקדישן או הקדיש את הדם
 78 - חיב לכסות.
 79 ד. פלאים הבא מבהמה וחיה, וכן בריה שהיא ספק בהמה
 80 או חיה - צריך לכסות, ואינו מברך. השוחט לחולה בשבת,
 81 חיב לכסות לאחר השבת; וכן השוחט פלאים או ספק ביום
 82 טוב, מכסה דמו לאחר יום טוב.
 83 ה. השוחט עופות ומיני חיה במקום אחד - מברך ברכה
 84 אחת, וכסוי אחד לכלן.
 85 ו. דם שנתערב במים - אם יש בו מראה דם, חיב לכסות;
 86 ואם לאו, פטור מלכסות. נתערב ביין או בדם בהמה, רואין
 87 אותו כאלו הן מים: אם אפשר שיראה מראה הדם שחיב
 88 לכסותו כשעור זה אלו היה מים, חיב לכסות הכל; ואם
 89 לאו, פטור מלכסות.
 90 ז. פסוה ונתגלה - אינו חיב לכסותו פעם שניה. כסתו
 91 הריח, אינו צריך לכסות; חזר ונתגלה אחר שפסתו הריח,
 92 חיב לכסות.

1 ידו שלא מדעתו - לוקה, שנאמר: "שלח תשלח" - עד
 2 שישלח מעצמו, והרי לא קים עשה שבה.
 3 ד. נטל אם על הבנים, וקצץ אנפיה כדי שלא תעוף,
 4 ושלחה - מפיין אותו מפת מרדות; ומשקה אותה אצלו עד
 5 שיגדלו כנפיה, ומשלחה. ואם מתה קדם לזה, או ברכה
 6 ואבדה - לוקה, שהרי לא קים עשה שבה.
 7 ה. וכיצד משלח האם? אחז בכנפיה ומפריחה. שלחה
 8 וחררה ושלחה וחררה, אפלו ארבעה וחמשה פעמים - חיב
 9 לשלח, שנאמר: "שלח תשלח".
 10 ו. האומר: 'הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים' - חיב
 11 לשלח האם, שנאמר: "שלח תשלח את האם".
 12 ז. לקח את הבנים והחזירן לקן, ואחר כך חזרה האם עליהן
 13 - פטור מלשלח. שלח את האם, וחזר וצד אותה - הרי זה
 14 מותר; לא אסרה תורה אלא לצוד אותה והיא אינה יכולה
 15 לפרח, בשביל הבנים שהיא מרחפת עליהן שלא ילקחו -
 16 שנאמר: "והאם רובצת על האפרוחים"; אבל אם הוציאה
 17 מתחת ידו, וחזר וצדה - מותר.
 18 ח. שלוח האם אינו נוהג אלא בעוף טהור שאינו מזמן,
 19 כגון יגני שובך ועליה ועופות שקננו בפרדס - שנאמר: "כי
 20 יקרא קן צפור לפניך"; אבל המזמן, כגון אודין ותרגולין
 21 ויונים שקננו בבית - אינו חיב לשלח.
 22 ט. היו אפרוחין מפריחין שאינן צריכין לאמן, או ביצים
 23 מנורות [חריגות] - אינו חיב לשלח; היו האפרוחין טרפות
 24 - הרי אלו כביצים מנורות, ופטור מלשלח.
 25 י. זכר שמצאו רובץ על הקן, פטור מלשלח; עוף טמא
 26 רובץ על ביצי עוף טהור, או עוף טהור רובץ על ביצי עוף
 27 טמא - פטור מלשלח.
 28 יא. היתה רובצת על ביצים שאינן מינה, והן טהורין - הרי
 29 זה משלח; ואם לא שלח, אינו לוקה. היתה האם טרפה,
 30 חיב לשלחה.
 31 יב. שחט מקצת סימנין בתוך הקן קדם שיקנהה, חיב
 32 לשלח; ואם לא שלח, אינו לוקה.
 33 יג. היתה מעפצפת - אם כנפיה נוגעות בקן, חיב לשלח;
 34 ואם לאו היו נוגעות, פטור מלשלח. היתה מטלית או
 35 כנפים חוצצות בין כנפיה ובין הקן, הרי זה משלח; ואם
 36 לא שלח, אינו לוקה.
 37 יד. היו שני סדרי ביצים, וכנפיה נוגעות בסדר העליון, או
 38 שהיתה רובצת על ביצים מנורות, ותחתיהן ביצים נפות,
 39 או שהיתה אם על גבי אם, או שהיה הזכר על הקן והאם
 40 רובצת על הזכר - הרי זה לא יקח; ואם לקח, ישלח; ואם
 41 לא שלח, אינו לוקה.
 42 טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים, ואינה
 43 נוגעת בהן - פטור מלשלח; וכן אם היתה בצד הקן,
 44 וכנפיה נוגעות בקן מצדו - פטור מלשלח.
 45 טז. היתה על שני בדי אילן, והקן ביניהן - רואין: כל
 46 שאלו ינטלו הבדין תפל על הקן, חיב לשלח.
 47 יז. היתה רובצת על אפרוח אחד, או על ביצה אחת - חיב

42 **יום רביעי כ"ז טבת ה'תשע"ג**

43 **בשם ה' אל עולם.**

44 **נדבות פי רצה נא ה', ומשפטיך למדני.**

45 **ספר ששי והוא ספר הפלאה**

46 **הלכותיו ארבע, וזה הוא סידורן: הלכות שבועות, הלכות**

47 **נדרים, הלכות נזירות, הלכות ערכים וחרמין.**

הלכות שבועות

48 **יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות עשה, וארבע מצוות**

49 **לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לשבע בשמו לשקר;**

50 **(ב) שלא לשא את שמו לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון;**

51 **(ד) שלא לשבע על כפירת מamon; (ה) לשבע בשמו באמת.**

52 **ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.**

פרק א

53 **א. ארבעה מיני שבועות הן - שבועת בטוי, ושבועת שוא,**

54 **ושבועת הפקדון, ושבועת העדות. שבועת בטוי, היא**

55 **שנאמרה בתורה: "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע**

56 **או להיטיב"; והיא נחלקת לארבעה חלקים - שתיים להבא,**

57 **ושתיים לשעבר, כגון שנשבע על דבר שעבר שנעשה או**

58 **שלא נעשה, ועל דבר שעתידי להיות שיעשה וְשלא יעשה.**

59 **ב. ואין שבועת בטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו**

60 **לעשותן, בין להבא בין לשעבר. כיצד לשעבר? 'שאכלתי',**

61 **או 'שנרקתי אבן לים', או 'שדבר פלוני עם פלוני', או 'שלא**

62 **אכלתי', או 'שלא נרקתי אבן לים', או 'שלא דבר פלוני עם**

63 **פלוני'; וכיצד להבא? 'שאכל', או 'שאזרק אבן לים', או**

64 **'שלא אכל', או 'שלא אזרק אבן לים'; הרי אלו שתיים**

65 **לשעבר ושתיים להבא.**

66 **ג. נשבע על אחת מארבע מחלקות אלו והחליף - כגון**

67 **שנשבע שלא יאכל ואכל, או 'שאכלתי' והוא לא אכל - הרי**

68 **זו שבועת שקר; ועל זה וכיוצא בו נאמר: "לא תשבעו**

69 **בשמי לשקר". ואם נשבע לשקר - במזיד, לוקה; בשוגג,**

70 **מביא קרבן עולה ויורד, שנאמר: "ונצלם ממנו, והוא ידע**

71 **ואשם".**

72 **ד. שבועת שוא נחלקת לארבע מחלקות: האחת, שנשבע**

73 **על דבר הדיע שאינו כן. כיצד? כגון שנשבע על האיש**

74 **שהוא אשה, ועל האשה שהוא איש, ועל עמוד של שיש**

75 **שהוא זהב; וכן כל כיוצא בזה.**

1 **ח. דם הנותו ושעל הסכין - אם אין שם דם אלא הוא,**

2 **חייב לכסותו.**

3 **ט. שחט ונבלע הדם בקרקע - אם רשמו נכר, חייב לכסות;**

4 **ואם אין רשמו נכר - הרי זה כמי שכסתו הרוח, ופטור**

5 **מלכסות.**

6 **י. אין חייב בכסוי אלא על דם שחיטה הראויה לאכילה,**

7 **שנאמר: "אשר יאכל"; לפיכך, השוחט ונמצאת טרפה, או**

8 **השוחט חלין בעזרה, או השוחט חיה או עוף שנגמר דינו**

9 **לסקילה, והשוחט ונתנבלה בידו - פטור מלכסות. וכן חרש**

10 **שוטה וקטן ששחטו בינו לבין עצמן, אינן חייבין לכסות**

11 **דם שחיטתן.**

12 **יא. במה מכסין? מכסין בעפר, בסיד, ובגבסים, בזבל דק,**

13 **ובחול דק שאין היוצר צריך לכתשו, ובשחיקת אבנים**

14 **וחרשים, ובנערת של פשתן דקה, ובנסרת חרשים [נגרים]**

15 **דקה, ובלבנה וחרסית [טיט] ומגופה שכתשה; שכל אלו**

16 **מין עפר הן. אבל אם כפה עליו פלי, או פסה באבנים -**

17 **אין זה פסוי, שנאמר: "בעפר".**

18 **יב. לפיכך אין מכסין בזבל גס, ובחול גס, וקמח וסופיין**

19 **ומוורסן, ושחיקת פלי מתכות - לפי שאין אלו מין עפר;**

20 **חויז משחיקת הזהב בלבד שמכסין בה, מפני שנקרא**

21 **'עפר', שנאמר: "ועפרת זהב לו", ונאמר: "עד אשר דק**

22 **לעפר".**

23 **יג. מכסין בשחור, והוא פית הכבשן, ובכחל וצבע אפור,**

24 **ובנקרת הפסילים [פסולת ריחיים], ובאפר, בין אפר עצים**

25 **בין אפר בגדים, אפלו אפר בשר שנשרף - שהרי נאמר:**

26 **"מעפר שרפת החטאת"; ומתיר לכסות בעפר עיר הנדחת.**

27 **יד. השוחט צריך שיתן עפר למטה, ואחר כך ישחט, ואחר**

28 **כך יכסה בעפר; אבל לא ישחט בכלי ויכסה בעפר.**

29 **טו. ומי ששחט - הוא שיכסה, שנאמר: "ושפף וכסה";**

30 **ואם לא כסהו, ונראהו אחר - חייב לכסותו; שזו מצוה בפני**

31 **עצמה, ואינה תלויה בשוחט לבדו.**

32 **טז. וכשמכסה, לא יכסה ברגלו, אלא בידו, או בסכין או**

33 **בכלי - כדי שלא ינהג מנהג בזיון במצוות, ויהיו בזויות**

34 **עליו; שאין הכבוד לעצמן של מצוות, אלא למי שצוה בהן**

35 **ברוך הוא, והצילנו מלמשש בחשף, ופרך אותם גר לישראל**

36 **לישר {המעשים} {המעקשים}, ואור להורות נתיבות הישר;**

37 **וכן הוא אומר: "גר לרגלי דברך, ואור לנתיבותי".**

38 **ברוך רחמנא דסיען. נגמר ספר חמישי, בעזרת שדי. ומנן**

39 **פרקים של ספר זה, שלשה וחמשים: הלכות אסורי ביאה,**

40 **שנים ועשרים פרקים; הלכות מאכלות אסורות, שבעה**

41 **עשר פרקים; הלכות שחיטה, ארבעה עשר פרקים.**

47 עֲלֶיהָ קָרְבָּן, וַיִּדַע שֶׁשְׁבִיעָה זֹאת אֲסוּרָה, וְשֶׁהִיא שֶׁקָּר; וַיְדוּנָה, 48 שִׂידַע שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן. אָבָל אִם לֹא יָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה, 49 או שֶׁשָּׂכַחוּ הַעֲדוֹת וְנִשְׁבְּעוּ, וְאַחַר כֵּן נִדַּע לָהֶם שֶׁהֵן יוֹדְעִין 50 לוֹ עֲדוֹת וְשִׁנְּשָׁבְעוּ עַל שֶׁקָּר - הָרִי אֵלּוֹ אָנוּסִין, וּפְטוּרִין אִף 51 מִן הַקָּרְבָּן.

יום חמישי כ"ח טבת ה'תשע"ג

פָּרָק ב

54 א. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע אַחַת מֵאַרְבַּע מִיַּי שְׁבִיעוֹת אֵלּוֹ מִפִּי עֲצָמוֹ, 55 וְאַחַד הַנִּשְׁבָּע מִפִּי אַחֲרִים וְעָנָה 'אָמֵן'. אֶפְלוּ הַשְּׂבִיעוֹ גוֹי אוֹ 56 קֶטָן, וְעָנָה 'אָמֵן' - חֵיב; שֶׁכָּל הַעוֹנָה 'אָמֵן' אַחַר שְׁבִיעָה, 57 כְּמוֹצֵיא שְׁבִיעָה מִפִּי. וְאַחַד הַעוֹנָה 'אָמֵן', אוֹ הַאוֹמֵר דְּבָר 58 שֶׁעָנָנוּ כְּעִנֵּן אָמֵן - כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'הֵן', אוֹ 'מִחֵיב אָנִי 59 בְּשִׁבְעָה זֹאת', אוֹ 'קִבְּלָתִי עָלַי שְׁבִיעָה זֹאת', וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה 60 בְּכָל לַשּׁוֹן - הָרִי זֶה כְּנִשְׁבָּע לְכָל דְּבָר, בֵּין לְחִיבּוֹ מִלְּקוּת 61 בֵּין לְחִיבּוֹ קָרְבָּן.

62 ב. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע אוֹ שֶׁהִשְׂבִיעוֹ אֶחָד בְּשֵׁם הַמִּיחָד, אוֹ בְּאֶחָד 63 מִן הַכְּנִיּוּיִן - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע בְּמִי שֶׁשְּׂמוֹ חַנּוּן, וּבְמִי שֶׁשְּׂמוֹ 64 רַחוּם, וּבְמִי שֶׁשְּׂמוֹ אֶרֶךְ אַפַּיִם, וְכִיּוּצָא בְּהֵן בְּכָל לַשּׁוֹן - הָרִי 65 זֶה שְׁבִיעָה גְּמוּרָה. וְכֵן אֵלֶּה וְאֵרֹר, הָרִי הֵן שְׁבִיעָה - וְהוּא, 66 שִׁיזְכֹּר שֵׁם מִן הַשְּׂמוֹת אוֹ כְּנִיּוֹ מִן הַכְּנִיּוּיִן. כִּיצַד? כְּגוֹן 67 שֶׁאָמַר: 'בְּאֵלֶּה', אוֹ 'אֶרֹר', 'לֵה', אוֹ 'לְמִי שֶׁשְּׂמוֹ חַנּוּן', 'מִי 68 שִׂיאֵכֶל דְּבָר פְּלוּנִי, וְאֶכְלוּ - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע עַל שֶׁקָּר; וְכֵן 69 בְּשֶׁאֵר מִיַּי שְׁבִיעוֹת.

70 ג. וְכֵן הַאוֹמֵר: 'שְׁבִיעָה בְּה', אוֹ 'בְּמִי שֶׁשְּׂמוֹ חַנּוּן', 'שְׁלֵא 71 אֲכַל', וְאֶכֶל, 'שִׂזוּ אֲשֶׁה', וְהוּא אִישׁ, 'שֶׁאִין לָךְ בְּנִידֵי בָלוּם', בֵּין 72 וַיֵּשׁ לוֹ, 'שֶׁאִנִּי יוֹדַע לָךְ עֲדוּת', וְהוּא יוֹדַע - הָרִי זֶה חֵיב. 73 ד. אָמַר 'אֵלֶּה' אוֹ 'אֶרֹר' אוֹ 'שְׁבִיעָה', וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם וְלֹא 74 כְּנִיּוֹ - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּדָבָר שֶׁנִּשְׁבָּע עָלָיו; אָבָל אִינוּ לֹקֵה 75 וְלֹא מִבֵּיא קָרְבָּן אִם עָבַר עַל שְׁבִיעוֹתָו, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּה שֵׁם 76 מִן הַשְּׂמוֹת הַמִּיחָדִּין, אוֹ כְּנִיּוֹ מִן הַכְּנִיּוּיִן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. 77 ה. וְלֹא הַשְׁבִיעָה בְּלִבָּהּ, אֵלֶּה כָּל כְּנִיּוֹ שְׁבִיעָה כְּשִׁבְעָה; 78 כְּגוֹן, שֶׁהָיוּ אֲנָשֵׁי אוֹתוֹ הַמְּקוֹם עַלְגִּים, וְהָיוּ קוֹרְאִים 79 לְשִׁבְעָה 'שְׁבִיעוֹתָה' אוֹ 'שְׁקוּקָה', אוֹ שֶׁהָיוּ אֲרַמִּיִּם שֶׁלְּשׁוֹן 80 שְׁבִיעָה בְּלִשׁוֹנָם 'מוֹמְתָא', וְהָיוּ הַעֲלִיגִים מְכַנְּיָן אוֹתָהּ 'מוֹהָא' 81 - בֵּינָן שֶׁאָמַר לַשּׁוֹן שֶׁמִּשְׂמַעוֹ וְעָנָנוּ שְׁבִיעָה, הָרִי זֶה חֵיב 82 כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא לַשּׁוֹן שְׁבִיעָה.

83 ו. וְכֵן הַאוֹמֵר: 'לֵאוּ, לֵאוּ' שְׁנֵי פְּעָמִים דְּרָף שְׁבִיעָה, אוֹ: 84 'הֵן, הֵן', וְהִזְכִּיר שֵׁם אוֹ כְּנִיּוֹ - הָרִי זֶה כְּנִשְׁבָּע; וְכֵן 'מִיָּן' 85 שְׁבִיעָה וְשִׂמְאֵל' שְׁבִיעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'נִשְׁבָּע ה' בִּימִינוֹ, 86 וּבְיָדוֹ עֲזוֹ'. וְכֵן הַאוֹמֵר: 'מִבְּטָא שְׁלֵא אֲעֲשֶׂה כֵּן וְכֵן', 87 וְהִזְכִּיר שֵׁם אוֹ כְּנִיּוֹ - הָרִי זֶה שְׁבִיעָה. 88 ז. אָמַר: 'אֶסֶר לֵה' אוֹ 'לְמִי שֶׁשְּׂמוֹ חַנּוּן שְׁלֵא אֲעֲשֶׂה', אוֹ 89 'שֶׁאֲעֲשֶׂה' - הוּאִיל וְהוֹצִיאָו בְּלִשׁוֹן שְׁבִיעָה, הָרִי הוּא 90 כְּשִׁבְעָה.

1 ה. הַשְּׂבִיעָה, שֶׁנִּשְׁבָּע עַל דְּבָר יָדוּע שֶׁאִין בוֹ סֶפֶק לְאָדָם 2 בְּעוֹלָם שֶׁהוּא כֵּן. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע עַל הַשָּׁמַיִם שֶׁהִיא שְׂמַיִם, 3 וְעַל הָאָבֶן זֹאת שֶׁהִיא אָבֶן, וְעַל שְׁנַיִם שֶׁהֵן שְׁנַיִם; וְכֵן כָּל 4 פִּיּוּצָא בְּזֶה, שֶׁזֶה דְּבָר שֶׁאִין בוֹ סֶפֶק לְאָדָם שֶׁלֹּא כְּדִי לְצַדֵּק 5 הַדְּבָר בְּשִׁבְעָה.

6 ו. שְׁלִישִׁית, שֶׁנִּשְׁבָּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע 7 שְׁלֵא יִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, וְשֶׁלֹּא יִלְבַּשׁ תְּפִלִּין, וְשֶׁלֹּא יֵשֵׁב בַּסֶּפֶה 8 בְּחָג וְלֹא יֵאָכֵל מִצֶּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, אוֹ שִׁיתְעַנֶּה בְּשִׁבְתוֹת 9 וְיָמִים טוֹבִים; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

10 ז. רְבִיעִית, שֶׁנִּשְׁבָּע עַל דְּבָר שֶׁאִין כַּחַ בּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ. כִּיצַד? 11 כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע שְׁלֵא יִישָׁן שְׁלֹשָׁה יָמִים לַיְלָה יוֹם רְצוּפִים, וְכֵן 12 כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. כָּל הַנִּשְׁבָּע שְׁבִיעוֹת שֶׁנֶּאֱמַר מֵאַרְבַּע שְׁבִיעוֹת 13 אֵלּוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֵשֵׂא אֶת שֵׁם ה' 14 אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא"; אִם הִיָּה מְזִיד, לֹקֵה; וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג, פְּטוּר 15 מִכָּלוּם.

16 ח. שְׁבִיעוֹת הַפְּקָדוֹן כִּיצַד? כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ מִמּוֹן חִבְרוֹ בְּיָדוֹ, 17 בֵּין פְּקָדוֹן, בֵּין מְלוּהָ, אוֹ שְׁגוּלוֹ, אוֹ עֶשְׂקוֹ (לְשִׁכְרִי, שְׁלֵא 18 שִׁילֵם לוֹ שִׁכְרוֹ), אוֹ מִצָּא לוֹ אֲבָדָה וְלֹא הִחְזִירָהּ, וְכִיּוּצָא בְּזֶה, 19 וְתַבַּע מִמֶּנּוּ מִמּוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדוֹ, וְכִפְּר בּוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר 20 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִכְחַשׁוּ", זֶה אֲזַהֲרָה לְכַפִּירַת 21 מִמּוֹן; וְאִין לֹקֵין עַל לֹא זֶה. וְאִם נִשְׁבָּע לוֹ עַל שֶׁקָּר, עַל 22 מִמּוֹן שֶׁכִּפְּר בּוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא אַחַר; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: 23 "וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ", זֶה אֲזַהֲרָה לְנִשְׁבָּע עַל כַּפִּירַת 24 מִמּוֹן. וְשְׁבִיעָה זֹאת הִיא הַנִּקְרָאת 'שְׁבִיעוֹת הַפְּקָדוֹן'.

25 ט. וְמֵה הוּא חֵיב עַל שְׁבִיעוֹת הַפְּקָדוֹן שֶׁשֶׁקָּר בָּהּ? מִשְׁלֵם 26 הַקָּרָן שֶׁכִּפְּר בּוֹ, עִם תּוֹסֶפֶת חֲמִשׁ; וּמִקְרִיב אֶשֶׁם וְדָאִי, בֵּין 27 שֶׁהָיָה מְזִיד בֵּין שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכַחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ 28 בַּפְּקָדוֹן, אוֹ בַּתְּשׁוּמַת דָּר וְכוּ' וְהָיָה כִּי יִחַטָּא וְאָשֵׁם" - וְלֹא 29 נֶאֱמַר בּוֹ "וְנִעְלַם", לְחֵיב שׁוֹגֵג כְּמִזִּיד;

30 י. וְהוּא שִׁזְיִיד בַּפְּקָדוֹן אוֹ בְּמִמּוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע בּוֹ, וַיִּדַּע בּוֹ 31 בְּשִׁיעוֹת שְׁבִיעָה; אָבָל אִם שָׁנַג וְשָׁכַח שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲצִלוֹ מִמּוֹן 32 וְכִפְּר וְנִשְׁבָּע, וְאַחַר כֵּן יָדַע - הָרִי זֶה אָנוּס, וּפְטוּר מִכָּלוּם. 33 וְכֵן אִם לֹא יָדַע שֶׁאֲסוּר לְשַׁבֵּעַ לְשֶׁקָּר עַל כַּפִּירַת מִמּוֹן, הָרִי 34 זֶה אָנוּס וּפְטוּר.

35 יא. אִם כֵּן, הֵיאֵף הִיא שִׁגְגַת שְׁבִיעוֹת הַפְּקָדוֹן? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע 36 מִמֶּנּוּ אִם חֵיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לֹא, וַיִּדַּע שֶׁהִיא אֲסוּרָה 37 וְשִׁישׁ לוֹ אֲצִלוֹ מִמּוֹן - זֶה הִיא שִׁגְגַתָּה; וַיְדוּנָה, שִׂידַע 38 שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן.

39 יב. שְׁבִיעוֹת הַעֲדוּת כִּיצַד? הַעֲדִים שִׂידַעוּ עֲדוּת מִמּוֹן, 40 וְתַבַּעַם בְּעַל הַעֲדוּת לְהַעֲדִי לוֹ, וְכִפְּרוּ בַּעֲדוּתָן וְלֹא הַעֲדִידוּ, 41 וְנִשְׁבְּעוּ לוֹ שֶׁאִינָן יוֹדְעִין לוֹ עֲדוּת - זֶה הִיא הַנִּקְרָאת 'שְׁבִיעוֹת 42 הַעֲדוּת'; וְחֵיבִין עַל שְׁבִיעָה זֹאת קָרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, בֵּין שֶׁהָיוּ 43 מְזִידִין בֵּין שֶׁהָיוּ שׁוֹגֵגִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִפְּשׁ כִּי תִחַטָּא, וְשִׁמְעָה 44 קוֹל אֵלֶּה, וְהוּא עַד אוֹ רָאָה" וְכוּ', וְלֹא נֶאֱמַר בָּהּ "וְנִעְלַם" - 45 לְחֵיב עַל הַנְּדוֹן כְּשִׁגְגָה.

46 יג. כִּיצַד שִׁגְגַת שְׁבִיעוֹת הַעֲדוּת? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּעוּ מִמֶּנּוּ שֶׁחֵיבִין

47 'חזרת' בי, וכיוצא בדברים אלו שענינם שהתיר מה שאסר
48 - הרי זה מתיר, ונעקרה השבועה; שנה דומה לטובה.
49 יח. וכן אם אמרו לו אחרים: 'חזר בך', או 'מתר לך',
50 וכיוצא בדברים אלו, וקבל מהן בתוך כדי דבור ואמר 'כן',
51 או 'חזרת' בי, וכיוצא בזה - הרי זה מתיר; ואם אחר כדי
52 דבור, אינו יכול לחזור בו.
53 יט. נשבע וחזר בו בתוך כדי דבור בלבד, אין זה פלוס;
54 וכן אם אמרו לו אחרים: 'חזר בך', או 'מתר לך', או 'מחול
55 לך', וקבל דבריהם בלבד בתוך כדי דבור - אין זה פלוס;
56 עד שיוציא החזרה בפיו, כמו השבועה.

יום שישי כ"ט טבת ה'תשע"ג

פֶּרֶק ג

58
59 א. כל הנשבע שבועה מארבע מיני שבועות אלו באנס, הרי
60 זה פטור מכלום. ואחד הנשבע מתחלתו באנס כמו שבארנו,
61 או שנשבע ונאנס ולא הניחוהו לקיים שבועתו, או שהשיעור
62 אנס; לפיכך נשבעין לחרמין [גזלנים] ולהורגין ולמוכסין.
63 ב. באיזה מוכס אמרו? במוכס העומד מאליו, שלוקח ממון
64 שלא ברשות מלך המדינה; או שלוקח ברשות המלך, אכל
65 מוסיף לעצמו על הדבר הקצוב, כמו שיתבאר בהלכות
66 גזלה.
67 ג. וצריך הנשבע באנס להיות פגנתו בלבד בעת השבועה,
68 לדבר הפטור; ואף על פי שדברים אלו שבלב אינן דברים,
69 הואיל ואינו יכול להוציא בשפתיו מפני האנס, הרי זה
70 סומך על דברים שבלבו.
71 ד. כיצד? כגון שנשבע לאנס שלא יאכל בשר סתם, ובלבו
72 שלא יאכל היום, או שלא יאכל בשר חזיר - הרי זה מתיר;
73 וכן כל פיוצא בזה.
74 ה. וכן שבועות של הבאי [גזמה] ושל שגגה, פטור עליהן.
75 שבועות של הבאי כיצד? כגון שראה תולדות גדולים וחומה
76 גבוהה, ונשבע 'שראיתי חיל פלוני המלך, והם פיוצאי
77 מצרים', 'שראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע',
78 וכיוצא בדברים אלו - שנה לא גמר בלבו שהדבר כן בלא
79 פחות ולא יתר, ולא נתפון אלא לספר גבה החומה או רב
80 העם.
81 ו. שבועה של שגגות כיצד? אם שבועת העדות או הפקדון
82 היא, כגון שישגג בפקדון ובעדות שהוא פטור מכלום כמו
83 שבארנו; ואם שבועת שוא היא, כגון שנשבע שלא ילבש
84 תפלין ולא ידע שהתפלין מצוה; ואם שבועת שקר היא,
85 כגון שנשבע שלא אכל ונזכר שאכל, או שנשבע שלא יאכל
86 ושכח ואכל, או שלא תהנה אשתו לו מפני שגנבה כסו
87 ושהפת את בנו, ונודע שלא גנבה ושלם הכת. וכן כל פיוצא
88 בזה.
89 ז. אם פן, איזו היא שגגת שבועת בטוי שחייבין עליה קרבן
90 עולה ויורד לשעבר? כגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע

1 ח. שמע חברו נשבע, ואמר: 'ואני פמותך' - הואיל ולא
2 הוציא שבועה מפיו ולא השיעור חברו, הרי זה פטור; וזהו
3 מתפס בשבועה, שהוא פטור.
4 ט. וכן אם נשבע 'שלא אכל בשר זה', וחזר ואמר: 'והרי
5 הפת זה בפשר הזה' - הרי זה פטור על הפת, שהרי לא
6 הוציא שבועה עליה אלא התפיסה; ואף על פי שהוא פטור
7 מן המלקות ומן הקרבן, אסור לו לאכל אותה הפת
8 שהתפיסה בשבועה.
9 י. מי שנתפון לשבועה, וגמר בלבו שלא יאכל היום או
10 שלא ישתה, ושידבר זה אסור עליו בשבועה, ולא הוציא
11 בשפתיו - הרי זה מתיר, שנאמר: 'לכשא בשפתים' - אין
12 הנשבע חייב, עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו.
13 יא. וכן אם גמר בלבו להשבע, וטעה והוציא בשפתיו דבר
14 שלא היה בלבו - הרי זה מתיר. כיצד? המתפון להשבע
15 שלא יאכל אצל ראובן, וכשבא להוציא שבועה נשבע שלא
16 יאכל אצל שמעון - הרי זה מתיר לאכל עם ראובן, שהרי
17 לא הוציא בשפתיו, ועם שמעון, שהרי לא היה שמעון
18 בלבו.
19 יב. וכן שאר מיני שבועות, אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו
20 שוין. לפיכך, אם נשבע אחד בפנינו שלא יאכל היום, ואכל,
21 והתירו בו, ואמר: 'אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום,
22 וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היה בלבי' - הרי זה אינו
23 לזקה, עד שיודה בפני עדים קדם שיאכל שאל אכילה
24 נשבע, או שקבל התראה ולא טען שטעה בעת התראה, אף
25 על פי שטען אחר כך, אין שומעין לו. וכן אם התרו בו,
26 ואמר: 'מעולם לא נשבעתי', או 'לא נדרתי על דבר זה',
27 ואחר שהעידו עליו שנשבע או שגנב, אמר: 'כן היה, אכל
28 לא היה פי ולבי שוין', או 'תנאי היה בלבי על הנדר' - אין
29 שומעין לו, ולזקה.
30 יג. פיוצא בו, אמרו לו: 'אשתך נדרה', ואמר: 'בלבי היה
31 להפר לה, והפתתי' - שומעין לו; אמרו לו: 'נדרה', והוא
32 אומר: 'לא נדרה', וכיון שראה אותם העידו עליו, אמר:
33 'בלבי היה להפר לה' - אין שומעין לו.
34 יד. גמר בלבו שלא לאכל פת חטין, ונשבע שלא לאכל פת
35 סתם - אסור בפת חטים, שפת חטים 'פת' שמה.
36 טו. מי שנשבע ואמר: 'שבועה שלא אכל היום, ועל
37 דעתכם אני נשבע' - אין זה יכול לומר: 'כך וכך היה
38 בלבי'; שלא נשבע זה על דעתו, אלא על דעת אחרים;
39 וכיון שהיה פיו ולבם של אחרים שוין שנשבע על דעתם,
40 חייב - לבם של אלו, במקום לבו קם. וכן בשאר מיני
41 שבועות.
42 טז. לפיכך, כשמשיעין הדינין את הנשבע, אומרים לו:
43 'לא על דעתך אנו משיעין אותך, אלא על דעתנו'.
44 יז. מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין בשבועה, ואחר שנגאס
45 חזר בו מיד בתוך כדי דבור, והוא כדי שיאמר תלמיד לרב:
46 'שלום עליך רבי', ואמר: 'אין זו שבועה', או 'נחמת', או

45 ונמצא כנשבע על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, ולפיכך
46 חייב שתיים.
47 ז. וכן האומר: 'שבועה שלא אכל פת חטין ופת שעורין ופת
48 בסמין', ואכלן - חייב על כל אחת ואחת; שלא אמר 'פת
49 ופת ופת', אלא לחלק ולחייב על כל אחת.
50 ח. היה חברו מסרב [מפציר] בו לאכל אצלו, ואמר לו: 'בוא
51 ושתה עמי יין וחלב ודבש', ואמר: 'שבועה שאיני שותה יין
52 וחלב ודבש' - חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו; שהיה לו
53 לומר: 'שבועה שאיני שותה כלום', או 'מה שאמרת';
54 ומשחזר ופרט, גלה דעתו שחייב עצמו שבועה על כל מין
55 ומין בפני עצמו. לפיכך, אין מצטרפין זה עם זה, ואינו חייב
56 עד שיאכל כשעור ממין אחד; הואיל והן חלוקין לחטאות,
57 הרי הן כחלב ודם, שאינן מצטרפין לכזית, כמו שנתבאר
58 בהלכות מאכלות אסורות.
59 ט. 'שבועה שלא אכל כפר זו', או 'שלא אכל אותה' - בין
60 שאכל ממנה כזית, חייב; 'שבועה שלא אכלנה', אינו חייב עד
61 שיאכל את פלה. אמר: 'שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה
62 שלא אכלנה', ואכלה - אינו חייב אלא אחת.
63 י. וכן אם אמר: 'שבועה שלא אכל היום', וחזר ונשבע על
64 הכפר שלא יאכלנה, ואכלה פלה באותו היום - אינו חייב
65 אלא אחת. וכן כל פיוצא בזה, שאין שבועה חלה על
66 שבועה. אבל אם נשבע על הכפר שלא יאכלנה, וחזר ונשבע
67 שניה שלא יאכל כלום, או שלא יאכל כפר זו, ואכלה פלה
68 - חייב שתיים; שבשעה שנשבע בתחלה שלא יאכלנה, אינו
69 חייב עד שיאכל פלה; וכשחזר ונשבע שלא יאכל, או שלא
70 יאכל אותה - משאיכל ממנה כזית ונתחייב, וכשיאכל פלה
71 יתחייב בשבועה ראשונה.
72 יא. 'שבועה שלא אכל תאנים', וחזר ונשבע על התאנים
73 ועל הענבים - חייב על התאנים שתיים; שהרי כלל התאנים
74 שנגאסו בשבועה ראשונה עם הענבים שהיו מתרין, ומתוך
75 שחלה שבועה שניה על הענבים חלה על התאנים, ונתחייב
76 בשתי שבועות, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.
77 יב. 'שבועה שלא אכל שמונה תאנים, למשל; ושוב נשבע,
78 שבועה שלא אכל תשעה, שבועה שלא אכל עשרה' - בין
79 שאכל שמונה, בין שאכל תשעה, בין שאכל עשרה - אינו
80 חייב אלא אחת.
81 יג. 'שבועה שלא אכל עשרה, שבועה שלא אכל תשעה,
82 שבועה שלא אכל שמונה' - אם אכל עשרה - חייב שלש, על
83 כל שבועה ושבועה אחת. וכן אם אכל תשעה, חייב שתיים;
84 אכל שמונה, חייב אחת.
85 יד. 'שבועה שלא אכל תאנים', וחזר ונשבע שלא יאכל
86 תאנים וענבים באחד, ושגג ואכל תאנים, והפריש קרבן,
87 ואחר כך שגג ואכל ענבים - אינו חייב על הענבים; מפני
88 שהן פחצי שעור, ואין מביאין קרבן על חצי שעור.
89 טו. וכן הנשבע שלא יאכל עשר, וחזר ונשבע שלא יאכל
90 עשר ותשע, ואכל עשר והפריש קרבן, וחזר ושגג ואכל

1 שאכל ושבועת שקר זו שנשבע אסורה, אבל לא ידע
2 שחייבין עליה קרבן - זו היא השגגה שחייבין עליה קרבן
3 עולה ויורד בשבועת בטוי לשעבר.
4 ח. וכיצד היא השגגה שחייבין עליה קרבן להבא? כגון
5 שנשבע שלא יאכל פת חטין, ושגג ודמה שנשבע שיהאכל
6 פת חטין ואכלה, שזו נעלמה ממנו השבועה היאך היתה,
7 והרי הוא זוכר החפץ שנשבע עליו - זו היא שגגת שבועת
8 בטוי להבא שחייבין עליה קרבן.
9 ט. אבל אם נשבע שלא יאכל פת חטין, ואכל פת חטין על
10 דעת שהיא פת שעורים - הרי זה אנוס, ופטור; שהרי לא
11 נעלמה ממנו שבועה, ולא נעלם ממנו אלא חפץ שנשבע
12 עליו.
13 י. נעלמה ממנו שבועה היאך היתה, ונעלם ממנו חפץ
14 שנשבע עליו - הרי זה פטור מן הקרבן. כיצד? כגון שנשבע
15 שלא לאכל פת חטים, ודמה שנשבע שיהאכל פת חטים,
16 ואכל פת חטים, על דעת שהוא פת שעורים - שהרי העלם
17 שבועה וחפץ בידו, והרי זה פאנוס ופטור.
18 יא. נשבע על כפר שלא יאכלנה, ונצטער עליה [היה רעב
19 ולא היה לו מה לאכול] ואכלה מפני הצער [הרעב], והוא
20 שוגג, שהרי דמה שמתר לו לאכלה מפני הצער - הרי זה
21 פטור מן הקרבן; לפי שאינו שוב מידעתו אלא ידע
22 שאסורה היא, ואכלה בטעות.

יום שבת קודש א' שבט ה'תשע"ג

פרק ד

25 א. מי שנשבע שלא יאכל היום, ואכל פחות מפזית - פטור;
26 שאין אכילה פחותה מפזית, והרי הוא כאוכל חצי שעור
27 מנבלות וטרפות וכיוצא בהן. ואם אמר: 'שבועה שלא אכל
28 דבר זה', ואכלו - חייב, ואפלו היה דבר שנשבע עליו זרע
29 חרדל אחד או פחות ממנו.
30 ב. נשבע שלא יטעם כלום, ואכל כל שהוא - חייב.
31 ג. מי שנשבע שלא יאכל היום, ושתה - חייב, ששתיה בכלל
32 אכילה. לפיכך אם אכל ושתה - אינו חייב אלא מלקות אחת,
33 אם היה מזיד; או חטאת אחת, אם היה שוגג.
34 ד. נשבע שלא ישתה היום - הרי זה מתר לאכל, שאין
35 אכילה בכלל שתיה. וכמה ישתה ויהיה חייב? יראה לי
36 שאינו חייב עד שישתה רביעית, כשאר האסורין.
37 ה. 'שבועה שלא אכל היום', ואכל מינין הרבה, או 'שבועה
38 שלא אשתה היום', ושתה מיני משקין הרבה - אינו חייב
39 אלא אחת. ואפלו אמר: 'שבועה שלא אכל היום בשר ופת
40 וקטנית', ואכל הכל - אינו חייב אלא אחת; וכלן מצטרפין
41 לכזית.
42 ו. 'שבועה שלא אכל ושתה', ואכל ושתה - חייב
43 שתיים; שהשתיה בכלל אכילה, והואיל ופרש ואמר 'ושלא
44 אשתה', גלה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה -

קרבן); שתייהן בשגגה, פטור; שתייהן בנדון, חיב. (מלקות) 15
 כ. 'שבועה שאכל כפר זו היום', ועבר היום ולא אכלה - 16
 בשוגג, מביא קרבן עולה ויורד; במזיד, אינו לוקה - שהרי 17
 לא עשה מעשה, ואף על פי שעבר על שבועת שקר. 18
 כא. ומפני מה לוקה אם נשבע שאכל והוא לא אכל, או 19
 שלא אכל והוא אכל, ואף על פי שלא עשה מעשה? מפני 20
 שמענת שבועתו נשבע לשקר; אבל אם נשבע שיעשה ולא 21
 עשה, אינה שבועת שקר משעת שבועה. 22
 כב. מי שאמר לחברו: 'שבועה שלא אכל לך', או 'שבועה 23
 שאכל לך', או שהיה מסרב [מפציר] בו לאכל אצלו והוא 24
 נמנע, ונשבע ואמר: 'שבועה שאכל לך', וכן האומר: 'לא 25
 שבועה לא אכל לך' - כל אלו אסורין, והרי נשבע שלא 26
 יאכל אצלו; ואם אמר כל הלשונות האלו, ועבר ואכל - אינו 27
 חיב אלא אחת. 28

1 תשע - הרי זה פחצי שעור, ואין מביאין קרבן על חצי
 2 שעור; שעגין שבועה אחרונה, שלא יאכל תשע עשרה.
 3 טז. 'שבועה שלא אכל כפר זו הגדולה, אם אכלתי כפר זו
 4 הקטנה', ושכח הנאי זה בעת שאכל הקטנה, ואכל אחר כך
 5 הגדולה במזיד - חיב;
 6 יז. אבל את הקטנה והוא זוכר את התנאי, יודע
 7 שבאכילתה תאסר הגדולה, ושכח ואכל את הגדולה,
 8 וכמדמה לו שעדין לא נאסרה - פטור. אבל שתייהן בשגגה,
 9 פטור; שתייהן במזיד, בין שאכל הגדולה בתחלה בין
 10 באחרונה - חיב.
 11 יח. וכן אם תלן זו בזו, ונשבע ואמר: 'שבועה שלא אכל
 12 אחת מהן, אם אכלתי האחרת', ושכח התנאי ואכל אחת
 13 מהן, ואכל השניה בנדון - חיב;
 14 יט. הראשונה בנדון, והשניה בשגגה - {פטור} (חייב

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד טבת א' שבט ה'תשע"ג

דינים, וממנים אהד על אותם השבועים — והוא ראש 52
 הישיבה, והוא שקוראים לו חכמים גם נשיא' והכל 53
 תקבצו במקומם המיוחד להם. ומקום שאנשיו מועטים, 54
 שאינו ראוי לסנהדרין קטנה, ממנים בו על-פל-פנים שלשה 55
 להוציא לפעל את הדינים בדברים קטנים, ואלה מעבירים 56
 את הדברים הגדולים למי שלמעלה מהם. וכן ממנים 57
 שוטרים ונגשים המבקרים בשוקים ובודקים דרכי בני 58
 אדם במשאם ומתנם, כדי שלא יעשו עול אפלו בדבר 59
 מועט. והצווי שנגאמרה בו מצוה זו הוא אמרו יתעלה: 60
 "שפטים ושטרים תתן-לך בכל-שעריך" (דברים טז, יח). 61
 ולשון ספרי (ריש פרשת שופטים): "מנין שממנין בית דין 62
 אהד לכל-ישראל? תלמוד לומר: שפטים ושטרים תתן- 63
 לך. ומנין שממנין אהד על גבי כלן? תלמוד לומר: 64
 תתן-לך, ומנין שממנין בית דין לכל-שכט ושכט? תלמוד 65
 לומר: בכל-שעריך. רבי שמעון בן גמליאל אומר: 66
 לשכטיך ושפטו — מצוה על כל-שכט ושכט להיות דן 67
 את-שכטו שנגאמר: ושפטו את-העם — על פרחם" וכבר 68
 נכפל הצווי למנות שבועים זקנים, והוא אמרו יתעלה 69
 למשה: "אספה-לי שבועים איש" (במדבר יא, טז) ואמרו 70
 (ספרי פרשת בהעלותך) זכרונם לברכה: "כל-מקום שנגאמר 71
 לי — הרי הוא קים לעולם: וכהנו-לי וגו'" (שמות כח, מא) 72
 — כלומר: שזה צווי תמידי ואינה מצוה לפי שעה, אלא 73
 חובה למשך הדורות. 74

ודע, שכל-המנויים האלה, כלומר: סנהדרין גדולה וקטנה 75
 ובית דין של שלשה ושאר המנויים — כלם לא יהיו אלא 76
 בארץ ישראל ורקא, ואין סמיכה (הסמכה לדיינות) בחוצה 77
 לארץ. אף אם נתקיימה הסמיכה בארץ ישראל, רשאים 78

יום ראשון כ"ד טבת ה'תשע"ג 29

יום שני כ"ה טבת ה'תשע"ג 30

יום שלישי כ"ו טבת ה'תשע"ג 31

מצות עשה רמה. 32

33 המצוה הרמ"ח — הצווי שנוצטוינו בדיני נחלות, והוא
 34 אמרו יתעלה: "איש פי-ימות וכן אין לו [וגו]" (במדבר
 35 כז, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי
 36 שנים, פי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר דיני
 37 מצוה זו בפרק ח' ופרק ט' מ[בבא] בתרא. (כאן מביא
 38 הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

יום רביעי כ"ז טבת ה'תשע"ג 39

מצות עשה קעו. 40

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה. 41

42 המצוה הקע"ו — הצווי שנוצטוינו למנות [דינים]
 43 שופטים ושוטרים להוציא לפעל צווי התורה, ויכריחו
 44 את-הסוטים מדרך האמת ללכת בה, ויצו על הטוב
 45 ויזהירו מן-הרע, ויוציאו לפעל את-הענגשים על העבדן.
 46 כדי שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה מסורים לרצון
 47 כל-אדם ואדם. ומתנאי מצוה זו, שהממנים האלה יהיו
 48 דרנה למעלה מדרגה, והוא: שממנים בכל-עיר עשרים
 49 ושלשה דינים שמתקבצים כלם במקום אהד בשער העיר
 50 (בעלת מספר אוכלוסין) הראויה למנין זה — וזוהי סנהדרין
 51 קטנה. וממנים בירושלים בית דין הגדול של שבועים

מתוך מהדורת חזק

43 דעת הרב אם ה'ה הרב אדם אחד בלבד. ופרוש הענין
44 ה'ה, שאם נפלה מחלקת בין הדינים בחוטא: מקצתם
45 אמרו שהוא חייב מיתה ומקצתם אמרו שאינו חייב מיתה,
46 והיו המחייבים יתרים במנין על המזכים איש אחד —
47 אסור להרוג אותו החוטא, והזהיר ה' את-הדין מלהרוגו
48 עד שיהיו המחייבים יתרים על המזכים — שנים. והוא
49 אמרו: "לא-תהיה אחרי-רבים לרעת" (שמות כג, ב) כלומר:
50 לא תמשך אחר כל-רב שיארע, בגזר דין המות, וזהו ענין
51 אמרו במיחד "לרעות". ולשון המכלתא (פרשת משפטים
52 שם): "אחד עשר מזכין ושנים עשר מחייבין שומע אני יהא
53 חייב — תלמוד לומר: לא-תהיה אחרי-רבים לרעת". ושם
54 אמרו: "הטותף לטובה על פי אחד, הטותף לרעה על פי
55 שנים". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מסנהדרין
56 (לב).

57 המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהיר הדין מלנטות אחר
58 סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחייב המחייב או זכוי
59 הזכאי. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי חקירתו וסברתו
60 מתוך יסודות הדין, והוא אמרו: "ולא-תענה על-רב
61 לנטת" (שם). הפנה בזה: אל תבקש בריב, הנטיה בלבד,
62 והוא: שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק ממה
63 שיש בדעתך באותו הדין ולשון המכלתא: "ולא-תענה
64 על-רב לנטת, שלא תאמר בשעת מנין: דיי שאהיה כרבי
65 איש פלוני — אלא אמור מה שלפניך. יכול אף דיני
66 ממונות פן — תלמוד לומר: אחרי רבים להטת" (שם).
67 וגם מן-הלאו ה'ה נלמדה האזהרה למלמד זכות שלא
68 יחזור וילמד חובה, אמרו יתעלה: "ולא-תענה על-רב
69 לנטת", כלומר: לא יאה דברך בו להטות אותו לחובה.
70 וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, שנגאמר: "ולא-תענה
71 על-רב לנטת". וכן מחזירין (הדין) לזכות ואין מחזירין
72 לחובה. וכן אין מתחילין מן-הגדול — כל-הדברים
73 האלה נלמדו ממה שנגאמר: "ולא-תענה על-רב לנטת",
74 כמו שנתבאר בפרק ד' מסנהדרין (לו). ושם נתבאר דיני
75 מצוה זו.

76 המצוה הרכ"ט — הצווי שנגטוינו לסקול את-העוברים
77 על מקצת (חלק מ)המצוות, והוא אמרו יתעלה: "ויסקלתם
78 אתם באבנים ומתו" (דברים כב, כד) ונעיר על המצוות
79 שהעובר עליהן חייב סקילה, כשאזכיר מצוות לא-תעשה.
80 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מז).

81 המצוה הרכ"ח — הצווי שנגטוינו לשרוף את-העוברים
82 על מקצת המצוות. והוא אמרו יתעלה: "באש ישרפו אתו
83 ואתהן" (ויקרא כ, יד), ונעיר במצוות לא-תעשה על המצוות
84 שחייבים עליהן שרפה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
85 ז' ממסכת סנהדרין (נב).

1 אותם הסמוכים לדון בארץ ובחוצה לארץ, וזהו ענין
2 אמרם (מכות ז): "סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ";
3 אבל לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ,
4 אלא אם בית הבחירה עומד, כמו שבארנו בהקדמת
5 המאמר ה'ה (סוף הכלל הי"ד). ולשון ספרי על אמרו יתעלה
6 במכה-נפש בשגגה: "והיו אלה לכם לחקת משפט
7 לדרתיכם בכל מושבתיכם" (במדבר לה, כט), אמרו: "בכל
8 מושבתיכם — בארץ ובחוצה לארץ. יכול אף ערי מקלט
9 יהיו נוהגות בחוצה לארץ? תלמוד לומר: אלה — אלו
10 הדינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ, וערי מקלט אין
11 נוהגות אלא בארץ". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
12 במסכת סנהדרין.

13 המצוה הרפ"ד — האזהרה שהזהיר בית דין הגדול או
14 ראש גלות מלמנות דין שאינו בקי בחקמת התורה וימנה
15 אותו בגלל מעלות שיש בו, הרי הוא מזקר על כך; אלא
16 אין מביטים במנויים התורניים אלא לבקיות האדם
17 בחקמת התורה וידעת צווייה ואזהרותיה והתנהגותו
18 במעשים המתאימים לכך. והאזהרה מלמנות ממה בגלל
19 מעלות אחרות היא אמרו יתעלה: "לא-תכירו פנים
20 במשפט" (דברים א, יז), ולשון ספרי (פרשת דברים שם):
21 "לא-תכירו פנים במשפט — זה הממנה להושיב דינין",
22 כלומר: שאזהרה זו אינה אלא לאדם שיש לו הרשות
23 למנות דינין על ישראל, שהזהר מלמנותם בגלל דבר מכל
24 מה-שהזכרנו לעיל. אמרו: שמה תאמר: איש פלוני נאה
25 אושיבנו דין, איש פלוני גבור אושיבנו דין, איש פלוני
26 קרובי אושיבנו דין, איש פלוני הלוני ממון אושיבנו דין,
27 איש פלוני יודע בכל-לשון אושיבנו דין, ונמצא מזכה
28 את-החייב ומחייב את-הזכאי, לא מפני שהוא רשע אלא
29 מפני שאינו יודע — לכך נאמר: "לא-תכירו פנים
30 במשפט".

31 המצוה הקע"ה — הצווי שנגטוינו ללכת אחר הרב, אם
32 נופלת מחלקת בין החכמים באינה דין מכל-דיני התורה;
33 וכן ננהג גם בדין הפרטי, כגון בדין שבין ראובן לשמעון:
34 אם נופלת מחלקת בין דיני עירם, אם שמעון הוא החייב
35 או ראובן — גלף אחר הרב, והוא אמרו יתעלה: "אחרי
36 רבים להטת" (שמות כג, ב) ובפרוש אמרו (חולין יא): 'רפא
37 — דאורייתא'. וכבר נתבאר דיני מצוה זו והלכותיה
38 בכמה מקומות בסנהדרין.

יום חמישי כ"ח טבת ה'תשע"ג

40 מצות לא תעשה רפב. רפג.

41 מצות עשה רכט. רכח.

42 המצוה הרפ"ב — האזהרה שהזהיר הדין מלנטות אחר

יום שישי כ"ט טבת ה'תשע"ג

יום שבת קודש א' שבט ה'תשע"ג

- 1 מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.
- 2 מצות לא תעשה סו.
- 3 המצוה הרכ"ו — הצווי ששנצטוינו להרוג את-העובדים על מקצת המצות — בסוף, והוא אמרו יתעלה: "נקם ינקם" (שמות כא, כ). ונעיר במצות לא-תעשה על המצות שחייבים עליהן תהות הראש. וכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפ"ק ז' מפסקת סנהדרין (נב).
- 4 המצוה הרכ"ז — הצווי ששנצטוינו לחנוק את-העובדים על מצות מסימות, והוא אמרו יתעלה: "מות יומת" (שם, טז). ונעיר במצות לא-תעשה על המצות שחייבים עליהן חנק. וכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפ"ק ז' מפסקת סנהדרין (שם).
- 5 המצוה המשלימה מאתים ושלשים — הצווי ששנצטוינו לתלות מקצת הרוגי בית דין, והוא אמרו יתעלה: "ותלית אתו על-עץ" (דברים כא, כב). ונזכיר את-המצות שהעובר עליהן חייב תליה במצות לא-תעשה. וכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפ"ק ו' מסנהדרין (מו).
- 6 המצוה הרל"א — הצווי ששנצטוינו לקבור הרוגי בית דין ביום הריגתם, והוא אמרו יתעלה: "כי-קבור תקברנו ביום ההוא" (שם, כג), ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "כי-קבור תקברנו — מצות עשה". וכך הוא הדין בשאר מתים, כלומר: שיקבר כל-מת מישראל ביום מותו. ולפיכך קוראים למת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו — מת מצוה. ענינו: המת שמצוה על כל-אחד לקבורו, לפי שאמר יתעלה: "כי-קבור תקברנו". וכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפ"ק ו' מסנהדרין (שם).
- 7 המצוה הס"ו — האזהרה שהזכרנו מלעזוב התלוי, לן על עצו, כדי שלא תבוא על-ידי כן ברפת השם (בלשון סג"ג-נוהר) במחשבה כשיראה (שהמביט נזכר בסיבת תליתו). כי אנו לא נתלה זולת מגדף ועובד עבודה זרה, שגם בו נאמר: "את-ה' הוא מגדף" (במדבר טו, ל). ולשון הלאו הזה הוא אמרו יתעלה: "לא-תלין נבלתו על-העץ" (דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לא-תלין נבלתו על-העץ — זו מצות לא-תעשה" וכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפ"ק ו' מסנהדרין (מה).
- 37 יום שבת קודש א' שבט ה'תשע"ג
- 38 מצות לא תעשה שי.
- 39 מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.
- 40 המצוה המשלימה שלש מאות ועשר — האזהרה שהזכרנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול (נוותר) לו — נהיה עובדים על מצות לא-תעשה, ולא רק שבטלנו מצות עשה בלבד כמו אלו מחלנו לאחד ממחייבי מיתת בית דין.
- 41 המצוה הרכ"ד — הצווי ששנצטוינו להלקות ברצועה את-העובדים על מצות מסימות, והוא אמרו יתעלה: "והפילו השפט והכהו לפניו" (דברים כה, ב). ובהזכרנו מצות לא-תעשה נעיר על אותן המצות שהעובר עליהן חייב מלקות. וכבר נתבארו דיגי מצוה זו במפסקת מכות (יג).
- 42 המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה שהזכר הדין מלהכות את-החוטא מכות כבודת הממיתות. באור דבר זה, שכל-מחייב מלקות, תכלית (הכמות) מה-שמלקים אותו ארבעים חסר אחת, כמו שבא הפרוש המקבל. ואין מלקים שום אדם עד שיאמרו את-המכות כפי יכלת הלוקה וגילו ומזגו וצורת גופו. אם יוכל לסבל את-ענש המלקות בכללותו — ילקה; ואם לא יוכל לסבל — מלקים אותו כפי מה-שיוכל לקבל, לא פחות משלש מכות. אמר יתעלה: "כדי רשעתו" (דברים כה, ב). ותכלית המלקות ארבעים חסר אחת, ובאה האזהרה מלהוסיף להלקותו אפלו מכה אחת נוסף על מה-שאמרו הדין שיכול לסבל, והוא אמרו: "כדי רשעתו במספר. ארבעים יכנו לא יסיף" (שם, ב' ג). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "אם הוסיף — עובר בלא-תעשה. אין לי אלא בזמן שמוסיף על הארבעים, מנין (אם הוסיף) על כל-אמרו ואמרו שאמרוהו בית דין? (בגלל שאינו מסוגל לספוג ל"ט מלקות) תלמוד לומר: לא יסיף פן-יסיף". ומן-הלאו הזה היא האזהרה מלהכות שום אדם מישראל: אם החוטא הזה אנו מזקיקין שלא להכותו — שאר כל-אדם לא כל-שכן! וכבר הזכירו (חכמים) מלרמוז שיפנה אף-על-פי שאינו מכה, אמרו (סנהדרין נח): "כל-המגביה ידו על חברו להפיתו נקרא רשע, שנאמר: 'ויאמר לרשע למה תכה רעד'" (שמות ב, יג).

מלכים א ז לח-מט

ז לח ויעש עשרה כירות נחשת ארבעים בת יכיל | הפיור האחד ארבע באמה הפיור האחד פיור אחד על המכונה האחת לעשר המכנות: מט ויתן את המכנות חמש על פתח הבית מימין וחמש על פתח הבית משמאלו ואתהים נתן מפתח הבית הימנית קדמה ממול נגב: מ ויעש חירום את הכירות ואת היעים ואת המזוקות ויכל חירום לעשות את פל המלאכה אשר עשה למלך שלמה בית יהוה: מא עמודים שנים וגלת הכתרת אשר על ראש העמודים שתיים והשבכות שתיים לכפות את שתי גלת הכתרת אשר על ראש העמודים: מב ואת הרמנים ארבע מאות לשתי השבכות שניטורים רמנים לשבכה האחת לכפות את שתי גלת הכתרת אשר על פני העמודים: מג ואת המכנות עשר ואת הפירת עשרה על המכנות: מד ואתהים האחד ואת הבקר שנים עשר תחת הים: מה ואת הפירות ואת היעים ואת המזוקות ואת פל הפלים (האהל) האלה אשר עשה חירם למלך שלמה בית יהוה נחשת ממרט: מו בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה בין ספות ובין צרתן: מז וינח שלמה את פל הפלים מרב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת: מח ויעש שלמה את פל הפלים אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב: מט ואת המנורות חמש מימין וחמש משמאל לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרת והמלקחים זהב:

רש"י

(מב) שני טורים רמונים. מאה רמונים בטור, חרוזים בשרשרות: (מו) יצקם. התיכם והציקם כתבניתם: במעבה האדמה. (תרגום): בעובי גרגשתא: (מז) וינח שלמה. מלשקול את משקל הכלים האלה מרוב מאד וחדל לספור משקלם: (מט) חמש מימין וחמש משמאל. אי אפשר לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל הפתח, אם כן מצינו מנורה בצפון, והתורה אמרה (במדבר ג ט): על ירך המשכן תימנה. אלא של משה באמצע, חמש מימנה, וחמש משמאלה: והפרח של מנורה: והנרות. בויכין שנותנין בהן השמן והפתילה: והמלקחים. שמרימים בהן את הפתילה מתוך השמן:

מצודת ציון

(מא) וגלת. כן יקרא חלק התחתון מהכתר, כי מעשהו כספל, כמו (זכריה ד ב) וגלה על ראשה: (מב) על פני. רוצה לומר: בגובה, על שם שהפנים הוא בגובה האדם: (מג) הסירות. הם הכירות שזכר, וכן (שם יד ט) והיו הסירות בבית ה': ממורט. צחה ובהירה, כמו (יחזקאל כא יד) הוחדה וגם מורטה: (מו) בכפר. במישור: (מט) והפרח. קבוצת פרחי המנורה: והנרות. עשויים כעין בויכין, ובהם משימין השמן והפתילות: והמלקחים. הצבתים ילקחו בהם הפתילות למושכם ולהניחם על מקום הראוי:

מצודת דוד

(לח) הכיור האחד. גבהו של הכיור: על המכונה. על הכן שעל המכונה: (לט) על כתף הבית. היא עזרת הכהנים: קדמה ממול נגב. רוצה לומר: משוך כלפי מקצוע מזרחית דרומית שבעזרת כהנים: (מ) בית ה'. לצורך בית ה': (מב) לשתי השבכות. העשויות לתלות בתחתית השבכות: שני טורים. בכל טור מאה רמונים: לכסות את שתי וגו'. על הרמונים יאמר, שהיו מכסים חלק העליון מן הגולה, שהרי היו תלויין בתחתית השבכה, והיו יורדין על עליונות הגולה: (מה) בית ה'. לצורך בית ה': נחשת ממרט. היו מנחושת צרף ומזוקק: (מו) במעבה האדמה. בעובי האדמה, חפר

צורות הכלים ההם, ושפך בהם את הנחושת לאחר ההתכה: (מז) וינח שלמה וגו'. הניח מלשקול אותם, מחמת שהיו מרובים מאד מאד, ולא היה נחקר לדעת משקל הנחושת, וכפל הדבר במלות שונות לתוספת ביאור: (מח) אשר בית ה'. אשר לבית ה': ואת השולחן. רוצה לומר: קבוצת השלחנות, כי עשר שלחנות עשה כמו שנאמר בדברי הימים (ב ד ח): זהב. מוסב על השלחן: (מט) חמש מימין. רוצה לומר: מימין מנורת משה, אבל כולם העמיד בדרום, שהתורה אמרה בה (שמות כו לה): על צלע המשכון תימנה: לפני הדביר. כי בהיכל עמדו:

תהלים עא איט

עא. א בְּדִיהוֹהָ חֲסִיתִי אֶל־אֲבוֹשָׁה לְעוֹלָם: ב בְּצַדִּיקְךָ תִצְּלַנִּי וּתְפַלְּמַנִּי הַטְּהֵאֲלֵי אֲוִיךָ וְהוֹשִׁיעֵנִי: ג הִיָּה לִי | לְצוּר מְעוֹן לְבֹאֵ תְמִיד צוּיֹתָ לְהוֹשִׁיעֵנִי כִּי־סִלְּעִי וּמִצֹּדְרֵי אֶתֶּה: ד אֱלֹהֵי פְלִטְנִי מִיַּד רָשָׁע מִכַּף מְעוֹל וְחוּמִץ: ה כִּי־אַתָּה תִקְוֵתִי אֲדַנִּי (כתיב יהוה) אֱלֹהִים מִבְּטַחִי מִנְּעוּרַי: ו עֲלִיךָ | נִסְמַכְתִּי מִפְּטוֹן מִמַּעַי אָמִי אַתָּה גִּזְוִי בְּךָ תִהְלֶתִי תְמִיד: ז בְּמוֹפֶת הַיְיִתִי לְרַבִּים וְאַתָּה מַחֲסִיעֵנִי: ח יִמְלֵא בִי תִהְלֶתֶךָ כְּלִיָּוִם תִּפְאַרְתֶּךָ: ט אֶל־תִּשְׁלִיכֵנִי לְעֵת זְקֵנָה כְּכֹלֹת פְּחִי אֶל־תִּעֲזֹבֵנִי: י כִּי־אֲמָרוּ אוֹיְבֵי לִי וְשִׁמְרֵי נַפְשִׁי נִוְעֲצוּ יַחְדוֹ: יא לֵאמֹר אֱלֹהִים עֲזָבוּ רַדְפוּ וְתִפְשׁוּהוּ כִּי־אֵין מִצִּיל: יב אֱלֹהִים אֶל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי אֱלֹהֵי לְעוֹרְתִי (כתיב הישה) חוֹשָׁה: יג יִבְשׁוּ יִכְלֹ שְׁמֵנִי נַפְשִׁי יַעֲטוּ חֲרָפָה וּכְלָמָה מִבְּקִשֵׁי רַעְתִּי: יד וְאֵנִי תְמִיד אֵיחָל וְהוֹסַפְתִּי עַל־כָּל־תִּהְלֶתֶךָ: טו פִּי | יִסְפָּר צִדְקָתֶךָ כְּלִיָּוִם תִּשׁוּעָתֶךָ כִּי לֹא יִדְעֵתִי סִפְרוֹת: טז אֲבֹאֵ בְּגִבּוֹרֹת אֲדַנִּי (כתיב יהוה) אֱלֹהִים אֲזַכִּיר צִדְקָתֶךָ לְבָרְךָ: יז אֱלֹהִים לְמַדְרַתִּי מִנְּעוּרַי וְעַד־הַנְּהַ אֲגִיד נִפְלְאוֹתֶיךָ: יח וְגַם עַד־זְקֵנָה | וְשִׁיבָה אֱלֹהִים אֶל־תִּעֲזֹבֵנִי עַד־אֲגִיד זְרוּעֶךָ לְדוֹר לְכָל־יְבֹאֵ גִבּוֹרְתֶךָ: יט וְצִדְקָתֶךָ אֱלֹהִים עַד־מָרוֹם אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ גְדֻלוֹת אֱלֹהִים מִי כְמוֹךָ:

רש"י

אויבי עלי ונועצו יחדו לאמר אלהים עזבו אין אנו נענשין עליו שכבר נכשל בעבירה: (יד) ואני תמיד איחל. לישועתך וכשתושיעני אוסיף על תהלתך: (טו) לא ידעתי ספורות. של צדקות והתשועות שעשית עמי: (טז) אבוא. להודות ולהלל בגבורתך: (יז) ועד הנה. עד היום במה שעבר עלי: ועד זקנה ושיבה. לכשאגיע לששים ושבעים אל תעזבני אל (סא"א): (יח) לכל יבוא גבורתך. לכל אשר יבוא אצלי אגיד גבורתך: (יט) וצדקתך אלהים. אשר היא עד מרום, שני המקראות מחוברים עם אגיד זרועך לדור:

(ג) לבוא תמיד. באותו מעון, להנצל בתוכו מן הרודף: צוית להושיעני. פעמים רבות הושעתני על ידי שלוחיך: (ד) וחומץ. כמו חומס וכן (ישעיה א') אשרו חמוץ, נגזל: (ו) אתה גזזי. אתה מוציאי ומעבירי כמו (במדבר יא) ויגזו שלום, כי גז חיש ונעופה (לקמן צ'): (ז) כמופת הייתי לרבים. רבים ראו צרותי ודאגו פן יקראם דוגמת צרתי פן אהיה להם לאות כאשר הוקרה לזה כן יקרה לנו כענין שנאמר (יחזקאל כ"ד) והיה יחזקאל לכם למופת: (ט) לעת זקנה. אם זקנתי בחטאים כלומר שחטאתי הרבה: (י) כי אמרו אויבי לי. אמרו

מצודת ציון

(א) חסיתי. בטחתי: (ג) מעון. מדור: ומצודתי. ענין מבצר חזק: (ד) וחומץ. חומס וגזול כמו אשרו חמוץ (ישעיה א'): (ו) גזזי. ענין הוצאה כמו ויגזו שלום (במדבר י"א) שהוציאם מן הים: (יג) שוטני. מלי' שטן וקטרוג: יעטו. יעטפו כמו עוטה אור כשלמה (לקמן ק"ח): (יד) איחל. אקוה:

מצודת דוד

(א) בך. על כי חסיתי בך מהראוי שאל אבוש לעולם: (ב) בצדקתך. ולא לפי גמול המעשה: הטוה וגו'. להאזין תפלתי: (ג) לצור מעון. להיות דומה לצור העשוי בו מקום מדור המוכן לבוא בו תמיד להסתור: צוית. הלא מעולם צוית למלאכך להושיעני כי אתה לי למעוז כסלע ומצודה מיתות עולם לזה גם עתה אל תרף ירך: (ה) אתה תקותי. אליך אקוה

ואתה לי למבטח מנעורי: (ו) מבטן. מעת צאתי מבטן אמי: אתה גזזי. אתה הוצאתני מרחם אמי ולזה תמיד מהלל פי הוא בך: (ז) כמופת. עם כי הייתי כמופת לרבים ר"ל הצרות הבאות עלי המה היו לאות ולמופת להפחיד בני אדם שלא יחטאו שבל יקרה להם כמקרי: ואתה מחסי עזו. אבל אתה מחסי עזו ולא כלו אותי הצרות ההמה: (ח) ימלא פי. ובעבור זה ימלא וכו': כל היום. מוסב על ימלא פי לומר כל היום ימלא פי לספר תפארתך: (ט) לעת זקנה. לבל יאמרו כל מה שנתחזקתי לשעבר היה בכח ידי ולא ה' פעל כל זאת ולזה לא נשאר בחזקי בעת הזקנה כי תש כחי: (יא) לאמר. כה יאמרו אלהים עזבו ר"ל נעזב הוא אל המקרה ולזה רדפוהו כי אין לו מציל לא בכח יד ה' ולא בכח ידו כי מעתה תש כוחו: (יב) אלהים. לזה אתה אלהים אל תרחק ממני אם כחי כלה הלא ירך לא תקצר: (יג) יבושו. אז יבושו בראותם כי ה' עמדי: יכלו. לא יוסיפו להשטין עוד בראותם כי לא יועילו: יעטו. יהיו מסובבים בכלימה כהלבוש הזה המעטף גוף האדם מסביב: (יד) ואני תמיד איחל. על כי ידעתי אשר תמלא תוחלתי: על כל תהלתך. אשר הללתיך מאז אוסיף עוד: (טו) כי לא ידעתי ספורות. לא ידעתי מספר ידוע לתשועתך לומר אגמור לספר כולם ואחדל כי אין להם מספר ולכן אספר כל היום: (טז) אבוא. בכל מקום בואי הנה אבוא בעזר גבורות ה' ולזה אזכיר לבד צדקתך הואיל ואין לי עזר כ"א ממך: (יז) למדתני. נתתי לי בינה מנעורי להכיר נפלאותיך ומאז ועד הנה אספרם: (יח) עד אגיד. ר"ל בכדי שאוכל להגיד ולהראות בעצמי כח זרועך להדור ההוא למען יודע גבורתך לכל הדורות הבאים כי האבות יספרו לבניהם: (יט) וצדקתך. אף אגיד לומר הצדקה אשר עשית עמדי גברה למעלה עד מרום ולא בגמול עשית מה שעשית: אלהים. ר"ל כי אלהים אתה בעל היכולת ומי כמוך למחות בידך:

ד הבא לי גטי – אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה; התקבל לי גטי – אסורה לאכול בתרומה מיד. התקבל לי גטי במקום פלוני – אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום; רבי אליעזר אוסר מיד. ה האומר: כתבו גט ותנו לאשתי, גרשוה, כתבו אגרת ותנו לה – הרי אלו יכתבו ויתנו. פטרוה, פרנסוה, עשו לה פנמום, עשו לה פראוי – לא אמר כלום. פראשונה היו אומרים: היוצא בקולר ואמר: כתבו גט לאשתי – הרי אלו יכתבו ויתנו. חזרו לומר: אף המפרש והיוצא בשירא. רבי שמעון שזורי אומר: אף המספן. ו מי שהיה משלך לבור, ואמר: כל השומע את קולו יכתב גט לאשתו – הרי אלו יכתבו ויתנו. הבריא שאמר: כתבו

פירוש ברטנורא

ד הבא לי גטי אוכלת בתרומה. אם אשת כהן היא. עד שיגיע גט לידה: לאותו מקום. שכן אמרה לו לא תהא שלוחי אלא שם: ורבי אליעזר אוסר מיד. מפרש מאצלה. ורבי אליעזר למעמיה דמכשרי דמקום אחר, דמראה מקום היא לו ומשעת קבלה אורשה לה, לפיכך משעת שפירש מלפניה אסורה, שמא מצאו חזן לעיר וקבלו הימנו. ואין הלכה כר"א:

ה כתבו אגרת וכו'. שהגט קרוי אגרת שכן כתוב בו ואגרת שבוקין: פטרוה לא אמר כלום. דלמא לשון פטור וחובה קאמר, להקל מעליה חובות שחייבת: פרנסוה. לשון עשיית צרכיה כמו מוציאם לפרנסה וכו'. הלכך לא ידעין אי צרכי הגט הוא, שלא תהא זקוקה ליבם, אי צרכי מלבוש וכסות הוא: פנימום. כחוק. לא ידעין אי חוק גט אי חוק מוון וכסות. וכן כראוי: היוצא בקולר. ליהרג בדין המלכות: ואמר כתבו. אע"פ שלא אמר תנו: יכתבו ויתנו. דאגב פהדיה טריד ולא פריש: המפרש. לם: והיוצא בשירא. למדבריות: המספן. חולה. והלכה כר"ש שזורי:

ו ואמר כל השומע את קולו. ופירש שמו ושם עירו: רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: מעשה בבריא. מפרש בגמרא דחסורי מחסרה והכי קתני, ואם

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

כפי שלמדנו במשנה הקודמת יכולה האשה לעשות שני סוגי שליחים בענין הגט: א. שליח קבלה, היינו שאומרת לו: קבל לי גטי, ומשהגיע הגט לידי השליח, הרי היא מתגרשת. כאלו הגיע לידה. ב. שליח הבאה, היינו שאומרת לו: הבא לי גטי, ודינו כשליח להולכה (שהבעל שולחו להוליך הגט לאשתו), ואינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה. משנתנו דנה בבת ישראל הנשואה לכהן, אם היא מתגרשת ממנו, מאימתי אסורה לאכול בתרומה; ובאה המשנה ללמדנו שיש הבדל בענין זה אם עשתה שליח הבאה או שליח קבלה.

האשה שאמרה לשליח: הבא לי גטי – שעשאתו שליח הבאה, והיא אשת כהן, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה – שכל זמן שלא הגיע הגט לידה, אינה מתגרשת, כמו שהזכרנו לעיל; אבל אם אמרה לשליח: התקבל לי גטי – שעשאתו שליח קבלה, אסורה לאכול בתרומה מיד – כשיצא השליח, שמא קיבל את הגט לאחור ונתגרשה, וכל שהיא ספק גרושה אסורה לאכול בתרומה (המאירי). אמרה לשליח: התקבל לי גטי במקום פלוני – שעשאתו שליח קבלה, אלא שאמרה לו לקבל בשבילה את הגט במקום פלוני, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום – כלומר עד שיגיע הגט לידי השליח באותו מקום, ומשערים כמה זמן צריך השליח ללכת עד שיגיע לאותו מקום (רמב"ם הל' תרומות ט, א; המאירי: תוספות ר"ד; תוספות חדשים).

ברם, לפי הגמרא יוצא, שכוונת משנתנו היא, שאם קיבל השליח את הגט במקום אחר אינו גט עד שיביאנו לאותו מקום שאמרה לו, וכן משמע מלשון המשנה: עד שיגיע גט לאותו מקום. מכאן שואלים בגמרא: והלא אם לא קיבל את הגט באותו מקום, פסול הוא, כמו ששנינו במשנה הקודמת? ומשיבים, שמדובר במשנתנו בכגון שאמרה: קבל לי גטי במקום פלוני, ויש שבעלי נמצא במקום אלמוני, שמתוך הדברים האחרונים שהוסיפה משמע שאינה מקפידה אם יקבל את הגט במקום אחר, ומה שאמרה לו "קבל לי גטי במקום פלוני", כוונתה היתה כך: בכל מקום שתמצא את בעלי טול ממנו את הגט, אבל אינו גט עד שתיגיע עמו למקום פלוני; הלכך אוכלת בתרומה עד שיגיע גט למקום פלוני. רבי אליעזר אוסר מיד – שמא כשיצא ממנה מצא השליח במקרה את בעלה וקיבל מידו את הגט, והרי רבי אליעזר סובר (במשנה הקודמת), שאם האשה אמרה: "התקבל לי גטי במקום פלוני", וקיבלו לה במקום אחר, הגט כשר.

באור משנה ה

האומר לשניים: "כתבו גט לאשתי", הרי אלו כותבים וחותמים, אבל אין נותנים את הגט לאשתו עד שיאמר להם ליתן לה (רמב"ם הל' גירושין ב. יב). משנתנו באה ללמד: א. באלו לשונות יכול הבעל לומר שיכתבו גט ויתנו לאשתו, ודבריו קיימים; ב. אם הבעל היה בהול וטרוד מחמת סכנה שהיה נתון בה, אפילו לא אמר אלא "כתבו גט

לאשתי", הרי אלו יכתבו ויתנו ולאשתו את הגט.

האומר – לשניים: כתבו גט ותנו לאשתי, או שאומר: גרשוה, או: כתבו אגרת ותנו לה – שכן הגט נקרא "אגרת שבוקין". כמו שכתוב בנוסח הגט, הרי אלו יכתבו ויתנו – יכתבו את הגט ויחתמו עליו ויתנוהו לאשתו, שכל הלשונות הללו לשון גירושים הם, ואף הלשון "גרשוה" כולל כתיבה ונתינה. אבל אם אמר להם הבעל: פטרוה, או שאמר להם: פרנסוה, או שאמר: עשו לה פנמום – היינו כחוק, גירושים, שכן באמרו "פטרוה" אפשר שכוונתו לפטור אותה מחובותיה; "פרנסוה" – לדאוג לפרנסתה; "עשו לה פנמום" או "עשו לה כראוי" – לתת לה מזונות וכסות, לפיכך לא אמר כלום – ואם כתבו גט ונתנו לה, הרי זה גט בטל (רמב"ם). פראשונה היו אומרים – חכמים: היוצא בקולר – בשלשלאות לידון בדין המלכות, שהוא נתון בסכנת מוות, ואמר – לשניים: כתבו גט לאשתי – אף על פי שלא אמר "ותנו", הרי אלו יכתבו ויתנו – שודאי נתכוון שיתנו לה את הגט, אלא מתוך שהיה בהול לא סיים את דבריו. חזרו – חכמים – לומר: אף המפרש – בים, והיוצא בשירא – או היוצא בשירא למסע שיש בו סכנת דרכים, ואמר: "כתבו גט לאשתי", הרי אלו יכתבו ויתנו. רבי שמעון שזורי אומר: אף המספן – מחמת חולי, אם אמר "כתבו גט לאשתי", כותבים ונותנים לה. יש מבארים, שכל חולה בחזקת סכנה הוא (המאירי). ויש מפרשים: המספן – "אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד עליו חוליו מיד" (רמב"ם).

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד במי שאמר "כתבו גט לאשתי".

מי שהיה משלך לבור – ויש גורסים: בבור. ואמר – וצעק – מתוך הבור: כל השומע את קולו יכתב גט לאשתי – כלומר: כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתי, אף על פי שלא אמר "ויתן", הרי אלו – השומעים את קולו, יכתבו ויתנו – יכתבו גט ויתנו לאשתו. בגמרא מבואר: אף על פי שאינם מכירים אותו, אלא שפירש להם שמו ושם אשתו ושם עירו ושם עירה (רש"י), שכן בשעת סכנה כגון זו, שיש לחוש שמא ימות בכור, כותבים ונותנים אף על פי שאין מכירים אותו. והרמב"ם כותב: "אף על פי שהעלוהו ולא הכירוהו, הרי הגט כשר, שזה כשעת הסכנה הוא, שכותבים ונותנים אף על פי שאינן מכירים" (הל' גירושין ב. יג). הבריא שאמר: כתבו גט לאשתי – ולא אמר "תנו", רצה לשחק בה – ולא נתכוון בדבריו שיתנו לה גט. מעשה בבריא אהד – בגמרא מבואר, שמשנתנו חסרה היא

גַּם לְאִשְׁתִּי – רָצָה לְשַׁחַק בָּהּ. מַעֲשֵׂה בְּבַרְיָ אֶחָד שְׁאֵמַר: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי, וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגֶּגֶן וְנָפַל וְמָת; אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אָמְרוּ חֲכָמִים: אִם מַעֲצָמוּ נָפַל – הָרִי זֶה גַּם; אִם הָרוּחַ דָּחָאָתוּ – אֵינוֹ גַּם. ז' אָמַר לְשָׁנִים: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי, אוֹ לְשִׁלְשָׁה: פְּתָבוּ גַּם וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי – הָרִי אֵלָיו יִכְתְּבוּ וְיִתְנוּ. אָמַר לְשִׁלְשָׁה: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – הָרִי אֵלָיו יִכְתְּבוּ וְיִתְנוּ. מִפְּנֵי שֶׁשָּׂאָן בֵּית דִּין; דְּבַר רַבִּי מֵאִיר. וְזוֹ הַלְכָה הָעֵלָה רַבִּי חֲנִינָא אִישׁ אוֹנוֹ מִבֵּית הָאֶסְרוּרִין: מִקְּבֵל אֲנִי בְּאוֹמֵר לְשִׁלְשָׁה: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי, שִׁיאֲמָרוּ לְאַחֵרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂאָן בֵּית דִּין. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: נוֹמִינוּ לְשִׁלִּיחַ: אִף אֲנִי מִקְּבֵלָיו, שֶׁאֶפְלוּ אָמַר לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – שִׁילְמָדוֹ וְיִכְתְּבוּ וְיִתְנוּ. אָמַר לְעֶשְׂרָה: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – אֶחָד פּוֹתֵב וְשָׁנִים חוֹתְמִין; פְּלִכְסָם פְּתָבוּ – אֶחָד כּוֹתֵב וְכָלָם חוֹתְמִין; לְפִיכָד אִם מָת אֶחָד מֵהֶן – הָרִי זֶה גַּם בְּטָל.

פ ר ק ש ב י ע י

א מי שֶׁאֲחָזוּ קַרְדֵּיקוֹס, וְאָמַר: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – לֹא אָמַר כְּלוֹם; אָמַר: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי, וְאֲחָזוּ קַרְדֵּיקוֹס, וְחָזַר וְאָמַר: פִּירוּשׁ בְּרִטְנוּרָא

הוכיח סופו על תחלתו, הרי זה גם, ומעשה נמי בבריא וכו', והלכה כרבן שמעון בן גמליאל: **ז' אמר לשנים תנו גם לאשתי.** אע"פ דלא אמר כתבו ותנו, הרי אלו יכתבו בעצמן. ולא יאמרו לסופר אחר שכתוב, ולא לעדים לחתום, דלאו ב"ד שוינהו לצוות על אחרים אלא עדים שוינהו, והן הן שלוחיו הן הן עדי. ואם אמר לג' כתבו ותנו גם לאשתי, אע"פ שהן ראויין ליעשות ב"ד, כיון דבבריא אמר להו כתבו, לאו ב"ד שוינהו אלא עדים: **אמר לג' תנו.** ולא אמר כתבו: **הרי אלו יאמרו.** לעדים אחרים, לכתוב ולחתום וליתן, מפני שששאן ב"ד: **מבית האסורים.** משמו של ר"ע שהיה חבוש בבית האסורים: **נומינו לשליח.** אמרנו לרבי חנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאמרה בבית המדרש: **ילמדו.** אם אינם יודעים לכתוב. ילמדו לכתוב עד שיכתבוהו הן בעצמן; **ז' א מי שאחזו קרדייקוס.** שנתבלבלה דעתו מחמת שד השולט על השותה יין חדש: **אין בדבריו האחרונים כלום.** וא"צ לחזור ולשאלו אחר שנתישבה

משניות מבוארות – קהתי

וְיִכְתְּבוּ – רשאים הם לומר לאחרים לכתוב ולחתום וליתן, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂאָן בֵּית דִּין – כלומר שלא עשאו שליחים ועדים אלא עשאו בית דין, שהם יטפלו בענין הגט, הלכך יכולים הם למסור דברי הבעל לאחרים; דְּבַר רַבִּי מֵאִיר. וְזוֹ הַלְכָה הָעֵלָה רַבִּי חֲנִינָא אִישׁ אוֹנוֹ מִבֵּית הָאֶסְרוּרִין – משמו של רבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים (דס"ח): מִקְּבֵל אֲנִי בְּאוֹמֵר לְשִׁלְשָׁה: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי, שִׁיאֲמָרוּ לְאַחֵרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂאָן בֵּית דִּין – והרי זה סיוע לדברי רבי מאיר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: נוֹמִינוּ לְשִׁלִּיחַ – אמרנו לרבי חנינא שהיה השליח של הלכה זו ("נומינו" כמו נאומינו – "יתוספות יום טוב"): אִף אֲנִי מִקְּבֵלָיו, שֶׁאֶפְלוּ אָמַר לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – אינם רשאים לומר לאחר לכתוב; ואם אינם בקיאים בכתיבת גט, כגון בית דין חדש שלא למדו עדיין לכתוב כתיבה מסודרת (המאירי), שִׁילְמָדוֹ וְיִכְתְּבוּ וְיִתְנוּ – לפי שהם בעצמם צריכים לעשות מה שאמר להם הבעל, ואינם יכולים למסור דבריו לאחרים. אָמַר – הבעל – לְעֶשְׂרָה: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – הואיל ולא אמר להם "כולכם כתבו", אֶחָד פּוֹתֵב וְשָׁנִים חוֹתְמִין – אחד מהם כותב את הגט, ושניים חותמים עליו, כמו בכל גט. אַבְגַּל אַסְּ אַמּוּ: פְּלִכְסָם פְּתָבוּ, אֶחָד פּוֹתֵב וְכָלָם חוֹתְמִין – שכן היתה כוונתו. לְפִיכָד אִם מָת אֶחָד מֵהֶן – קודם שתתם על הגט, הָרִי זֶה גַּם בְּטָל – שכל שלא נעשה הגט כמצוות הבעל, הריהו בטל.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כפי שכבר נתברר מתוך המשניות האחרונות שבפרק הקודם, אין גט נכתב אלא על ידי הבעל או במצותו, וכל גט שנכתב שלא במצוות הבעל, הריהו בטל. משנתנו באה ללמד, שאם בשעה שאמר הבעל לכתוב גט, לא היתה דעתו מיושבת, הגט בטל, ואסור לו לגרש בו אפילו לכשיבריא. **מי שֶׁאֲחָזוּ קַרְדֵּיקוֹס** – שתקפו חולי המבלבל דעתו של האדם; דוּמְבִיִם מִפְּרֶשׁ, שהוא מין ממיני חולי הנופל, וְאָמַר: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – ואפילו אמר "כתבו ותנו" (ותוספות), **לא אמר כלום** – לפי שאין דעתו מיושבת; ואף לכשיבריא אין כותבים על סמך דבריו אלו, לפי שאין בדבריו כלום; ואם נכתב, דינו כגט שנכתב שלא במצוות הבעל, והוא בטל, כמו שהזכרנו לעיל. אָמַר: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – כלומר מי שהיה בריא, ואמר לשניים: כתבו ותנו גט לאשתי, וְאֲחָזוּ קַרְדֵּיקוֹס – אחר כך, וְחָזַר וְאָמַר: אֵל תִּכְתְּבוּ – שתקפו חולי

("חסורי מחסרה"). וכך היא שנויה: ואם הוכיח סופו על תחילתו – שנתכוון שיתנו לה גט, הרי זה גם, ומעשה בבריא אחד **שֶׁאֵמַר: פְּתָבוּ גַּם לְאִשְׁתִּי** – ולא סיים "ותנו", וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגֶּגֶן – לאחר שכתבו את הגט ונתנהו לאשתו, וְנָפַל וְמָת – ונפל מן הגג ונהרג; אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אָמְרוּ חֲכָמִים: אִם מַעֲצָמוּ נָפַל – שהשליך את עצמו מן הגג, הָרִי זֶה גַּם – לפי שסופו מוכיח על תחילתו, שבשעה שאמר "כתבו גט לאשתי" היה בהול מחמת מחשבתו לאבד עצמו לדעת, ובודאי נתכוון לומר שיתנו לה את הגט, אלא ששכח להשלים דבריו מתוך בהילותו, והרי זה כיוצא בקולר או המפרש בים והיוצא בשיירה ששנינו במשנה הקודמת; אַבְגַּל אִם הָרוּחַ דָּחָאָתוּ – כלומר שנפל מהגג באונס, כגון שנדחה על ידי הרוח, אֵינוֹ גַּם – שאנו אומרים, שבשעה שאמר "כתבו גט לאשתי" היה בריא, והואיל ולא אמר "תנו" לא נתכוון שיתנו לה גט, כמו ששנינו לעיל, והרי היא אלמנה ולא גרושה.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאם הבעל אמר לשניים: "כתבו גט לאשתי", לא נתכוון שיתנו לה את הגט עד שיאמר "כתבו ותנו" (פרט ליוצא בקולר והמפרש בים וכו'), באה משנה זו להשמיענו, שאם אמר לשניים: "תנו גט לאשתי", הרי זה כאומר "כתבו ותנו"; וצריכים הם בעצמם לכתוב את הגט ולחתום עליו, כלומר שאחד מהם יכתוב, ושניהם יחתמו, ואחד מהם יתן לה את הגט; ואסור שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום, לפי שדברים הנאמרים לשליח אין השליח יכול לחזור ולמסרם לשליח אחר. והוא הדין אם אמר לשלושה: "כתבו גט ותנו לאשתי", שהם בעצמם כותבים וחותמים ונותנים, היינו אחד כותב ושניים חותמים ואחד נותן. כיום, אם אמר לשלושה: "תנו גט לאשתי" ולא אמר להם: "כתבו ותנו", נחלקו במשנתנו רבי מאיר ורבי יוסי, שלדעת רבי מאיר, הואיל ושלושה הם, עשאו בית דין, ורשאים לומר לאחרים לכתוב, ולדעת רבי יוסי אף אלו אינם יכולים למסור דברי הבעל לאחרים, אלא הם בעצמם צריכים לכתוב ולחתום.

אָמַר – הבעל – לְשָׁנִים: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – אף על פי שלא אמר להם "כתבו ותנו", או שאמר לְשִׁלְשָׁה: פְּתָבוּ גַּם וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי – הואיל ואמר להם בפירוש "כתבו", הָרִי אֵלָיו יִכְתְּבוּ וְיִתְנוּ – הם בעצמם צריכים לכתוב ולחתום, ואינם רשאים לומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום, לפי שעשה אותם שליחיו ועדי, ובכגון זה אין שליח עושה שליח, כמו שבארנו לעיל. אָמַר לְשִׁלְשָׁה: תָּנוּ גַּם לְאִשְׁתִּי – הואיל ולא אמר להם "כתבו ותנו", הָרִי אֵלָיו יִכְתְּבוּ וְיִתְנוּ

אל תכתבו – אין דבריו האחרונים כלום. נשתתק, ואמרו לו: נכתב גט לאשתך? והרכין בראשו – בודקין אותו שלשה פעמים, אם אמר על לאו: לאו, ועל הן: הן – הרי אלו יכתבו ויתנו. ב אמרו לו: נכתב גט לאשתך? ואמר להם: כתבו! אמרו לסופר וכתב, ולעדים וחתמו, אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו, וחזר ונתנו לה – הרי הגט בטל, עד שיאמר לסופר: כתב! ולעדים: חתמו!
ג זה גטף אם מתי, זה גטף אם מתי מחלי זה, זה גטף לאחר מיתה – לא אמר כלום. מהיום אם מתי, מעכשיו אם מתי – הרי זה גט. מהיום ולאחר מיתה – גט ואינו גט; אם מת – חולצת ולא מתיבמת. זה גטף מהיום אם מתי מחלי זה, ועמד והלך בשוק וחלה ומת – אומדין אותו: אם מחמת חלי הראשון מת – הרי זה גט, ואם לאו – אינו גט.

פירוש ברטנורא

דעתו, אלא כותבין הגט וסומכים על דבריו הראשונים. ומיהו כל זמן שדעתו מכוללת אין כותבין הגט: הרכין. המה: בודקין אותו. כדברים אחרים: הרי אלו יכתבו ויתנו. אם הרכין על הגט הרכנת הן:

ב אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע חכם: נכתוב גט לאשתך. שלא תזקק ליבם:

ג זה גטף אם מתי. לא אמר כלום. דמשמע לכשמות, ואין גט לאחר מיתה: מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך, וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות, וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתנית. אי חזרה הוי שחזר בו מנאי דאמר מהיום, ואמר לאחר מיתה הוא גט, ואינו כלום כיון דלא אמר מהיום אם מתי: חולצת. שמא אינו גט: ולא מתיבמת. שמא גט הוא והוא לה גרושת אחיו וקיימא עליה באסור כרת:

משניות מבוארות – קהתי

המכלכל את הדעת, ובמצבו זה חזר בו ואמר, שלא יכתבו גט לאשתו, אין דבריו האחרונים כלום – כלומר שלאחר שנתייבשה דעתו, כותבים את הגט על סמך דבריו הראשונים ונותנים אותו לאשתו, ואין צריכים לחזור ולשאלו אותו על כך. נשתתק – ענין חדש הוא: מי שנשנתתו, היינו שנעשה אילם, ואמרו לו: נכתב גט לאשתך – ושאלו אותו שניים: הרוצה אתה שנכתוב גט לאשתך? והרפין בראשו – הטה ראשו כמשיב הן, בודקין אותו שלשה פעמים – בשלושה עניינים שונים, כדי להיווכח אם דעתו נכונה ומיושבת, כגון ששואלים אותו בחורף, אם גדלים היום פירות באילן; או בקיץ – אם יפול היום שלג, וכיוצא באלו, אם אמר על לאו: לאו – על שאלה שצריכין להשיב עליה: לאו, השיב כראוי "לאו", ועל הן: הן – ועל שאלה שצריכין להשיב עליה: הן, השיב כראוי "הן", הרי זה סימן שדעתו צלולה, וכיון שהרכין בראשו בענין הגט, הרי אלו יכתבו ויתנו – ואף על פי שלא שאלו אותו אלא על הכתיבה, מכל מקום כותבים את הגט ונותנים לאשתו, שדינו כחולה, שאם אמר "כתבו" הריהו כאומר "כתבו ותנו", כמו שהזכרנו לעיל (המאירי).

באור משנה ב

משנתנו חוזרת על ההלכה ששינוי לעיל (ו, ז), שהאומר לשניים או לשלושה: "כתבו ותנו גט לאשתי", ואפילו לא אמר להם אלא "תנו גט לאשתי", הרי הם בעצמם צריכים לכתוב את הגט ולחתום עליו וליתן לה, שכן הלכה כרבי יוסי הסובר, שדברים הנאמרים לשליח אינם חוזרים ונמסרים לאחר; ובאה משנה זו בעיקר ללמדנו, שאם הם לא כתבו את הגט בעצמם אלא אמרו לסופר לכתוב, והם חתמו, או אמרו לעדים וחתמו על פיהם, אף על פי שנתנו את הגט לבעל לאחר שנכתב ונחתם, והוא נתנו לאשתו, הרי הגט בטל; שאין הגט כשר, אלא אם כן כתב אותו וחתמוהו העדים בציווי של הבעל.

אמרו לו: נכתב גט לאשתך – כגון בחולה שדעתו צלולה, או בבריא המפרש בים או היוצא בשירא (עיי' לעיל ו, ח), ושאלו אותו שניים: הרוצה אתה שנכתוב גט לאשתך? ואמר להם: כתבו! – הרי הם בעצמם צריכים לכתוב ולחתום; וכן יכולים הם ליתנו לאשה, שהרי מדובר כאן בחולה או במפרש בים וכדומה, כמו שבארנו לעיל, שבאמרו "כתבו" דינו כאומר "כתבו ותנו"; ואם לא כתבוהו וחתמוהו בעצמם אלא אמרו לסופר וכתבו – את הגט, ולעדים וחתמו – או שאמרו לעדים וחתמו על פיהם, אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו – כלומר שהסופר והעדים, לאחר שכתבו וחתמו, נתנו את הגט לבעל, ויחזרו ונתנו לה – והבעל נתן את הגט לאשתו, ונמצא שגילה דעתו שלא הקפיד ששליחיו יכתבו ויחתמו בעצמם, מכל מקום הרי הגט בטל, עד שיאמר – הבעל – לסופר: כתב! ולעדים: חתמו! – שצריך שיהא הגט נכתב ונחתם בציווי של

באור משנה ג

כבר שינו בסוף פרק א: "האומר: תנו גט זה לאשתי, ומת – לא יתנו לאחר מיתה", והטעם היא, לפי שאין גט לחזור מיתה על יסוד זה באה משנתנו ללמד, שאם אדם נתן גט לאשתו ואמר לה: זה גיטך לאחר מיתה, או שאמר לה בכל לשון שמשמעו שלא יחול הגט אלא משימות, אינו גט, לפי שאין גט לאחר מיתה; אבל אם אמר לה בלשון שמשמעו שכשימות יחול הגט למפרע, משעה שנתן לה את הגט, הרי זה גט.

הנותן גט לאשתו ואומר לה: זה גטף אם מתי, או שהיה הבעל חולה ואמר לה: זה גטף אם מתי מחלי זה, הרי זה כאומר לה: זה גטף לאחר מיתה – שלשונות אלו משמעם שלא יחול הגט עד שימות, הלכך לא אמר כלום – שאין גט לאחר מיתה. אבל אם אמר לאשתו: זה גיטך מהיום אם מתי, או שאמר: זה גיטך מעכשיו אם מתי – שמשמעות לשונות אלו: אם אמות, יחול הגט מהיום או מעכשיו, הרי זה גט – שכן מה שאמר "אם מתי" תנאי הוא, שאם ימות יחול הגט מהיום, ולא תהא אשתו זקוקה לייבום כשאין לו זרע. ואם אמר לה: זה גיטך מהיום ולאחר מיתה, גט ואינו גט – לפי שספק לנו מה היתה כוונתו באמרו "ולאחר מיתה", אם תנאי הוא, כלומר שכוונתו היתה לומר: "אם אמות", והרי זה גט, כדין האומר: "מהיום אם מתי", או שחזר בו ממה שאמר "מהיום" ואמר לה, שהגט לא יחול אלא לאחר מיתה, ואינו גט, כמו ששינונו לעיל (גמרא); הלכך אם מת – הבעל בלא זרע, חולצת – שמא אינו גט, והיא זקוקה ליבם, ולא מתיבמת – שמא גט הוא, והרי היא גרושת אחיו, שאסורה עליו באסור כרת. חזקה שאמר לאשתו: זה גטף מהיום אם מתי מחלי זה – נתן לה גט והתנה, שאם ימות ממחלתו שהוא חולה בה עכשיו, יחול הגט מיום נתינתו, ועמד – וקם מחוליו, והלך בשוק – וכבר ראוהו מתהלך בשוק, ויחלה – שוב, ומת – לאחר שחלה במחלתו השנייה, אומדין אותו: אם מחמת חלי הראשון מת – אם מיתתו נגרמה לו מחמת מחלתו הראשונה, שאף על פי שעמד והלך בשוק, עדיין לא נתרפא כולו מאותה המחלה, ואפילו מת ממחלתו השנייה, אלא שמחלה זו באה לו אף היא ממחלתו הראשונה (הרשב"א והרי"ו; ועיי' תוספות רבי עקיבא איגו), הרי זה גט – לפי שנתקיים התנאי. ואם לאו – שלא מת מחמת חולי הראשון אלא מחמת המחלה החדשה שקפצה עליו, אינו גט – שלא נתקיים תנאו.

ד לא תתיחד עמו אלא בפני עדים, אפלו עבד, אפלו שפחה; חוץ משפחתה, מפני שלפה גם בה בשפחתה. מה היא באותן הימים? רבי יהודה אומר: באשת איש לכל דבריה; רבי יוסי אומר: מגרשת ואינה מגרשת. ה הרי זה גוף, על מנת שתתני לי מאתים זוז – הרי זו מגרשת ותתן. על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום, אם נתנה לו בתוך שלשים יום – מגרשת; ואם לאו – אינה מגרשת. אומר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו: הרי זה גוף על מנת שתתני לי אצטליתי, ואבדה אצטליתו – ואמרו חכמים: תתן לו את דמייה. ו הרי זה גוף, על מנת שתשמישי את אבא, על מנת שתניקי את בני – כפיה היא מיניקתו? שתי שנים. רבי יהודה

פירוש ברטנורא

ד לא תתיחד עמו. זה שנתן גם ואמר לה מהיום אם מתו, לא תתיחד עמו. שמה יבא עליה ותהא צריכה גם שני, דחיישין שמה בעל לשם קדושין: **מה היא באותן הימים.** לאו ארישא קאי באומר מהיום אם מתו, דההיא ודאי לכי מוית אנלא מלתא דהוי גט משעת נתינה, והבא עליה פטור. אלא באומר לה במסירת הגט הרי זה גוף והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתו, ר' יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמו הכי אשת איש היא. ור' יוסי סבר מכי יהיב לה גיטא כל שעתא מספקא לן דלמא זו היא עשה הסמוכה למיתה והוי גט ספק, ואע"ג דחי טפי, אין ברירה, הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי: **ה הרי זה מגורשת ותתן.** מגורשת מעכשיו משעת קבלת הגט, וחייבת לתן מה שהתנה עמה. ואם אבד הגט או נקרע קודם שתתן, אינה צריכה גט אחר, דכל האומר על מנת באומר מעכשיו: **אמר רשב"ג מעשה בצידן.** כגמרא מפרש דחסורי מחסרה והכי קתני, אם אמר לה על מנת שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו, דוקא קאמר לה. רשב"ג אומר תתן לו את דמיה שלא נתכין הבעל אלא להרווחה דידה, ומעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו וכו' ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. ואין הלכה כרשב"ג: **ו על מנת שתשמישי את אבא, על מנת שתניקי את בני.** כגמרא מוכח דכל סתם שלא קבע זמן כמה תשמש את אביו או כמה תניק את בנו, כמפרש יום אחד דמי, ונתקיים התנאי אם תשמש את אביו או תניק את בנו יום אחד כלבד: **כמה היא מיניקתו.** כלומר כמה הוא זמן הניקה, שאם הניקתו יום אחד בזה

משניות מבוארות – קהתי

משעת קבלת הגט, אם תקיים את התנאי שהתנה עמה ותתן לו מאתיים זוז; ואפילו נקרע הגט או אבד קודם קיום התנאי, אינה צריכה גט אחר. ואם אמר לה: **על מנת שתתני לי – מאתיים זוז – מכאן ועד שלשים יום** – שתלה קיום התנאי בזמן מסויים, **אם נתנה לו בתוך שלשים יום, מגרשת** – משעת נתינת הגט לידה, שהרי נתקיים התנאי, **ואם לאו** – אם לא קיימה את התנאי עד שעברו כל שלושים יום, **אינה מגרשת** – ואין אומרים, שלא נתכוון הבעל כמה שאמר "מכאן ועד שלשים יום" אלא לזרז אותה, ואינו מקפיד שתתן לו דווקא תוך שלושים יום, אלא הואיל והתנה עמה כך בשעת נתינת הגט, אינה מגורשת אלא אם כן קיימה את התנאי כפי שאמר לה. **אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו: הרי זה גוף על מנת שתתני לי אצטליתי** – איצטלית היינו מעיל ארוך, **ואבדה אצטליתו** – ולא יכלה לקיים את התנאי שהתנה עמה, **ואמרו חכמים: תתן לו את דמייה** – יכולה היא לתת לבעלה דמי האיצטלית ויתקיים בזה תנאו. כגמרא מבואר, שרבן שמעון בן גמליאל חולק כאן על דברי תנא קמא, החסרים בנוסח המשנה ("חסורי מחסרה"). שכן תנא קמא סובר: האומר לאשתו: הרי זה גיטך על מנת שתתני לי איצטליתי. ואבדה איצטליתו. אינה מגורשת. לפי שהיא צריכה לתת לו דווקא איצטלית, וכיון שאינה יכולה לקיים את תנאו, הרי הגט בטל; ורבן שמעון בן גמליאל סובר, שאינה צריכה לתת לו איצטלית דווקא, אלא תתן לו את דמיה. והגט קיים; וכן היה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו: הרי זה גיטך על מנת שתתני לי איצטליתי. ואבדה איצטליתו. ואמרו חכמים: תתן לו את דמיה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

באור משנה ו

הנותן גט לאשתו ואומר לה: **הרי זה גוף, על מנת שתשמישי את אבא** – ולא קבע לה זמן כמה ימים תשמשו, או שאמר לה: הרי זה גיטך **על מנת שתניקי את בני** – ולא קבע לה כמה זמן תניק, **כפיה היא מיניקתו** – כגמרא מבואר, שאם שמישה את אביו או הניקה את בנו יום אחד, נתקיים התנאי, והרי היא מגורשת, שהואיל ואמר סתם, הריהו כמפרש "יום אחד"; אבל לגבי ההנקה לא נתקיים התנאי אלא אם כן הניקה את בנו יום אחד בתוך זמן ההנקה, ולפיכך שואלת המשנה: כמה היא מיניקתו? – כלומר כמה הוא זמן ההנקה, שאם הניקה אותו יום אחד בתוך אותו הזמן נתקיים התנאי? **שתי**

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד באשה שקיבלה גט מבעלה על תנאי, כגון שאמר לה: זה גיטך מהיום אם מתו, מה דינה מיום נתינת הגט עד שעת קיום התנאי. **לא תתיחד עמו** – האשה שבעלה נתן לה גט, ואמר לה: "זה גיטך מהיום אם מתו", היינו שגירשה על תנאי, אסור לה להתייחד עמו, **אלא בפני עדים** – שאנו חוששים שמה יבוא עליה לשם קידושין, ותהא צריכה גט שני, או משום איסור ייחוד של פנויה (וש"י); ברם, מותרת היא להתייחד עמו אפילו בפני עד אחד, **אפלו עבד, אפלו שפחה; חוץ משפחתה** – שבפני שפחתה אסור לה להתייחד עם בעלה, **מפני שלפה גם בה בשפחתה** – שהיא מזוללת בה ולא תתבייש מפניה לשמש עם בעלה. **מה היא באותן הימים** – מה דינה של האשה בימים שבין נתינת הגט לבין קיום התנאי, היינו כשימות בעלה? יש מפרשים, שהמשנה מוסיפה לדון באשה שאמר לה בעלה "זה גיטך מהיום אם מתו", והרי זה המשך לרישא (תוספות); ויש מפרשים, שאין זה המשך לרישא, אלא מדובר כאן באשה שבעלה אמר לה: "הרי זה גיטך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתו" (וש"י; ברטנורא), כלומר שהתנאי הוא שיחול הגט סמוך למיתתו, **רבי יהודה אומר: באשת איש לכל דבריה** – דינה כאשת איש גמורה, לפי שאין הגט חל אלא סמוך למיתתו, ועד אותה שעה הרי היא כאשתו לכל דבר. ולפי פירוש התוספות, אף על פי שאמר לה "מהיום אם מתו", סובר רבי יהודה, שמכל מקום דעתו של הבעל היתה שלא יחול הגט עד שעה אחת לפני מיתתו. **רבי יוסי אומר: מגרשת ואינה מגרשת** – לשיטת וש"י סובר רבי יוסי, שכל שעה ספק לנו אולי זוהי השעה הסמוכה למיתה, והרי היא מגורשת מספק, והבא עליה בשוגג, מביא קרבן אשם תלוי. ולשיטת התוספות, ספק לו לרבי יוסי אם כוונת הבעל היתה שיחול הגט מיום נתינת הגט, והרי היא כפנויה, או שכוונתו היתה מעת שהוא בעולם, היינו שעה אחת לפני מיתתו, ועד אותה שעה הרי היא כאשת איש (תוספות יום טוב; המאירי).

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד שהנותן גט לאשתו על תנאי, כגון שאומר לה: הרי זה גיטך על מנת כך וכך, כשיחייב התנאי, הריהו מגורשת משעת נתינת הגט לידה, שכל האומר תנאו בלשון "על מנת", הרי זה כאומר "זה גיטך מעכשיו". הנותן גט לאשתו ואומר לה: **הרי זה גוף, על מנת שתתני לי מאתיים זוז, הרי זה מגרשת ותתן** – כלומר מגורשת היא מעכשיו,

אומר: שמונה עשר הדינר. מת הבן או שמת האב – הרי זה גט. הרי זה גטף על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, על מנת שתניקי את בני שתי שנים; מת הבן, או שמת האב, או שאמר האב: אי אפשי שתשמישני, שלא בהקפדה – אינו גט. רבן שמעון בן גמליאל אומר: פזה גט. פלל אומר רבן שמעון בן גמליאל: פל עכבה שאינה הימנה – הרי זה גט.

ז הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך מיהודה לגליל, הגיע לאנטיפטרס וחזר – בטל תנאו. הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך מגליל ליהודה, והגיע לכפר עותנאי וחזר – בטל תנאו. הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך למדינת הים, והגיע לעכו וחזר – בטל תנאו. הרי זה גטף. פל זמן שאעבר מפנה פניך שלשים יום; הרי הולך ובא, הולך ובא, הואיל ולא נתחדר עמה – הרי זה גט.

פירוש ברטנורא

הזמן, נתקיים התנאי: שתי שנים. רבי יהודה אומר י"ח חודש. אבל אם הניקה אותו אחר שלשמו ב' שנים לרבנן י"ח חודש לר' יהודה, אין זו ניקה, ולא נתקיים התנאי. ואין הלכה כר"י: מת הבן. ולא הניקתו כלל: או מת האב. ולא שמתו: הרי זה גט. דלאו לצעודה איכון בתנאו, אלא להרווחה דידה, והא לא אצטרך. ואם היה יודע שימות אביו או בנו לא היה מתנה: שלא בהקפדה. אע"פ שהיא לא הכעיסתו, ואין העכבה ממנה, אינו גט. וכ"ש אם היה בהקפדה: כזה גט. הואיל ולא הקפדתו ואין העכבה ממנה. ואין הלכה כרשב"ג:

ז הגיע לאנטיפטרס. מפרש בנמרא משנה זו, כגון דאתני שני תנאים, אי מטינא לגליל, לאלתר ליהוי גיטא. ואי לא מטינא לגליל, אי משתהינן תלתין יומין ולא אתניא ליהוי גיטא, ואי לא, לא ליהוי גיטא. והלך והגיע לאנטיפטרס שהוא סוף ארץ יהודה וחזר קודם שלשים יום, בטל הגט. דלא לגליל מנא, ולא אשתיה תלתין יומין: וכן אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי. שהוא בקצה גבול הגליל: וכן אם היה הולך למדינת הים והגיע לעכו. שהוא בקצה גבול של א"י וחזר בתוך ל' יום, בטל הגט. שהרי לא הלך למדינת הים וגם לא נשתהה ל' יום: כל זמן שאעבור מנגד פניך ל' יום. כששתהה ל' יום עובר מנגד פניך או היא גט: והיה הולך ובא וכו'. לאחר מכאן כשישתהה ל' יום עובר מנגד פניה, היא גט. ולא אמרין הואיל ומעיקרא היה הולך ובא, ניהוש שמא פיים קטטה שבניהם ובטל גיטא, דמאחר שלא נתיחד עמה בשעה שהיה הולך ובא, לא חיישנן שמא פיים. ולכי מקיים תנאיה ושהה ל' יום עובר מנגד פניה, הוי גיטא. ובנמרא מוקי לה באומר בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לה הגט, שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתיחדתי ופיסתי. וכן הלכה. שאם לא אמר כן בשעת התנאי, חיישנן שמא יבא בעל ויערער ויאמר פייסתי:

משניות מבוארות – קהתי

עד שלשים יום – אם לא אבוא תוך שלושים יום, ונהיה הולך מיהודה לגליל – בגמרא מבואר, שהתנה עם אשתו שני תנאים: א. שאם יגיע לגליל, יחול הגט מיד כשיגיע לשם; ב. שאם לא יגיע לגליל, אז אם לא יחזור עד שלושים יום, יהא זה גט, הגיע לאנטיפטרס – עיר בצפונה של יהודה, בגבול הגליל, וחזר – קודם שלושים יום, בטל תנאו – ובטל הגט, שהרי לא הגיע לגליל, וחזר בתוך שלושים יום. וכן האומר לאשתו: הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; ונהיה הולך מגליל ליהודה – היינו שהתנה עמה, שאם יגיע ליהודה, יחול הגט לאלתר, ואם לא יגיע ליהודה, יהא זה גט כשלא יחזור עד שלושים יום, והגיע לכפר עותנאי – שבדרום הגליל, בגבול יהודה, וחזר – בתוך שלושים יום, בטל תנאו – כמו שבארנו לעיל. וכן אם אמר: הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; ונהיה הולך למדינת הים – ותלה הגט גם בהגעתו למדינת הים, היינו שכשיגיע למדינת הים, יחול הגט מיד, ואם לא יגיע למדינת הים לא יהא זה גט אלא אם כן לא יחזור תוך שלושים יום, והגיע לעכו – שבגבול הארץ (עיין לעיל א, ב), וחזר – בתוך שלושים יום, בטל תנאו – ובטל הגט, שהרי לא הגיע למדינת הים, ואף לא שהה שלושים יום. משנתנו באה להשמיע, שאנטיפטרס שייכת ליהודה, וכפר עותנאי שייך לגליל, ועכו מארץ ישראל היא (אף על פי שלענין "המביא גט" שנינו בפרק א ומשנה ב שעכו דינה כחוץ לארץ). האומר לאשתו: הרי זה גטף פל זמן שאעבור מפנה פניך שלשים יום – כלומר אם יעברו שלושים יום שלא אראה את פניך, יהא זה גט; ואף על פי שהבעל היה הולך ובא, הולך ובא – ויש לחשוש שמא פייסה וביטל את הגט, הואיל ולא נתחדר עמה – בומן שהיה הולך ובא, אין חוששים לכך, ואם קיים את התנאי ולא ראה את פניה שלושים יום, הרי זה גט – בגמרא מבואר, שבשעת נתינת הגט אמר הבעל: על מנת כן אני מוסר לה הגט, שתהא נאמנת עלי לומר, שלא פייסתי, שאילו אמר כן בשעת התנאי, אנו חוששים, שמא יבוא הבעל ויערער על הגט ויאמר: פייסתי וביטלתי את הגט (תוספות גיטין יח, ב).

שנים – מיום שנולד הילד. רבי יהודה אומר: שמונה עשר הדינר – אבל אם הניקה אותו לאחר זמן ההנקה, היינו לאחר שנתיים לדעת תנא קמא, או לאחר שמונה עשר חודש לדעת רבי יהודה, לא נתקיים התנאי, ואינה מגורשת. ברם, על שימוש האב אין המשנה דנה, שכן הזמן הוא כל ימי חייו. מת הבן – קודם שהספיקה להניקו, או שמת האב – ולא שימשה אותו, אף על פי שלא קיימה את התנאי, הרי זה גט – שאנו אומרים, שלא נתכוון הבעל בתנאו לצער אותה ולעכב גירושה, אלא לשם נתינתו והרווחתו, ומאחר שמתו, שוב אינו צריך בקיום התנאי, ואמנם אילו היה יודע שימות האב או בנו, לא היה מתנה עמה. ויש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שמת האב או הבן לאחר שקיימה את התנאי יום אחד; אבל אם מת האב קודם ששימשו, או שמת הבן קודם שהניקתו, אינו גט (רמב"ם הל' גירושין ה, יט). אמר הבעל לאשתו: הרי זה גטף על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, או שאמר לה: הרי זה גטף על מנת שתניקי את בני שתי שנים – שקבע לה זמן בתנאו, ונמצא שאינה מגורשת עד שתשלים את הזמן שהתנה עמה; מת הבן, או שמת האב – קודם שנשלמו השנתיים, או שאמר האב: אי אפשי שתשמישני – אין רצוני שתשמש אותי, ואפילו אמר כך שלא בהקפדה – שלא בכעס, כלומר שהיא לא הכעיסה אותו, ולא היא גרמה לכך שאביו לא ירצה בשימושה, מכל מקום אינו גט – לפי שלא נתקיים התנאי שהתנה עמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: פזה גט – כשאמר האב "אי אפשי שתשמישני" שלא בהקפדה, הרי זה גט; והוא הדין כשמת האב או מת הבן, שכן פלל אומר רבן שמעון בן גמליאל: פל עכבה שאינה הימנה – כל מניעה בקיום התנאי שלא נגרמה מצידה, היינו שלא היא עיכבה את קיום התנאי, אלא העיכוב בא מצד אחר, כגון שמת הבן, או שמת האב, או שהאב מעצמו אינו רוצה שתשמישני, הרי זה גט – אף על פי שלא נתקיים התנאי. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (רמב"ם הל' גירושין ה, ב).

ב א ו ר מ ש נ ה ז

מי שנתן גט לאשתו ואמר לה: הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן

ח הרי זה גִּטָּה, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש; ומת בתוך שנים עשר חדש – אינו גִּט. הרי זה גִּטָּה מעכשיו, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש; ומת בתוך שנים עשר חדש – הרי זה גִּט.
ט אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, כתבו ותנו גִּט לְאִשְׁתִּי, כתבו גִּט בתוך שנים עשר חדש, ונתנו לאחר שנים עשר חדש – אינו גִּט. כתבו ותנו גִּט לְאִשְׁתִּי, אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש; כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש – אינו גִּט. כתבו לאחר שנים עשר חדש, ונתנו לאחר שנים עשר חדש, ומת; אם הגט קדם למיתה – הרי זה גִּט, ואם מיתה קדמה לגט – אינו גִּט. ואם אין ידוע – זו היא שאמרו: מְגֵרֶשֶׁת ואינה מְגֵרֶשֶׁת.

פ ר ק ש מ י נ י

א הזורק גִּט לְאִשְׁתּוֹ, והיא בתוך ביתה, או בתוך חצרה – הרי זו מְגֵרֶשֶׁת. ורקו לה בתוך ביתו, או בתוך חצרו, אפלו הוא עמה במטה – אינה מְגֵרֶשֶׁת. לתוך חיקה או לתוך קלתה – הרי זו מְגֵרֶשֶׁת.

פירוש ברטנורא

ח אינו גִּט. רבין דלא אמר מעכשיו, משמע לאחר שנים עשר חודש יהא גִּט, והרי מת בתוך הזמן וצריכה ליבם:
ח א הזורק. הרי זו מְגֵרֶשֶׁת. דכתיב (דברים כ"ד) ונתן בידה, ומדלא כתיב ובידה יתנו, משמע ונתן מכל מקום. בין בחצרה בין בנגה בין בקרפיה. והוא שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה: קלתה. כלי שהנשים נוטות בו מטה ומחטין: הרי זו מְגֵרֶשֶׁת. ואפילו היא בתוך ביתו, דמקום חיקה וקלתה קנוי לה, שאין

משניות מבוארות – קהתי

הַדֵּשׁ, אֵינוֹ גִּט – שגם לשון זה משמעותו, שלא יכתבו את הגט אלא לאחר שנים עשר חודש, שלא רק על הנתינה הקפיד הבעל שיהא לאחר שנים עשר חודש אלא אף על הכתיבה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: כִּזְהָ גִּט – הואיל והזכיר את הכתיבה קודם שהזכיר את הזמן, הרי זה גִּט, אף על פי שכתבוהו בתוך שנים עשר חודש, שכן לשון זה משמעותו: כתבו מעכשיו, ותנו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, כלומר שהקפיד על זמן הנתינה ולא על זמן הכתיבה. ואין הלכה כרבי יוסי. כְּתָבוּ לְאַחַר שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ, וְנָתְנוּ לְאַחַר שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ – שעשו הכל לפי תנאו, נָמַת – הבעל, אִם הֵגֵט קִדְּם לְמִיתָה – אם נתנו את הגט לאשתו קודם שמת, הֲרִי זֶה גִּט – שחל הגט בחיי הבעל, וְאִם מִיתָה קִדְּמָה לְגִט – אם מת לאחר שנים עשר חודש, אחרי שנכתב הגט, אבל קודם שנתנוה לאשתו (דמב"ט), אֵינוֹ גִּט – שהרי לא חל זמן הגט עד שעת נתינה, ואין גט לאחר מיתה. וְאִם אֵין יָדוּעַ – מה קדם למה, אם הגט למיתה או המיתה לגט, זֶה הִיא שְׂאֵמְרוֹ: מְגֵרֶשֶׁת וְאֵינָה מְגֵרֶשֶׁת – על כגון זה אמרו חכמים, שהיא "מגורשת ואינה מגורשת", היינו ספק מגורשת (עיי' לעיל משנה ד).

באור משנה א

אף על פי שנאמר בענין הגט (דברים כד, א): "ונתן בידה", דרשו חז"ל, שאין כוונת הכתוב שיתן את הגט לידה ממש, אלא כל שנתן את הגט ברשותה, כגון בחצרה, הרי זה כאילו נתן בידה; ומה שאמרה התורה "ונתן בידה", הרי היא באה ללמדנו, שצריך שתהא רשותה כידה, מה ידה משתמרת לדעתה אף רשותה המשתמרת לדעתה. משנתנו באה ללמד, איזו היא רשותה שהיא כידה, שאם הבעל זרק גט לתוכה, הרי היא מגורשת. הַזּוֹרֵק גִּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהִיא בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, או בְּתוֹךְ חֲצֵרָה – שזרק לה את הגט לתוך ביתה או לתוך חצרה, כגון של נכסי מלוג (נכסים שחקן שלה והבעל אוכל פירות). הֲרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת – בגמרא מבואר: "והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה", שצריך שיהא ביתה וחצרה כידה, מה ידה בסמוכה, אף ביתה או חצרה בסמוכה. ואף על פי שמה שקנתה אשה קנה בעלה, ונמכרה בעדיין לא יצא הגט מיד הבעל, מכל מקום אנו אומרים: "גיטה וחצרה באים כאחד", כלומר שעל ידי הגט חוזרת החצר להיות רשותה יחד עם נתינת הגט, כשם שאומרים בעבד כנעני, שהוא קונה את עצמו בשטר שחרור על ידי עצמו, משום שגיטו וידו באים כאחד. זָרְקוּ לָהּ – זרק הבעל את הגט לאשתו, בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, או בְּתוֹךְ חֲצֵרוֹ – כשהיא היתה שם, אֶפְלוּ הוּא – הגט, עִמָּה בְּמִטָּה – שהיתה שוכבת במיטה וזרק הגט לתוכה, ומבואר בגמרא, כשהמיטה היא של הבעל, אֵינָה מְגֵרֶשֶׁת – הואיל ולא הגיע

באור משנה ח

משנה זו באה ללמדנו, שהמגרש את אשתו על תנאי, ומת קודם שנתקיים התנאי, יש הבדל בין לשון תנאי שמשמעותו היא, שלא יחול הגט אלא לאחר שיתקיים התנאי, ובין לשון תנאי שמשמעותו היא, שלאחר שיתקיים התנאי יחול הגט למפרע, משעת נתינתו ליד האשה.
הנותן גט לאשתו ואומר לה: הֲרִי זֶה גִּטָּה, אִם לֹא בָאתִי מִכָּאן וְעַד שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ – כלומר שאם לא יבוא בתוך שנים עשר חודש מיום נתינת הגט לידה, יהא זה גִּט, ומת בתוך שנים עשר חדש – כיון שלא אמר "הרי זה גיטך מעכשיו", משמע שלא יחול הגט אלא לאחר שנים עשר חודש, הלכך כשמת בתוך אותו הזמן, אֵינוֹ גִּט – שאין גט לאחר מיתה; ואם מת בעלה בלא זרע, זקוקה היא לייבום. אבֵּל אִם אָמַר לָהּ: הֲרִי זֶה גִּטָּה מְעַכְשָׁיו, אִם לֹא בָאתִי מִכָּאן וְעַד שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ – שהואיל ואמר "מעכשיו", הרי משמעות לשון זה, שאם לא יבוא בתוך שנים עשר חודש, יחול הגט למפרע משעת נתינת הגט לידה, ומת בתוך שנים עשר חדש – אף על פי שלא נתכוון הבעל לכך שלא יבוא מחמת מיתה, שהרי מיתה אינה שכיחה, הֲרִי זֶה גִּט – שכבר חל הגט למפרע, משעת נתינה. ובעייה היא בגמרא, אם כשמת בלא זרע מותרת היא להינשא מיד לאחר מיתתו, שהרי לא יבוא עוד ויש כאן קיום התנאי, או שלא תינשא עד שיתקיים התנאי במלואו, היינו עד לאחר שנים עשר חודש, שיש לומר שהוא לא היה חושש למיתתו ולא היה גומר ומגרש אלא לאחר שנים עשר חודש (הר"ן). בעייה זו לא נפתרה, ופסקו להחמיר (יחוספות יוס טוב).

באור משנה ט

אמר הבעל לשניים או ליותר: אִם לֹא בָאתִי מִכָּאן עַד שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ, כְּתָבוּ וְתָנוּ גִּט לְאִשְׁתִּי – כלומר שלאחר שנים עשר חודש יכתבו ויתנו גט לאשתו, אם לא יבוא בתוך אותו הזמן; כְּתָבוּ גִּט בְּתוֹךְ שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ, וְנָתְנוּ לְאַחַר שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ, אֵינוֹ גִּט – שכוונת הבעל היתה, שאף הכתיבה לא תהא אלא לאחר שנים עשר חודש, כמו שבארנו לעיל, וכיון שכתבו את הגט בתוך שנים עשר חודש, אף על פי שנתנוה לאשתו לאחר שנים עשר חודש, אינו גִּט. וכן אם אמר: כְּתָבוּ וְתָנוּ גִּט לְאִשְׁתִּי, אִם לֹא בָאתִי מִכָּאן עַד שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ – אף על פי שהזכיר את הכתיבה קודם שהזכיר את הזמן, ואפשר לומר, שלא נתכוון להקפיד אלא על הנתינה, שתהא לאחר שנים עשר חודש, אבל לא על הכתיבה, מכל מקום אף בכגון זה, אם כְּתָבוּ בְּתוֹךְ שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ וְנָתְנוּ לְאַחַר שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ,

פירוש ברטנורא

אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה:

משניות מבוארות – קהתי

שאינן אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה, ונמצא שמקומות אלו קנויים לה והרי הם רשותה, וכידה הם, הלכך הזורק גט לתוכם, הרי זו מגורשת.

הגט לידה. לתוף חיקה – ואם זרק לה את הגט לתוך חיקה, או לתוף קלתה – מין סל שהאשה נותנת בו את המטווה והמחטים, הרי זו מגרשת – ואפילו היא בביתו; ומבואר הטעם בגמרא, לפי

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

1 מתרצת הגמרא: אם היו אורגי היריעות יושבים סמוכים זה לזה, כמו
2 הדרדי כהפת – היו ידיהם פוגעות זה בזה כשהיו מותחים את חוט
3 הערב בשפת היריעה.
4 מקשה הגמרא: ודרלמא – ושמא היו יושבים סמוכים זה לזה ולא היו
5 ידיהם פוגעות זה בזה לפי ששלהפי הוו משלהפי – שהיו יושבים זה
6 לפנים וזה לאחור ולא בשורה אחת. ועוד מקשה הגמרא: ותו – ועוד,
7 מי שאילי מהרדי – האם היו עושי כלי המשכן שואלים כלי מלאכתם
8 זה מזה, והתני – והרי שנה לודא בברייתא, כתוב לגבי מלאכת
9 המשכן (שמות לו ד) 'איש איש ממלאכתו אשר ה'מה עשים', מלמד
10 שכל אחד ממלאכתו הוא עושה ואינו עושה ממלאכת חבירו,
11 שלכולם היו מוכנים כלי אומנותם ולא הוצרכו לשאול זה מזה. ועוד
12 מקשה הגמרא: ותו – ועוד, אף אם נלמד מאורגי היריעות, אין לנו
13 ללמוד אלא שהזורק חפץ ארבע אמות ברשות הרבים חייב, אבל
14 עדיין קשה, המעביר חפץ בידו ארבע אמות ברשות הרבים מנלן
15 דמחייב.
16 משיבה הגמרא: אלא כל האופנים שמעביר חפץ ארבע אמות
17 ברשות הרבים נמרא גמירי לה – מסורת הם בידינו הלכה למשה
18 מסיני שהם תולדות של הוצאה.
19 הגמרא מבארת איוז מלאכה עשה המקושש עצים במדבר: אמר רב
20 יהודה אמר שמואל, מקושש מעביר ארבע אמות ברשות הרבים
21 הנה – המקושש העביר עצים ארבע אמות ברשות הרבים, שהיא
22 תולדה של הוצאה. במתניתא תנא – בברייתא שנינו, תולש הנה –
23 המקושש תלש עצים ממקום חיבורם, וחיובו היה משום קוצר. רב
24 אחא ברבי יעקב אמר, מעמר הנה – המקושש אסף עצים שהיו
25 תלושים ומפוזרים, והתחייב משום מעמר.
26 שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה איוז מלאכה עשה המקושש.
27 משיבה הגמרא: הנפקא מינה היא לכדבב – לענין מה שדיבר בו רב.
28 דאמר רב, מצאתי מנלת סתרים בי רבי חייא – מצאתי מגילה
29 שמונה בבית מדרשו של רבי חייא וכתוב ביה, איסי בן יהודה
30 אומר, אבות מלאכות האסורות בשבת, ארבעים חסר אחת (ואם
31 עשאן כולם בהעלם אחת), ואינו חייב על כולם אלא אחת.
32 הגמרא מבררת מה כוונת רב ולפי הביאור בדבריו יבואר שיש נפקא
33 מינה איוז מלאכה עשה המקושש. הגמרא סוברת כעת שעל כרחק
34 איסי בן יהודה דיבר באופן שעשה את כל המלאכות בשוגג בהעלם
35 אחד, שאם עשה במוזד וחייב מיתה לא היה צריך להשמיענו שאינו
36 חייב אלא אחת, שאי אפשר להמיתו יותר מפעם אחת. ולכן מקשה
37 הגמרא: אחת ותו לא – האם יתכן לומר שאינו חייב אלא חטאת
38 אחת ולא יותר, והתני – והרי שנינו במשנה (לעיל עג), אבות מלאכות
39 האסורות בשבת, ארבעים חסר אחת. והוינן בה – ונשאנו ונתנו
40 בדברי משנה זו, מניינא למה לי – מדוע צריך התנא לפרש את מנין

41 המלאכות, הרי בהמשך פירט את כולם, ואנו נמנה לבד כמה
42 מלאכות הם. ואמר רבי יוחנן, התנא בא להשמיענו במנין זה, שאם
43 עשאן לכל המלאכות כולם בהעלם אחת, דהיינו שלא נודע לו
44 בינתיים שחטא, חייב חטאת על כל אחת ואחת, ואין די בחטאת
45 אחת משום חילול שבת, ושלא כדעת איסי בן יהודה שאינו חייב על
46 כולם אלא חטאת אחת.
47 לכן אומרת הגמרא: אימא – אמור שכך אמר איסי בן יהודה, אבות
48 מלאכות ארבעים חסר אחת, ואינו חייב על אחת מהם, כלומר יש
49 מלאכה אחת מהן שאין חייבים עליה מיתה, ולא פירש איסי בן יהודה
50 איוז מלאכה היא, ולפי דבריו אי אפשר לחייב על שום מלאכה משום
51 שיש להסתפק שמא זו היא המלאכה שאין חייבים עליה, ולענין זה
52 יש נפקא מינה איוז מלאכה עשה המקושש, שהרי המקושש היה חייב
53 מיתה, ודאי אין להסתפק ולומר שמא זו היא המלאכה שאין חייבים
54 עליה, ואף לדברי איסי בן יהודה אפשר להמית מי שעושה את
55 המלאכה שעשה המקושש, רב יהודה שאמר בשם שמואל
56 שהמקושש העביר ארבע אמות ברשות הרבים, פשיטא ליה
57 דהמעביר חייב – פשוט לו שהמוציא מרשות לרשות חייב, שהוא
58 סבור שהמקושש העביר עצים ונתחייב מיתה על מלאכה זו,
59 ומתניתא – והתנא של הברייתא שאמר שהמקושש תלש עצים
60 ממקום חיבורם, פשיטא ליה דתולש חייב – פשוט לו שהתולש חייב,
61 שמצינו שהמקושש נתחייב על מלאכה זו, ורב אחא בר יעקב שאמר
62 שהמקושש אסף עצים תלושים, פשיטא ליה דמעמר חייב – פשוט
63 לו שהמעמר חייב, מר סבר הא מיתה לא מספקא ומר סבר הא
64 מיתה לא מספקא – לאחד היה פשוט שמלאכה זו אינה בכלל הספק
65 לפי שסבר שעל מלאכה זו נהרג המקושש ולאחר היה פשוט
66 שמלאכה אחרת אינה בכלל הספק לפי שסבר שעל אותה מלאכה
67 נהרג המקושש.
68 הגמרא מביאה ברייתא בענין המקושש: תנו רבנן בברייתא,
69 המקושש זה צלפחד, וכן הוא אומר בפרשת המקושש (במדבר טו לב)
70 'יהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש' וגו', ולהלן הוא אומר לגבי
71 בנות צלפחד (שם כו א) 'אבינו מת במדבר', ויש ללמוד זה מזה בגזירה
72 שזה מהמילה 'במדבר' הכתובה בשניהם, מה להלן 'במדבר' שנאמר
73 בפרשת בנות צלפחד מדובר בצלפחד, אף כאן 'במדבר' שנאמר
74 בפרשת המקושש מדובר בצלפחד, דבר רבי עקיבא. אמר לו רבי
75 יהודה בן תיירא, עקיבא, בין כך ובין כך – בין אם האמת כדבריו,
76 שהמקושש הוא צלפחד, ובין אם אין האמת כדבריו, אהה עתיד
77 ליתן את הדין על שאמרת דבר זה, אם כדברך, אתה עתיד ליתן
78 את הדין על שהתורה בפיסתו ולא גילתה מי הוא המקושש ואהה
79 מנלה אותו, ואם לאו כדברך, עתיד אתה ליתן את הדין על שאהה
80 מוציא לעז על אותו צדיק שחילל שבת.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף מו עמוד א: **אָבְל מְהַאי גִיפָא וּמְהַאי גִיפָא** - מהצדדים האחרים של המזבח שאינם כנגד הפתח, **אִימָא לָא** - אין לקחת משם גחלים, ועל אף שהם מצדו המערבי של המזבח. מסיקה הגמרא: **צָרִיפָא** - אכן נצרכים שני הדינים, ללמוד שיש לקחת ממוזבח החיצון, וכל צדו המערבי כשר ללקיחת גחלים לקטורת.

הגמרא חוזרת לדון בשיטת רבי מאיר שהיתה מערכה עבור האיברים והפדרים שלא התעכלו בערב: **אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר מְשׁוּם בַּר קַפְרָא, אֹמַר הִיּוּ רַבִּי מְאִיר, אִיבְרֵי עוֹלָה שְׁנֵיתוֹתָרוּ** [-שנותרו] מחמת שלא התעכלו, **עוֹשָׂה לְהֵן מְעַרְכָּה בְּפְנֵי עֲצֻמָּה וְסוֹדְרָן** על גביה, **וְאִפִּילוּ בְּשֶׁבֶת**.

הרי שבר קפרא חידש שני דברים בדעת רבי מאיר: א. שעושים מערכה נפרדת לאיברים שנותרו מאתמול. ב. גם בשבת היו עושים מערכה זו לאיברים שנותרו מתמיד של ערב שבת. הגמרא דנה בחידושו של בר קפרא. מקשה הגמרא: **מָאי קָא מְשַׁמְעָ לָן** בר קפרא בחידושו הראשון, שרבי מאיר סובר שעשו מערכה נפרדת לאיברים שנותרו מהערב, והרי **תְּנִינָא** במשנה (לעיל מג:): דין זה, **בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם אֲרֵבַע מְעַרְכוֹת** וכו' דברי רבי מאיר, והתבאר בברייתא (לעיל מה). שאחת מהמערכות היתה לצורך איברים שלא התעכלו בערב, ומה הוסיף בר קפרא על דבריו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲבִינָן, לָא נִצְרְכָה** - לא הוצרך בר קפרא לומר את דבריו, **אֵלָא לְהוֹסִיף לְשֵׁיטַת רַבִּי מְאִיר** שאף אם נותרו איברים **פְּסוּלִין**, אם דינם הוא שאם עלו לא ידו, עושה להם מערכה נפרדת ומקריבם, ואין אומרים שדין עשיית מערכה לאיברים שנותרו היא רק באיברים כשרים.

ומוסיף רבי אבין: **וְאֵף לְאִיבְרִים פְּסוּלִים, עוֹשִׂים מְעַרְכָּה נִפְרֶדֶת דְּוָקָא שְׁמִשְׁלָה בְּהֵן הָאֹר** - אם אחזה בהם האש מאתמול ונעשו 'לחמו של מזבח', אלא שלא התעכלו דיים, **אָבְל** אם **לָא מְשַׁלָּה בְּהֵן הָאֹר** מאתמול, **לָא** עושים להם מערכה נפרדת, אלא מסודרן על גבי המערכה הגדולה.

מוסיפה הגמרא: **אִיבָא דְאָמְרֵי, אֶחָד אִיבְרִים בְּשִׁירִין וְאֶחָד אִיבְרִים פְּסוּלִין, אִי מְשַׁלָּה בְּהֵן הָאֹר, אִין** - עושה להם מערכה בפני עצמה. **וְאִי לָא** משלה בהם האור, **לָא** עושה להם מערכה בפני עצמה.

הגמרא דנה בחידוש השני של בר קפרא. שואלת הגמרא: מה חידש בר קפרא כשאמר **וְאִפִּילוּ בְּשֶׁבֶת**, והרי **תְּנִינָא** במשנה (לעיל מג:): בדברי רבי מאיר, **וְהַיּוֹם תִּמְשֵׁ**. והיינו,

שגם ביום הכפורים השווה לשבת סדרו מערכה עבור האיברים שנותרו מערב יום הכפורים, ומה הוסיף בר קפרא על דבריו. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב אֶחָא בַּר יַעֲקֹב, אִיבְטְרִין** - בר קפרא הוצרך לומר 'ואפילו בשבת', משום שאם לא היה אומר כן, **סְלִקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא** - היה עולה בדעתך לומר, **דְהֵנִי מִיָּלִי**, שעושים מערכה ביום הכפורים לאיברים שנותרו מערב יום הכפורים, הוא רק **הִיבָא** [-באופן] דְחָל **יוֹם הַכְּפוּרִים לְהִיּוֹת אַחַר הַשֶּׁבֶת** - ביום ראשון, שדווקא באופן זה הקטרת האיברים שנותרו משבת מותרת, משום **דְחָלְכִי שֶׁבֶת קְרִבִין בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, אָבְל** אם חל יום הכפורים **בְּאֲמַצְעַ שֶׁבֶת** - באמצע השבוע **לָא** היו מסדרים מערכה נפרדת לצורך האיברים כיון שאין להקטירם ביום הכפורים, וכמו כן אין מסדרים בשבת מערכה להקטיר עליה איברים שנותרו מערב שבת. **קָא מְשַׁמְעָ לָן**, שגם בשבת עושים מערכה נפרדת לאיברים שנותרו מערב שבת.

אָמַר רַבָּא, מָאן הָאִי דְלָא תִּישׁ לְקַמְחִיה - מי הוא זה שאינו חושש לקמה שהוא טוחן, לראות האם הוא מוציא קמה או סובין. כלומר, אינו משגיח על הדיבור שמוציא מפיו. כלומר, רבא תמה על דברי המקשן שהקשה על בר קפרא ממה שנאמר במשנה 'היום חמש', **הָא בְּכָל יוֹם תִּנָּן** - הרי רבי מאיר אמר בפירושו במשנה 'בכל יום היו שם ארבע מערכות', והיינו, שכל יום היתה מערכה נפרדת לצורך איברים שנותרו, ואף שבת בכלל. מסיקה הגמרא: **קְשִׁיָא** - אכן קושיא היא.

הגמרא מביאה שיטה נוספת בדיון הקרבת איברים שנותרו מערב שבת: **וּפְלִיגָא** בר קפרא ורבא הסוברים שאף בשבת עושים מערכה נפרדת לאיברים שנותרו מאתמול, על שיטתו **דְרַב הוֹנָא, דְאָמַר תְּחִילְתָּו** של הקרבת התמיד, דהיינו שחיסתו והקרבתו **דְזָחָה** את השבת, אבל **סוּפּוֹ** של הקרבת התמיד, דהיינו הקרבת אבריו שנותרו מערב שבת, **אִינוּ דְזָחָה** את השבת, ומה שנאמר במשנה שבכל יום היו ארבע מערכות, היינו בכל יום מלבד שבת. הרי שרב הונא סובר שהקטרת איברי תמיד של ערב שבת אינה דוחה שבת, ושלא כשיטת בר קפרא

46 אף חלות משום צובעת, גודלת ופוקקת משום בונה. תמחה הגמרא:
 47 חייב תפאת משום תולש.
 48 הגמרא מביאה אופן המותר בריבוי ואת טעם האיסור לרבץ: אמרימר
 49 שרא זילחא - התיר לרבץ את הבתים במחוזא ו-שם עיר, כי אמר,
 50 מעמא מאי אמור רבנן - מה הטעם שאמרו חכמים שאסור לרבץ,
 51 דילמא אתי לאשווי גומות - שמא יבא להשוות גומות, קבא ליבא
 52 גומות - כאן במחוזא אין גומות, כיון שבתיה מרוצפים, ולא שייך
 53 חשש זה.

54 אופן נוסף המותר בריבוי: רבא תוספאה אשפחיה לרבינא דקא
 55 מצטער מהכלא - פגש את רבינא שהיה מצטער מהכל שנוצר
 56 מחמת האבק שעלה, ואמרי לה - ויש אומרים, מר קשישא בריה
 57 דרבא אשפחיה לרב אשי דקא מצטער מהכלא. אמר ליה, לא
 58 סבר לה מר להא דתניא - האם אינך סובר את מה ששנינו
 59 בברייתא, הרוצה לרבץ את ביתו בשפת, מכיא עריכה ו-קערה
 60 גדולה מלאה מים, ורוחץ פניו בזוית זו, ידיו בזוית זו, רגליו בזוית
 61 זו, ונמצא הפית מתרביץ מאליו, ולמה אינך משתמש בעצה זו. אמר
 62 ליה, לאו אדעתאי - לא זכרתי זאת.

63 הגמרא מביאה ברייתא נוספת שמביאה היתר זה: תנא - שנינו
 64 בברייתא, אשה חכמה, כגון אשת תלמיד חכם ששמעה מבעלה, או
 65 בת תלמיד חכם ששמעה מאביה שניתן לרבץ בהערמה, מרבצת
 66 ביתה בשפת על ידי שרוחצת כדים בזוית זו וכוסות בזוית זו.
 67 עד עתה התירה הגמרא לרבץ רק באופן שאינו מתכוין לרבץ, וכגון
 68 שרוחץ ידיו וכדומה. עתה מסיקה הגמרא שמותר אף במתכוין לרבץ.
 69 אומרת הגמרא: והאידיא דסבירא לן - וכיום שאנו סוברים ברבי
 70 שמעון שדבר שאין מתכוין מותר, שרי - מותר לרבץ אפילו
 71 לכתחלה, כלומר אף כשמתכוין לרבץ, שהרי אינו מתכוין להדביק
 72 עפר בגומא ולהשוות את קרקע הבית, אלא שלא יעלה אבק.

משנה

73 משנתנו דנה במלאכת קוצר: התולש זרעים מעציץ נקוב ו-שיש בו
 74 נקב, חייב משום תולש, מפני שחשוב כמחובר לקרקע, והתולש
 75 מעציץ שאינו נקוב, פטור, מפני שאינו כמחובר. ורבי שמעון פוטר
 76 בזה וכוה - בין בעציץ נקוב בין בעציץ שאינו נקוב, מפני שלדעתו
 77 אין הנקוב נחשב כמחובר.

נמרא

78 במשנה הובאה דעת רבי שמעון הפוטר בעציץ נקוב, הגמרא
 80 מקשה סתירה בדעתו: רמי ו-הקשה ליה אבוי לרבא, ואמרי לה
 81 - ויש אומרים שרבי חייא בר רב הקשה לרב, תנן - שנינו
 82 במשנתנו, רבי שמעון פוטר בזה וכוה, אלמא - מוכח מלשון
 83 המשנה 'פוטר בזה וכוה', שעציץ נקוב רבי שמעון פשאינו נקוב
 84 משוי ליה ו-מחשיבו, שמלשון זו משמע שהם שוים לגמרי, ועציץ
 85 נקוב נחשב כתולש לכל דבר. ורמיניהו - קשה על כך מברייתא
 86 אחרת, ששנינו, רבי שמעון אמר, אין בין נקוב לשיאינו נקוב

1 כוחלת משום צובעת, גודלת ופוקקת משום בונה. תמחה הגמרא:
 2 וכי דרך בנין כרך ו-בתיקון שיערו. משיבה הגמרא: אין - אכן,
 3 וכדרדש רבי שמעון פן מנסיא, נאמר בברייתא חוה (בראשית ב כב) ויבן
 4 ה' אלהים את הצלע, לשון ויבן מלמד שקילעה הקדוש ברוך הוא
 5 לתה, כלומר, קלע את שערה, והכיתה אצל אדם הראשון, שכן
 6 בכרבי תים קורין לקלעיתה - לקליעת שער האשה, בניתא - בנין.
 7 הגמרא מביאה ברייתא שנאמר בה פרט נוסף בדין גודלת, כוחלת
 8 ופוקסת: תניא בברייתא, רבי שמעון פן אלעור אומר, גודלת,
 9 כוחלת ופוקסת, לעצמה פטורה, לפי שאינה יכולה לבנות יפה,
 10 מאחר שאינה רואה את שערה. להכרתה חייבת, כיון שרואה ובונה
 11 היטב.

12 דבר נוסף שאמר רבי שמעון בן אלעור באיסורי שבת: וכן היה רבי
 13 שמעון פן אלעור אומר משום רבי אלעור, אשה לא תעביר סרק
 14 ו-צבע אדום שבה מקנים) על פניה, מפני שצובעת.

15 הגמרא מביאה ברייתא השונה עוד מלאכות שנחלקו בהם רבי
 16 אלעור וחכמים: תנו רבנן בברייתא, החולב את הבחמה, והמחביץ -
 17 העושה פעולה שעל ידה נפרדים מי החלב מהחלב ונעשה גוש,
 18 והמגנן - מקבץ את פתיית הגבינה ומדבקן לגוש אחד, כל אלו שעשו
 19 כשיעור גרונרת, וכן המכבד - מטאטא את הבית, והמרבץ - המזחף
 20 מים על קרקע הבית כדי לגרום לאבק שלא יעלה, והרודה - המפריד
 21 את חלות הדבש כל אלו אם שנג בהם בשפת, חייב
 22 תפאת, ואם הויד בהם ביום טוב, לוקה ארבעים, דברי רבי אלעור.
 23 וחכמים אומרים, אחד זה ואחד זה - בין בשבת ובין ביום טוב, אינו
 24 אסור אלא משום שבות, והיינו מדרבנן.

25 הגמרא דנה בטעם החיוב בחולב, מחביץ ומגנן: רב נחמן בר גוריא
 26 איקלע ו-הזמון לנהרדעא, בעו מיניה - שאלו אותו בני הישיבה,
 27 'חולב' משום מאי ו-מחמת מה) מיתייב. אמר להו ו-להם) משום
 28 חולב. שאלו אותו, 'מחביץ' משום מאי מיתייב. אמר להו, משום
 29 מחביץ. עוד שאלוהו, 'מגנן' משום מאי חייב, אמר להו, משום
 30 מגנן. תמדה בני הישיבה על תשובותיו ואמרו ליה, וכי רבך קמיל
 31 קני פאנמא הון - חותך קנים מן האגם היה ולא ידע לפרש משנה.
 32 אתא פאנמא הון - בא רב נחמן ושאל שאלות אלו בבית
 33 המדרש, אמרו ליה, 'חולב' חייב משום מפרק, כמו מפרק משא,
 34 שמפרק אוכל ממקום שנתכסה בו, ותולדת דש הוא. 'מחביץ' חייב
 35 משום בורר, כיון שעל ידי פעולתו נפרדים הגושים ממי החלב הרי
 36 הוא בורר אוכל מתוך פסולת. ו'מגנן' חייב משום בונה.

37 הגמרא מבארת את טעם החיוב ברודה חלות דבש: שנינו לעיל
 38 בברייתא, המכבד, המרבץ והרודה חלות דבש, שנג בשפת, חייב
 39 תפאת. הויד ביום טוב, לוקה ארבעים. דברי רבי אלעור. אמר
 40 רבי אלעור, מאי מעמא דרבי אלעור שמחשיב חלות דבש
 41 כמחברים לקרקע, ומחייב חטאת את הרודה אותם, משום תולש.
 42 דבתיב (שמואל א' יד כז) ויטבול אותה בעצרת הדבש, וכי מה ענין
 43 יער אצל דבש, הרי הפסוק מדבר על דבש במקום גידולו, והיה לו
 44 לומר ויטבול אותה בחלת הדבש, ומדוע שינה הכתוב ואמר יערת
 45 הדבש, אלא לומר לה, מה יער התולש ממנו בשפת חייב תפאת,

1 החולב משום דש הוא. כדפי' בקונט/ ואתיא ברייתא כר' יהודה דאמר יש דיעשה
 2 שלא בנידולי קרקע כדפרי' לעיל בפ' 'כלל גדול' (לעיל דף עג). וכן נראה
 3 לר"י, דדאי כרבי יהודה אתיא. דהא אסרי חכמים ריבון משום שבות, ולר"ש שרי
 4 לקמן אפילו לבתחלה: **המכבד** והמרבץ. תימה: דע"כ מיירי דלא הוי פסיק רישיה
 5 שישנה הגומות, דאי פסיק רישיה - היכי שרי
 6 לקמן ר"ש לבתחילה? לא מודא ר"ש בפיסק
 7 רישיה ולא ימות! וכיון דלא הוי פסיק רישיה -
 8 אמאי מחייב ר' אליעזר חטאת? האמר בפ' 'אמר
 9 להם הממונה' (יומא ד' לד) גבי צירוף עשיות
 10 דדבר דאין מתכוין מותר לר' יהודה מן התורה,
 11 דלא הוי מלאכת מחשבת! וי"ל: דבהא פליגי,
 12 דר' אליעזר סבר דהוי פסיק רישיה, ורבנן סברי
 13 דלא הוי. והא דאמר והאיגא דסבירא לן כר'
 14 שמעון שרי לבתחלה - אע"ג דאפשר דסבר ר"ש
 15 דהוי פסיק רישיה - מכל מקום הש"ס סבר כרבנן
 16 דלא הוי פסיק רישיה, הלכך שרי לבתחלה,
 17 כיון דקיימא לן כר"ש ועי' תוספות סנהדרין פה.
 18 ד"ה ור"ש!

19 **והרודה** חלות דבש. תימה לר"י: אמאי
 20 לוקה ב"ט ולרבי אליעזר ורבנן נמי
 21 לא פליגי אלא משום דלא חשבי לה מלאכה,
 22 והא תנן בפ"ק דמגילה (דף עג.) אין בין יו"ט
 23 לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ר' יהודה אומר:
 24 אף מכשירי אוכל נפש. וקאמר בגמ': מיט' דת"ק
 25 - אמר קרא 'הוא לכדו יעשה לכם' הוא ולא
 26 מכשירין. ורבי יוחנן - כתבי' 'הוא' וכתבי'
 27 'לכם', כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעייט,
 28 וכאן במכשירין שאי' בו. מכלל דאוכל נפש
 29 שרי רבי יהודה אפי' באפשר! ורבנן נמי, משמע
 30 דלא פליגי אלא במכשירין, ולא באוכל נפש.
 31 ועוד: דחק ברייתא כר' יהודה, כדפירשית. ועוד:
 32 דבפ' 'תולד' (לקמן דף קל"ז) אמרין דר' אליעזר
 33 סבר כרבי יהודה, ועדיפא מדרבי יהודה, ושרי
 34 אפילו אפשר לעשותן מעייט. ולכא למימר
 35 דמיירי ברודה לצורך חול - דמכ"מ תקשי למאן
 36 דאית ליה 'הואיל ואי מקלעי ליה אורחין'
 37 בפרק 'אלו עוברין' (פסחים ד' מה) ועוד: דרבי
 38 אליעזר גופיה אית ליה התם הואיל ואורחין:
 39 דאיכא לאוקמי ברודה סמוך לחשיכה, דלא
 40 חזי תו לאורחין. אי נמי - בדבש שהדביש, או
 41 אסור בהנאה - דלא חזי לאכילה. ומיהו, תימה
 42 לר"י: כיון דמותר לנבן ב"ט מן התורה, אפילו
 43 באפשר, אפילו לא יתא מותר מדרבנן אלא
 44 בדלא אפשר - אם כן נפל ביתו ב"ט היא מותר
 45 לבנותו ב"ט, דמתוך שהותר בנין לצורך, דמגב
 46 הוי משום בונה, כדאמר בסמוך - הותר נמי שלא

47 לצורך, ובלבד שיחא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמשו וי"ל: דאסור מדרבנן, דהוי עובדא דחול, כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביו"ט: **שרא** זילחא במחוא. תימה:
 48 דבשילחי' 'תמיד נשחט' (שם ד' סד.) תנן: כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. אלא שהכתנים מדיחין את העורה שלא ברצון חכמים. ומפרש בגמ' דשלא ברצון חכמים - היינו שלא ברצון
 49 ר' אליעזר. דאי רבנן - שבות הוא, ואין שבות במקדש. דתניא: המכבד והמרבץ כר'. ומדמוקי מתני' כר"א. משמע דמחייב מדאורייתא, אפי' בעורה דאיכא רצפה. והכא משמע דברצפה
 50 ליכא אשווי גומותו וי"ל: דבהחלת איכא אשווי גומות טפי שהיו מתמלאות הגומות שבין רובד לרובד. אי' בעורה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות אטו היכא דליכא רצפה דאיכא
 51 חיוב חטאת לר"א וחמיר האי שבות ונזהו אפילו במקדש וכמה שבות אשכחן במקדש בפ' בתרא דעירובין (דף קב.) אבל לרבנן לא חמיר האי שבות אלא רצפה בלא רצפה לא הוי ליהודה
 52 אלא איסורא ורבנן הלכך אינו נהוג במקדש: **והאידינא** דק"ל כר"ש שרי אפי' לבתחלה. בה"ג שרי כיבוד מהאי טעמא אפי' בדחויין. ואין נראה לר"י דבפרק 'כל הכלים' (לקמן
 53 דף קב.) אמר ר' אליעזר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן ופרחי' אי מחמה לצל בהא לימא ר' אליעזר אפי' בשל תמרה משמע דפשיטא ליה דליכא מאן דשרי אפי' לרבי שמעון
 54 משום דהוי מלאכתו לאיסור ואי שרי לכבד הוי מלאכתו להיתר אלא דאי כיבוד אסור לכולי עלמא מפני שמוז עפר ממקומו ולא שרינן הכא לרבי שמעון אלא דווקא ריבון:
 55 **ורמינהו** רבי שמעון אומר אין בין נקוב כר', תימה: מאי קפרי'ך? והא ברוך ברייתא נמי קתני כמו במתני', דלכל מיילי נקוב כשאינו נקוב בר מעלעין הכשר זרעים בלבד.
 56 ואי קשיא ליה מ"ש שבת מהכשר זרעים - אם כן בלא משנה תקשי ליה ברייתא גופה, מ"ש דלחכשר זרעים חשיב נקוב כמחובר ולענין שאר דברים חשוב
 57 בתלוש! ואומר ר"ה: דהכי פרי'ך: כיון דלענין שבת חשיב נקוב כשאינו נקוב, אף על גב דהוי לקולא ופטור, וכן לענין כלאים במסכת כלאים (פ"ז מ"ח) - כ"ש לענין הכשר
 58 זרעים אית לן לאחשובה נקוב כשאינו נקוב, דהוי לחומרא. ובריייתא קתני דנקוב וי' במחובר לענין הכשר זרעים שאינו מכשיר. והכי פירושא דברייתא: אין בין נקוב
 לשאינו

1 **לְעֲצָמָה פְּטוּרָה**. שאינה יכולה לבנות קפה, ואין דרך בנין, אלא אשה לחברתה שרואה
 2 ועושה; וכן, מילתא אחריתי דשבת לאיסורא: סרק. צבע אדום הוא, הכא בקנים שקורין
 3 טיפונין: תחבץ, המעמיד החלב בקיבה. ולי' מחבץ - עושה כמין כלי גמי, ונותן
 4 הקפוי בתוכו, ומי החלב שהן נסיו' נטפין, ולועזין אותן אנקיד"ש: **המכבד**. את הבית:
 5 **והמרבץ**, במים, להרביץ את האבק שלא
 6 יעלה: **תייב חטאת**. לקמיה מפרש טעמא
 7 דהרודה חלות דבש משום תולש, (מחבץ
 8 חייב משום בורר). ומכבד ומרביץ משום בונה:
 9 **אָחַד זֶה וְאָחַד זֶה**. אחד שבת ואחד יו"ט: משום
 10 שבות. דילמא כי בגיסי ליה מתמלאין הגומות
 11 שבבית מאליהן, והוי בנין: קטיל קני **באגמא**.
 12 חותך קנים מן האגם הנה, לא ידע לפרש
 13 משנה: **מְפָרֵק**, כמו מפרק משאו, שפורק אוכל
 14 ממקום שנתבספה בו, והוי תולדת דש. ואית
 15 דאמרי תולדה דקוצר - ולא היא, דלא מחובר
 16 הוא, אלא פקיד וקציר, וקאי בעשני הוד
 17 כתבואה בקשיה. ולשון מפרק נמי לא שייך
 18 למימר, אלא לשון תולש: בורה. אוכל מתוך
 19 פסולת: **וילקא**. לרביץ הבית ורצפת אבנים
 20 היתה בכל העיר: **מהבלא**. שהיה אבק עולה
 21 ומרבה הכל: **לאו אדעתא**. לא הייתי זכור.
 22 ורבותי פירשו: לא סבירא לי: **אשה חכמה**.
 23 אשת ת"ח, או בת ת"ח ששמעה מאביה:
 24 **מרבצת ביתה**, רוחצת קיתונות ביות זו,
 25 ובוטות ביות זו: **ברבי שמעון**, דדרך שאין
 26 מתכוין מותר. והמרבץ אינו מתכוין להדביק
 27 עפר בגומא ולהשוות הבית, אלא שלא יעלה
 28 אבק: **מתני'** התולש מעצין נקוב חייב. דהוי
 29 כמחובר, דיונק מן הקרקע ע"י הקב, שמרית
 30 להלוהית הקרקע ואפילו הנקב בדופנו:
 אלא

1 **פוחלת משום שבוטות, גודלת ופוקסת - משום בונה, וכי**
 2 **דרך בנין בך?!** אוי, **כדרך רבי שמעון בן מנסיא!** **ו'בין ה'**
 3 **אלהים את הצלע" מלמד שקילעה חקב"ה לחנה והביאה**
 4 **אצל אדם, שכן בכרפי הים קורין לקלעיתא בניתא. תניא,**
 5 **ר"ש בן אלעזר אומר: גודלת פוחלת ופוקסת, לעצמה**
 6 **- פטורה, לחברתה - חייבת. וכן היה רבי שמעון בן**
 7 **אלעזר אומר משום רבי אליעזר: אשה לא תעביר סרק על**
 8 **פניה, מפני שצובעת. תנו רבנן החולב והמחבץ והמגבן**
 9 **בגרוגרת, המכבד, והמרבץ, והרודה חלות דבש, שגג**
 10 **בשבת - חייב חטאת, הויד כיום טוב - לוקה ארבעים,**
 11 **דברי ר' אליעזר. וחכ"א: אָחַד זֶה וְאָחַד זֶה אינו אלא**
 12 **משום שבות. רב נחמן בר גוריא איקלע לנהרדעא, בעו**
 13 **מיניה: חולב משום מאי מתייב? אמר לה: משום חולב.**
 14 **מחבץ משום מאי מתייב? אמר להו: משום מחבץ. מגבן**
 15 **משום מאי חייב? אמר להו: משום מגבן. אמרו ליה: רבך**
 16 **קטיל קני באגמא הנה. אתא שאיל בי מדרשא, אמרו**
 17 **ליה: חולב חייב משום מפרק, מחבץ חייב משום בורר,**
 18 **מגבן חייב משום בונה. המכבד, המרבץ והרודה חלות**
 19 **דבש, שגג בשבת - חייב חטאת, הויד ביו"ט - לוקה**
 20 **ארבעים, דברי רבי אליעזר. א"ר אלעזר: מ"ט דר' אליעזר**
 21 **- דכתיב "וַיַּטְבֵּל אוֹתָהּ בַּיַּעֲרַת הַדְּבַשׁ" וכי מה ענין יער**

22 **אצל דבש? אלא לומר לך: מה יער, התולש ממונו בשבת - חייב חטאת, אף חלות דבש**
 23 **הרודה ממונו בשבת - חייב חטאת. אמומר שרא זילחא במחוא, אמר: טעמא מאי אמור**
 24 **רבנן - דילמא אתי לאשווי גומות, הכא ליפא גומות. רבא תוספאה אשפחיה לרבינא דקא**
 25 **מצטער מהבלא, ואמרי לה מר קשישא ברי' דרבא אשפחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא,**
 26 **א"ל: לא סבר לה מר להא דתניא: הרועה לרביץ את ביתו בשבת מכיב עריבה מלאה מים**
 27 **ורוחץ פניו בווית זו, ודיו בווית זו, ורגלו בווית זו, ונמצא הפות מתרביץ מאליו. א"ל: לאו**
 28 **אדעתא. תנא: אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת. והאידינא דסבירא לן בר' שמעון - שרי אפי'**
**לבתחלה. מתני' התולש מעצין נקוב - חייב, ושאינו נקוב - פטור. ור"ש פוטר בזה וכו'.
 גמ' רמי ליה אפי' לרבא, ואמרי לה רבי תיאי בר רב לרבי: הנין רבי שמעון פוטר בזה וכו',
 אלקא: נקוב לר"ש פשאינו נקוב משוי ליה; ורמינהו, ר"ש אומר: אין בין נקוב לשאינו נקוב**
 אלא

47 לצורך, ובלבד שיחא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמשו וי"ל: דאסור מדרבנן, דהוי עובדא דחול, כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביו"ט: **שרא** זילחא במחוא. תימה:
 48 דבשילחי' 'תמיד נשחט' (שם ד' סד.) תנן: כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. אלא שהכתנים מדיחין את העורה שלא ברצון חכמים. ומפרש בגמ' דשלא ברצון חכמים - היינו שלא ברצון
 49 ר' אליעזר. דאי רבנן - שבות הוא, ואין שבות במקדש. דתניא: המכבד והמרבץ כר'. ומדמוקי מתני' כר"א. משמע דמחייב מדאורייתא, אפי' בעורה דאיכא רצפה. והכא משמע דברצפה
 50 ליכא אשווי גומותו וי"ל: דבהחלת איכא אשווי גומות טפי שהיו מתמלאות הגומות שבין רובד לרובד. אי' בעורה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות אטו היכא דליכא רצפה דאיכא
 51 חיוב חטאת לר"א וחמיר האי שבות ונזהו אפילו במקדש וכמה שבות אשכחן במקדש בפ' בתרא דעירובין (דף קב.) אבל לרבנן לא חמיר האי שבות אלא רצפה בלא רצפה לא הוי ליהודה
 52 אלא איסורא ורבנן הלכך אינו נהוג במקדש: **והאידינא** דק"ל כר"ש שרי אפי' לבתחלה. בה"ג שרי כיבוד מהאי טעמא אפי' בדחויין. ואין נראה לר"י דבפרק 'כל הכלים' (לקמן
 53 דף קב.) אמר ר' אליעזר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן ופרחי' אי מחמה לצל בהא לימא ר' אליעזר אפי' בשל תמרה משמע דפשיטא ליה דליכא מאן דשרי אפי' לרבי שמעון
 54 משום דהוי מלאכתו לאיסור ואי שרי לכבד הוי מלאכתו להיתר אלא דאי כיבוד אסור לכולי עלמא מפני שמוז עפר ממקומו ולא שרינן הכא לרבי שמעון אלא דווקא ריבון:
 55 **ורמינהו** רבי שמעון אומר אין בין נקוב כר', תימה: מאי קפרי'ך? והא ברוך ברייתא נמי קתני כמו במתני', דלכל מיילי נקוב כשאינו נקוב בר מעלעין הכשר זרעים בלבד.
 56 ואי קשיא ליה מ"ש שבת מהכשר זרעים - אם כן בלא משנה תקשי ליה ברייתא גופה, מ"ש דלחכשר זרעים חשיב נקוב כמחובר ולענין שאר דברים חשוב
 57 בתלוש! ואומר ר"ה: דהכי פרי'ך: כיון דלענין שבת חשיב נקוב כשאינו נקוב, אף על גב דהוי לקולא ופטור, וכן לענין כלאים במסכת כלאים (פ"ז מ"ח) - כ"ש לענין הכשר
 58 זרעים אית לן לאחשובה נקוב כשאינו נקוב, דהוי לחומרא. ובריייתא קתני דנקוב וי' במחובר לענין הכשר זרעים שאינו מכשיר. והכי פירושא דברייתא: אין בין נקוב
 לשאינו

1 לשאינו נקוב, דלכל מילי נקוב ושאינו נקוב שוין. ואולינן לחומרא, בדמקום דהוי תלוש
 2 חומרא - חשבין תרייהו כתלוש, ואי הוי מחובר חומרא, כמו שבת וכלאים - חשבין
 3 תרייהו כמחבר. אלא בהכשר זרעים, ולא החמירו לאחשבו נקוב כתלוש כשאינו נקוב,
 4 אלא אוקומה אדיניה ליחשב כמחבר. וצ"ל לפי זה דאין תרמין לר"ש מן הנקוב על פירות
 5 הגדלים בקרקע כמו באינו נקוב, דאולינן
 6 לחומרא. ור"י פ"י דהכי פריך: ר"ש אומר אין בין
 7 נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד. וכיון
 8 דגבי הכשר זרעים חשוב נקוב כמחבר, אע"ג
 9 דהוי להקל, שאינו מקבל הכשר - ש"מ
 10 מאורייתא חשוב כמחבר. דאי מאורייתא
 11 חשוב כתלוש - היכי הוה מטהרין להו מדרבנן
 12 כשנגעה בהן טומאה, כיון דקובלו הכשר מן
 13 התורה? ואם כן, הא דקתני ברישא בדרייתא אין
 14 בין נקוב לשאינו נקוב - ע"כ לעשות שניהם
 15 כמחברים, ולא לעשות שניהם כתלושין. כיון
 16 דנקוב חשיב מחובר מאורייתא, ובכל מילי נקוב
 17 ואינו נקוב כמחברים, חוץ מהכשר זרעים בלבד,
 18 דאחמרי רבנן לטמוי כשאינו נקוב. והשתא משני
 19 שפיר: שאני לענן טומאה כו'. והבמה הוא דכתב
 20 רחמנא בהדיא, דחשיב נקוב כמחבר, אבל לכל
 21 מילי - חשיב כתלוש, ולהכי פטר במתני'. אבל
 22 קשה לאלו הפירושים. דקאמר אלמא נקוב לר"ש
 23 כשאינו נקוב משוי ליה. משמע דבעי לאיתוי
 24 במרייתא דלא משוי נקוב כשאינו נקוב, וזה אינו
 25 ויש לפרש, דהיקי אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב
 26 משוי ליה, ורמינהו כו'. דאדרבה, שאינו נקוב
 27 כנקוב משוי ליה. ועוד פרי"י דה"ק: אין בין נקוב
 28 לשאינו נקוב לענן מעשר ופאה וכלאים, דכיון
 29 דכתבי בהו "שרך וברמני" וכן במעשר כתבי
 30 "היוצא השדה שנה שנה" - חשיבי תלוש. בין
 31 נקוב בין שאינו נקוב. ואין בו חילוק אלא לענן
 32 הכשר זרעים וכל דדמי ליה. כגון שבת, שאנין
 33 תלוש בדבר שהוא חשוב שדה אלא בתלוש

34 ומחבר, ובהנהו לא הי נקוב כשאינו נקוב. ולפי זה אתי שפיר הא דקאמר אלמא נקוב לר"ש
 35 כשאינו נקוב משוי ליה, ורמינהו דלא משוי נקוב כשאינו נקוב:

36 **ומודה** ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו. פ"י במוציא ית. דסתמו של כלי חרס לאוכלין,
 37 שיעורו במוציא ית. ונראה לר"י דהיינו טעמא דמודה - משום דבטל אגב קרקע
 38 כשניקב בכדי טהרתו. ודוקא בניקב במוציא ית. אבל בכלי המיוחד למשקק, אע"פ שטהרתו
 39 בכונס משקה - לא אמרי' דבטל. דאפי' לרבנן לא חשיב ליה כמחבר בכונס משקה אלא
 40 כשורש קטן, כדאמר בסמוך:

41 **טהור** מלקדש בו מי חטאת. וכ"ש דטהור מלקבל טומאה אם היה מיוחד למשקין:
 42 **טהור** מלהכשיר בו זרעים. משמע דכלי חרס בעי נקיבה, ודלא כפי' הקונט' בפ"ק דגיטין
 43 (דף ז.) שפירש דספינה של חרס, דכיון שהיא של עפר חשובה בנקובה. ועת לקצר: **ניקב**
 44 כמוציא רימון טהור מכלום. תימה לר"י: היכי קאמר דטהור מכלום והלא אם יחדו
 45 לגיסטרא מקבל טומאה, כו'. דאדרבה, בפירושו ודאי כן הוא, שהרי אפילו אם נשברו
 46 בשברים דקים מקבלים השברים טומאה בתורת גיסטרא, כשנשאר בשברים שיעור המפורש
 47 במסכת כלים (פ"ב משנה ב.) ומיית לה בפ' "אלו טריפות" (חולין נד.) הדקים שבכלי חרס,
 48 הן וקרקותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין - שיעורן בכדי סיבת קטן עד לוג. ומלוג
 49 עד טאה רביעית כו' ועוד קשה לרשב"א: דהוה מצי למימר שש מדות בכלי חרס! וי"ל:
 50 דכשנשבר לגמרי - השברים ראוין לגיסטרא, אבל כשהכלי שלם אלא שניקב כמוציא
 51 רימון - אין ראוי לגיסטרא, ואפי' יחדו בטלה דעתו אצל כל אדם. אבל מתוך פ"י הקונט'
 52 משמע דכשניקב במוציא רימון ראוי הוא לגיסטרא. דפירש: טהור מכלום משום כלי, אאי"כ
 53 מצניעו משום גיסטרא. ולפירושו הא דלא נקט 'ו' מדות - דלא מיירי אלא כשיכול להשתמש
 54 בדרך, וניקב במוציא רימון אין ראוי אלא אם כן מטהו על צידו: **שמא** לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל. תימה לר"י: דילמא במיוחד לרימונים שמע, ואצטרך לאפוקי מדר"א
 55 דאמר בסמוך ניקב במוציא ית אין לו טומאה כו' וי"ל: דמשמע דבסתם כלי חרס איירי. בלא יחדו. ולכא למימר דלענן הכשר זרעים שמע. כמ"ד בסמוך שיעורו במוציא רימון, לפירש
 56 הקונט' דפירש דלענן הכשר זרעים פליגי - ד"כ אמאי נקט כלי חרס? אפי' כלי עץ נמי ועוד: דרבא סבירא ליה דלענן הכשר זרעים שיעורו כשורש קטן:

1 **אלא להכשיר זרעים.** הורועים בתוכו. עצין נקוב אינו מקבל הכשר לטומאה, ושאינו
 2 נקוב - מקבל הכשר, דתלוש הוא. והא ר"י שמעון קאמר ליה. וד"ג: ר"ש אומר אין בין
 3 נקוב כו'. דאילו לרבנן איכא טובא, דהא מיתייבי אנקוב משום שבת, ופטררי אשאינו
 4 נקוב: **לכל מילי.** לשבת ולקנות במשיכה ולא בכסף, ולפרזובול שאינו נקוב אלא על

5 התקרקע: **אשר ירע.** דרךך שאדם מוציא
 6 לזריעה, למעוטי מחובר כל דהו. להכי אהני
 7 זריעות יתיירי דקרא. ומיהו, שאינו נקוב -
 8 תלוש גמור הוא: מה לי **אמר רבי שמעון.** מי
 9 מודה דהא במחבר הוא האי שורש, ואי תלשו
 10 ל' בשבת - מיתייבי: זמנין, פעם אחת: **שאם**
 11 ניקב. העצין בכדי טהרתו, ושאם נטמא -
 12 נטהר בשבירה זו, והיינו במוציא ית, דתנן
 13 במסכת פלים (פ"ג מ"א): **כלי חרס העשוי**
 14 **לאוכלין** - שיעורו ביותים. ומודה ר' שמעון
 15 בהא דחשיב מחובר כל הזרעים שבתוכו, דהו
 16 לא הוי כלי: ניקב בכדי טהרתו **מיבעיא.** דהו
 17 לן לספוקי ביה בהיקף דלאו כנגד הנקב, ואת
 18 פשטת' להו דכולהו מחובר ניהו: **אי אתמר**
 19 **לדר' יוצא.** דמודה ר"ש בשום נקב: **הכי הוא**
 20 **דאימרי.** שאם ניקב למשה מרביעית, שאינו
 21 מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה, דבציר מהכי
 22 לאו כלי הוא: **המש' מדות גרסי':** **במוציא**
 23 **משקין.** נקב דק מאד שמשקה יוצא בו: **טהור**
 24 **מלממא גיסטרא.** כלומר: אם כלי שלם הוא
 25 אינו נטהר בכדי, אכל אם היה שבר כלי והיה
 26 ראוי להשתמש בו - דמקבל טומאה משנשבר.
 27 דתתני: הן וקרקותיהן ודופנותיהן יושבין שלא
 28 מסומכין כו'. ב"אלו טריפות" (חולין דף נד.)
 29 וניקב שוב במוציא משקה - אינו טמא עוד
 30 משום תורת גיסטרא: **גיסטרא.** שבר כלי.
 31 ולקמיה מפרש טעמא דאין שבר כלי חשוב
 32 להצניעו משניניקב, ולומר בהא גיסטרא(א)
 33 אחר ונניח תחתיו לקבל טיף טיף הנוטף מזה.

34 אכל אם היה כלי שלם וניקב מעט - אין מאבדין אותו, אלא אומר בהא גיסטרא אחר
 35 ונניח תחתיו: **ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת.** כלומר: אם כלי שלם היה, וניקב
 36 במוציא משקה - עדיין כלי תורת כלי עזיו, ואפי' לקדש בו מי חטאת באפר פרה,
 37 דבעינן כלי ראוי, דכתבי (בבבדרי ט) "מים חיים אל כלי". וכ"ש שמקבל טומאה: **ניקב**
 38 **בכונס משקה.** שאם מושיבו בכונס בתוכו, והיינו נקב רחב קצת: **טהור מלקדש**
 39 **בו מי חטאת.** טהור לאו דוקא, אלא כמו "טהר יומא" (ברכות דף ב.). כלומר: בטל לו
 40 מתורת כלי לענן מי חטאת: **ועדיין כלי הוא לענן הכשר זרעים.** הורועים בתוכו,
 41 דכתלושין ניהו, ואפילו לרבנן. שאין נקב זה ראוי להריח לחלוותת התקרקע: **ניקב**
 42 **כשורש קטן.** הוי טפי מבכונס משקה: **טהור מלקדש** זרעים. לרבנן, דהוי עצין נקוב:
 43 **ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים.** שהוא שיעור לטומאה בכל כלי חרס העשוי לאוכלין
 44 סתם, כג זמן שלא יחדו לרימונים, ומקבל עדיין טומאה: **טהור מלקבל בו זיתים.**
 45 כלומר: מלקבל עוד טומאה משום תורת סתם כלי חרס, שהרי שיעורן ביותים. ואם
 46 היתה עליו טומאה - נטהר ממנה: **ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים.** שאם יחדו שוב
 47 לרימונים - מקבל טומאה מכאן ולהבא. או אם היה מיוחד לרימונים מתחילה - לא
 48 נטהר: **טהור מכלום.** משום כלי, אלא א"כ מצניעו לגיסטרא - ישמא תורת גיסטרא:
 49 **ואם היה מוקף צמיד פתיל.** והוא באהל המת - אין טומאה בכונס בו דרך נקב, ומציל
 50 על כל מה שבתוכו: **עד שיפחת רובו.** ד"כל כלי פתוח" כתיב (שם) - דרך פתח כנגסת
 51 לו טומאה, ולא דרך נקביו: **אלא במוקף צמיד פתיל.** שאם ניקב במוציא רימון אינו
 52 מציל:

ברברכי

ברברכי
 דאמר בסמוך ניקב במוציא רימון אין לו טומאה כו' וי"ל: דמשמע דבסתם כלי חרס איירי. בלא יחדו. ולכא למימר דלענן הכשר זרעים שמע. כמ"ד בסמוך שיעורו במוציא רימון, לפירש
 הקונט' דפירש דלענן הכשר זרעים פליגי - ד"כ אמאי נקט כלי חרס? אפי' כלי עץ נמי ועוד: דרבא סבירא ליה דלענן הכשר זרעים שיעורו כשורש קטן:

49 **רְבָא, חָמֵשׁ מִדּוֹת נִאֲמְרוּ בְּבָלִי חָרָם שְׁנִיבָה. הַמְדָה הִרְאִישׁוּנָה: נִיבָב**
 50 **בְּמוֹצָיִם מְשַׁקָּה, דְּהִינּוּ אִם נִיבָב נִבָב דַּק מֵאֻד שְׁמִשְׁקָה יוֹצֵא דְרָבו,**
 51 **מְהוֹר מְלִמְמָא גִיטְמָרָא, כְּלוּמַר, אִם הִיָּה נִבָב כּוֹה בְּשֶׁבֶר כְּלֵי חֶרֶס**
 52 **שְׁעִדִין רֵאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְהִקְרוּי 'גִּיסְטְרָא', וְדִינוּ שְׁמִקְבֵּל טוּמְאָה,**
 53 **אִינוּ טִמְא עוֹד מִדִּין גִּיסְטְרָא. וְעִדְיִין בְּלִי הוּא לְקַדְּשׁ בּוֹ מִי חֲטָאתָ,**
 54 **כְּלוּמַר, אִם הִיָּה נִבָב כּוֹה בְּכָלִי שְׁלָם, עִדְיִין כָּל תּוֹרַת כְּלֵי עֲלִיו,**
 55 **וְאִפְלוּ לְעַנְיָן קִידוּשׁ מִיָּם הַמִּתְקַדְּשִׁים עַל יַד אִפְר פְּרָה אֲדוּמָה,**
 56 **שְׁצִרִין לֹזֵה כְּלֵי רֵאוּי, כְּפִי שְׁנֵאמַר (בְּמִדְבָר י"ט) וְנָתַן עֲלֵיו מִיָּם חַיִּים אֶל**
 57 **בְּלִי, וְכֹל שֶׁכֵּן שְׁמִקְבֵּל טוּמְאָה בְּתוֹרַת כְּלֵי.**
 58 **הַמְדָה הַשְּׁנִיָּה: נִיבָב כְּלֵי חֶרֶס שְׁלָם בְּשִׁיעוֹר בּוֹנִים מְשַׁקָּה, כְּלוּמַר,**
 59 **שְׁכֵאשֶׁר מוֹשִׁיב אֶת הַכְּלֵי עַל מִיָּם, יִכּוּלִים הַמִּיָּם לִיכַסֵּס דֶּרֶךְ**
 60 **הַנִּבָב לְתוֹךְ הַכְּלֵי, הוּא נִבָב רַחֵב יוֹתֵר מִשִּׁיעוֹר מוֹצִיא מִשְׁקָה/**
 61 **מְהוֹר מְלִמְמָא בּוֹ מִי חֲטָאתָ, כְּלוּמַר, בְּטַל מִתּוֹרַת כְּלֵי לְעַנְיָן**
 62 **קִידוּשׁ מִי חֲטָאתָ, וְעִדְיִין בְּלִי הוּא לְהַכְּשִׁיר בּוֹ וְרָעִים הוֹרְעִים**
 63 **בְּתוֹכוֹ, שְׁנַחֲשִׁיבִים כְּתוֹלוֹשִׁים וּמִקְבְּלִים הַכְּשֶׁר לְטוּמְאָה, וְטַעַם**
 64 **הַדְּבַר הוּא, מִפְּנֵי שְׁאִין נִבָב קֶטֶן זֶה רֵאוּי לְהִרְיַח אֶת הַלְחוּחִית**
 65 **הַקְּרַקָּע.**
 66 **הַמְדָה הַשְּׁלִישִׁית: נִיבָב בְּשִׁיעוֹר שׁוֹרֵשׁ קָטָן, שְׁהוּא נִבָב גְּדוֹל יוֹתֵר**
 67 **מִכּוּנֵס מִשְׁקָה, מְהוֹר מְלִמְמָא בּוֹ וְרָעִים, שְׁאִין הוֹרְעִים שְׁבִתוֹכוֹ**
 68 **מִקְבְּלִים הַכְּשֶׁר לְטוּמְאָה, מִפְּנֵי שְׁנַחֲשִׁיב כְּמַחוּבֵר עַל יַד יִנְיָקוֹ**
 69 **מִהַקְּרַקָּע, וְעִדְיִין בְּלִי הוּא לְקַבֵּל בּוֹ יוֹתֵיב, כְּלוּמַר, עִדְיִין כְּלֵי הוּא**
 70 **לְגַבֵּי קַבְּלַת טוּמְאָה מִשּׁוּם תּוֹרַת סַתֵּם כְּלֵי חֶרֶס הַעֲשׂוּי לְאוֹכְלִים, שְׁכֹל**
 71 **זִמְן שְׁהוּא רֵאוּי לְקַבֵּל בּוֹ יוֹתֵיב, אִינוּ נִטְהַר מִלְּקַבֵּל טוּמְאָה.**
 72 **הַמְדָה הַרְבִּיעִית: נִיבָב בְּמוֹצָיִם יוֹתֵיב, דְּהִינּוּ נִבָב שְׂרָאוּי לְצַאת**
 73 **דְּרָבוּ זֵית, מְהוֹר מְלִמְמָא בּוֹ יוֹתֵיב, כְּלוּמַר, טְהוֹר מִלְּקַבֵּל טוּמְאָה**
 74 **מִשּׁוּם תּוֹרַת סַתֵּם כְּלֵי חֶרֶס, שְׁהִרִי שִׁיעוֹר טְהוֹרָתָם הוּא כְּמוֹצֵא זֵית,**
 75 **וְעִדְיִין בְּלִי הוּא לְקַבֵּל בּוֹ רִימוֹנִים, שְׁאִם יִחְדּוּ שׁוֹב לְרִימוֹנִים, מִקְבֵּל**
 76 **טוּמְאָה מִכָּאן וְלִהָבֵא.**
 77 **הַמְדָה הַחֲמִישִׁית: נִיבָב בְּמוֹצָיִם רִימוֹנִים, דְּהִינּוּ נִבָב שִׁיכוֹל לְצַאת**
 78 **דְּרָבוּ רִימוֹן, מְהוֹר מְלִמְמָא, כְּלוּמַר, אִין עֲלִיו שֵׁם כְּלֵי וְאִינוּ מִקְבֵּל**
 79 **טוּמְאָה כְּלֵל.**
 80 **כְּתוּב בְּתוֹרָה (בְּמִדְבָר י"ט טו) לְגַבֵּי טוּמְאָת אַהֵל וְכָל כְּלֵי פְּתוּחַ אֲשֶׁר אִין**
 81 **צְמִיד פְּתִיל עֲלָיו, טָמֵא הוּא. דְּהִינּוּ שְׁכֵלִי חֶרֶס פְּתוּחַ הַנִּמְצָא בְּאַהֵל**
 82 **הַמַּת, נְטֵמָא הוּא וְכֹל מֵה שְׁבִתוֹכוֹ. אֲבָל אִם הוּא סַתוּם, דְּהִינּוּ**
 83 **שְׁכִיסוּי מַחוּבֵר אֲלִיו יִפֵּה, טְהוֹר הוּא וְמֵה שְׁבִתוֹכוֹ. רַבָּא מְבַאֵר בְּאִיזָה**
 84 **שִׁיעוֹר נִבָב שׁוֹב לֹא יִצֵּל עֲלָיו כִּיסוּי מִהַטּוּמְאָה: וְאִם הוֹקֵף הַכְּלֵי**
 85 **חֶרֶס צְמִיד פְּתִיל – כִּיסוּי מַחוּבֵר הוּא בְּאַהֵל הַמַּת, אִין טוּמְאָה**
 86 **נִכְנַסַת בּוֹ דֶּרֶךְ נִבָב, עַד שִׁיִּפְחַת רִיבּוֹ שֶׁל הַכְּלֵי, שְׁנֵאמַר (ש"ס) וְכָל כְּלֵי**
 87 **פְּתוּחַ, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק דֶּרֶךְ פְּתַח נִכְנַסַת לוֹ טוּמְאָה וְלֹא דֶּרֶךְ נִבָב.**
 88 **הַגְּמָרָא דְנָה בְּדִין זֶה: אָמַר רַב אַסִּי, שְׁמַעְתִּי שְׁבָלִי חָרָם שִׁיעוֹרוֹ**
 89 **בְּמוֹצָיִם רִימוֹן. אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב אַסִּי, שְׁמָא לֹא שְׁמַעְתָּ שִׁיעוֹרוֹ**
 90 **כְּמוֹצֵא רִימוֹן אֱלָא בְּמוֹקֵף צְמִיד פְּתִיל, וְלַעֲנִין שְׁאִם הִיָּה בְּאַהֵל**
 91 **הַמַּת, אִינוּ מִצִּיל עַל מֵה שְׁבִתוֹכוֹ אִם נִיבָב בְּשִׁיעוֹר זֶה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא**
 92 **עַל דְּבָרֵי רַבָּא: וְהָא רַבָּא הוּא דְאָמַר – וְהִרִי רַבָּא עֲצָמוֹ אִמַר לְעִיל**
 93 **שְׁמוֹקֵף צְמִיד פְּתִיל מִצִּיל מִהַטּוּמְאָה עַל מֵה שְׁבִתוֹכוֹ, עַד שִׁיִּפְחַת**
 94 **רִיבּוֹ, שְׁכֵאשֶׁר נִפְחַת רוּבוֹ אִינוּ מִצִּיל, וְאִם כֵּן בְּנִיבָב כְּמוֹצֵא רִימוֹן**
 95 **עִדְיִין מִצִּיל, וְאִין אִמַר רַבָּא לְרַב אַסִּי שִׁיעוֹר כְּמוֹצֵא רִימוֹן שְׁמַע,**
 96 **הוּא לְגַבֵּי שִׁיִּצִּיל בְּצִמִיד פְּתִיל. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא,**

1 **אֱלָא לְהַכְּשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים הַזּוֹרְעִים בְּתוֹכוֹ בְּלִבְד', כְּלוּמַר, כְּכֹל**
 2 **הַדְּבָרִים שׁוֹה דִּין עֲצִיץ נִקּוֹב לְשִׁאינוּ נִקּוֹב וְנַחֲשֵׁב כְּתוֹלוֹשׁ, וְרַק לְעַנְיָן**
 3 **הַכְּשֶׁר זֹרְעִים יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם, שְׁעֲצִיץ נִקּוֹב נַחֲשֵׁב כְּמַחוּבֵר וְאִין**
 4 **הוֹרְעִים שְׁבִתוֹכוֹ מִקְבְּלִים הַכְּשֶׁר לְטוּמְאָה, וְעֲצִיץ שְׁאִינוּ נִקּוֹב נַחֲשֵׁב**
 5 **כְּתוֹלוֹשׁ וְהוֹרְעִים שְׁבִתוֹכוֹ מִקְבְּלִים הַכְּשֶׁר לְטוּמְאָה. הִרִי מְבּוֹאֵר כֵּאֵן**
 6 **שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן מִחֶלֶק בֵּין עֲצִיץ נִקּוֹב לְשִׁאינוּ נִקּוֹב, וְלֹא כְּמַבּוֹאֵר מִלְּשׁוֹן**
 7 **מִשְׁנַתְנּוּ שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן אִינוּ מִחֶלֶק בֵּינֵיהֶם כְּלָל.**
 8 **מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַבָּא לְאַבְי, לְכָל מִיָּלִי רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 9 **בְּתוֹלוֹשׁ מְשִׁי לִיה – אִכֵּן לְגַבֵּי כָּל הַדְּבָרִים מַחֲשִׁיב רַבִּי שְׁמַעוֹן עֲצִיץ**
 10 **נִקּוֹב כְּתוֹלוֹשׁ, וְשִׁאֲנִי – שׁוֹנֵה הַדְּבַר לְעַנְיָן טוּמְאָה, כְּלוּמַר, לְגַבֵּי**
 11 **הַכְּשֶׁר זֹרְעִים, דְּהַתּוֹרָה רִבְּתָה מְהוֹרָה אֲצִל וְרָעִים, שְׁנֵאמַר (ויקרא י"א**
 12 **ל"ז) עַל כָּל רָע וְרָע אֲשֶׁר יִרְעַע, רִיבּוֹ לְשׁוֹנוֹת זִרְעָה בְּפִסּוּק מִלְּמִדּוֹ**
 13 **שׁוֹרְעִים מוֹכְשִׁרִים לְקַבֵּל טוּמְאָה רַק כֵּאֲשֶׁר הֵם בְּגֵדֵי אֲשֶׁר יוֹרַע, /**
 14 **דְּהִינּוּ כְּדֶרֶךְ שְׂאֵדָם מוֹצֵא לְזוֹרְעָה, שְׁהַדְּרָךְ הִיא לְזוֹרְעִים שְׁהֵם**
 15 **תְּלוֹשִׁים לְגַמְרִי, לְמַעַט כְּשֵׁהֶם מַחוּבְרִים אִף בְּחִיבּוֹר כָּל שְׁהוּא, וְכַגּוֹן**
 16 **בְּעֲצִיץ נִקּוֹב, שְׁאִינֵם מִקְבְּלִים הַכְּשֶׁר לְקַבֵּל טוּמְאָה. וְאַמְנֵם כּוֹנֵת**
 17 **מִשְׁנַתְנּוּ בְּאוּמְרָה ז'רְבִי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בּוֹה וּבּוֹה' הִיא לְרַבּוֹת שְׂאֵר**
 18 **דְּבָרִים שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן מַשׁוּה בְּהֵם נִקּוֹב לְשִׁאינוּ נִקּוֹב, אִךְ אִין הַכְּשֶׁר**
 19 **זֹרְעִים בְּכָלִי זֶה, כִּיּוֹן שְׁהַתּוֹרָה רִיבְתָה בּוֹ טְהוֹרָה.**
 20 **הַגְּמָרָא דְנָה אִם יֵשׁ אֹפְנִים שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן מוֹדָה בָּהֶם: בְּעָא מִיָּנִיָּה**
 21 **הָהוּא סָבָא – שְׂאֵל זְקַן אַחַד מְרַבִּי זִרְבָּא, בְּאוּפֵן שִׁישׁ בְּעֲצִיץ נִקּוֹב**
 22 **שׁוֹרֵשׁ בְּנִגְדַת הַנִּבָב מַה לִּי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן – מַה אִמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 23 **בְּאוּפֵן זֶה, הָאֵם מוֹדָה הוּא שְׁנַחֲשֵׁב כְּמַחוּבֵר, וְהַתּוֹלוֹשׁ מִמֵּנוּ בְּשַׁבַּת**
 24 **חַיִּיב. אִישְׁתִּיק וְלֹא אָמַר לִיה וְלֹא מִידִי – שְׁתַּק רַבִּי זִירָא וְלֹא עֵנָה**
 25 **לוֹ כְּלוּם. וְיִמְנָא חֲדָא אֲשַׁפְחִיָּה – פַּעַם אַחַת פָּגַשׁ אוֹתוֹ זְקַן אֶת רַבִּי**
 26 **זִירָא דִּיִּתִּיב וְקָאָמַר – שִׁישֵׁב וְאִמַר, 'זְמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁאִם נִיבָב**
 27 **בְּבָרִי מְהוֹרָתוֹ, כְּלוּמַר, מוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁהַעֲצִיץ נַחֲשֵׁב כְּמַחוּבֵר אִם**
 28 **נִיבָב הַעֲצִיץ בְּשִׁיעוֹר כּוֹה, שְׁאִם הִיָּה טִמְא קוֹדֵם לְכֵן הִיָּה נִטְהַר עַל**
 29 **יַד שִׁבְרִיהּ ז'וֹ (כְּלוּמַר, אִם נִיבָב בְּשִׁיעוֹר שִׁיכוֹל לְצַאת דְּרָבוּ זֵית). וְלֹא**
 30 **רַק מֵה שְׁכַנְגַד הַנִּבָב נַחֲשֵׁב כְּמַחוּבֵר, אֱלָא אִף כָּל הוֹרְעִים שְׁבִתוֹכוֹ, כִּיּוֹן**
 31 **שְׁנִבָב כּוֹה מִבְּטָלוֹ מִתּוֹרַת כְּלֵי. אָמַר לִיה אֲתוּנו זְקַן, הִשְׁתָּא – מַעֲתָה**
 32 **יֵשׁ לִי לְתַמּוּדָה, הִרִי בְּשׁוֹרֵשׁ בְּנִגְדַת נִבָב בְּעָא מִיָּנִיָּה – שְׂאֵלִי אוֹתָךְ**
 33 **מַה דִּין הַתּוֹלוֹשׁ מִמֵּנוּ, וְלֹא אָמַרְתָּ לִי וְלֹא מִידִי – וְלֹא עֵנִית לִי דְבַר,**
 34 **מִפְּנֵי שְׁהַסְתַּפַּקְתָּ בּוֹה, וְהִיָּה לָךְ צֵד לּוֹמֵר שְׁאִינוּ נַחֲשֵׁב כְּמַחוּבֵר אִף עַל**
 35 **פִּי שִׁיוֹנָק מִמֶּשׁ מִן הַקְּרַקָּע, וְאִם כֵּן נִיבָב בְּבָרִי מְהוֹרָתוֹ מִיָּבְעָא – וְכִי**
 36 **נִצְרָךְ לּוֹמֵר בְּנִיבָב כְּבָדִי טְהוֹרָתוֹ, בּוֹרְעִים שְׁאִינֵם כְּנִגְדַת הַנִּבָב וְאִינֵם**
 37 **יוֹנָקִים מִמֶּשׁ מִן הַקְּרַקָּע, שְׁהִיָּה לָךְ לְהַסְתַּפַּק בְּהֵם שְׁמָא אִינֵם נַחֲשִׁיבִים**
 38 **כְּמַחוּבְרִים, וְאִין אִמְרַת בְּפִשִׁטוֹת שְׁמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁכֹל הוֹרְעִים**
 39 **שְׁבִתוֹכוֹ מַחוּבְרִים הֵם.**
 40 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה אוּפֵן שְׁנִיתָן לּוֹמֵר בּוֹדְאוֹת שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן מוֹדָה בּוֹ:**
 41 **אָמַר אַבְי, וְאִי אִיתְמַר לְהָא דְרַבִּי זִרְבָּא – וְאִם נֵאמַר אֶת מַה שְׁאִמַר**
 42 **רַבִּי זִירָא שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן מוֹדָה בְּאוּפֵן מַסּוּיִם שֶׁל עֲצִיץ נִקּוֹב שְׁחָשׁוּב**
 43 **כְּמַחוּבֵר, הִכִּי הוּא דִּיאִיתְמַר – כֵּךְ נֵאמַר זֵאת, 'זְמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 44 **שְׁאִם נִיבָב לְמִטָּה מְרִבְעִית', כְּלוּמַר, מוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאוּפֵן שְׁנִיבָב**
 45 **הַעֲצִיץ בְּתַחֲתִיתוֹ בְּאוּפֵן שְׁאִין הַעֲצִיץ מַחוּזֵק בְּשִׁיעוֹר רִבְעִית הַלּוֹג מִן**
 46 **הַנִּבָב וְלִמְטָה, שְׁהוּא חָשׁוּב כְּמַחוּבֵר, כִּיּוֹן שְׁכֵלִי שְׁאִינוּ מַחוּזֵק רִבְעִית,**
 47 **אִינוּ חָשׁוּב כְּלֵי כְּלָל.**
 48 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת דִּינֵי טְהוֹרַת כְּלֵי חֶרֶס חַחְמַת נִבָב שִׁישׁ בּוֹ: אָמַר**

1 הָא – זה שאמר רבא 'עד שיפחת ברובו', מדובר בַּרְבְּרָא – בכלי חרט
 2 גדולים, שהם אינם נפסלים מלהציל על מה שבתוכם עד שיפחתו
 3 ברובם, וְהָא – וזה שאמר רבא לרב אסי 'שנא לא שמעת אלא
 4 כמוציא רמון', מדובר בַּזּוּמְרִי – בכלי חרט קטנים, שבנקב כשיעור
 5 מוציא רמון בטל מהם שם כלי ואינם מצילים על מה שבתוכם.
 6 לעיל (צ"ח) נתבאר שבאופן שניקב הכלי 'כמוציא משקה', דהיינו נקב
 7 דק שמשקה יוצא דרכו, יש חילוק בין כלי חרט שלם לשבר כלי חרט
 8 [גיסטרא], שבכלי שלם אין נקב כזה גורם לו להתבטל כלל, ובשבר
 9 כלי מתבטל ממנו שם גיסטרא ושוב אינו מקבל טומאה. הגמרא
 10 מבארת את טעם החילוק: אָמַר רַב אִסִּי, הַתְּנַאִים שְׁוִינִין בְּרִייתָא. הַגְּמָרָא
 11 הָרַם שְׁלֵם שְׁיַעֲרוּ בְּכֹנֶם מְשַׁקָּה, דְּהֵינּוּ שֶׁהַשִּׁיעוּר הַרְאָשׁוֹן הָאִמּוּר
 12 בּוֹ לְבַטְלוֹ קֶצֶת מִתּוֹרַת כְּלֵי הָרֹא; נִיקֵב כְּכֹנֶס מִשְׁקָה, שֶׁבִּנְקֵב כּוֹזֵה בְּטַל
 13 מִמֶּנּוּ שֶׁם כְּלֵי לְעֵינֵי קִידוּשׁ מִי חֲטָא, כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל. מִמְּשִׁיכָה
 14 הַבְּרִייתָא: 'וְלֹא אִמְרוּ שֶׁנִּקֵּב כְּמוֹצִיא מְשַׁקָּה נִחְשָׁב נִקֵּב לְעֵינֵי שְׁלֵם
 15 יִקְבַּל טוּמְאָה, אֲלֵא לְעֵינֵי גִיסְטְרָא – שֶׁבֵּר כְּלֵי בְּלִבְדָּה, שֶׁשֶּׁבֵּר כְּלֵי
 16 שֶׁנִּקֵּב אֶפִּילוֹ כְּמוֹצִיא מִשְׁקָה, שׁוּב אֵינּוּ מִקְבַּל טוּמְאָה בְּתוֹרַת
 17 גִיסְטְרָא. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי מְעֻמָּא – מֵהַ טַעַם שֶׁנִּקֵּב כְּמוֹצִיא
 18 מִשְׁקָה מִבְּטַל שֶׁם גִיסְטְרָא מִשְׁבֵּר כְּלֵי וְאֵינּוּ מִבְּטַל שֶׁם כְּלֵי מִכְּלֵי שְׁלֵם.
 19 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר מֶר זִמְרָא בְּרִיהַ דְּרַב נַחֲמָן, לְפִי שְׁאִין
 20 אֲוִמְרִים הָבֵא גִיסְטְרָא לְגִיסְטְרָא, כְּלוּמַר, שֶׁבֵּר כְּלֵי אֵין חֲסִים עֲלֵיוּ,
 21 וְלִכֵּן כֹּאשֶׁר נִיקֵב אֶפִּילוֹ כְּמוֹצִיא מִשְׁקָה אֵין אֲוִמְרִים הֵבֵא שֶׁבֵּר כְּלֵי
 22 אַחַר לְצוּרֵךְ שֶׁבֵּר כְּלֵי זֶה, כְּדִי לְהִנְיֹחוֹ תַּחְתּוֹ וְלִקְבַּל אֶת הַטִּיפוֹת
 23 הַנוֹטְפוֹת מִמֶּנּוּ, אֲלֵא זֹרְקִים אוֹתוֹ, וְלִכֵּן בְּטַל מִמֶּנּוּ שֶׁם גִיסְטְרָא. אֲבֵל
 24 כְּלֵי שְׁלֵם שֶׁנִּיקֵב כְּמוֹצִיא מִשְׁקָה, חֲסִים עֲלֵיוּ וְאֵין זֹרְקִים אוֹתוֹ מִשׁוּם
 25 נִקֵּב קֶטַן זֶה, אֲלֵא מִנִּיחִים תַּחְתּוֹ שֶׁבֵּר כְּלֵי כְּדִי לִקְבַּל אֶת הַטִּיפוֹת
 26 הַנוֹטְפוֹת מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן לֹא בְּטַל מִמֶּנּוּ שֶׁם כְּלֵי.
 27 לעיל (ס) נתבאר בדברי רבא, שעצץ שניקב כשורש קטן נחשבים
 28 הזרעים שבתוכם כמחבורים לענין שאינם מקבלים הכשר לטומאה.
 29 עתה מביאה הגמרא מחלוקת תנאים בזה: אָמַר עוֹלָא, פְּלִיגֵי בַּהּ
 30 תְּרִי אֲמִירָא בְּמִעְרָבָא – נַחֲלוֹק בְּדִין הַכֹּשֶׁר זְרַעִים, שְׁנֵי אֲמִירָאִים
 31 שְׁבֹאֲרֵי שִׁמְרָל, וְהֵם רְבִי יוֹסִי בְּרַבִּי אֲבִין וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי זְבִידָא, חָד
 32 אָמַר, שְׁשִׁיעוּר נִקֵּב לְבַטְלוֹ תּוֹרַת כְּלֵי לְגַבִּי הַכֹּשֶׁר זְרַעִים, הוּא בְּמוֹצִיא
 33 רְמוֹן, וְחָד אָמַר, שְׁשִׁיעוּרוֹ הוּא בְּשׁוֹרֵשׁ קָמָן וְכַפִּי שֶׁאִמַּר רַבָּא לְעִיל
 34 (ס).
 35 הגמרא נותנת סימן לזכור באיזה שיעורים נחלקו: וְסִימְנֵיהּ שְׁלֵם
 36 תַּטְעָה לּוֹמֵר שֶׁאֶחָד מֵהֶם אִמַּר כְּמוֹצִיא זֵית וְשֶׁהוּא שִׁיעוּר הָאֲמִיעִי
 37 בִּין כְּשׁוֹרֵשׁ קֶטַן לְכְּמוֹצִיא רְמוֹן, הוּא לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (מנחות ק"ג) 'אֶחָד
 38 הַמְּרַבָּה וְאֶחָד הַמְּמַעֵיט', שֶׁלִּשׁוֹן זֶה שִׁמְיָן הוּא שֶׁאֶחָד מֵהָאֲמִירָאִים
 39 רִיבָה לְשַׁעַר בְּגִדוֹל שֶׁבְּשִׁלוֹשֶׁת הַשִּׁיעוּרִים, דְּהֵינּוּ כְּמוֹצִיא רְמוֹן,
 40 ואחד מהם ממעט לשער בקטן שבשלתם.
 41 לעיל (ס) נתבאר בדברי רבא, שכלי חרט שניקב כמוציא זית, טהור
 42 מלקבל טומאה, ואם יחדו לרמונים, מקבל טומאה עד שניקב כמוציא
 43 רמון. הגמרא מביאה דעה חולקת הַסּוֹבֵרַת שֶׁלֹּא מוֹעִיל בּוֹ יַחֲדוּ
 44 לְרִמּוֹנִים: אָמַר רַב חִינְנָא בְּרַב בְּהֵנָא מְשַׁמִּיָּה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כְּלֵי חָרִס
 45 הַעֲשׂוֹי לְאוֹכְלִים, שְׁיַעֲרוּ לִיטְהַר מִטּוּמְאָה הוּא כְּמוֹצִיא זֵיתִים,
 46 כְּלוּמַר, כִּשְׁנִיקֵב כְּשִׁיעוּר שִׁיכּוֹל לְצֵאת דְּרֹכּוֹ זֵית. וְמֶר קְשִׁישָׁא בְּרִיהַ
 47 דְּרַבָּה הִיָּה מְסִינֵי בַּהּ – [בְּדִין זֶה] מְשַׁמִּיָּה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כֵּן, [וְהָרִי הֵן
 48 –] הַכְּלִים שֶׁנִּיקֵּבוּ כְּמוֹצִיא זֵית כְּכֵלֵי גְּלִילִים – כְּלִים הַעֲשׂוּיִים מִגְּלִילֵי
 49 בַּהֲמָה, וְכֵלֵי אֲבָנִים, וְכֵלֵי אֲרָמָה שֶׁלֹּא נִצְרַפוּ בְּכִבְשָׁן, שְׁאִין מְקַבְּלִין
 50 טוּמְאָה לֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים – [מִדְּרַבָּנָן], וְאֶפִּילוֹ
 51 יַחֲדָם לְרִמּוֹנִים וְלֹא כְּפִי שֶׁאִמַּר רַבָּא לְעִיל (ס) שֶׁבִּנְקֵב כְּמוֹצִיא זֵית,
 52 אִם יַחֲדוּ לְרִמּוֹנִים מִקְבַּל טוּמְאָה. וְלְעֵינֵי צְמִיד פְּתִיל הִרִי הוּא מִצִּיל
 53 עַל מַה שֶׁבְּתוֹכּוֹ, עַד שֶׁפָּתְחָת רֹבּוֹ.

57 לְהוֹצִיאֵם (פּרָק 1) וְשִׁיעוּרֵי הַהוּצָאָה (פּרָקִים 1-2) – מִמְּשִׁיךְ הַתְּנָא לְפֶרֶשׁ דִּינֵי
 58 זְרִיקָה וְהוֹשְׁטָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת אוֹ זְרִיקָה לְמִרְחָק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרְשׁוֹת
 59 הַרְבִּים שֶׁהֶם תּוֹלְדוֹת שֶׁל הוּצָאָה. לְהַבְנִת פּרָק זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת
 60 כְּלֵי הַחֵיבּוּב בְּהוּצָאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת וְאֵת הַהַגְּדוּרָת שֶׁל אַרְבַּע
 61 הַרְשׁוּיּוֹת בְּדִינֵי שַׁבַּת.
 62 א. אֵין אָדָם חֵיבּוּב עַל הוּצָאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת אֲלֵא אִם כֵּן 'עַקֵּר' אֶת
 63 הַחֶפֶץ מִרְשׁוֹת אַחַת 'וְהִנְיָחוּ' בְּרְשׁוֹת אַחֲרָה, אֲבֵל אִם עַקֵּר מִרְשׁוֹת
 64 אַחַת וְלֹא הִנְיָח בְּרְשׁוֹת אַחֲרָה אוֹ שֶׁהִנְיָח וְלֹא עַקֵּר הִרִי הוּא פְטוּר
 65 מִקְרָבן שְׁחָתָה אוֹ מִמִּיתָה, אֲבֵל חֲכָמִים אֶסְרוּ גַם לְעוֹשׂוֹת עִקְרֵיהָ לְבַד
 66 אוֹ הִנְחָה לְבַד, וְהוּוּ שֶׁאִמְרוּ 'פְטוּר אֲבֵל אֶסוּר'. ב. אֵין אָדָם חֵיבּוּב עַל
 67 הוּצָאָה הַחֶפֶץ מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת אֲלֵא אִם כֵּן יַעֲקוּר אוֹתוֹ מִמְּקוֹם שִׁישׁ
 68 בּוֹ אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים, וְאִף יִנְיָחוּ עַל מְקוֹם שִׁישׁ בּוֹ
 69 אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים. ג. יָדוּ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה כְּמִקּוֹם
 70 שִׁישׁ בּוֹ אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים, וּמְכַל מְקוֹם אֵינָה חֲשׁוּבָה
 71 לֹא כְרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד וְלֹא כְרִשׁוֹת הַרְבִּים אֲלֵא נִגְרַת אַחַר הַמְּקוֹם
 72 שֶׁנִּצְמַצַּא גּוֹפּוֹ, וְלִכֵּן אִם עַקֵּר חֶפֶץ מִיַּד הָאָדָם הַעוֹמֵד בְּרְשׁוֹת אַחַת
 73 וְהִנְיָחוֹ בִּיד אָדָם הַעוֹמֵד בְּרְשׁוֹת אַחֲרָת חֵיבּוּב.
 74 אַרְבַּע רְשׁוּיּוֹת בְּשַׁבַּת. א. רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד. מְקוֹם שֶׁרַחְבוּ אַרְבַּעַה טַפְחִים
 75 עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים וּמוֹקֵף אַרְבַּע מַחֲצוֹת בְּגוּבָה, עֲשֶׂרָה טַפְחִים. הָאוּרִיר
 76 שֶׁמַּעַל רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד נִחְשָׁב גַם הוּא כְרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד עַד הַרְקִיעַ. עוֹבֵי
 77 הַכְּתָלִים שֶׁל רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד נִיָּדוּן כְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד. ב. רְשׁוֹת הַרְבִּים.
 78 מְקוּמוֹת שֶׁהַרְבִּים מֵהַלְכִים שֶׁם, וְהֵם רַחְבִּים שֶׁשׁ עֲשֶׂרָה אַמּוֹת
 79 וּפְתוּחִים מִשְׁנֵי צִדֵיהֶם וְאֵין עֲלֵיהֶם תְּקֵרָה. וְיֵשׁ אֲוִמְרִים שֶׁאֵינָה
 80 נִחְשָׁבַת כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אֲלֵא אִם עוֹבְרִים בָּהּ שְׁשִׁים רִיבּוּא בְּנֵי אָדָם.
 81 הָאוּרִיר שֶׁמַּעַל רְשׁוֹת הַרְבִּים נִחְשָׁב כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים עַד עֲשֶׂרָה טַפְחִים,
 82 וְלִמְעַלָּה מִמֶּנּוּ נִחְשָׁב כְּמִקּוֹם פְטוּר. ג. כְּרַמְלִית. מְקוֹם שֶׁאֵינּוּ לֹא רְשׁוֹת
 83 הַיַּחֲדִיד וְלֹא רְשׁוֹת הַרְבִּים. מִן הַתּוֹרָה מוֹתֵר לְהוּצִיא מִשֶׁם אוֹ לְהַכְנִיס
 84 לְשֶׁם מִרְשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד, וְחֲכָמִים גּוֹרוֹ שֶׁתַּהֲיָה נִחְשָׁבַת
 85 כְּרִשׁוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָה אוֹסוּר לְהוּצִיא מִשֶׁם לְרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד אוֹ לְרְשׁוֹת
 86 הַרְבִּים וְכֵן אֶסוּר לְטַלְטַל בְּתוֹכָהּ מִרְחָק אַרְבַּע אַמּוֹת וְכַמוֹ בְּרְשׁוֹת
 87 הַרְבִּים. הָאוּרִיר שֶׁמַּעַל הַכְּרַמְלִית נִחְשָׁב כְּכְרַמְלִית עַד עֲשֶׂרָה טַפְחִים,
 88 אֲבֵל עַל הָאוּרִיר שֶׁלִּמְעַלָּה מִמֶּנּוּ לֹא גּוֹרוֹ וְנִחְשָׁב כְּמִקּוֹם פְטוּר. ד. מְקוֹם
 89 פְטוּר. מְקוֹם שֶׁאֵינּוּ לֹא רְשׁוֹת הַרְבִּים וְלֹא רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד וְגַם אֵינּוּ
 90 כְּרַמְלִית. בְּמִקּוֹם זֶה לֹא גּוֹרוֹ חֲכָמִים וּמוֹתֵר לְכַתְחִילָה לְהוּצִיא מִמֶּנּוּ
 91 לְרְשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ לְרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד אוֹ לְהַכְנִיס מִהֶם, וְכֵן מוֹתֵר לְטַלְטַל
 92 בְּכוֹלוֹ אֶפִּילוֹ כְּמַה מִלִּין.

משנה

93 משנה זו מבררת דיני הוצאה שעל ידי זריקה והושטה: הַזּוֹרֵק חֶפֶץ
 94 מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד לְרְשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד,
 95 חֵיבּוּב, שֶׁהוּזְרָקָה הִיא תּוֹלְדָה שֶׁל הוּצָאָה. הַזּוֹרֵק מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד אַחַת
 96 לְרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד אַחֲרָת וְרְשׁוֹת הַרְבִּים בְּאַמְצַע – בֵּין שְׁתֵּי הַרְשׁוּיּוֹת,
 97 וְהַחֶפֶץ הַנּוֹרֵק עוֹבֵר בְּאוּרִיר שֶׁמַּעַל קֶרֶק עַל רְשׁוֹת הַרְבִּים, רַבִּי עֲקִיבָא
 98 מְחַיֵּיב, הָאוּרִיל וְעֵבֵר הַחֶפֶץ בְּאוּרִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין.
 99 מִבְּאֵרַת הַמִּשְׁנָה אֶת דַּעַת חֲכָמִים: כִּי־צִד הַזּוֹרֵק מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד לְרְשׁוֹת
 100 הַיַּחֲדִיד וְרְשׁוֹת הַרְבִּים בְּאַמְצַע פְטוּר, שְׁתֵּי זְוִזְמִירָאוֹת – זִיזִין הַיּוּצִיאִים
 101 מֵהַכּוֹתֵל וּמִנִּיחִים עֲלֵיהֶם קֶרְשִׁים לְהֵלֵךְ עֲלֵיהֶם, וּבּוֹלְטוֹת לְרְשׁוֹת
 102 הַרְבִּים וְהֵן רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד, הַעוֹמְדוֹת זֶה זֶה בְּכִנּוֹר זֶה בְּכִנּוֹר צִדֵי רְשׁוֹת
 103 הַרְבִּים, הַמּוֹשִׁיטִים וְהַזּוֹרֵק מִזֶּה לְזֶה פְטוּר, שֶׁלֹּא מִצִּינוּ בְּמִלְאֶכֶת
 104 הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵיוּ מוּצִיאִים מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד לְרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד וְרְשׁוֹת הַרְבִּים
 105 בְּאַמְצַע. הֵיוּ שְׁתֵּי הֵן בְּדוּמָא אַחַת – הֵיוּ שְׁתֵּי הַגּוֹזְזוֹטְרָאוֹת בְּעֵלֶיהָ
 106 אַחַת בְּצַד אַחַד שֶׁל רְשׁוֹת הַרְבִּים וְיֵשׁ הַפֶּסֶק רְשׁוֹת הַרְבִּים בִּינֵיהֶם,
 107 שֶׁלֹּא הֵיוּ סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ, הַמּוֹשִׁיטִים מִזֶּה לְזֶה חֵיבּוּב, שֶׁהוּשְׁטָה הִיא
 108 תּוֹלְדָה שֶׁל הוּצָאָה, וְהַזּוֹרֵק מִזֶּה לְזֶה פְטוּר. וְהַטַּעַם שֶׁהַמּוֹשִׁיט חֵיבּוּב רַק
 109 אִם הוּשִׁיט בְּצַד אַחַד שֶׁל רְשׁוֹת הַרְבִּים וְשֶׁהוּזְרָק פְטוּר, שֶׁכֵּן הִתְּרָה
 110 עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם כִּשְׁהֵיוּ מִפְּרִקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן וּמִנִּיחִים אֶת הַקֶּרֶשִׁים עַל
 111 הָעֵגְלוֹת, הֵיוּ מִעֲמִידִים שְׁתֵּי עֲנָלוֹת זֶה אַחַר זֶה בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים
 112 לְאַרְכָּה, וּמוֹשִׁיטִין הַקֶּרֶשִׁים מִזֶּה לְזֶה – מִעַגְלָה לְעַגְלָה, אֲבָל לֹא הֵיוּ
 113 זְוִזְקִין.
 114

הדרן עלך המצניע

פרק אחד עשר - הזורק

לאחר ששינוי דיני הוצאה מרשות לרשות (פרק א) והדברים שאסור

1 דא ברברבי והא בזוטרי. פי' בקונטרס: ברברי - ברובו, זוטרי - כמוציא רמון. וקשה לר"י:
2 דאין זו שיעור, ומה קרי ברברי ומה קרי זוטרי לידע איזה הוא כמוציא רמון? ונראה
3 לר"י: דברברבי כמוציא רמון, ובזוטרי שמוציא רמון הוא יותר מרוב - סגי ברוב. והא דקאמר
4 עד שתיפחת רובו - לא קאי אשיעור דמוציא רמון, אלא אשיעור דמוציא זית:
5 ולענין צמיד פתיל עד שתיפחת רובו. פירש

6 רש"י: דאין טומאה נכנסת דרך נקב.
7 ד"כל כלי פתוח כתיב, דרך פתחו נכנסת ולא
8 דרך נקב. ומקשינן: דתנן בפ"י דמסכת כלים
9 (מ"ב.) ואלו מצילין במצמד פתיל כו', ומצילין בין
10 מפיחם בין מצדיהם. משמע דצריך שיהא מוקף
11 צמיד פתיל כשניקב מצידו ועוד, דתנן בתר הכי:
12 ובמה מקפיין - בסיד ובחרסתו כו' ובכל דבר
13 שהוא מתמרה, ואין מקפיין לא בבעץ ולא
14 בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד. משמע
15 דבנקב כל שהוא נכנסת טומאה, ועוד, דתנן
16 החם, ומייתי לה ב"הגול קמא" (ב"ק קה.) חבית
17 שניקבה וסתממה שמרים - הצילוח. פסקה
18 בזמורה - עד שימרח מן הצדדים, היו שתיים - עד
19 שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה. ואומר
20 ר"י: דאינם קשיות לפירוש הקונט, דהאי בפתח
21 נכנסת טומאה אפילו דרך נקב קטן, ובעינין עד
22 שיתחם לגמרי כל הפתח, ולהכי צריך מירות.
23 וההיא דבין מפיחם בין מצדיהן - לא מיירי
24 שניקב כשבר מן הצד, אלא נעשה לצורך פתח.
25 וההיא ד"הגול" דחבית שניקבה - מיירי
26 כשנפתחה רובה, או כמוציא רמון, דחשיב כפתח
27 ובעי סתימה מעליא. וריב"א הקשה מהא דתנן
28 במסכת כלים (פ"ט משנה ח.) נקב העשוי
29 לאוכלין - שיעורן כזיתים, העשוי למשקין -
30 שיעורן כמשקין, העשוי לכך ולכך - מטילין אותו
31 לחומר א צמיד פתיל ובכונס משקה. פירוש: כיון
32 שעשוי למשקים ואוכלים, ויש בו נקב כונס
33 משקה - אינו מציל במצמיד פתיל על מה שבתוכו,
34 דגורו אטו ההוא דמידוד למשקין לחודיהו.
35 ולענין קבלת טומאה היו כלי, כיון שמויחד
36 לאוכלין ובנקב כי האי (ב)נכנסה טומאה. ותריך

37 ר"י: דהא דבעי הכא נפתח רובו או כמוציא רמון - היינו דוקא בניקב במקום שנשאר עוד
38 שיעור כלי מן הנקב ולמטה, כשיעור המפורש בוהאי דמרייהו ב"אלו טריפות" (חולין נה.).
39 אבל ניב למטה במקום שאין נשאר למטה מן הנקב כשיעור כלי - הוי שיעור לאוכלים
40 בכיות, ולמשקין בכונס משקה כי ההוא דמסכת כלים (פ"ט משנה ח.) ור"ת מפרש בשמעתין
41 הכי: עד שיפחת רובו - מועיל צמיד פתיל אם הנקבים נסתמים. אבל בנפתח רובו, או
42 כמוציא רמון - שוב אין מועלת סתימה, אלא הוי כאוכלין שגבלין בטט שאין ניצולין,
43 כדארמין בריש ובחים (דף ג.) דכיון שנפתח רובו בטלו להו מתורת כלי. וההיא דחבית
44 שנקבה וסתממה שמרים - מיירי בשלא נפתחה כשיעור, וסתמו שמרים כל הנקב. והא דבעי
45 רבא התם (בב"ק שם) סתם אגף חציה מהו? ה"פ: אגף חציה וסתממה שמרים חציה, מאי
46 מי הוי סתימה מעליא או לא. ומייתי מפקקה בזמורה, דלא חשיבא סתימה בלא מירוח בין
47 זמורה לחבירתה - הכא נמי לא חשיבא סתימה אגף חציה וסתממה שמרים חציה. ומשני:
48 התם לא קאי, הכא קאי: פל"ג בה תרי אמוראי. פי' בקונטרס: דלענין הכשר זרעים
49 פליגי. ואומר ר"ת: דבמסכת עוקצין (פ"ב משנה ז') תנן דהכשר זרעים כשורש קטן. אלא
50 ר"ת: דלענין מוקף צמיד פתיל פליגי: שיעורו כמוציא זיתים. ה"ג ברוב ספרים ובפי' ר"ח ורש"י. וא"ת: מתני' היא במס' כלים (פ"ג מ"א.) העשוי לאוכלין - שיעורו כזיתים? ויל:
51 דאיצטרך ליה, לאשמעינן דלא מהני בה יחוד לרמונים, ולאפוקי מדרבא. ולהכי מסיים בהו לפרושה: הרי הן ככלי אבנים, שהם טהורין בכל ענין:

1 כרברבי. ברובו: זוטרי. כמוציא רמון בטל ליה התנאים שזנין קרייתא:
2 כלי חרס. דשיעור הראשון האמור בו לבטלו במקצת משום כלי: ככונס משקה. הוא
3 דמבטל ליה מיהא מתורת מי חסאת. ולא אמרו נקב מוציא משקה חשוב נקב לכלים
4 אלא לגיטרא. דהתם ודאי אי נקבה הכי כמוציא משקה - משקא שדי ליה: שאין
5 אומרים הבא גיטרא. אהרת לגיטרא זו
6 להניח תחתיה לקבל השפין. אבל כלי שלם
7 - חסין עליו, ומשום נקב פורקא לא שדו ליה.
8 ומניחין גיטרא תחתיו: פליגי בה. בהכשר
9 זרעים: וסימן. דלא תיטעי למימר חד אמר
10 כמוציא זית: אהר הפורקה ואהר הממעיט
11 ובלבד שיקבין כו'. ברייתא היא (מנחות קי.).
12 והיא לך לסימן שאהר מן האמוראים ריבה
13 לשער בגדול שבשלישתן, ואהר ממעט לשער
14 בקטן שבשלישתן, ולא בבינוני. כונס משקה
15 ומוציא משקה - ליכא למיטעי בהו לענין
16 זרעים: שיעורו כמוציא זיתים. לישור
17 משומאה: הרי הוא ככלי גללים. משיניקב
18 כמוציא זית, ואפילו יחדום לרמונים. והא
19 דתנן: כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים - גבי
20 כלי עץ תנינן לה במסכת כלים (פ"ז מ"א):
21
22
23

הדרן עלך המצניע

24 הוזרק ר' עקיבא מתיב. טעמא מפרש
25 בגמרא: כיצד שתי גזוזטראות כו'.
26 רבנן קאמרי להו: גזוזטראות. וזין היובאין מן
27 הכותל ומניחין עליהן נסרים להלך: זו כנגד
28 זו. בשני צידי רה"ר, וזה רה"ר, שגבוהות ה'
29 ורחבות ה': פטור. שלא מצניע זריקה ודושה
30 במלאכת המשכן מרה"ר לרשות היחיד ורחב
31 רה"ר מפסיק ביניהן. שלא היתה עבודת
32 הלזים כה, להושיט קרשים מעגלה לעגלה
33 שבצדה, אלא לעגלה שלפניה (ושלאחריה).
34 שארבע עגלות היו לבני מרי שהיו נושאים
35 קרשי המשכן, וזה הולכין שתיים כאחד זו בצד
36 זו, כדארמין בגמ'. וכשהיו פורקין את
37 המשכן לטעון על העגלות - היו מעמידין העגלות כדרך הליכתן, שתיים זו אצל זו
38 סמוך למשכן, ושתיים זו אצל זו לפניהם, דרך הליכתן לאורך רה"ר, שהיו רוצים
39 להלך אחר עמוד העגן ההולך לפניהם. ופורק המשכן היו מושיטין הקרשים לאותן
40 שעל שתי העגלות הסמוכות למשכן, וזה מושיטין לאותן שלפניהם. אבל מעגלה
41 לעגלה שבצדה - לא היו צריכין להושיט, שהרי שתייהן סמוכות לפורקי המשכן: היו
42 שתייהן כדיוטא אחת. כלומר בעליה אחת באורך רה"ר על פני הבית, ויש הפסק
43 רה"ר ביניהם: הוזרק פטור. והואיל ולמעלה מי, ולא מצניע זריקה מרה"ר לרה"ר דרך
44 רה"ר במשכן, לא באורך ולא ברוחב: חייב. שמצניע הושה פיוצא בה
45 למעלה מי' במשכן מרה"ר לרה"ר, וקצת אורך רשות הרבים מפסיק ביניהם: שך
46 היתה עבודת הלזים. ומפרש ואילן כיצד מצניע כזו בעבודתן - שבשתי עגלות זו אחר
47 זו ברשות הרבים פורק משכן מושיטין לאותן שעל העגלות שאצלן, וזה מושיטין
48 לאלו שלפניהם. אבל לא זורקין, שאין אותן קרשים נורקות מפני כובדין:
גמ'

אמר ר"ת: דלענין מוקף צמיד פתיל פליגי: שיעורו כמוציא זיתים. ה"ג ברוב ספרים ובפי' ר"ח ורש"י. וא"ת: מתני' היא במס' כלים (פ"ג מ"א.) העשוי לאוכלין - שיעורו כזיתים? ויל:
דאיצטרך ליה, לאשמעינן דלא מהני בה יחוד לרמונים, ולאפוקי מדרבא. ולהכי מסיים בהו לפרושה: הרי הן ככלי אבנים, שהם טהורין בכל ענין:

הדרן עלך המצניע

הוזרק, כיצד שתי גזוזטראות כו'. תימה לרבה, דמוקי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן (לעיל ד' ד.) בקלוטה, ופליגי למטה מעשרה לא אתי שפיר "כיצד", דהא לא קאי אדלעיל. דהכא
איירי בגזוזטראות למעלה מעשרה דומיא דעגלות, ואפילו ר' עקיבא נמי מודה התם. ולמאן דמוקי פלוגתיהו למעלה מעשרה - אתי שפיר. ומיהו יש בירושלמי: איכא דהני
כיצד, ואיכא דלא תני כיצד. ומפרש התם: דההוא אמורא דמוקי פלוגתא למעלה מעשרה - תנא "כיצד", וההוא דמוקי לה למטה מעשרה - לא תני "כיצד":
הוצאה

1 הוצאה גופה היכא כתיבא. ואע"ג שדיחה במשכן, כדאמר: הם דורידו קרשים מעגלה
2 כו'. מכל מקום, אי לאו דכתיב - לא הוה מחייבי עליה, לפי שמלאכה גרועה היא
3 כדפי' לעיל (דף ב.):

4 וממאי דבשבת קאי. ר"ח ל"ג כל זה עד "אשכחן הוצאה", דהא אפילו בחול קאי נפקא
5 ליה שפיר דהוצאה מלאכה הוא, דהא

6 רחמנא קרייה מלאכה, כדכתיב "איש ואשה אל
7 יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש" וכתיב
8 "ויכלא העם מהביא", אלמא קרי להוצאה
9 מלאכה, וכן דריש בהדיא בירושלמי:

10 הכנסה מנולן סברא הוא כו'. וא"ת: מה
11 צריך להאי סברא: כיון דהוות

12 במשכן, כדאמר: הם העלו קרשים לעגלה כו'.
13 דהא בסמוך משמע גבי זריקה דאם היתה במשכן

14 - הוה אתי ליה שפיר: וילי: דבורקה נמי איכא
15 סברא: מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה. דאי

16 לאו סברא לא הוה מחשבין לה תולדה
17 דהוצאה, ואי לא הוות נמי במשכן לא הוה

18 מחייבין עליה מסברא. לפי שמלאכה גרועה
19 היא:

20 ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב
21 אמאי קרי לה אב כו'. הוה מצי

22 למימר דנפק מינה לענין התראה. כדפי' בפ'
23 "כלל גדול" (לעיל עג). ואיכא למימר דהיינו

24 דקמני: דך דהוות במשכן חשיבא כו'. אית
25 דגריס: דך דהוות במשכן חשיבא - קרי לה אב.

26 ודך דלא הוות במשכן חשיבא - קרי לה תולדה.
27 ולפי זה יש מלאכות דהוו במשכן, כגון מנכש

28 ומשקה זרעים, דלא חשיבי ולא הוו אבות, וכן
29 אי גריסין. דהוות במשכן חשיבא - קרי לה אב.

30 אבל אי גריס: דך דהוות במשכן חשיבא, וקרי
31 לה אב, דך דלא הוות במשכן - לא חשיבא וקרי

32 לה תולדה, לפי זה התולדות לא הוו במשכן:
33 אי נמי דך דכתיבא קרי לה אב. דך ליטנא

34 לא אינטרין אלא משום הוצאה:
35 ודילמא שלחופי הוו משלחפי. הכי נמי הוה

36 מצי למיפיר. דילמא תוך ארבע אמות הוה יתבי:
גזירה

1 גמ' מפר' זריקה תולדה דהוצאה. על פרוחך תולדה היא, דלא נמנית באבות
2 מלאכות. ותולדה דהוצאה היא, שאין לך לתתה תולדת אב אחר, דמעין
3 הוצאה היא האמורה באבות מלאכות: פתנה לזיח ר"ח היא. שהיו הכל מעינין אצל
4 משה רבינו: מרה"י דידכו. מאהליכם: ליה עבדיתיה. שהיה הנדבך פד'
5 להשלים: סברא היא. להיות הנכנס תולדת

6 הוצאה, שהיא מעין לה בשאר תולדות שהיא
7 מעין מלאכות: מפר' אהאי מיחייב ואהאי

8 מיחייב. בדתנן (לעיל פ"א ב.) פשט העני ידו
9 לפנים: נפקא מינה. דכל אבות מלאכות: שתי

10 אבות. דלא דמיין, ושתי תולדות דשתי אבות:
11 ולר"א כו'. במסכת פריהות בפרק "אמרו לו":

12 והא דתנן, בפירוקין: פפותל, דרמוקי לה
13 בדבילה שמינה ונדבקת: פוזרק פאורי.

14 ופטור, דלא נח ברשות הרבים, דאין רהיר
15 למעלה מעשרה. וברה"י נמי לא נח - שאינו

16 מקום מסוים שיהא רחבו ד', שהרי לא נח
17 בראש הפותל אלא בפניו: פוזרק פאורי.

18 דאורי רהיר הוא, תיבי. וכיון דאורי רהיר
19 הוא ונח - בכל דהו מחייב. ורשותא לנפשיה:

20 לא הוי, לא ברמלית ולא מקום פטור, הואיל
21 ובקניו נח ולא נח בראשו, שיהא מקום מסוים:

22 ותפרי יריעות. מעשה רוקם: גפי תורי. בתוך
23 אמה אחת, ואין צריכין לזרוק אלא להושיט:

24 מטו אהדי במחטין. בשמותחין את החוט
25 מכין זה את זה במחט: בוכיאר. כלי שקנה של

26 ערב נתון בו, שזורקין בין שני דופני היריעה:
27 והלא אגוד פידו. חוט של ערב הוא אוהו,

28 והקנה נכרך בחוטו. ואינו נשקט ממנו:
29 בניכבא פתרא. בחוט האחרון של קנה.

30 שהקנה נשקט מהחוט והבוכיאר נופל:
31 ניכבא. זריקה אחרונה של חוט, לשון המיסק:

32 והא במקום פטור אולא. בין דופני היריעה:
33 ואין זה רשות הרבים אלא מקום פטור, דאין

34 רחב ד': לשואליהו. אורגי יריעה אחרת, ויש
35 לו לזה שנים: ח"ג: ודילמא שואליהו גביהו

36 הוו יתבי: מטו אהדי בחפת. אי גבייהו הוו
37 יתבי מגיעין ידו של זה בשל זה בשפת

38 היריעה, בשמותחין חוט הערב: בחפת. כמו
39 חפת חלוקו (יומא ד' עז): שלחופי הוו

40 משלחפי. לעולם גפי הדדי הוו יתבי, אלא
41 שאין מכוננים, אלא זה נמשך לפנים וזה

42 לאחור: ואין עושה מפלאת חבירו, שכולם
43 מוכנים בכלי אומנותם, ולא הצרכו לישראל:

44 מכביר ד' אמות תוה, לא תלשן ולא עימרן,
45 אלא העבירן ד' אמות, לכך נהרג: מעמר.

46 תלושין ומפורקין היו ועמרן, כדאמרן (לעיל
47 ד' עג): האי מאן דבקיף מלחא - חייב משום

48 מעמר: מגילת סתרים. שהסתירוה, לפי שאין
49 בתוכן תלכות: ואינו חייב אלא אחת. על

50 פרוחך לענין שוגג קאמר, ולחשאת. דבמיד
51 תרי קשילי לא מקשילי, ולחיי פרי: והא אגן

52 תנן כו': ואינו חייב על אמת מהן. מיתת. -
53 דתן אחת שאינו נהרג עליה, ולא פירש איזו

54 היא. והשתא לרב יהודה אין זו העברה,
55 שהרי נהרג מקושש עליה, ולמתניתא אין

56 תולש באותו ספק:

ואלא

1 גמ' מפר', זריקה תולדה דהוצאה היא, הוצאה גופה
2 היכא כתיבא? א"ר יוחנן: דאמר קרא "ויצו משה ויעבירו

3 קול בפחנה". משה היכן הוה יתבי - בפחנה לזיח, ומחנה
4 לזיח רה"ר הוא, וקאמר להו לישראל: לא תפיקו ויתו

5 מרה"י דידכו לרה"ר. וממאי דבשבת קאי, דילמא בחול
6 קאי, ומשום דשלימא לה מלאכה? כדכתיב "והמלאכה

7 היתה דים וגו'". גמר "העברה" "העברה" מיוה"כ. פתיב
8 הכא ויעבירו קול בפחנה" וכתיב התם "והעברת שופר

9 תרועה", מה להלן - פיום אסור, אף פאן - פיום אסור.
10 אשפתן הוצאה, הכנסה מנולן? סברא היא, מפר' מרשות

11 לרשות הוא, מה לי אפוקי ומה לי עזילוי? מיהו, הוצאה
12 - אב, הכנסה - תולדה. ומפר', אהא מיחייב ואהא

13 מיחייב, אמאי קרי לה האי אב' ואמאי קרי לה האי
14 'תולדה'? נפקא מינה: דאי עבדי שתי אבות פהדי הדדי,

15 אי נמי שתי תולדות פהדי הדדי - מיחייב תרתה, ואי
16 עבדי אב ותולדה דידיה - לא מיחייב אלא חדא. ולר"א

17 דמחייב אתולדה במקום אב, אמאי קרו לה אב ואמאי
18 קרו לה תולדה? הך דתוואי במושבן חשיבא - קרי לה

19 אב, הך דלא תוואי במושבן חשיבא - לא קרי לה אב.
20 אי נמי: הך דכתיבא - קרי אב, והאי דלא כתיבא -

21 קרי תולדה. והא דתנן: הזורק ד' אמות פפותל, למעלה
22 מ' מפחים - פוזרק פאורי, למטה מ' מפחים - פוזרק

23 פאורי. והזורק פאורי ד' אמות - חייב. זרק ד' אמות
24 ברה"ר מנולן דמחייב? אמר ר' יאשיה: שפן אורגי יריעות

25 זורקין מחטיהו זה לזה. אורגין, מחטין למה להו?! אלא,
26 שפן תופרי יריעות זורקין מחטיהו זה לזה. ודילמא גבי

27 הדדי הוו יתבי? מטו הדדי במחטין. דילמא בתוך ארבע הוו יתבי? אלא אמר רב הסדא: שפן

28 אורגי יריעות זורקין בוכיאר ביריעה. והלא אגודו פידו! בניכבא פתרא. והא במקום פטור קאזלא!

29 אלא: שפן אורגי יריעות זורקין בוכיאר לשואליהו. ודילמא גפי הדדי הוו יתבי? מטו הדדי

30 בחפת. ודילמא שלחופי הוו משלחפי? ותו: מי שאילי מהדדי? והתניא לודא: "איש איש

31 ממלאכתו אשר המה עשים" - ממלאכתו הוא עושה, ואינו עושה ממלאכת חבירו! ותו:

32 מעביר ד' אמות ברה"ר מנולן דמחייב? אלא: פל ד' אמות ברה"ר, גמרא גמירי לה. אמר רב

33 יהודה אמר שמואל: מקושש, מעביר ארבע אמות ברה"ר תוה. במתניתא תנא: תולש תוה.

34 רב אהא ברבי יעקב אמר: מעמר תוה. למאי נפקא מינה? לכדרכי: דאמר רב: מצאתי מגלת

35 סתרים בי ר' חייא, וכתוב ביה: איסי בן יהודה אומר: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת,

36 (ואם עשאן פולם בהעלם אחת) - ואינו חייב אלא אחת. אחת ותו לא? והתנן: אבות מלאכות

37 ארבעים חסר אחת, ותוינן בה: מניינא למה לי? וא"ר יוחנן: שאם עשאן פולם בהעלם א' -

38 חייב על כל אחת ואחת! אימא: אינו חייב על אחת מהם. רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר

חייב, ומתני' פשיטא ליה דתולש חייב, ורב אהא בר יעקב פשיטא ליה דמעמר חייב. מ"ס: הא

מיתה לא מספקא, ומ"ס: הא מיתה לא מספקא. ת"ר: מקושש זה צלפחד, וכן הוא אומר

"ויהיו בני ישראל בצלפחד וימצאו איש וגו'" ולהלן הוא אומר "אבינו מת בצלפחד", מה להלן

צלפחד, אף פאן צלפחד, דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' יהודה בן בתירא: עקיבא, בין פד ובין

פד אתה עתיד ליתן את הדיון, אם כדבריך, התורה פיסתו ואתה מגלה אותו! ואם לאו -

ואלא

גמרא

שנינו במשנתנו הזורק חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב. הגמרא מבררת את המקור לאיסור הוצאה. שואלת הגמרא: מַכְרִי – הרי זריקה תולדה דמלאכת הוצאה היא, הוצאה גופה היכא פתיבא – היכן כתובה בתורה מלאכת הוצאה עצמה.

משיבה הגמרא: אַמַר רבי יוחנן, דְאָמַר קְרֵא – שנאמר בפסוק אחר שאמרו למשה שהגדבה שהביאו ישראל מספקת למלאכת המשכן (שמות לו ט) וַיֵּצֵאוּ מִשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֵה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל יַעֲשֻׂוּ עוֹד מִלֵּאכָה לְתַרְוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מֵהִבִּיא, מִשֶׁה הֵיכָן הָיָה יְתִיב – היכן היה משה יושב, בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה, וּמַחֲנֵה לְוִיָּה רְשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת הָיָא, שכל ישראל היו מצויים אצל משה רבינו, וְקָאָמַר לְהוּ – ואמר להם משה לְיִשְׂרָאֵל שצויה להם שלא יביאו עוד נדבה, לֹא תַפְּיִקוּ וְתִיתּוּ מְרֻשׁוֹת הַיְחִיד דִּידְכוּ לְרְשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת – לא תוציאו ותביאו מאהליכם, שהם רשות היחיד, למחנה לוי שהיא רשות הרבים, ואמר להם כן משום איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

שואלת הגמרא: וּמַמַּאי דְבִשְׁבַת קָא' – ומהיכן מוכח שצויה להם כן בשבת, ומשום איסור הוצאה, דִּילְמָא בְּחֹל קָא' – אולי עמד ביום חול, וּמְשׁוּם דִּילְמָא לֵה מְלָאכָה – ומשום שהביאו די נדבה כדי להשלים המלאכה צויה להם שלא יביאו עוד, בְּדַבְרֵיכִי בִפְסוּק שֶׁאֲחֵרִי וְהִמְלָאכָה הָיְתָה דְיָם' וגו' – במלאכת ההבאה היה די למלאכת המשכן.

משיבה הגמרא: גְּמַר 'הַעֲבֵרָה' הַעֲבֵרָה' מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים – למדים ש'העברה' שהזכירה בפסוק זה מדברת בשבת בגזירה שוה מ'העברה' הכתובה לגבי יום הכפורים, כְּתִיב הָכָא – כתוב בפסוק כֹּאן וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֵה, וְכְתִיב הָתָם לִגְבֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל שַׁנַּת הַיּוֹבֵל (ויקרא כה ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה, מַה לְהֵלֵן – כשם ששם לגבי יום הכפורים מדובר בְּיוֹם אֶסּוֹר – ביום שאסור לעשות בו מלאכה, אָף כֹּאן מְדוּבָר בְּיוֹם אֶסּוֹר, דְּהֵינּוּ בְּיוֹם הַשַּׁבַּת שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, וְצוּיָה לְהֵם מִשֶׁה שֶׁלָּא יִבְיֵאוּ עוֹד מְשׁוּם אִיסוּר הוּצָאָה, שאם אמר להם כן משום שנשלמה המלאכה לא היה הכתוב צריך להשמיענו בגזירה שוה שאמר להם כן בשבת.

שואלת הגמרא: אֲשַׁבְּחֵן – מצאנו מקור למלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, הַכְּנָסָה מְגַלְגֵן – מנין לנו שגם הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד מלאכה היא.

משיבה הגמרא: סְבִירָא הִיא – אנו יודעים זאת מסברא, מַכְרִי מְרֻשׁוֹת לְרְשׁוֹת הָיָא – הרי מלאכת הוצאה היינו העברה מרשות לרשות, ואם כן מַה לִּי אֲפִיקָי וּמַה לִּי עֵיילִי – מה לי אם מוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים ומה לי אם מכניס חפץ מרשות הרבים לרשות היחיד, וכמו שהוצאה חשובה מלאכה גם הכנסה חשובה מלאכה. מִיָּהוּ – אבל הוצאה היא אַב וְהַכְּנָסָה הִיא תוֹלְדָה שְׁלֵה, ואינה אב מלאכה עבד עצמה.

הגמרא מבארת מה ההבדל בין אב לתולדה. שואלת הגמרא: וּמַכְרִי אָהָא מִיְתִיב וְאָהָא מִיְתִיב – ומכיון שחייבים גם על הוצאה וגם על הכנסה, אם כן אֲמַאי קְרִי לֵה הָיָא אַב וְאֲמַאי קְרִי לֵה תוֹלְדָה – לענין מה נקראת הוצאה אב והכנסה תולדה.

משיבה הגמרא: נִפְקָא מִיָּהוּ בֵּין כָּל אֲב תוֹלְדָה שְׁלו, דְאִי עֵבִיד שְׁתֵּי אָבוֹת בְּהִרְדֵי – שאם עשה שני אבות מלאכה שונים בהעלם אחד ו–שלא נודע לו בינתיים שחטא, אִי נִמְי שְׁתֵּי תוֹלְדוֹת בְּהִרְדֵי – או שעשה שתי תולדות של אבות מלאכה שונים בהעלם אחד, מִיְתִיב הִרְתִּי – מחויב הוא להביא שתי חטאות, וְאִי עֵבִיד אַב וְתוֹלְדָה דִּידִיה – ואם עשה אב מלאכה עם התולדה שלו בהעלם אחד, לֹא מִיְתִיב אֵלָּא קְרֵא – אינו מחויב אלא חטאת אחת, ולענין זה יש מלאכות הקרויות אב ויש מלאכות הקרויות תולדה, שהתולדות הן בכלל האבות, וכשעשה תולדה עם האב שלה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.

שואלת הגמרא: וְלְרַבִּי אֶלְיעָזָר דְּמִתִּיב אֶתוֹלְדָה בְּמָקוֹם אַב –

המחייב חטאת על התולדה אף אם עשאה בהעלם אחד עם האב (כריתות טו), אֲמַאי קְרִי לֵה אַב וְאֲמַאי קְרִי לֵה תוֹלְדָה – מדוע יש מלאכה הקרויה אב ומלאכה אחרת נקראת תולדה.

משיבה הגמרא: הָךְ דְּהוּא' בְּמִשְׁכַּן הַשֵּׁבִיבָא קְרִי לֵה אַב – אותה מלאכה שהיתה חשובה במשכן קרויה אב, הָךְ דְּלֹא הוּא' בְּמִשְׁכַּן הַשֵּׁבִיבָא לֹא קְרִי לֵה אַב – ואותה מלאכה שלא היתה חשובה במשכן אינה קרויה אב אלא תולדה. אִי נִמְי – אופן נוסף, הָךְ דְּבִתְיָבָא קְרִי אַב – אותה מלאכה הכתובה בתורה קרויה אב, וְהָיָא דְּלֹא בְּתִיבָא קְרִי תוֹלְדָה – ואותה מלאכה שאינה כתובה בתורה קרויה תולדה.

אגב שבירה הגמרא את המקור למלאכת הוצאה וזריקה מרשות לרשות, היא מבררת את המקור לזריקה של ארבע אמות ברשות הרבים: וְהָא דְּתַנֵּן – ומה ששנינו (הלן ק), הוֹזֵק חֶפֶץ לִמְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת וּפְגַע בְּכּוֹתֵל וְנִדְבַק בּוֹ, אם זרקו כותל לְמַעַלָּה מְעַשְׂרָה טַפְּחִים מִהַקְרָע, הרי הוא כְּזוֹרֵק כְּאִוִּיד רְשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת, שלא נח החפץ ברשות הרבים אלא במקום פטור, ואם זרקו כותל לְמַטָּה מְעַשְׂרָה טַפְּחִים מִהַקְרָע, הרי הוא כְּזוֹרֵק כְּאִוִּיץ בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת, וְהוֹזֵק כְּאִוִּיץ לִמְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת חֵיִב. ויש לשאול, זֵרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת מְגַלְגֵן דְּמִיְתִיב – מנין לנו שמתחייב על זריקה כזו.

משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי יֵאֲשִׁיָּה, שָׁבֵן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן הִיוּ וְזֵרֵקוּן מְחִטִּינָן מִזֶּה לְזֶה כְּשֶׁהֲשִׂיאוּ אֶת הַמַּחַט לְחִבְרֵיהֶם, וכיון שמלאכה זו היתה במשכן יש ללמוד שחייבים עליה.

מקשה הגמרא: אוֹרְגֵי, מְחִטִּין לְמַה לְהוּ – למה היו האורגים צריכים מחטים, הרי מחט עשויה לתפירה ולא לאריגה הנעשית בכלים המיוחדים לה.

מבארת הגמרא את כוונתה: אֵלָּא הַמְקוֹר לְכָךְ שׁוֹרִיקַת אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת מְלָאכָה הִיא, שָׁבֵן תוֹפְרֵי יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, הִיוּ זוֹרְקֵין מְחִטִּינָן זֶה לְזֶה כְּשֶׁהֲשִׂיאוּ אֶת הַמַּחַט לְחִבְרֵיהֶם.

מקשה הגמרא: וְדִילְמָא נִפְי הִרְדֵי הוּוּ יְתִיב – ושמה תופרי היריעות היו יושבים סמוכים זה לזה, וכשהעבירו המחט מזה לזה לא היו זורקים אותה אלא מושיטים.

מתרצת הגמרא: אם היו תופרי היריעות יושבים סמוכים זה לזה, מְטוּ הִרְדֵי בְּמְחִטִּין – היו מכים זה את זה במחטים כשהיו מותחים את החוט.

מקשה הגמרא: דִּילְמָא בְּתוֹף אַרְבַּע הוּוּ יְתִיב – שמא היו תופרי היריעות יושבים בתוך ארבע אמות זה לזה ולא היו סמוכים ממש כדי שלא יפגעו זה בזה במחטים, ואין מכאן מקור לחייב את הזורק ארבע אמות ברשות הרבים.

ולכן אומרת הגמרא: אֵלָּא אֲמַר רַב חֲסִדָּא, הַמְקוֹר לְכָךְ שׁוֹרִיקַת אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת מְלָאכָה הִיא, שָׁבֵן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן וְזוֹרְקֵין כּוּבְיָאָר בְּרִיעָה – היו זורקים את הכלי שחוטי הערב נתונים בו בין חוטי השתי מצד לצד, ורוחב היריעות היה ארבע אמות, והיו זורקים את הבוכיאר למרחק ארבע אמות.

מקשה הגמרא: וְהִלָּא אוֹנְגְדוּ בִידו – והרי כשזורק את הבוכיאר אוחז בידו את חוט הערב הנמשך מהבוכיאר ואין כאן זריקה, ואם כן לא מצאנו שהיתה במשכן זריקה של ארבע אמות ברשות הרבים.

מתרצת הגמרא: בְּנִיטְבָא בְּתֵרָא – למדים שזריקת ארבע אמות היתה במשכן בזריקה האחרונה של חוט הערב בין חוטי השתי, שכשנגמר החוט היה הקנה נשמת מהחוט והבוכיאר נופל לארץ.

מקשה הגמרא: וְהָא בְּמָקוֹם פְּטוּר קָאָזְלָא – הרי הבוכיאר נזרק בין חוטי השתי העליונים לחוטי השתי התחתונים, ואותו מקום אינו בטל לרשות הרבים, ומשום שאינו רחב ארבעה טפחים הוא מקום פטור.

ולכן משיבה הגמרא: אֵלָּא הַמְקוֹר לְכָךְ שׁוֹרִיקַת אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת מְלָאכָה הִיא, שָׁבֵן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן הִיוּ וְזוֹרְקֵין כּוּבְיָאָר לְשׁוֹאֲלֵיהֶן, שמי שהיו לו שנים היה משאיל אחד לחבירו.

מקשה הגמרא: וְדִילְמָא נִפְי הִרְדֵי הוּוּ יְתִיב – ושמה אורגי היריעות היו יושבים סמוכים זה לזה, וכשהעבירו הבוכיאר מזה לזה לא היו זורקים אותו אלא מושיטים.

הגמרא מביאה מאמר בענין נס בתוך נס: כתוב באותות שמסר ה' למשה שיעשה לפרעה כדי שיאמין לדבריו (שם 1-2), וישלף אהרן את מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין, ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלתיטהם כן, וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים, ויבלע מטה אהרן את מפתחם, אמר רבי אלעזר, מכך שנאמר ויבלע מטה ולא ויבלע תנין יש ללמוד שהיה כאן גם בתוך גם, שמתחילה חור ונעשה מטה ואחר כך בלע את מטות חרטומי מצרים, ונעשה נס שבלע את מטותם, ועוד נס שני שבלע אותם כשהיה מטה ולא כשהיה תנין.

שנינו במשנתנו: הוורק מרשות היחיד לרשות היחיד בו ורשות הרבים באמצע, רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים. הגמרא מבררת באיזה אופן נחלקו: פליגי - שאל רבה, האם בוורק מרשות היחיד לרשות היחיד ועבר החפץ דרך רשות הרבים למטה מעשרה טפחים סמוך לקרקע פליגי - נחלקו רבי עקיבא וחכמים, ובהא פליגי - ובסברא זו נחלקו, דמר (רבי עקיבא) סבר, אמרינן קלוטה פמה שהוורק - אומרים שחפץ הנקלט באויר הרשות נחשב כאילו מונח בקרקע של אותה רשות, ונמצא שהוורק שבמשנתנו, כאילו עקר את החפץ מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים וחזר ועקר מרשות הרבים והניחו ברשות היחיד, וחייב חטאת. ומר (חכמים) סבר, לא אמרינן - אין אומרים קלוטה פמה שהוורק, והרי הוא כוורק חפץ מרשות היחיד אחת לרשות היחיד אחרת, ופטור מחטאת. אכל אם עבר החפץ דרך רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים, לדברי הכל פטור, שמשום קלוטה ברשות הרבים אין לחייבו כיון שאינו אויר רשות הרבים אלא אויר מקום פטור, ואין לדון על חפץ הנמצא שם כאילו הוא מונח על קרקע רשות הרבים, ומשום שהעביר את החפץ מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אין לחייבו, שהרי במשכן היתה נעשית מלאכה זו באופן של הושטה, ומהמשכן למדנו לחייב בשבת מושיט באופן זה, ולא לפליגי - ואין למדים לחייב את הוורק באופן זה, ממושיט.

ממשין רבה לבאר את שאלתו: או דילמא - או שמא נאמר, שכוורק ועבר החפץ דרך רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים מהקרקע פליגי - נחלקו רבי עקיבא וחכמים, שהחפץ לא עבר באויר רשות הרבים ולא שייך בו קלוטה, ובהא פליגי - ובסברא זו נחלקו, דמר (רבי עקיבא) סבר, ילפינן - למדים וזרק ממושיט, שכשם שהמושיט חפץ מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב אם הושיט למעלה מעשרה טפחים, כך הוורק באופן זה חייב אפילו אם זרק למעלה מעשרה טפחים. ומר (חכמים) סבר, לא ילפינן - אין למדים וזרק ממושיט, ולכך רק מושיט חייב, אך זרק פטור. אכל אם עבר החפץ באויר רשות הרבים למטה מעשרה טפחים, לדברי הכל חייב, מאי מעמא - מה הטעם, לפי שאנו אומרים קלוטה פמה שהוורק דמאי - היא דומה, ונמצא שעשה הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, והכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד.

הגמרא פושטת את ספיקו של רבה: אמר רב יוסף, הא מילתא איבעיא ליה לרב הסדא - דבר זה הסתפק בו רב חסדא, ופשטא ניהליה רב הוננא מהא - ופשטו לו רב המנונא מברייתא זו, ששנינו, חפץ שיצא מרשות היחיד לרשות היחיד ועובר באמצע ברשות הרבים עצמה, רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים.

הגמרא מבארת כיצד פשט רב המנונא את הספק מברייתא זו: ויש לדייק בברייתא זו, מדרבאמר - מכך שאמר התנא שרבי עקיבא וחכמים נחלקו באופן שעבר החפץ ברשות הרבים עצמה, פשיטא (פשוט) שכשעבר החפץ למטה מעשרה פליגי (נחלקו), שהרי למעלה מעשרה טפחים אינו רשות הרבים עצמה, אלא מקום פטור. ובהא - ובאיזה אופן נחלקו בברייתא, אלימא במעביר - אם נאמר שנחלקו במעביר חפץ בידו מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, יש לתמוה, וכי רק במעביר למטה מעשרה טפחים הוא דמחייב רבי עקיבא, אבל במעביר למעלה מעשרה לא מחייב, והאמר (והרי אמר) רבי אלעזר (לעיל צב), המוציא משוי מרשות

מקשה הגמרא על רבי יהודה בן בתירא: ואלא הא גמר גזירה שנה - והרי רבי עקיבא למד שהמקושש זה צלפחד בגזירה שנה, והרי זה כמפורש, ואם כן לא כסתה התורה את שמו של המקושש.

מתרצת הגמרא: גזירה שנה לא גמר - רבי יהודה בן בתירא לא קיבל גזירה שנה זו מרבותיו, ואין אדם דן גזירה שנה מעצמו.

שואלת הגמרא: אלא לרבי יהודה בן בתירא מהיבא הנה - מאיזה חטא מת שנאמר עליו (במדבר 11) כי בקטאו מת. משיבה הגמרא: מ'ויצפילו הנה - הוא היה מהחוטאים בחטא של המעפילים שנאמר בהם ויצפילו לעלות אל ראש ההר (שם די מד), שאינו חטא חמור כל כך כחילול שבת.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: ביוצא בקרב אתה אומר - כמו שדרשנו לגבי צלפחד בן יש לדרוש גם בענין מה שנאמר באהרן ומרים שדיברו בגנות משה ונעשתה מרים מצורעת (שם יב ט), ויחר אף ה' גם וילך, ומכך שנאמר 'בם' בלשון רבים מלמד שאף אהרן נצטרע, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין קף ובין קף - בין אם האמת כדברך שאהרן נצטרע, ובין אם אין האמת כדברך אתה עתיד ליתן את הדין על שאמרת דבר זה, אם בקדריך שנצטרע, אתה עתיד ליתן את הדין על שהתורה כסתה ולא גילתה שאהרן נצטרע ואתה מנלה אותו, ואם לאו כדברך עתיד אתה ליתן את הדין על שאתה מוציא לעז על אותו צדיק ואתה אומר שנצטרע.

מקשה הגמרא על רבי יהודה בן בתירא: ואלא הקתיב 'בם' שמשמע שהיה חרון אף גם באהרן, והרי זה כמפורש, ואם כן לא כסתה התורה את צרעתו של אהרן. מתרצת הגמרא: לרבי יהודה ההוא חרון אף שנאמר לגבי אהרן לא היה אלא בגזיפה פעלמא אבל לא נעש.

הגמרא מביאה ברייתא הסוברת כרבי עקיבא: תניא במאן דאמר - שנינו בברייתא כדעת האומר שאף אהרן נצטרע, דקתיב באותו ענין (שם יב ט) ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת, ותנא בברייתא שביתא הפסוק, שפנה אהרן אהרן מצרעתו קודם שנצטרע מרים, הרי שאף אהרן נצטרע.

הגמרא מביאה דרשה בענין הוורק בכשרים: אמר ריש לקיש, הוורק בכשרים לזקה - נעשש בגופו, דקתיב בענין ציווי ה' למשה שיאמר לישראל שיוציאם ממצרים, שאמר משה (שמות ד א) ויתן לא יאמינו לי וגו', ונליא קמי קודשא בריך הוא דמהימני ישראל - והיה גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שיאמינו בני ישראל לדבריו, ואמר לו הקב"ה למשה, הן מאמינים בני מאמינים, ואתה אין סופך להאמין, כלומר סופך להכשל בענין זה. הן מאמינים, דקתיב אחר שאמר להם משה שבא לגאלם (שם ד א) ויאמן העם, והם בני מאמינים שנאמר באברהם אביהם כשהבטיחו הקב"ה שיהיה לו זרע ככוכבי השמים (בראשית 15) והאמן פה, ואתה אין סופך להאמין, ונאמר בבריתא ששאל רבי עקיבא את ר' יוחנן, ומהו דקתיב לא האמנתם בי וגו'. וממאי דקתיב - ומנין שלקה משה בגופו על שחדש בישראל שלא יאמינו לו, דקתיב באותות שמסר ה' למשה שיעשה לישראל כדי שיאמינו לדבריו (שמות ג א) ויאמר ה' לו עוד הבא נא ירך בתיקף וגו' ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו מצרעת פשלו, ורמו לו באות זה שדיבר לשון הרע על ישראל במה שאמר שלא יאמינו לו, ולכן הלקה בגופו שנצטרע.

הגמרא מביאה דרשה בענין מדה טובה מרובה שאף היא נלמדת מצרעתו של משה: אמר רבא ואיתימא - ויש אומרים שאמר זאת רבי יוסי ברכי חנינא, מדה טובה ממהרת לבא ממדת פורענות - טובה שמביא ה' על האדם מהמרת לבוא מפורענות שגזרת עליו, דאילו במדת פורענות שנצטרע ידו של משה קתיב (שם), ויוציאה והנה ידו מצורעת פשלו, שכשהוציא את ידו נצטרעה ולא קודם לכן, ואילו במדה טובה שנתרפאה ידו קתיב בפסוק שאחריו (שם ד ז), ויוציאה מחיקו והנה שבה בכשרו, מחיקו הוא דשבה בכשרו - כשעדיין היתה ידו בחיקו חורה להיות כשאר בשרו.

1 ואלא הא גמיר גזירה שנה. וא"כ לא פסחו התורה, דהוה ליה כמפורש. ומשני: רבי יהודה בן בתירא לא גמרה. ואין אדם דן ג"ש מעצמו: ואלא. לרבי יהודה: מהיכן הנה.
2 באינו חטא מה, דכתיב "כי בחטאא מת": מ"ו ויעפילו לעלות וגו', שלא הרשיע כ"כ בחילול שבת: שפנה מצדעתו. קדם ונתרפא: והנה ידו מצורעת. היינו לוקה בגופו:
3 ויוציאה והנה ידו. אחר הוציאה מצורעת בשלג. ובמדה טובה כתיב "מחיקו והנה שבה": גם בתוך גם. לאחר שחזר ונגעשה משה בלען, ולא כשהוא תנין, דלא כתיב "ויבלע
4 תנין אהרן": ולא ילפינן זורק ממושיט. שהיה בעבודת הלוים למעלה מעשרה מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע. וסיפא דקתני הזורק פטור והמושיט חייב
5 - דברי הכל היכי: או דילמא למעלה מי'
6 פליגי. ומשום הכי פליגי ופטרי רבנן, דאין כאן
7 איר רה"ר, וזורק ממושיט לא ילפינן. ורבי
8 עקיבא לית, וסיפא רבנן קאמרי לה: ועובר
9 גרסינן. מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים
10 עצמה. ולא גרסינן ברשאי הזורק: והא אמר
11 ר' אלעזר. ב"המציג, וילף ממשא בני קתה
12 דארון. אלא לאו בזורק. מיירי מתניחא מי
13 מתניחין, וקתני בבקייחא עצמה. ובהא הוא
14 דמחייב ר' עקיבא - משום דנקלטה באוירו
15 של רה"ר: למעלה מעשרה. דילף זורק
16 ממושיט: ופליגי דרב חלקיה. הא דר'
17 אלעזר: תוף שלשה דברי הכל חייב. ואע"ג
18 דלא נח - מודו דמנוח דמי: פטור. דלא
19 ילפינן זורק ממושיט: פאנו למחלוקת.
20 ובקלוטה כמה שהונחה: משום שבות, שזרק
21 מרשותו לרשות חבירו, ולא משום הפסק
22 רה"ר. דהא הדין נמי אם היתה אצלו עד
23 שיעברו: ואם היו שתיקה, הרשויות, שלו -
24 מותר לכתחילה: אסור לזרוק מזה לזה.
25 ואפילו הן שלו. דאי משלו לזר חבירו - לא
26 היה שר שמואל: לאו מי אויבקימא.
27 בעירובין: דמדלי חד וסתתי חד, דמתוך כך
28 צריך לאמון ידו מגובה לנמוך או מנמוך
29 לגבוה טריד בה, ודילמא לא זרק על הגג
30 ונפל לרה"ר, ואתי לאתויי. ולהכי נקט ואתי
31 לאתויי, דאילו משום נפילת רה"ר - ליכא
32 חיוב חטאת, דמתעסק הוא אצל הוצאה, דלא
33 נתכוון לזרוק לרה"ר: פלבוד דמי. דרשות
34 שאינו גבוה ג' בטל אצל רה"ר: אמר ליה.
35 סבא רבי: לפי שאי אפשר להחליק רה"ר
36 מגבושיות כאילו נלקטו במלקט ורהיטני
37 פליגינה בע"ז. והן בשני גוויי בליים של עץ,
38 ובקול חד נעץ בתוכו, ובהן משוה פני רוחב
39 הקרש ומחליקה. הלכך, בגבושיות נמי רה"ר:
40 אמר ליה. אי מסבא אפילו ג' נמי: המשלשל.
41 מתחיל לארוג דופני הסוכה בערב כלפי
42 מעלה, ומשלשל וזבא כלפי מטה: משלשל.
43 מוריד: אם גבוהות מן הארץ ג' ספחים
44 פסולה הא פחות מג' פשרה, דאמרין: לבד
45 - כמי שגנפם עליהן, ונשלמו עד למטה. הכא
46 לאו טעמא דחילוק הוא. נראה לי דהכי
47 גרסינן. מאי איכא למימר: התם משום דהויא
48 לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, ובפחות
49 משלשה ליכא בקיעת גדיים: תינח למטה
50 למעלה מאי איכא למימר. למעלה היכא
51 דאמרין לבד למעלה, בכמה דוכתי, כגון
52 מקיפין ג' חבלים דעירובין (דף טו), וכגון
53 שהרחיק את הסיכין מן הדפנות ג' ספחים
54 פסולה (סוכה דף יז). כמאן דמלי מתוך
55 שהוא חושך ומלא הבקלא אבל שאינו
56 מקורה. כגון חצר: וקא קשיא ליה. בהא
57 דאגמרייה רביה:

1 גיירה שוה לא גמיר. ואם תאמר: וליגמר מר'
2 עקיבא, שהוא קבלה מרבנו ואור"ת:
3 שהיה להם בקבלה מנין ג"ש שבכל התורה, וזו
4 היתה יתירה על החשבון - לפיכך לא קיבלה:
למימרא

1 ואלא, הא גמיר גזירה שוה! ג"ש לא גמיר. אלא מהיכא
2 הנה? מ"ו ויעפילו הנה. פיוצא בדבר אהא אומר: "יחזר אף
3 ה' גם וילך" מלמד שאף אהרן נצטרע, דברי רבי עקיבא.
4 אמר לו רבי יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך
5 אתה עתיד ליתן את הדין. אם כדברייך - התורה כפסחו
6 ואתה מגלה אותו! ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ואלא הכתיב 'בם'? ההוא בגופיה
7 בעלמא. תניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע, דכתיב "ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת" תנא:
8 שפנה מצרעתו. אמר ריש לקיש: החושד בכשרים לוקה בגופו, דכתיב "והן לא יאמינו לי וגו'",
9 ונליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל. אמר לו: הן מאמינים בני מאמינים, ואתה אין סופך להאמין. הן
10 מאמינים - דכתיב "ויאמן העם", בני מאמינים "והאמין בי". אתה אין סופך להאמין - שנאמר
11 "ען לא האמנתם בי וגו'". מפאי דלקה - דכתיב "ויאמר ה' לו עוד הבא נא ירך בחיקך וגו'".
12 אמר רבא ואיתימא רבי יוסי בר' חנינא: מדה טובה כמתרת לבא ממדת פורענות. דאילו במדת
13 פורענות כתיב "ויוציאה והנה ידו מצרעת בשלג" ואילו במדה טובה כתיב "ויוציאה מחיקו והנה
14 שבה פכשו", מחיקו הוא דשבה פכשו. ויבלע משה אהרן את מפתם" א"ר אלעזר: גם בתוך
15 גם. מרה"י לרה"י כו', בעי רבה: למטה מעשרה פליגי, ובהא פליגי דמ"ס: אמרין "קלוטה כמה
16 שהונחה", וקר סבר: לא אמרין "קלוטה כמה שהונחה". אבל למעלה מעשרה - דברי הכל פטור,
17 ולא ילפינן זורק ממושיט. או דילמא: למעלה מעשרה פליגי, ובהא פליגי דקר סבר: ילפינן זורק
18 ממושיט, וקר סבר: לא ילפינן זורק ממושיט. אבל למטה מי' - דברי הכל חייב, מאי טעמא -
19 קלוטה כמה שהונחה דמיא? אמר רב יוסף: הא מילתא איבעיא ליה לרב חסדא, ופשטה ניהליה
20 רב המנונא מהא: מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה, ר' עקיבא מחייב, והתקמים פוטרים.
21 מדאמר "ברשות הרבים עצמה" - פשיטא למטה מעשרה פליגי. ובמאי? אילימא במעבר -
22 למטה מעשרה הוא דמחייב, למעלה מי' לא מחייב? והאמר ר' אלעזר: המוציא משו' למעלה
23 מעשרה - חייב, שפן משא בני קתה! אלא לאו - בזורק, ולמטה מעשרה הוא דמחייב, למעלה
24 מעשרה לא מחייב. ש"מ: בקלוטה כמה שהונחה פליגי - ש"מ. ופליגי דר' אלעזר, דאמר ר"א:
25 מחייב היה ר' עקיבא אפילו למעלה מי'. והאי דקתני "רה"ר עצמה" - להודיעך כוון דרבנן. ופליגי
26 דרב חלקיה בר טובי, דאמר רב חלקיה בר טובי: תוף שלשה - דברי הכל חייב, למעלה מעשרה
27 דברי הכל פטור, מג' ועד י' - פאנו למחלוקת ר' עקיבא ורבנן. תניא נמי הכי: בתוך ג' -
28 דברי הכל חייב, למעלה מי' - אינו אלא משום שבות, ואם היו רשויות שלו - מותר. מג' ועד
29 עשרה - ר"ע מחייב והתקמים פוטרי. אמר מר: אם היו רשויות שלו - מותר. לימא תהוי תיובתיה
30 דרב; דאיתמר: שני בתים בשני צדי רה"ר, רבה בר רב הונא אמר רב: אסור לזרוק מזה לזה,
31 ושמואל אמר: מותר לזרוק מזה לזה! ולא מי אויבקימא לההיא פגון דמדילי חד וסתתי חד, דזימנין
32 נפל ואתי לאתויי. אמר ליה רב חסדא לרב המנונא, ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא: מנא הא
33 מילתא דאמור רבנן "בל פחות מג' פלבוד דמי"? אמר ליה: לפי שאי אפשר לה לרשות הרבים
34 שתילקט במלקט וברהיטני. אי הכי - ג' נמי! ותו: הא דתנן "המשלשל דפנות מלמעלה למטה,
35 אם הן גבוהות מן הארץ שלשה ספחים - פסולה" הא פחות מג' - פשרה! התם היינו טעמא -
36 משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. תינח - למטה, למעלה - מאי איכא למימר? אלא:
37 "בל פחות משלשה - פלבוד דמי" - הלכתא גמירי לה. ת"ר: מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע, רבי
38 מחייב והתקמים פוטרי. רב ושמואל דאמרי תרוניהו: לא חייב רבי אלא ברה"י מקורה, דאמרין:
39 בותא כמאן דמליא דמי. אבל שאינו מקורה - לא. אמר רב הנא אמר רב יהודה אמר שמואל:
40 מחייב היה רבי שתים, אחת משום הוצאה, ואחת משום הכנסה. יתיב רב הנא וקא קשיא ליה:

1 גיירה שוה לא גמיר. ואם תאמר: וליגמר מר'
2 עקיבא, שהוא קבלה מרבנו ואור"ת:
3 שהיה להם בקבלה מנין ג"ש שבכל התורה, וזו
4 היתה יתירה על החשבון - לפיכך לא קיבלה:
למימרא

1 ואלא, הא גמיר גזירה שוה! ג"ש לא גמיר. אלא מהיכא
2 הנה? מ"ו ויעפילו הנה. פיוצא בדבר אהא אומר: "יחזר אף
3 ה' גם וילך" מלמד שאף אהרן נצטרע, דברי רבי עקיבא.
4 אמר לו רבי יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך
5 אתה עתיד ליתן את הדין. אם כדברייך - התורה כפסחו
6 ואתה מגלה אותו! ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ואלא הכתיב 'בם'? ההוא בגופיה
7 בעלמא. תניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע, דכתיב "ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת" תנא:
8 שפנה מצרעתו. אמר ריש לקיש: החושד בכשרים לוקה בגופו, דכתיב "והן לא יאמינו לי וגו'",
9 ונליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל. אמר לו: הן מאמינים בני מאמינים, ואתה אין סופך להאמין. הן
10 מאמינים - דכתיב "ויאמן העם", בני מאמינים "והאמין בי". אתה אין סופך להאמין - שנאמר
11 "ען לא האמנתם בי וגו'". מפאי דלקה - דכתיב "ויאמר ה' לו עוד הבא נא ירך בחיקך וגו'".
12 אמר רבא ואיתימא רבי יוסי בר' חנינא: מדה טובה כמתרת לבא ממדת פורענות. דאילו במדת
13 פורענות כתיב "ויוציאה והנה ידו מצרעת בשלג" ואילו במדה טובה כתיב "ויוציאה מחיקו והנה
14 שבה פכשו", מחיקו הוא דשבה פכשו. ויבלע משה אהרן את מפתם" א"ר אלעזר: גם בתוך
15 גם. מרה"י לרה"י כו', בעי רבה: למטה מעשרה פליגי, ובהא פליגי דמ"ס: אמרין "קלוטה כמה
16 שהונחה", וקר סבר: לא אמרין "קלוטה כמה שהונחה". אבל למעלה מעשרה - דברי הכל פטור,
17 ולא ילפינן זורק ממושיט. או דילמא: למעלה מעשרה פליגי, ובהא פליגי דקר סבר: ילפינן זורק
18 ממושיט, וקר סבר: לא ילפינן זורק ממושיט. אבל למטה מי' - דברי הכל חייב, מאי טעמא -
19 קלוטה כמה שהונחה דמיא? אמר רב יוסף: הא מילתא איבעיא ליה לרב חסדא, ופשטה ניהליה
20 רב המנונא מהא: מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה, ר' עקיבא מחייב, והתקמים פוטרים.
21 מדאמר "ברשות הרבים עצמה" - פשיטא למטה מעשרה פליגי. ובמאי? אילימא במעבר -
22 למטה מעשרה הוא דמחייב, למעלה מי' לא מחייב? והאמר ר' אלעזר: המוציא משו' למעלה
23 מעשרה - חייב, שפן משא בני קתה! אלא לאו - בזורק, ולמטה מעשרה הוא דמחייב, למעלה
24 מעשרה לא מחייב. ש"מ: בקלוטה כמה שהונחה פליגי - ש"מ. ופליגי דר' אלעזר, דאמר ר"א:
25 מחייב היה ר' עקיבא אפילו למעלה מי'. והאי דקתני "רה"ר עצמה" - להודיעך כוון דרבנן. ופליגי
26 דרב חלקיה בר טובי, דאמר רב חלקיה בר טובי: תוף שלשה - דברי הכל חייב, למעלה מעשרה
27 דברי הכל פטור, מג' ועד י' - פאנו למחלוקת ר' עקיבא ורבנן. תניא נמי הכי: בתוך ג' -
28 דברי הכל חייב, למעלה מי' - אינו אלא משום שבות, ואם היו רשויות שלו - מותר. מג' ועד
29 עשרה - ר"ע מחייב והתקמים פוטרי. אמר מר: אם היו רשויות שלו - מותר. לימא תהוי תיובתיה
30 דרב; דאיתמר: שני בתים בשני צדי רה"ר, רבה בר רב הונא אמר רב: אסור לזרוק מזה לזה,
31 ושמואל אמר: מותר לזרוק מזה לזה! ולא מי אויבקימא לההיא פגון דמדילי חד וסתתי חד, דזימנין
32 נפל ואתי לאתויי. אמר ליה רב חסדא לרב המנונא, ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא: מנא הא
33 מילתא דאמור רבנן "בל פחות מג' פלבוד דמי"? אמר ליה: לפי שאי אפשר לה לרשות הרבים
34 שתילקט במלקט וברהיטני. אי הכי - ג' נמי! ותו: הא דתנן "המשלשל דפנות מלמעלה למטה,
35 אם הן גבוהות מן הארץ שלשה ספחים - פסולה" הא פחות מג' - פשרה! התם היינו טעמא -
36 משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. תינח - למטה, למעלה - מאי איכא למימר? אלא:
37 "בל פחות משלשה - פלבוד דמי" - הלכתא גמירי לה. ת"ר: מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע, רבי
38 מחייב והתקמים פוטרי. רב ושמואל דאמרי תרוניהו: לא חייב רבי אלא ברה"י מקורה, דאמרין:
39 בותא כמאן דמליא דמי. אבל שאינו מקורה - לא. אמר רב הנא אמר רב יהודה אמר שמואל:
40 מחייב היה רבי שתים, אחת משום הוצאה, ואחת משום הכנסה. יתיב רב הנא וקא קשיא ליה:

1 לְמִימְרָא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא כו'. הקשה ה"ר פורת: מנא ליה
2 דמחייב אתולדה במקום אב? דילמא הא דמחייב שתיס - היינו כשנודע לו וחור
3 נודע לו, ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש, דמחייב אפילו בהוציא והוציא בהעלם אחתו
4 ואורי: דאם כן לא היה רב יהודה משמיענו שום חיזוש שחייב שתיס, ועל כרחוק אתא
5 לשמיענין דרבי מחייב אתולדה במקום אב: לא

6 ס"ד דתניא ר' יהודה מוסף כו'. לפי מאי
7 דקט"ד, דטעמא דרבי יהודה משום דמחייב
8 אתולדה במקום אב - אמאי נקט טפי שובט
9 ומדקדק? איכא למימר דס"ד דרבנן נמי מחייב
10 אתולדה במקום אב, ולא פליגי אלא שבוטט
11 ומדקדק, ואמרי דלאו היינו תולדה, אלא היינו
12 ממש מיסך ואורג, אי נמי: לא מחייבי רבנן
13 אתולדה במקום אב, ולדריזו דרבי יהודה
14 קאמרי:

15 **מאי** לא דעבדינהו לתרויהו בהדי הדדי.
16 אין הלשון מישב; דמשמע דלמסקנא לא
17 קאי הכי, וחי אינו דלמסקנא נמי דמפ' דר' יהודה
18 חשיב להן אבות, מיירי נמי דעבדינהו לתרויהו
19 בהדי הדדי. דאי בדעבר: האי לתורה והאי
20 לחוריה, כדגרסינן בכמה ספרים - בהא לא היה
21 פליגי רבנן עליה, דתיפוק ליה דמשום תולדה הו'
22 מחייבי ואומר ר"י דאין למחוק, ושפיר גרסינן
23 ליה. והי: לעולם דעברד האי לתורה והאי
24 לחוריה, ופליגי במיזד ולענין התראה, דלרבי
25 יהודה צריך להתרותו משום שובט ומדקדק,
26 ולרבנן משום מיסך ואורג. והיה דהוה מצ'י
27 למידיה דעבדינהו לתרויהו בהדי הדדי, ורבי
28 יהודה סבר הני אבות ניהו, אלא דניהא ליה
29 לדחויי דעביד האי לתורה והאי לחוריה,
30 השתא ע"כ טעמא דר"י לאו משום דמחייב
31 אתולדה במקום אב, אלא משום דאבות ניהו:
32 **הרי** כתב שם משמעון. הך פשיטתא לא
33 קיימא, כדמסיק. ורבינא נמי, דפריך לרב
34 אשי אמילתא דר"י: אי לחכי קבעי לה - להכא
35 לא קבעי לה. סבר דלא דמי לכתב שם משמעון.
36 דאי דמי - לא הוי פריך מידי. דהא כי קא בעי
37 דתנוס בסוף ד' כשנחה בתחלת רה"ר ע"י קליטה
38 - הרי כתב שם משמעון, וכי אולה תו ד"א לחייבי
39 עליהו. דבעינן מחשבתו ארשתו. ולחכי קאמר
40 הש"ס: לאו היינו דאמר ליה רבינא לרב אשי,
41 דלא הוה ליה לאיתווי מילתיה דרבינא אלא
42 שרוצה לטתרו לו אף מה שהיה פשוט לו, הרי
43 כתב שם משמעון:
44 **הכי** גרסינן: ודקאמרת הרי כתב שם
45 משמעון מי דמי התם כו'. ואי גרסי:
46 ואמאי, והרי כתב שם משמעון - אתי נמי שפיר.
47 אלא שהוא קושיא, ולספרים דגרסינן: אמר נר -
48 פריך לפי מאי דס"ד מעיקרא:
הניחא

1 דְרָבִים הַדְּבָרִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים. גַּבִּי שֶׁבֶת, דַּכְּתִיב ב' וַיְהִי־לִי: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה"
2 וגו'. "דְּבָרִים" מִשְׁמַע תְּרִין, הֵיא - מִרְבֵּי חֵד, הֵיא תְלָת, "אֵלֶּה" - בְּגִמְטְרִיא תְלָתִין
3 וְשֵׁשׁ, אֵלֶּה ל"ט כו'. וּמְנִינְיָא לְמָה לִּי? עַל כְּרִחִיק לְדַעַת כְּמָה חֶסְאוֹת אָדָם מַתְחִיב
4 בְּהַעֲלֵם אֶחָד עַל הַשֶּׁבֶת. וְאֵי מַתְחִיב אַתּוּלְדָה בְּמִקּוֹם אֵב בְּהַעֲלֵם אֶחָד - הוּוּ לְהוּ
5 טוּבָא: אֶמְרָ לִיה רַב יוֹסֵף, לְרַב חָנָא: מִדַּ מַּתְנֵי
6 לֵה. לְהָא דְרַב יְהוּדָה אֶמְרָ שְׂמוּאֵל מַתְחִיב הֵיךְ
7 רַבִּי שְׁתֵּים אֶחָד דְרַבִּי: וְקָשְׁיָא לִיה דְרַבִּי
8 אַדְרַבִּי. רַב יְהוּדָה לֹא אֶחָד אֶמְרָה, אֲלָא
9 אֶחָד יְהוּדָה מַתְנֵי לֵה, וְלֹא קָשְׁיָא לִיה. דְלֹא
10 אִשְׁכּוּחַ בְּעֻלְמָא דְפִטְר ר"י אַתּוּלְדָה בְּמִקּוֹם
11 אֵב: מִרְה"ר לַרְה"ר וְעֵבֶר ד' אֲמוֹת בְּרַה"ר.
12 קוֹדֵם שְׁתֵּנּוּת, דְּאיכָא תְרִי, וְהוּצֵאָה וְזִירְקָה
13 אֶרְבַּע אֲמוֹת: הֵיא וְאַחַת מִשּׁוּם הַעֲבָרָה.
14 וְרַבְנָן פְּטְרִי אֶהְעֵבְרָה, מִשּׁוּם דְלֹא סְבִירָא לְהוּ
15 קְלוּטָה כְּמָה שְׁהוּנְחָה. וְתַהֲוִי כְּמִי שְׁהוּנְחָה
16 מִשְׁתַּבְּחָה בְּפִתְחַּת וְחֻזְרָה וְנַעֲקָרָה וְנָחָה לְסוּף ד',
17 אֲבָל חֵיבִּב הוּא מִשּׁוּם הוּצֵאָה: וְאֵי־תַעֲבִיד לִיה
18 מִשְׁתַּבְּחָה. שְׁנָחָה בְּיַצִּיאָתָה מִדֵּי, הַלְכָךְ חֵיבִּב
19 מִשּׁוּם הוּצֵאָה: אֲבָל מִשּׁוּם הַעֲבָרָה - לֹא
20 מַתְחִיב. וְאֵעִיג' לְחֵיבִּיב לִיה כְּמָה שְׁהוּנְחָה
21 וְנַעֲקָרָה וְהוּנְחָה, מִשּׁוּם דְהוּיָא תוּלְדָה בְּמִקּוֹם
22 אֵב: אִף הַשּׁוֹבֵט. עִם שְׁאָר אֲבוֹת מְלֵאכֹת.
23 לְהָא זַאֲמִרְוּן דְלָכְךָ מַנְנוּ, שָׂאָם עֲשָׂאוּ בְּהַעֲלֵם
24 א' - חֵיבִּב עַל כָּל א' וְא': שׁוֹבֵט. מִכְּרַבְר
25 בְּכַרְבֵּי: וּמְדַרְבְּקֵי, לְאַחַר שְׁמִירְתָּה חֻזּוֹת שׁוֹבֵט
26 עֶרֶב מִכָּה בְּכַרְבֵּי כו'. וְגו' מִקּוּמוֹת. וְיִמָּי
27 מְדַקְדָּק - מִשּׁוּה הַאֲרִיגָה, בְּשֵׁישׁ ב' חוּטִין
28 כְּרוּכִין זֶה עַם זֶה וּמוֹבְדָלִים מִן הַשְּׂאָר, מִשּׁוּה
29 אוּתוֹן בְּכַרְבֵּר אוּ בַמַּחַס: מַאי לֹא דְעֵבְדִּיהוּ
30 לְכּוּלְהוּ. שׁוֹבֵט וּמְדַקְדָּק בְּהָדִי שְׁאָר מְלֵאכֹת,
31 דְהָא "מוֹסִיף" תְּלָנִי. וּמִיִּסְף וְאוּרְגַּנְנָן נַמְנָן עִם
32 אֲבוֹת מְלֵאכֹת, וְאַלְה תוּלְדוּתֵיהוּ, כְּדַקְדָּקֵיהוּ:
33 שׁוֹבֵט בְּכַלל מִיִּסְף: מַאי מוֹסִיף, הָרִי לֹא נַמְנָן
34 אֲלָא אֲבוֹת: וְלַמַּאי דְסֻלַּק אַדְעִיתָא כו'. נְהִי
35 נְמִי דְמִתְחִיב אַתּוּלְדָה בְּמִקּוֹם אֵב, הֵכָא לֹא
36 תְרַתִּי אֵיכָא. דְאֵי לְהָכָא לְסוּף ד' בְּעֵי לֵה
37 דְתַנּוּח - הֵכָא לֹא מַתְחִיב אֶהְעֵבְרָת ד' דְלֹא
38 עֶבֶר מַתְחַזֵּל ד' מִרְה"ר (הַרְהוּר) לְסוּף ד'
39 בְּרַה"ר. אֲלָא אֶהְעֵבְרָה לְחֻזְרָה הוּא בְּמִתְחִיב,
40 וְהוּצֵאָה אֶרְבַּע הוּא דְעֵבֶר: וְאֵי לְהָכָא. אֲצַל
41 הַיַּצִּיאָה קָבְעֵי לֵה דְתַנּוּח, הֵכָא לְסוּף ד' לֹא
42 בְּעֵי לֵה דְתַנּוּח, וְלֵיתָא לְזִירְקָה ד', וְלֹא מַתְחִיב
43 לֵה. דְבַעֲיַנְנָן עֲקִירָה מַתְחַזֵּל ד' בְּרַה"ר, וְהַנְּחָה
44 לְסוּף ד' בְּרַה"ר. וְהָכָא עִם יַצִּיאַת הַתַּחַח - הָא
45 לֹא נָח. וְהַעֲבִיר לְסוּף ד' דְנִתְחִיב אַתְרוּוֹיֵיהוּ.
46 וּמִיָּה, אֶהְעֵבְרָה הוּא דְמַתְחִיב - דְנִתְקַייַמָה
47 מִשְׁבַּחְתּוֹ, דְהָא נָח בְּרַה"ר: בְּאוּמַר כָּל מְקוֹם
48 שְׁתַּרְצָה תְּנִיח. וְכִין דְלֹא אֵיכְפַת לִיה - הָרִי
49 לִיה קִוִּים מִחֻשְׁבָה בְּתַרְוֵיהוּ: הָרִי כְתִב שֵׁם
50 מִשְׁמַעוֹן. דְתַנְּן לְקַמְן בַּפ' "הַבּוֹנֵה" (לְקַמְן דָּף
51 ק) דְחֵיבִּב בְּב' אוֹתֵיית, וְאַף עַל פִּי שְׁתַּבְּחָה
52 לְמֵלְאֵכָה מְדוּלָה: וְלֹא תֵינֵי דְבְּעֵי מִצִּיתָ כו'.
53 וְאֶמְרָ לִיה בְּאוּמַר כו'. הָא לֹא אֶמְרָ חֵיבִּי - לֹא
54 מִתְחִיב אֲלָא אִם כּוֹן נָחָה בְּמִקּוֹם מַחֲשַׁבְתּוֹ. חֵיבִּי
55 נְמִי, בְּתַרְוֵיהוּ מִיִּפְטֵר - לֹא שְׂנָא תַחַבּוּן לִזְרוּק
56 שְׂמוּנָה וְזִירְק אַרְבַּע, עֵי שְׂנָא לִזְרוּק אַרְבַּע
57 וְזִירְק שְׂמוּנָה, פְּטוּר: הֵיא וְדַקְאֶמְרָת הָרִי כְתִב שֵׁם מִשְׁמַעוֹן. וְאַנְתַּבְּחִין לִזְרוּק שְׂמוּנָה וְזִירְק ד', דְפְשִׁיטָא לִיה לְחִיּוּבָא קָא מוֹתִיב: מִי דְמִי? הֵתֵם - כָּל כְּמָה דְלֹא כְתִב שֵׁם לֹא מְכַתֵּב
58 שְׁמַעוֹן, הַלְכָךְ כִּי כְתִב שֵׁם - כְּכּוּנָה כְּתִיב, וְהָא עֵבֶר לִיה מְלֵאכָה, דִּישׁ שֵׁם אָדָם בְּב' אוֹתֵיית הַלּוּל: הֵכָא כָּל כְּמָה דְלֹא זִירְק ד', שְׁתַּנּוּח לְסוּף ד', לֹא מְדוּרָה לִיה תַּמְנִינָא?
59 בְּתַמְנִי. הַלְכָךְ: בַּי לְסוּף ד' - לֹא נִתְקַייַמָה מִחֻשְׁבַּתּוֹ, וְלֹא דְמִי לִשְׁם מִשְׁמַעוֹן. לְשׁוֹן אַחַר, הֵיא: אֶמְרָ מִרְה"ר יִתְחַזֵּב מִי דְמִי כו'. וְהֵיא הֵיא: מִרְה"ר לְרַה"ר וְרַה"ר
60 בְּאַמְרָע ד'א תְּחִיב. אִם עֵבֶר בְּרַה"ר ד'א, וְאַפִּי ע"י צִירוּק חֵיבִּי:
פחות

פרק שמונה, פטור: ה"ג: ודקאמרת הרי כתב שם משמעון. ואתנבון לזרוק שמונה וזרק ד', דפשיטא ליה לחיובא קא מויתב: מי דמי? תתם - כל כמה דלא כתב שם לא מכתב שמועון, הלכך כי כתב שם - ככונה כתיב, והא עבר ליה מלאכה, דיש שם אדם בב' אותיות הללו: הכא כל כמה דלא זירק ד', שמתנה לזרוק ד', לא מדורק ליה תמניא? בתמייה, הלכך: ביי לזרוק ד' - לא נתקיימה מחשבתו, ולא דמי לשם משמעון. לשון אחר, ה"ג: אמר מר הרי כתב שם משמעון מי דמי כו'. והיא היא: מרה"ר לרה"ר ורה"ר ב' פחות

1 לרשות הרבים, וְאִתְּעִבְדָא לֵיהּ מְחַשְׁבְתוֹ – ונעשית מחשבתו, ולכן
 2 מחייב רבי יהודה חטאת אחת על ההוצאה. וְרַבְּנָן סְבָרִי לֹא אִמְרִינָן
 3 קְלוּטָה כְּמָה שְׁהוֹנְחָה, ובעוד החפץ באויר אינו כמונח על הקרקע,
 4 וְכִיּוֹן שְׁחָשַׁב שֶׁהוֹנְחָה תְּהִיבָה בְּתַחֲלִיל הַיְצִיאָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, לֹא
 5 אִתְּעִבְדָא לֵיהּ מְחַשְׁבְתוֹ – לא נעשית מחשבתו כיון שלא נח עד סוף
 6 ארבע אמות, ונחשב כ'מתעסק', ולכן פוטרים חכמים אף על ההוצאה
 7 מרשות היחיד לרשות הרבים. אֲבָל אֵתוּלְדָה בְּמִקּוּם אֶבֶב לֹא מְחַיֵּיב
 8 רַבִּי יְהוּדָה, ולכן אף שהוא סובר קלוטה כמי שהונחה, ונמצא
 9 שהחפץ כאילו הונח ביציאתו לרשות הרבים ונעקר משם ושוב נח
 10 לארבע ארבע אמות, מכל מקום כיון שכבר חייב חטאת על ההוצאה
 11 שהיא אב, פטור על ההעברה שהיא תולדה.
 12 הגמרא מביאה ראייה אחרת שרבי יהודה מחייב על תולדה במקום
 13 אב. דוחה הגמרא: לֹא סֵלְקָא דְעֵתְדָה – לא יעלה על דעתך שרבי
 14 יהודה אינו מחייב על תולדה במקום אב, דְתִנְיָא בְּרִייתָא, רַבִּי
 15 יְהוּדָה מוֹסִיף עַל שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלֵאכּוֹת שֶׁשֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה (לעיל ע.)
 16 אָף אֵת הַשּׁוֹבְבִים – משוה את חוטי השתי בכרכר ו-עץ שיש לאורגים
 17 שראשו חדו, וְהִמְדַקְדֵק – לאחר שהעביר את חוט הערב בשתי
 18 ומתחו, מכה עליו בכרכר בשנים ושלשה מקומות. אִמְרִינָן לֹא חֲכָמִים,
 19 שׁוֹבְבִים, הֵרִי הוּא בְּכָלֵל מְלֵאכּוֹת מִיֶּסֶד – עריכת חוטי השתי ומתיחתם
 20 על הגול כדי להכניסם לאריגה, וְהִמְדַקְדֵק הֵרִי הוּא בְּכָלֵל מְלֵאכּוֹת
 21 אֲוִרָה, ואינם אבות לעצמם. מדייקת הגמרא: מֵאֵי – מהי כוונת רבי
 22 יהודה, לֹא – האם אין כוונתו דְעֵבְדִינְהוּ לְתַרְוּוּיָהוּ – שעשה את
 23 שניהם, התולדה עם האב, כְּהֵדִי הֵדִי – יחד בהעלם אחד, שהרי
 24 נאמר במשנה שרבי יהודה 'מוסיף' שובט ומדקדק על שאר האבות,
 25 ואם כן ודאי הכוונה שעשה את כל האבות שבמשנה וְאָף מִיֶּסֶד
 26 ואורג שנמנו שם יחד עם שובט ומדקדק, ועל אופן זה אמר רבי
 27 יהודה שחייב חטאת משום מלאכת שובט ומדקדק, על אף שעשאו
 28 עם האב שלהם, וְשִׁמְעֵ מִיָּנָה – מוכח מכאן שְׁמַחֲיִיב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה
 29 אֵתוּלְדָה בְּמִקּוּם אֶבֶב.
 30 דוחה הגמרא את הראייה: מֵאֵי – מנין שכן הוא, דִּילְמָא לְעוֹלָם
 31 דְעֵבְדָה לְהָא לְחוּדָה וְהָא לְחוּדָה – שמא באמת מדובר שעשה
 32 מלאכת שובט בלא מיסך ומלאכת מדקדק בלא אורג, וְרַבִּי יְהוּדָה
 33 אֵתוּלְדָה בְּמִקּוּם אֶבֶב לֹא מְחַיֵּיב, וְכֵּהָא קְמִיפְלָגִי – ובה נחלקו רבי
 34 יהודה וחכמים, דְרַבִּי יְהוּדָה סְבָר, הֵנִי – אלו, שובט ומדקדק, אֲבוֹת
 35 מְלֵאכּוֹת נִינְהוּ – הן, וְרַבְּנָן סְבָרִי, הֵנִי תוֹלְדוֹת נִינְהוּ – שובט ומדקדק
 36 תולדות הן. מוכיחה הגמרא: תִּדְעַ שׁוּזוּ הִיא כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא, דְקִתְּנִי,
 37 רַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף אֶף הַשּׁוֹבֵט וְהַמְדַקְדֵק, אֵי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אֲבוֹת
 38 – אם תאמר שלדעת רבי יהודה השובט והמדקדק הם אבות, מוכן
 39 הדבר, שְׁמֵאֵי הַלְשׁוֹן 'מוֹסִיף', הֵינֵנו שְׁמוֹסִיף אֲבוֹת אֵלּוּ עַל שְׁלֹשִׁים
 40 ותשע אבות מלאכה שנמנו במשנה, אֲלָא אֵי – אם) אִמְרַת שֶׁלִּדְעַת
 41 רבי יהודה השובט והמדקדק הם תוֹלְדוֹת, אֵלּוּ שְׁמַחֲיִיב עַל תוֹלְדָה
 42 במקום אב, מֵאֵי הַלְשׁוֹן מוֹסִיף, הִיא לֹא נִמְנָה בְּמִשְׁנֵה אֵלּוּ אֲבוֹת, ורבי
 43 יהודה אינו מוסיף עליהם עוד אבות. ואם כן, אֵינן לְהוֹכִיחַ מְבַרְיִיתָא זֶה
 44 שְׁרַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב עַל תוֹלְדָה בְּמִקּוּם אֶבֶב, וּלְפִיכָךְ אִפְשָׁר לומר שמה
 45 ששנינו שרבי יהודה מחייב את הזורק חפץ מרשות היחיד לרשות
 46 הרבים ועבר ארבע אמות ברשות הרבים, הֵינֵנו שְׁמַחֲיִיב רַק חֲטָאת
 47 אחת, עַל הַהוּצָאָה.
 48 אִיתְּמַר נְמִי – נאמר כן בבית המדרש שרבי יהודה אינו מחייב על
 49 תולדה במקום אב, רַבָּה וְרַבִּי יוֹסֵף דְאִמְרִי תַרְוּוּיָהוּ – אמרו שניהם,
 50 לֹא תִיֵיב רַבִּי יְהוּדָה אֵת הַזּוֹרֵק חֲפֵץ מְרִשּׁוֹת הַיְחִיד לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים
 51 ועבר ארבע אמות ברשות הרבים, אֲלָא חֲטָאת אַחַת.
 52 הגמרא דנה בגדרי מלאכת הוצאה, כִּיצַד לִיחַן לומר שרבי יהודה
 53 מחייב שתיים. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָה: אִמְרַת לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, וְלִמְאִי
 54 דְסָלִיק אֲדַעְתִּין מְעִיקָרָא – ולפי מה שעלה על דעתו מתחילה לפרש
 55 דְמְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אֵת הַזּוֹרֵק שְׁתַּיִם, אחת משום הוצאה ואחת
 56 משום העברה, קְשָׁה, הֲלֹא אֵף אִם הוּא מְחַיֵּיב עַל תוֹלְדָה בְּמִקּוּם אֶבֶב
 57 אִינן לוֹ לְחַיֵּיב מִשּׁוּם מְעַבֵּיר, דְאֵי לְהִבָּא קְבָעִי לָהּ לְהִבָּא לֹא קְבָעִי
 58 לָהּ, אֵי לְהִבָּא קְבָעִי לָהּ לְהִבָּא לֹא קְבָעִי לָהּ – אם לכאן רצונו שינוח

1 שרבי מחייב שתי חטאות, על ההוצאה ועל ההכנסה, והכנסה הלא
 2 היא תולדה של מלאכת הוצאה, לְמִימְרָא – האם ניתן לומר דְמְחַיֵּיב
 3 רַבִּי אֵתוּלְדָה בְּמִקּוּם אֶבֶב – שמחייב רבי חטאת על תולדה אף אם
 4 עשאה בהעלם אחד עם האב שלה, ואינו נפטר מחיובו על התולדה
 5 בחטאת שהביא על האב, וְהֵתִנְיָא – והלא שנינו בברייתא, רַבִּי
 6 אֲוִרָה, נאמר בתורה בענין מלאכות שבת (שמות לה א) 'אֵלֶּה הַדְּבָרִים
 7 אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם, וּמִכָּךְ שְׁכַתוּב 'דְּבָרִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים יֵשׁ
 8 לַלְמוּד שְׁנַיִם, וּמִכָּךְ שְׁכַתוּב 'הַדְּבָרִים' בְּהֵ"א יֵשׁ לְרַבּוֹת עוֹד אֶחָד, הִיא
 9 שְׁלֹשָׁה, וּמִכָּךְ שְׁכַתוּב 'אֵלֶּה הַדְּבָרִים', בָּאָה תִּיבַת 'אֵלֶּה' שְׁהִיא
 10 בְּגִימְטְרִיא לִ'וֹ לְרַבּוֹת עוֹד שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשָׁה, הִיא שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשָׁה, אֵלּוּ
 11 שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלֵאכּוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְמִשְׁנֵה בְּסִינִי. וּמְדוּעַ הוּצָרָךְ
 12 הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ מִנֵּין זֶה, עַל כִּרְחָךְ לַלְמוּד כִּמְהָ חֲטָאוֹת יִכּוֹל אָדָם
 13 לְהַתְחַיֵּיב בְּהַעֲלֵם אֶחָד עַל הַשְּׁבֵת, וְאִם מְתַחֲיִיב עַל הַתּוֹלְדָה אֵף אִם
 14 עֲשָׂאָה בְּהַעֲלֵם אֶחָד עִם הָאֵב שֶׁלָּהּ, הֲלֹא יִכּוֹל לְהַתְחַיֵּיב בְּהַעֲלֵם אֶחָד
 15 יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע חֲטָאוֹת.
 16 מְתַרְצַת הַגְּמָרָה: אִמְרַת לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵף לְרַב חֲנָא, מִרְ – (אדוני, אָהָא
 17 מְתַנִּי לָהּ – שונה את דברי רב יהודה בשם שמואל שחייב שתיים, על
 18 דברי רבי בענין הזורק חפץ מרשות הרבים לרשות הרבים דרך רשות
 19 היחיד, וּמְחַמַּת כֵּן קְשִׁיָא לֵיהּ דְּבִרִי אֵלּוּ דְרַבִּי הַמְחַיֵּיב עַל תוֹלְדָה
 20 בְּמִקּוּם אֶבֶב, – על דברי רבי עצמו הפוטר זאת בדרשת 'אלה
 21 הדברים', אֲבָל אֲנִי – אנו, אֲלֵיךְ הַיְחִיד מְתַנִּינָן – שונים את דברי
 22 רב יהודה בשם שמואל שיש לחייב על תולדה במקום אב, לְגַבִּי דְבִרִי
 23 רבי יהודה בברייתא (המובאת בסמוך), וְלָכֵךְ לֹא קְשִׁיָא לָן – (לנו)
 24 כלום, שהרי לא מצאנו שפטר רבי יהודה על תולדה במקום אב. ומה
 25 הם דברי רבי יהודה, דְתִנְיָא בְּרִייתָא, הַזּוֹרֵק חֲפֵץ מְרִשּׁוֹת הַיְחִיד
 26 לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְעָבַר חֲפֵץ אֲרִבְעַ אֲמוֹת מְרִשּׁוֹת הָרִבִּים קוֹדֵם שֶׁנָּח,
 27 וְהֵינֵנו שִׁישׁ כֵּאֵן שְׁתֵּי מְלֵאכּוֹת, הַאֲחַת הוּצָאָה מְרִשּׁוֹת הַיְחִיד לְרִשּׁוֹת
 28 הָרִבִּים, וְהַשְּׁנִיָּה הֵעֲבֵרַת אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, רַבִּי יְהוּדָה
 29 מְחַיֵּיב וְחַכְמַיִם שׁוֹמְרִין. ועל דברי רבי יהודה אֵלּוּ אִמְרַת רַבִּי יְהוּדָה
 30 אִמְרַת שְׁמוּאֵל, מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה שְׁתַּיִם – שתי חטאות, אַחַת
 31 מְשׁוּם הוּצָאָה מְרִשּׁוֹת הַיְחִיד לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְאַחַת מְשׁוּם הַעֲבָרָה
 32 אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִים, קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוֹנְחָה/
 33 ונחשב כאילו נח החפץ מיד בכניסתו לרשות הרבים, וחזר ונעקר ונח
 34 בסוף ארבע אמות, ונמצא שעשה הוצאה מרשות היחיד לרשות
 35 הרבים והעברה של ארבע אמות ברשות הרבים. וְאָף שֶׁהֵעֲבֵרָה הִיא
 36 תוֹלְדָה שֶׁל הוּצָאָה, מְחַיֵּיב רַבִּי יְהוּדָה שְׁתַּיִם, מִפְּנֵי שְׁהוּא מְחַיֵּיב
 37 חֲטָאת עַל תוֹלְדָה אֵף אִם עֲשָׂאָה בְּהַעֲלֵם אֶחָד עִם הָאֵב. וְחַכְמַיִם
 38 סוֹבְרִים שְׁאִינוּ חַיִּיב אֵלּא חֲטָאת אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁלִּדְעַתָּם אֵינן אוֹמְרִים
 39 'קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוֹנְחָה', וְלֹא הִיתָה כֵּאֵן אֵלּא הַנְּחָה אַחַת בְּסוּף אַרְבַּע
 40 אֲמוֹת, וְאֵינן כֵּאֵן אֵלּא הוּצָאָה.
 41 מְכַרִּיחָה הַגְּמָרָה שְׁרַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב שְׁתַּיִם: דְאֵי סֵלְקָא דְעֵתְדָה – שאם
 42 יעלה על דעתך לומר דְחֵדָא הוּא דְמְחַיֵּיב – שרבי יהודה מחייב רק
 43 חטאת אחת, מְכַלְל – משמע מזה דְרַבְּנָן שֶׁנֶּחֱלַקוּ וּפְטְרוּ, שְׁטַרְי
 44 – (פטרן) לְגַמְרִי, וְאֵיךְ יִתְכּוֹן לומר כן, הֵא אִפִּיק לָהּ מְרִשּׁוֹת הַיְחִיד
 45 לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים – הרי הוציא את החפץ מרשות היחיד לרשות הרבים.
 46 אֵלּא וְדָאֵי שְׁרַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, עַל הַהוּצָאָה וְעַל
 47 הַהֵעֲבֵרָה, וְחַכְמַיִם לֹא פְטְרוּ אֵלּא עַל הַהֵעֲבֵרָה, אֲבָל עַל הַהוּצָאָה
 48 חַיִּיב אֵף לְחַכְמַיִם.
 49 דוחה הגמרא את ההכרח: מֵאֵי – מנין שכן הוא, דִּילְמָא – (שמא)
 50 לְעוֹלָם אִימָא – (אומר) לָךְ שְׁרַבִּי יְהוּדָה חֵדָא הוּא דְמְחַיֵּיב – מחייב
 51 חטאת אחת, וְרַבְּנָן שְׁטַרְי מְחַטָּאת לְגַמְרִי. וְהִיבִי מְשַׁכְּחַת לָהּ – והיכן
 52 מוצא אתה אופן כזה שכלחכמי לא יהיה חייב משום הוצאה אף
 53 שיצא החפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, כְּגוֹן דְאִמְרַת הַזּוֹרֵק, עַד
 54 דְנִפְקָא לֵיהּ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים תְּנִיחָה – מיד כשיצא החפץ לרשות
 55 הרבים ינוח, וְלֹא הַתְּכוּיִן שֶׁהַחֲפֵץ יַעֲבֹר אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
 56 וְכֵּהָא קְמִיפְלָגִי – ובה נחלקו רבי יהודה וחכמים, דְרַבִּי יְהוּדָה סְבָר
 57 אִמְרִינָן קְלוּטָה כְּמָה שְׁהוֹנְחָה – אומרם שחפץ הנקלט באויר נחשב
 58 כאילו מונח בקרקע, וּמִשּׁוּם כֵּךְ נִחְשָׁב כְּאִילוֹ הוֹנַח מִיַּד בִּיצִיאָתוֹ

45 רבע אמה שהוא טפח ומחצה, וּכְלָבוֹד דָּמִי – והרי זה חשוב כלבד,
 46 וכאילו אין ריוח ביניהן, ונמצא שכל מקום העגלות נחשב כמקורה,
 47 ואיך אמר רב שמקום העגלות חשוב רשות הרבים. מתרצת הגמרא:
 48 מִי כְּבֵרֵת קְרָשִׁים אֶפְתָּיִיהוּ הָיָה מִנְחָה לָהּ – וכי סבור אתה שהיו
 49 מניחים את הקרשים על רחבם שהוא אמה ומחצה, אַחֲזִיזֵן מִנְחָה לָהּ
 50 – על צד עוביים היו מניחים אותם, ועוביים רחב אמה (צירור ד), אם
 51 כן שטח של שלש שורות קרשים הוא שלש אמות, והריוח ביניהן
 52 שתי אמות, ונמצא שיש מקום אמה ריוח בין שורה לשורה, ועל אותו
 53 מקום אמר רב שנחשב רשות הרבים.
 54 מקשה הגמרא: סוּף סוּף, סוּמְכָא דְקָרָשׁ בְּמָה הָיוּ – עובי הקרש כמה
 55 היה, אֲמַתָּא – אמה, ואם כן בְּמָה הָיָה מוֹתֵיב – כמה שורות היה מניח
 56 לאורך העגלה, אֲרַבְעָה, נמצא ששטח השורות כולן ארבע אמות,
 57 פֶּשֶׁא לָהּ אֲמַתָּא – ונשארה אמה אחת פנויה, כִּי שָׂרִי לָהּ מִרְ בֵּינֵי
 58 וּכְבֵינֵי – וכשתחלק בשוה אמה זו לשלשה רוחים בין ארבע שורות
 59 הקרשים, ימצא שהריוח בין שורה לשורה אינו אלא שני טפחים (צירור
 60 ה), וּכְלָבוֹד דָּמִי – והרי זה נחשב כלבד, וכאילו שאין ריוח ביניהם,
 61 ונמצא שכל מקום העגלות היה מקורה, ואיך אמר רב שמקום
 62 העגלות נחשב רשות הרבים. מסיימת הגמרא את הקושיא: הִנֵּיחָא
 63 לְמָאן דְאָמַר – מובן הדבר לדעת הסובר (להלן ע"ב) שהקְרָשִׁים מְלֻמְּנִין
 64 היה עוֹבְיָיִן אִמָּה, מְלֻמְּעָלָן בְּלֵין וְהוֹלְכִין עַד פְּאַצְבָּע – ולמעלה הם
 65 נעשים צרים עד שבראשו היה הקרש רחב אצבע (צירור ו), שְׂפִיר –
 66 לדבריו מובן מדוע הריוח שבין הקרשים נחשב רשות הרבים, שכיון
 67 שבראש הקרשים לא היה אלא רוחב אצבע בלבד נמצא שהיה ריוח
 68 של יותר משלשה טפחים בין הקרשים (צירור ז), אֵלָא לְמָאן דְאָמַר –
 69 למי שסובר שהקרשים בָּשֶׁם שְׂמֻלְמְנִין עוֹבְיָיִן אִמָּה, כִּד מְלֻמְּעָלָה
 70 עוֹבְיָיִן אִמָּה, מָאִי אֵיכָא לְמִימַר – איך נבאר את דברי רב, הרי
 71 לשיטה זו לא נשאר ריוח של יותר משלשה טפחים בין הקרשים.
 72 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב כְּהֵנָּא, בְּאַצְבָּעֵי – שורות הקרשים שעל
 73 גבי העגלה לא היו מונחות שורה שורה לעצמה בנפרד, אלא
 74 צמודות זו לזו שתיים שתיים, באופן שהשורות נראו מבחוץ כמו
 75 'אטבא', היינו מקל עץ שביקעו הויץ מראשו למשך אורכו ונעשה
 76 כעין אטב להחזקת דפי קונטרס. והוצרכו להניחן כן מפני שגובהה
 77 של כל שורה היה ארבע וחצי אמות –[שלושה קרשים ברוחב אמה
 78 וחצי זה על גבי זה] ורוחבה אמה אחת בלבד –[כעובי הקרש
 79 התחתון], כך שאילו נניח ריוח בין שורה לשורה אזי בנסיעת העגלות
 80 יתנדנדו השורות מצד לצד והקרשים יפלו. לפיכך, הצמידו שתי
 81 שורות קרשים זו לזו בקצה אחד של העגלה, ועוד שתי שורות בקצה
 82 השני, ובאמצע נשארה אמה ריוח שהוא יותר משיעור לבד, ועל
 83 אותה אמה שלא היתה מקורה אמר רב שהיא רשות הרבים (צירור י).
 84 מקשה הגמרא: אֲמַבְעֵי הֵיכָא מִנְחָה לָהּ – מכל מקום כל שורות
 85 הקרשים הצמודות היכן היו מונחות, אֲנַבְנָא דְעֵגְלָה – על גב העגלה,
 86 ואם כן עדיין יקשה, עֵגְלָה גּוּפָא מְקוּרָה תוּאִי – הרי העגלה עצמה
 87 היתה לה רצפה, ותחתיה יש חלל מקורה, ואם כן איך אמר רב
 88 שהמקום שתחת העגלה נחשב רשות הרבים.

1 אבל אם עבר החפץ פחות מֵאַרְבַּע אֲמוֹת ברשות הרבים, פְּטוּר.
 2 ואינו חייב על כך שהחפץ יצא מרשות הרבים לרשות היחיד ומשם
 3 לרשות הרבים, מפני שתנא זה סובר שאין אומרים קלוטה כמי
 4 שהונחה, ונמצא שלא היתה כלל הנחה ועיקרה ברשות היחיד
 5 שבאמצע.
 6 מבררת הגמרא: מָאִי קָא מְשַׁמַּע לָן – מזה באה הברייתא להשמיענו.
 7 משיבה הגמרא: הָא קָא מְשַׁמַּע לָן – דבר זה השמיעה לנו הברייתא,
 8 ששתי רְשׁוּיֹת שוות מְצַטְרְפוֹת לחיוב על מלאכה הנעשית בין
 9 שתיהן, ולכן חייב משום מעביר ארבע אמות אף אם העביר שתי
 10 אמות ברשות הרבים אחת ושתי אמות ברשות הרבים אחת.
 11 והשמיעה בכך הברייתא, שאין אומרים כדעת רבי יוסי הסובר (לעיל
 12 ב) שהמוציא חצי שיעור ועוד חצי שיעור בהעלם אחד, חייב רק
 13 כשהוציאם לאותה רשות, אך אם הוציאם לשתי רשויות, פטור,
 14 שאינן מצטרפות. ועוד באה הברייתא להשמיענו, דְלֹא אֲמַרְיָן
 15 קְלוּטָה בְּמָה שְׁהוֹנְחָה – אין אומרים שהפך שנקלט באויר של רשות
 16 נחשב כאילו מונח בקרקע, ולכן פטרה הברייתא בעבר החפץ פחות
 17 מארבע אמות, ולא חייבתו משום הוצאה מרשות לרשות על כך
 18 שיצא החפץ מרשות הרבים לרשות היחיד ומשם לרשות הרבים.
 19 הגמרא דנה עוד בענין המעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים:
 20 אָמַר רַב שְׁמוּאֵל כִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר
 21 רַב, הַמַּעְבִּיר חֶפֶץ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים מְקוּרָה – מכוסה,
 22 פְּטוּר, לְפִי שְׂאִינוּ דוֹמָה רִשׁוֹת הָרַבִּים זֶה לְדָגְלֵי מְדָבָר – למחנה
 23 ישראל שהיה במדבר, שרשות הרבים שלהם לא היתה מקורה, וכל
 24 דיני הוצאה לרשות הרבים, לומדים ממחנה ישראל במדבר. מקשה
 25 הגמרא: אֵינִי – האם כן הוא, וְהָא – והרי העֵגְלוֹת שנשאו בהם את
 26 קרשי המשכן במדבר, דְּמְקוּרוֹת הָיוּיִן – היו מכוסות בקרשים
 27 המסודרים עליהם, וְאָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי הֵיִיא, שְׁעֵגְלוֹת אלו,
 28 תְּחִיָּתָן – החלל שתחת העגלות, וּכְבֵינָן – והשטח שבין העגלות,
 29 וְצִדֵיהֶן – הריוח שביניהן לגלגלים ומקום הגלגלים, דינם כְּרִשׁוֹת
 30 הָרַבִּים, הרי שסובר רב, שמקום מקורה נחשב רשות הרבים, ואם כן
 31 רב סותר דברי עצמו. מתרצת הגמרא: כִּי קָאֵמַר רַב הַהִמְקוּם שֶׁתַּחַת
 32 העגלות חשוב רשות הרבים, היינו בְּדִרְאֲתָא – בריוח שבין שורה של
 33 קרשים לשורה הסמוכה לה, שלא היו הקרשים מונחים לכל אורך
 34 העגלה, אלא היו מניחים שורות של קרשים המסודרים אחד על גבי
 35 השני לגובה, ומשאיירים ריוח בין שורה לשורה (צירור ג), וריוח זה
 36 שבין השורות לא היה מקורה, ועליו אמר רב שדינו כרשות הרבים.
 37 מקשה הגמרא: מְדָבָר – הרי אֲוִרְכָא דְעֵגְלָה בְּמָה תוּאִי – אורך
 38 העגלה כמה היה, תְּמַשׁ אִמְיִן – חמש אמות, פוֹתֵיא דְקָרָשׁ בְּמָה
 39 תוּאִי – ורוחב כל קרש כמה היה, אֲמַתָּא וּפְלָגָא – אמה ומחצה, בְּמָה
 40 מוֹתֵיב – כמה שורות קרשים יכולים להניח על העגלות, תְּלִתָא –
 41 שלש, שיחד הם תופסים אמה אמות ומחצה, פֶּשֶׁא לֵיהּ פְּלָגָא
 42 דְאֲמַתָּא – ונשאר עוד חצי אמה מאורך העגלה שלא היו בו קרשים,
 43 וְכִי שָׂרִי לֵיהּ מִרְ בֵּינֵי וּכְבֵינֵי – וכשתחלק חצי אמה זו לשני הרווחים
 44 שבין שלש שורות הקרשים, נמצא שהריוח שבין השורות אינו אלא

המשך מעמוד כט

11 חייב רבי.
 12 הגמרא דנה כמה חטאות מחייב רבי: אָמַר רַב הֵנָּא אָמַר רַב יְהוּדָה
 13 אָמַר שְׁמוּאֵל, מְתִיב הָיָה רַבִּי את הוורק חפץ מרשות הרבים
 14 לרשות הרבים דרך רשות היחיד שְׂתֵימִים – שתי חטאות, אַחַת מְשׁוּם
 15 הוֹצֵאת מרשות היחיד לרשות הרבים, שלבסוף יצא החפץ מרשות
 16 היחיד והגיע לרשות הרבים, וְאַחַת מְשׁוּם הֶכְנְסָה מרשות הרבים
 17 לרשות היחיד, שבתחילה נכנס החפץ מרשות הרבים לרשות
 18 היחיד.
 19 וְתֵיב רַב הֵנָּא וְקָא קִשְׂיָא לֵיהּ – ישב רב חנא והוקשה לו במימרא
 20 זו שלימדו רבו,

1 הרבים. הגמרא דנה עתה באופן הפוך, שזרק מרשות הרבים לרשות
 2 הרבים דרך רשות היחיד: תְּנִי רַבְּנָן בברייתא, הוורק חפץ מְרִשׁוֹת
 3 הָרַבִּים לְרִשׁוֹת הָרַבִּים וְרִשׁוֹת הַיְחִיד בְּאַמְצָע, רַבִּי מְתִיב חטאת,
 4 כיון שעבר דרך רשות היחיד ונחשב כמו שנח בה, וְהֶכְמִים שוֹמְרִין
 5 כיון שלא נח ברשות היחיד.
 6 רַב וְשְׁמוּאֵל דְאָמְרֵי תְרִוּיָהוּ – אמרו שניהם, לֹא חֵיִיב רַבִּי אֵלָא אם
 7 עבר החפץ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד שהיא מְקוּרָה – שיש לה תקרה, כגון בית,
 8 דְאָמְרִין בֵּיתָא כְּמָאן דְּמְלִיא דָּמִי – שאנו אומרים רואים את הבית
 9 כאילו הוא מלא, כיון שהוא חשוך ומלא הבל, ולכן נחשב כאילו נח
 10 בו החפץ, אֲבָל רשות היחיד במקום שְׂאִינוּ מְקוּרָה, כגון חצר, לֹא

1 פחות מארבע פטור. דמשום הוצאה לא מתייבב, דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה:
 2 רשויות השות: מצטרפות. רשות הרבים זו עם רשות הרבים זו. ודלא כר' יוסי,
 3 דאמר בקרק "המוציא יין" (לעיל פ.א.) אף בהעלם אחר, לרשות אחת - חייב. לשת
 4 רשויות - פטור. ועוד קא משמע לן: דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: מקורה.
 5 מבושה; והא עגלות. דמשקן: דמקורות הוו.

6 בקרשים הסדורין עליהן: רחוק לאורך העגלה
 7 ואורכן לרחוק על ראש דפנותיה. וקא סלקא
 8 דעתך: על פני כל אורך העגלות היו
 9 מסודרות: וביניהן. בין עגלה לעגלה שבצדה.
 10 ואף על פי שראשי הקרשים יוצאים לכאן
 11 ולכאן שתי אמות ומחצה לכל רוח, וראשי
 12 קרשים של עגלה זו מגיעין לראשי קרשים
 13 של זו שבצדה. שחרי המש אמות היו בין
 14 עגלה לעגלה בדלקמן, ורחב עגלה חמש
 15 אמות. ההקל שתי אמות ומחצה, ובין
 16 הדפנות והאופנים ועובי האופנים שתי אמות
 17 ומחצה, וי' אמות אורך הקרש, ובשארבה
 18 נתון על דופני עגלה לרחבה - נמצאו ב'
 19 אמות ומחצה בולטין מכל צד. ונמצא ריח
 20 שבין ב' העגלות מקורה בראשי קרשים:
 21 וצדיהן. ריח שבין דופן עגלה לאופן ועובי
 22 האופן: פי קאמר רב. תחתיהן רהרי:
 23 כדראתא. בריח שבין שורות הסדר. שהיה
 24 סודר קרש על קרש סדר אחר. ומניחו ריח
 25 יסודר סדר אחר ומניחו ריח: ה' אמות.
 26 בדלקמן: כמה מותיב. כמה סדרים יכול
 27 להושיב על אורך הדפנותיה - תלתא, ותו לא.
 28 ומחזקות ד' אמות וחצי. פש ליה ריח פלגא
 29 דאמתא: שדי ליה מר ביני וביני. כשאתה
 30 מחלק לריח שבין הסדרים - אין בכל ריח אלא רביע אמה, דהוא טפח ומחצה,
 31 דהיה ליה לבד - והיינו מקורה: אחוץ מנח להו. דאיכא רווחא טפי: סומכא. עובי:
 32 אמתא. כדמשני לקמן: עוביין אמתא: כמה מותיב. כמה סדרים הוא מסדר: ארבעה.
 33 דעל כרחיקו, כל מה שיכול לסדר על פני אורך העגלה הוא מסדר, ואינו מגביה
 34 להושיב זו על זו. ושהי יב קרשים היו לעגלה אחת. שמח קרשים יהי: כ' קרשים
 35 לצפון, ועשרים לדרום, ושש למערב, ושנים למקצועות. ובין דרחקן אמה וחצי,
 36 ומושב חוץ קצר, אם אתה מסדר זו על זו הרבה - הן נופלות. הלכה, כמה הוא
 37 מותיב - ארבע. דהמשה בהמשך לא יתבי, דאי אפשר לדוחקן ולצמצם להושיב ה'
 38 בתוך ה' אמות. ועוד, מפני בליטת הטבעות: פי שדי מר ביני וביני. לחלקה לאמה זו
 39 ג' רווחים שבין ארבע סדרים דמי, שאין כאן ריח אלא שני טפחים: התיא.
 40 הא דאמרת שהריח הנה רשות הרבים הוא - למיד שיעובי הקרשים פלה והולך עד
 41 באצבע, איכא למימר דאיכא רווחא טפי בין ד' סדרים: אלא למיד בו'. פלוגתא לקמן
 42 בשמעתי: אמר רב פהנא באטבעי. בריח שבין צדי הקרשים שהטבעות קבועות
 43 בהם קאמר רב דהוי רשות הרבים. כלומר: אי אפשר לסדר בה ארבע סדרים
 44 בדקאמרת. לפי שטבעות קבועין בקרשים, בדכתיב (שמות כו) "ואת טבעותיהם
 45 תעשה זהב", שהיה תוחב הבקריחים לתוכן, לפי שהן גבוהות, וכשישבות על האדנים
 46 שאינם אלא אמה מנגענות לפנים או לאחור, אלא שהבקיחים מחברים את כולם.
 47 והבקיח התיכון מחבר כל ג' הרחות ומחזיקן זה את זה. ואותן טבעות וקופין היו ולא
 48 שוכבין, והיו רחבין, ואי אפשר לקן לעמוד זה כנגד זה באותו ריח. לפיכך מושיב
 49 שתיים זו אצל זו בראש העגלה האחת, ופונה צד הטבעות של חיצועה לחוץ ושל
 50 פנימת לפנים, ואין צריך להניח ריח ביניהן. וכן בראש העגלה השני. וכל אחת
 51 הריח באמצע, בין צדי הטבעות. כך פירשו רבותי, וכך היו גורסין: אמר רב פהנא
 52 באטבעי. אטבעי היכא מנח להו? אגבא דעגלה. ועגלה גופה מקורה היא. אמר
 53 שמואל: ביתדות. ומפרש: אטבעי כמו טבעי. ופרכינן: הנה רווחא דאטבעי היכא מנח להו - אגבא דעגלה כדפרישית. והתינו צדיהן וביניהן רשות הרבים, אלא תחתיהן היכי
 54 הוי רשות הרבים, הא עגלה גופה מקורה הוא, דקא סלקא דעתך שהיו עשויות כעליה מלמטה, באותן שלגן. שטוענין בהן חול ועפר לבנין:

1 הניחא למיד קרשים מלמטה עוביין אמה וכלין והולכין עד כאצבע. הקשה הרב
 2 פורת ולדידה מי ניחא והלא כיון שהולכין וכלין עד כאצבע יכולין לסדר ששה
 3 סדרים או יותר שיתנו חדרו של זה כנגד עביו של זה ויחזיקו ששה סדרים שלש אמות ושלוש
 4 אצבעות וישארו י"א טפחים לאורך וכי שדית להו בני ובני כלבוד דמי. ותיריך, דגנאי הוא
 5 להשים צד העב העומד סמוך לקרקע אצל
 6 הקצר שהיה למעלה מוקה שהייעות פרוסות
 7 עליהן ומי להא דאמרינן מעלין בקדש ואין
 8 מורידין. ור"ת תריך: דכמו שהיו פורקין אותן מן
 9 המשכן, כך היו מניחים על העגלה, שהיתה אצל
 10 דופן המשכן, כי כך היו עושין בלא טרח. אבל
 11 להפכן היה טרח גדול. ורבינו יצחק אומר:
 12 דשמא מוחצין ולמעלה היו כלין והולכין,
 13 והשתא אי אפשר לסדר יותר. וא"ת: מנלן
 14 דילפינן ממה שאינו מקורה, גילף מן המקורה
 15 שבו, והוא המעביר ד' אמות ברשות הרבים
 16 מקורה חייב. וי"ל: דמן האויר יש לנו ללמוד
 17 שדומה יותר רשות הרבים. ור"י אומר דמהכא
 18 לא ילפינן רשות הרבים, אלא ממתנה ליה
 19 כדאמר לעיל ומהכא לא ילפינן אלא שיעור
 20 רשות הרבים, דהוי י"ו אמות. ומכל מקום אי לאו
 21 דתחתיהן וביניהן וצדיהן רשות הרבים לא היה
 22 ילפינן מנייהו שיעור רהרי:
 23 אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה
 24 עגלה מקורה היא. פירש רש"י:
 25 דסלקא דעתך שהעגלה היתה מקורה. ותימה:
 26 למה היה סבר לומר כן? ועוד: דבכל הספרים
 27 גרסינן אטבעי היכא מנח להו - אגבא דעגלה.
 28 מה לו להוכיח אטבעי בהך אתקפתא? לא היה
 29 ליה למימר אלא הא עגלה מקורה היא! ועוד:
 30 דגרסינן לעיל בדראתא, ובכל ספרים גרסי' "בדרא תתא", ולפי גירסתם נמי אין הלשון
 31 משמע בין השורות כמו שפיר. ונראה לר"ת כמו שפיר: ר"ת "בדרא תתא" פי' בשורה
 32 ראשונה, שעדיין לא הגיע על העגלה אלא קרשים התחתים בלבד, שאינה מקורה כולה,
 33 שיש ריח בין השורות כדמפרש ואזיל. אבל כשמסדר שורה שניה ושלישית - נסתם האויר
 34 שבין השורות, שלא היו יכולים להיות מכוונים ולהשימן זה על זה בשוה ממש, אלא כל
 35 אחד היה בולט לחוץ, עד שנסתם כל האויר כמו באריח על גבי לבניה. ופריך: אורכא
 36 דעגלה כמה היא בו'. כלומר: אפילו בשורה ראשונה לא היה תחתיהן רשות הרבים,
 37 כדמפרש ואזיל. ומשני: אמר רב כהנא באטבעי. אע"ג דלא קאמר, אלא הדר ביה, דודאי
 38 כשיש קרשים על העגלה אפילו דרא תתא לא הוו רשות הרבים תתיה, אלא כי קאמר
 39 דהוי רשות הרבים - באטבעי, שאין על העגלה אלא אטבעי גרידא. פי' אטבעי - שני עצים
 40 נקובים בשני ראשיהן, נקובין בעין טבעות, לכך קרו ליה אטבעי, ותוחבין אותן על הקונדיסין
 41 העומדין בשני צדי העגלה לרחבה לפניה ולאחריה, כדי שלא יפלו הקרשים. ולפי שלא
 42 נזכר אמורא לעיל אין דרך הש"ס לומר "אלא". ופריך: אטבעי היכא מנחא להו - אגבא
 43 דעגלה. פירוש: אחר שנתנו הקרשים על העגלה נתנן עליהן אטבעי, טבעות ומסגרות
 44 כדפרישית, לפניה ולאחריה כדי שיאחוזו הקרשים. ואם כבר עגלה מקורה היא. ולא גרסינן
 45 "עגלה גופא" אלא "עגלה מקורה היא" ומשני: אמר שמואל ביתדות. פירוש: אטבעי
 46 דקאמר רב כהנא - לא אותן עצים נקובים המשימין לרוחב העגלה כדפי', אלא ביתדות.
 47 פירוש: שני עצים ארוכים, שכמו כן נקובין אותן בשני ראשיהן, ותוחבין על הקונדיסין לאורך
 48 העגלה, ועל אותן עצים נתנן הקרשים כדי שיהו גבוהים למעלה מן האופנים, ועשוין כמו
 49 אטבעי של רוחב העגלה שלאחר הטעינה. ולפי ששמואל אינו כ"א מפרש דברי רב כהנא,
 50 לא קאמר "אלא". אבל ר"ח מפרש דהדר ביה משינאי דרב כהנא, ואין נראה: מכלא קאמר
 51 "אלא". ועוד: היאך היה טועה רב כהנא? דהא אין גילות להניח אטבעי עד לאחר טעינה:
 52 דל

1 דל עשר לאיגרא. בכולה שמעתא אמר דרוחב המשכן י' אמות, וקשה לר"י: דמנא ליה
2 להשי"ס האי דילמא המשכן היה רחבו י"א אמה, והקרשים נאמר שלא היה עובין
3 אלא חצי אמה, ושני קרשים למקצעות המשכן היו סתומות אמת אוירי מכאן, ואמת אוירי
4 מכאן וחצי אמה העודפת ברוחב הקרש כנגד עובי הקרשים של צפון ודרום. ומאי חזית
5 למימר איפכא, שחצי אמה לכאן וחצי אמה
6 ולכאן הוא למלאת חסרון הכותל, ואמה עובי
7 להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני? ואומר
8 ר"י: דמביט עולמים ליפינן לה, שהיה אורכו
9 ששים אמה ורחבו עשרים – ה"נ במשכן רחבו
10 שלש ארתי: **תנא** בסג היה עומד. ואומר ר"י:
11 דהכא דקאמר שבירח התיכון היה מסבב ג'
12 רוחות – פליגא אברייתא דמלאכת המשכן.
13 הדתם אמר שלא היה נס, אלא היו שם משה,
14 שנים למעלה אחד מתחיל מתחילת אורך
15 המשכן עד חציו, והשני מתחיל משם ואילך עד
16 סוף הרוח. וכן למטה היה שני בריחים כזה הענין.
17 אבל האמצעי היה הולך מרוח מזרח עד רוח
18 מערב, והיינו מן הקצה אל הקצה, ולא היה מקוף
19 כל שלש רוחות:
שתי

13 התיכון בתוך הקרשים". **תנא**: בגם היה עומד. **וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרֵיעַת אַרְבֵּי הַיָּרֵיעָה**
14 **הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאֹמֶה" שְׂדֵי אוֹרְפֵיהוּ לְפִוְתֵיהּ דְּמִשְׁכָּן, בְּמֶה הוּיָא עֶשְׂרִין וְחֻמְנֵי, דַּל עֶשֶׂר**
15 **לְאִיגְרָא – פְּשָׂא לְהוּ מ' לְהָאִי גִיסָא וּמ' לְהָאִי גִיסָא. לְר' יְהוּדָה – מִיגִילֵיא אִמְהָ דְאֲדָנִים, לְר'**
16 **נַחְמֵיה – מִיגִילֵיא אִמְהָ דְקָרְשִׁים. שְׂדֵי פּוֹתֵיהוּ לְאוֹרְפָא דְמִשְׁכָּן, בְּמֶה הוּיָא – אַרְבַּעִין, דַּל תַּלְתִּין**
17 **לְאִיגְרָא – פְּשָׂא לְהוּ י', לְר' יְהוּדָה מִפְסִיא אִמְהָ דְאֲדָנִים, לְר' נַחְמֵיה מִיגִילֵיא אִמְהָ דְאֲדָנִים. וְעֵשֶׂית**
18 **יָרֵיעַת עֲזִים לְאַהֲלֵ גוֹ' אַרְבֵּי הַיָּרֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בְּאֹמֶה וּגוֹ" שְׂדֵי אוֹרְפֵיהוּ לְפִוְתֵיהּ דְּמִשְׁכָּן**
19 **בְּמֶה הוּיָא – תַּלְתִּין. דַּל עֶשֶׂר לְאִיגְרָא – פְּשָׂא לְהוּ עֶשֶׂר לְהָאִי גִיסָא וְעֶשֶׂר לְהָאִי גִיסָא, לְר' יְהוּדָה**
20 **מִפְסִיא אִמְהָ דְאֲדָנִים, לְר' נַחְמֵיה מִיגִילֵיא אִמְהָ דְאֲדָנִים. תַּנִּיא נְמִי כְּכִי: "הָאִמְהָ מִיָּה וְהָאִמְהָ**
21 **מִיָּה עֵדָרָף" – לְכַסּוֹת אִמְהָ שֶׁל אֲדָנִים, דְּבִרְיָ ר' יְהוּדָה. ר' נַחְמֵיה אוֹמְרִי: לְכַסּוֹת אִמְהָ שֶׁל קָרְשִׁים.**
22 **שְׂדֵי פּוֹתֵיהוּ לְאוֹרְפֵיהּ דְּמִשְׁכָּן, בְּמֶה הוּיָא – מ' וְאַרְבַּע, דַּל תַּלְתִּין לְאִיגְרָא – פְּשָׂא לְהוּ אַרְבַּע**
23 **סָרִי, דַּל תַּרְתֵּי לְכַפְלָא, דְּכֹתִיב "וְכַפַּלְתָּ אֶת הַיָּרֵיעָה הַשְּׂשִׁית אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֵהָל" – פְּשָׂא לְהוּ**
24 **תַּרְתֵּי סָרִי. בְּשִׁלְמָא לְר' יְהוּדָה – הַיְיִנוּ דְּכֹתִיב "חֲצֵי הַיָּרֵיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח", אֵלָּא לְר' נַחְמֵיה**
25 **מֵאִי 'תִּסְרַח'? תִּסְרַח מִחֻבְרֹתֶיהָ. תַּנִּיא דְּבִי ר' יִשְׁמַעֵאל: לְמַה מִּשְׁכָּן דּוֹמָה – לְאַשָּׁה שְׂמַחֲלֵכַת**
26 **בְּשׂוֹק, וְשִׁפּוּלֶיהָ מְהַלְכִין אַחֲרֶיהָ. ת"ר: חֲרוּצִים הָיוּ קָרְשִׁים, וְחַלּוּלִים הָיוּ הָאֲדָנִים,**

בולט ויוצא לדרום מלמעלה חוץ מעביו של דרומי, וכן לצפון: דשפי' להו. לרוחב ב' קרשים שבמקצוע, ומקצרן למעלה מרחקן שלא יהיו בולטים: כ'י מוריים. ההרים הללו שזון משופע ומב' צדדים: בגם היה עומד. שאחר שהקרשים כולן נחננין באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו, ומכריח לשלש הרוחות. ואין לה אונן כולל לעשות כן, ובגם היה נכפף מאליו: דל עשר לאיגרא. לרחב חלל המשכן, שהוא י' אמות: לר' יהודה. דאמר למעלה בלין עובין של קרשים לכאצבע. אינן ממעטין ביריעות, וכשפורשן לרחב המשכן נופלות תשע אמות לצפון, ומכסיט' אמות לקרשים מבחוץ, ואמה של אדנים מגולה, שהאדנים גבוהן אמה וחלולין הם. והקרשים חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה, ונשאר חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן – וכן 'שתי ידות לקרש האחד'. ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני צדיהן לרחוב על עובי דופני האדן, כשנוצני שתי הידות בשני אדנים כדי שיהיו הקרשים תכופות ומשולבות אשה אל אחותה, ולא יתא עובי האדן מפסיק ביניהן: לרבי נחמיה. דאמר אף מלמעלה עובין אמה – ממשע עובי הקרשים הדרומיות והצפוניות אמה לכאן ואמה לכאן באורך היריעות, ואינן נופלות אלא ח' אמות לכל צד: מיגיליא אמה מן הקרשים, חוץ לאדנים, ואמה האדנים: שדי פותיהו לאורכא דמשכן, לאחר שחברו ה' יריעות לבד וכל אחת ד' אמות רחב, הרי ב' אמות. וכנגדן במחברת השנית שהיא של ה' יריעות – הרי מ'. ל' מקו התיין גג למשכן לאורכו, ועשר העודפות: לרבי יהודה. דאמר אין עובי קרשים שבמערב ממשע בהו. נמצא הי"ד אמות כולן תלויות, ומכוסות כל י' אמות של אורך הקרש, הרי אף האדנים של צד מערבי מכוסין: ועשית יריעות עזים. אלו יריעות עליונות הפרוסות על יריעות התחתונות, העליונות קרויות אהל, כלומר לגג ומכסה, והתחתונות קרויות משכן עצמו – שזון לגוי: תכלת וארנמן ותולעת שני: מיפסיא אמה האדנים. שנשארת מגולה מן התחתונות, יכסה העליונות: לר' נחמיה מיגיליא אמה האדנים. ועודקה של יריעה זו הוצרך לכסות אמה דקרשים, שלא כסוה התחתונות: בעודף. שיריעות האהל עודפות על יריעות המשכן ב' אמות, יהיה קרויה על ביסוי התחתונות, לכסות מה שלא ביסוהו: ארבעים וארבע. די' יריעות היו: תרתי בכפלא. שהיתה נוטה רוחב חצי יריעה על רוח מזרחית שלא היה שם קרשים, שהוא פתח למשכן, ואין שם אלא מקר פרוש כמו וילון, בדכתיב "ועשית מקר לפתח האהל" וגו': בשלמא לרבי יהודה. דאמר עובי הקרשים לא ממשע ביריעות – היינו דכתיב "חצי היריעה העודפת" בעליונות יותר מן התחתונות "תסרח על אחורי המשכן" – סרוח על כל אורך הקרשים והאדנים של מערב ונגרות בארץ: מאי תסרה. אמה אחת נגרתה וחו לא. שהרי עובי הקרשים מיטת בה אמה: מתבררתיה. חצי היריעה סרוחה מתבררתיה, אמה ממנה לכסות האדנים, ואמה נגרתה: ושיפוליה. שולי בגיניה. כך היתה יריעה של אחריו נגרתה בארץ: חרוצים היו קרשים. כמו שפירשתי: חצי אמה באמצע רחבן מלמטה בגובה אמה, ונשארין הידות לכאן ולכאן, וגם הם חרוצים מבחוץ כשיעור עובי דופן האדן ברחב ובגובה אמה עד הארץ, לרחוב על האדן, שהיו משולבות קרש על קרש, ולא יפסיק עובי שני האדנים ביניהם: וחלולים היו האדנים. שבאותו חלל היו תוקעין ידות הקרשים: ונראין

1 **אמר שמואל: ביתדות. ת"ר: קרשים מלמפון עובין אמה,**
2 **ומלמעלן בלין והולכין עד כאצבע, שנאמר "היו תמים**
3 **על ראשו" וילחן הוא אומר "תמו נכרתו" דברי רבי יהודה.**
4 **רבי נחמיה אומר: בשם שמלמפון עובין אמה, כך מלמעלן**
5 **עובין אמה, שנאמר "יחדיו". והכתיב 'תמים'! ההוא דליתו**
6 **שלמין, ולא ליתו דניסרא. ואודך נמי, הכתיב 'יחדו'! ההוא**
7 **דלא לישלחופניהו מהרדי. בשלמא למ"ד בשם שמלמפון**
8 **עובין אמה כך מלמעלן עובין אמה – היינו דכתיב "וירפתי**
9 **המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה**
10 **למקצעת" דאית פותיה דהני, כמולי ליה לסומכא דהני.**
11 **אלא למ"ד מלמפון עובין אמה, מלמעלן בלין והולכין עד**
12 **כאצבע – האי עייל והאי נפיק! דשפי' להו כי מורין, ו'תברוח**

התוכן בתוך הקרשים". **תנא**: בגם היה עומד. **וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרֵיעַת אַרְבֵּי הַיָּרֵיעָה**
האחת שמונה ועשרים באמה" שדי אורפיהו לפותיה דמשכן, במה הויא עשרין וחמני, דל עשר לאיגרא – פשא להו מ' להאי גיסא ומ' להאי גיסא. לר' יהודה – מיגיליא אמה האדנים, לר' נחמיה – מיגיליא אמה דקרשים. שדי פותיהו לאורכא דמשכן, במה הויא – ארבעין, דל תלתין לאיגרא – פשא להו י', לר' יהודה מפסיא אמה האדנים, לר' נחמיה מיגיליא אמה האדנים. ועשית יריעת עזים לאהל גו' ארבי היריעה האחת שלשים באמה וגו' שדי אורפיהו לפותיה דמשכן במה הויא – תלתין. דל עשר לאיגרא – פשא להו עשר להאי גיסא ועשר להאי גיסא, לר' יהודה מיפסיא אמה האדנים, לר' נחמיה מיגיליא אמה האדנים. תניא נמי ככי: "האמה מיה והאמה מיה עדרף" – לכסות אמה של אדנים, דברי ר' יהודה. ר' נחמיה אומר: לכסות אמה של קרשים. שדי פותיהו לאורכיה דמשכן, במה הויא – מ' וארבע, דל תלתין לאיגרא – פשא להו ארבע סרי, דל תרתי לכפלא, דכתיב "וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל" – פשא להו תרתי סרי. בשלמא לר' יהודה – היינו דכתיב "חצי היריעה העודפת תסרח", אלא לר' נחמיה מאי 'תסרח'? תסרח מחוברותיה. תניא דבי ר' ישמעאל: למה משכן דומה – לאשה שמהלכת בשוק, ושפוליה מהלכין אחריה. ת"ר: חרוצים היו קרשים, וחלולים היו האדנים,

בולט ויוצא לדרום מלמעלה חוץ מעביו של דרומי, וכן לצפון: דשפי' להו. לרוחב ב' קרשים שבמקצוע, ומקצרן למעלה מרחקן שלא יהיו בולטים: כ'י מוריים. ההרים הללו שזון משופע ומב' צדדים: בגם היה עומד. שאחר שהקרשים כולן נחננין באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו, ומכריח לשלש הרוחות. ואין לה אונן כולל לעשות כן, ובגם היה נכפף מאליו: דל עשר לאיגרא. לרחב חלל המשכן, שהוא י' אמות: לר' יהודה. דאמר למעלה בלין עובין של קרשים לכאצבע. אינן ממעטין ביריעות, וכשפורשן לרחב המשכן נופלות תשע אמות לצפון, ומכסיט' אמות לקרשים מבחוץ, ואמה של אדנים מגולה, שהאדנים גבוהן אמה וחלולין הם. והקרשים חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה, ונשאר חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן – וכן 'שתי ידות לקרש האחד'. ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני צדיהן לרחוב על עובי דופני האדן, כשנוצני שתי הידות בשני אדנים כדי שיהיו הקרשים תכופות ומשולבות אשה אל אחותה, ולא יתא עובי האדן מפסיק ביניהן: לרבי נחמיה. דאמר אף מלמעלה עובין אמה – ממשע עובי הקרשים הדרומיות והצפוניות אמה לכאן ואמה לכאן באורך היריעות, ואינן נופלות אלא ח' אמות לכל צד: מיגיליא אמה מן הקרשים, חוץ לאדנים, ואמה האדנים: שדי פותיהו לאורכא דמשכן, לאחר שחברו ה' יריעות לבד וכל אחת ד' אמות רחב, הרי ב' אמות. וכנגדן במחברת השנית שהיא של ה' יריעות – הרי מ'. ל' מקו התיין גג למשכן לאורכו, ועשר העודפות: לרבי יהודה. דאמר אין עובי קרשים שבמערב ממשע בהו. נמצא הי"ד אמות כולן תלויות, ומכוסות כל י' אמות של אורך הקרש, הרי אף האדנים של צד מערבי מכוסין: ועשית יריעות עזים. אלו יריעות עליונות הפרוסות על יריעות התחתונות, העליונות קרויות אהל, כלומר לגג ומכסה, והתחתונות קרויות משכן עצמו – שזון לגוי: תכלת וארנמן ותולעת שני: מיפסיא אמה האדנים. שנשארת מגולה מן התחתונות, יכסה העליונות: לר' נחמיה מיגיליא אמה האדנים. ועודקה של יריעה זו הוצרך לכסות אמה דקרשים, שלא כסוה התחתונות: בעודף. שיריעות האהל עודפות על יריעות המשכן ב' אמות, יהיה קרויה על ביסוי התחתונות, לכסות מה שלא ביסוהו: ארבעים וארבע. די' יריעות היו: תרתי בכפלא. שהיתה נוטה רוחב חצי יריעה על רוח מזרחית שלא היה שם קרשים, שהוא פתח למשכן, ואין שם אלא מקר פרוש כמו וילון, בדכתיב "ועשית מקר לפתח האהל" וגו': בשלמא לרבי יהודה. דאמר עובי הקרשים לא ממשע ביריעות – היינו דכתיב "חצי היריעה העודפת" בעליונות יותר מן התחתונות "תסרח על אחורי המשכן" – סרוח על כל אורך הקרשים והאדנים של מערב ונגרות בארץ: מאי תסרה. אמה אחת נגרתה וחו לא. שהרי עובי הקרשים מיטת בה אמה: מתבררתיה. חצי היריעה סרוחה מתבררתיה, אמה ממנה לכסות האדנים, ואמה נגרתה: ושיפוליה. שולי בגיניה. כך היתה יריעה של אחריו נגרתה בארץ: חרוצים היו קרשים. כמו שפירשתי: חצי אמה באמצע רחבן מלמטה בגובה אמה, ונשארין הידות לכאן ולכאן, וגם הם חרוצים מבחוץ כשיעור עובי דופן האדן ברחב ובגובה אמה עד הארץ, לרחוב על האדן, שהיו משולבות קרש על קרש, ולא יפסיק עובי שני האדנים ביניהם: וחלולים היו האדנים. שבאותו חלל היו תוקעין ידות הקרשים: ונראין

שבת דף צח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכט

58 עשרים ושמונה אמות ורוחבה ארבע אמה, ויחברו את עשר היריעות
59 יחד לרוחבם, וכשתחבר את כל היריעות יחד נמצא שמדת היריעה
60 כולה עשרים ושמונה אמות אורך על ארבעים אמות רוחב,
61 וכשתחשב את אופן הנחת היריעות על המשכן, **שְׂרֵי אוֹרְבֵייהוּ**
62 **לְפוֹתָיָא דְמִשְׁכָּן** – השלך את אורך היריעות לרוחב המשכן, **בְּמָה**
63 **הָיִיא** – כמה היה אורך היריעות, **עֲשָׂרִין וְתַמְנֵי** – עשרים ושמונה
64 אמות, **דְּל עֵשֶׂר לְאַיְגָרָא** – תפחית מכך עשר אמות לגג, שהיו מונחים
65 על רוחב חלל המשכן שהיה עשר אמות, **פְּשָׂא לְהוּ תִשַׁע לְהָא יְגִיסָא**
66 **וְתִשַׁע לְהָא יְגִיסָא** – נשאר תשע אמות לצד צפון ותשע אמות לצד
67 דרום לכיסוי הכתלים מבחוץ, **וְלָרְבִי יְהוּדָה** הסובר שהיו הקרשים
68 כלים והולכים עד שהיה בראשם רוחב אצבע, אם כן כשפרסו את
69 היריעות על המשכן, עובי הקרשים לא היה ממעט מאורך היריעות,
70 והיו היריעות נופלים ומכסים תשע אמות מבחוץ, **וּמִיְגִילָיָא אִמָּה**
71 **דְּאֲדָנִים** – ולא נשאר מגולה מגובה הקרשים, אלא האמה של
72 האדנים בלבד (ציור ז). **וְלָרְבִי נְחֻמְיָה** הסובר שעובי הקרשים היה
73 ברוחב אמה, נמצא שהיה עובי הקרשים ממעט מהיריעה אמה לכל
74 צד, ונשאר לכיסוי אורך הקרשים רק שמונה אמות, **וּמִיְגִילָיָא אִמָּה**
75 **דְּקָרְשִׁים** – ונשאר מגולה גם אמה אחת מהקרשים בנוסף על האמה
76 של האדנים (ציור ח).
77 וכשתחשב את אופן הנחת היריעות לאורך המשכן, **שְׂרֵי פוֹתֵיהוּ**
78 **לְאוֹרְבָא דְמִשְׁכָּן** – השלך את רוחב היריעות לאורך המשכן, **בְּמָה**
79 **הָיִיא** – כמה היה רוחבן של כל היריעות כשהיו מחוברים זה לזה,
80 **אֲרֻבְעִין אַמּוֹת**, **דְּל תְּלָתִין לְאַיְגָרָא** – תפחית מכך שלשים אמות לגג,
81 שהיו מונחים על אורך חלל המשכן שהיה שלשים אמה, **פְּשָׂא לְהוּ**
82 **עֵשֶׂר** – נשאר עשר אמות לכיסוי כותל מערבי מבחוץ, **לָרְבִי יְהוּדָה**
83 הסובר שהיו הקרשים כלים והולכים עד שהיה בראשם רוחב אצבע,
84 כשפרסו את היריעות על המשכן, עובי הקרשים לא היה ממעט
85 מאורך היריעות כלל, **וּמִפְסִיָא אִמָּה דְאֲדָנִים** – ואם כן אף האמה של
86 האדנים היתה מכוסה, שכן העשר אמות הנתורים היו מכסים את כל
87 אורך הקרש (ציור ט). **וְלָרְבִי נְחֻמְיָה** הסובר שגם למעלה היה עובי
88 הקרשים אמה, נמצא שהיה עובי הקרשים ממעט מהיריעה אמה,
89 ונשאר רק תשע אמות מהיריעה בכדי לכסות את אורך הקרשים,
90 **וּמִיְגִילָיָא אִמָּה דְאֲדָנִים** – ונמצא שהיתה האמה של האדנים מגולה
91 (ציור י).
92 הגמרא מבארת את סדר הנחת היריעות עזים' על המשכן לרבי
93 יהודה ורבי נחמיה: נאמר (שם כו ט) **וְעֵשֶׂר יְרִיעוֹת עֲזִים לְאֹהֶל וְגו'**
94 **אוֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בְּאִמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאִמָּה וְגו'** –
95 שיעשו עוד יריעה מנוצה של עזים, ויעשו אותה מאחת עשרה
96 יריעות, שכל אחת מהם אורכה שלשים אמות, ורוחבה ארבע אמות,
97 ויחברו אותם יחד, וכשתחברם יחד נמצא מדת היריעה שלשים אמות
98 אורך על ארבעים וארבע אמות רוחב. וכשתחשב את אופן הנחת
99 היריעות על המשכן, **שְׂרֵי אוֹרְבֵייהוּ לְפוֹתָיָא דְמִשְׁכָּן** – השלך את
100 אורך היריעות לרוחב המשכן, **בְּמָה הָיִיא** – כמה היה אורך היריעות,
101 **תְּלָתִין** – שלשים אמות, **דְּל עֵשֶׂר לְאַיְגָרָא** – תפחית מכך עשר אמות
102 לגג, שהיו על רוחב חלל המשכן שהיה עשר אמות, **פְּשָׂא לְהוּ עֵשֶׂר**
103 **לְהָא יְגִיסָא וְעֵשֶׂר לְהָא יְגִיסָא** – נשאר עשר אמות לצד צפון ועשר
104 אמות לצד דרום לכיסוי הכתלים מבחוץ, **וְלָרְבִי יְהוּדָה** הסובר שהיו
105 הקרשים כלים והולכים עד שהיה בראשם רוחב אצבע, אם כן
106 כשפרסו את היריעות על המשכן לא היו הקרשים ממעטים מאורך
107 היריעות, והיו היריעות נופלים ומכסים עשר אמות מבחוץ, **וּמִיְגִילָיָא**
108 **אִמָּה דְאֲדָנִים** – ואף האמה של האדנים היתה מכוסה (ציור יא).
109 ואילו **לָרְבִי נְחֻמְיָה** הסובר שגם למעלה היה עובי הקרשים אמה,
110 נמצא שהיה עובי הקרשים ממעט מהיריעה אמה לכל צד, ונשאר
111 מהיריעה תשע אמות בכדי לכסות את המשכן מבחוץ, **וּמִיְגִילָיָא אִמָּה**
112 **דְאֲדָנִים** – ונמצא שהיתה מגולה האמה של האדנים (ציור יב).
113 הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה דבר זה: **תֵּנִיא נְמִי הָבִי** – שנינו
114 כן בברייתא, נאמר ביריעות האהל (שם כו יא) **וְהָאִמָּה מִזֶּה וְהָאִמָּה**

1 מתרצת הגמרא: **אִמָּר שְׂמוּאֵל**, **בִּיתְדוֹת** – לא היה לעגלות ריצפה,
2 אלא תחתית העגלה היתה עשויה מיתדות שיש ביניהם רווחים של
3 יותר משלשה טפחים. ולכן גם המקום שתחת העגלה חשוב רשות
4 הרבים.
5 הגמרא מביאה את מחלוקת התנאים שהובאה לעיל לענין עובי
6 קרשי המשכן: **תֵּנּוּ רַבִּינָן**, **הַקְרָשִׁים** שהיו במשכן, **מִלְמַטְן** היה עוביין
7 **אִמָּה**, **וּמִלְמַטְלֵן** היו פְּלִין וְהוֹלְכִין – הולכים ונעשים צרים, עד
8 שבראשם היו רחבים **כְּאַצְבַּע** בלבד (ציור א), **שְׁנַאמַר** בענין קרשי
9 המשכן (שמות כו כד) **וַיִּזְדְּרוּ יְהוָה תְּמִים עַל רֵאשׁוֹ**, **וְלִהְלֵן הוּא אוֹמַר**
10 – ובענין מי הירדן שנבקעו לישראל נאמר (יהושע ג טז) **תִּמְנוּ נְבָרְתוֹ**,
11 וכשם ש'תמו' האמור שם הוא לשון כליה, אף 'תמים' האמור כאן
12 לשון כליה הוא, שהיו הקרשים כלים והולכים עד שהיה בראשם
13 רוחב אצבע בלבד, **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה**. **רַבִּי נְחֻמְיָה אוֹמַר**, **בְּשֵׁם**
14 **שְׂמִלְמַטְנָן** היה עוביין **אִמָּה**, **כִּד מִלְמַטְלֵן** היה עוביין **אִמָּה** (ציור ב),
15 **שְׁנַאמַר** (שמות שם) **'חֲדָיו'**, ומשמע שהיו הקרשים שוים לכל אורכם
16 ולא משופעים. מקשה הגמרא לרבי נחמיה: **וְהַקְרָשִׁים 'תְּמִים'**, ומשמע
17 שהיו כלים והולכים בשיפוע. מתרצת הגמרא: לרבי נחמיה בא
18 הפסוק **הָהוּא** להשמיענו דְּלִיתוּ **שְׁלֵמִין** **וְלֹא לִיתוּ דְנִיבְרָא** – שיביאו
19 קרשים שלמים ולא קרשים העשויים מנסרים שהדביקום זה לזה.
20 מקשה הגמרא: **אוֹרֶךְ נְמִי** – ולתנא האחר (לרבי יהודה) גם יש
21 להקשות, **הַקְרָשִׁים** ומשמע שהיו הקרשים שוים ולא
22 משופעים. מתרצת הגמרא: לרבי יהודה בא הפסוק **הָהוּא** לומר דְּלֹא
23 **לִישְׁלַחֲפוּיָנְהוּ מִהַרְדֵי** – שלא יעמידו את הקרשים משוכים זה מזה,
24 אחד לפנים ואחד לחוץ, אלא יעמידו את כולם בשוה, עובי קרש זה,
25 בצד עובי קרש זה.
26 מקשה הגמרא לרבי יהודה: **בְּשֵׁלְמָא לְמָאן דְאִמַר** – מובן הדבר
27 לדעת רבי נחמיה האומר **שְׁלֵמִין** היה עוביין של קרשים
28 **אִמָּה כִּד מִלְמַטְלֵן** היה עוביין **אִמָּה**, **הֵינֵנו דְבָרְתִיב** – זהו שנאמר (שמות
29 כו כב-כג) **וְלִיְרֻבְתֵי מִשְׁכָּן יָמָה תַעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קְרָשִׁים**, **וְשְׁנֵי קְרָשִׁים**
30 **תַעֲשֶׂה לְמִקְצֵעוֹת'** – שתעשה ששה קרשים לדופן המערבי של
31 המשכן, ועוד שני קרשים לפינות הדופן המערבי, אחד לקרן צפונית
32 מערבית ואחד לקרן דרומית מערבית, **דְאֵתִי פוֹתֵיָא דְהֵנִי מְמַלִי לִיה**
33 **לְסוּמְבָא דְהֵנִי** – שרוחב אותם שני קרשים שבפינות הדופן המערבי
34 היה מכסה את עוביו של כותל דרומי וכן את עוביו של כותל צפוני
35 (ציור ג), **אִלָּא לְמָאן דְאִמַר** – לרבי יהודה שסובר, שהקרשים מְמַלְמְנִין
36 היה עוביין **אִמָּה** וּמִלְמַטְלֵן היו פְּלִין וְהוֹלְכִין עד **כְּאַצְבַּע**, אם כן
37 נמצא דְהָא עֵייל וְהָא נְפִיק – שהיה אחד יוצא ואחד נכנס, ולא היו
38 הקרשים עומדים בשווה זה לזה, שכן הקרשים שבכותל צפוני
39 ובכותל דרומי נכנסו לפנים כיון שהיו משופעים, ואילו הקרשים
40 שבשתי הפינות של כותל מערבי שהיו מכוונים כנגדם היו בולטים
41 לחוץ (ציור ד). מתרצת הגמרא: **דְשִׁפִי לְהוּ כִי מוֹרְדִין** – היה מקצע את
42 הקרשים שהיו משופעים משני הצדדים כמו הרים, כלומר שאותם
43 הקרשים שהיו בפינות של כותל מערבי היו משופעים גם בעובים וגם
44 ברחבם, ואכן היו שווים לקרשים של הכותל הצפוני והדרומי ולא
45 בלטו לחוץ (ציור ה).
46 הגמרא מביאה דבר נוסף בענין קרשי המשכן: נאמר (שם כו כה) לענין
47 בריחי המשכן **וְהַבְרִיחַ הַתִּיבּוֹן** **בְּתוֹף הַקְרָשִׁים** מְבָרֵחַ מִן הַקְצָה אֶל
48 הַקְצָה, שהיו הקרשים נקובים בעוביים והיה הבריח עובר בתוך נקבי
49 הקרשים והיה מעמיד את הקרשים (ציור ו). **תֵּנִיא**, הבריח התיכון **כְּגַם**
50 **הָיָה עוֹמֵד**, שאחר שהעמידו את כל קרשי המשכן למערב צפון
51 ודרום, היה נותן את הבריח בכל שלש הרוחות מן הקצה אל הקצה,
52 ובנס היה הבריח נכפף מהליו, ואין אומן שיכול לעשות כן.
53 הגמרא מבארת כיצד היו היריעות מנוחות על גבי המשכן לרבי
54 יהודה ולרבי נחמיה החולקים בענין עובי הקרשים בראשם: נאמר
55 במלאכת המשכן (שם כו ד-ה) **וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה עֵשֶׂר יְרִיעוֹת וְגו'**
56 **אוֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֵשְׂרִים בְּאִמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאִמָּה**
57 **הַיְרִיעָה הָאֶחָת וְגו'** – שיעשו עשר יריעות שכל אחת מהם אורכה

העגלה, **בְּאֵמְתָא וּפְלִגָּא סְנִיא** – באמה וחצי מספיק. מתרצת הגמרא: 51
הטעם שעשו את העגלות ברוחב שתיים וחצי אמות הוא, **כִּי הֵיכִי** 52
דְּלֵא לִידְדֵי קְרָשִׁים – שכיון שהיו הקרשים מונחים לארכם על רוחב 53
העגלה, אם יהיה רוחב העגלה צר מדי, יכולים הקרשים לנטות הנה 54
והנה ולפול בתוך כדי הליכתם, ולפיכך נצרך לעשות את העגלה 55
רחבה שתיים ומחצה.
מקשה הגמרא: מאחר שהתבאר שאלו היו מידות העגלה, קשה, 56
אָלָא דְקַיִמָא לֵן – מה שמקובל בידינו שדרך רשות הרבים צריך 57
שתהיה רחבה שש עשרה אמה, **אֲנִן דְנִמְרִינֵן לָהּ מְשֻׁבָּן** – מאחר 58
ואנו למדים את כל מלאכות שבת ממלאכות שהיו במשכן, הרי 59
רשות הרבים **דְּמְשֻׁבָּן מִיִּמְרֵי הוּאִי** – חמש עשרה אמות היה, שכן 60
המקום שעמדו בו העגלות היה חמש עשרה אמות, ששתי העגלות 61
שהלכו זו בצד זו היו ברוחב חמש אמות כל אחת, וחמש אמות 62
ביניהם, הרי חמש עשרה אמות. מתרצת הגמרא: **אֲמַתָּא יִתְרָא הוּאִי** 63
– אמה נוספת היתה בדרך שבה נסעו העגלות, חצי אמה מכל צד, 64
דְּהִיָּה קָאִי כֵּן לֵוִי – שהיה אחד הלויים מזהלך אחרי העגלות, **דְּכִי** 65
מִשְׁתַּלְּפֵי קְרָשִׁים הָיָה נִקְטָה לָהּ – שכששלפו הקרשים זה מזה, 66
ויעמדו ליפול לתוך האויר שביניהם, ירוץ הלוי תחת הקרשים 67
הבולטים בצדי העגלה, עד מקום הריח שבין סדרי הקרשים, וידחק 68
ויעמוד באותה חצי אמה שבצדי העגלה. 69
70

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את דיני המוציא מרשות לרשות: חולית 71
הַבּוֹר – האדמה שהוצאה בחפירת הבור והונחה סביב הבור לחומה, 72
וְהַפְּלֵעַ, העומדים ברשות הרבים, **שֶׁהֵן גְּבוּהֵין עֲשָׂרָה טפחים וְרַחְבֵּן** 73
אַרְבַּעַה טפחים על ארבעה טפחים, הַנּוֹטָל מֵהֵן חפץ ונתנו ברשות 74
הרבים, וְהַנּוֹתֵן עַל גֵּבֵן חפץ שנטל מרשות הרבים, תְּיִיב, לפי 75
שחשובים רשות היחיד, אבל אם היו פְּחוֹת מִבֵּן, כלומר, פחות 76
מגובה עשרה טפחים או מרוחב ארבעה טפחים, פְּטוּר, לפי שאינם 77
חשובים רשות היחיד. 78
79

גמרא

הגמרא מבארת לאיזה צורך נקטה המשנה את הדוגמא של חולית 80
הבור. שואלת הגמרא: **לְמָה לִי לְמִיתְנֵי** – לאיזה צורך שנה התנא 81
חולית הבור והפּלֵעַ, לִיתְנֵי – ישנה התנא **הַבּוֹר וְהַפְּלֵעַ, שהרי** 82
ודאי כוונת התנא להשמיענו שהמוציא מתוך הבור והמכניס 83
לתוכו חייב, ואם כן מדוע הזכיר את חולית הבור. משיבה הגמרא: 84
מְסִיעֵי לִיה לְרַבֵּי יוֹחָנָן – מכך שהזכיר התנא את חולית הבור יש 85
סיוע לדברי רבי יוחנן, **דְּאָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן, עומק הבור וגובה** 86
חוליתָה מְצַטְרְפִין יחד לְעֲשָׂרָה טפחים, שאף אם אין בבור עשרה 87
טפחים אלא בצירוף החוליה, הרי הבור רשות היחיד, ופירוש 88
משנתינו הוא, שאין הבור עמוק עשרה טפחים, אלא בצירוף 89
החוליה, והשמיענו התנא שאף החוליה מצטרפת לגובה עשרה 90
טפחים. 91
92

הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן: **תְּנִיא נְפִי הֵבִי** – וכן שנינו 93
בברייתא כדברי רבי יוחנן, ששנינו בברייתא, **בּוֹר פְּרָשׁוֹת תְּרַבִּים** 94
שהיא עֲמוּקָה עֲשָׂרָה טפחים וְרַחְבָּה אַרְבַּעַה טפחים על ארבעה 95
טפחים, אִין מְמַלְאִין הֵימְנָה מִים פְּשֻׁבָּת, שהבור רשות היחיד הוא, 96
והמוציא ממנו מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, 97

ממשיכה הברייתא בענין אחר: **וְנִרְאִין קְרָשִׁין בְּלוּלָאוֹת** – הקרסים 1
שהיו מחברים את שתי המחברות של יריעות המשכן זו לזו, כשהיו 2
נתונים בתוך הלולאות שבשפת המחברות, היו נראים **בְּבוֹכְבִּים** 3
בְּרִקְיעַ. 4

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין יריעות המשכן: **תְּנֵן רַבְּנֵן,** 5
יריעות התְּתִיחוּנָתָן שעל המשכן היו שֵׁל צמר הצבוע בתְּפִלַּת וְשֵׁל 6
צמר הצבוע אֲרָמָן וְשֵׁל צמר הצבוע תּוֹלַעַת שֵׁנִי, וְשֵׁל שֵׁשׁ – פשתן, 7
ויריעות עֲלִיזוֹת היו שֵׁל מַעֲשֵׂה עֵיזִים – עשיות משיער העזים, 8
וְגִדּוּלָה חֲכֵמָה שְׁנַאֲמָרָה בטוית חוטי היריעות העֲלִיזוֹת יוֹתֵר מִמָּה 9
שְׁנַאֲמָרָה פְּתַחְתוֹנוֹת, דְּאִילוּ בְּתַחְתוֹנוֹת בְּתִיב – נאמר (שמות לה כח) 10
וְכָל אִשָּׁה חֲכֵמַת לֵב בְּיָדֶיהָ מוֹן, וְיָבִיאוּ מִטְּוֵה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת 11
הָאֲרָגְמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשֵּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ, וְאִילוּ בְּעֲלִיזוֹת בְּתִיב (שם לה 12
כ) וְכָל הַנְּשִׂים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אוֹתָנָה בְּחֲכֵמָה מוֹן אֶת הָעֵיזִים, 13
וממה שנאמר 'נשא לבן' משמע שהיו בעלות חכמה, יותר משאר 14
הנשים חכמות לב שטוו את היריעות התחתונות. וְתִנְיָא, מְשׁוּם רַבֵּי 15
נַחֲמָיָה אמרו, מה היא אותה חכמה יתירה שאמרה ביריעות 16
העליונות, שְׁמוֹנֵה בְּעֵיזִים וְמוֹן מִן הָעֵיזִים, כלומר ששטפו את העיזים 17
וטוו את שערם כשהיה עדיין מחובר לעיזים. 18

שנינו במשנה: **שְׁתֵּי נְזוּמְרָאוֹת כו',** אם היו שתי הגוזזטראות בצד 19
אחד של רשות הרבים ויש הפסק רשות הרבים ביניהם, מושיט מזו 20
לזו חייב, שכן היתה עוברת הלזים כשפירקו את המשכן, שהיו 21
עומדות העגלות זו אחר זו באורך רשות הרבים, ופורקי המשכן היו 22
מושיטים את הקרשים לאלו שעל העגלות הסמוכות לפתח המשכן, 23
ואותם שהיו עומדים על עגלות אלו היו מושיטים אותם לאלו 24
שבעגלה שלפניהם. **אָמַר רַב מְשׁוּם רַבֵּי חֵיָא, עֲגָלוֹת, תַּחְתִּיתָן –** 25
המקום שתחת העגלות, וְגִינִיתָן – המקום שבין העגלות, וְצִדִּיתָן – 26
המקום שבצדי העגלות דהיינו הריח שבניידן לגלגל, ומקום עובי 27
הגלגל וראה ציורו), כל אלו חשובים רְשׁוֹת תְּרַבִּים. 28

הגמרא מבארת את מדות העגלות שהיו נושאים בהם את הקרשים: 29
אָמַר אֲבִי הַרְיֹח שֶׁבֵּין עֲגָלָה לְעֲגָלָה שְׁבַעַרָה, היה כְּמֵלֵא אֲרָךְ 30
עֲגָלָה, וְכֵמָה אֲרָךְ עֲגָלָה, חֲמִשׁ אַמּוֹת. מקשה הגמרא: לְמָה לִי – 31
מדוע צריך שיהיה אורך העגלה חמש אמות, בְּאַרְבַּע וּפְלִגָּא סְנִי – 32
הלא די לנו בארבע וחצי אמות, שכן אם היה מעמיד את הקרשים על 33
רחבם שהוא אמה וחצי, אינו יכול לסדר על חמש אמות יותר משלש 34
שורות, ולשלש שורות די בארבע וחצי אמות, ואם היה מעמיד את 35
הקרשים על עוביים שהיה אמה, אינו יכול לסדר על חמש אמות 36
יותר מארבע שורות מפני הטבעות שהיו בולטים ברוחב הקרשים, 37
ולטבעות מספיק חצי אמה ריוח, ואם כן די בארבע וחצי אמות. 38
מתרצת הגמרא: הטעם שעשו את העגלות באורך חמש אמות הוא, 39
כִּי הֵיכִי דְלֵא לִירְחִיקוּ קְרָשִׁים – כדי שאם יסדרו את הקרשים על 40
רחבם, לא יהיו הקרשים דחוקים זה לזה, כלומר, שאם היו עושים את 41
העגלה באורך ארבע וחצי אמות לא היה אפשר להניח בה שלש 42
שורות קרשים התופסים ארבע וחצי אמות, שאי אפשר לצמצם 43
ולסדר ארבע וחצי אמות בארבע וחצי אמות. 44

אָמַר רַבָּא, רוחב צִדֵי עֲגָלָה, דהיינו הריח שבין העגלה לאופנים יחד 45
עם עובי האופנים עצמם ועובי דופן העגלה, היה כְּמֵלֵא רַחְבַּ חַלל 46
הָעֲגָלָה, וְכֵמָה היה רַחְבַּ חַלל הָעֲגָלָה, שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמְחֻצָּה. ואף צדי 47
העגלה היו רחבים שתי אמות ומחצה דהיינו אמה ורביע לכל צד. 48
מקשה הגמרא: לְמָה לִי – מדוע צריך שיהיה רוחב העגלה שתיים וחצי 49
אמות, אם הוא כדי שאם יצטרך יוכל ליתן את הקרשים לתוך 50

1 שתי גזירות פולאות. מילתא אחריתי היא; שתי מחברות היו היריעות, כל אחת
2 ואחת ה' יריעות תפורות זו עם זו במתח על פני כל ארץ, ובאמצע היה מחבר
3 בקרשים מחברת עם מחברת. שהיו לולאות בשפת היצונה של כל מחברת באמצע
4 המשך אלו כנגד אלו, בדרכיב "מקבילות הלולאות" וגו' (שמות כו): נשא לך.

5 יתרות חכמה משמע: בין עגלה לעגלה.
6 שפצה, ה' אמות, כמלא אורך העגלה: למה
7 ל'. אורך העגלה ה' אמות: בארבע ופלא
8 סני. שאם מסדרן על רחבן אינו מסדר על ה'
9 אמות יותר מג', והרי בארבע ומחצה יכול
10 לסדרן. ואי מסדרן בחוץ – יותר מד' לא
11 יסדר, מפני הפסקת מקום הבריחים שבאמצע
12 הסדרים, ובפלא אמה נמי תסגי ליה: דלא
13 לידתקו. אם אב לסדרן על רחבן: צדי עגלה.
14 חלל שבין הפנות לאופנים, ועובי הדופן,
15 ועובי האופן: כמלא רחב עגלה. שני החדדים
16 כמלא רחב חללה, דהיינו אמה ורביע לכל
17 צד: למה ל'. רחבה תרתי ופלא. אם מפני
18 שאם יצטרך להושיב מן הקרשים תחובה
19 כניס: באמתא ופלא סני. וישכביב בה על
20 חוץ: כי היכי דלא לידו קרשים. שלא יהיו
21 הקרשים המוטלים לאורך על דופןותיה
22 לרחבן מדין ונטוין לכאן ולכאן. שאם
23 מושבות הקרשים קצר, מתוך שהן ארוכות
24 ויוצאות לחוץ הרבה – יכבד אחד מן הראשין
25 בשנת מדין בהליכתן ופלו: תמיסר הווי.
26 שתי העגלות ההולכות זו בצד זו רחב כל אחת
27 ה' אמות – הרי י' וה' אמות רוח שבין עגלה
28 לעגלה – הרי ט"ו. ואם תאמר: יותר מעשרים
29 הן שהרי הקרשים אורךן י' אמות והן מוטלות
30 על גבי דופני עגלה לרחבה, נמצא אורך
31 הקרשים הרי כ' אמה, לבד מה שצריך למשוך
32 קרשי כל עגלה ועגלה לצד החיצון של עגלה,
33 שלא יגיע ראשי הקרשים זו בזו ומעכבין את
34 הילוך העגלות – אין זה תשובה, שהקרשים
35 למעלה מעשרה קו, שהעגלה גבוה י', ולגבי
36 רה"ר לית לן למחשב אלא מקום העגלות וריח שביניהן שהוא למטה מ'. דכל למעלה
37 מ' – לאו רה"ר היא, הלך לא חשיב ליה: אמתא ותיקתא הווי. עוד צריך להיות
38 ברחב אמה ודוף אמה, שנתן חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני צדין ההצונות
39 של ב' עגלות: דקאן בן לוי דאי משתלפי. זו מוז ליפול לתוך איר שביניהם: הנה נכנס
40 ליה. נכנס לבין האיר אמה שביניהם, ועומד בחצי אמה שיש בין העגלה לצדדין,
41 ומתקן את הסדר זו על זו שלא תפול העליונה. וכל הדרך הוא מהלך אחורי העגלה,
42 וכשרואה אותן משתלפות אל תוף האיר – רץ לתוף (א) בליטת הקרשי שבצדדין,
43 עד שמגיע לאמת האיר שביניהם, ודוחק עצמו לעמוד בחצי אמה עד שיחזיר הנשלפת
44 למקומה ועל סדרה: מתני' חולית הבור. קרקע חפירת הבור נוהגין סביבותיה להקיף
45 במין חומה, כמו שאנו נוהגין היקף עצים או אבן סביב פי הבור: גמ' למה לי למתני
46 חולית הבור והסלע. פשיטא לן דסלע נקט לעגן גובהה, ובור לעגן עומק שושל
47 מתוכו ומוציא לרשות הרבים. דאי לעגן גובהה, גגון למוריד מחוליא למטה, ובגון
48 דרחבה ארבע – למה לי למיתניא כלל? הא תנא ליה סלע. אלא ודאי למוציא מתוך
49 אוגני בור נקט לה. וכין דהכי היא, חוליא למה ליה ליתני הבור לעומק והסלע לגובה:
50 מצטרפין לעשרה. לשינה הבור רה"ר, ואם הוציא מתוך אוגן חוליא – תיביב:
מחיצה

1 ונראין קרסין פולאות פפוכבים ברקיע. ת"ר: יריעות
2 התחתונות של תבלת ושל ארומן ושל תולעת שני ושל
3 שש, ועליונות של מעשה עינים, וגדולה חכמה שגאמרה
4 בעליונות יותר ממה שגאמרה בתחתונות. דאילו
5 בתחתונות פתיב "וכל אשה חכמת לב בדיה טוה" ואילו
6 בעליונות פתיב "וכל הנשים אשר נשא לך אתנה בחכמה
7 טוה את העינים". ותניא משום ר' נחמיה: שטוף פעינים,
8 וטוה מן העינים. "שתי גזירות אלו כו". אמר רב משום
9 רבי חיאי: עגלות, תחתיהן וביניהן וצדיהן – רה"ר. אמר
10 אבוי: בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה. וכמה אורך
11 עגלה – ה' אמות. ל"ל? בד' ופלא סני כי היכי דלא
12 לידחקו קרשים. אמר רבא: צדי עגלה כמלא רחב עגלה.
13 וכמה רחב עגלה – שתי אמות ומחצה. למה ליה באמתא
14 ופלא סני? כי היכי דלא לידו קרשים. אלא דקי"ל:
15 דרך רה"ר שש עשרה אמה, אנו דגמרינן לה ממשפן,
16 דמשפן חמסרי הווי! אמתא יתירא הווי, דהיה קאי בן
17 לוי, דכי משתלפי קרשים – הוה נקוט להו. מתני' חולית
18 הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה, הנומל
19 מהן והנותן על גבן – חייב, פחות מכן – פטור. גמ'
20 למה לוי למיתני "חולית הבור והסלע" ליתני "הבור
21 והסלע"? מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר ר' יוחנן: בור
22 וחוליתה מצטרפין לעשרה. תניא נמי הכי: בור ברה"ר,
23 עמוקה י' ורחבה ארבעה – אין ממלאין הימנה בשבת,
24 אלא

1 אורך עגלה. פירוש: בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות, וצדי העגלה כמלא רוחב
2 העגלה מכל צד וצד, דבין דופן העגלה עם האופן שתי אמות ומחצה. ולא כפירוש הקונטרס
3 שפי' אמה רביע לכל צד, ורוחב שתי העגלות עם צדיהן ט"ו אמה, והדופן עגלה זו החיצון
4 לדופן עגלה זו החיצון י' אמות באורך הקרש, והיה משכיב הקרש על שתי דופני העגלות.
5 ושתי עגלות אחרות לפנין, שאם היו הולכות זו – אצל זו היו נוקשות זו בזו. וזו אחר זו
6 היו הולכות יפה, והשתא פריך שפיר: באמתא ופלא סני, דהואיל ועל שתי העגלות היה
7 משכיבן, היה ס"ד דלא לידו, ומשני: דאפילו הכי מידו:
8 אמתא יתירא הווי. בצד העגלה דהוי קאי בה בן לוי, וצריך לו אמה, דגברא באמתא
9 יתיב, כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז) גבי סוכה העשויה ככבשן. ואע"פ שעמיה היה
10 הולך מצד זה ופעמים מצד זה – מ"מ היה די לו באמה אחת, שמאיה צד שהיה רוצה
11 ליכנס היה מטה העגלה לצד אחר, והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם. אף על פי שהיה
12 רחוק מן הקרשים שתי אמות ומחצה כשעור צד העגלה – מכל מקום היה יכול להושיב
13 ידו שם ולתקן, או על ידי מקל, או על ידי שום דבר: מסייע ליה לר' יוחנן דאמר בור
14 וחוליתה מצטרפין לעשרה. וא"ת: ומה צריך למתני' לאשמעינן הא תניא חדא זימנא
15 בפרק בתרא דעירובין (ד' צט): בור ברה"ר וחוליתה גבוהה י' טפחים – חלון שעל גביו
16 ממלאין מנה בשבת. ומוקי רבי יוחנן בגמרא בסמוכה לה. וקא שמע לן דבור וחוליתה
17 כדאמרין בריש ברכות (דף ב). מילתא אנב אורחיה קמיל'. והעריב משמו אוכל בתרומה.
18 אע"ג דמשנה שלימה היא במס' נגעים (פ"ד מג.) העריב משמו אוכל בתרומה. וכהנה רבות בה"ס. אי נמי מיתורא דמתניתין שמעינן דמצטרפין לארבעה, ולהשתמש על גבה מיירי,
19 משום דמנח עליה מיירי ומשתמש. כדאמרין בפרק "חולין" (עירובין דף עח.). ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה, דבאינה גבוה י' – לא מחייב נוטל ונותן על גבה. והשתא אתי שפיר הא דקתני
20 במתניתין גבוהין עשרה. והא דנקט נמי "על גבן". ואי מתניתין להצטרף לעשרה קאמר. ואין החוליא גבוה עשרה – לא אתי שפיר הא דקתני "גבוה עשרה" והנותן על גבן נמי אינו חייב
21 כשמניח על גב החוליא, כשאינה גבוה עשרה:

1 אורך עגלה. פירוש: בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות, וצדי העגלה כמלא רוחב
2 העגלה מכל צד וצד, דבין דופן העגלה עם האופן שתי אמות ומחצה. ולא כפירוש הקונטרס
3 שפי' אמה רביע לכל צד, ורוחב שתי העגלות עם צדיהן ט"ו אמה, והדופן עגלה זו החיצון
4 לדופן עגלה זו החיצון י' אמות באורך הקרש, והיה משכיב הקרש על שתי דופני העגלות.
5 ושתי עגלות אחרות לפנין, שאם היו הולכות זו – אצל זו היו נוקשות זו בזו. וזו אחר זו
6 היו הולכות יפה, והשתא פריך שפיר: באמתא ופלא סני, דהואיל ועל שתי העגלות היה
7 משכיבן, היה ס"ד דלא לידו, ומשני: דאפילו הכי מידו:
8 אמתא יתירא הווי. בצד העגלה דהוי קאי בה בן לוי, וצריך לו אמה, דגברא באמתא
9 יתיב, כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז) גבי סוכה העשויה ככבשן. ואע"פ שעמיה היה
10 הולך מצד זה ופעמים מצד זה – מ"מ היה די לו באמה אחת, שמאיה צד שהיה רוצה
11 ליכנס היה מטה העגלה לצד אחר, והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם. אף על פי שהיה
12 רחוק מן הקרשים שתי אמות ומחצה כשעור צד העגלה – מכל מקום היה יכול להושיב
13 ידו שם ולתקן, או על ידי מקל, או על ידי שום דבר: מסייע ליה לר' יוחנן דאמר בור
14 וחוליתה מצטרפין לעשרה. וא"ת: ומה צריך למתני' לאשמעינן הא תניא חדא זימנא
15 בפרק בתרא דעירובין (ד' צט): בור ברה"ר וחוליתה גבוהה י' טפחים – חלון שעל גביו
16 ממלאין מנה בשבת. ומוקי רבי יוחנן בגמרא בסמוכה לה. וקא שמע לן דבור וחוליתה
17 כדאמרין בריש ברכות (דף ב). מילתא אנב אורחיה קמיל'. והעריב משמו אוכל בתרומה.
18 אע"ג דמשנה שלימה היא במס' נגעים (פ"ד מג.) העריב משמו אוכל בתרומה. וכהנה רבות בה"ס. אי נמי מיתורא דמתניתין שמעינן דמצטרפין לארבעה, ולהשתמש על גבה מיירי,
19 משום דמנח עליה מיירי ומשתמש. כדאמרין בפרק "חולין" (עירובין דף עח.). ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה, דבאינה גבוה י' – לא מחייב נוטל ונותן על גבה. והשתא אתי שפיר הא דקתני
20 במתניתין גבוהין עשרה. והא דנקט נמי "על גבן". ואי מתניתין להצטרף לעשרה קאמר. ואין החוליא גבוה עשרה – לא אתי שפיר הא דקתני "גבוה עשרה" והנותן על גבן נמי אינו חייב
21 כשמניח על גב החוליא, כשאינה גבוה עשרה:

1 אורך עגלה. פירוש: בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות, וצדי העגלה כמלא רוחב
2 העגלה מכל צד וצד, דבין דופן העגלה עם האופן שתי אמות ומחצה. ולא כפירוש הקונטרס
3 שפי' אמה רביע לכל צד, ורוחב שתי העגלות עם צדיהן ט"ו אמה, והדופן עגלה זו החיצון
4 לדופן עגלה זו החיצון י' אמות באורך הקרש, והיה משכיב הקרש על שתי דופני העגלות.
5 ושתי עגלות אחרות לפנין, שאם היו הולכות זו – אצל זו היו נוקשות זו בזו. וזו אחר זו
6 היו הולכות יפה, והשתא פריך שפיר: באמתא ופלא סני, דהואיל ועל שתי העגלות היה
7 משכיבן, היה ס"ד דלא לידו, ומשני: דאפילו הכי מידו:
8 אמתא יתירא הווי. בצד העגלה דהוי קאי בה בן לוי, וצריך לו אמה, דגברא באמתא
9 יתיב, כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז) גבי סוכה העשויה ככבשן. ואע"פ שעמיה היה
10 הולך מצד זה ופעמים מצד זה – מ"מ היה די לו באמה אחת, שמאיה צד שהיה רוצה
11 ליכנס היה מטה העגלה לצד אחר, והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם. אף על פי שהיה
12 רחוק מן הקרשים שתי אמות ומחצה כשעור צד העגלה – מכל מקום היה יכול להושיב
13 ידו שם ולתקן, או על ידי מקל, או על ידי שום דבר: מסייע ליה לר' יוחנן דאמר בור
14 וחוליתה מצטרפין לעשרה. וא"ת: ומה צריך למתני' לאשמעינן הא תניא חדא זימנא
15 בפרק בתרא דעירובין (ד' צט): בור ברה"ר וחוליתה גבוהה י' טפחים – חלון שעל גביו
16 ממלאין מנה בשבת. ומוקי רבי יוחנן בגמרא בסמוכה לה. וקא שמע לן דבור וחוליתה
17 כדאמרין בריש ברכות (דף ב). מילתא אנב אורחיה קמיל'. והעריב משמו אוכל בתרומה.
18 אע"ג דמשנה שלימה היא במס' נגעים (פ"ד מג.) העריב משמו אוכל בתרומה. וכהנה רבות בה"ס. אי נמי מיתורא דמתניתין שמעינן דמצטרפין לארבעה, ולהשתמש על גבה מיירי,
19 משום דמנח עליה מיירי ומשתמש. כדאמרין בפרק "חולין" (עירובין דף עח.). ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה, דבאינה גבוה י' – לא מחייב נוטל ונותן על גבה. והשתא אתי שפיר הא דקתני
20 במתניתין גבוהין עשרה. והא דנקט נמי "על גבן". ואי מתניתין להצטרף לעשרה קאמר. ואין החוליא גבוה עשרה – לא אתי שפיר הא דקתני "גבוה עשרה" והנותן על גבן נמי אינו חייב
21 כשמניח על גב החוליא, כשאינה גבוה עשרה:

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים. אבל פסין לא מהני אלא בבאר מים חיים או בור הרבים, כדתנן בפרק 'עושין פסין' (עירובין דף כב:) אבל בור היחיד עושין לו מחיצה כו'. והזרק עמוק י' ורוחב ארבע, דהוי רה"י. אבל פחות מיכן דהוי כרמלית, לא החמירו כל כך, ומשטרי שפיר בפסין. הרב פורת: **או** דילמא כיון דממקום פטור קא

אתיא לא. ואם תאמר: ומאי קמביעיא ליה, תיפשות מרחיבא בפ"ק (דף ו.) המוציא מחנות לפלטיא דרך טטיו - חיוב, ואחד המושטי ואחד הזורק חיוב. ואמרין לעיל (דף צב.) המוציא משוי למעלה מעשרה - חיוב, ומפרש הרב פורת: דדוקא כשפסק כחו במקום פטור קמביעיא ליה, כגון שורק למעלה מ' כנגד אריר רה"י, וירד האבן באלכסון ונחה על העמוד, דירידה זו אינו מכחו וראשון אלא כח כחו היא, וכיון דממקום פטור קא אתיא - יש הפסק בין עקירה ראשונה להנחה. אבל אם זרק ממש כנגד העמוד, שלא הלכה באלכסון כלל אלא הלכה מכחו עד העמוד - דהאי חיוב. והזרק בזורק מביעיא ליה, כדפי', אבל מוציא ומכניס - פשיטא ליה דחיוב. והא דמייני ראייה מהנשוא והנותן ע"ג חיוב - היינו משום דמשמע ליה דמייירי בכל ענין, בין בזורק בין במושטי, כדתיבא ברישא: הזורק פטור, והמושטי חיוב. והשתא לא דמי למוציא מחנות לפלטיא דרך טטיו, דהתם מכחו בא להדיא:

ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י. אומר רה"י דמשמע דדוקא מוקף לכרמלית, דכיון דמוקף לכרמלית - אין כ"ב סברא שיעשה רה"י מטעם דלאחרים עושה מחיצה. אבל מוקפת להדי' ועשאו רה"י - פשיטא דלעצמו נמי מהני. ומשום חורי רה"י ליבא לחוביה, כמו רמיא כחריצא דלעיל, דלא נהא תשמיעיה לבני רה"י כולי האי על הבותל: **לאחרים** עושה מחיצה כו'. גבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי לחיוב המשתמש מרה"ר על גבה, כיון שאין החוליא עצמו גבוה י'. **ואמאי** והא קא ממעט מארבע אמות. פירש בקונטרס: דמשמע ליה דמייירי אפילו בדי' אמות מצומצמות שעובי הדבילה ממעט מד' אמות. וקשה לרי"י: ובענין זה אין נראה שיתחייב, כיון שאינורו בפנים, כמו מוציא חצי סתופה לרה"ר, דאינו חיוב עד שיוציאנה כולה לחוץ. דאטו אם זרק אדם רומה, וכל דבר ארוך כל שהוא יתחייב כיון שראשו אחד יצא חוץ לד' אמות? ואם בזורק ד' אמות הכי גמירי לה שיתחייב כבה"ג, אי"כ היכי פשטי מינה? ועוד: דאמאי משמע ליה טפי בהאי דורק ארבע אמות בכותל דהו מצומצמות, משאר ארבע אמות השנויות בכל השי"ס? ונראה לרי"י דמייירי הכא שורק חוץ לארבע אמות, כמו בכל מקום. והכי פריך: והא קא ממעט מד' אמות, שמקום הדבילה נתבטלה מתורת רשות הרבים שנטל לבותל והוי הוא בכותל עב ולא הוי עוד על גבי רשות הרבים ואם זרק מחס או קוץ ד' אמות ונח על הדבילה או נתקע בתוכו היה פטור דהרי מקום הדבילה נתמעט מדין רשות הרבים.

אתיא לא. ואם תאמר: ומאי קמביעיא ליה, תיפשות מרחיבא בפ"ק (דף ו.) המוציא מחנות לפלטיא דרך טטיו - חיוב, ואחד המושטי ואחד הזורק חיוב. ואמרין לעיל (דף צב.) המוציא משוי למעלה מעשרה - חיוב, ומפרש הרב פורת: דדוקא כשפסק כחו במקום פטור קמביעיא ליה, כגון שורק למעלה מ' כנגד אריר רה"י, וירד האבן באלכסון ונחה על העמוד, דירידה זו אינו מכחו וראשון אלא כח כחו היא, וכיון דממקום פטור קא אתיא - יש הפסק בין עקירה ראשונה להנחה. אבל אם זרק ממש כנגד העמוד, שלא הלכה באלכסון כלל אלא הלכה מכחו עד העמוד - דהאי חיוב. והזרק בזורק מביעיא ליה, כדפי', אבל מוציא ומכניס - פשיטא ליה דחיוב. והא דמייני ראייה מהנשוא והנותן ע"ג חיוב - היינו משום דמשמע ליה דמייירי בכל ענין, בין בזורק בין במושטי, כדתיבא ברישא: הזורק פטור, והמושטי חיוב. והשתא לא דמי למוציא מחנות לפלטיא דרך טטיו, דהתם מכחו בא להדיא:

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים, ואין שותין הימנה בשפת א"ל הכנים לה ראשו ורובו, ובור וחוליתה מצטרפין לעשר' בעא מיניה רב מרדכי מרבא: עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד', וזרק ונח על גביו מהו? מי אמרינן: הרי עקירה באיסור, הרי הנחה באיסור או דילמא: כיון דממקום פטור קאתיא - לא? א"ל: מתניתין היא. אתא שיליה לרב יוסף, א"ל: מתניתין היא. אתא שיליה לאבין, א"ל: מתני' היא. אמר להו: פולכו פרוקא דהרדי תפיתו! א"ל: ואת לא תסברא? והתנן: הנוטל מהן ונותן על גבן - חיוב! א"ל: דילמא מתני' כמחט, מחט נמו, א"ל דלא מנדליא פורתא! דאית ליה מורשא, א"ל: דרמא פחרצה. אמר רב מישא, בעי רבי יוחנן: פותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע, ומוקף לכרמלית, ועשאו רה"י. וזרק ונח על גביו, מהו? מי אמרינן: כיון דאינו רחב ד' - מקום פטור הוא, או דילמא: כיון דעשאו רה"י - כמאן דמלי דמאי. אמר עולא: קל וחומר, לאחרים עושה מחיצה - לעצמו לא כ"ש? איתמר נמו, א"ר תיבא בר אשי אמר רב, וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן. פותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י, הזורק ונח על גביו - חיוב, לאחרים עושה מחיצה - לעצמו לא כ"ש? בעי רבי יוחנן: בור תשעה, ועקר מנגו חוליא והשלימה לעשרה, מהו? עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו - ומיחייב, או לא מיחייב.

ואם תימצי לומר: כיון דלא הוי מחיצה עשרה מעיקרא - לא מיחייב, בור י' ונתן לתוכה חוליא ומיעטה מהו? הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו - מיחייב, או לא מיחייב? תיפשוט ליה מדידיה, דתנן: הזורק ארבע אמות בכותל, למעלה מעשרה טפחים - פוזרק באיור, למטה מעשרה - פוזרק בארץ. והזורק בארץ ארבע אמות - חיוב. והיונן פה: והא לא נח! ואמר רבי יוחנן: פדבילה שמינה שנינו. ואמאי? הא קא מועט מארבע אמות! התם - לא מכבול ליה, הכא - מכבול ליה. בעי רבא: זרק דף ונח על גבי יתדות, מהו? מאי קמביעיא ליה - הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו? היינו דרבי יוחנן? פי קמביעיא ליה לרבא - פגון דזרק דף וחפץ על גביו, מאי? כיון דבהדי הדדי קאתו - בהנחת חפץ ועשיית מחיצה דמי, או דילמא: כיון דלא אפשר דלא מודלא פורתא ותרד נייח - פכעשית מחיצה והנחת חפץ דמי? תיקו. אמר רבא: פשיטא לי: מים על גבי מים - תיינו הנחתו, אגזו על גבי מים לאו

מחיצה י'. שיהא הממלא עומד לפניו מן המחיצה וממלא: ואין שותין הימנה. לעמוד על שפתה ולשאוב בכלי ולהכניס ראשו לחללה ולשתות, כדתנן: לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י, שמא ימשוך הכלי אצלו: **אלא אם כן הכנים ראשו ורובו**, למקום שהוא שותה: **הרי עקירה באיסור**, מרה"ר: **הרי הנחה באיסור**, ברה"י: **ממקום פטור קאתיא**, שאי אפשר שלא לגביה תחילה למעלה מן העמוד, שהוא מקום פטור, שאינו אריר רה"ר, ואייר רה"י נמי לא הוי, דכי אמרינן רה"י עולה עד לרקיע - ה"מ כנגד רה"י, אבל האי - מקמי דליקטי לאיור עמוד אנגהיה למעלה מעשרה: **מתניתין היא**, הנוטל מהן והנותן על גבן - חיוב: **פרוקא דהרדי תפיתו**, מולכם רוק אהו אתם רוקקים: **ואת לא תסברא**, דמתני' היא: **כמחט**, דאינה גבוהה: **דאית לה**, לסלע מורשא נמוך מ', וכיון דכולה גבוהה י' פר מההיא מורשא, ואיהו לא הוי מקום חשבו - הוי ליה חורי רשות היחיד: **אי נמי דרמיא**, מחס פחריץ שבסלע שבראשו ולא נפל מלמעלה מ', אלא לחור י': **מוקף לכרמלית**, בכותל זה הקיפו בקעה שקינה כרמלית, ועל ידו נעשית רה"י. כגון שהוקף לדירה, או לא הקיפו בו אלא בית סאתים: **וזרק**, מרה"ר ונח על ראשו, מהו: **או דילמא כיון**, דכותל זה עשאה לכרמלית זו רה"י: **כמאן דמלי דמאי**, והוי אצל ראשו כארעא סמיכתא כל החלל: **לאחרים**, כל החלל עשאו רה"י: **לעצמו לא כל שפן**, ראש הבותל: **ועקר מנגו חוליא**, והניחו ברה"ר, מי מייחייב? א"ע' דמקמי עקירה לאו רה"י הוה, בשעת עקירה מיהא רה"י הוה: **וסילוק מחיצה**, בהנחה זו נסתלקה מציאת הבור שנתמעטה מעשרה, מי מהני האי מיעוטא למיפסיה או לא: **פדבילה שמינה**, שנקבק בפני הכתובים: **ואמאי**, הא מתני' ד' אמות קתני, ואפילו מצומצמות, וכי נח בפני הבותל - נתמעט הוריקה מד' אמות כדי מקום הדבילה, וקתני חיוב, כיון דמעיקרא ד' אמות הוה: **התם לא מיכבול ליה**, דבילה, הלכך לאו מיעוט הוא: **על גבי יתדות**, דקות, שקדו גבוהות ד', ואין רחבות ד', ודף זה רחב ד' - עשאו רשות היחיד: **מהו להתחייב בוריקה זו: וחפץ על גביו**, ואם תימצי לומר הוא: אם תימצי לומר כר' יוחנן, דהנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי לא מיחייב - הכא ודאי אדף לא מיחייב, מיהו אחפץ מהו לחייבו? **דלא אפשר דלא מודלי**, החפץ מעל הדף בשעת הנחת הדף, ותרד נייח: **פכעשית מחיצה ברישא**, ותרד הנחת החפץ דמי - חיוב, דבשעת הנחתו כבר נעשה דף רה"י: **היינו הנחתו**, ואם נטל מקצתו והוציא - הוה עקירה: לאו

מחיצה דמי, או דילמא: כיון דלא אפשר דלא מודלא פורתא ותרד נייח - פכעשית מחיצה והנחת חפץ דמי? תיקו. אמר רבא: פשיטא לי: מים על גבי מים - תיינו הנחתו, אגזו על גבי מים לאו

ואפ"ה חיוב, הואיל ובתולת הוריקה עד קודם הנחה היה שם רה"ר עליו והנחה ומיעוט רה"ר בהדי הדדי קא אתו, והכא נמי הוה לן למימר הנחה וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו. ומשני: התם לא מבטלי ולהכי לא מבטל רה"ר: **זרק דף כו'** הנחת חפץ ועשיית מחיצה כו'. ואיתא אפילו ליכא בקיעת גדיים, היכי חשוב לשויה תחתיו רה"י? מ"ש מטרסקל ועמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד', דאמרין (לקמן דף קא), זרק ונח על גביו - חיוב, משמע דוקא על גביו, אבל תחתיו לאו ואומר ר"י: כגון שיש שתי מחיצות של יתדות, ובשלישית אמרינן פיר תורת דף יורד וסורטם

59 טפחים, והזורק על ראש הכותל חייב משום הוצאה. עולא פושט את
 60 הספק של רבי יוחנן: **אמר עולא**, יש ללמוד שראש הכותל חשוב
 61 רשות היחיד בקל וחומר, אם **לאחרים עושה מחיצה** – אם כותל זה
 62 עושה מקום אחר ודחינו כל החלל שבין המחיצות) שיהיה חשוב
 63 רשות היחיד, **לעצמו לא כל שכן** שיועיל להיות רשות היחיד.
 64 ומביאה הגמרא עוד אמוראים שאמרו כדברי עולא: **איתמר נמי** –
 65 וכן נאמר בבית המדרש, **אמר רב חייא בר אשי אמר רב**, וכן **אמר**
 66 **רבי יצחק אמר רבי יוחנן**, **פותרל פרושות הרבים**, **גבוה עשרה**
 67 טפחים **ואינו רחב ארבעה טפחים** ומקפה **לכרמלית** – ובכותל זה
 68 הקיפו בקעה שהיתה כרמלית, **ועשאו הכותל לכרמלית רשות**
 69 **היחיד**, **הזורק חפץ מרשות הרבים ונח על גביו**, **חייב**, שאם **לאחרים**
 70 **עושה מחיצה** – אם עושה מקום אחר שיהיה חשוב רשות היחיד,
 71 **לעצמו לא כל שכן** שיועיל להיות רשות היחיד.
 72 **בעי** – הסתפק **רבי יוחנן**, **פוד** שהיה עמוק **השערה** טפחים, **ועקר**
 73 **ממנה חוליא** – גוש אדמה, **וגשלומה** על ידי כך **לעשרה טפחים**,
 74 והניח את האדמה ברשות הרבים, **מהו הדין בזה**, האם אמרים
 75 **שעקירת החפץ מהבור ועשיית המחיצה המחשיבה את הבור**
 76 **לרשות היחיד כהדי דרבי קאתו** – ביחד הם באים, **ומתייבב על**
 77 **ההוצאה מהבור לרשות הרבים**, כיון שלאחר שעקר נעשה הבור
 78 רשות היחיד, **אור לא מתייבב**, שכיון שלפני העקירה לא היה הבור
 79 רשות היחיד ואין זה נחשב שעקר מרשות היחיד. ומוסיפה הגמרא
 80 ספק נוסף: **ואם תימצי** – ותרצהו לומר, **כיון דלא הוי מחיצה עשרה**
 81 **מעיקרא**, **לא מתייבב** – שכיון שלא היה לבור מחיצה של עשרה
 82 טפחים קודם העקירה אינו חייב, **יש להסתפק מה הדין בבור** עמוק
 83 **עשרה טפחים**, **ונתן לתוכה חוליא** – גוש אדמה מרשות הרבים,
 84 **ומיעמה בכך מעשרה טפחים** וביטל מהבור שם רשות היחיד, **מהו**,
 85 שבאופן זה, **הנחת החפץ בבור** שהוא רשות היחיד **וכילוק המחיצה**
 86 המחשיבה את הבור לרשות היחיד **כהדי דרבי קאתו** – ביחד הם
 87 באים, **יש להסתפק**, האם **מתייבב** הוא על הכנסה זו כיון שלפני
 88 שהניח את האדמה בבור עדיין היה חשוב רשות היחיד, **או לא**
 89 **מתייבב** כיון שעם הנחת האדמה בבור בטל ממנו שם רשות היחיד.
 90 הגמרא רוצה לפשוט ספק זה. מקשה הגמרא: **תיפשוט ליה מדידיה**
 91 – תפשוט את ספיקו של רבי יוחנן מדברי עצמו, **דתנן (לקמן פ.) הזורק**
 92 **חפץ למרחק ארבע אמות ברשות הרבים** ופגע **בפותרל**, אם פגע
 93 **למעלה מעשרה טפחים** מהקרקע, הרי הוא **פותרל באויר** רשות
 94 הרבים, ואויר רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים הוא מקום פטור,
 95 ופטור, ואם ורקו **למטה מעשרה מהקרקע**, הרי הוא **פותרל בארץ**
 96 ברשות הרבים, **והזורק בארץ ארבע אמות ברשות הרבים חייב**.
 97 **והוינן בה** – ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו, **והא** – והרי **לא נח** החפץ
 98 על גבי הכותל אלא חזר לאחוריו, ונמצא שלא עשה הנחה מחוץ
 99 לארבע אמות ממקום העקירה, ומדוע חייב הזורק למטה מעשרה
 100 טפחים, **ואמר רבי יוחנן** ליישב קושיא זו, **כדבילה שמינה שנינו** –
 101 המשנה מדברת בתאנה שמנה, שנבדקת לכותל מחמת השמנוניות
 102 שבה ואינה חוזרת לאחוריה לתוך ארבע אמות. ומכך שנינו
 103 במשנה 'הזורק ארבע אמות' משמע שמדובר אפילו בארבע אמות
 104 מצומצמות, ואם כן יש לשאול **אמאי** – מדוע הוא חייב על זריקה זו,
 105 **הא קא ממעט מארבע אמות** – הרי כשנבדקה התאנה בכותל,
 106 נתמטט מקום הזריקה מארבע אמות כשיעור מקום התאנה שנבדקה
 107 לכותל, ומכל מקום חייב על הזריקה כיון שבשעת הזריקה היה ארבע
 108 אמות עד הכותל אף שעל ידי הזריקה נתמטט משיעור ארבע אמות,
 109 ואם כן יש לחייב גם את המניח חוליא בתוך בור עמוק עשרה טפחים
 110 אף שעל ידי הנחה זו מתמטט הבור מעשרה טפחים. דוחה הגמרא:
 111 אין ללמוד מניח חוליא בתוך הבור מזורק תאנה בכותל, **דהתם לא**
 112 **מכיל ליה הכא מכיל ליה** – שם בורק תאנה, אינו מבטלה
 113 במקומה, ולא חשובה כחלק מהכותל, ולכן אינה ממעטת מארבע
 114 אמות, אבל כאן במניח חוליא בבור הרי הוא מבטלה שם, ולכן יש
 115 להסתפק שמא אינו חייב על הנחה זו שעל ידה מתמטט הבור
 116 מעשרה טפחים.

1 **אלא אם כן עשו לה** – לבור, **מחיצה גבוה עשרה טפחים**, בכדי
 2 לעשות את המקום שסביב הבור רשות היחיד, והממלא יעמוד לפנים
 3 מן המחיצה וימלא. **ואין שותין תימנה בשבת** בכלי אם לא עשו
 4 לבור מחיצה, אף שמכניס ראשו לחלל הבור ושונה ואינו מוציא את
 5 הכלי, גזירה שמוא ימשוך הכלי למקום שהוא עומד, **אלא אם כן**
 6 **הכניס לה** – לבור שהוא שונה ממנו **ראשו ורובו**. עוד דין משמיעה
 7 הברייתא: **ועומק הבור** וגובה **חוליתה מצטרפין לעשרה טפחים**
 8 להחשב רשות היחיד. ומבואר בברייתא כדברי רבי יוחנן, שבור
 9 וחוליתה מצטרפין לעשרה.
 10 הגמרא דנה מה דין הזורק מרשות הרבים לרשות היחיד דרך מקום
 11 פטור, ומביאה לכך ראייה מהמשנה: **בעא מיניה רב מרדכי מרבא**,
 12 **עמוד פרושות הרבים**, **גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים**,
 13 **וזרק חפץ מרשות הרבים ונח על גביו**, מהו, **מי אמרינן** – האם יש
 14 לנו לומר, **הרי העקירה באיסור נעשתה**, שעקר מרשות הרבים, **והרי**
 15 **ההנחה באיסור נעשתה**, שנח ברשות היחיד, **וחייב**, **או דילמא** – או
 16 שמוא יש לומר, **כיון דמקום פטור קאתי** – שכיון שבא החפץ
 17 לרשות היחיד ממקום פטור ושכיון שהעמוד גבוה עשרה טפחים, לא
 18 יתכן שנח החפץ על העמוד, בלא שהגיע קודם לכן לאויר רשות
 19 הרבים למעלה מעשרה טפחים שהוא מקום פטור, **לא** – אינו חייב.
 20 **אמר ליה** – השיב לו רבא רב מרדכי, **מתניתין היא** – ממשנתנו יש
 21 ללמוד שהוא חייב. **אתא שיליה** – בא רב מרדכי ושאל **לרב יוסף**
 22 שאלה זו, **אמר ליה** – השיב לו רב יוסף, **מתניתין היא** – דין זה יש
 23 ללמוד ממשנתנו. **אתא שיליה** – בא רב מרדכי ושאל **לאבבי** שאלה
 24 זו, **אמר ליה** – השיב לו אבבי, **מתניתין היא** – דין זה יש ללמוד
 25 ממשנתנו. **אמר להו רב מרדכי**, **פולכו פרוקא דהדי תפיתו** –
 26 כולכם רוק אחד אחד אתם ורוקקים, כלומר כולכם מביאים אותה ראייה.
 27 **אמרו ליה** – שאלו רבא ורב יוסף ואבבי את רב מרדכי, **ואת לא**
 28 **תסברא** – ואתה אינך סובר שיש לפשוט שאלתך מהמשנה, **והתנן** –
 29 והרי שנינו במשנתנו (לעיל ע"א), חולית הבור והסלע שהן גבוהין
 30 עשרה ורחבין ארבעה, **הנזמל מהן חפץ** ונתנו ברשות הרבים, **וכן**
 31 **הנזמל על גבן חפץ שנטל מרשות הרבים**, **חייב**, אף שכדי להניח
 32 החפץ עליהם או כדי ליטלו מהם ולהניחו ברשות הרבים צריך
 33 להגביהו יותר מעשרה טפחים מקרקע רשות הרבים. **אמר להו** –
 34 השיב להם רב מרדכי, **דילמא מתניתין** – שמוא משנתנו מדברת
 35 **במחט**, שאינה גבוהה, ויכולה היא לנוח על הסלע, בלא לעבור קודם
 36 לכך באויר למעלה מעשרה טפחים. מקשה הגמרא: **מחט נמי אי**
 37 **אפשר דלא מיליא פורתא** – הרי גם אם מדובר במחט אינו יכול
 38 להניחה על הסלע או ליטלה ממנו באופן שהוא גבוה עשרה טפחים
 39 בלא שיהגביה את המחט מעט יותר מעשרה טפחים. דוחה הגמרא: יש
 40 לומר, שמשנתנו עוסקת בסלע **דאית ליה מורשא** – שיש לו בליטה
 41 בצדו למטה מעשרה טפחים מהקרקע, וכיון שהסלע הוא רשות
 42 היחיד, ואותה בליטה אינה מקום חשוב, הרי היא כחורי רשות היחיד,
 43 שהם בטלים לרשות היחיד, והוא נטל והניח את המחט על אותה
 44 בליטה, ולא עברה המחט דרך למעלה מעשרה טפחים. **אי נמי** –
 45 באופן אחר יש לומר, שהמשנה מדברת באופן **דרמיא בחריצה** –
 46 שהמחט נתונה בחריצן שבראש הסלע, ולא באה לשם דרך למעלה
 47 מעשרה, אלא מתוך עשרה.
 48 הגמרא מביאה עוד ספיקות בדיני הוצאה בשבת: **אמר רב מישא**,
 49 **בעי** – הסתפק **רבי יוחנן**, **פותרל העמוד פרושות הרבים**, **וגבוה עשרה**
 50 טפחים **ואינו רחב ארבעה טפחים**, ומקפה **לכרמלית** – ובכותל זה
 51 הקיפו בקעה שהיתה כרמלית, **ועשאו הכותל לכרמלית רשות**
 52 **היחיד**, **וזרק חפץ מרשות הרבים ונח על גביו** – על ראש הכותל,
 53 מהו, **מי אמרינן** – האם יש לנו לומר, **שכיון דהכותל אינו רחב**
 54 **ארבעה טפחים**, **מקום פטור הוא**, והזורק על ראש הכותל אינו חייב
 55 משום הוצאה, **או דילמא** – או שמוא יש לומר, **שכיון דהכותל עשאו**
 56 לכרמלית רשות היחיד, אם כן כל החלל שבתוך היקף המחיצות
 57 **כמאן דמלי דמיא** – יש לנו להחשיבו כאילו הוא מלא, וראש הכותל
 58 נחשב כחלק מרשות היחיד שיש בה ארבעה טפחים על ארבעה

57. **מַאי טַעְמָא** – מה טעם החילוק בין בור מלא מים לבור מלא פירות.
 58. משיבה הגמרא: **מִים לֹא מְכַפְּלֵי מְחִיצָתָא** – מים אינם ממעטים את
 59. הבור ואינם מבטלים ממנו שם רשות היחיד, אבל **פְּרִוֹת מְכַפְּלֵי**
 60. **מְחִיצָתָא** – ממעטים את הבור כמו שמלאוהו עפר ומבטלים ממנו שם
 61. רשות היחיד.
 62. אומרת הגמרא: **תִּנְיָא נְפִי קָבִי** – שנינו כן בברייתא וכמו שאמר
 63. אביו, **הַזֶּרֶק חִפֵּץ מִן הַיָּם** שהוא כרמלית **לְאִיֶּרְמִיָּא** – דרך סלולה
 64. המוליכה מעיר לעיר) שהיא רשות הרבים, וכן הזורק **מִן הָאִיֶּרְמִיָּא**
 65. **לְיָם, פְּטוּר**, שמתורה אין איסור להעביר חפץ מכרמלית לרשות
 66. הרבים ומרשות הרבים לכרמלית. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אִם זֶרֶק מְרֻשָׁת**
 67. **הַרְבִּים לִים, וְיָשׁ בֵּים בְּמִקּוֹם שְׁזֶרֶק בּוֹר עֲמוּק עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרָחַב**
 68. **אַרְבָּעָה טַפְחִים, הֵיִיב**, שאף שכל הים הוא גם כן עמוק עשרה טפחים,
 69. ואף על פי כן דינו ככרמלית, מכל מקום אותו הבור כיון שהוא נבדל
 70. משאר הים, הרי הוא רשות היחיד. הרי שחייב רבי שמעון את הזורק
 71. מרשות הרבים לבור שהוא רשות היחיד, אף שהבור מלא מים,
 72. ומוכח שאין המים ממעטים אותו ואינם מבטלים ממנו שם רשות
 73. היחיד.

משנה

74. המשנה מבארת את דיני הזורק חפץ ארבע אמות ברשות הרבים:
 75. **הַזֶּרֶק חִפֵּץ בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים אַרְבַּע אַמּוֹת וּפְגַע בְּכוֹתֵל, אִם זֶרֶק**
 76. **לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים מְהַקְרַק, הִרִי הוּא פְּזוּרֵק פְּזוּרֵר שְׁוֹת**
 77. **הַרְבִּים, וּפְטוּר**, שאף זה זורק בכותל, לא נח החפץ ברשות הרבים,
 78. שאויר רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים הוא מקום פטור, ואם
 79. פגע **לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים מְהַקְרַק**, הרי הוא **פְּזוּרֵק וְנַח בְּאַרְצָא**
 80. **בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים, וְחֵיִיב, שֶׁהַזֶּרֶק חִפֵּץ בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים וְנַח הַחִפֵּץ בְּאַרְצָא**
 81. **בְּמַרְחַק שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת, הֵיִיב.**
 82.

גמרא

83. שנינו במשנה, שהזורק חפץ ארבע אמות ברשות הרבים ופגע בכותל
 84. למטה מעשרה חייב. מקשה הגמרא: **וְהִירִי לֹא נָח הַחִפֵּץ עַל**
 85. **גְּבִי הַכוֹתֵל אֲלֵא חוּזֵר לְאַחֲרוּיָו, וְנִמְצָא שֶׁנַּח בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת**
 86. **מִמְקוֹם הַעֲקִירָה.** מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּרַבִּי לֵהֲדִילָהּ שְׁמִינָה**
 87. **שְׁנִינֵי** – המשנה מדברת באופן שזרק חפץ תאנה ששנה, שמחמת
 88. השמנוניות שבה נדבקת היא בכותל, ואינה חוזרת לאחוריה.
 89. הגמרא דנה עוד בענין הזורק חפץ בכותל, ולענין שיהיה חייב משום
 90. מוציא מרשות הרבים לרשות היחיד: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַב אָמַר**
 91. **רַבִּי הֵיִיא, וְרַק חִפֵּץ בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים, וְהִלְכָה**
 92. **וְנָחָה בְּחֹזֵר כֹּל שֶׁהוּא שְׁבֻכוֹתֵל הַגְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים שְׁאִין בּוֹ**
 93. **אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים, פְּאַנּוֹ לְמַחְלֻקָּתָא** – דבר זה תלוי
 94. במחלוקת **רַבִּי מַאִיר וְרַבִּינָא** (יומא יא): שנחלקו לענין חיוב מוזה בשער
 95. עגול העשוי כפיפה שהוא גבוה עשרה טפחים ורק למטה הוא רחב
 96. ארבעה טפחים, **לְרַבִּי מַאִיר דְאָמַר** שהוא חייב במזוזה כיון שהזקקין
 97. **לְהַשְׁלִים** – שרואים כאילו הכותל חקוק ויש בפתח שיעור החייב
 98. במזוזה, גם כאן **מִיִּתְיִיב** משום מכניס מרשות הרבים לרשות היחיד,
 99. שרואים כאילו הכותל חקוק ויש בו חור בשיעור ארבעה טפחים על
 100. ארבעה טפחים, שהוא נחשב רשות היחיד, **וְלְרַבִּינָא דְאָמַרִי שְׁאִין**
 101. **הַזֶּרֶק לְהַשְׁלִים** – שאין אומרים שנחשב כאילו יש בכותל פתח
 102. שיעור החייב במזוזה, גם כאן **לֹא מִיִּתְיִיב** על זריקה זו, כיון שאין
 103. בחור שיעור ארבעה טפחים על ארבעה טפחים להחשיבו כרשות
 104. היחיד. אומרת הגמרא: **תִּנְיָא נְפִי קָבִי** – וכן שנינו בברייתא כדברי
 105. רבי חייה שדבר זה תלוי במחלוקת רבי מאיר והכמים, ששנינו
 106. בברייתא, **וְרַק חִפֵּץ בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים, וְהִלְכָה**
 107. **וְנָחָה בְּכוֹתֵל בְּחֹזֵר כֹּל שֶׁהוּא, רַבִּי מַאִיר מְחִיצָה וְהַכְּמִים פְּזוּרֵין.**
 108. הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב יהודה בשם רב דינאי הוצאה:
 109. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַב, תַּל תַּמְלֻלְמֵי עֲשָׂרָה מְתוּדָא אַרְבַּע – מְדוּרָן**
 110.

1. **לֹא הֵיִינוּ הִתְקַתְּנָן** – אינו חשוב כמונה, כיון שהמים מתענגעים וזוים
 2. כל הזמן, ואין האגוז מונה, ואם נטל את האגוז לא נחשב שעשה
 3. עקירה. **פְּעִי רַבָּא** – אבל הסתפק רבא, באגוז המונח **בְּכָלִי, וְכָלִי צָפָה**
 4. **עַל גְּבִי מַיִם, מָהוּ** – מה הדין אם נטל את האגוז מהכלי והניחו
 5. ברשות אחרת, **מִי אֲמַרִינָן** – האם יש לנו לומר, **דְּבַתֵּר אֲנִינוּ אֲזִילִין**
 6. – שהולכים אחר האגוז, **וְהָא נִייתָ** – והרי הוא מונח בכלי, וחשוב
 7. שעשה עקירה, **אוּ דִילְמָא** – או שמא **בַּתֵּר כְּלִי אֲזִילִין** – הולכים אחר
 8. הכלי, **לֹא נִייתָ** – והכלי הרי אינו מונח אלא הוא צף ומתנענע
 9. על גבי המים. אומרת הגמרא: **תִּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק, שלא
 10. נפשטה.

11. מביאה הגמרא דין דומה: **שְׁמֹן חִפֵּץ עַל גְּבִי יוֹן שֶׁנִּטְלוּ וְהִנִּחוּ בְּרֻשׁוֹת**
 12. **אֲחֵרָת, אִם נִחְשַׁב שֶׁעָשָׂה עֲקִירָה בְּשִׁמּוֹן, תְּלוּי הוּא בְּמַחְלֻקָּתָא רַבִּי**
 13. **יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְרַבִּינָא, שֶׁנִּחְלַקוּ בְּמִקּוֹם אֲחֵר לְעֵנִין שִׁמּוֹן הַמוֹנֵחַ עַל יוֹן,**
 14. **דְּתִנְיָא** (טבול יום פ"ב מ"ה), **שְׁמֹן שֶׁל תְּרוּמָה שְׁצָפָה עַל גְּבִי יוֹן שֶׁל תְּרוּמָה,**
 15. **וְנִנְעָ מְבֻבֵל יוֹם** – טמא שטבל להיטהר מטומאתו ועדיין לא העריב
 16. שמשו **בְּשִׁמּוֹן, לֹא פָּסַל אֶלְאָ אֶת הַשְּׁמֹן,** אבל היין לא נפסל, שאין
 17. נגיעתו בשמן נחשבת כנגיעה גם ביין, כיון שאין השמן והיין נחשבים
 18. כמחוברים, **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר שְׁנֵיהֶם חֵיבּוּר זֶה לְזֶה וְכֹדֵר**
 19. **אֶחָד הֵם, וְהִירִי זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּנְעָ הַטְּבוּל יוֹם גַּם בֵּינָן, וְאִף הֵיִין נִפְסַל.** וכמו
 20. כן לענין שבת, העוקר שמן מעל היין בשבת, לחכמים הסוברים
 21. שאינם חשובים מחוברים, הרי הוא כאגוז הצף על מים שאינו חשוב
 22. כמונה, ואינו חייב על עקירת השמן, ולרבי יוחנן בן נורי הסובר
 23. שנחשבים מחוברים זה לזה, הרי הוא כמים על גבי מים שנחשבים
 24. כמונחים, וחייב על עקירת השמן.

25. הגמרא מביאה דין נוסף, מעין הספק של רבי יוחנן לעיל (טז) במניח
 26. חפץ בבור ומיעטו מעשרה טפחים: **אָמַר אַבְבִּי, בּוֹר בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים,**
 27. **עֲמוּקָה עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרָחַבָּה שְׁמֵנָה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים, וְרַק**
 28. **לְתוֹכָהּ מְחִיצָלָת שְׁהִיתָה מוֹנַחַת בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים, תִּיִיב.** אבל אם
 29. **חִלְקָה לְבוֹר בְּמַחְצָלָת זו,** שהעמיד את המחצלת באמצע הבור,
 30. **פְּטוּר,** כיון שיהי ידי הנחת המחצלת בטל מהבור שם רשות היחיד,
 31. שמתחילה היה אורך הבור שמונה טפחים, ועתה נחסר אורך הבור
 32. את שיעור עובי המחצלת, וכיון שהעמיד את המחצלת באמצע
 33. הבור, עכשיו אין באף אחד מחלקי הבור ארבעה טפחים על ארבעה
 34. טפחים, והיה פשוט לאביו שכיון שבהנחתו בטל מהבור שם רשות
 35. היחיד, אינו חייב על הנחה זו, ולא כרבי יוחנן שהיה מסופק בכך.
 36. אומרת הגמרא: **לְאַבְבִּי, דְּפִשְׁטָא לִיהַ דְּמַחְצָלָת מְכַפְּלָא מְחִיצָה –**
 37. שפשוט לו שהמחצלת מבטלת מהבור שם רשות היחיד, ואינו חייב
 38. על הנחתה, **כֹּל שְׁכֹּן שְׁהוּא סוֹבֵר בְּמַנִּיחַ חוּלְיָא –** גוש אדמה בבור
 39. עמוק עשרה טפחים ומבטלו שם, **דְּמְכַפְּלָא מְחִיצָה –** שממעט את
 40. הבור ומבטל ממנו שם רשות היחיד ואינו חייב על הנחה זו, שהרי אם
 41. מחצלת שאינו מבטלה בבור אף על פי כן מבטלת את המחיצה, כל
 42. שכן חוליא שהוא מבטלה בבור תבטל את המחיצה. אבל **לְרַבִּי יוֹחָנָן**
 43. **דְּמִיבְעִיא לִיהַ חוּלְיָא –** שהסתפק במניח חוליא בבור שהוא מבטל את
 44. החוליא בבור, שאז יש לומר שהמחיצה מתבטלת ואין הנחתה נחשבת
 45. הנחה, אם כן במניח **מְחִיצָלָת** באמצע הבור, **פְּשִׁטָא –** ודאי הוא סובר
 46. שהוא חייב, שאף אם נאמר שכשבטל ממקום ההנחה דין רשות
 47. היחיד על ידי ההנחה, הוא פטור, כאן הוא חייב, דכיון שאינו מבטל
 48. את המחצלת בבור, **לֹא מְכַפְּלָא מְחִיצָתָא –** אין המחצלת מבטלת
 49. את מחיצות הבור, ואף אחר הנחת המחיצה, עדיין הבור רשות היחיד
 50. הוא. שאילו היה רבי יוחנן מסתפק גם במניח מחצלת בבור, היה
 51. מסתפק במחצלת ולא בחוליא.

52. הגמרא מביאה דין נוסף שאמר אבבי לגבי דברים הנתונים בבור, אם
 53. הם מבטלים את מחיצות הבור: **וְאָמַר אַבְבִּי, בּוֹר בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים**
 54. **עֲמוּקָה עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרָחַבָּה אַרְבָּעָה טַפְחִים, אִם הַבוֹר מְלֵאָה מַיִם,**
 55. **וְרַק מִים או אבן מרשות הרבים לְתוֹכָהּ, תִּיִיב,** אבל אם היתה מלאה
 56. **פְּרִוֹת וְרַק חִפֵּץ מְרֻשׁוֹת הַרְבִּים לְתוֹכָהּ, פְּטוּר.** מבררת הגמרא:

פירות מבטלי מחיצתא. וא"ת: ומ"ש מדבילה שמינה, דאמרין לעיל דלא מבטלי ואבוי
 דהכא אית ליה שניא דבדבילה שמינה שנו, כדאמר בפ"ק (דף ז:) זימנן משני
 ליה כבותר דלית ביה חור ובדבילה שמינה ביה ו"ל: דבילה אינה עומדת כל כך להבטל
 שם כבותר כמו שרגילין לבטל פירות בבור כעין תבואה. אי נמי: דבילה דבר מועט הוא ולא
 מבטלא, אבל בור מלא פירות או חצוי - מבטל
 רה"י. וה"ה דגרעין אחד או דבר מועט לא מבטל
 רה"י. וא"ת: היכי ממעטי הני פירות, והא אמר
 בפרק "חלוץ" (עירובין ע"ג.) כל דבר הניטל בשבת
 - אינו ממעט, ואפי' אי אירי הכא בטבל שאין
 ניטל בשבת, מ"מ כיון דניטל מן התורה - הזורק
 לתוכו אמאי פטור? ואומר ר"ה: דמן התורה
 ממעט כל דבר, ואפילו הניטל, ומדרבנן הוא
 דגורו דדבר הניטל אינו ממעט, ולהכי לא קאמר
 מותר לזרוק בתוכו, אלא קאמר: הזורק לתוכו
 פטור. משמע: דאיסורא דרבנן איכא, ואפילו
 בחריץ שבין שתי חצרות אמרו דדבר הניטל אינו
 ממעט, אע"ג דהוי לקולא, דלא אסרי אהרדי.
 אבל ק"ק, בדפרק "חלוץ" (שם) מיייתי על בית
 שמילאיתו תבן דהוי לענין אהל דאורייתא:
והלכה ונחה בחור כל שהוא כו'. בחור
 מפולש איירי, והאי חוקקין להשלים -
 היינו לשויה מקום ד' כדפי' בפ"ק (דף ז:) **והא**
 לא נח. וא"ת: מאי פריך, והנמיא לעיל (ד' צ"ג).
 תוך ג' - ד"ה חייב, אע"ג דלא נח. ואין נראה
 לומר דאתוך ד' אמות קאי, אמאי פטור הוא לא
 נח. וא"ת: כשנח אחר כך חוץ לארבע יתייב,
 דהא ומתניתין נמי הכי משמע דאחוז לד' אמות
 פריך, אמאי חייב? וי"ל: דפריך לרבא, דאמר תוך
 שלשה לרבנן בעי הנחה ע"ג משוה:
אחותו הרוח משוה כו'. פי': שעייכתו ע"ג
 קרקע או אפי' באויר, כדפי' בקונט'
 דחשיבה אחוזת הרוח כמותה נמי גבי משוה.
 ונראה דע"ג קרקע אפי' לר' יהודה, דהיינו
 רבנן, דקאמר רבא דצריך הנח' - מודה (זלא
 בעינן, כדפי' לעיל (דף פ.)) ומיהו, ק"ק; ובסמוך
 מסקינן איפכא, דמתנגלגל כיון דאין סופו לנח -
 לאו כמותה דמי, אבל האי כיון דסופו לנח -
 כמותה דמי. וחור ר"י לפרש דהאי רבי יהודה
 סבר כרבי. ודקלוטה כמו שהנחה היא דבעי
 שתנוח שם, כי ההוא דפירקין. אבל בההוא דפרק
 בתרא דעירובין (ד' צ"ג.) היה קורא בספר, דלא
 בעי שתפול שם בעי ר' יהודה הנחה על גבי
 משוה. ורבא קאמר דרבנן דר"ע לית להו קלוטה
 כמו שהנחה דימי בשום מקום, אפי' רצונו
 שתנוח שם, אפילו תוך ג'. ולא ס"ל כברייתא
 דלעיל, דקתני תוך ג' ד"ה חייב, אלא סבר
 כברייתא דהכא דקתני: אחותו הרוח משוה.
 ומתניתין נמי משמע דאיירי בנח משוה, כדאוקי
 ר' יוחנן, דומיא דרישא דקתני תוך ד' אמות
 פטור, דאיירי בשבת. דאי לאו הכי - אמאי
 מיפטר? ורב חלוקה בר טוביה דאמר לעיל תוך
 שלשה ד"ה חייב - מוקי מתניתין ברלא נח.
 ורישא דקתני פטור - מיירי כגון שפסק כהו,
 ומחמת הרוח נתנגלגל חוץ לארבע:
עושה

לאו היינו הנחתו. ואם נטלו משם לאו עקירה היא: ששן על גבי זון. לענין שבת,
 מחלוקת ר' יוחנן בן גוריון: דתנן ששן. של תרומה: ששן על גבי זון. של תרומה,
 משום הכי נקט טבול יום, משום דפוסל ואינו משמא. הלכך לא פסל אלא ששן בלבד,
 דלאו חיבור הוא למיחורו כחד. ואילו הוה טמא - הוה מטמא ליה לששן, וששן פסל
 ליה לזין: שניהם חיבור. דהוי כחד, ונפסל אף
 היינו. ולענין שבת נמי, לרבנן הוה ליה כגאון
 על גבי מיס, וקרבי יוחנן הוה ליה כמיס על
 גבי מיס: וזרק לתוכה מחצלת. משום סיפא
 נקט ליה, דבעי למימר: חלקה במחצלת פטור.
 לאשמעי' דהנחת חוץ וסילוק מחיצה בהרד"ו
 פטור. והכא סילוק מחיצה, דויל הכא ליכא
 ארבעה, וזיל הכא ליכא ד', ודבצר ליה עובי
 מקום מחצלת: כל ששן חוליא. דסילוק מחיצה
 ודאי הוא דמבטיל לה: לרבי יוחנן (א) מחצלת
 פשיטא ליה דלא מבטלת. דאי נמי אמרין
 סילוק מחיצה ותנתה חפץ כי הרד"ו פטור, הכא
 - חייב, דלא מבטל ליה. הלכך לאו סילוק
 מחיצה היא: וזרק לתוכה, מרה"ר מיד דנייקא.
 כגון אבן או מיס: חייב. ולא אמרין כיון דמלא
 הוא לא הוי רה"י, דמבטל להו מחיצות: מלאה
 פירות. פטור, דבטל מחיצות כאילו מלאה
 עפר: תנאי נמי הכי. דמיס לא מבטיל מחיצה:
 מן הים לאיסרטיא. מפרמלית להר"ר פטור:
 איסרטיא. הוא סרטיא: ר"ש אומר אם יש
 בים במקום שזרק גופא מייחדת לבדה
 עמוקה עשרה ורחב ד' - רה"י לעצמה היא.
 ולא הוי כשאר ים, אף על גב דים נמי עמוק
 הוא. וממילא שמעינן מדר"ש, דמים לא
 מבטיל מחיצה: גמ' רבי מאיר ורבנן.
 דאיפליגו בחוקקים להשלים בפ"ק דיומא (דף
 יא.) ובעירובין (ד' יא.) לר"מ דאמר "חוקקין
 להשלים" במקו' שיש כדי לחוק - הכא חייב
 דרואין החור כאלו הוא ארבע: תל המתלקט.
 שהוא מדרון, והולך ומתלקט מעט מעט עד
 שמגביה י' מתוך ד"א - הרי הוא כאלו יקוף
 כולו, והוי רה"י במקום גובהו, ואם זרק
 מרה"ר ונח על גביו - חייב, וזרקא נקט מתוך
 ד' אמות, דאי מתוך ה' - הרי הוא כשאר
 רשות הרבים דניחא שמשמתייה להילוך:
 ונעשה מדרון לרה"י. שהיה קרקע המבוי
 גבוה מקרקע רה"ר, והוצרך לשפיע אצל
 פתחו לצד רה"ר, או שהיה שונה לרה"ר
 ונעשה מדרון לתוכה - שהיה רה"ר גבוה
 מקרקע המבוי, וכניסת המבוי נמי מן הפתח
 ולפנים גבוה מקרקע רה"ר ברחב אמה או
 חצי אמה, ואח"כ הוא נעשה מדרון לצד הדין
 האמצעי: אותו מבוי אינו צריך לתי. דאותרו
 גובה שבצד הפתח הוה ליה מחיצה, אף על
 פי שהוא משפע והולך: מתני' וזרק חוץ
 לד"א ונתגלגל כו'. חייב, לא שפסל לארץ,
 דא"כ לא צריך למימר, אלא שרתה
 גלגלתהו מן האויר לתוך ד' אמות: גמ' והא
 לא נח. חוץ לד', ואמאי אזלינן בתרה: ששן
 ע"ג משוה. שעמד קצת, ואח"כ נתגלגל. והוא
 הדין אם אחוזתו הרוח באויר ועכבתו מעט,
 ואחר כך הכניסתו, דחשיב נמי הנחה אם בתוך ג'
 ורה"ר באמצע, דלית להו קלוטה כמי שהנחה - לא תימא בתוך ג' מודה, אלא אפילו תוך ג' נמי צריך שיגות, ואם עבר רה"ר כולה - פטור. ונפקא מינה נמי לזרוק ד' אמות,
 וכשקא לגות והגיע לתוך ג' ונכר שגגתו, עד שלא נח פטור. כדאמרין במתני' (דף קב.) עד שתהא תחלתו וסופו שגגה, ולא אמרין: עד שלא נכר הוה ליה מנוח:
 לאו

לאו היינו הנחתו. בעי רבא: אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים
 מהו? מי אמרין: בתר אגוז אולינן - והא ניחא, או דילמא:
 בתר כלי אולינן, והא לא ניחא? תיקו. ששן על גבי זון -
 מחלוקת ר' יוחנן בן גוריון ורבנן. דתנן: ששן ששן על גבי
 זון, ונגע טבול יום בששן - לא פסל אלא ששן, ר' יוחנן בן
 גוריון אומר: שניהם חיבור זה לזה. אומר אביי: בור ברה"ר
 עמוקה עשרה ורחבה שמינה, וזרק לתוכה מחצלת - חייב,
 חילקה במחצלת - פטור. לאביי דפשיטא ליה דמחצלת
 מבטלא מחיצה - כל ששן חוליא דמבטלא מחיצה, לרבי
 יוחנן דמיבעיא ליה חוליא - מחצלת פשיטא דלא מבטלא
 מחיצת' ואמר אביי: בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה
 ארבעה מלאה מים וזרק לתוכה - חייב, מלאה פירות
 וזרק לתוכה - פטור. מ"ט? מים לא מבטלי מחיצתא,
 פירות מבטלי מחיצתא. תניא נמי הכי: הזורק מן הים
 לאיסרטיא, ומן האיסרטיא לים - פטור, ר"ש אומר: אם
 יש במקום שזרק עמוק עשרה ורחב ארבעה - חייב.
 מתני' הזורק ארבע אמות בפותל, למעלה מעשרה מפרחים
 - פוזרק באויר, למטה מעשרה מפרחים - פוזרק בארץ.
 הזורק בארץ ארבע אמות - חייב. גמ' והא לא נח! א"ר
 יוחנן: בדבילה שמינה שנינו. א"ר יהודה אומר רב א"ר
 חייא: זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא
 באגוז למחלוקת ר' מאיר ורבנן. לר"מ דאמר "חוקקין
 להשלים" - מיחייב, לרבנן דאמרי "אין חוקקין להשלים"
 - לא מיחייב. תניא נמי הכי: זרק למעלה מעשרה, והלכה
 ונחה בחור כל שהוא - ר"מ מחייב ותכמים פוזרין. א"ר
 יהודה אומר רב: תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, וזרק
 ונח על גביו - חייב. תנ"ה: מבוי ששורה לתוכו ונעשה
 מדרון לרה"ר או שנה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו - אותו
 מבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה. רבי תניא בן גמליאל
 אומר: תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, וזרק ונח על
 גביו - חייב. מתני' זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד'
 אמות - פטור, חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות
 - חייב. גמ' והא לא נח! אומר ר' יוחנן: והוא ששן על
 גבי משוה. תניא נמי הכי: זרק חוץ לד' אמות ודחפתו
 הרוח והכניסתו ואע"פ שחורה והוציאתו - פטור. אחוזתו
 הרוח משוה, אף על פי שחורה והכניסתו - חייב. אומר
 רבא: תוך ג' לרבנן - צריך הנחה על גבי משוה. יתיב
 מרימר וקאמר לה להא שמענתא. אומר ליה רבינא למרימר:
 לאו

ואחר כך הכניסתו, דחשיב נמי הנחה אם בתוך ג'
 ורה"ר באמצע, דלית להו קלוטה כמי שהנחה - לא תימא בתוך ג' מודה, אלא אפילו תוך ג' נמי צריך שיגות, ואם עבר רה"ר כולה - פטור. ונפקא מינה נמי לזרוק ד' אמות,
 וכשקא לגות והגיע לתוך ג' ונכר שגגתו, עד שלא נח פטור. כדאמרין במתני' (דף קב.) עד שתהא תחלתו וסופו שגגה, ולא אמרין: עד שלא נכר הוה ליה מנוח:
 לאו

1 לאו היינו מתניתין. דקתני: חוץ לארבע אמות ונתגלגל כו' חייב. ואמר רבי יוחנן: והא
2 שנה. הא לא נח - לא. מדלא אוקמא רבי יוחנן כגון שקא לתוך ג'. מתגלגל קאמרת.
3 דבר שיהיה מגלגלו באויר קאמרת: כיון דסופו לנות. ונזכר עד שלא נח, נימא כמנח
4 דמי. דהא סופו לנות וכבר בא לתוך ג'. מתני' וכמה הוא רקק מים. כמה עומק,
5 דנימא אפתי רה"ר הוא ולא נעשה כרמלית.

6 רקק גביליא: גמ' הילוך הילוך: דנקט תרי
7 דימני רשות הרבים מהלכת בו, חד למימרא
8 דאי אין רגילין להלך בו פטור, וכי רגילין
9 להלך בו - חייב, ואע"ג דהילוך ע"י הדחק
10 הוא. וחי לאשמעינן דדוקא הילוך ע"י הדחק
11 שמיא הילוך, אכל תשמיש לרבים ע"י הדחק,
12 כגון גומא תשעה ברה"ר, אע"ג דחזיא
13 לאצננעי ביה בוממא וסודרא - לא הוי
14 תשמיש למיחויי ההוא גומא רה"ר, כעמוד ט'
15 שהרבים מכחפזין עליו. דאמרין בפ"ק דהוי
16 רה"ר: אלא רקק תרי זימני לפה לי.
17 לאשמעינן הילוך על ידי הדחק אחרניא: דלא
18 הוי ד' אמות, רחב, דלא טריקא להו מילתא
19 לעבור בתוכו, ונתן לעבור מלהקיף ולילך
20 לראשו שהוא כלה שם: אבל היכא כו'. הדר
21 תניא זימנא אחריתי לאיתניי הא: ה"מ. דהוי
22 רה"ר: היכא דהוי רחבו ד' אמות. דלאו
23 אורחיה למפסעי, אלא עברי בגיחה: אנויא
24 דגמלא. על דף שבגשר המוטל לרחוב הגשר
25 כשאר הדפים, ומובדל מחילוי: חייב, ואע"ג
26 דאיכא דמיפסעי פסעי ולא מנחי כרעייהו עלה
27 - איכא טובא דעברי עליה: מתני' מן הים
28 ליבשה. מפרמלית לרה"ר: מן הים לסיפיה.
29 מפרמלית לרה"ר: מטלטלין מזו לזו, ובגמרא
30 פריך: פשיטא: שמוקפות. סמוכות זו לזו. כמה
31 אין מקיפין שתי קביות' (ביצה דף לב): אין
32 מטלטלין מזו לזו. דמהפסק כפרמלית מיפרשי
33 מהדרי. ואנן מוקמינן לה בגמרא שהסיפיות
34 של שני בני אדם, וע"י עירוב מטלטל מזו לזו.
35 הלכה: כי מיפרשי ומסקה כפרמלית - בטל
36 עירוב: גמ' סיפיה. המפרש בסיפיה בים:
37 מוציא זיו כל שהוא. מדופני הסיפיה על המים.
38 להיבר בעלמא, כדמפרש ואזיל: וטמלא. מן
39 הים ומכניס לסיפיה: פקום ארבעה. חלל ד'
40 מוקף מחיצות קטנות, ומחיצה תלחה מתרת
41 במים: כפרמלית מארעא משחינו, י' של אויר
42 שנתנו חכמים לאיסור כפרמלית, כדאמרין
43 בפ"ק (דף יז) ו'תוספת עד י"ז" - מקרקעית הים
44 משחינו להו, ואוירא שהוא למעלה מ',
45 ואפילו תן מים - הוי מקום פטור. הלכה:
46 בהיתירא קא שקיל לכתחלה: דליתוי ליה
47 היברא. לכרמלית גמורה: ארעא סמיכתא
48 היא. וכל המים כפרמלית תן: סמיכתא, עבה:
49 זמינו דליבא. במים עמוקה עשרה, ואי נמי
50 מארעא משחינו - כולה כפרמלית היא: גמרי'
51 אין סיפיה מהלכת כו'. דכל היכא דתניא
52 "סיפיה" ולא תני "עריבה" - גדולה היא: והא
53 מורשא אית לה גרסי'. ראש הסיפיה הולך

11 גמירי' דאין סיפיה מהלכת למטה מ'. והא
12 דקאמר בפרק "מי שהוציא אויר" (עירובין
13 דף מג.) במהלכת ברקק - התם מיירי בסיפיה
14 קטנה. אבל הכא בסיפיות גדולות שטוענין אותן
15 ביותר, ונשקעת הרבה במים ואין מהלכות
16 בפחות מ'. ומיהו, צ"ל דאף הכלי שדולה בו
17 ונשקע במים הוי למעלה מ', דאי לאו הכי -
18 היך ממלא?

19 ודילמא מורשא אית לה. פירש ר"ח: דילמא
20 יש מורשא לקרקע שסמוך לסיפיה
21 שהקרקע גבוהה שם, ואם יוציא דרך שם יודע
22 למטה מעשרה במקום מילוא, כיון שהקרקע
23 גבוהה שם. אבל רש"י דמפרש מורשא דסיפיה -
24 לא יתכן לשון "דילמא" דגרסינן בכל הספרים,
25 וגרסינן: והא מורשא אית לה: כחו בכרמלית
26 לא גזרו רבנן. והכי נמי משני בפרק "תוליד"
27 (לקמן דף קמא). גבי האי מאן דסחי במיא כו'. וק'
28 לר"ח: דבפרק "כיצד משתתפין" (עירובין דף פח.)
29 אמרי' גבי גוזטרא - שהיא למעלה מן המים: לא
30 שנו אלא למלאות, אבל לשפוך - אסור. משום
31 שהמים נדחין מכוונו חוץ לארבע אמות. אלמא:
32 כחו בכרמלית אסור ויש לומר: דגוזטרא פעמים
33 שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת, וגזרו כחו
34 בכרמלית משום כחו ברשות הרבים. אבל
35 בסיפיה דלעולם הוי כחו בכרמלית - לא גזרו:
רבי

26 גמ' איתמר: סיפיה, רב הונא אמר: מוציאין הימנה זיו כל שהוא, וטמלא. רב חסדא ורבה
27 בר רב הונא אמרי: עושה מקום ארבעה וטמלא. רב הונא אמר: מוציא הימנה זיו כל שהוא
28 וטמלא, קסבר: כפרמלית מארעא משחינו, ואוירא מקום פטור הוא, ובדין הוא דזיו נמי לא
29 ליבעי, אלא כי היכי דליתוי ליה היברא. רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: עושה מקום
30 ארבעה וטמלא. קסברי: כפרמלית משפת מיא משחינו, מיא ארעא סמיכתא, אי לא עביד מקום
31 ארבעה - קא מטלטל מפרמלית לרה"ר. א"ל רב נחמן לרבה בר אבוח: ולרב הונא דאמר
32 מוציא הימנה זיו כל שהוא וטמלא, זימניו דליבא עשרה, וקא מטלטל מפרמלית לרה"ר! אמר
33 ליה: גמרינו, דאין סיפיה מהלכת בפחות מעשרה. והא מורשא אית לה! אמר רב ספרא:
34 גשויי אזילי קמה. א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: לרב חסדא ולרבה בר רב
35 הונא, דאמרי: עושה מקום ארבעה וטמלא, שופכין דידיה היכי שדי להו? וכ"ת: דשדי להו
באותו מקום - מאיסי ליה! דשדי להו אדפנא דסיפיה. והא איכא כהו! כחו כפרמלית
לא גזרו. ומנא תימרא - דתניא: סיפיה אין מטלטלין לא מתוכה לימים ולא מן הים לתוכה.

ר'
ומגביה מן המים, ואפילו (א) היו המים פחותין מ' - אין גוששת שם. ואם ממלא כנגד אותו מקום - מטלטל מפרמלית לרה"ר: גשויי אזילי קמה. בני אדם ממשקשים בכלונסות
את עומק המים: ואין מניחין לילך הסיפיה אלא במקום עמוק, שמא תמהר לילך ותשכון לארץ במקום מושבה: עושה לה מקום ד'. אלמא: כל המים כפרמלית תן: שופכין דידיה.
מים רעים, כגון רחיצת כוסות וקערות: מאיסי ליה. המים שימלא שוב דרך אותו מקום: דשדי להו. בכי"מ שירצה על דופני הסיפיה, וכן יורדין לימים: והא איכא כהו. נהי דלא
נריק להדיא לימים, מיהו מכוון תן כאין לימים:

1 עושה מקום ארבעה וממלא. פירש בקונטרס: עשה מחיצות קטנות. ואין נראה לר"ח
2 ולר"י, דהא תנן בפרק "כיצד משתתפין" (עירובין דף פז.) גוזטרא שהיא למעלה
3 מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוה י' בו אלא עשה
4 מקום היינו שיהיה הויו רחב ארבע טפחים כדי שלא יהיו המחיצות עשויות לפחות
5 מארבע. ולמאן דשרי הכא בזו כל שהוא לא
6 תקשי - דמוקי התם בשאיין המים עמוקים י'. אי
7 נמי: התם גזרינן שמא יעלה הים שירטון,
8 כדגזרינן בפרק קמא דעירובין (דף ת, א) אבל
9 ספינה לעולם אין מהלכת בפחות מ' ולא שייך
10 למנוח:

11 גמירי' דאין סיפיה מהלכת למטה מ'. והא
12 דקאמר בפרק "מי שהוציא אויר" (עירובין
13 דף מג.) במהלכת ברקק - התם מיירי בסיפיה
14 קטנה. אבל הכא בסיפיות גדולות שטוענין אותן
15 ביותר, ונשקעת הרבה במים ואין מהלכות
16 בפחות מ'. ומיהו, צ"ל דאף הכלי שדולה בו
17 ונשקע במים הוי למעלה מ', דאי לאו הכי -
18 היך ממלא?

19 ודילמא מורשא אית לה. פירש ר"ח: דילמא
20 יש מורשא לקרקע שסמוך לסיפיה
21 שהקרקע גבוהה שם, ואם יוציא דרך שם יודע
22 למטה מעשרה במקום מילוא, כיון שהקרקע
23 גבוהה שם. אבל רש"י דמפרש מורשא דסיפיה -
24 לא יתכן לשון "דילמא" דגרסינן בכל הספרים,
25 וגרסינן: והא מורשא אית לה: כחו בכרמלית
26 לא גזרו רבנן. והכי נמי משני בפרק "תוליד"
27 (לקמן דף קמא). גבי האי מאן דסחי במיא כו'. וק'
28 לר"ח: דבפרק "כיצד משתתפין" (עירובין דף פח.)
29 אמרי' גבי גוזטרא - שהיא למעלה מן המים: לא
30 שנו אלא למלאות, אבל לשפוך - אסור. משום
31 שהמים נדחין מכוונו חוץ לארבע אמות. אלמא:
32 כחו בכרמלית אסור ויש לומר: דגוזטרא פעמים
33 שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת, וגזרו כחו
34 בכרמלית משום כחו ברשות הרבים. אבל
35 בסיפיה דלעולם הוי כחו בכרמלית - לא גזרו:
רבי

26 גמ' איתמר: סיפיה, רב הונא אמר: מוציאין הימנה זיו כל שהוא, וטמלא. רב חסדא ורבה
27 בר רב הונא אמרי: עושה מקום ארבעה וטמלא. רב הונא אמר: מוציא הימנה זיו כל שהוא
28 וטמלא, קסבר: כפרמלית מארעא משחינו, ואוירא מקום פטור הוא, ובדין הוא דזיו נמי לא
29 ליבעי, אלא כי היכי דליתוי ליה היברא. רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: עושה מקום
30 ארבעה וטמלא. קסברי: כפרמלית משפת מיא משחינו, מיא ארעא סמיכתא, אי לא עביד מקום
31 ארבעה - קא מטלטל מפרמלית לרה"ר. א"ל רב נחמן לרבה בר אבוח: ולרב הונא דאמר
32 מוציא הימנה זיו כל שהוא וטמלא, זימניו דליבא עשרה, וקא מטלטל מפרמלית לרה"ר! אמר
33 ליה: גמרינו, דאין סיפיה מהלכת בפחות מעשרה. והא מורשא אית לה! אמר רב ספרא:
34 גשויי אזילי קמה. א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: לרב חסדא ולרבה בר רב
35 הונא, דאמרי: עושה מקום ארבעה וטמלא, שופכין דידיה היכי שדי להו? וכ"ת: דשדי להו
באותו מקום - מאיסי ליה! דשדי להו אדפנא דסיפיה. והא איכא כהו! כחו כפרמלית
לא גזרו. ומנא תימרא - דתניא: סיפיה אין מטלטלין לא מתוכה לימים ולא מן הים לתוכה.

ר'
ומגביה מן המים, ואפילו (א) היו המים פחותין מ' - אין גוששת שם. ואם ממלא כנגד אותו מקום - מטלטל מפרמלית לרה"ר: גשויי אזילי קמה. בני אדם ממשקשים בכלונסות
את עומק המים: ואין מניחין לילך הסיפיה אלא במקום עמוק, שמא תמהר לילך ותשכון לארץ במקום מושבה: עושה לה מקום ד'. אלמא: כל המים כפרמלית תן: שופכין דידיה.
מים רעים, כגון רחיצת כוסות וקערות: מאיסי ליה. המים שימלא שוב דרך אותו מקום: דשדי להו. בכי"מ שירצה על דופני הסיפיה, וכן יורדין לימים: והא איכא כהו. נהי דלא
נריק להדיא לימים, מיהו מכוון תן כאין לימים:

56 שהרקק נחשב לרשות הרבים בימות התקפה, וקד – ופעם נוספת
 57 התנא שנה דין זה כדי להשמיענו שהרקק נחשב לרשות הרבים גם
 58 בימות הנשמים. וצריכי – והוצרך התנא להשמיענו שבשני אופנים
 59 אלו הרקק נחשב לרשות הרבים, דאי תנא קדא, הנה אמיינא – שאם
 60 היה שונה את דין הרקק רק פעם אחת, הייתי יכול לומר, דהני מילי
 61 – דברים אלו אינם אלא בימות התקפה, דעבידי אינשי דמסגי
 62 לאקורי נפשיהו – שאנשים עשויים ללכת ברקק שיש בו מים כדי
 63 לקרר עצמם, אבל בימות הנשמים שאין דרכם בכך, לא נחשב הרקק
 64 לרשות הרבים. ואי אשמעינן – ואם הייה התנא משמיענו שהרקק
 65 נחשב לרשות הרבים בימות הנשמים, היינו סבורים שדווקא בימות
 66 הגשמים דינו כן, דכיין דמיטנפי – שמכיון שבימות הגשמים בגדי
 67 האנשים מלוכלכים מחמת הרפש והטיט שברשות הרבים, לא
 68 איכפת להו שבגדיהם יטנפו יותר, והולכים ברקק, אבל בימות
 69 התקפה שבגדיהם אינם מלוכלכים ואינם עוברים ברקק כדי שלא
 70 יטנפו בגדיהם, לא – אין הרקק נחשב לרשות הרבים. ולכן כפל התנא
 71 את דין הרקק, כדי להשמיענו שבין בימות החמה ובין בימות הגשמים
 72 הרקק נחשב לרשות הרבים.

73 אביי מתרץ באופן אחר: אביי אמר, איצטרייך – הוצרך התנא לכפול
 74 את דין הרקק, דסלקא דעתך אמינא – שהיה עולה בדעתך לומר
 75 דהני מילי היכא דלא הוי ארבע אמות – שדברים אלו אינם אלא
 76 ברקק שאינו רחב ארבע אמות, שבני רשות הרבים מהלכים בו, משום
 77 שנח לעבור בו יותר מאשר להקיפו, אבל היכא דהוי ארבע אמות
 78 אקופי מקפי ליה – אבל ברקק שהוא רחב ארבע אמות, כיון שאינו
 79 נוח להילוך בני רשות הרבים, והם מעדיפים להקיפו יותר מאשר
 80 לעבור בו, אינו נחשב רשות הרבים ולא ככרמלית, ולכן חזר התנא
 81 ושנה את דין הרקק, כדי להשמיענו שגם רקק רחב ארבע אמות
 82 נחשב רשות הרבים, משום שבני רשות הרבים מהלכים בו בדוחק,
 83 והילוך על ידי הדחק נחשב להילוך.

84 רב אשי מתרץ באופן אחר: רב אשי אמר, איצטרייך – הוצרך התנא
 85 לכפול את דין הרקק, דסלקא דעתך אמינא – שהיה עולה בדעתך
 86 לומר דהני מילי היכא – שדברים אלו אינם אלא באופן דהנהו הרקק
 87 ארבעה טפחים, שדרך האנשים לעבור בתוכו, לפי שנח יותר לעבור
 88 בתוכו מאשר לדלג עליו, ולכן הוא נחשב לרשות הרבים, אבל היכא
 89 דלא הוא – אבל ברקק שאינו רחב ארבעה טפחים, מיפסעי פסעי
 90 ליה – דרך האנשים לפסוע ולדלג מעליו, ואינו נחשב לרשות הרבים,
 91 ולכן חזר התנא ושנה דין זה כדי להשמיענו שגם רקק שאינו רחב
 92 ארבעה טפחים נחשב לרשות הרבים, מפני שאנשים רבים עוברים גם
 93 בתוך רקק כזה.

94 אומרת הגמרא: ואודא רב אשי לטעמיה – ודבר זה שאמר רב אשי
 95 שהרקק נחשב לרשות הרבים גם אם אנשים רבים מדלגים מעליו,
 96 לשיטתו אמרו, דאמר רב אשי, האי מאן דיריב – מי שזרק חפץ
 97 ברשות הרבים למרחק ארבע אמות, והלך החפץ נח אגודא דגמלא
 98 – על לוח עץ שמונח לרוחב הגשר, ורוחבו פחות מארבעה טפחים,
 99 ויש רווח מועט בין לוח זה לשאר הלוחות שבגשר, מיניב, כדן זורק
 100 חפץ ברשות הרבים, ואף על פי שכיון שרוחבו פחות מארבעה טפחים
 101 יש אנשים שמדלגים מעליו ואינם מניחים את רגליהם עליו, שהרי
 102 רבים בוקעין בו – אנשים רבים הולכים עליו, ולכן נחשב לרשות
 103 הרבים.

משנה

104 משנתנו מוסיפה לבאר את דיני הטלטול בים: הוורק חפץ מן הים
 105 שהוא כרמלית לייבשה שהיא רשות הרבים, וכן הוורק מן היבשה
 106 שהיא רשות הרבים לים שהוא כרמלית, וכן הוורק חפץ מן הים
 107 שהוא כרמלית לפשינה שהיא רשות היחיד, וכן הוורק מן הפשינה
 108 שהיא רשות היחיד לים שהוא כרמלית, וכן הוורק מן הפשינה
 109 לתבירקה, פטור, משום שהוורק מרשות הרבים או מרשות היחיד
 110 לכרמלית או להיפך, פטור.

1 לא הוינו מתניין – וכי לא שמענו דין זה ממשנתנו, ששינו, הוורק
 2 חפץ ברשות הרבים חוץ לארבע אמות ונתגלגל לתוך ארבע אמות
 3 חיוב, ואמר רבי יוחנן, והוא שפח חוץ לארבע אמות על גבי משוהו
 4 בתוך שלשה טפחים הסמוכים לקרקע קודם שחזר לתוך ארבע
 5 אמות, ומכך שלא אמר שחייב אם עבר בתוך שלשה טפחים
 6 הסמוכים לקרקע אף אם לא נח, משמע שבתוך שלשה טפחים אינו
 7 חשוב כמונה, ומה חידש רבא. אמר ליה – השיב לו מרימר לריבנא,
 8 מתגלגל קאמרת – האם אתה סבור ללמוד את דינו של רבא
 9 ממשנתנו המדברת בחפץ המתגלגל באויר, הרי מתגלגל אין סופו
 10 לניח במקום שעובר בו, ואפשר לומר שלכן אינו חשוב מונה, אבל
 11 האי – אופן זה שבו מדבר רבא שהחפץ נופל לקרקע שתחת אותו
 12 מקום שהוא שם, כיין דסופו לניח שם, היינו סבורים שאף על גב
 13 דעדיין לא נח, כמאן דנח דמי – הרי הוא נחשב כמונה, קא משמע
 14 לן – השמיענו רבא שאין אומרים כן, אלא אף באופן זה לא נחשב
 15 כאילו נח, ואם שכח שהוא שבת זורק, וקודם שהגיע לקרקע נזכר
 16 שהיום שבת אינו חייב.

משנה

17 המשנה ממוכיח לבאר את דיני הוורק חפץ למרחק ארבע אמות:
 18 הוורק חפץ פים למרחק ארבע אמות, פטור, שהים נחשב לכרמלית,
 19 שהוורק בה פטור.
 20 דין נוסף: אם הנה רקק מים – מקום שיש בו חול וחפץ שנתערבו בהם
 21 מים, ורשות הרבים מהלכת בו, כלומר, שהרקק נמצא ברשות
 22 הרבים, ורבים עוברים בתוכו, הוורק חפץ לתוכו למרחק ארבע
 23 אמות, חייב, שרקק כזה נחשב לרשות הרבים, שהוורק בה חייב.
 24 מבארת המשנה: ועד כמה הוא עומקו של רקק מים, שהיה נחשב
 25 לרשות הרבים ולא לכרמלית, כל שהוא עמוק פחות מעשרה
 26 טפחים, אבל אם הוא עמוק עשרה טפחים דינו ככרמלית.
 27 מוסיפה המשנה: רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו, הוורק חפץ
 28 בתוכו למרחק ארבע אמות, חייב.

גמרא

30 המשנה כתבה שהוורק חפץ לרקק מים שרבים מהלכים בו חייב,
 31 וחזרה ושנתה דין זה פעם נוספת. הגמרא מבארת מדוע המשנה
 32 כתבה דין זה שתי פעמים: אמר ליה תהוא מרפנן לרבא – שאל אחד
 33 מהחכמים את רבא, בשלמא 'הילוך' 'הילוך' תרי זימני – מובן הדבר
 34 שהתנא ששנה את משנתנו כתב שתי פעמים את הדין שמקום
 35 שרשות הרבים מהלכת בו נחשב לרשות הרבים, שכן הא קא משמע
 36 לן – התנא משמיענו בזה שני דינים, האחד, שהילוך על ידי הדין
 37 שמייה – נחשב) הילוך, כלומר, שמקום שרבים רגילים ללכת בו
 38 נחשב לרשות הרבים, גם אם אותם רבים יכולים ללכת שם רק
 39 בדוחק, לפי שגם הליכה בדוחק נחשבת להליכה, ודין זה נלמד מכך
 40 שהרקק נחשב לרשות הרבים אף על שהרבים מהלכים שם רק
 41 בדוחק. והתנא חזר ושנה דין זה שמקום שרשות הרבים מהלכת בו
 42 נחשב לרשות הרבים גם אם הרבים יכולים ללכת שם רק בדוחק, כדי
 43 להשמיענו דין נוסף, שדווקא הליכה בדוחק נחשבת להליכה, אבל
 44 תשמיש שהרבים משתמשים על ידי הדחק לא שמייה – אינו נחשב
 45 תשמיש, ומקום שרבים משתמשים בו בדוחק אינו נחשב לרשות
 46 הרבים מחמת תשמיש זה, ולכן גומא שנמצאת ברשות הרבים,
 47 ועומקה פחות מעשרה טפחים, אינה נחשבת לרשות הרבים, ואף על
 48 פי שהיא ראויה לרבים לתשמיש, שיכולים להצניע בה כובעים, או
 49 סודרים, מכל מקום הואיל ותשמיש זה הוא רק בדוחק, אינה נחשבת
 50 לרשות הרבים מחמתו.
 51 הגמרא מסיימת את קושיותיה: אלא 'רקק' 'רקק' תרי זימני למה לי
 52 – מדוע התנא כתב שתי פעמים את דין הילוך על ידי הדחק דווקא
 53 ברקק, והרי היה לו להשמיענו אופן אחר של הילוך על ידי הדחק.
 54 מתרץ רבא: קד – פעם אחת התנא שנה דין זה כדי להשמיענו

57 אָמְרִינְן - מוכח שאומרים גוד אַחִית מְחִיצָתָא, ולכן אף על פי
 58 שמחיצות הטרסקל אינן גבוהות עשרה טפחים, אנו רואים כאילו הן
 59 יורדות עד הקרקע ומקיפות את כל גובה הקנה, וכיון שבראש
 60 הטרסקל יש רוחב ארבעה טפחים, נמצא שיש לו מחיצות בגובה
 61 עשרה טפחים המקיפות מקום שרוחבו ארבעה טפחים על ארבעה
 62 טפחים. מסיימת הגמרא את קושייתה, הָכָא נָמִי נִימָא - גם כאן לגבי
 63 הספינה נאמר גוד אַחִית מְחִיצָתָא, ונחשיב את מחיצות הספינה
 64 שבחלקן העליון כאילו הן יורדות עד קרקעית הים ונמצא שאף
 65 בחלקן התחתון הן מקיפות מקום ארבעה טפחים.
 66 מְתַקְּוֹף לָהּ - הקשה רב יוסף על רב נחמן, וְלֹא שְׂמִיעָא לָהּ לָהּ -
 67 האם לא שמעו מה דְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְיָמָּו בָּהּ - ויש
 68 שנוטים לומר ששמועה זו נאמרה מִשּׁוֹם [ב-שם] רַבִּי חֵימָא, וְהִנְי
 69 עָלָהּ - ושנינו בברייתא על דברי רבי יוסי ברבי יהודה שהזורק חפץ
 70 לטרסקל שבראש העמוד חייב, וְחֻכְמִים פְּוִמְרִין את הזורק לטרסקל
 71 שבראש הקנה, לפי שאין הטרסקל נחשב רשות היחיד. ומוכח
 72 שלדעת חכמים אין רואים כאילו מחיצות הטרסקל יורדות עד
 73 הקרקע ומקיפות את כל גובה הקנה, ואין הטרסקל נחשב לרשות
 74 היחיד, ואם כן גם לגבי הספינה אין לנו להחשיב את מחיצות הספינה
 75 כאילו הן יורדות עד קרקעית הים.
 76 אָמַר לִיה אֲבִי לִרַב יוֹסֵף, וְאֵתִּי לֹא תִסְבְּרָא - וכי אתה אינך סבור
 77 שאומרים גוד אחית מחיצתא באופן זה, וְהִתְנַיֵּי - והלא שנינו
 78 בברייתא, עֲמוּד הַנְּמָצָא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְהוּא גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טַפְחִים
 79 וְרַחֵב אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים, וְאִין פְּעִיקְרוּ [ב-בחלקו
 80 התחתון] רוחב אַרְבַּעַה טַפְחִים, וְיֵשׁ פְּקָצֵר שְׁלוּ [ב-אותו חלק צר
 81 הסמוך לקרקע] גובה שְׁלִשָּׁה טַפְחִים [ראה ציור], וְזֶרֶק חֲפֵץ מִרְשׁוֹת
 82 הַרְבִּים וְנָחַ עַל גְּבִיּוֹ, חֵיב, כְּדִין זֶרֶק מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לִרְשׁוֹת הַיַּחֲדָה,
 83 אף על פי שחלקו התחתון של העמוד שסמוך לקרקע אינו רחב
 84 ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. אֲלֵמָא אָמְרִינְן [ו-מוכח שאומרים]
 85 גוד אַחִית מְחִיצָתָא, ורואים כאילו המחיצות העליונות יורדות עד
 86 הקרקע ומקיפות את החלק הצר שאינו רחב ארבעה טפחים, הָכָא
 87 נָמִי - גם כאן לגבי הספינה יש לומר גוד אַחִית מְחִיצָתָא, ונחשיב את
 88 מחיצות הספינה שבחלקן העליון כאילו הן יורדות עד קרקעית הים
 89 ומקיפות אף בתחתיתן מקום ארבעה טפחים. ומה שהוכיח רב יוסף
 90 שאין אומרים גוד אחית מחיצתא מהברייתא ששנינו שחכמים
 91 פוטרים את הזורק חפץ לטרסקל המונח על גבי קנה גבוה עשרה
 92 טפחים, יש לדחות, מִיּוֹדֵי אֲרִיָא - כלום ראייה היא לכאן, הָתָם
 93 [ו-שם], בוורק חפץ לטרסקל, הָוִיא לִיה מְחִיצָה שְׁהַגְדִּים בּוֹקְעִין בָּהּ
 94 - מחיצת הטרסקל הרי היא מחיצה שהגדיים עוברים תחתיה,
 95 שהמחיצות בולטות הרבה מחוץ לקנה, ומחיצה כזו אין אומרים בה
 96 גוד אחית, שהרי הגדיים עוברים תחתיה ומבטלים המחיצה, אבל
 97 הָכָא [ב-כאן], בספינה שבים, הָוִיא לָהּ מְחִיצָה שְׁאִין הַגְדִּים בּוֹקְעִין
 98 בָּהּ - הרי היא מחיצה שאין גדיים עוברים תחתיה, שהרי אין מי
 99 שעובר תחתיה, ויש לנו לומר גוד אחית מחיצתא. וכן בעמוד רחב
 100 ארבעה על ארבעה שבחלקו הסמוך לקרקע צר אומרים גוד אחית,
 101 כיון שהמחיצות אינן בולטות כל כך מחוץ לעמוד, ואין דרך הגדיים
 102 להתחכך בכותל ולעבור תחת חלקו הרחב.
 103 רב אחא בריה דרב אחא מקשה על תירוצו של אביי: אָמַר לִיה רַב
 104 אָחָא בְּרִיה דְרַב אָחָא לְרַב אֲשֵׁי, לַגְבִּי סַפִּינָה נָמִי הָא אִיכָא - גם
 105 כן הרי יש בְּקִיעֵת דְּגִים העוברים תחת דפנותיה של הספינה, ואם כן
 106 הרי היא דומה למחיצה שהגדיים עוברים תחתיה, שאין אומרים בה
 107 גוד אחית.
 108 אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לִרַב אַחָא, בְּקִיעֵת דְּגִים תַּחַת דַּפְנוֹת הַסַּפִּינָה לֹא
 109 שְׂמִיחָה [אינה נחשבת] בְּקִיעֵת שִׁמְחָתָהּ אִין לֹמַר גֹּד אַחִית, לְפִי
 110 שאין הדגים נראים. וּמָנָא תִימָא - ומניין לי לומר כן, דְּבַעָא מִינֵיהּ
 111 [ו-ששאל] רַבִּי מַבְלָא מְרִבִּין, מְחִיצָה תְלוּיָה מְהוּ שְׁמִתִּיד לְטַלְטַל
 112 בְּחֻזְרָבָה. וְאָמַר לִיה רַבִּין, אִין מְחִיצָה תְלוּיָה מְתַרְתָּ לְטַלְטַל

1 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִם הַסַּפִּינָה עֲמוּקָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים וְאִין גְבוּהָ
 2 עֶשְׂרֵה טַפְחִים מֵהֵמִים, כְּלוּמַר, חָלַל הַסַּפִּינָה מִבַּפְנִים גְבוּהָ עֶשְׂרֵה
 3 טַפְחִים, וְהַחֲלָק הַחִיצוֹן שֶׁל הַסַּפִּינָה הַבּוֹלֵט מֵעַל שֶׁפֶת הַיָּם אִינוּ גְבוּהָ
 4 מִשֶּׁפֶת הַיָּם עֶשְׂרֵה טַפְחִים וְכִיּוֹן שֶׁהַסַּפִּינָה שׁוֹקֵעַת בַּמַּיִם מְכוּבֵד
 5 מִשָּׂאָהּ, בְּאוּפֵן זֶה מְטַלְטֵלִין מִתּוֹכָהּ לָם, אֲבָל לֹא מִטַּלְטֵלִין מִן הַיָּם
 6 לְתוֹכָהּ.
 7 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָאִי שְׂנָא - מה שונה טלטול מן הים לתוכה, דִּלָּא
 8 הַתִּיר רַבִּי יְהוּדָה, דְּקָא מְטַלְטֵלִין - משום שנמצא מטלטל מֵהֵם
 9 שְׂהוּא פְּרָמְלִית לְסַפִּינָה שְׂהִיא רִשּׁוֹת הַיַּחֲדָה, אִם כֵּן מִתּוֹכָהּ לָם נָמִי
 10 - גם יש לו לאסור, דְּקַמְטַלְטֵל - שנמצא מטלטל מִרִשּׁוֹת הַיַּחֲדָה
 11 לְבְּרָמְלִית, ומדוע בזה לא אסר רבי יהודה.
 12 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: אֲלֵמָא לֹא אֲחֻזָּה - אלא ודאי האופן שבו התיר רבי
 13 יהודה לטלטל מהספינה לים, הוא כששופך את המים על עובי דופן
 14 הספינה שהוא רשות היחיד, והמים יורדים לים דרך דפנותיה מִכְחוּ.
 15 וְשָׂמַע מִינָהּ - ויש להוכיח מכאן שעל הוצאה על ידי כַּחוּ בְּבְרָמְלִית
 16 לֹא גָזְרוּ חֲכָמִים. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא, שְׂמַע מִינָהּ - אכן יש להוכיח כן.
 17 הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֵת אֵת דִּינֵי הַטַּלְטוּל בַּסַּפִּינּוֹת קִטְנוֹת הַנִּקְרָאוֹת
 18 'בִּיצָתָא': אָמַר רַב הוֹנָא, הִנֵּי בִּיצָתָא דְּמִישָׁן - ספינות קטנות
 19 שְׂהִיוּ בַּמָּקוֹם שִׁשְׁמוֹ מִישָׁן, וְסַפִּינּוֹת אֵלוֹ רַחְבוֹת מִלְּמַעְלָה וְהוֹלְכוֹת
 20 וּמִתְקַצְרוֹת מִלְּמַטָּה, עַד שִׁבְתַּחְתִּיתוֹן הֵן צָרוֹת כְּחוּדוֹ שֶׁל סִכּוּן,
 21 וּדְפְנוֹתֵיהּ גְבוּהוֹת עֶשְׂרֵה טַפְחִים וְצִירוֹ א', אִפִּילוּ אִם יֵשׁ בְּהֵן גְבוּהָ
 22 עֶשְׂרֵה עַל רֹחַב אַרְבַּעַה עַד הַמָּקוֹם שִׁמְתַּחֲלִיתוֹ לְהַתְקַצֵּר אִין
 23 מְטַלְטֵלִין בְּהֵן אֵלָא [בְּאֵרְבַּעָה] [בְּתוֹךְ אַרְבַּעָה אַמּוֹת], מִפְּנֵי שֶׁאִין
 24 לָהֶן דִּין רְשׁוֹת הַיַּחֲדָה, וְנַחֲשׁוֹת כְּרַמְלִית, הוֹאִיל וְהַחֲלָק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל
 25 הַמְּחִיצוֹת אִינוּ נַחֲשׁב לְמַחֲצֵה שִׁמְתִירָה בְּטַלְטוּל, לְפִי שֶׁאִינוּ מִקְּי
 26 מָקוֹם חֲשׁוּב, וְהַחֲלָק הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַמְּחִיצוֹת כֵּאלִילוֹ תְלוּי בְּאוּרָה,
 27 וּמַחֲצֵה תְלוּיָה אִינָה מַחֲצֵה שִׁמְתִירָה בְּטַלְטוּל.
 28 מוֹסִיק רַב הוֹנָא: וְלֹא אָמַרְן - ולא אמרנו דין זה, אֲלֵמָא כְּשֶׁאִין בְּפָחוֹת
 29 מְשַׁלְשָׁה טַפְחִים הַסְּמוּכִים לְקַרְקַעִית הַסַּפִּינָה רֹחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים בִּין
 30 דְּפְנוֹתֵיהּ, כְּלוּמַר שִׁישׁ רוּחַ אַרְבַּעַה טַפְחִים בִּין הַדְּפְנוֹת רַק לְמַעְלָה
 31 מְשַׁלְשָׁה טַפְחִים מְקַרְקַעִית הַסַּפִּינָה, וְלִכֵּן הַמְּחִיצָה נַחֲשַׁב לְמַחֲצֵה
 32 תְלוּיָה, כְּאִמּוֹ, אֲבָל אִם יֵשׁ בְּפָחוֹת מְשַׁלְשָׁה טַפְחִים הַסְּמוּכִים
 33 לְקַרְקַעִית הַסַּפִּינָה רֹחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים בִּין דְּפְנוֹתֵיהּ, לִית לָן בָּהּ -
 34 לֹא נֹאמַר דִּין זֶה, וּמוֹתֵר לְטַלְטַל בְּתוֹכָהּ, שִׁבְפָחוֹת מְשַׁלְשָׁה טַפְחִים
 35 קַרְקַעִית הַסַּפִּינָה נַחֲשַׁב כְּסִתּוּמָה מִדִּין 'לְבוּד', וְנַחֲשַׁב כֵּאלִילוֹ
 36 קַרְקַעִית הַסַּפִּינָה עוֹלָה עַד לְמָקוֹם שִׁישׁ בּוֹ רֹחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים,
 37 וְנִמְצָא שְׂהִיא מְחוּבְּרַת לְמַחֲצֵה שִׁלְמַעְלָה מִמֶּנָּה בַּמָּקוֹם שִׁישׁ רֹחַב
 38 אַרְבַּעַה טַפְחִים בִּין דְּפְנוֹתֵיהּ, וְהַמְּחִיצוֹת מְקִיפוֹת מָקוֹם חֲשׁוּב שִׁישׁ בּוֹ
 39 אַרְבַּעַה טַפְחִים וְאִינן מַחֲצֵה תְלוּיּוֹת, וְנַעֲשֶׂה הַמָּקוֹם שִׁבְתוֹךְ הַסַּפִּינָה
 40 רְשׁוֹת הַיַּחֲדָה, וּמוֹתֵר לְטַלְטַל בּוֹ גַם יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן אִי
 41 מְלִינְהוּ קִנְי וְאוֹרְבָּנִי - אם מילא את המקום הצר שבקרקעית
 42 הַסַּפִּינָה בְּקִנְי וְעִרְבוּת עַד הַמָּקוֹם שִׁישׁ בִּין דְּפְנוֹתֵיהּ רֹחַב אַרְבַּעַה
 43 טַפְחִים, לִית לָן בָּהּ - לא נאמר דין זה, מִשּׁוֹם שֶׁהַקִּנְי וְהַעֲרִבוֹת
 44 נַחֲשָׁבִים כְּחֶלֶק מְקַרְקַעִית הַסַּפִּינָה, וְנִמְצָא שֶׁהַמְּחִיצוֹת מְקִיפוֹת מָקוֹם
 45 חֲשׁוּב שִׁישׁ בּוֹ אַרְבַּעַה טַפְחִים וְאִינן מַחֲצֵה תְלוּיּוֹת, וּמוֹתֵר לְטַלְטַל
 46 בְּתוֹכָהּ אִם הַדְּפְנוֹת גְבוּהוֹת עֶשְׂרֵה טַפְחִים מֵאוּתוֹ מָקוֹם.
 47 מְתַקְּוֹף לָהּ - הקשה רב נְחֶמְן עַל רַב הוֹנָא, וְלִימָא - ונאמר גוד
 48 אַחִית מְחִיצָתָא [ו-משוך והורר את המחיצה, ונחשיב את מחיצות
 49 הספינה בחלקן העליון כאילו הן יורדות עד קרקעית הים, ונמצא
 50 שאף בחלקן התחתון הן מקיפות מקום ארבעה טפחים, מִי לֹא תִנְיָא
 51 - האם לא שנינו בברייתא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, נַעֲן קִנְיָה
 52 גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טַפְחִים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּבִקְנָה אִין רֹחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים
 53 עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים, וְזָרְאִישׁוּ שֶׁל הַקְנָה הִנִּיחַ מְרַסְקֵל [ו-סל] שִׁישׁ בּוֹ
 54 רֹחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים, וְזֶרֶק אֲדָם חֲפֵץ מִרְשׁוֹת
 55 הַרְבִּים וְנָחַ עַל גְּבִיּוֹ שֶׁל הַטַּרְסְקֵל, חֵיב, כְּדִין זֶרֶק מִרְשׁוֹת הַרְבִּים
 56 לִרְשׁוֹת הַיַּחֲדָה, וְאִפִּילוּ אִם אִין הַטַּרְסְקֵל עֲמוּק עֶשְׂרֵה טַפְחִים. אֲלֵמָא

1 רבי יהודה אומר עמוקה י ואין גבוהה י מטלטלין מתוכה לים. ואית' היכי מייתי
 2 סיעתא מרבי יהודה, כיון דרבנן פליגי עליה; ואור' – דבהא לא פליגי, אלא בעמוקה
 3 י גבוהה י. דרבנן סברי דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור – אסור, אע"ג דרשויות דרבנן,
 4 ור' יהודה שרי. אבל בעמוקה י ואינה גבוהה י, לטלטל מתוכה לים – לא פליגי עליה רבנן.
 5 וחכי איתא בתוספתא ופי"א, דספינה שבים,
 6 גבוהה י ועמוקה י – אין מטלטלין מתוכה לים,
 7 ולא מן הים לתוכה. ר' יהודה אומר: אם עמוקה
 8 י ואין גבוהה י כר. וה"ק ר' יהודה: בעמוקה י
 9 וגבוהה י – לא מבעי דמותר לטלטל טלטול
 10 גבוה, והאיל דרך מקום פטור קא מטלטל. אלא
 11 גם באינה גבוהה י – יש תקנה לטלטל, כגון ע"י
 12 כחו, כדמפרש הש"ס. וקשה לר"י: הדשתא לרבי
 13 יהודה שרי טלטול דרך מקום פטור ברשויות
 14 דרבנן, ואפילו רבנן לא פליגי אלא באינה עושה
 15 הנחה במקום פטור. ובפרק "כיצד משתתפין"
 16 (עירובין דף פז) פריך לזעריה, דאמר: אסור
 17 להחליף דרך מקום פטור מכרמלית לרה"י.
 18 ולזערי קסאי פלוגתא דרשב"ג ורבנן דפליגי
 19 בהא, ומשני לה. והשתא, הא תנאי דהבא דלא
 20 כוותיה; ור"ל: דמ"מ הני תנאי הדתם, כיון דמצד
 21 לאוקמי כוותי – מוקים להו: **עמוקה י** ואין
 22 גבוהה י. מהבא אין להקשות למ"ד לעיל
 23 מארעא משחיני, דהבא מיירי בדליכא זיו כל
 24 שהוא להיכירא:

1 **ר' יהודה אומר: עמוקה עשרה ואין גבוהה עשרה –**
 2 **מטלטלין מתוכה לים, אבל לא מן הים לתוכה. מ"ש מן הים**
 3 **לתוכה דלא – דקא מטלטלין מפרמלית לרה"י, מתוכה**
 4 **לים נמי – קמטלטל מרשות היחיד לכרמלית! אלא לאו**
 5 **– אחרונה, וש"מ: כחו בכרמלית לא גזרו, ש"מ. אמר רב**
 6 **הונא: הני ביצאתא דמישין אין מטלטלין בהן אלא בארבעה.**
 7 **ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה, אבל יש**
 8 **בפחות מג' ארבעה – לית לן בה. ואי מלינהו קני ואורבני**
 9 **– לית לן בה. מתקיף לה רב נחמן: ולמיא גזר אחית**
 10 **מחיצתא! מי לא תניא, ר' יוסי בר' יהודה אומר: געין**
 11 **קנה ברה"ר ובראשו מטרסקל, וזרק ונת על גביו – חייב.**
 12 **אלמא: אמרינן "גזר אחית מחיצתא", ה"נ נימא "גזר אחית**
 13 **מחיצתא" מתקיף לה רב יוסף: ולא שמיעא להו להא**
 14 **דאמר רב יהודה אמר רב, ומטו בה משום רבי חייא, ותני**
 15 **עלה: וחקמים פוטרינן! אמר ליה אבין: ואת לא תסברא?**
 16 **והתניא: עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' ואין בעיקרו ד'**
 17 **ויש פקצו שלו ג', וזרק ונת על גביו – חייב. אלמא, אמרינן:**
 18 **"גזר אחית מחיצתא" הכא נמי: גזר אחית מחיצתא! מידי**
 19 **איריא?! התם – הוויא ליה מחיצה שהגדלים בוקעין בה,**
 20 **הכא – הוויא לה מחיצה שאין הגדלים בוקעין בה. אל רב**
 21 **אחא ברביה דרב אחא לרב אשי: גבי ספינה נמי, הא איפא**
 22 **בקיעת דגים! אל! בקיעת דגים לא שמייה בקיעה. ומנא**
 23 **תימרא – דבעא מיניה רבי טבלא מרבין: מחיצה תלויה,**
 24 **מהו שתתיר בחורבה? וא"ל: אין מחיצה תלויה מתרת**
 25 **אלא**

1 **חייא אמר: וחקמים ברה"ר, ואין בעיקרו רחב ד' ויש פקצו שלו ג'. אוהו קצר של**
 2 **לא תסברא. וחקמים ברה"ר, ואין בעיקרו רחב ד' ויש פקצו שלו ג'. אוהו קצר של**
 3 **עיקרו, שאינו רחב ד' – יש בו גובה ג'. והיניו רבותא, דליכא למימר לבדו ממקום**
 4 **שקלה רחבו לקרקע – אפי"ה הוי רה"י: דאמרינן גזר אחית מחיצה. סביב מחיצותיה**
 5 **מכנגד רחבה ולמטה, כאילו הוא כולו שנה: ה"נ בביצתא דמישין, נמי נימא "גזר**
 6 **אחית": מידי איריא התם כו', כולה אבני אמר לה לרב יוסף. דהא דמייתי ראיה**
 7 **והקמים פוטרים – כלום רא"י היא לכאן? הא דטרסקל דקפטרי רבנן: משום דהויא**
 8 **מחיצה שהגדלים בוקעין בה. מלמטה בארץ תחת מחיצתו דטרסקל, שהם פשוטות**
 9 **להלן מן הקנה לכל צד, ובקיעת דגים מעבכת מלממ"ר "גזר אחית" – שהרי עוברין**
 10 **תחתיה. אבל בספינה – ליכא בקיעת דגים, שאין לה עובר תחתיה. וכן בעמוד – אין**
 11 **דרך להתחבר בו ולעבור תחת שיפועו, שאינו אלא מעט: בקיעת דגים לא שמה בקיעה.**
 12 **לפי שאין נראין: בחורבה. שדרך להיות בה מחיצות שנפלו תחתיהן וקיימות מלמעלה**
 13 **ותלויות: מהו שתתיר. לטלטל בחורבה, שלא תהא פרוצה לרה"ר:**
 14 **אלא**
 15 **הימנה, אפי"ה עשו לה מחיצה י? מה צריך מחיצה י? בלא מחיצה י? תמיני כמו בטרסקל! דרוקא על גביו חשיב ליה ר' יוסי ברבי יהודה רה"י, אבל למטה – לא, דלהכי לא אחני גזר אחית.**
 16 **אי נמי: הא דבעינן גבי גזוטרטא מחיצה י – היינו לטלטל. אבל לזרוק – לא בעי מחיצה י, כמו בטרסקל. והכא הכי פריך: לימא גזר אחית, דכי היכי דא"ר יוסי בר' יהודה גזר אחית כשאין**
 17 **שם מחיצה י למיחוי רה"י להתחייב, ה"נ בספינה שיש שם מחיצה י – אית לן למימר גזר אחית אף לטלטל: ויש בקצר שלו ג'. פי' בקונט: גבוה ג' מן הארץ. וקשה: דאם הוא דק הרבה**
 18 **כמו קנה – הוי כמו טרסקל, ומטבלי בקיעת דגים גזר אחית. ונראה לר"י דהאי בקצר שלו ג' היינו שיש בעובי הקצר ג' ולמעלה רחב ד' שייך ביה גזר אחית:**
 19 **ומנא תימרא דבעא מיניה ר' טבלא כו', ואית' אמאי לא פשיט טפי ממתני' ד"כיצד משתתפין" (שם פז) גזוטרטא שהיא למעלה מן המים וכו' דמשתרי במחיצה דלמעלה; ואור"י: דאי**
 20 **ממתניתין – היא דה"ה אף בשאר מחיצות שאין של מים, מתרת מחיצה תלויה. ולהכי מייתי מרבי טבלא, דמפרש הטעם: קל הוא שהקילו חכמים במים:**

1 **עמוקה. הספינה: עשרה. לתוכה, דהיה רשות היחיד: ואין גבוהה. שפתה י מן המים,**
 2 **כגון שמשוקעת במים מוכרד משאה: מטלטלים מתוכה לים. דרך דופנותיה, כגון**
 3 **שופכין, דמפרש ואזיל. דכחו בכרמלית לא גזרו: אבל לא מן הים לתוכה. דאין**
 4 **תשמיש מן הים לתוכה דרך דפנות, שאם ימלא ויגלוף על הדפנות – ירדו לקרקעית**
 5 **הספינה. ולהכי נקט עמוקה י, דאי אינה**
 6 **עמוקה י – היא גופה כרמלית, ומטלטל**
 7 **להיא אף מן הים לתוכה. ואין גבוהה נמי (א)**
 8 **י דוקא נקט, דאי גבוהה י – מותר לטלטל מן**
 9 **הים לתוכה, דמכרמלית לרה"י דרך מקום**
 10 **פטור קא מטלטל. דצריך להגביה את ידו**
 11 **למעלה מן הארץ, דברשות דאורייתא מרה"ר**
 12 **לרה"י מייחב בה"ג (לעיל דף טז) – כרמלית**
 13 **מיקא דרבנן היא, ולא גזרו: אלא לאו אחרונה.**
 14 **שופך שופכים על חודה, והו יורדין דרך**
 15 **דפנותיה לים: ביצאתא ספינות קטנות וקצרות**
 16 **מלמטה עד כחודו של ספי, שקורין קויטי:**
 17 **אין מטלטלין בתוכן. דלאו רה"י נינהו, שאין**
 18 **ברחבן ארבע מלמטה, לפיכך אין מחיצותיהן**
 19 **מחיצות: ולא אמרן אלא בשקעה שלהן גבוה**
 20 **שלש, שאין רחב ד' למטה בעוד שלא הגביה**
 21 **ג' מן הקיעתה, ואפי"ה יש ברחבו י גובה לא**
 22 **משפרי, דכיון דתחתונות לאו מחיצה נינהו,**
 23 **הוה ליה תלויה: אבל יש בפחות מג' גובה**
 24 **רחב ד', שעד שלא הגביהו ג' הרחיבו ד' –**
 25 **הרי הן כמי שקרקעיתן עולה עד כאן.**
 26 **ומחיצותיהן: אורבני. ערבה דקה: ואי**
 27 **מלינהו. עד מקום רחבו הרי הן כשרות לטלטל.**
 28 **אם יש משפת רחבו ולמעלה י: ולמיא גזר**
 29 **אחית. מכנגד מדרת רחבו העליון ולמטה, כאילו**
 30 **הן יורדות עד הקרקע מבחוץ: מטרסקל, אין**
 31 **עמוק י, ואנו מודדים לו גובה י, שמדת הקנה**
 32 **עולה לו בגובהו. והקנה אין רחב ארבעה, אלא**
 33 **שאנו אומרים במחיצות הטרסקל "גזר אחית",**
 34 **ונמצאו מקיפות את הקנה, והוה להו היקף**
 35 **המחיצות מן הקרקע ולמעלה לשוניה ראשו**
 36 **רה"י. ואם זרק מרה"ר ונת על גביו – חייב:**
 37 **ומטו בה. יש משום דבדר להכריע, ולומר שר'**

1 **חייא אמר: וחקמים ברה"ר, ואין בעיקרו רחב ד' ויש פקצו שלו ג'. אוהו קצר של**
 2 **לא תסברא. וחקמים ברה"ר, ואין בעיקרו רחב ד' ויש פקצו שלו ג'. אוהו קצר של**
 3 **עיקרו, שאינו רחב ד' – יש בו גובה ג'. והיניו רבותא, דליכא למימר לבדו ממקום**
 4 **שקלה רחבו לקרקע – אפי"ה הוי רה"י: דאמרינן גזר אחית מחיצה. סביב מחיצותיה**
 5 **מכנגד רחבה ולמטה, כאילו הוא כולו שנה: ה"נ בביצתא דמישין, נמי נימא "גזר**
 6 **אחית": מידי איריא התם כו', כולה אבני אמר לה לרב יוסף. דהא דמייתי ראיה**
 7 **והקמים פוטרים – כלום רא"י היא לכאן? הא דטרסקל דקפטרי רבנן: משום דהויא**
 8 **מחיצה שהגדלים בוקעין בה. מלמטה בארץ תחת מחיצתו דטרסקל, שהם פשוטות**
 9 **להלן מן הקנה לכל צד, ובקיעת דגים מעבכת מלממ"ר "גזר אחית" – שהרי עוברין**
 10 **תחתיה. אבל בספינה – ליכא בקיעת דגים, שאין לה עובר תחתיה. וכן בעמוד – אין**
 11 **דרך להתחבר בו ולעבור תחת שיפועו, שאינו אלא מעט: בקיעת דגים לא שמה בקיעה.**
 12 **לפי שאין נראין: בחורבה. שדרך להיות בה מחיצות שנפלו תחתיהן וקיימות מלמעלה**
 13 **ותלויות: מהו שתתיר. לטלטל בחורבה, שלא תהא פרוצה לרה"ר:**
 14 **אלא**
 15 **הימנה, אפי"ה עשו לה מחיצה י? מה צריך מחיצה י? בלא מחיצה י? תמיני כמו בטרסקל! דרוקא על גביו חשיב ליה ר' יוסי ברבי יהודה רה"י, אבל למטה – לא, דלהכי לא אחני גזר אחית.**
 16 **אי נמי: הא דבעינן גבי גזוטרטא מחיצה י – היינו לטלטל. אבל לזרוק – לא בעי מחיצה י, כמו בטרסקל. והכא הכי פריך: לימא גזר אחית, דכי היכי דא"ר יוסי בר' יהודה גזר אחית כשאין**
 17 **שם מחיצה י למיחוי רה"י להתחייב, ה"נ בספינה שיש שם מחיצה י – אית לן למימר גזר אחית אף לטלטל: ויש בקצר שלו ג'. פי' בקונט: גבוה ג' מן הארץ. וקשה: דאם הוא דק הרבה**
 18 **כמו קנה – הוי כמו טרסקל, ומטבלי בקיעת דגים גזר אחית. ונראה לר"י דהאי בקצר שלו ג' היינו שיש בעובי הקצר ג' ולמעלה רחב ד' שייך ביה גזר אחית:**
 19 **ומנא תימרא דבעא מיניה ר' טבלא כו', ואית' אמאי לא פשיט טפי ממתני' ד"כיצד משתתפין" (שם פז) גזוטרטא שהיא למעלה מן המים וכו' דמשתרי במחיצה דלמעלה; ואור"י: דאי**
 20 **ממתניתין – היא דה"ה אף בשאר מחיצות שאין של מים, מתרת מחיצה תלויה. ולהכי מייתי מרבי טבלא, דמפרש הטעם: קל הוא שהקילו חכמים במים:**

1 פשיטא אמר רבא לא נצרכא כו'. השתא סיד דמיירי שתייה הספינות של אדם אחד, ונצרכא כו'.
 2 ולהכי פריך: פשיטא. וכשאיתן קשורות אין מטלטלין – דגיריה שמא יפול החפץ
 3 אל המים, ומטלטל מרה"י לכרמלית ואתי לאתרי. א"ע' דלעיל גבי ב' בתים (דף גז.) לא
 4 גורזין דילמא אתי לאתרי, הכא בספינות דלא קביעי – איכא למיגרו טפי דילמא נפיל.

5 ומסיק: לא נצרכא אלא לערב ולטלטל. וקמיל דעירוב מוהי בספינות, א"ע"פ שאין קבועות שם.
 6 דס"ד, כיון שאין עתידות להיות שם לא יתנה עירוב, קמיל דמהני. ועוד מפרש ר"י: דמעיקרא נמי היה איירי בספינות של שני בני אדם, וע"י עירוב קאמר דמטלטלין מוז' לזו. ואפ"ה פריך: פשיטא דמהני עירוב, ולהכי, כשאין קשורות – אין מטלטלין, דלא מהני התם עירוב. ומסיק: לא נצרכא אלא לערב ולטלטל ואפילו נפקסי, כיון דחזרו ונתקשרו, וכדחניא כו'. נפסקין נאסרו.
 10 ולא דמי לעירוב דרך הפתח ונתסתם, דאמר רב הונא ורב יודנה בספיק דעירובין (דף יז.) דשבת הואיל והותרה הותרה. דהכא, כיון דנפסקו – הו' כאלו הו' רה"ר ביניהם, ואם עירבו ג' בתים (בניהם) ונפל האמצעי נעשה רה"ר – פשיטא דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה: כ"י איתמר דרב נחמן אומיד איתמר. והא דקתני "חזרו להיתרן הראשון" אף במזיד, לא לגומי חזרו להיתרן הראשון לטלטל, אלא החזרו הו' דאורייתא. ומיהו, דספינות לא א"ש, דבאלא חזרו ונתקשרו הו' רה"י דאורייתא. ור"י מפרש: דחזרו להיתרן הראשון – אפילו אמזידין. ור"ג דאמר דבמזיד לא הו' מחיצה, אלא לזרוק ולא לטלטל – היינו שע"י המחיצה נעשה רה"י. אבל ספינות, דבלאו הכי הו' רה"י, כי קשרו – אפילו מזיד שרי לטלטל. ומחצלות הפרוסות ברה"י איירי שיש מחצלות מפקסיות בין שתי חצרות, נתגלו נאסרו, שהיו נז' כחצר אחת, והם עירבו שנים. חזרו ונפרשו – חזרו להיתרן הראשון, ומטלטלי אלו לכהן ואלו לכאן. והא דקאמר שכל מחיצה נעשה בשבת שמה מחיצה – טעמא קא הוי למילתיה. דאפילו היכא דע"י המחיצה נעשה רה"י – היא מחיצה או לזרוק או לטלטל, כ"ש מחיצה זו שאינה עשויה אלא להתיר עירוב כבתחלה דהויא מחיצה. ומסיפא דקתני שכל מחיצה הועשית בשבת כו' פירק לר"נ. והוא ד"ככל גווני" (עירובין דף גא.) כותל שבין שתי חצרות, שנפל, איכא דשרי התם לטלטל עד עיקר מחיצה – לא דמי להכא. דהתם איירי שלא היה אלא בית אחד בחצר זה ואחד בחצר זה. אבל הכא, כשיש רבים כאן וכאן – אמרינן נתגלגלו נאסרו. וצ"ע בשמעתא דדירין הבאין בשבת (עירובין שם) דאמה – שבת הואיל והותרה הותרה:

11 **קשרה** בדבר המעמידה מביא לה טומאה. פי' בקונטרס: כגון שראשו אחד באהל המת. ולא יתכן, חזקא: דמאי קאמר "לאפוקי מדשמואל", מה שייכא הא לדשמואל? דהתם הוא משום חרב דרי הוא הויא לרא, והוא ד"כל גווני" (עירובין דף גא.) כותל שבין "קשרה"? אפילו השלשלת מונחת על הספינה כלא קשרה טמאה! ועוד: דלשמעיה כדרי דחרב הרי הוא כחלל. ולשון הבאת טומאה נמי לא שייך בכה"ג. ונראה לרבינו שמואל: דלא גרסינן "מביא לה את הטומאה" אלא "מביאה את הטומאה". ומשנה היא בפי"ח דהלות (משנה ה). וירשא דרך בלא קתני: אלו לא מביאין ולא חוצצין: חורעים, והעוף הפורח, וטלית הנמנפת, וספינה שהיא שטה על פני המים. פירוש: שאם יש מתחיה מת מצד אחד, וותרה מצד אחר, אינה מביאה טומאה מצד זה לצד אחר, דלא חשיבי אהל, כיון שמנענעים תמיד. וקתני: דאם קשרה דבר המעמידה – מביאה את הטומאה. ומפרש שמואל: והוא שקשרה בשלשלאות של ברזל. ולאו דוקא נקט של ברזל, אלא כלומר: שקשרה בחזק עד שאינה מתנענעת וזה ממקומה. וכן דרך, כשרוצה להזכיר דבר חזק מזכיר ברזל. כמו: "אפילו מחיצה של ברזל אינה מפקסית" (סוטה דף לה) וכמו "נכסי צאן ברזל" (ביק דף פט.) לפי שהן באחריותו וקשים כברזל. ול"ג לענין טומאה הוא דכתיב "בחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. ושיבוש הוא, אלא משום דנקט שלשלאות של ברזל טעו לומר דטעמא משום דחרב הרי הוא כחלל. אלא גרסינן: דמי לענין טומאה, דבענין אהל כשיהא נח לגמרי. אבל גבי שבת, שהטעם הוא משום רשות אחת – בחזק הסברל טני:

1 אלא במים. כגון גוזזטרא שהיא למעלה מן הים – דתנן בעירובין (דף פו.) דעושה
 2 מחיצה תלויה סביב וממלא. וכן בור שבין שתי חצרות וחלקו במחיצה תלויה
 3 מלמעלה – ממלא זה מכאן וזה מכאן, ואף על פי שלא עירבו (דף פו.) הוא איכא
 4 בקיעת הים. גבי גוזזטרא. כ"ג גוזזטרא. כ"ג גוזזטרא. א"ל רב ספרא: משה,
 5 ושהם פירשו' דהיא מידי אייריא התם משום
 6 דהוה ליה מחיצה שהגדים בוקעים בה – רב יוסף קא מזהיר ליה לאביי הכי. מידי אייריא,
 7 הך דעמוד לדהכא. התם משום דהיי מחיצה שהגדים בוקעים בה, וצריכה לגוד אחיה – הלכך אמינן בה גוד אחיה. אבל גבי ספינה,
 8 דליכא בקיעת גדים – לא אמרינן גוד אחיה. ותמתיך אם אמרו רבותי כן, דאי אפשר לאומרו. דהא בפ"ק דעירובין בתרי דוכתי' (דף יד דף טז.) אמרינן בקיעת גדים לעכובי גוד אחיה. דלא למריה במחיצה תלויה, והכא הכי אמרינן דמהני גבי גוד אחיה! ועוד: מאי דחקיה דרב יוסף לשינוי הכי? נימא ליה: הא מני – רבי יוסף ברבי יהודה היא. ואפי' גופיה, מאי מותיב ליה "והא לא למקב"א"? קא דתי' רבי יוסי ברבי יהודה היא, דהא חזינן דהכמים פוטרין גבי טרסקל אלא ע"כ האי "מידי אייריא" – מסקנא דמלתייה דאביי היא. ולמימר דרבנן קאמרי ליה, דלא דמאי לטרסקל אלא לספינה: פשיטא. דמטלטלין: לא נצרכא. מטלטלין מותרים, אלא לטלטל מזו לזו דרך ביצת קטנה שבין שתי הגדולות, וא"ע"פ שאינה קשורה – ניתרת ע"י קשירת שתים החיצונות, ולא היישנין דילקמא משתקלא מבינייהו, וקא מטלטל דרך אריר כרמלית: ביצית. היינו ביציאתא דלעיל: משה. כלומר: רבינו בדרור במשה בדרור: שפיר קאמרת. בתמיך: מזו לזו הקלא, מטלטל שאין אחרת מפקסת ליכנס בה דמטלטל הוא: לערב. הא אשמעינן במתניתין, דאפילו שתי הספינות לשני בני אדם שצריכין לערב, מערבין ומטלטלין: נפקסין. בטל העירוב מפני שנפרדות: שזניגין. שגגת שבת או שגגת מלאכות: מוטעינן. מתעסקין בדבר אחר לקושרו, ונקטר זה: מתחלות הפרוסות, ועשו מחיצות הרבה, ושבתו יחדים בתו. זה בור זה בור: לא שנו. ושבמה מחיצה: אלא לזרוק, לתיב הזורק מתוכה לרה"ר, או להפך: אבל למטיל. להיות מתוך מטלטל בתוכה – אסור מדברייהם: אפזיד איתמר, ומשום קנסא. ודקתני מתני' "חזרו להיתרן הראשון" – אשוגגין ואנטיין ומוטעינן קאי. וכי קתני מזידין – אשמיה מחיצה קאי, ולזרוק, כרב נחמן: כחוט הפרכל, שקושרין בו את בית הצנאר, שקורין מונטי"ל: להעמידן. שלא יתפרדו: לאפוקי מדשמואל, ממילתא דאמר בעלמא, דבעינן שלשלאות של ברזל, ואשמעינן הקא דלא בעינן פי התם: קשרה. לספינה: בדבר המעמידה מביא לה טומאה. אם היה ראשו אחד קשור באהל המת – מביא טומאה לכלים שבספינה, ולספינה עצמה, כגון ספינת הירדן שמקבלת טומאה, כדאמינן (לעיל דף פג.) ונאמר שמואל והוא שקשרה בשלשלת של ברזל. האי קשרה בדבר המעמידה – שלשלת של ברזל הוא, כדמפרש טעמא ואזיל. כלומר: קשרה בדבר שריונין להעמידה בו, דהיינו שלשלת – מביא טומאה, שמטמאה את הספינה להיות אב הטומאה: כדבר שאינו מעמידה. כלומר: שאינו רגיל להעמיד בה, כגון מידי דלאו מתכות – אין מביא לה טומאה. דאילו ספינה לא משמנה מקמת און כלי להיות אב הטומאה אלא ראשו לטומאה, ואינה מטמאה כלים שבתוכה. ואשמעינן שמואל הקא דהאי קשורות דמתניתין, אף על גב דבדבר המעמידה בעינן, כל שהיא מעמידה לענין שבת – כשר, וקא דמי למעמידה דהתם:

9 **א"ל במים, קל הוא שהקילו חכמים במים. ואמאי? הא איכא בקיעת הים! – אלא ש"מ: בקיעת הים – לא שמה בקיעה. "ספינות קשורות כו". פשיטא! אמר רבא: לא נצרכה אלא להתיר ביצית שביניהן. א"ל רב ספרא: משה, שפיר קאמרת? "מטלטלין מזו לזו" תנן! אלא אמר רב ספרא: לא נצרכה אלא לערב ומטלטלין מזו לזו. וכדחניא: ספינות קשורות זו בזו – מערבין ומטלטלין מזו לזו, נפקסין – נאסרו. חזרו ונקשרו, בין שזניגין, ובין מזידין, בין אנטיין בין מוטעינן – חזרו להיתרן הראשון. וכן מחצלות הפרוסות (לר"ה) – מערבין ומטלטלין מזו לזו, נגללו – נאסרו, חזרו ונפרשו, בין שזניגין בין מזידין בין אנטיין ובין מוטעינן – חזרו להיתרן הראשון, שכל מחיצה שנעשה בשבת, בין בשזניגין בין במזיד – שמה מחיצה. איני? והאמר רב נחמן: לא שנו – אלא לזרוק, אבל לטלטל – אסור! פי איתמר דרב נחמן – אפזיד איתמר. אמר שמואל: ואפילו קשורות בחוט הפרכל, היכי דמי? אי דיכול להעמידן – פשיטא, אי דאין יכול להעמידן – אמאי? לעולם דיכול להעמידן, ושמואל לאפוקי מדרנפשי' קאתי. דתנן: קשרה בדבר המעמידה – מביא לה טומאה, בדבר שאין מעמידה – אין מביא לה טומאה. ואמר שמואל: והוא שקשרה בשלשלת של ברזל. לענין טומאה הוא, דכתיב "בחלל חרב" – חרב הרי הוא כחלל – אין, אבל לענין שבת, בין דיכול להעמידה (היכר בעלמא הוא) – אפילו בחוט הפרכל. מתני'**

מערבין ומטלטלין: נפקסין. בטל העירוב מפני שנפרדות: שזניגין. שגגת שבת או שגגת מלאכות: מוטעינן. מתעסקין בדבר אחר לקושרו, ונקטר זה: מתחלות הפרוסות, ועשו מחיצות הרבה, ושבתו יחדים בתו. זה בור זה בור: לא שנו. ושבמה מחיצה: אלא לזרוק, לתיב הזורק מתוכה לרה"ר, או להפך: אבל למטיל. להיות מתוך מטלטל בתוכה – אסור מדברייהם: אפזיד איתמר, ומשום קנסא. ודקתני מתני' "חזרו להיתרן הראשון" – אשוגגין ואנטיין ומוטעינן קאי. וכי קתני מזידין – אשמיה מחיצה קאי, ולזרוק, כרב נחמן: כחוט הפרכל, שקושרין בו את בית הצנאר, שקורין מונטי"ל: להעמידן. שלא יתפרדו: לאפוקי מדשמואל, ממילתא דאמר בעלמא, דבעינן שלשלאות של ברזל, ואשמעינן הקא דלא בעינן פי התם: קשרה. לספינה: בדבר המעמידה מביא לה טומאה. אם היה ראשו אחד קשור באהל המת – מביא טומאה לכלים שבספינה, ולספינה עצמה, כגון ספינת הירדן שמקבלת טומאה, כדאמינן (לעיל דף פג.) ונאמר שמואל והוא שקשרה בשלשלת של ברזל. האי קשרה בדבר המעמידה – שלשלת של ברזל הוא, כדמפרש טעמא ואזיל. כלומר: קשרה בדבר שריונין להעמידה בו, דהיינו שלשלת – מביא טומאה, שמטמאה את הספינה להיות אב הטומאה: כדבר שאינו מעמידה. כלומר: שאינו רגיל להעמיד בה, כגון מידי דלאו מתכות – אין מביא לה טומאה. דאילו ספינה לא משמנה מקמת און כלי להיות אב הטומאה אלא ראשו לטומאה, ואינה מטמאה כלים שבתוכה. ואשמעינן שמואל הקא דהאי קשורות דמתניתין, אף על גב דבדבר המעמידה בעינן, כל שהיא מעמידה לענין שבת – כשר, וקא דמי למעמידה דהתם:

מתני'

ברזל" (ביק דף פט.) לפי שהן באחריותו וקשים כברזל. ול"ג לענין טומאה הוא דכתיב "בחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. ושיבוש הוא, אלא משום דנקט שלשלאות של ברזל טעו לומר דטעמא משום דחרב הרי הוא כחלל. אלא גרסינן: דמי לענין טומאה, דבענין אהל כשיהא נח לגמרי. אבל גבי שבת, שהטעם הוא משום רשות אחת – בחזק הסברל טני:

סיפא

אמות בתוך מקום שהוקף בשבת במחיצה אסור מדרבנן, ואם כן הוא
הדין לענין ספינות, שאם נקשרו בשבת אין הקשירה מועילה להתיר
לטלטל ביניהן.
מתרצת הגמרא: **כִּי אֵיתָמַר דְּרַב נַחֲמָן** – כשנאמר דינו של רב נחמן,
אֲמַיְד אֵיתָמַר – על מחיצה שנעשית בשבת במזיד נאמר, שקטנודו
חכמים שלא יהנה ממלאכת שבת, אבל גם רב נחמן מודה שמחיצות
שנעשו בשבת בשוגג מתירות לטלטל בשבת. ודברי הברייתא שאם
המחצלות נפרסו בשבת 'חזרו להיתרן הראשון', ואמר רק באופן
שהפורסים היו שוגגים או אנוסים או מוטעים, ולא באופן שהיו
מזידיים, ומה ששינו בברייתא שאם היו מזידיים המחצלות מועילות,
הוא רק לענין האמור בסיפא של הברייתא שמחיצה שנעשית בשבת
גם אם נעשית במזיד נחשבת מחיצה, והיינו שמועילה לחייב את
הזורק מרשות הרבים לשם או להיפך, אבל לא להתיר טלטול באותם
מקומות.
שינו במשנה, שספינות קשורות זו לזו, מטלטלין מזו לזו. הגמרא דנה
כיצד הספינות צריכות להיות קשורות זו לזו: **אָמַר שְׁמוּאֵל, וְאֶפִּילוּ**
אִם קְשׁוּרוֹת בְּחוּץ שְׁקוּשִׁים בּו אֵת בֵּית הַצּוּאָר שֶׁל הַפְּרָכָל
וְגַלְמֵיהֶן, שהוא חוט דק, מותר לטלטל מזו לזו.
שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָמִי** – במה מדובר, **אִי דִּיבּוּל לְהַעֲמִידֵן** – אם
חוט זה חוק דיו ויכול להעמיד את הספינות שלא יפרדו זו מזו,
פְּשִׁיטָא – פשוט הוא דין זה שהחוט מועיל להתיר לטלטל מזו לזו,
ולמה הוצרך שמואל להשמיעו, **וְאִי דָאִין יָבּוּל לְהַעֲמִידֵן אֲמַאי** –
ואם חוט זה אינו יכול להעמיד את הספינות שלא יפרדו זו מזו, מדוע
הוא מועיל להתיר לטלטל מזו לזו.
משיבה הגמרא: **לְעוּלָם** מדובר בחוט **דִּיבּוּל לְהַעֲמִידֵן** – שיכול
להעמיד את הספינות שלא יפרדו זו מזו, **וְשְׁמוּאֵל לְאִפּוּקֵי מִדְּנַפְשֵׁיהּ**
קָאֲתִי – ושמואל בא למעט שלא נאמר כאן כמו שהוא עצמו אמר
על ענין אחר שצריך קשירה בשלשלאות של ברזל, **דְּתַנֵּן בְּמִשְׁנָה**
(אהלות פ"ח מ"ה), קְשָׁרָה לְסַפִּינָה בְּדָבָר הַמְּעַמְדָה כִּדִּי שְׁלֵא תִנּוּד לְכַאֵן
וּלְכַאֵן, אותו דבר שקשרה בו **מִבֵּיא לָהּ טוּמְאָה,** שאם היה ראש
השלשלת הקשורת את הספינה קשור באהל המת, נעשית השלשלת
אבי אבות הטומאה כמת עצמו, והספינה הנוגעת בה נעשית אבי
הטומאה ומטמאת את הכלים שבתוכה. הוא קשרה **בְּדָבָר שְׂאִין**
מְעַמְדָה, אִין מִבֵּיא לָהּ טוּמְאָה, שבאופן זה השלשלת נעשית רק
אבי הטומאה, והספינה הנוגעת בה נעשית ראשון לטומאה ואינה
מטמאת את הכלים שבתוכה, שראשון לטומאה אינו מטמא כלים.
וְאֲמַר שְׁמוּאֵל בְּבִיאוֹר הַמִּשְׁנָה, וְהוּא – אופן זה ששינו, 'קשרה
בדבר המעמידה', היינו שהספינה קשורה **בְּשִׁלְשֵׁלַת שֶׁל בְּרוּזָל**
שרגילים להעמיד בה את הספינה, ולכן השלשלת הקשורה באהל
המת נעשית אבי אבות הטומאה כמת עצמו, ומטמאת את הספינה
והכלים שבתוכה, וכוונת המשנה שקשרה 'בדבר המעמידה' היא
שקשרה בדבר שרגילים להעמידה בו, כלומר בשלשלת של ברזל,
וקשרה בדבר שאין מעמידה היינו שקשרה בדבר שאין רגילים
להעמידה בו, כגון בדבר שאינו ממתכת, וכיון שמה שקשרה בו אינו
נעשה אבי אבות הטומאה, אינו מביא את הטומאה לכלים שבתוך
הספינה, שהדבר שקשרה בו הוא אבי הטומאה, והספינה נעשית
ראשון לטומאה, ואינה מטמאה את הכלים שבתוכה. ובא שמואל
להשמיענו כאן שדווקא **לְעִנְיֵן טוּמְאָה הוּא** שאמרתי שמדובר
שהספינה קשורה בשלשלת של ברזל, **דְּכֵתִיב לְעִנְיֵן טוּמְאָה מַת**
(במדבר טו טז) יָבּוּל אֲשֶׁר יָגַע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה פְּחָלֵל חֶרֶב אִו כְּמַת אִו עֶצֶם
אָדָם אִו בְּקֶבֶר יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים, הקיש הכתוב חרב לחלל ו-למתו,
כדי להשמיענו שחֶרֶב שנגעה במת **הֵרִי הוּא** נעשה אבי אבות
הטומאה **פְּחָלֵל עֶצֶם,** ולכן דווקא לענין טומאה **אִין** – אבי צריך
לומר שמדובר בשלשלת של ברזל ולא בשלשלת ממין אחר, **אֲכָל**
כַּאן לְעִנְיֵן קְשִׁירַת הַסַּפִּינּוֹת בְּשִׁבְתָּהּ, אף על פי שצריך שהספינה תהיה
קשורה בדבר המעמידה, מכל מקום אין צריך שתהיה קשורה
בשלשלת של ברזל, אלא **כִּינֵן** שקשרה בדבר **דִּיבּוּל לְהַעֲמִידָה** שלא
תפרד מחברתה מותר לטלטל מזו לזו **(הַיֵּבֶר בְּעֵלְמָא הוּא),** ולכן
אֶפִּילוּ אם קשרה **בְּחוּץ הַפְּרָכָל,** מותר לטלטל מזו לזו.

אֲלָא בְּמִים – לענין שיוכלו למלאות מים על ידה, דקל הוא – קולא
היא **שְׁהִקְלוּ חֲכָמִים בְּמִים** שאומרים 'גוד אחית' במחיצה תלויה.
ולכאורה קשה, **אֲמַאי** – מדוע מחיצה תלויה נחשבת למחיצה לענין
מילוי מים, **הָא אֵיכָא** – הרי יש **בְּקִיעַת דְּגִים** תחת המחיצה, **אֲלָא**
שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח מכאן שהקילו חכמים במים שבְּקִיעַת דְּגִים **לֹא**
שָׁמָּה ו-אינה נחשבת **בְּקִיעָה** המעכבת מלומר גוד אחית, ומכאן
ראיה לתירוץ אביי שבקיעת דגים אינה מעכבת מלומר בספינה גוד
אחית.
שינו במשנה: (לעיל ק) ואם אינן קשורות, אף על פי שמוקפות
וסמוכות זו לזו, אין מטלטלין מזו לזו. הגמרא מבארת מה החידוש
בדין זה, **סַפִּינּוֹת קְשׁוּרוֹת זו בּוּז בּוּז,** מטלטלין מזו לזו. מקשה הגמרא:
פְּשִׁיטָא – הלא פשוט הוא דין זה שאם הספינות קשורות זו לזו מותר
לטלטל מזו לזו, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיעו.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּא, לֹא נִצְרְבָה** – לא הוצרכה המשנה לומר
דין זה **אֲלָא כִּדִּי לְהַתִּיר לְטַלְטַל מִזּו לְזו דְּרַךְ בִּיצִית וְ-**ספינה קטנה
שְׁבִינְיָהָ, שאף על פי שאין הביצית קשורה בהן, מותר לטלטל דרכה,
הואיל ושתי הספינות הגדולות קשורות זו לזו, ואין חוששים שמה
תינטל הספינה הקטנה מביניהן ונמצא מטלטל דרך אויר הים שהוא
כרמלית.
מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב סְפָרָא לְרַבָּא, מִשָּׁה, כְּלוּמַר,** הרי הינך
גדול הדור, כשם שמשנה רבינו היה הגדול שבדורו, **שְׁפִיר קָאֲמַרְתָּ** –
וכי יפה אתה אומר, הרי **מְטַלְטְלִין מִזּו לְזוֹ** ו-שינו במשנה,
ומשמע שמתלטלים מספינה אחת ישירות לחברתה, ואין ביניהן
ספינה נוספת שהמתלטל נכנס לתוכה, ואם כן אין לפרש שהמשנה
מדברת בטלטול דרך ספינה קטנה.
רב ספרא מבאר באופן אחר את דברי המשנה: **אֲלָא אָמַר רַב סְפָרָא,**
לֹא נִצְרְבָה – לא הוצרכה המשנה לומר דין זה **אֲלָא כִּדִּי** להשמיענו
שאפילו בשתי ספינות של שני בני אדם, שכדי לטלטל מאחת לשניה
צריכים לערב עירוב חצרות ביניהן, יכולים **לְעַרְב** עירוב חצרות ועל
די זה **לְטַלְטַל מִזּו לְזוֹ.** ו**בְּדַתְנָיָא** – וכמו ששינו בפירוש בברייתא
שמועיל עירוב בין שתי הספינות, שתי **סַפִּינּוֹת** של שני בני אדם
שְׁקְשׁוּרוֹת זו בּוּז, מְעַרְבִין עירוב חצרות ביניהן, **וּמְטַלְטְלִין מִזּו לְזוֹ.**
וְאִם נִפְסְקוּ ואינן קשורות זו לזו, **נִפְסְקוּ** בטלטול מזו לזו, שכיון
שנפסקו בטל העירוב שביניהן, הואיל ונפרדות זו מזו והים שהוא
כרמלית מפסיק ביניהן. ואם **חָזְרוּ וְנִקְשְׁרוּ** זו לזו, **כִּינֵן** אם היו
הקושרים **שׁוֹנְגִין,** שלא ידעו שהיום שבת או שלא ידעו שמלאכה זו
אסורה, **כִּינֵן** אם היו הקושרים **מְזִידִין,** **כִּינֵן** אם היו **אֲנוּסִין,** **וְכִּינֵן** אם
היו **מוֹטְעִין,** שעסקו בקשירת דבר אחר וקשרו בטעות את הספינות,
אף על פי שהספינות נקשרו באיסור, **חָזְרוּ לְהִיתָרְן הִרְאִישׁוּן,** ומותר
לטלטל מזו לזו. **וְכִּן מַחְצָלוֹת הַפְּרוּסוֹת (לְרִשׁוֹת הַרְבִּים),** ונעשות
מחיצות כדי לחלק את רשות הרבים לתשמיש כמה בני אדם, באופן
שלכל אחד יש רשות בפני עצמו, ושבתו בני אדם באותו מקום, כל
אחד ברשותו, **מְעַרְבִין** עירוב חצרות ביניהם, **וּמְטַלְטְלִין מִזּו לְזוֹ** –
מרשות זו לרשות זו. ואם **נִגְלְלוּ** המחצלות, **נִפְסְקוּ** לטלטל באותו
מקום, לפי שחזר ונעשה רשות הרבים. **חָזְרוּ** המחצלות **וְנִפְרְשׁוּ,** **כִּינֵן**
אם היו הפורסים **שׁוֹנְגִין,** **כִּינֵן** אם היו **מְזִידִין,** **כִּינֵן** אם היו **אֲנוּסִין,** **וְכִּינֵן**
אם היו **מוֹטְעִין,** אף על פי שהמחצלות נפרסו באיסור, **חָזְרוּ** אותן
רשויות **לְהִיתָרְן הִרְאִישׁוּן,** ומותר לטלטל מזו לזו, **שְׁכַל מַחְצָה**
שֶׁנֶּעְשָׂה בְּשִׁבְתָּהּ, כִּינֵן בְּשׁוֹנְגֵי כִּינֵן בְּמִזִּיד שָׁמָּה וְ-נחשבת **מַחְצָה.**
ומדברי הברייתא שאם הספינות קשורות זו לזו מותר לטלטל מזו לזו
על ידי עירוב, מוכח כתירוץ רב ספרא שמועיל עירוב בין שתי
הספינות.
ברייתא נתבאר שמחיצות הנעשות בשבת אינן מחיצות גם לגבי
טלטול ביניהן, הגמרא מקשה מדין זה על דברי רב נחמן. מקשה
הגמרא: **אֵינִי** – האם כך הוא ושאם הספינות נקשרו זו לזו בשבת חזרו
להיתרן הראשון ומותר לטלטל ביניהן. **וְהָאֲמַר** – והרי אמר **רַב נַחֲמָן**
על ברייתא זו, **לֹא שָׁנּוּ** שמחיצה הנעשית בשבת נחשבת מחיצה **אֲלָא**
לענין **לְזוּק,** שמקום שהקיפוהו בשבת במחיצה נחשב לרשות היחיד
והזורק משם לרשות הרבים או להיפך חייב, **אֲכָל לְטַלְטַל** ארבע

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ה אפילו אכל אדם פל מיני מעדנים ומיני תבשילין הרבה י¹⁰ אף על פי שהם מחמשת המינים אינו יוצא ידי חובת
2 ג' סעודות שחייב אדם לסעד בשבת עד שיאכל לחם שמברכין עליו המוציא וברכת המזון¹⁴ (ועוד¹³) שעיקר

הלכתא רבנא

ימ¹] תבשילין הרבה - מעניני האכילה בסעודת ליל ש"ק (בנוסף למבואר בסימן רמב): מנהג ישראל לאכול הדג קודם הבשר³⁷, ולשתות ביניהם בכדי לשטוף הפה³⁸. יש שנהגו לאכול משהו ביניהם, ולומר לחיים³⁹, ויש שאף מדיחים הידיים במעט מים⁴⁰.
ב] וברכת המזון - במקום שאין לו פת יכול לצאת ידי

חובת סעודת שבת במיני מזונות שאין קובעין עליהם סעודה, אבל שראויים לקבוע עליהם סעודה (היינו שאם יאכל הרבה מהם יברך ברכת-המזון)⁴².
כא] ועוד - במ"מ וציונים העיר שלכאורה צ"ל המוסגר בסוף הסעיף.

ציונים והוספות

37 בכף-החיים סימן קנז ס"ק לח כתב שהוא על פי הרפואה שיש להקדים מאכל הקל תחלה, ובלקוטי-תורה פ' בהעלותך (לג, ב) וספר המאמרים (תקס"ג ע' תרצ, הנחות הר"פ ע' פב, תקס"ז ע' קצא) כתב שכדי שיוכלו לברר הבשר ולהעלותו לקדושה, יש לברר תחלה הדגים שבירורם קל יותר.
38 שו"ע י"ד סי' קטז ס"ג.
בס' שמועות וסיפורים ח"ב ע' 156 מסופר: פעם התארח ר' אייזיל (מהומיל) בצ'ערניגוב אצל הגביר פייגין, ולסעודה שהכינו עבורו השתתפו אורחים רבים. בנו של הגביר פייגין ישב ליד ר' אייזיל, כאשר גמרו לאכול את הדגים, וצריכים לשתות כדי לשטוף הפה בין דגים לבשר, כפי שכתוב בשו"ע, שאל בן הגביר את ר' אייזיל, רבי, און וואס איז אז מ'שוויינקט נישט אויס דעם מויל פאר די פלייש (=ומה אם לא ידיחו הפה קודם הבשר)? ענה לו ר' אייזיל: אז מ'שוויינקט נישט אויס דעם מויל, קען מען זיך שמד'ן (=כשלא עושים כן יכולים להשתמד) ר"ל (וכך הוה, שהוא השתמד ר"ל). אמר ר' אייזיל און דאס הייבט זיך אן פון א קלייניקייט (=זוה מתחיל מדבר קטן).
39 כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נהג לשתות משקה ולומר 'לחיים' בין דגים ובשר (ספר השיחות תרצ"ו-הש"ת ע' 189).
וכן נהג כ"ק אדמו"ר בעת הסעודות בדירת כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ, לומר לחיים, ולשתות מעט מים ולאכול משהו (בתקופה מסויימת הי' רבינו נוהג לשתות אז שיורי היין של הקידוש) (לקט הליכות ומנהגי ש"ק ע' 20 מקונטרס התקשרות גליון עו).
40 כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ נהג ליטול ידיו במים אמצעיים בין דגים לבשר (לקט הליכות ומנהגי ש"ק ע' 20 מפי הרה"ח ר' בנימין שי' לעווטיין שזכה להגיש המים בכלי לאדמו"ר מוהרי"ץ).
וכן נהג כ"ק אדמו"ר (המלך במסיבו ח"א ע' פ. לקט הליכות ומנהגי ש"ק ע' 20 בשם משב"ק).
אכילת קוגל קודם הבשר: מובא בשם כ"ק אדמו"ר הזקן (ע"ד הצחות) שקוגל בשבת הוא כמו מצות שופר בראש-השנה (אוצר סיפורי חב"ד חט"ו ע' 231, שיחת ש"פ שלח תש"ל ס"ה, והעיר שם שאינו יודע אם אמרה זו נכונה, והאם אמרה אדמו"ר הזקן, אך היות שכך אומרים משמו - יש להכין קוגל לשבת).

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע העיר פעם לא' מהמסובים אצל שולחנו הק' לאכול קוגל לפני הבשר (דוגמת טבעת [קוגעל, משרש "כעיגול" כמבואר בספרים] לפני הנישואין), וכן נהג כ"ק אדמו"ר (לקט הליכות ומנהגי ש"ק ע' 21).
41 ע"ד"ו בסימן קפח ס"י: משא"כ בשבתות וימים טובים של שלש רגלים שהוא חייב לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון שבשבת נאמר וקראת לשבת עונג וביום טוב נאמר ושמתח בחגך ואין עונג ושמתח בלא אכילת לחם (שקובעים עליו סעודה) שהלחם הוא עיקר הסעודה שכל סעודה נקרא על שם הלחם (ומיני לחמים שאין קובעין עליהם סעודה צריך לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה) ואז הוא חייב לברך ברכת המזון. ובסימן רמט ס"י: מצוה להמנע מלאכול שום דבר אפילו בלא קביעות סעודה אפילו לאחר שקידש על הכוס קודם אכילת עיקר סעודת שבת דהיינו מלחם שמברכים עליו המוציא שהוא עיקר סעודת שבת שמבלעדו אינו יוצא ידי חובת ג' סעודות. ובסימן רנד ס"ח: שאין חיוב כל כך לאכול תבשיל בשבת אבל בלא פת אי אפשר לקיים מצות ג' סעודות בשבת.
ובסימן רסג ס"ג: ואפילו מי שיש בידו מעט מצות וצריך ליקח בהם מאכלים לשבת ולא יהיה לו במה לקנות נר הרי הנר קודם לכל המאכלים של שבת חוץ מפת שהפת קודמת לנר שהיא עיקר מצות הסעודה.
ובסימן רעא ס"ח: כיון שעיקר קידוש זה (קידוש הלילה) הוא מן התורה גם היין שלו קודם לכל (לקידוש היום ולצרכי הסעודה) חוץ מן הפת שאם אין לו פת לחם משנה היא קודמת ליין של קידוש הלילה ויקדש על הפת לפי שהפת הוא עיקר מצות סעודת השבת שאי אפשר לקיימן כלל בלא פת.
42 לעיל סימן קפח ס"י: ומיני לחמים שאין קובעין עליהם סעודה צריך לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה. ובשוה"ג שם הגהת מהרי"ל, שרבינו חזר בו ולא הצריך לאכול כשיעור קביעות סעודה, וש"נ.
וכן נהג למעשה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בשבתות החורף (ספר השיחות ה'תש"ב ע' 29, לקר"ש חכ"א ע' 84).
אמנם בפס"ד צ"צ שנו, ג (חדושים על רבינו ירוחם) כתב: אבל שתי סעודות הראשון דלילי שבת וסעודת שחרית פשיטא שאין יוצאין במיני תרגימא . . . שוב ראיתי בשם ברכי יוסף מסופק אם

1 סְעֵדָה הוּא הַלֶּחֶם⁴³ שְׁעָלוּ יְחִיָּה הָאָדָם לְפִי שְׁלֹגְבֵי אֲכִילַת הַמֶּן שְׁמִמְנָה לְמִדּוֹ ג' סְעוּדוֹת⁴⁴ נֹאמַר בְּהַ לְחֶם
2 שְׁנֵאמַר⁴⁵ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִשָּׂה הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן וְגו':

חלק ב סימן עדר דיני בציעת הפת בשבת טעיה ה

ציונים והוספות

מכביצה מעט שעד כביצה נקרא אכילת עראי.
ועד"ז הובא בסימן קפח ס"י (הובא לעיל ושם הוזכר שהוא עונג
שבת).
44 כדלעיל סעיף א.
45 שמות טז, טו: וַיִּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מֶן
הוּא פִּי לֹא יָדְעוּ מָה הוּא וַיֹּאמְרוּ מִשָּׂה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
נָתַן ה' לָכֶם לְאֹכְלָהּ.

חייב לאכול פת בסעודת שחרית כו', ולפע"ד אין בזה ספק . .
רק מ"מ אפשר מי שאוכל מיני תרגימא שמברכין עליהם במ"מ
קודם חצות כנהוג. וסעודת שחרית אוכל אחר חצות היום י"ל
בשעת הדחק יוצא י"ח ג' סעודות, דהא עכ"פ אכל פת ב'
סעודות ואחת מיני תרגימא, אף שאינן מסודרין כסדרן, וגם זה
צ"ע.

43 וכו"ה לקמן סימן תקכט ס"ד: ועיקר הסעודה הוא הלחם
אשר הוא אוכל לפיכך צריך להזהר שיאכל בכל סעודה פת יותר

שולחן ערוך – הלכות שבת

34 בו ויש לכפוף הד' אצבעות על האגודל לתוך כף היד שאז רואה
35 הצפרנים עם הכף בבת אחת ואינו רואה אז פני (הצפרנים)
36 [האצבעות] שכפנים אלא אחוריהם ששם הצפרנים ויש נוהגין
37 לפשוט אח"כ הד' אצבעות ולראות מאחוריהם על הצפרנים:
38 ז אין מברכים על האור שלא שבת בשבת ממלאכת עבירה
39 כגון נר שהודלק בשבת אין מברכים עליו במוצאי שבת
40 הואיל ונעשה מלאכת הבערה בשבת באור זה בעבירה ואפילו
41 הדליקו נכרי לצורך עצמו כיון שאם היה ישראל מדליקו היה
42 עובר עליו הרי זו מלאכת עבירה ואם עבר ובירך עליו צריך
43 לחזור לברך על אור ששבת אם יש לו אבל אם הדליקו נכרי
44 לצורך חולה שאין בו סכנה או אפילו ישראל לצורך חיה או
45 שאר חולה שיש בו סכנה אין זו מלאכת עבירה ומברכים עליה
46 במוצאי שבת וכן עשית שהיתה דולקת והולכת מערב שבת
47 עד מוצאי שבת מברכים עליה במוצאי שבת שאין זו מלאכת
48 עבירה מה שדלקה בשבת הואיל והודלקה בהיתר מערב שבת:
49 ח אין מברכים על אור של עבודה זרה שאסור ליהנות
50 מתשמישי עבודה זרה ואף הנר הדולק לפניה אסור ליהנות
51 לאורו ואע"פ שהברכה היא על השלהבת ושלהבת אין בה ממש
52 ואין איסור עבודה זרה חל עליה בפני עצמה מכל מקום כל זמן
53 שהשלהבת קשורה בגחלת של עבודה זרה אסור ליהנות ממנה
54 מחמת איסור הגחלת שהיא קשורה בה ולכן אין מברכים עליה
55 אף אם שבתה בשבת כגון שהודלקה במוצאי שבת לפי שאין
56 מברכים אלא על אור שיוכל ליהנות ממנו כמו שנתבאר ואם
57 עבר ובירך צריך לברך על אור אחר אם יש לו.
58 אבל אם ישראל הדליק נר שלו מנר של [נכרי] מברכין עליו
59 שמותר ליהנות ממנו אע"פ שהודלק משלהבת של עבודה זרה
60 שהשלהבת אין בו ממש (אבל נכרי שהדליק מנר של עבודה
61 זרה אין מברכין עליו משום גזירה כמו שיתבאר):
62 ט לא אסרו לברך על אור שלא שבת ממלאכת עבירה דהיינו
63 נר שהודלק בשבת אלא על אותו נר עצמו אבל אם הדליק
64 ישראל ממנו נר אחר במוצאי שבת מברכים עליו שאף שיש בנר
65 זה אור מהנר הראשון שלא שבת מכל מקום יש בו תוספת של
66 היתר דהיינו מה שהאור מתוסף מאליו בהדלקת השני במוצאי
67 שבת שהוא זמן היתר והרי הוא מברך על התוספת של היתר.

1 ג מי שאין לו כוס להבדיל צריך לברך על האור מיד שרואה
2 (עיין סי' תקנ"ט) וכן על הבשמים אם יש לו:
3 ד מצוה מן המובחר לברך על אבוקה שיש בה עצים הרבה
4 ומאורות הרבה שהרי מברכים בורא מאורי האש לשון ריבוי
5 מאורות ומכל מקום אף כשמברך על הנר יברך בורא מאורי
6 האש שהרבה גוונין יש באור שלהבת אדומה לבנה וירקוקת.
7 ונר של שמן שיש בה פתילות הרבה דולקות הרי זו אבוקה ואף
8 אם אין שם אלא ב' עצים דולקים יחד וכן ב' פתילות בנר אחד
9 (אם אינן בשתי פיות הנר אלא בפה אחד) הרי זו אבוקה.
10 וכן אם (ב' נרות של שמן או של שעוה וחלב מקורבים זה לזה
11 עד שאורותיהם מדובקים יחד הרי זו אבוקה שהרי יש כאן ריבוי
12 מאורות ביחד אבל אם אין אורותיהם מדובקים יחד הרי כל נר
13 נחשב בפני עצמו אע"פ שהם מקורבים זה לזה אלא אם כן)
14 קלע ב' נרות של שעוה זה על גבי זה ועשאן נר אחד (שאו)
15 דינם כאבוקה (אף אם אין אורותיהם מדובקים יחד כיון שעשאן
16 כעין גוף אחד אין כל אחד נחשב בפני עצמו).
17 וטוב ליהרהר שלא ליקח להבדלה אבוקה מעצים שריחן רע
18 (שקורין קי"ן) אם אפשר בענין אחר שהרי במוצאי שבת אנו
19 צריכים להשיב נפש בריח טוב ויש נוהגין מטעם הידוע להם
20 להבדיל על אבוקה מנרות של שעוה ולא משאר נרות ולא
21 מעצים:
22 ה אם אין לו אבוקה עכ"פ יש לו למצוה מן המובחר להדליק
23 נר אחד להבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית (אם אי
24 אפשר לקרובם כל כך זה אצל זה עד שיהיו אורותיהם מדובקים
25 יחד):
26 ו אין מברכים על האור אע"פ שרואה עד שיהיה סמוך לו כל
27 כך שיוכל ליהנות ממנו כל כך להשתמש לאורו עד שיוכל
28 להכיר לאורו בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת.
29 ונוהגין להסתכל בצפרנים לראות שיוכל להנות לאורו ולהכיר
30 בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין צפורן לבשר ועוד שהצפרנים
31 הן סימן ברכה שהן פרות ורבות לעולם ויש לראות בצפרני יד
32 ימין ויאחזו הכוס בשמאלו כמו שנתבאר בסי' רצ"ו.
33 ונוהגין להסתכל בכפות הידים שיש בשרטוטי היד סימן להתברך

11 אבל נכרי שהדליק נר במוצאי שבת אין מברכים עליו אלא אם
 12 כן הדליק מישראל אבל אם הדליק מנכרי אחר אין מברכים
 13 עליו גזירה שמא יבאו לברך על נר שהדליק נכרי בשבת ויברכו
 14 עליו במוצאי שבת מיד קודם שיתוסף האור של היתר אבל
 15 כשאור זה של נכרי שמברך עליו בא מישראל אע"פ שגם
 16 הישראל הדליק מנכרי כל שיד הישראל באמצע אין לגזור משום
 17 עמוד הראשון של נר שהודלק בשבת וכל שכן אם יד ישראל
 18 בתחלתו שהישראל הוא שהוציא האור מעצים ואבנים במוצאי
 19 שבת או שהדליק מאור הדולק מערב שבת או מגחלים
 20 שהובערו מערב שבת שמברכים על נר שהדליק הנכרי ממנו:

חלק ב סימן רחצ דין נר הבדלה טעיפים ג"ט

1 אבל אותו נר עצמו שהודלק בשבת אין מברכין עליו במוצאי שבת
 2 אפילו לאחר זמן מרובה שכבר ניתוסף בו הרבה אור בזמן היתר
 3 משום גזירה שמא יבאו לברך על עמוד ראשון של האור שלא
 4 שבת דהיינו ביציאת השבת מיד שעדיין לא ניתוסף כלום על עמוד
 5 הראשון שדלק ברגע שלפני יציאת השבת אבל בנר שהדליק ממנו
 6 ישראל במוצאי שבת אפילו הדליקו במוצאי שבת מיד אין לגזור
 7 אם נתיר לברך עליו שמא יטעו לברך על נר הראשון שלא שבת
 8 לפי שסתם נר שלא שבת לא הודלק בשבת ע"י ישראל אלא ע"י
 9 נכרי ומפני שנתיר לברך על נר שהדליק ישראל לא יטעו לברך על
 10 נר שהדליק נכרי שישראל בנכרי אינו מתחלף.

תורה אור

1 **ובל העשר ספירות, שראשיתן היא בחינת חכמה,**
 2 **נק' בזהר רזא דשמא קדישא.**

3 מטעם זה נקראות עשר הספירות בזהר בשם "רזא
 4 דשמא קדישא" (סוד השם הקדוש), היינו דכל עשר
 5 כוחותיו של הקב"ה שבהם ברא את כל העולמות
 6 ומנהיג אותם, ואפילו ראשיתם שהיא חכמה [עשר
 7 הספירות הן: חכמה בינה דעת חסד גבורה תפארת
 8 נצח הוד יסוד מלכות] - כולם הם רק בגדר "שם".

9 **כמו השם שקוראים לאדם שאינו נוגע לעצמותו**
 10 **ומהותו בלל.**

11 מצד רוממות ופשיטות האין סוף ב"ה, החשיבות
 12 של ה"ספירות" לגבי הקב"ה עצמו אינה אלא כשם
 13 האדם, שהוא ענין חיצוני לגמרי, שהרי כל תועלת
 14 השם ונחיצותו היא רק בשביל הזולת, כדי שהזולת
 15 יוכל לקרותו, אבל האדם לעצמו אינו זקוק לשם,
 16 ונמצא שכל גדר השם אינו ענין הנוגע לעצמותו
 17 ומהותו של אדם (כפי שהוא לעצמו), אלא רק כפי
 18 שמתייחס עם זולת.

19 וכך כל גדר הספירות הוא רק כפי שהוא יתברך
 20 השפיל את עצמו לברוא את העולמות ולהנהיגם, ולא
 21 במהותו ועצמותו יתברך.

22 ולכן גם התורה (דמחכמה נפקת) נק' (רק)
 23 "שמותיו של הקב"ה", מחמת ריחוק הערך בין בחינת
 24 החכמה לעצמותו ית'.

25 [ומאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו מרומם לגמרי מגדר
 26 החכמה - איך אפשר לתפוס את הקב"ה (קדמונו של
 27 עולם) ע"י התורה ד"מחכמה נפקת"?

28 הנה על זה ממשך:]

29 **מ"מ אור אין סוף ב"ה שורה ומתלבש בחכמה**
 30 **עלאה, כמ"ש הוי"ה בחכמה.**

31 אבל מכל מקום, עם היות אור אין סוף ב"ה
 32 מרומם ורוממות אין קץ מבחינת החכמה, הרי הוא
 33 שורה ומתלבש בחכמה עילאה, וכנרמזו בלשון הכתוב
 34 "הוי" בחכמה", שהוא יתברך מתלבש בחכמה.

35 [הטעם לזה מבואר בהגהת הצמח צדק לקמן
 36 בהמאמר, ד"אור אין סוף ב"ה שורה בחכמה דוקא לפי
 37 שהיא בחינת ביטול, [חכמה' אותיות] כח מ"ה' -
 38 "מה' מורה על ביטול, כמו "ונחננו מה", וחכמה הוא
 39 "כח מ"ה", כח של ביטול. כלומר: מצד הביטול
 40 שבחכמה, אפשר לאור אין סוף ב"ה להתלבש בה. דאין
 41 סוף ב"ה א"א שיהי' נתפס באיזו מציאות, דכל מציאות
 42 היא מוגבלת וא"א לדבר בלתי מוגבל להתלבש בדבר
 43 מוגבל, אבל היות שחכמה ענינה ביטול והעדר
 44 המציאות, על כן היא כלי שבו שורה אין סוף ב"ה].

45 **ולכן התורה, דמחכמה נפקת, נקראת משל**
 46 **הקדמוני. דכמו המשל אע"פ שאינו ממהות הנמשל**
 47 **כלל עם כל זה הנמשל מלובש בתוך המשל, ובו**
 48 **ועל ידו דוקא ישיגו הנמשל, כך החכמה והתורה**
 49 **היא לבוש לאור אין סוף ב"ה.**

50 ובזה יובן מה שהתורה נקראת "משל הקדמוני",
 51 שהיחס בין התורה להקב"ה הוא כיחס של משל
 52 ונמשל, דכמו שמשל הוא דבר זר ואינו ממהות הנמשל
 53 כלל אלא שמכל מקום בו ועל ידו אפשר להשיג את
 54 הנמשל לפי שהשכל של הנמשל מלובש בתוך המשל,
 55 ככה גם הוא בענין יחס התורה להקב"ה, דמצד אחד
 56 הרי אין סוף ב"ה רם ומתנשא מגדר חכמה (וכנ"ל)
 57 בארוכה, שכל העשר ספירות הן כמו "שם" בעלמא,

8 לכן ע"י עסק התורה יוכל ליהנות מזיו אור אין סוף
9 ב"ה ממש, מבחינת קדמונו של עולם.
10 מאחר שאין סוף ב"ה מלוּבש בחכמה ובאורייתא
11 (דמחכמה נפקת), על כן, ע"י עסק התורה יוכל האדם
12 ליהנות מזיו אור אין סוף ב"ה ממש, מבחינת קדמונו
13 של עולם.

ד"ה חייב איניש פרק ב

1 וא"כ החכמה היא כמו דבר זר לגבי אין סוף ב"ה, אבל
2 מכל מקום אין סוף ב"ה מלוּבש בחכמה (כמו הנמשל
3 המלוּבש בתוך המשל).
4 וכמ"ש עומה אור כשלמה.
5 וזהו שנאמר עוטה אור כשלמה, דאור קאי על
6 תורה וכמ"ש ותורה אור, והתורה היא כמו לבוש
7 ושלמה להקב"ה, שהוא יתברך מלוּבש בתורה וחכמה.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

16 שעולה ע"ג מטעם הנ"ל) והוא ענין הזתים שעל הגולה
17 שהוא בחי' התעוררות המשכה עצמי ומקורי' מצד
18 עצמיותו לכנ"י כמו שמלמטה למעלה מבטלים רצונם
19 בתמידות גם בלי התעוררו' רצון כך מלמעלה למטה מצד
20 עצמותו נמשך לנש"י להיות ממילא עי"ז גלוי התעוררו'
21 רצון ובחירה כו' שזהו למעלה מבחי' התעוררות הרצון
22 והחכמה וטעם לרצון והיינו למעלה מבחי' אור אה"ר ואור
23 החכמה דתורה שאעפ"י שלא יוכל אור דחכמה דתורה
24 ואור הרצון דכתר עליון להאיר בנש"י בזמן הגלות אבל
25 מלמעלה מבחי' האור וגילוי דכו"ח כו' משם דוקא יכול
26 להמשך ולהגיע לנש"י גם בהיותם בחשך ולא אור כלל
27 דכל הגבוה גבוה יותר יוכל לירד מטה מטה ביותר
28 וכנ"ל בענין המגביהי לשבת ע"כ משפילי לראות כו'
29 ונמצא שבחי' המשכה זו דזתים בגולה שעל ראשה למעלה
30 מאור פני המנורה שבזמן בהמ"ק שע"י הדלקת כה"ג וד"ל:

שער החנוכה

1 (כג) והנה במנורה דזכרי' הי' שני דברים הא' המקור
2 הראשון שהוא הזתים שמימין ושמאל המנורה
3 שמריקים השמן לגולה והב' המקור השני שנמשך השמן
4 מן הגולה אל המוצקות ומן המוצקות לנרות המנורה כו'
5 וכללות הענין דמנורה זו שראה זכרי' הוא בזמן הגלות
6 דוקא שמגביהי לשבת כו' וכנ"י בתכלית הירידה למטה עד
7 שאין אור דתורה ואור אהבה רבה דכה"ג העליון מגיע להם
8 לעוררם בהתעוררות אוי"ר ותשובה כו' כנ"ל אך עכ"ז
9 נמשך אדל"ע מצד עצמות אא"ס שלמעלה מבחי' אור
10 דחכמה (והיינו כתר ש"ט שלמעלה מכתר תורה וכ"כ
11 וכמ"ל) שאין שום העלאת מ"ן מעורר שם כלל מאחר
12 שהוא מוגבה ומרומם בבחי' עליוי העצמות ממש רק ע"י
13 ביטול רצון בע"כ דוקא (שלמעלה מן הבחירה ורצון כנ"ל
14 וזהו ההפרש בין כתר מל' שמלכותו ברצון קבלו במ"ת
15 שהוא כתר מל' וכתר תורה בין עול מלכות כעבד לאדון

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

10 מלמעלה למטה, כל היושב ושונה הקדב"ה יושב ושונה
11 כנגדו שהיא המשכ' בבחי' פנימי' וכמו שאנו רואין
12 שהתורה נמשך בבחי' פנימי' כו', וזהו ונ"ח משמאל דהיינו
13 שמתקן ומעלה גם את בחי' שמאל.
14 והענין הוא דהנה כתי' ועבד הלוי הוא, ואיתא בזהר הוא
15 דא עלמא דאתכסי', והנה לויים הם מקו השמאל,
16 כי כהנים הם מסט' דימינא ולויים הם מסט' דשמאלא,
17 והיינו שהלויים ע"י עבודתם מתקנים את קו השמאל, דהנה
18 ארז"ל עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה

1 וזהו מזוזה בימין כי הנה מזוזה היא מצוה השייך לבתים,
2 כי הנה יש בחי' מצות השייך ללבושים כמו מצות
3 ציצית, ומזוזה היא מצוה השייך לבתים, והנה פי' מזוזה
4 היינו מל' זו וזה, זו היא בחי' נש"י וכמ"ש עם זו יצרתי
5 לי כו', וזה הוא בחי' זה אלי, ומ' היינו מ' יום שקיבל
6 משה את התורה בהר כו', והיינו שע"י המצות נעשה
7 התחברות נש"י עם הקדב"ה, וזהו מימין היינו בחי' ימין
8 מקרבת שע"י מצות הוא בבחי' וימינו תחבקני שהיא בחי'
9 המשכת מקיפי' שע"י מצות כו', אך התורה היא המשכה

18 יניקת החיצוני' כלל, כי הנה חו"ב הם בחי' תרין ריעין
19 דלא מתפרשין כו' וכתתי' ימותו ולא בחכ' שלא הי' שם
20 בחי' שבירה כלל ע"כ עי"ז לא יוכל להיות יניקת החיצוני'.
21 והנה הלויים ע"י עבודתם בבחי' העלאה ומעלים את
22 המדות לבחי' בינה עי"ז מתקני' את קו השמאל לפי שאין
23 הדינין נמתקין אלא בשרשן, לפי שהם שם אין בבחי' דינין
24 כלל לפי שהם נמתקין ע"י החסדים לפי שהם שם בבחי'
25 התכללות לפי ששם מאיר אא"ס בבחי' גילוי ועי"ז נעשה
26 התכללות ביניהם, וכמ"ש המשל ופחד עמו עושה שלום
27 במרומיו שע"י שהמשל ופחד עמו שמאיר אא"ס בבחי'
28 גילוי עי"ז נעשה שלום במרומי' מיכאל שר של מים
29 וגבריאל שר של אש ואין מכבים זא"ז, לפי שע"י שמאיר
30 עליהם אא"ס בבחי' גילוי עי"ז הם בטלים במציאותן ממש
31 ונעשה יחוד והתכללות ביניהם, וכך הלויים לפי שהם
32 מעלין לשרשן שהיא בחי' בינה, והתגלות עתיק יומין היא
33 בבינה עי"ז הם מתקנים את קו השמאל, ונעשה התכללות
34 לאכללא שמאלא בימינא.

מזוה מימין

1 מסובבת כי רוח צפון בראו ולא גמרו, והענין הוא דלכך
2 בראו ולא גמרו, דהנה עיקר יניקת החיצוני' הוא מקו
3 השמאל מחמת ריבוי הצמצומים, והנה אם הי' נגמר רוח
4 צפון שהוא בחי' קו השמאל הי' ריבוי יניקת החיצונים עד
5 שלא הי' באפשרי לברר אותם, ולכך לא נגמר כו'. אך
6 אעפ"כ מקבלים מקו השמאל תוס' יניקה ולכך צריך קו
7 השמאל יותר תיקון. וזהו שקדשי קדשים שחיטתן בצפון,
8 והיינו לפי שע"י קרבנות מתקנים את רוח צפון כו', וכך
9 הלויים מתקנים את קו השמאל, והיינו לפי שנאמר בהם
10 ועבד הלוי הוא שהוא בחי' עלמא דאתכסי' וכמ"ש הוא
11 עשנו, הוא ה' אלקינו כו', כי יש בחי' אתה ובחי' הוא,
12 אתה הוא עלמא דאתגלי', והוא הוא עלמא דאתכסי' דהיינו
13 בחי' בינה, והנה בעלמא דאתכסי' שהיא בחי' בינה אין
14 שם יניקת החיצוני' כי מה שמסט' דשמאלא יכול להיות
15 יניקת החיצוני' זהו בבחי' מדות שהם בבחי' ענפין
16 מתפרדין ועי"ז יכול להיות יניקת החיצוני' אבל למעלה
17 בבחי' בינה שהם שם בבחי' התכללות אזי אינו יכול להיות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

10 תורה כמ"ש ואשים דברי בפין הוא תורה וכצל ידי כסיתין
11 הוא מעשה המצות. וגאלתי ולקחתי הוא תשו"ע כי גאולה
12 הוא בבינה כמ"ש אם יגאלך טוב יגאל ואם לאו וגאלתיך
13 אנכי, אם יגאלך טוב היינו סמיכת גאולה לתפלה, אבל כדי
14 שיהי' גאולה היינו ע"י אנכי מי שאנכי וזהו שגאולה הוא
15 בבינה כי התגלות עתיק הוא בבינה וזהו תשובה עילאה
16 תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד. ולקחתי אתכם לי לעם לי היינו
17 עצמות א"ס כי אורייתא מחכמה נפקת ובחכמה עילאה
18 שורה א"ס כי חכמה הוא כח מ"ה וזהו הד' גאולות.

לכן אמור לבני'

בס"ד. פ' וארא. תרל"ב

1 וזהו ג"כ הד' גאולות, כי והוצאתי אתכם מתחת סבלות
2 מצרים הוא כנגד סור מרע, כי סבלות הוא מלשון
3 כבד עון וכמ"ש כמשא כבד יכבדו ולכן והוצאתי אתכם כו'
4 הוא סו"מ, והצלתי הוא כנגד ועשה טוב כי בתיבת והצלתי
5 יש שני פירושים, הא' מלשון הצלה, והב' מלשון צל ומקיף
6 והיינו מקיפים ממעשה המצות כי ע"י מצות נמשך א"ס
7 הסוכ"ע, והם הב' בחי' שבתשובה תתאה הגם כי ע"י מצות
8 נמשך סוכ"ע אבל אינו מאיר עדיין בפנימי' כי פ"י סובב
9 היינו שהוא סובב ומקיף, וכדי שיהי' מאיר בפנימי' הוא ע"י

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהר"ש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

6 לאצילות איך אפשר שיהיה בן כו', התלבשות פנימית של
7 בלי גבול בתוך גבול?
8 ואולי היה אפשר לומר, שבאמת האור דאצילות הוא בלי
9 גבול ממש, אלא שאינו מתלבש כלל בכלים, רק באופן
10 מקיף, ולכן אינם מגבילים אותו - הנה על זה אומר הרבי

1 באצילות - התלבשות פנימית
2 וכל זה שכתב הגבול לא סותר לאור הכלי-גבול הוא
3 במדרגה שקודם הצמצום כו'. אבל שיהיה לאחר הצמצום
4 התלבשות פנימי דאור האין סוף בכלים של האצילות שהן
5 בבחינת גבול ושיפעלו ההנבלה בהאור באצילות וחזן

15 שבהכרח לומר שגם האור דאצילות אינו כבחינת פשיטות
16 וכבחינת בלי גבול ממש כו'. ולכן הוא יכול להתלבש
17 בכלים.
18 קיצור.
19 אמנם גם האורות דאצילות הן כבחינת עשר ספירות (וכמו
20 בעתיק ועקודים שהעשר ספירות הן באורות), שאם הם בלי
21 גבול איך מתלבשים כהכלים שהן בחינת גבול, והגם שהן
22 רק כח הגבול, הרי הם מגבילים על כל פנים כבחינת חסד
23 וגבורה, וגם מגבילים בהתפשטותן להיות רק באצילות,
24 ואינו דומה לנילוי האור אין סוף באותיות הרשימו לפני
25 הצמצום, שהרי האותיות לא היו במציאות כלל, וגם באמת
26 היה אז כח הגבול בהעלם בערך העלם אור אין סוף הכלי
27 גבול לאחר הצמצום כו'.

1 נ"ע ובהכרח שהאורות דאצילות הן כבחינת התלבשות
2 פנימי בהכלים וכמו שנתבאר לעיל פרקים ה' ו' שזה כל
3 המושג של אצילות, שהאור מתלבש בכלים באופן פנימי,
4 והרי אנו רואין שיש בחינת התלבשות בעולמות שזהו בשרש
5 מעשר ספירות דאצילות כו' - אנו רואים שההתלבשות היא
6 פנימית גם מהתוצאות של זה בעולמות הנמוכים יותר שיש
7 התלבשות של נשמה בגוף וכדומה, שכל זה שרשו מהעשר
8 ספירות שבאצילות ששם האור מתלבש בפנימיות בכלים.
9 וגם האמת עד לעצמו³⁷ - מלבד כל הסברות וההוכחות,
10 ענין זה הוא באופן ברור ומוחלט שכך היא האמת שהן
11 האורות כבחינת התלבשות פנימי כו',
12 וממילא מתבקשת השאלה - ואיך אפשר להיות שבגוף
13 שהוא כבחינת גבול - כלומר הכלים דאצילות יהיה
14 בהתלבשות אור הכלי גבול כו', אלא מסקנת כל הענין היא

יוס ב' דחג השבועות תע"ב

37. ביטוי זה מקורו בספרי הראשונים.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

בהוכחת דוד המלך עליו השלום, "הנטע אֶזן הָלֵא יִשְׁמַע
אם יִצַר עֵינָי הָלֵא יִבִּיט", שְׁזָהוּ תוֹכְחָה בְּמוֹפֵת שְׁכָלִי עַל
דַּעַת הַפִּילוֹסוֹפִים הָאוֹמְרִים שֶׁהַדִּיעָה שְׁלֹמֶעֱלָה הִיא רַק
דִּיעָה שְׁכָלִית וְלֹא מוֹחֶשֶׁת, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ נִעְלָה וְנִשְׁגָּב
מִמְשָׁגֵי הַחוֹשִׁים בְּחוֹשֵׁי הַנְּבָאִים. וְנִתְבָּאֵר כִּי יֵשׁ ב' ^א
מִדְרָגוֹת, א' הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, ב' לְמַעְלָה מֵהַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת.
דְּהַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הוּא עֲלָה וְעֵלּוּל, דְּכָל עֲלָה מְחַיֶּבֶת עֵלּוּל, וְכָל
עֵלּוּל הוּא בְּעֶרְךָ הַעֲלָה וְכָא בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא מְהַעֲלָה.

שבת קודש פ' יתרו תרצ"ד

"הִטָּה אֱלֹקֵי אֲזַנְךָ וְיִשְׁמַע, פָּקַח עֵינֶיךָ וַיִּרְאֵה (אֵת) שְׁמִמְתִּינוּ
וְהַעִיר אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמֶךָ עָלֶיךָ". וְצָרִיךְ לְהַבִּין תְּכַן
עֵנִין בְּקִשָּׁה זוֹ דְּהִטָּת אֲזַן וּפְקִיחַת עֵינַיִם לְרְאוֹת שׁוֹמְמוֹתֵינוּ
וְשְׁמַמַת עֵיר הַקֹּדֶשׁ. אִךְ הַעֲנִינָן הוּא, דְּזָה קָאֵי אֲדִלְעִיל
מִנִּיהָ⁴, "וְעַתָּה שְׁמַע אֱלֹקֵינוּ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנּוּתֵינוּ",
שְׁזוֹהִי תְּפִלַּת דְּנִיָּאל שֶׁהִיא תְּפִלַּת הַגְּלוּת, וְהַבְּקִשָּׁה הִיא
"הִטָּ אֲזַנְךָ וְיִשְׁמַע, פָּקַח עֵינֶיךָ וַיִּרְאֵה".
וְלְהַבִּין כֹּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מֵהַ שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל¹

(1) במאמר הקודם. המאמר הנוכחי הוא המשך לו.

(*) נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק ב עמוד רעח ואילך.

א. מכוון למה שכתוב לפני זה.

לקוטי דיבורים

6 במחשבתו הפנימית, שהתורה היא חכמתו ורצונו יתברך
7 ובכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים, מה להלן באימה
8 וביראה ברתת ובזיעה, אף כאן באימה וביראה ברתת
9 ובזיעה²⁶, לחסיד היתה יראת הכבוד האמיתית כלפי נותן
10 התורה ב"ה, שחש והרגיש בתורה.

1 כתוב²⁵ "כי הווי' אלקיך אש אוכלה הוא". אלקות היא
2 בבחינת אש שלהבת, ללמוד ולהתפלל צריכים מתוך
3 התלהבות הלב, שכל עצמותי תאמרנה דברי ה' בתורה
4 ובתפלה.
5 בשעה שחסיד לומד תורה צריך להיות חקוק

1 כשחסיד התפלל, היה חקוק בפנימיות מחשבתו
2 המלים "דע לפני מי אתה עומד". בבתי כנסת מסויימים
3 רשום על עמוד התפלה "דע לפני מי אתה עומד",
4 שהעמוד ידע לפני מי הוא עומד, בבתי כנסת חסידיים
5 מלים אלו אינן רשומות על העמוד, כי אם חקוקות במוח
6 ובלב.
7 עניין אמן, אמן יהא שמיה רבא, ואמירת ברוך הוא
8 וברוך שמו - הן בעיניו של חסיד עולם ומלואו. על
9 החסיד להרגיש ולחוש ואכן הוא מרגיש, את ה"א-ל מלך
10 נאמן" שזה הנשמה של ה"אמן", על החסיד להרגיש
11 ולחוש, ואכן הוא מרגיש, את פירוש המלים של "ברוך
12 הוא וברוך שמו", שזה ה"אתה הוא הוי' לבדך" שלפני
13 הצמצום, ש"ברוך הוא" זה "אתה הוא", ו"ברוך שמו" זה
14 שם הוי' שלפני הצמצום, ובהתבוננות זו שהיא ההשגה
15 של "ברוך הוא וברוך שמו" משיג החסיד את היתרון
16 שבענין "ברוך הוא וברוך שמו" לגבי הענין של "אתה
17 הוא הוי' לבדך".

18 כל אלה שלמדו ולומדים חסידות בהעמקת הדעת
19 אדעתא דנפשיה, לא כדרכם של חסידים בעלי בתים
20 ששיתים קפה או ציקוריה בשבת בבוקר וחוטפים מבט
21 ב"תורה אור" או ב"לקוטי תורה" ושוכחים על מאמר
22 הרשב"י ע"ה²⁷ "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה
23 מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות" וכן שוכחים על
24 המאמר הידוע²⁸ "כל האומר דבר בשם אומרו יראה
25 כאילו בעל השמועה עומד כנגדו".
26 כשלומדים "תורה אור" או "לקוטי תורה" - הרי
27 שפתותיו של רבנו הזקן, של הרבי האמצעי ושל הסבא
28 ה"צמח צדק" דובבות אז בקבר. בשעה שלומדים "תורה
29 אור" או "לקוטי תורה" הנה בעלי השמועה, הרבי הזקן,
30 הרבי האמצעי והסבא הרבי ה"צמח צדק", עומדים על
31 ידו. ואף לפחות שבפחותים שבעדת החסידים לא תהיה
32 גסות כזו לשבת ולשתות קפה בשעה שנשמות קדושות
33 של הרביים הקדושים עומדות לידו.

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

(27) שקלים פ"ב ה"ה.

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 נימוסים שונים ותוארים מיוחדים יש להם להחסידיים, כל הבא להתקבל לראיון אצל הרבי שלהם
2 צריך הכנה לא פחות משלשה ימים, ויש שמכינים עצמם כשבוע ויותר.
3 ההכנה היא בעיקרה חשבון הנפש ובטהרת המחשבה וביום כניסתם לראיון הנה איזה שעות קודם
4 מתקבצים יחד באחד מחדרי ביהכנ"ס ועוסקים בתורה והעיקר בסדר תיקון חצות, במרירות גדולה
5 ומתפללים בכוונה ואומרים מזמורי תהלים בבכי¹⁹¹ ובאנחות היוצאות מעמקי הלב.
6 נימוס מיוחד יש להם להחסידיים אשר בצאת מי שזכה להתקבל לראיון הנקרא אצלם יחידות
7 יוצאים במחול הנקרא אצלם מחול היחידות¹⁹⁰ או מחול הטהרה¹⁹¹ ויש להם ניגון מיוחד למחול זה¹⁹²,
8 בעלי היחידות יוצאים במחול והשאר מנגנים ומכים כף אל כף.
9 החסידיים¹⁹³ אוהבי נגינה המה ומנגנים ניגונים מיוחדים למקרים שונים, ניגוני תפלה וניגוני לימוד,
10 ניגוני סעודה וניגוני התועדות. ועל הרוב הנה הניגונים מתאימים לאותם הענינים ועושים רושם על
11 השומע, וביחוד השלשה ניגונים שעשו עלי רושם אדיר והם: שיר ההתועדות, הנקרא בלשונם הניגון
12 דאהבת אחים¹⁹⁴, שיר ההתבוננות ונקרא ניגון התשובה¹⁹⁴, שיר היחידות ונקרא ניגון המקדש.
13 את הניגון דאהבת אחים, שמעתי ראשונה בעיר וויטעבסק והוא בחמש בבות, כולן כאלו מחבקות

תש"ז שם. ושי"י.
193) מכאן עד סוף קטע המתחיל "ניגון היחידות" - הועתק
בספר הניגונים הני"ל הערה 2.
194) ראה גם ספר השיחות תשי"ג שם.

190) ראה ספר השיחות תשי"ב ע' 38. ע' 152. ספר השיחות תשי"ז
ע' 110. ושי"י.
191) ראה דברי ימי החוזרים (קה"ת, תשס"ו) סכ"ד: "קדש"
הקדשים טענצלי.
192) ראה אגרות קודש ח"ח ע' תק. ספר השיחות תשי"ג ע' 122.

1 מנשקות ומלפפות בנעימות עליזה ועליצות הנפש, מבבא לבבא מתרומם הגילה ואתה עמה התרגשות
2 הנפש.

3 ניגון התשובה הוא של שלש בבות. בבא קמא הוא קול מעורר הפשטת הגשמי' והתרכזות
4 המחשבה, בבא שני', קול מעורר במוסר כליות בהתמררות עצומה ובבא שלישית – קול מעורר חרטה,
5 תחנוני רחמים, געגועי ניחום וקירוב בבקשה לבבית.

6 ניגון היחידות הוא של חמש בבות. שתי בבות ראשונות בקול מתון ממושך, מעוררות התבוננות
7 והתעמקות. בבא שלישית ורביעית מביעה תודה ותקוה בקול רך ובטוח, ובבא החמישית מבעת אומץ
8 הרוח בקול עליו ומתרגש המעורר תנועת רגל והגבהת הידים לפי דפיקות הרגלים, כפי תנועת הניגון.
9 נוהגים המה החסידים להיות נעורים שני לילות בשבוע, אור ליום הששי ומוצש"ק ועוסקים בתורה,
10 על הרוב עד חצות עוסקים בגמרא ופוסקים ולפעמים עוסקים בהתועדות ריעים, מברכים איש את רעהו
11 בברכת לחיים על כוס יי"ש וקינוח במזונות או גבינה ואבטיח, ולאחר שמסדרים תיקון חצות עד זמן
12 התפלה עוסקים בלימוד תורתם בחסידות.

אגרות קודש

בי"ה

4 ש'י ואשר על ידו הנני שולח גם מכתב המענה ותודה וברכה
5 לכ' על התעסקותו לטובת כל הענינים. והאל הטוב יהי' בעזרו
6 להצליתו בכל עניניו בגו"ר.
7 והי' ברכה כאו"י והדו"ש בן מו"ר.

1 כבוד הנכבד אי"א מו"ה קלמן ש'י

2 שלום וברכה,

3 כהיום קבלתי פ"ש מאת כל ידידיו הנאהבים יחיו ע"י בנו

אג"ק מוהר"י"צ נרך יד

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

22 **גמרא**
23 שנינו במשנה, שהזרק חוץ לארבע אמות ונתגלגל לתוך ארבע
24 אמות, חייב. עתה מבאר הגמרא מדוע הוא חייב. מקשה הגמרא:
25 וְהָא לֹא נָתַח הַחֶפֶץ מֵחוּץ לָאֲרֵבַע אֲמוֹת, קודם שחזר לתוך ארבע
26 אמות, ואם כן מדוע חייב על העברתו מחוץ לארבע אמות. מתרצת
27 הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, וְהוּא – דִּין זֶה מְדוּבָר בְּאִפּוּן שְׁנַת הַחֶפֶץ
28 חוץ לארבע אמות עַל גְּבִי מְשֻׁהוּ בתוך שלשה טפחים הסמוכים
29 לקרקע לפני שחזר ונתגלגל לתוך ארבע אמות על ידי הרוח. אומרת
30 הגמרא: תִּנְיָא גְּבִי חַיִּי – וכן שנינו בברייתא (כמו שאמר רבי יוחנן),
31 זָרַק חֶפֶץ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים חוּץ לָאֲרֵבַע אֲמוֹת, וְדַחֲפֵתוּ הָרוּחַ
32 וְהַכְּנִיסֵתוּ לְתוֹךְ אֲרֵבַע אֲמוֹת בְּלֹא שֶׁנַּח כֻּלָּל חוּץ לָאֲרֵבַע אֲמוֹת,
33 וְאֵף עַל פִּי שְׁחֻזְרָה וְהוֹצִיאֵתוּ חוּץ לָאֲרֵבַע אֲמוֹת, פְּטוּר, אֲבָל אִם
34 אֶחָזֶתוּ הָרוּחַ מְשֻׁהוּ – עֵיכָבָה אוֹתוֹ הָרוּחַ בְּמִקוּמוֹ וְדַחֲיֵנוּ חוּץ
35 לָאֲרֵבַע אֲמוֹת מֵעַתָּה, אֵף עַל פִּי שְׁחֻזְרָה וְהַכְּנִיסֵתוּ לְתוֹךְ אֲרֵבַע
36 אֲמוֹת חַיִּיב.

37 הגמרא מביאה שאף רבא אמר כעין דברי רבי יוחנן, ומבאר הגמרא
38 מה החידוש בדבריו: אָמַר רַבָּא, תוֹף שְׁלֹשָׁה טַפְחִים סְמוּכִים
39 לְקַרְקַע, לְרַבָּנִן הַסּוּבְרִים (לעיל צ'.) שאין אומרים שחפץ העובר באויר
40 נחשב כאילו מונח בקרקע, חפץ העובר שם צָרִיף הִנְחָה עַל גְּבִי
41 מְשֻׁהוּ כדי שיחשב כמונח. אומרת הגמרא: וְתִיב מְרִימָר וְקָאָמַר לָהּ
42 לְהָא שְׂמַעְתָּא – ישב מרימר ואמר שמועה זו של רבא, אָמַר לִיה
43 –[שאלו] רַבִּינָא לְמְרִימָר,

1 המגביה מעט מעט, עד שכשמגיע לארבע אמות, הוא גבוה עשרה
2 טפחים מקרקעיתו, וְזָרַק חֶפֶץ מֵרִשׁוֹת הָרִבִּים וְנָח עַל גְּבִי – בראש
3 התל, חַיִּיב, שנחשב כאילו המקום המשופע כולו זקוף, ומקיף את
4 ראש התל, ונחשב ראש התל לרשות היחיד. אומרת הגמרא: תִּנְיָא
5 גְּבִי חַיִּי – וכן שנינו בברייתא (כמו שאמר רב), מְבִי שְׁשׁוּה לְתוֹכוֹ
6 – שפתח המבוי שוה לקרקע המבוי, וקרקע המבוי גבוהה מקרקע
7 רשות הרבים, וְנַעֲשֶׂה מְדָרוֹן לְרִשׁוֹת הָרִבִּים – ומפתח המבוי הקרקע
8 משופעת ויורדת לרשות הרבים (ציור א), אִי שְׁהִיָּה פֶתַח הַמְּבִי שְׁשׁוּה
9 לְקַרְקַע רִשׁוֹת הָרִבִּים, ושאר המבוי נמוך מרשות הרבים, וְנַעֲשֶׂה
10 מְדָרוֹן לְתוֹכוֹ – ומפתח המבוי ולפנים הקרקע משופעת ויורדת עד
11 שהיא משתווה לקרקע המבוי (ציור ב), אוֹתוֹ מְבִי אִינּוּ צָרִיף לֹא
12 לְחֵי וְלֹא קוֹרָה כְּדִי לְהַתִּיר לְטַלְטַל בוֹ, שהשיפוע שבפתח המבוי
13 נחשב מחיצה. רַבִּי חִנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, תַּל הַמִּתְלַקֵּם עֲשֶׂרָה
14 מִתּוֹךְ אֲרֵבַע, וְזָרַק חֶפֶץ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים וְנָח עַל גְּבִי, חַיִּיב, שראש
15 התל חשוב רשות היחיד.

משנה

16 המשנה ממשיכה לבאר את דיני הזרק חפץ ארבע אמות ברשות
17 הרבים: זָרַק חֶפֶץ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים לְתוֹךְ אֲרֵבַע אֲמוֹת מִמְּהִמְקוֹם שְׁעוּמָד
18 בוֹ, וְנִתְגַלְגַּל חוּץ לָאֲרֵבַע אֲמוֹת, פְּטוּר, לִפִּי שֶׁלֹּא הִתְכוּיִן לְזוּרִיקָה
19 שֶׁל אִיטוּר. זָרַק חֶפֶץ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים חוּץ לָאֲרֵבַע אֲמוֹת, וְנִתְגַלְגַּל עַל
20 יְדֵי הָרוּחַ לְתוֹךְ אֲרֵבַע אֲמוֹת אֵף קוֹדֵם שֶׁנִּפַּל עַל הָאָרֶץ, חַיִּיב.
21

פרשת וארא

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:
וַאֲרֵא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי
וְשָׁמִי יְהוָה לֹא נִדְעָתִי לָהֶם: וְגַם הִקְמַתִי
אֶת־בְּרִיתִי אִתְּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֵת
אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ: וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי
אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבָדִים אַתֶּם
וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי: (כ) לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי
יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם
וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתֵם וְנָאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּיַד
נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: וְלִקְחַתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם
וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:
וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדַי
לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ
לְכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֵר רוּחַ וּמֵעַבְדָּה
קָשָׁה: פ (שֵׁשׁ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
יֵאָדָּבֵר אֶל־פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר
הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלָי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲהַ
וְאֲנִי עָרַל שִׁפְתָיִם: פ' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּצִיֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ
מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 860 - מתוך 'התקשרות')

וַאֲרֵא: אֵל הָאֲבוֹת (רש"י)

מה מוסיף רש"י בפרושו על לשון הכתוב?
אֵלָּא רְצוֹנוֹ שֶׁל רִש"י לומר לָנו שֶׁהַתְּגִלּוֹת הָאֱלוֹקִית אֵל
אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֹא הִיְתָה בְּגִלּוֹל מֵעֲלֵתָם הַפְּרִטִית שֶׁל כָּל
אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, כִּי אִם מִשׁוֹם שֶׁהֵם הָיוּ אֲבוֹת הָאָמָה. הֵם,
הָאֲבוֹת, מָסְרוּ אֵת כָּל מַה שֶּׁקִּבְּלוּ לְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם.

שני י' אֵלָּה רֵאשִׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רֵאוּבֵן בְּכֹר
יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּאֵ חֲצֹרֵן וְכִרְמֵי אֵלָּה מִשְׁפַּחַת
רֵאוּבֵן: וַיְבַנְּנוּ שְׁמֹעוֹן יְמוּאֵל וַיְמִין וְאֶהֱד וַיְכִין
וַיְצַחַר וְשֹׁאֵל בְּיַד־הַבְּנֵעֲנִית אֵלָּה מִשְׁפַּחַת שְׁמֹעוֹן:

וַאֲלֵה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתִלְדָתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהַת
וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חִיִּי לֵוִי שִׁבְעַ וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:
י' בְּנֵי גִרְשׁוֹן לְבָנָי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחְתָּם: י"ה וּבְנֵי קַהַת
עַמְרָם וַיְצַחַר וְחִכְרוּן וְעִזִּיאֵל וְשִׁנִּי חִיִּי קַהַת שְׁלֹשׁ
וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: י"ט וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי
אֵלָּה מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְתִלְדָתָם: כ' וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת־
יֹוכָבֵד דֹּדְתוֹ לֹו לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־
מֹשֶׁה וְשִׁנִּי חִיִּי עַמְרָם שִׁבְעַ וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:
כ"ט וּבְנֵי יְצַחַר קָרַח וְנִפְגַּז וְזַכְרִי: כ"ט וּבְנֵי עִזִּיאֵל מִיִּשְׂאֵל
וְאֶלְצָפָן וְסֹתְרִי: כ"ט וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־
עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לֹו לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹו אֶת־נָדָב
וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתְמָר: כ"ט וּבְנֵי קָרַח
אֶסִּיר וְאֶלְקָנָה וְאֲבִיאָסָף אֵלָּה מִשְׁפַּחַת הַקְּהָרִי:
כ"ט וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לֹו מִבְּנוֹת פְּוֹטִיאֵל לֹו
לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹו אֶת־פִּינְחָס אֵלָּה רֵאשִׁי אֲבוֹת
הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחְתָּם: כ"ט הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
עַל־צַבְאוֹתָם: כ"ט הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: כ"ט וַיְהִי בַיּוֹם דִּבְרַ יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 44)

וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת יֹוכָבֵד דֹּדְתוֹ לֹו לְאִשָּׁה (י, כ)
הַפְּסוּק מְדַגֵּשׁ אֵת מַעֲלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁנוּלֵד מִיַּחְדָּר נֶעְלָה
בְּיוֹתֵר. דְּהֵנָּה מְבֹאֵר בַּחֲסִידוּת, שְׁאִסּוּרֵי עֲרִיּוֹת מוֹרִים עַל יַחְדוּדֵים
נֶעֱלִים בְּיוֹתֵר (כִּיחֻד ז"א וּמְלִכּוֹת, הַנִּקְרָאִים אַח וְאַחֹת), וְלָכֵן
נֶאֱסָרוּ, כִּי גְלוּי אֹרוֹת נֶעֱלִים אֵלּוּ בְּעוֹלָם עָלוּל לְגֵרָם גִּזְק,
וּכְדָגְמַת הַמְּבִיט בְּשִׁמְשׁ לֹלֵא מִגֵּן (וְהָאִסּוּר הוּא לְכָלֶם לְשׁוּה,
"תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם"). אִךְ לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, לִפְנֵי שְׁנֵאֶסְרוּ
יַחְדוּדֵים אֵלּוּ, אֵינן בְּהֵם פְּנֵם לְמִי שֶׁמְסַגֵּל לְקַבֵּל אֹרוֹת נֶעֱלִים אֵלּוּ;
וְאֶדְרָבָה, זוּהִי מַעֲלָה עֲבוּרוֹ.

שלישי כ' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבְרַר
אֶל־פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דִבְרַר
אֵלָיְכֶם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עָרַל
שִׁפְתָיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלָי פְּרַעֲהַ: פ' ז' וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵאֵה נִתְתִּיךָ אֱלֹהִים לְפְרַעֲהַ וְאַהֲרֹן
אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ: כ' אַתָּה תְּדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר

אֲשֶׁר-בְּיָדֵי עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:
 וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ
 מִצָּרִים לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר: ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מַטֶּה וְנִטְהַר יַדְּךָ עַל-
 מַיְמֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתֶּם | עַל-יְאֹרֵיהֶם וְעַל-
 אֲנָמִיהֶם וְעַל כָּל-מִקְוֵה מַיְמֵיהֶם וַיְהִי דָם וַיְהִי דָם
 בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבַבְּאֵבִים: ^ב וַיַּעֲשׂוּ-כֵן
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר | צִוָּה יְהוָה וַיֵּרָם בַּמַּטֶּה וַיִּד
 אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרַעֲה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו
 וַיִּהְפְּכוּ כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לְדָם: ^ג וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-
 בַּיָּאֵר מֵתָה וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יִכְלֹו מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת
 מַיִם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
^ד וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחְזֹק לֵב-
 פְּרַעֲה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ^ה וַיִּפֶן
 פְּרַעֲה וַיִּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לְבוֹ גַם-לְזֹאת:
^ו וַיַּחְפְּרוּ כָּל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לְשִׁתּוֹת כִּי
 לֹא יִכְלֹו לְשִׁתּוֹת מִמַּיְמֵי הַיָּאֵר: ^ז וַיִּמְלֹא שְׁבַעַת
 יָמִים אַחֲרֵי הַפּוֹת יְהוָה אֶת-הַיָּאֵר: ^ח וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲה וְאִמְרָת אֵלָיו כֹּה אָמַר
 יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: ^ט וְאִם-מֵאֵן אַתָּה
 לְשַׁלַּח הַנֶּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפֹרְדָּעִים:
^י וְשִׁרְץ הַיָּאֵר צְפֹרְדָּעִים וְעָלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר
 מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמֻּד
 וּבַתְּנֹרֶיךָ וּבַמִּשְׁאֲרוֹתֶיךָ: ^{יא} וּבָכָה וּבְעַמְּךָ וּבְכָל-
 עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצְּפֹרְדָּעִים: ^{יב} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
 מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטְהַר אֶת-יַדְּךָ בַּמַּטֶּה עַל-
 הַנְּהַרְתַּת עַל-הַיְאֹרִים וְעַל-הָאֲנָמִים וְהָעַל אֶת-
 הַצְּפֹרְדָּעִים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יג} וַיִּט אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ
 עַל מַיְמֵי מִצְרַיִם וְהָעַל הַצְּפֹרְדָּע וַתִּכַּס אֶת-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ^{יד} וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת-
 הַצְּפֹרְדָּעִים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{טו} וַיִּקְרָא פְּרַעֲה לְמֹשֶׁה
 וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֲעִתִּירוּ אֵלַי יְהוָה וַיִּסַּר הַצְּפֹרְדָּעִים
 מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֲשַׁלַּח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:
^{טז} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפְרַעֲה הַתְּפָאֵר עָלַי לְמַתִּי | אַעֲתִיר
 לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֻדְךָ לְהַכְרִית הַצְּפֹרְדָּעִים מִמֶּנִּי

אֲצִוְּךָ וְאַהֲרֹן אַחִידְךָ יִדְבֵר אֶל-פְּרַעֲה וְשַׁלַּח אֶת-בְּנֵי-
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יז} וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת-לֵב פְּרַעֲה
 וְהִרְבִּיתִי אֶת-אַתְתִּי וְאֶת-מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וְלֹא-יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרַעֲה וְנִתְתִּי אֶת-יָדֵי בְּמִצְרַיִם
 וְהוֹצֵאתִי אֶת-צְבָאָתִי אֶת-עַמִּי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים: ^{יח} וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵין
 יְהוָה בְּנִטְתִּי אֶת-יָדֵי עַל-מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-בְּנֵי-
 יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם: ^{יט} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֹתָם כֹּן עָשׂוּ: ^כ וּמוֹשֶׁה בֶן-שִׁמְשׁוֹן שָׁנָה וְאַהֲרֹן
 בֶן-שֵׁלֶשׁ וְשִׁמְשׁוֹן שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל-פְּרַעֲה: ^{כא}

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 קוטי שיחות 17 עמ' 35)

וַאֲנִי אֶקְשֶׁה (ו, י)

וּמְפִירוֹ אֶת גְּבוּרָתִי (רש"י)

יש לשאל, הרי המכות באו להעניש את המצרים ("וגם את הגוי אשר עבדו דן אנכי"), וכן כדי שידעו שיש אלקים; ומדוע אומר שבאו גם ללמד את ישראל. ויש לומר, דהנה העולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, ומוכן אפוא, שכל מארע ומארע הוא בפנימיות "בשביל ישראל". ואף כאן: המטרה העקרית של המכות אמנם הייתה ביחס למצרים, אבל בהכרח שיש בהן מטרה נוספת ביחס לבני ישראל.

רביעי ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^ב כִּי
 יִדְבֵר אֲלֵכֶם פְּרַעֲה לֵאמֹר תִּנְנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאִמְרָת
 אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מַטֶּה וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פְרַעֲה יְהִי
 לְתַנּוּן: ^ג וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרַעֲה וַיַּעֲשׂוּ כֹן
 כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מַטְּהוֹ לִפְנֵי
 פְּרַעֲה וּלְפָנָי עַבְדָּיו וַיְהִי לְתַנּוּן: ^ד וַיִּקְרָא גַם-פְּרַעֲה
 לְחַכְמֵים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם
 בְּלַהֲטֵיהֶם כֹּן: ^ה וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיו לְתַנּוּנִם
 וַיִּבְלַע מִטְּהַאֲהֲרֹן אֶת-מִטְּתָם: ^ו וַיַּחְזֹק לֵב פְּרַעֲה
 וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ^ז וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פְּרַעֲה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:
^ח לָךְ אֶל-פְּרַעֲה בְּפִקְר הַנֶּה יֵצֵא הַמַּיְמָה וְנִצְבַּת
 לְקִרְאָתוֹ עַל-שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמַּטְּה אֲשֶׁר-נִהְפְּדָ לְנַחַשׁ
 תִּקַּח בְּיָדְךָ: ^ט וְאִמְרָת אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים
 שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר
 וְהִנֵּה לֹא-שָׁמַעְתָּ עַד-כֹּה: ^י כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת
 תִּדְעַ כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֶּה אֲנִי מִכָּה | בַּמַּטְּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 317)

פי אני ה' בקרב הארץ (ח, יח)

לפעמים פוגשים יהודי שבגלוי ובחיצוניות הוא יהודי בתכלית, "בקרב הארץ". מלמדנו שם פרשתנו, 'וארא', הכולל את כל עניני הפרשה: לא זו בלבד שנתן לקרבו לתורה, ואף לפנימיות התורה, אלא אפשר לפעל שיהיה אצלו בחינת ראיה, כאלו רואה את עניני התורה בעיניו ממש.

ששי י ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הנה: ב ויעש יהוה פן ויבא ערב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערב: ט ויקרא פרעה אל משה ולא אהרן ויאמר לכו זכחו לאלהיכם בארץ: י ויאמר משה לא נכון לעשות פן פי תועבת מצרים נזבח ליהוה אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו: יא דרך שלשת ימים גלך במדבר וזבחנו ליהוה אלהינו כאשר יאמר אלינו: יב ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם במדבר רק תרחק לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי: יג ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אליהו וסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק אל יסר פרעה התל לבלתי שלח את העם לזבח ליהוה: יד ויצא משה מעם פרעה ויעתר אליהו: טו ויעש יהוה פדבר משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד: טז ויכבד פרעה את לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את העם: פ ז ויאמר יהוה אל משה בא אל פרעה ודברת אליו כה אמר יהוה אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני: ז פי אם מאן אתה לשלח ועודך מחזיק בם: ג הנה יד יהוה הויה במקנך אשר בשדה בפוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד: ד והפלה יהוה בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מפל לבני ישראל דבר: ה וישם יהוה מועד לאמר מחר יעשה יהוה הדבר הזה בארץ: ו ויעש יהוה את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים וממקנה בני ישראל לאמת אחד: ז וישלח פרעה והנה

ומבתיך רק ביאר תשא רנה: ו ויאמר למחר ויאמר פדברך למען תדע פיאין ביהוה אלהינו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 56)

ויבלע משה אהרן (ו, יב)

מאחר שתזר ונעשה משה (רש"י)

כאשר יהודי עוסק בהשפעה על יהודי אחר, יש לפעמים מצב שבו עליו 'לשבר' ולבטל את הזולת, עד כדי 'בליעה' - העלמה מחלטת של מציאותו. אך פעלה זו דורשת שני תנאים. א. משה אהרן - מי שמשמש בדרך זו חייב להיות חדור כל בלו באהבת ישראל, באהרן הכהן. ב. מאחר שתזר ונעשה משה - יש לעשות זאת מתוך אפוק, כמטה דומם, ולא מתוך פעם והתרגשות.

חמישי ו וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדך ומעמך רק ביאר תשא רנה: ח ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אליהו על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה: ט ויעש יהוה פדבר משה וימתו הצפרדעים מן הפתים מן החצרות ומן השדות: י ויצברו אתם חמרם חמרם ותבאש הארץ: יא וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה: יב ויאמר יהוה אל משה אמר אליהו נטה את מטה וקח את עפר הארץ והיה לכם בכל ארץ מצרים: יג ויעשו כן ויט אהרן את ידו כמטהו ויד את עפר הארץ ותהי הפגם באדם ובבהמה פל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים: יד ויעשו כן החרטמים בלמיתם להוציא את הפגם ולא יכלו ותהי הפגם באדם ובבהמה: טו ויאמרו החרטום אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה: טז ויאמר יהוה אל משה השפם בבקר והתניצל לפני פרעה הנה יוצא המימה ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח עמי ויעבדני: יז פי אם אינך משלח את עמי הנני משלח בך ובעבדך ובעמך ובבתיך את הערב ומלאו פתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה: יח והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב למען תדע פי אני יהוה בקרב הארץ:

אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי פִרְעָה הַנִּים אֶת־עַבְדָּיו
 וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַפְּתִים: ^א וַאֲשֶׁר לֹא־שָׂם לְבוֹ
 אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ
 בַשָּׂדֶה: ^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְטֵה אֶת־יָדְךָ
 עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי כֹרֵד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם
 וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל פְּלִעֵשֶׁב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
^ג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נִתָּן קֶלֶת
 וּכְרָד וַתִּהְלַךְ־אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה כְּרָד עַל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ^ד וַיְהִי כְּרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַכְּרָד
 כְּכַד מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 מֵאֵז הָיְתָה לְגוֹי: ^ה וַיִּךְ הַכְּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת
 פְּלִעֵשֶׁב אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת פְּלִעֵשֶׁב
 הַשָּׂדֶה הִכָּה הַכְּרָד וְאֶת־פְּלִעֵץ הַשָּׂדֶה שָׂפַר: ^ו וַיִּרַק
 בְּאֶרֶץ גִּזְן אֲשֶׁר־שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה כְּרָד:
^ז וַיִּשְׁלַח פִּרְעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים חֲטֵאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
 הִרְשָׁעִים: ^ח הִעֲתִירוּ אֵלַיִּי וְרַב מִהֵיֵת קֶלֶת
 אֱלֹהִים וּכְרָד וְאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפֹן לְעַמּוּד:
^ט וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ מֹשֶׁה כִּצְאֹתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ
 אֶת־כַּפֵּי אֱלֹוֹתֵיהֶם הַקְּלוֹת וַיַּחְדְּלוּ וַתִּכְרַד לֹא יִהְיֶה־
 עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לִיהוָה הָאֶרֶץ: ^י וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ
 יִדְּעֵתִי כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:
^{יא} וְהַפְּשַׁתָּהּ וְהַשְׁעֵרָה גַּפְתָּהּ כִּי הַשְׁעֵרָה אָכִיב
 וְהַפְּשַׁתָּהּ גִּבְעֹל: ^{יב} וְהַחֲטָה וְהַפְּסַמְתָּ לֹא גָפוּ כִּי
 אֶפְיֹלֶת הֵנָּה: ^{יג} וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פִּרְעָה אֶת־הָעִיר
 וַיִּפְרַשׁ כַּפְּיוֹ אֶל־יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וַתִּכְרַד וַיִּמָּטֵר
 לֹא־נִתְּךָ אֶרֶצָה: ^{יד} וַיִּרְא פִּרְעָה כִּי־חָדַל הַמָּטֵר
 וַתִּכְרַד וַתִּקְלַת וַיִּסַּף לְחַטָּא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:
^{טו} וַיַּחְזֹק לֵב פִּרְעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בִּידֵי מֹשֶׁה: **פפפ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת כו עמ' 10)

ואש מתלקחת בתוך הכרד (ט, כד)

כרד - רומז לאדם שהוא קר בתכלית כלפי הזולת ואין השני נוגע לו כלל. אש מתלקחת בתוך הכרד - סבת קרירות זו ופנימיותה היא, היותו חס בתכלית כלפי עצמו. האש של אהבת עצמו גורם לו להיות שקוע בעצמו עד שאין לו מקום לזולת.

לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פִּרְעָה
 וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעַם: ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאַל־אֲהַרֵן קָחוּ לָכֶם מְלֵא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן
 וּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיִם לְעֵינֵי פִרְעָה: ^ב וְהָיָה לְאַבְקָה
 עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה
 לְשַׁחֵן פָּרַח אֲבַעְבַּעַת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ג וַיִּקְחֻוּ
 אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פִרְעָה וַיִּזְרַק אֹתוֹ
 מֹשֶׁה הַשָּׁמַיִם וַיְהִי שַׁחֵן אֲבַעְבַּעַת פָּרַח בְּאָדָם
 וּבַבְּהֵמָה: ^ד וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים לְעַמּוּד לִפְנֵי
 מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחֵן כִּי־הָיָה הַשַּׁחֵן בְּחֲרָטְמָם
 וּבְכָל־מִצְרַיִם: ^ה וַיַּחְזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעָה וְלֹא
 שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ^ו
^ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הַשֵּׁכֶם בְּבִקְרָה וְהַתִּיצַב
 לִפְנֵי פִרְעָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
 הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְעַבְדָּנִי: ^ח כִּי אֶפְעַם
 הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלַח אֶת־כָּל־מִגְפְּתֵי אֶל־לִבְךָ וּבַעַבְדֶּיךָ
 וּבַעַמְּךָ בַעֲבוּר תִּדַּע כִּי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל־הָאֶרֶץ:
^ט כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָךְ אֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ
 בַּדְּבַר וַתִּפְחַד מִן־הָאֶרֶץ: ^י וְאוּלַם בַּעֲבוּר זֹאת
 הַעַמּוּדִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאֲתֶךָ אֶת־כַּחֲתִי וְלִמְעַן סַפֵּר
 שְׁמִי בְּכָל־הָאֶרֶץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כב עמ' 44)

ויכבד לב פרעה (ז, ט)

לפעמים מגרה האדם את יצר הרע יותר ממה שהיצר רוצה מצד עצמו. אפילו השכל של הנפש הבקמית אומר שהוא עושה שטות ומזיק לעצמו, אבל מצד הפכדות של הפרעה שבלבו הוא מגרה את יצר הרע גם כאשר היצר מצד עצמו אינו חפץ בכך. וכפי שאנו רואים, שלפעמים אדם אינו עומד בנסיון והוא ממלא את תאוותו, ולאחר מכן יש לו רגש של הפך שביעות רצון, כיון שאפילו היצר אינו מרצה מקף ששמעו אליו.

שביעי יי עוֹדֶךָ מִסְתַּלֵּל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַחֶם: ^א הַנְּנִי
 מִמְטוֹר בַּעַת מִחֵר כְּרָד כְּכַד מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה
 כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה:
^ב וְעַתָּה שְׁלַח הָעוֹ אֶת־מִקְנֶיךָ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ
 בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצָא בַשָּׂדֶה וְלֹא
 יֵאָסֵף הַפִּיֹתָה וַיִּרַד עֲלֵהֶם הַכְּרָד וּמָתוּ: ^ג הִירָא

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מוֹשִׁיחָהּ. אַמֵּן
בְּחַיִּכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמּוֹן
קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יִתְבָּרַךְ:
יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יִתְבָּרַךְ,
וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרַומֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה,
וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרוּ בְּעֶלְמָא,
וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

◆ ◆ ◆

קב"א פסוקים, גיבע"ל סימן, ועיא"ל סימן.

ספר שני מפטיר ט וביום השפּת שְׁנֵי־כַבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה

תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
וְנִסְפּוּ: עֵלֶת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֵלֶת הַתְּמִיד
וְנִסְפָּה: פ וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה
לַיהוָה פְּלִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כַּבְשִׂים
בְּנֵי־שֵׁנָה שֶׁבֶעָה תְּמִימִם: י וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֶלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְפָר אֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים
סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל אֶחָד: י וְעֶשְׂרֹן
עֶשְׂרוֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכַבֵּשׁ אֶחָד
עֹלָה רֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: י וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הַחֵין
יְהִי לְפָר וּשְׁלִישֵׁת הַחֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַחֵין
לְכַבֵּשׁ יֵין זֹאת עֵלֶת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
י וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֵלֶת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְפּוּ: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶזְרָחִים הֵיא לְפִחוּזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרָה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרָה ושומעין הברכות מפִּי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת בישיעהו פרק טו

קנה

ביאור על הפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

(א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבאנה הנזרות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנזרות מלפניו. והארץ הדרם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם כן מה שנק' לבנות לי בית ומקום מגורתי. (ב) ואל זה אביים, אף על פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוח. וחרד על דברי, מודרו לעשות את מצותי. (ג) שוחט השור מכה איש, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, ומשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאלו מכה איש. וזבח הששה עורף פלב, אם הכיא שה לקרבנו, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו העלה דם חזיר. מוכיר לבונה מברך און, אם הוא מקטיר לבונה, הרי הוא כאלו מביא דבר און. "מברך", מביא מתנה, כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית ג' ג') גם המה פתרו בדרביהם, כלומר, הואיל וגם הם פתרו בדרביהם הרעים מתוך רצון, ולא שפך הדומן להם. (ד) אכחר בתעלוליהם, אכחר להתעלל בהם. ומגורתם, מה שהם מפחדים פו יבוא. יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. (ה) החרדים אל דברי, הצדיקים המודרוים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'. שונאיכם מנדיכם, השונאים אתכם (ומנדים) ומרחיקים אתכם. למען שמי יכבד ה', כל אחר מהם אומר, בגלל פרסום שמו בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתכבד בי. ונראה בשמתחכם והם יבשו, והנביא אומר לחרדים אל דבר ה', לא כן הוא דברי פושעי ישראל, ונראה בעינינו בשמתחכם שלכם החרדים אל דבר ה', והרשעים ההם

טו אִפֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כַּסְּאֵי וְהָאָרֶץ רַגְלֵי אֵיזָה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָתִי: בְּוֹאֲתֶכֶם אֶל־אֱלֹהֵי יָדֵי עֲשֵׂתָהּ וַיְהִי כֹל־אֱלֹהֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֵלֵזָה אֲבִיט אֶל־עֵנֵי וּנְכַה־רוּחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרֵי: ג שֹׁחֵט הַשּׁוֹר מִכַּה־אִישׁ זֹבַח הַשֶּׁה עֹרֶף פֶּלֶב מַעֲלָה מִנְחָה דִם־חֲזִיר מוֹפֵיר לְבֹנֵה מְבָרֵךְ אֹון גַּם־הִמָּה פָּחַדוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: ד גַּם־אֲנִי אֲבַחַר בְּתַעֲלֻלֵיהֶם וּמְגוֹרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֹנָה דְבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי פָּחַרוּ: ה שָׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֵיכֶם שֹׁנְאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שָׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: ו קוֹל שָׁאוֹן מַעִיר קוֹל מֵהִיכַל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גָּמוֹל לְאֹיְבָיו: ז בְּטָרָם תַּחִיל יִלְדָה בְּטָרָם יְבֹוא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכַר: ח מִי־שָׁמַע בְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אַחַד אִם־יִוָּלַד גּוֹי פַּעַם אַחַת כִּי־חָלָה גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: ט הֲאֵנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֵיךְ: י שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כֹּל־אֲהַבֶיהָ שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשֹׁשׁ כֹּל־הַמְּתַאֲבָלִים עָלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהַתְעַנְגַתֶם מִיּוֹ כְבוֹדָהּ: יב כִּי־כָה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֶלְיָהּ

יבשו, כי הלכו אחרי ההבל. (ו) קול שאון מעיר, קול רעש יצא או מעיר ציון. קול מהיכל, קול מההיכל העומד בציון. משלם גמול לאויביו, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שילחמו על ירושלים. כמו שפתיב "ווצא ה' ונגלחם בגוים ההם" (מזכיר יד. א. 1) בטרם תחיל ילדה, בטרם תחיל ציון חבלי הילדה תלד, כלומר יתקבצו בניה לתוכה כאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד והכלי לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה. (ח) מי שמע בזאת, מי שמע דבר פלא פשמועה הזאת. היוחל ארץ ביום אחד, האם מעולם באו חבלי לדה לכל גשי הארץ ביום אחד. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכוונה ללדה וגם הילדה היו ביחד כבת אחת וילדה את בניה. כלומר, בלם באחד באו מגולתם לציון. (ט) האני אשביר ולא אוליד, האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי שתלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לגמר. אם אני המוליד ועצרתי, אני הוא המוליד ארצות הגוים עד הזמן ההוא, ואז אעצר אותם מלדה, כי הנלדה והכבוד יהיו לישראל לבדם. (י) שמחו את ירושלים, אתם הנאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים כבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת הרבנה. (יא) למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה, מה שהתאבלתם עליה הכיא לכם שתראו בשמתחה ותינקו ותשבעו משדו תנחמיה. תמצו והתענגתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מיוז כבודה, מהכבוד הגדול היו וממשמש

בְּנֶהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹמֵר כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם עַל־צַד
 תִּשְׁעֲשְׂעוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ: יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ
 תִּנְחַמְנוּ בֶן אֲנֹכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַיִם תִּנְחַמּוּ:
 יד וּרְאִיתֶם וַיֵּשֶׁשׁ לַבָּכִים וַעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה
 וְגוֹדְעָה יִדְיֶהוּהָ אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: טו כִּי־הִנֵּה
 יִהְיֶה כָּאִשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתּוֹ לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפוּ
 וְגַעַרְתּוּ בְּלִהְיֵי־אִשׁ: טז כִּי כָּאִשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָפוֹ
 אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יִהְיֶה: יז הַמֵּתִקְדָּשִׁים
 וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּזוֹת אַחַר אַחַת בְּתוֹךְ אֲכָלֵי בָשָׂר
 הַחֲזוֹר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדוֹ יִסְפוּ נְאֻם־יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי
 מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם
 וְהַלְשִׁנּוֹת וּכְאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: יט וְשִׁמְתִי בָהֶם אוֹת
 וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד
 מִזְשֵׁי קִשֵׁת תִּבַּל וַיּוֹן הָאֲיִים הִרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
 אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי
 בְּגוֹיִם: כ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְחָה |
 לַיהוָה בְּפוֹסִים וּבְרֶכֶב וּבְצַפִּים וּבְכַפְרָדִים וּבְכַפְרָזוֹת עַל
 הַר קֹדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם אָמַר יְהוָה כְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח
 לְכַהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כב כִּי כְּאֲשֶׁר הִשְׁמִים
 הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנַי
 נְאֻם־יְהוָה בֶּן יַעֲמֹד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: כג וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ

לְבֹא לָהּ. יב) עַל צַד תִּשְׁעֲשְׂאוּ וְעַל בְּרָכִים
 תִּשְׁעֲשְׂעוּ, וּכְדוֹכֵם הַגּוֹיִם מֵאֵד. וְהַמְשִׁיל
 הַכְּבוֹד שִׁעֲשִׂו לָהֶם כְּמוֹ שְׁנוֹשְׂאִים הַתִּינוֹק עַל
 הַזְרוּעַ בְּצַד הַגּוֹף, וּמִשְׁעֲשְׂעִים אוֹתוֹ עַל הַבְּרָכִים
 לְשִׁמּוֹ. יג) אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ, דָּרָךְ הָאֵם
 לְנַחֵם אֶת בְּנָהּ יוֹתֵר מִן הָאָב. וּבִירוּשָׁלַיִם
 תִּנְחַמּוּ, כָּל הַתְּנַחֲמוֹתֵי שְׁלֹכֶם יִהְיוּ בִירוּשָׁלַיִם,
 כִּי שֵׁם תִּקְבְּלוּ הַרְבֵּה טוֹבָה וְזֶה יִחַשֵׁב לְנַחֲמוֹתֵי
 עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ. יד) וּרְאִיתֶם וַיֵּשֶׁשׁ לַבָּכִים,
 כְּאֲשֶׁר תִּרְאוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּבִנְיָנָה וַיֵּשֶׁשׁ לַבָּכִים.
 וַעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה, כְּלוֹמַר
 וְתִחַזְקוּ בְּכִרְיָאוֹת. וְגוֹדְעָה יִדְ ה' אֶת עַבְדָּיו,
 אִזְ יִדְעוּ עַבְדָּיו אֶת כַּח גְּבוּרַת ה'. טו) כְּאִישׁ
 יָבֹא, לְאָבֵד אֶת חֵיל גּוֹג וּמִגּוֹג. וְכִסּוּפָה
 מִרְכַּבְתּוֹ, כְּלוֹמַר גְּזוּרְתּוֹ הַיִּזְרָדוֹת מִן
 הַשָּׁמַיִם, וַיִּרְדּוּ עֲלֵיהֶם כְּרוּחַ סוּפָה. לְהָשִׁיב
 בַּחֲמָה אָפוּ, לְהָשִׁיב לְצִרְיוֹ גְּמוּל כְּאֵף וּבַחֲמָה
 רַבָּה. טז) נִשְׁפָּט, מִתּוֹכָהּ. וְרַבּוֹ חֲלָלִי ה',
 הַחֲלָלִים שִׁיפְלוּ בְּמַלְחַמַת גּוֹג וּמִגּוֹג. יז)
 הַמֵּתִקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל הַגְּזוֹת,
 הַמְזוּמִיִּים עֲצֻמִּים וּמְטַהֲרִים עֲצֻמִּים כְּמִי טָהַר
 לְלַבֵּת אֶל הַפְּסָלִים הַעוֹמְדִים בְּגִזְזוֹת. אַחַר
 אַחַת, קְבוּצָה אַחֲרֵי קְבוּצָה, אַחֲרֵי שְׁגִמְרָה
 הַרְאוּשׁוֹנָה אֶת עֲבוֹדָתָהּ נִכְסַת הַשְּׁנֵיָה. בְּתוֹךְ,
 בְּאֲמֻצַּע הַגְּזָה מְקוֹם מַעֲמַד הַפְּסָל. וְהַשֶּׁקֶץ, כָּל
 סוּגֵי הַשְּׂרָצִים. יִסְפוּ, יִכְלוּ. יח) וְאֲנֹכִי, וְאֲנֹכִי
 מִה עָלִי לַעֲשׂוֹת. מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם
 בָּאָה, כָּל מַעֲשֶׂה וְכָל מַחֲשַׁבָה בָּאָה אֵלַי וְהִיא
 תִּזְקַנֵּי לְקַבֵּץ אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגו'. וְרָאוּ
 אֶת כְּבוֹדִי, הַחֲלֻמִּי בָהֶם כְּמַכַּת "הַמֶּקֶץ בְּשָׂרוֹ
 וְגו'" כְּתוּב בְּבִנְיָאוֹת וְכִרְיָה (זכריה יד.ב). יט)
 וְשִׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים,
 פְּלִטִים יִצְלּוּ מִן הַמַּלְחָמָה בְּשִׁבִיל לְלַבֵּת לְבָשָׂר
 לְאֵיִם הִרְחִיקִים אֶת כְּבוֹדִי אֲשֶׁר רָאוּ בְּמַלְחָמָה.
 וְגַם בְּאוֹתָם פְּלִטִים אֲשִׁים אַחַד מִן הָאוֹתוֹת
 שְׁגוֹדוּ חֲבָרִיהֶם בָּהֶם, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְרַחוּקִים
 שֶׁבְּמִגְפָה זוֹ נִגְפוּ הַצּוֹבָאִים עַל יְרוּשָׁלַיִם. מוֹשְׁבֵי
 קִשֵׁת, הַמְלַמְדִים לִירוֹת הַצִּים בְּקִשֵׁת. יט)

וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם, כְּשִׁישְׁמְעוּ הַגּוֹיִם אֶת הַפְּלָאִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעֲשָׂה הַקֹּב"ה בְּמִנְחָה גּוֹג וּמִגּוֹג, וְבִיאוּ אֶת אוֹתָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹא
 עָלוּ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְצַפִּים, בְּעִגְלוֹת מַחְפּוֹת. וּבְכַפְרָדוֹת, סוּגֵי שְׁל גְּמִלִים שֶׁהֵם קְלִים מֵאֵד בְּחִלְבֵיכֶם וְצוּרַת חִלְבֵיכֶם כְּעִין קִדְוָה. פְּרוּשׁ
 אַחַר, "בְּכַפְרָזוֹת", בְּקוֹדֵשׁ שֶׁל שְׁמֵחָה, כְּמוֹ "דָּוָד מְכַרְבֵּר בְּכָל עוֹ" (שמואל ב. יד. כ) וְגַם מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים לְלוֹיִם, גַּם מִן הַעַמִּים
 הַמְּבִיאִים אוֹתָם, וְגַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמּוֹבָאִים, אֶקַּח מֵהֶם כַּהֲנִים וְלוֹיִם שֶׁהֵיוּ מְעַרְבִים בֵּין הַגּוֹיִם בְּאֲנָם, וְלִפְנֵי גְלוּיִים הַכַּהֲנִים וְהַלוֹיִם שֶׁבָּהֶם,
 וְאֶבְרָר אוֹתָם מֵהֶם וְהִיוּ מְשֻׁמְשִׁים לְפָנַי. אָמַר ה', וְהִיבֵן אִמֹר, "הַנְּסִתְרוּת לָהּ" אֶלְהִינּוּ" (דברים כ.כח. כב) הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים, קִרְאֵם
 חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עוֹמְדִים תְּמִיד בַּחֲדוּשָׁם כְּמוֹ שְׁנִבְרָאוּ וְלֹא יִכְלוּ. וְהָאָרֶץ תִּחְדָּשָׁה, שֶׁהָאָרֶץ עוֹמְדָה בַּחֲדוּשָׁה תְּמִיד כְּמוֹ שְׁנִבְרָאָה וְלֹא תִכְלָה,
 אֵלָּא שְׁתוֹלְדוֹתֶיהָ בְּלִים. וְכֵן אָמַר שְׁלֵמָה "דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עוֹמְדָת" (קהלת א. ד). אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲמִידֶם
 בַּחֲדוּשָׁם. עוֹמְדִים לְפָנַי, שְׁאֵנִי סַבַּת קִיוִּם וְעִמִּדְתֶּם. בֶּן יַעֲמֹד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם, בְּאוֹתָהּ הַטּוֹבָה שֶׁתְּהִי אוֹתָם שֶׁתְּהִי הַגְּאֻלָּה בִּימֵיכֶם,
 בֶּן יַעֲמֹד גַּם זֶרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם, וְלֹא תִגְלוּ עוֹד מֵאֲרַצְכֶם כְּפִי שֶׁחֲשַׁבְו אֵלֵי הַגּוֹיִם שֶׁבָּאוּ עִם גּוֹג לְהַלְחֵם עַל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁחֲשַׁבְו
 לְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֵאבֹד אֶת שְׁמֵם, אֵלָּא לְעוֹלָם יַעֲמֹד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם. כג) מִדֵּי חֲדָשׁ, בְּכָל הַדָּשׁ כִּיּוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ.

קבו

ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפלו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. כד) ויצאו וראו בפני האנשים הפועלים כי פי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל-בשר: והיה מדי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר יהוה: האש הנוערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'. כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפלו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפני האנשים הפועלים כי פי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל-בשר:

כג והיה מדי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושביה ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:37	16:40	17:27	17:22	17:01	16:56	10:04	10:02	9:11	9:10	8:39	8:38	6:37	6:37	באר שבע (ח)
17:33	16:26	17:23	17:18	16:57	16:52	10:04	10:02	9:12	9:11	8:40	8:39	6:39	6:40	חיפה (ח)
17:34	16:19	17:26	17:21	17:00	16:55	10:02	10:00	9:09	9:08	8:38	8:37	6:35	6:35	ירושלים (ח)
17:36	16:38	17:25	17:20	16:59	16:54	10:05	10:03	9:13	9:11	8:40	8:39	6:40	6:40	תל אביב (ח)
17:16	16:09	17:01	16:54	16:28	16:21	10:33	10:32	9:48	9:48	9:17	9:17	7:38	7:40	אוסטריה, וינה (ח)
21:31	20:31	21:17	21:19	20:48	20:49	11:00	10:56	9:46	9:42	9:14	9:10	6:08	6:02	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:12	16:16	17:08	17:01	16:36	16:29	10:34	10:33	9:48	9:48	9:16	9:16	7:35	7:37	אוקראינה, אודסה (ח)
16:40	15:44	16:36	16:29	16:03	15:55	10:07	10:06	9:22	9:22	8:51	8:51	7:12	7:14	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:49	15:52	16:45	16:38	16:12	16:04	10:19	10:18	9:35	9:35	9:03	9:03	7:25	7:27	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:08	16:10	17:04	16:56	16:29	16:21	10:47	10:47	10:04	10:04	9:32	9:32	7:59	8:01	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:01	16:03	16:57	16:49	16:22	16:14	10:40	10:39	9:56	9:57	9:25	9:25	7:51	7:54	אוקראינה, קייב (ח)
17:52	16:47	17:37	17:31	17:06	16:59	10:59	10:58	10:13	10:12	9:41	9:40	7:58	7:59	איטליה, מילאנו (ח)
19:01	18:16	18:57	18:54	18:34	18:32	10:17	10:15	9:14	9:12	8:45	8:42	6:10	6:08	אקוואדור, קיטו (ח)
20:53	19:54	20:40	20:40	20:12	20:13	10:37	10:33	9:25	9:21	8:52	8:48	5:51	5:46	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:00	21:08	21:56	21:58	21:25	21:27	11:21	11:17	10:05	10:01	9:35	9:30	6:21	6:14	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:39	16:48	17:35	17:30	17:07	17:01	10:36	10:35	9:47	9:46	9:14	9:14	7:23	7:24	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:35	16:35	17:23	17:17	16:54	16:48	10:27	10:25	9:38	9:37	9:06	9:05	7:15	7:16	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:35	16:34	17:22	17:16	16:53	16:47	10:27	10:26	9:38	9:38	9:06	9:06	7:16	7:17	ארה"ב, גריסי סיטי (ח)
18:08	17:07	17:56	17:49	17:26	17:20	11:04	11:03	10:16	10:16	9:45	9:44	7:56	7:57	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:20	17:26	18:10	18:06	17:45	17:40	10:43	10:42	9:50	9:49	9:18	9:17	7:15	7:15	ארה"ב, היוסטן (ח)
17:45	16:49	17:35	17:30	17:08	17:03	10:18	10:16	9:26	9:25	8:54	8:53	6:55	6:55	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:26	17:33	18:16	18:12	17:52	17:48	10:40	10:39	9:46	9:44	9:13	9:12	7:07	7:06	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:29	16:27	17:16	17:10	16:46	16:40	10:23	10:22	9:35	9:35	9:03	9:02	7:14	7:15	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:27	16:27	17:16	17:10	16:47	16:40	10:22	10:21	9:33	9:33	9:02	9:02	7:12	7:13	ארה"ב, שיקאגו (ח)
19:49	19:03	19:45	19:44	19:22	19:20	10:26	10:23	9:19	9:15	8:50	8:47	6:00	5:56	בוליביה, לה-פס (ח)
17:56	16:43	17:38	17:30	17:02	16:54	11:26	11:25	10:43	10:43	10:11	10:11	8:40	8:43	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:57	16:46	17:40	17:33	17:05	16:57	11:25	11:24	10:42	10:42	10:10	10:11	8:37	8:40	בלגיה, בריסל (ח)
19:36	18:45	19:28	19:28	19:04	19:03	9:57	9:54	8:48	8:45	8:17	8:14	5:26	5:22	ברזיל, ס. פאולו (ק)
19:21	18:31	19:13	19:13	18:49	18:48	9:44	9:41	8:35	8:32	8:04	8:01	5:13	5:09	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ק)
17:13	16:01	16:56	16:49	16:21	16:12	10:44	10:43	10:01	10:01	9:30	9:30	7:57	8:00	בריטניה, לונדון (ח)
17:16	16:00	16:57	16:49	16:19	16:11	10:55	10:55	10:14	10:15	9:43	9:44	8:15	8:19	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:02	16:02	16:58	16:50	16:21	16:13	10:52	10:51	10:10	10:10	9:38	9:38	8:09	8:12	גרמניה, ברלין (ח)
17:31	16:33	17:27	17:19	16:52	16:44	11:06	11:06	10:23	10:23	9:51	9:52	8:15	8:18	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:42	18:55	19:38	19:38	19:13	19:12	9:56	9:53	8:46	8:42	8:16	8:12	5:19	5:15	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:49	18:03	18:45	18:41	18:22	18:18	10:54	10:52	9:58	9:56	9:25	9:23	7:12	7:11	הודו, בומביי (ח)
18:47	18:02	18:43	18:40	18:20	18:16	10:49	10:47	9:52	9:50	9:20	9:19	7:06	7:04	הודו, פונה (ח)
16:56	16:00	16:52	16:45	16:19	16:12	10:22	10:21	9:37	9:37	9:05	9:05	7:25	7:28	הונגריה, בודפשט (ח)
17:33	16:41	17:29	17:23	17:00	16:54	10:35	10:34	9:47	9:46	9:15	9:14	7:25	7:26	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:01	17:10	17:57	17:52	17:29	17:24	10:53	10:52	10:03	10:03	9:31	9:30	7:38	7:38	יוון, אתונה (ח)
17:17	16:21	17:13	17:06	16:41	16:33	10:43	10:42	9:57	9:57	9:25	9:25	7:45	7:48	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:04	7:05	9:22	9:23	9:51	9:53	10:48	10:50	18:21	18:25	18:45	18:48	18:06	18:52
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	5:56	6:02	9:11	9:15	9:44	9:48	11:01	11:05	21:15	21:13	21:47	21:45	20:59	21:49
נפאל, קטמנדו (ח)	6:49	6:50	8:57	8:58	9:27	9:29	10:21	10:23	17:30	17:34	17:55	17:59	17:16	18:03
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:09	9:34	9:36	10:06	10:09	11:08	11:10	19:14	19:17	19:37	19:39	18:59	19:43
פולין, ורשא (ח)	7:39	7:36	9:07	9:07	9:38	9:38	10:20	10:20	15:45	15:53	16:22	16:30	15:34	16:34
פרו, לימה (ח)	5:48	5:51	8:26	8:29	8:59	9:02	10:04	10:07	18:40	18:42	19:03	19:05	18:24	19:09
צרפת, ליאון (ח)	8:17	8:15	9:58	9:58	10:30	10:30	11:15	11:16	17:16	17:23	17:48	17:55	17:04	18:08
צרפת, פריז (ח)	8:39	8:36	10:14	10:14	10:46	10:46	11:29	11:30	17:14	17:22	17:48	17:55	17:02	18:11
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:58	6:00	8:28	8:31	8:58	9:00	9:59	10:02	18:07	18:10	18:29	18:32	17:51	18:36
קנדה, טורונטו (ח)	7:47	7:45	9:31	9:32	10:03	10:03	10:50	10:51	17:01	17:07	17:31	17:37	16:48	17:50
קנדה, מונטריאול (ח)	7:30	7:28	9:11	9:12	9:43	9:43	10:29	10:30	16:30	16:37	17:02	17:09	16:18	17:23
קפריסין, לרנקה (ח)	6:53	6:52	8:47	8:48	9:20	9:21	10:10	10:12	16:50	16:55	17:17	17:22	16:36	17:26
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	10:14	10:09	11:34	11:33	12:06	12:05	12:44	12:45	17:50	17:59	18:30	18:39	17:40	18:43
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:50	9:46	11:11	11:10	11:41	11:40	12:19	12:19	17:20	17:30	18:02	18:10	17:10	18:29
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	9:04	9:02	10:41	10:42	11:14	11:14	11:58	11:59	17:50	17:57	18:22	18:29	17:38	18:33
שווייץ, ציריך (ח)	8:07	8:05	9:46	9:47	10:17	10:18	11:02	11:03	16:56	17:04	17:29	17:36	16:44	17:50
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:40	6:42	8:58	9:00	9:30	9:32	10:28	10:30	18:07	18:10	18:30	18:33	17:52	18:37

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה דינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel - ישראלי 60840 חב"ד 373 ת.ד.

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00355
06/01/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב

